

שבוע פרשת כי תשא

(13 – 19 February 11)

ט' – ט"ו אדר א' ה'תשע"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּרַת דְּבַר יְיָ, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחִירַת כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגְדֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו וחיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מְזִמּוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִּי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁטְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינִי: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלֹתָו תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אִלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוּ וְדָרְשׁוּ מִחֲרִבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לּוֹ מִשָּׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוּזֵן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֹּר אֶנּוּן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמְרוּ אֶל־תִּמְחָח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר אֶל־זָכָר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וְתִבְוָאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה כְּמֹדוֹ וְתִבָּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת אֲפַעֲלָת שְׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע לִנְפְשִׁי: כא וְאַתָּה יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֲבִיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְל־פְּנִטוֹתַי נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פָּאֲרַבְה: כד בְּרַפִּי כָּשְׁלוּ מֵצוּם וּבְשָׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כה וְאֲנִי הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יְרֹאוּנִי יַנְיַעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֹּף זֹאת אֶתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הַפֹּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ וַיִּבְשׁוּ וְעִבְדְּךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְּלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר היאך עבר אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולך על אברהם כשכיל שהכיר את בוראו בלדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזִמּוֹר נָאִם יְהוָה אֲלֵי־יָמִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תַּדֵּם לְרַגְלֶיךָ: ב מִפְּהַ עוֹף יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבִּי אֵיבֹיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתָּה־כִּתֵּן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יָמִינִי מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּוִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
יט) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י.....ג
קנ) אדמו"ר הזקן.....	ג) מאמר ד"ה כי תשא (עם ביאור בדרך אפשר)
כ) שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות	ה) ש"פ תשא, שושן פורים קטן, ה'תשי"ז.....ה
קנ) אדמו"ר הזקן.....	ד) שיחת שבת פרשת תשא
כא) תורה אור – מתוך ד"ה שמאלו	יב) שושן פורים קטן, ה'תשי"ז.....
קנא) אדמו"ר הזקן.....	ה) לקוטי שיחות פרשת תשא (בלה"ק) כרך טז.....כ
כב) שערי אורה	ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
קנז) אדמו"ר האמצעי.....	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....כז
כג) דרך מצותיך – ספר המצוות	ז) ילקוט גאולה ומשיח על פרשת תשא.....כח
קנז) אדמו"ר ה"צמח צדק".....	ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תשא.....ל
כד) תורת שמואל תרל"ב	ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תשא.....סז
קס) אדמו"ר מוהר"ש.....	י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
כה) קונטרס החלצו	לשבוע פרשת תשא.....סח
קס) אדמו"ר מוהרש"ב.....	יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תשא.....עה
כו) ספר המאמרים ה'תשי"י	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....עז
קסא) אדמו"ר מוהריי"צ.....	
כז) לקוטי דיבורים	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
קסב) אדמו"ר מוהריי"צ.....	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תשא.....פ
כח) ספר הזכרונות	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תשא.....קח
קסג) אדמו"ר מוהריי"צ.....	טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תשא.....קיד
כט) אגרות קודש	טז) נביאים וכתובים
קסו) אדמו"ר מוהריי"צ.....	שמואל-א פרק כה, תהלים פרק יד.....קית
ל) חומש לקריאת התורה פרשת תשא	יז) עין יעקב מסכת שבת.....קכא
קסז) ע"פ חומש "תורה תמימה".....	יח) מסכת זבחים עם ביאורים
לא) לוח זמנים לשבוע פרשת תשא.....קעד	מדף צה עד דף קא.....קכב
לב) סדר הדלקת נרות לשבת קודש.....קעה	

1 במאמר שלפנינו תבאר עניינה של מצות נתנית 'מחצית-השקל' (שקל השלם
2 הוא "עשרים גרה", ומחציתו – עשר גרה), כפי שמתבטאת בעבודת האדם:
3 המשכת האמונה בפנימיות על-ידי משה רבנו, שעל ידי המשכה זו עובד האדם
4 עבודתו בכל עשר כוחות נפשו ('עשר גרה') אותם 'נותן', ובזכות זאת מקבל

5 האדם מלמעלה כוח לעבוד את
6 ה' באופן נעלה יותר ('עשר
7 כוחות' מלמעלה) ונעשה 'שקל'
8 שלם – "עשרים גרה השקל".

9 בתחילת פרשת תשא, נאמר
10 הציור למשה רבנו, למנות את

11 בני-ישראל ('תשא' – תמנה) על-
12 ידי שכל אחד יתרום מטבע של

13 מחצית השקל נדבה למשכן,
14 וכאשר ימנו מספר המטבעות

15 ידעו מניינם של בני-ישראל: **כִּי**
16 **תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי**

17 **יִשְׂרָאֵל לַפְּקוּדֵיהֶם**
18 [=למספרם] **גֹּז' זֶה יִתְּנוּ גֹז' זֶה**

19 **מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְגֹז' זֶה**
20 **וּמִבָּאָר כ"ק אֲדָמוֹר**

21 **(מהורש"ב) נִשְׁמְתוּ-עֶדֶן**
22 **בְּמֶאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל'**

23 **זֶה מִשְׁנַת תַּרְע"ט², שִׁישׁ**
24 **לְהַקְדִּים תַּחֲלָה הַיְדוּעַ**

25 **שְׁמִשָּׁה נִקְרָא רַעֲיָא**
26 **מִהֵימָנָא³ [=רועה נאמן],**

27 **שְׂרׁוּעָה וּמִפְרָנס נִשְׁמׁוֹת**
28 **יִשְׂרָאֵל לְחֻזֵּק אוֹתָם**

29 **בְּאֶמּוּנָתָם בַּה' כִּמוֹ רועה**
30 **הַמּוֹלִיךְ אֶת צֹאנוֹ לַמָּקוֹם מַרְעָה**

31 **טוֹב, כֵּן מִשֶּׁה מַחֲזִק אֶת הָאֱמוּנָה**
32 **(הַנִּמְצָאֵת אֲצֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**

33 **'מֵאֱמִינִים בְּנֵי מֵאֱמִינִים'),**
34 **וּמִבָּאָר בְּאַרְכָּה שְׁעִנִּין**

35 **הָאֱמוּנָה צָרִיף לְהִיּוֹת לֹא רַק בְּבַחֲחִינַת מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין, אֲלֹא**
36 **גַּם בְּבַחֲחִינַת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, וְגַם בְּבַחֲחִינַת עֲצֻמוֹת אֹר אֵין**

37 **סוֹף שְׁלִמְעֵלָה מִבְּחִינַת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין וּמִמַּלָּא כָּל עֲלָמִין -**
38 **בְּכָללוֹת יִשְׁנֵן ג' מַדְרָגוֹת בְּהַשְׁגַּת גְּדוּלַּת ה': מִמַּלָּא-כָּל-עֲלָמִין - אֹר הָאֱלֹקִי**

39 **הַיּוֹדֵד לַהֲחִיּוֹת הַנִּבְרָאִים וּמִתְצַמֵּצֵם לִפִּי עֵרֶךְ הַנִּבְרָאִים. כִּמוֹ הַנִּשְׁמָה הַנִּמְצָאֵת**
40 **בַּתּוֹךְ הַגּוֹף וּמַחֲי' אוֹתוֹ (נִקְרָא 'מִמַּלָּא', כְּדִבְרֵי חו"ל: 'מִהַּ הַנֶּפֶשׁ מִמַּלְאָה אֵת**

41 **הַגּוֹף כִּךְ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵלֵא אֶת הָעוֹלָם"). סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין - אֹר הָאֱלֹקִי**
42 **הַבְּלִי מוֹגֵבֵל שְׁאִינוֹ מִתְצַמֵּצֵם לִפִּי עֵרֶךְ הַנִּבְרָאִים, אֶךְ מֵאִיר וּמַחֲי' אוֹתָם בְּאוֹפֶן**

בס"ד. שבת פרשת תשא, שושן-פורים קטן, ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַפְּקוּדֵיהֶם גֹּז' זֶה יִתְּנוּ

גֹּז' מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְגֹז' זֶה יִתְּנוּ גֹז' זֶה
(מהורש"ב) נִשְׁמְתוּ-עֶדֶן בְּמֶאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' זֶה

מִשְׁנַת תַּרְע"ט², שִׁישׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה הַיְדוּעַ שְׁמִשָּׁה
נִקְרָא רַעֲיָא מִהֵימָנָא³, שְׂרׁוּעָה וּמִפְרָנס נִשְׁמׁוֹת יִשְׂרָאֵל

לְחֻזֵּק אוֹתָם בְּאֶמּוּנָתָם בַּה', וּמִבָּאָר בְּאַרְכָּה שְׁעִנִּין
הָאֱמוּנָה צָרִיף לְהִיּוֹת לֹא רַק בְּבַחֲחִינַת מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין,

אֲלֹא גַם בְּבַחֲחִינַת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, וְגַם בְּבַחֲחִינַת עֲצֻמוֹת
אֹר אֵין סוֹף שְׁלִמְעֵלָה מִבְּחִינַת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין וּמִמַּלָּא

כָּל עֲלָמִין, וְעַל-זֶה נֶאֱמָר וְרַעֲיָא אֱמוּנָה, דְּהֵינּוּ שְׁצָרִיכִים
לְרַעוֹת אֶת הָאֱמוּנָה, לְהַמְשִׁיכָה בְּפָנִימִיּוֹת. וְכֵן מִבָּאָר

כ"ק מוֹרִי וְחַמִּי אֲדָמוֹר בְּמֶאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל
הַיְהוּדִים דְּפּוֹרִים קָטָן שְׁנַת תַּרְפ"ז⁵, שְׁהוּא מִיֶּסֶד עַל

'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' כִּי תִשָּׂא תַרְע"ט הַנ"ל (אֲלֹא שְׁבִ' דְּבוּר
הַמִּתְחִיל, וְקִבֵּל הַיְהוּדִים לֹא נִתְבָּאָר הַפְּסוּק כִּי תִשָּׂא).

וּמִבָּאָר בְּהַמְאָמָר⁶, שְׁהַמְשָׁכָה זֹו שְׁעַל-יְדֵי מִשָּׁה
שְׁהָאֱמוּנָה תְּהִיָּה נִמְשָׁכַת בְּפָנִימִיּוֹת, הוּא עֲנִין

מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. וְכִזָּה יוֹכֵן מִה שְׁפָתוֹב כִּי
תִּשָּׂא וְגֹז', שְׁכַּאֲשֶׁר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁכַת בְּפָנִימִיּוֹת (תִּשָּׂא

אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל), אֲזִי כָּללוֹת הַהִנְהָגָה בְּמִחְשָׁבָה
הַפְּסוּק כִּי תִשָּׂא).

וּמִבָּאָר בְּהַמְאָמָר⁶, שְׁהַמְשָׁכָה זֹו שְׁעַל-יְדֵי
מִשָּׁה שְׁהָאֱמוּנָה תְּהִיָּה נִמְשָׁכַת בְּפָנִימִיּוֹת, הוּא עֲנִין מִחֲצִית

הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ - בְּמֶאֱמָר (מִשְׁנַת תַּרְע"ט) מִבָּאָר שֶׁהַכּוֹחַ שֶׁל מִשָּׁה
לְהַמְשִׁיךְ הָאֱמוּנָה בְּפָנִימִיּוֹת, מְגִיעַ מַדְרַגַּת 'קֹדֶשׁ', הַמְשָׁכָה מִמָּקוֹם גְּבוּהָ בִּיּוֹתֵר

שֶׁרֶךְ מִמָּקוֹם זֶה נִיתֵן הַכּוֹחַ לְהַחֲדִיר הָאֱמוּנָה בְּפָנִימִיּוֹת. וְכִזָּה יוֹכֵן מִה
שְׁפָתוֹב כִּי תִשָּׂא וְגֹז', שְׁכַּאֲשֶׁר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁכַת בְּפָנִימִיּוֹת

(תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - 'תִּשָּׂא' מִתְפָּרֵשׁ גַּם מִלְשׁוֹן 'הַרְמָה', מִשֶּׁה
מְגַבִּיהָ וּמְרוֹמֵם אֶת רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל), אֲזִי הָאֱמוּנָה פּוֹעֵלֶת עַל הָאָדָם בְּאוֹפֶן

מַעֲשִׂי עַד שְׁכָּללוֹת הַהִנְהָגָה בְּמִחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה הִיא
מִשָּׁה שְׁהָאֱמוּנָה תְּהִיָּה נִמְשָׁכַת בְּפָנִימִיּוֹת, הוּא עֲנִין מִחֲצִית

הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ - בְּמֶאֱמָר (מִשְׁנַת תַּרְע"ט) מִבָּאָר שֶׁהַכּוֹחַ שֶׁל מִשָּׁה
לְהַמְשִׁיךְ הָאֱמוּנָה בְּפָנִימִיּוֹת, מְגִיעַ מַדְרַגַּת 'קֹדֶשׁ', הַמְשָׁכָה מִמָּקוֹם גְּבוּהָ בִּיּוֹתֵר

שֶׁרֶךְ מִמָּקוֹם זֶה נִיתֵן הַכּוֹחַ לְהַחֲדִיר הָאֱמוּנָה בְּפָנִימִיּוֹת. וְכִזָּה יוֹכֵן מִה
שְׁפָתוֹב כִּי תִשָּׂא וְגֹז', שְׁכַּאֲשֶׁר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁכַת בְּפָנִימִיּוֹת

(תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - 'תִּשָּׂא' מִתְפָּרֵשׁ גַּם מִלְשׁוֹן 'הַרְמָה', מִשֶּׁה
מְגַבִּיהָ וּמְרוֹמֵם אֶת רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל), אֲזִי הָאֱמוּנָה פּוֹעֵלֶת עַל הָאָדָם בְּאוֹפֶן

מַעֲשִׂי עַד שְׁכָּללוֹת הַהִנְהָגָה בְּמִחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה הִיא
מִשָּׁה שְׁהָאֱמוּנָה תְּהִיָּה נִמְשָׁכַת בְּפָנִימִיּוֹת, הוּא עֲנִין מִחֲצִית

(1) ריש פרשתנו (תשא ל, יב-יג). (2) סה"מ עטר"ת ע' דסז. (3) ראה שמו"ר פ"ב, ד. וראה זח"ב כא, א. (4) תהלים לו, ג. (5) ס"ד ואילך
(סה"מ תרפ"ז ע' קיג ואילך). (6) ראה סה"מ עטר"ת ע' ערה.

ביאור בדרך אפשר

1 כְּדַבְעִי [=כראוי], וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְבַּטְּלִים גַּם כָּל הָעֲנִינִים
2 הַבְּלִת־רְצוּיִים, שְׁזָהוּ אוֹמְרוֹ "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
3 לְפָקוּדֵיהֶם", לְשׁוֹן חֲסָרוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יְהוֹנָתָן לְדָוִד, כֹּאשֶׁר יִחְסַר
4 מוֹשְׁכוֹ וְלֹא יֵגִיעַ לַסַּעֲדָה בְּבֵית שְׁאוּל הַמֶּלֶךְ: וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֹד
5 מוֹשֶׁבֶךְ⁷, הֵיכָּנוּ, שְׁעַל־

6 יְדֵי הַמִּשְׁכַּת הָאֲמוֹנָה 1
7 בְּפִנְיָמִיּוֹת מִתְבַּטְּלִים 2
8 הָעֲנִינִים הַבְּלִת־רְצוּיִים - 3
9 יְמוּלָאוּ הַלְּפָקוּדִיָּהִם, כָּל 4
10 הַחֲסָרוֹנוֹת. וְעַל־דֶּרֶךְ מָה 5
11 שְׁכָתוֹב⁸ מִצָּרָף לְכֶסֶף 6
12 וְכוֹר לְזָהָב וְאִישׁ לְפִי 7
13 מִהֲלָלוֹ, דְּכֻמוֹ הַמִּצָּרָף 8
14 וְכוֹר שְׁמִנְיָה הִזָּהָב 9
15 וְהַכֶּסֶף מִכָּל סִיג וּפְסָלָתָּ, 10
16 בֶּן אִישׁ לְפִי מִהֲלָלוֹ, לְפִי 11
17 אִפֹּן הַהֲלֹל שְׁלוֹ בְּתַפְלָה 12
18 בֶּן הוּא הַבְּרוּר וְהַזָּכוּף 13
19 לְהִסִּיר מִעֲצָמוֹ כָּל 14
20 הַסִּיגִים, גַּם הַסִּיגִים 15
21 הַיֹּתֵר דְּקִים כּו' - בּוֹמֵן 16
22 הַתַּפְלָה כֹּאשֶׁר מִתְבּוֹנִים בְּגִדּוֹלֵת 17
23 ה' "מָה רַבּוֹ מֵעֵשִׂיךָ ה'" וְכו' 18
24 פּוֹעֲלִים בּוֹזֵה הַמִּשְׁכַּת הָאֲמוֹנָה 19
25 בְּפִנְיָמִיּוֹת, הַגּוֹרֵמֶת לְאָדָם 20
26 לְהַשְׁתַּנוֹת בַּמַּחֲשָׁבָה דִּיבּוּר 21
27 וּמַעֲשֵׂה, כֹּל, וְעִיז מִמִּילָא 22

28 מִתְנַקִּים כָּל הַחֲסָרוֹנוֹת (גַּם) 23
29 הַחֲסָרוֹנוֹת הַדְּקִים שְׁבוּרֶךְ־כָּלֵל 24
30 אֵין הָאָדָם שֶׁתִּלְבּוֹ אֱלִיהֶם. 25
31 וְזָהוּ שְׁאוּמְרִים בְּתַפְלָתָּ 26
32 'שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה' סֶלַח לָנוּ 27
33 אֲבִינוּ כִּי חֲטָאֵנוּ וּמְדוּעַ 28
34 מִבְּקָשִׁים "סֶלַח לָנוּ" רַק תַּתִּילָת 29
35 'שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה' כֹּאשֶׁר הָאָדָם 30
36 עוֹמֵד בַּמִּצָּב נִעְלָה וּמְרוֹמָם, 31
37 (אַחֲרֵי הַקִּדְמַת פְּסוּקֵי דְזוֹמְרָה 32

38 וּקְרִיאַת שְׁמַע וּבְרִכּוֹתֵיהֶם), וְאֵין אוֹמְרִים זֹאת קוֹדֵם הַתַּפְלָה? כִּי דּוֹקָא 33
39 לְאַחֵר עֲבוּדַת הַהִכָּנָה לְפָסוּקֵי דְזוֹמְרָה וּפָסוּקֵי דְזוֹמְרָה וּבְרִכּוֹת 34
40 קְרִיאַת־שְׁמַע וּקְרִיאַת־שְׁמַע וְג' בְּרִכּוֹת רִאשׁוֹנוֹת ד'שְׁמוֹנָה 35
41 עֶשְׂרֵה, אֲזִי מְרַגְּשִׁים שְׁגָם דְּקוֹת הַפְּסָלָתָּ הוּא עֲנִין בְּלִתִּי 36
42 רְצוּי, וּמִסִּירִים אוֹתוֹ כּו' - קוֹדֵם הַתַּפְלָה אֵין אָדָם רוֹאֵה חֲסָרוֹנוֹת עֲצָמוֹ, 37
43 כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "דֶּרֶךְ אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו", בְּמִיּוּחַד אֲדָם הַנִּמְצָא בַּמִּצָּב רָאִי כֹאשֶׁר

ביאור בדרך אפשר

44 מִקִּיָּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵינוֹ שֶׁם לֵב לַחֲסָרוֹנוֹת הַדְּקִים שְׁבוּ, אֵךְ כֹּאשֶׁר מִגִּיעַ
45 לַתַּפְלָתָּ שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה 'תּוֹפֵס' עֲצָמוֹ שִׁישׁ בּוֹ עֵדִין רַע וּמִתְחַרֵּט עַל כָּךְ. 46
47 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוֹכֵן בְּעֵנִין כִּי תִשָּׂא גו' לְפָקוּדֵיהֶם, שְׁכָתוֹב
48 שְׁבִדְקוֹת דְּדָקוֹת, וְעַל־

49 יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַחֲסָרוֹן 1
(לְפָקוּדֵיהֶם) דָּכַל 2
51 הָעֲנִינִים הַבְּלִת־רְצוּיִים 3
(לֹא רַק עֲנִינִים הָרָעִים), 4
53 גַּם בְּדָקוֹת דְּדָקוֹת. - 5

54 בְּבִיאוֹר עֲנִין הַחֲסָרוֹנוֹת 6
55 הַנִּמְצָאִים "בְּדָקוֹת וְדָקוֹת" מִבְּאֵר 7
56 אֲדָמוֹר "הַמְּרוֹשֶׁב" בַּמְּבִאֵר שֶׁם, 8
57 שְׁבִתְפֻלָּה מִתְבּוֹנִים בְּאוֹפֵן 9
58 עֲבוּדַת הַמַּלְאָכִים בְּבִטּוֹל גְּמוּר 10
59 ("עוֹמְדִים בְּאִמָּה" וְכו') וְכֹאשֶׁר 11
60 מִשׁוּוֹה הָאָדָם עֲבוּדוֹ בְּעֶרֶךְ 12
61 לְעֲבוּרַת הַמַּלְאָכִים, מִגִּיעַ 13
62 לַמִּסְקָנָה שֶׁהוּא עֵדִין מְרוּחָק 14
63 מֵאֲלָקוֹת. 15

64 לְסִיכּוֹם, "כִּי תִשָּׂא" כֹּאשֶׁר מֹשֶׁה 16
65 רְבִינוּ יְרוֹמָם אֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, 17
66 וַיְחַזֵּק אֶת אֲמוֹנָתָם עַד שֶׁתִּאִיר 18
67 בְּפִנְיָמִיּוֹת, עַל־יְדֵי זֶה 19
68 "לְפָקוּדֵיהֶם" יִגְרוֹם זֶה 'חֲסָרוֹן' 20
69 בְּכָל הָעֲנִינִים הַבְּלִת־רְצוּיִים. 21

70 (ב) וּמִמְשִׁיף בְּהִמָּאֶמְרִי⁹ 22
71 לְבָאֵר מִמָּה שְׁכָתוֹב "זֶה 23
72 יִתְנוּ גו' מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל 24
73 בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה 25
74 הַשֶּׁקֶל" [=עֶרְכּוֹ שֶׁל הַשֶּׁקֶל 26
75 הַשֶּׁלֶם הוּא עֶשְׂרִים גֵּרָה (עֶשְׂרִים 27
76 מַעוֹת), וּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל הוּא יִתְנוּ 28
77 תְּרוּמָה לְה' אַחֲרֶיכֶם כְּתוּב: 29
78 "הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא 30
79 יִמְעִיט מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל", 31
80 דְּצָרִיף לְהַבִּין א. מָהוּ עֲנִין 32

81 מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל דּוֹקָא? ב. וְלָמָּה מוֹדִיעַ כְּמָה הוּא הַשֶּׁקֶל 33
82 הַשֶּׁלֶם מֵאַחֵר שְׁצָרִיכִים לָתֵת רַק מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל? ג. וְלָמָּה 34
83 בְּשִׁעוֹר זֶה שְׁוִים הָעֵנִי וְהָעֲשִׂיר? וְהָעֵנִין הוּא, דְּהִנֵּה מִחֲצִית 35
84 הַשֶּׁקֶל, עֶשְׂרֵה גֵּרָה, מוֹרָה עַל עֶשְׂרֵה הַנֶּפֶשׁ, דָּכַל נֶפֶשׁ 36
85 מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ עֶשְׂרֵה בְּחִינּוֹת, כְּנֶגֶד עֶשְׂרֵה סְפִירוֹת עֲלִיּוֹנוֹת 37
86 שְׁנִשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵהֵן¹⁰ - לְצוּרֵךְ בְּרִיאַת וְהִנֵּהגַת הָעוֹלָמוֹת בְּסֹדֵר מְסוּדָר 38

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאצלו למעלה 'עשר ספירות עליונות' [=כוחות אלוקים], ולזאת גם אצל
2 האדם שנבאר "בצלם אלוקים" קיימות עשר בחינות בנשמה שנמשכו
3 רשע לשלש מהספירות העליונות. 'עשר בחינות' אלו שבנשמה כוללות את
4 המוחין (חכמה, בינה, דעת) והמידות (חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד
5 ומלכות). ובענין זה כל

6 הנשמות שוות (הן 'עשיר' 1
7 הן 'עני' כמבאר להלן), דכין 2
8 שהספירות העליונות הם
9 במספר עשר, כלשון הספר
10 יצירה: 'עשר ולא תשע',
11 עשר ולא אחד עשר¹¹,
12 הנה גם בכל נשמה
13 מישראל יש עשר
14 בחינות, והינו, מבאר
15 בקבלה שקיימים חילוקי מדרגות
16 בנשמות: ישנם 'נשמות דאצילות'
17 (עולם העליון ביותר) שגם כמו
18 שירדו למטה נקל להם להרגיש
19 אלקות כבעולם האצילות, וישנם
20 נשמות נמוכות יותר, עד לנשמות
21 של עולם העשי. אך במנין עשר
22 כוחות אלו כל ישראל שווים,
23 שגם נשמה נמוכה ושהיא
24 מבחינת נפש דנפש
25 דעשיה¹² "שהיא מדרגה
26 התחתונה שבקדושת העשי" (=)
27 תניא). עולם העשי הוא עולם
28 התחתון ביותר, וכן דרגת 'נפש'
29 היא המדרגה הנמוכה ביותר.
30 ב'נפש' עצמה - קיימות ג'
31 מדרגות: 'נפש' (דרגה הקשורה
32 עם עשי' בפועל) 'רוח' (דרגה
33 הקשורה עם המידות שבלב)
34 'נשמה' (דרגה הקשורה עם כוח
35 השכל), הרי גם נפש נמוכה זו
36 שמגיעה מסוף דרגת העשי -
37 'עני' - יש בה לא פחות
38 מעשר בחינות, וגם נשמה גבוהה - 'עשיר' - נשמה דאצילות
39 [=עולם העליון ביותר] יש בה לא יותר מעשר בחינות. וההפרש
40 ביניהם הוא, שהעשר בחינות עצמם הם במדרגות שונות,
41 שהרי אינה דומה מדרגת העשר כחות שבנפש דנפש
42 דעשיה למדרגת העשר כחות דנשמה דאצילות, ועד שאין

זה כל הנשמות שוות, דכין שהספירות העליונות הם
במספר עשר, עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר¹¹,
הנה גם בכל נשמה מישראל יש עשר בחינות, והינו,
שגם נשמה שהיא מבחינת נפש דנפש דעשיה¹² יש בה
לא פחות מעשר בחינות, וגם נשמה דאצילות יש בה
לא יותר מעשר בחינות. וההפרש ביניהם הוא, שהעשר
בחינות עצמם הם במדרגות שונות, שהרי אינה דומה
מדרגת העשר כחות שבנפש דנפש דעשיה למדרגת
העשר כחות דנשמה דאצילות, ועד שאין ערוך ביניהם,
שלבן נקראים עני ועשיר. ומכל-מקום, כל בני ישראל
שוים בכך שיש לכל אחד עשר כחות, והעבודה היא
שכל אחד צריך לתן את העשר כחות שלו, והינו, שאף
שיש מי שהעשר כחות שלו הם במדרגה נעלית ויש מי
שהעשר כחות שלו הם במדרגה תחתונה, מכל-מקום,
אין הקב"ה מבקש אלא לפי כחן¹³, ודורש מכל אחד
לתן את העשר כחות שלו. אמנם, מה שכל אחד
מישראל נותן את העשר כחות שלו, הרי זה רק מן הצד
השקל. אף על-ידי-זה שכל אחד מישראל נותן את
המחצית שלו, היינו שמוסר את כל כחותיו לאלקות,
אזי נותנים לו מלמעלה את המחצית השנייה.

ג) ובאור הענין, דהנה כתיב¹⁴ עבדו את ה' בשמחה,
שזהו צווי לכל אחד מישראל שתהיה
עבודתו בשמחה, וענין השמחה הוא יסוד בעבודה,
וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות לולב¹⁵ שהשמחה
שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן
עבודה גדולה היא, וכל המוניע עצמו משמחה זו ראוי
להפרע ממנו, שנאמר¹⁶ תחת אשר לא עבדת את ה'
לכל אחד מישראל שתהיה עבודתו בשמחה, וענין השמחה
הוא יסוד בעבודה, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות
לולב¹⁵ שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת
האל שצוה בהן עבודה גדולה [=חשוכה] היא, וכל המוניע
עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו [=ראוי הוא להעניש ח"ו, כמו

43 ערוך ביניהם, שלבן נקראים עני ועשיר. ומכל-מקום, כל
44 בני ישראל שוים בכך שיש לכל אחד עשר כחות, והעבודה
45 היא שכל אחד צריך לתן את העשר כחות שלו, והינו, שאף
46 שיש מי שהעשר כחות שלו הם במדרגה נעלית ויש מי
47 שהעשר כחות שלו הם
48 במדרגה תחתונה, מכל-
49 מקום, אין הקב"ה
50 מבקש אלא לפי כחן¹³,
51 ודורש מכל אחד לתן את
52 העשר כחות שלו.
53 אמנם, מה שכל אחד
54 מישראל נותן את העשר
55 כחות שלו, הרי זה רק
56 מחצית השקל. אף על-
57 ידי-זה שכל אחד
58 מישראל נותן את
59 המחצית שלו, היינו
60 שמוסר את כל כחותיו
61 לאלקות, אזי נותנים לו
62 מלמעלה את המחצית
63 השנייה. לסיכום, פנימיות
64 הכוונה בנתינת 'מחצית השקל',
65 'עשר גרה' היא שהאדם יעבוד
66 את ה' בכל עשר כוחות נפשו.
67 הסיבה שנאמר בפסוק גם ערכו
68 של השקל השלם, 'עשרים גרה'
69 - כיוון שכאשר האדם 'נותן' את
70 ה'מחצית' שלו (עשר כוחות
71 נפשו, 'עשר גרה'), נותנים לו
72 מלמעלה המחצית השניה (וביחד
73 יש לו 'עשרים גרה'), להלן
74 יתבאר ענין הכוחות המיוחדים
75 הניתנים מלמעלה כאשר האדם
76 עובד עבודתו כפי יכולתו.
77 ג) ובאור הענין, דהנה
78 כתיב [=כתוב]¹⁴: עבדו את
79 ה' בשמחה, שזהו צווי
80 לכל אחד מישראל שתהיה עבודתו בשמחה, וענין השמחה
81 הוא יסוד בעבודה, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות
82 לולב¹⁵ שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת
83 האל שצוה בהן עבודה גדולה [=חשוכה] היא, וכל המוניע
84 עצמו משמחה זו ראוי להעניש ח"ו, כמו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁנָאֹמֶר בקללות שבפרשת התוכחה¹⁶: תחת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת
 2 הוֹי' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, וְהֵינּוּ, שְׁאִפְלוּ בְּאֲשֶׁר יֵשׁ
 3 אֲצִלוּ עֲנִין הָעֲבוּדָה, וְחָסֵר רַק עֲנִין הַשְּׂמִיחָה, מְגִיעַ לוֹ עֲנֵשׁ
 4 חֲמור בְּיוֹתֵר כָּאֵלוּ לֹא הָיָה כָּלֹּלִים עֲנִין הָעֲבוּדָה, שְׁזָהוּ לְפִי
 5 שֶׁהַשְּׂמִיחָה הִיא יְסוֹד
 6 בְּעֲבוּדָה. אָמֵנָם, עַל-פִּי- 1
 7 זֶה צְרִיף לְהַבִּין מַה 2
 8 שֶׁכָּתוּב¹⁷ שְׂמַחוּ צְדִיקִים 3
 9 בַּהוֹי', דְּמִשְׁמַע שְׁעֲנִין 4
 10 הַשְּׂמִיחָה שִׁיף לְצַדִּיקִים 5
 11 דּוֹקָא? 6
 12 אִךְ הָעֲנִין הוּא, דִּישׁ ב' 7
 13 בְּחִינּוֹת שְׂמִיחָה. דְּהִנֵּה, 8
 14 כָּלֹּלִים עֲנִין הַשְּׂמִיחָה הִיא 9
 15 הָעֲבוּדָה שְׂמַצֵּד הָאֱהָבָה - 10
 16 כְּמוֹ כֹּאשֶׁר יִבְשׁ מִמֶּנּוּ חֲבֵרוֹ 11
 17 הַטּוֹב עוֹרָה, יִמְלֵא הוּא מְבוֹקֵשׁ 12
 18 בְּשִׂמְחָה רַבָּה. שְׂמִיחָה זֶה מְגִיעָה 13
 19 מִפְּנֵי הָאֱהָבָה, וּבְעֲנִין 14
 20 הָאֱהָבָה מְצִינּוֹ ב' 15
 21 בְּחִינּוֹת. יֵשׁ אֱהָבָה שְׂהִיא 16
 22 עַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, הֵינּוּ, 17
 23 שְׂפָאֲשֶׁר מִתְּבוֹנֵן בְּעֲנִין 18
 24 שְׂכָר מַצּוּה מַצּוּה¹⁸ - 19
 25 "מַצּוּה" הִיא מַלְשׁוֹן צוּתָא 20
 26 וְחִיבּוּר. וְהַעוֹשָׁה מַצּוּה מִתְּחַבֵּר 21
 27 עִם הָעֲצֻמוֹת בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהוּא 22
 28 הַמַּצּוּה אֶת הַצִּיּוּי הַהוּא. וְהוּא 23
 29 שְׂכָר מַצּוּה מַצּוּה, דּוּחַ מַה 24
 30 שְׁנִתְחַבֵּר עִם עֲצֻמוֹת אוֹר-אֵיךְ 25
 31 סוּף מַצּוּה הַצִּיּוּי, זֶהוּ שְׂכָרוֹ. 26
 32 (הַיּוֹם יוֹם ח' חֲשׁוֹן). וְכֹאשֶׁר 27
 33 מִתְּבוֹנֵן בְּכך, אֲזִי מְרַגֵּשׁ 28
 34 אֶת הַיֶּקֶר וְהַחֲשִׁיבוֹת 29
 35 דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְעַל-יְדֵי- 30
 36 זֶה נַעֲשִׂית עֲבוּדָתוֹ 31
 37 בְּשִׂמְחָה. וְעֲנִין זֶה שִׁיף 32
 38 לְכָל יִשְׂרָאֵל, שְׂצָרִיף 33
 39 לְהַרְגִּישׁ אֶת הַיֶּקֶר וְהַחֲשִׁיבוֹת דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וּמַצֵּד זֶה 34
 40 צְרִיכָה לְהִיט עֲבוּדָתוֹ בְּשִׂמְחָה, וְכֹאשֶׁר חָסֵר בְּשִׂמְחָה, אֵין 35
 41 זֶה חֲסָרוֹן בְּפֶרֶט מְסִים בְּלִבֵּד, אֲלֵא זֶה מוֹרָה שְׂחָסֵר אֲצִלוֹ 36
 42 כָּל הַרְגֵשׁ הַיֶּקֶר וְהַחֲשִׁיבוֹת דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. אָמֵנָם כָּל זֶה הוּא 37
 43 עֲנִין הָאֱהָבָה שְׂעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת - אֱהָבָה וְשִׂמְחָה זֶה בָּא כְּתוּצָא

אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, וְהֵינּוּ, שְׁאִפְלוּ בְּאֲשֶׁר יֵשׁ
 אֲצִלוּ עֲנִין הָעֲבוּדָה, וְחָסֵר רַק עֲנִין הַשְּׂמִיחָה, מְגִיעַ לוֹ
 עֲנֵשׁ חֲמור בְּיוֹתֵר כָּאֵלוּ לֹא הָיָה כָּלֹּלִים עֲנִין הָעֲבוּדָה,
 שְׁזָהוּ לְפִי שֶׁהַשְּׂמִיחָה הִיא יְסוֹד בְּעֲבוּדָה. אָמֵנָם, עַל-פִּי-
 זֶה צְרִיף לְהַבִּין מַה שֶׁכָּתוּב¹⁷ שְׂמַחוּ צְדִיקִים בַּהוֹי',
 דְּמִשְׁמַע שְׁעֲנִין הַשְּׂמִיחָה שִׁיף לְצַדִּיקִים דּוֹקָא.

אִךְ הָעֲנִין הוּא, דִּישׁ ב' בְּחִינּוֹת שְׂמִיחָה. דְּהִנֵּה, כָּלֹּלִים
 עֲנִין הַשְּׂמִיחָה הִיא הָעֲבוּדָה שְׂמַצֵּד הָאֱהָבָה, וּבְעֲנִין
 הָאֱהָבָה מְצִינּוֹ ב' בְּחִינּוֹת. יֵשׁ אֱהָבָה שְׂהִיא עַל-פִּי טַעַם
 וְדַעַת, הֵינּוּ, שְׂפָאֲשֶׁר מִתְּבוֹנֵן בְּעֲנִין שְׂכָר מַצּוּה מַצּוּה¹⁸,
 אֲזִי מְרַגֵּשׁ אֶת הַיֶּקֶר וְהַחֲשִׁיבוֹת דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְעַל-
 יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית עֲבוּדָתוֹ בְּשִׂמְחָה. וְעֲנִין זֶה שִׁיף לְכָל
 יִשְׂרָאֵל, שְׂצָרִיף לְהַרְגִּישׁ אֶת הַיֶּקֶר וְהַחֲשִׁיבוֹת דְּתוֹרָה
 וּמִצְוֹת, וּמַצֵּד זֶה צְרִיכָה לְהִיט עֲבוּדָתוֹ בְּשִׂמְחָה,
 וְכֹאשֶׁר חָסֵר בְּשִׂמְחָה, אֵין זֶה חֲסָרוֹן בְּפֶרֶט מְסִים בְּלִבֵּד,
 אֲלֵא זֶה מוֹרָה שְׂחָסֵר אֲצִלוֹ כָּל הַרְגֵשׁ הַיֶּקֶר וְהַחֲשִׁיבוֹת
 דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. אָמֵנָם כָּל זֶה הוּא עֲנִין הָאֱהָבָה שְׂעַל-פִּי
 טַעַם וְדַעַת. אִךְ יֵשׁ אֱהָבָה שְׂלִמְעֵלָה מְטַעַם וְדַעַת,
 שְׂאֱהָבָה זֶה אֵינָה כְּמוֹ הָאֱהָבָה שְׂעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת
 שְׂבִהְכֶרֶח שְׂיֵשׁ בֶּה מְבַקֵּשׁ, אֲלֵא אֱהָבָה זֶה הִיא כְּלִי
 מְבַקֵּשׁ, כִּי-אֵם כְּמוֹ שְׂכָתוּב בְּתַנְיָא¹⁹ בְּעֲנִין בְּנֵי עֲלִיָּה²⁰,
 שְׂעֲבוּדָתָם הִיא לֹא כְּדִי לְדַבְּקָה בּוֹ בְּלִבֵּד לְרוּחוֹת צִמְאון
 נַפְשׁוֹ הַצִּמְאָה לֵה, אֲלֵא כְּדִפְרָשׁוֹ בְּתַקוּנִים²¹ אֵיזְהוּ
 חֲסִיד הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ, עִם קֵן דִּילִיָּה, לִיְחֻדָּא קוּדְשָׁא-
 בְּרִיף-הוּא וּשְׂכִינִיתִיָּה בְּתַחְתּוֹנִים. וְעַל-זֶה נֶאֱמַר שְׂמַחוּ
 צְדִיקִים בַּהוֹי', שְׂזוּהִי הַשְּׂמִיחָה שְׂמַצֵּד הָאֱהָבָה שְׂלִמְעֵלָה
 מְטַעַם וְדַעַת, שְׂאֵינָה שְׂיִכֵּת לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא
 לְצַדִּיקִים בְּלִבֵּד, וּבָאָה בְּבִחִינֵת מִתְּנָה מְלִמְעֵלָה.

שְׂבִעוּלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים.. וְעַל-זֶה נֶאֱמַר שְׂמַחוּ צְדִיקִים בַּהוֹי',
 שְׂזוּהִי הַשְּׂמִיחָה שְׂמַצֵּד הָאֱהָבָה שְׂלִמְעֵלָה מְטַעַם וְדַעַת,
 שְׂאֵינָה שְׂיִכֵּת לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא לְצַדִּיקִים בְּלִבֵּד, וּבָאָה
 בְּבִחִינֵת מִתְּנָה מְלִמְעֵלָה כְּמוֹ שְׂנֵאמַר "עֲבוּדָת מִתְּנָה אֶתְּן אֶת כְּהוֹנֵתְכֶם"
 'מִתְּנָה' זֶה נִתְּנָה מְלִמְעֵלָה לְצַדִּיקִים לְאַחַר שְׂעֲבָדוֹ עֲבוּדָתָם בְּאֹפֶן הַרְגִּיל, עַל-פִּי

44 מִהַתְּבוֹנָנוֹת, וּבָאָה יַחַד עִם מִלּוּי רְצוֹנוֹ הַיֵּשִׁי לְהִתְקַרֵּב לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.
 45 אִךְ יֵשׁ אֱהָבָה שְׂלִמְעֵלָה מְטַעַם וְדַעַת, שְׂאֱהָבָה זֶה אֵינָה כְּמוֹ
 46 הָאֱהָבָה שְׂעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת שְׂבִהְכֶרֶח שְׂיֵשׁ בֶּה מְבַקֵּשׁ (רְצוֹנוֹ)
 47 הַיֵּשִׁי 'לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ'), אֲלֵא אֱהָבָה זֶה הִיא כְּלִי מְבַקֵּשׁ, כִּי-אֵם
 48 כְּמוֹ שְׂכָתוּב בְּתַנְיָא¹⁹
 49 בְּעֲנִין בְּנֵי עֲלִיָּה²⁰ - בַּגְמָרָא
 50 (מִסְכַּת סוּכָה) נִמְנוּ שְׁתֵּי מַדְרִיגוֹת
 51 כְּלִילוֹת בְּצַדִּיקִים. א. צַדִּיקִים
 52 הַרְבִּים שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת, עֲלֵיהֶם
 53 אָמְרוּ: "תַּמְנוּסָר אֵלֶּפֶי צַדִּיקִי
 54 קִיָּמִי קָמִיָּה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא"
 55 [=שְׂמוֹנָה עָשָׂר אֵלֶּף צַדִּיקִים
 56 עוֹמְדִים לְפָנֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא].
 57 ב. מַדְרִיגַת 'בְּנֵי עֲלִיָּה' עֲלֵיהֶם
 58 אָמַר רַבִּי-שְׁמוּעֵל בֶּן-יִיחִיא
 59 "רִאֲתִי בְנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעִטִים",
 60 שְׂנִקְרָאִים 'בְּנֵי עֲלִיָּה' מִפְּנֵי שְׂכָל
 61 עֲבוּדָתָם הִיא, לֹא לְצוּרֵךְ עֲצָמִם -
 62 מְבוֹקֵשׁ - אֲלֵא לְצוּרֵךְ הַעֲלִיּוֹת:
 63 שְׂעֲבוּדָתָם הִיא לֹא כְּדִי
 64 לְדַבְּקָה בּוֹ בְּלִבֵּד לְרוּחוֹת
 65 צִמְאון נַפְשׁוֹ הַצִּמְאָה
 66 לֵה, אֲלֵא כְּדִפְרָשׁוֹ
 67 בְּתַקוּנִים (תִּיקוּן זוֹהַר)²¹ אֵת
 68 דְּבָרֵי חו"ל: אֵיזְהוּ חֲסִיד
 69 הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ, עִם
 70 קֵן דִּילִיָּה [=מַלְשׁוֹן קֵן צִיפּוֹר]
 71 'חֲסִיד' הַבְּטָל לְגַמְרֵי לְקְדוֹשׁ-
 72 בְּרוּךְ-הוּא, אֵין לוֹ רְצוֹן עֲצָמִי,
 73 אֲלֵא כָּל עֲבוּדָתוֹ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה
 74 וּמִצְוֹת הִיא כְּמוֹ 'לַעֲשׂוֹת חֶסֶד'
 75 עִם קוֹנוֹ, לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ מִשְׁכֵּן
 76 ('קֵן') בְּעוֹלָם-הַזֶּה, לִיְחֻדָּא
 77 קוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא
 78 וּשְׂכִינִיתִיָּה בְּתַחְתּוֹנִים -
 79 עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת מִמְּשִׁיכִים
 80 ('מִיִּחְדִּים' - 'מִחְבָּרִים') אֵת
 81 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עִם שְׂכִינָתוֹ
 82 שְׂבִעוּלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים.. וְעַל-זֶה נֶאֱמַר שְׂמַחוּ צְדִיקִים בַּהוֹי',
 83 שְׂזוּהִי הַשְּׂמִיחָה שְׂמַצֵּד הָאֱהָבָה שְׂלִמְעֵלָה מְטַעַם וְדַעַת,
 84 שְׂאֵינָה שְׂיִכֵּת לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא לְצַדִּיקִים בְּלִבֵּד, וּבָאָה
 85 בְּבִחִינֵת מִתְּנָה מְלִמְעֵלָה כְּמוֹ שְׂנֵאמַר "עֲבוּדָת מִתְּנָה אֶתְּן אֶת כְּהוֹנֵתְכֶם"
 86 'מִתְּנָה' זֶה נִתְּנָה מְלִמְעֵלָה לְצַדִּיקִים לְאַחַר שְׂעֲבָדוֹ עֲבוּדָתָם בְּאֹפֶן הַרְגִּיל, עַל-פִּי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 טעם ודעת, וזכים הם להגיע לאהבת ה' באופן הנשגב ביותר: 'אהבה שלמעלה
2 מטעם ודעת'.
3 וַיֹּשֶׁ לֵאמֹר בְּדֶרֶךְ-אִפְשָׁר, שָׁזָהוּ גַם הָעֲנָן דְּשׁוּיָתִי ה' לְנִגְדִי
4 תָּמִיד²², כְּפִרוֹשׁ הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב (בַּסּוּפֶר צִוְּיָתָה הָרִיב"ש²³)
5 שהוא "לקוטי אמרותיו
6 הטהורות" של הבעש"ט)¹
7 שְׁוִיָתִי לְשׁוֹן הַשְׁתּוּת, ²
8 הַיִּינוּ, שְׁכָל הָעֲנָנִים (כל
9 המאורעות שקורים לו: "בין
10 שמבחינים [אותו] או מבזין
11 אותו, וכן בכל שאר הדברים, כן
12 בכל האכילות בין שאוכל
13 מעדנים בין שאוכל שאר
14 דברים") צְרִיכִים לַהֲיוֹת
15 בְּהַשְׁתּוּת אֲצֵל הָאֵדָם, ⁹
16 בִּינוֹן שְׁהוּי' הוּא לְנִגְדִי
17 תָּמִיד וכל כוונתו היא רק לשם
18 שמים ואינו חושב על עצמו לכן
19 יתייחס באופן שווה לכל
20 העניינים, שְׁעֲנֵנָן זֶה הוּא
21 מִצַּד הָעֲבוּדָה שְׁלֹמְעֵלָה
22 מִטַּעַם וְדַעַת, כִּי, כְּאִשָּׁר
23 הָעֲבוּדָה הִיא עַל-פִּי טַעַם
24 וְדַעַת, יֵשׁ לוֹ אִיזָה
25 מִבְּקָשׁ, וּבְמִילָא אֵין
26 אֲצִלוֹ עֲנָן שֶׁל הַשְׁתּוּת,
27 אֲבָל כְּאִשָּׁר הָעֲבוּדָה הִיא
28 לְמַעַל מִטַּעַם וְדַעַת,
29 בְּלִי שׁוּם מִבְּקָשׁ, אִזִּי כָל
30 הָעֲנָנִים אֲצִלוֹ הֵם
31 בְּהַשְׁתּוּת. וּמִצַּד זֶה
32 נַעֲשִׂית הָעֲבוּדָה בְּאִפְסָן
33 שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁ, בִּינוֹן
34 שֶׁלֹא נִוָּגַע לוֹ שׁוּם דָּבָר
35 (שׁוּם מִבְּקָשׁ), מִלְּבַד
36 מִלּוֹי רְצוֹן הָעֲלִיזוֹן.
37 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן עֲנָן
38 מִחֲצִית הַשָּׁקֶל הַשְּׁנִי
39 לאחר שהאדם נתן מחצית השקל
40 (עשר כחות נפשו, כנ"ל)
41 משלימים לו מלמעלה "מחצית
42 השקל", שְׁלֹאחֲרֵי שְׁהָאֵדָם עוֹבֵד עֲבוּדָתוֹ בְּעֶשֶׂר הַכֹּחוֹת
43 (מִחֲצִית הַשָּׁקֶל) שְׁלֹו בְּעֲבוּדָה שְׁעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, אִזִּי

44 נִוָּתְנִים לוֹ מִלְּמַעַלָה בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה אֶת הַמִּחְצִית הַשְּׁנִיָּה, הַיִּינוּ,
45 שְׁמִיגִיעַ לְהַעֲלוֹי דְּשִׁמְחוֹ צְדִיקִים בְּהוּי', שְׁהוּא עֲנָן הָאֵהָבָה
46 וְהַשְׁמָחָה שְׁבַעֲבוּדָה שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת. וְהָרִי כְּתִיב²⁴
47 וַעֲמֹךְ כָּלִם צְדִיקִים, שְׁיִכּוֹלִים לְבֹא לְזֶה עַל-יְדֵי הָאֵהָבָה
48 וְהַשְׁמָחָה שְׁבַעֲבוּדָה
49 שְׁעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת,
50 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִוָּתְנִים
51 מִלְּמַעַלָה אֶת הָאֵהָבָה
52 וְהַשְׁמָחָה הָעֲלִיזוֹנָה. וְזֶהוּ
53 גַם הַחֲלֹק שְׁבִין ב' ⁵³
54 חֲצָאֵי הַשָּׁקֶל, שְׁמִחְצִית
55 הַשָּׁקֶל הָרִאשׁוֹנָה, שְׁכָל
56 אֶחָד נִוָּתֵן אֶת הָעֶשֶׂר
57 כֹּחוֹת שְׁלֹו, יֵשׁ בָּהּ
58 חֲלֹקִים בֵּין עָנִי לְעָשִׁיר
59 (כַּנ"ל שְׁהָעֲנִי נִשְׁמָתוֹ קְשׁוּרָה
60 עִם עוֹלָם הַעֲשִׂיָה, וְהָעָשִׁיר
61 נִשְׁמָתוֹ הִיא נִשְׁמָה דֹּאֲלִיזוֹת)
62 וְלִכֵּן נִאֲמַר בַּסּוּפֶר: "הָעָשִׁיר לֹא
63 יִרְבֶּה וְהָרֵל לֹא יִמְעִיט" כִּיוֹן
64 שְׁבִאֲפֹן עֲבוּדָה זֶה קִיָּמִים הֵן
65 עֲשִׂירִים וְהֵן עֲנִיִּים, אֲבָל
66 מִחֲצִית הַשָּׁקֶל הַשְּׁנִיָּה,
67 שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת,
68 הָרִי זֶה עֲנָן שֶׁל עֲשִׁירוֹת.
69 לְסִיכּוֹם, שְׁנֵי מִיָּנִי שְׁמַחָה הֵם:
70 שְׁמַחָה הַבָּאָה מִצַּד אֵהָבָה עַל-פִּי
71 טַעַם וְדַעַת, וְהִיא שִׁיכָת לְכָל
72 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. שְׁמַחָה הַבָּאָה
73 מִצַּד אֵהָבָה שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם
74 וְדַעַת, וְהִיא שִׁיכָת רַק לְצְדִיקִים,
75 וְנִתְּנָת מִלְּמַעַלָה עַל-יְדֵי הַקְּדָמָת
76 עֲבוּדָתוֹ בְּטַעַם-וְדַעַת.
77 (ד) וְזֶהוּ כִּי תִשָּׂא אֶת
78 רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
79 לְפָקוּדֵיהֶם גּוֹ, זֶה יִתְּנוּ
80 גּוֹ, מִחֲצִית הַשָּׁקֶל גּוֹ,
81 הַיִּינוּ, שְׁהַתְּחַלֵּת כָּל
82 הָעֲנָנִים הִיא מִהֲנִשְׂאִיאוֹת-
83 רֹאשׁ שְׁפּוּעֵל מִשָּׂה (תִּשָּׂא)
84 מִלְשׁוֹן 'הִרְמָה', וְלֹא רַק בְּדוּרוֹ
85 שֶׁל מִשָּׁה, אֲלֵא כֵן הוּא בְּכָל דּוֹר וְדוֹר כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּזֹהֵר: אֲתַפְּשׁוּתוֹתָ
86 דְּמִשָּׁה בְּכָל דָּרָא וְדָרָא²⁵ [וְהַתְּפִשׁוּתוֹת (נִיצוּץ מִנְשִׁמָּתוֹ) שֶׁל מִשָּׁה קִיָּמִת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בכל דור ודור, שִׁמְשָׁשִׁיךְ אֶת הָאֱמוּנָה בַּפְּנִימִיּוּת, וְעַל-יְדֵי-זֶה
2 נַעֲשֶׂה לְפָקוּדֵיהֶם (בטול הַעֲנִינִים הַבְּלִת־רָצוּיִים), וְכֵן הָעֵנִין
3 דָּזָה יִתְנוּ גו' מַחְצִית הַשָּׁקֶל, נְתִינָת מַחְצִית הַשָּׁקֶל הָרִאשׁוֹנָה
4 (מְסִירָת כָּל הָעֵשֶׂר כַּחוֹת לְאֱלָקוֹת), וְגַם מַחְצִית הַשָּׁקֶל

5 הַשְּׁנִיָּה שֶׁבָּאָה בְּדֶרֶךְ

6 מִתְּנָה מְלַמְעֵלָה (עֲבוּדָה 1
7 שְׁלַמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת, 2
8 עֵנִין הַהִשְׁתַּוּת וְהַעֲבוּדָה 3
9 דְּמִסִּירָת נֶפֶשׁ), שְׁלֹכֵן, 4
10 הֵנָּה גַם עֵנִין זֶה (מַחְצִית 5
11 הַשָּׁקֶל הַשְּׁנִיָּה) שִׁיף לְכָל 6
12 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל 7
13 שֶׁהָרִי מִשָּׁה הוּא הָרוּעָה 8
14 דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד 9
15 מִיִּשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט בְּנוֹגֵעַ 10
16 לְחִסְדִּים, שְׁלֵהִיּוֹתָם 11
17 קְשׁוּרִים בְּקָרוֹב יוֹתֵר 12
18 לְמִשָּׁה שֶׁבְּדוֹרָנוּ, כ"ק 13
19 מו"ח אֲדָמוֹר, הָרִי זֶה 14
20 צָרִיף לְעוֹרֵר אוֹתָם עוֹד 15
21 יוֹתֵר שִׁיְהִיָּה אֲצִלָּם עֵנִין 16
22 הַהִשְׁתַּוּת וְעֵנִין הַעֲבוּדָה 17
23 דְּמִסִּירָת נֶפֶשׁ. לְסִיכּוֹם, "כִּי 18
24 תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל" מִשָּׁה 19
25 רִבִּינוּ מִמִּשְׁיךְ בִּישְׂרָאֵל הָאֱמוּנָה 20
26 בַּפְּנִימִיּוּת, וְעַל-יְדֵי-זֶה 21
27 "לְפָקוּדֵיהֶם" בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים 22
28 אֵת ה' בְּשִׁלְמוֹת וּנְשִׁלְמוֹת כָּל 23
29 הַחֲסִירוֹת, וְעַבְדוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל 24
30 הֵיא בַעֲשֵׂר כּוֹחוֹת נֶפֶשׁ 25
31 ("מַחְצִית הַשָּׁקֶל") וּמִקְבִּלִים גַּם 26
32 הָעֵשֶׂר כּוֹחוֹת מִלְּמַעְלָה הַנּוֹתָנִים 27
33 כּוֹחַ לְעַבְדוֹת ה' בַּמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ. 28
34 וַיֵּשׁ לֹמֵר שֶׁבָּאֲמִירָת 29
35 הַמֶּאֱמָר הַנ"ל עַל-יְדֵי 30
36 אֲדָמוֹר נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן 31
37 בְּשִׁנָּת עֶטְר"ת, נִמְשָׁף 32
38 נְתִינָת כַּח לְעַבְדוֹת 33
39 שְׁלַמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת 34
40 (מַחְצִית הַשָּׁקֶל הַשְּׁנִיָּה), 35
41 וְהַמִּשְׁכָּה זֶה הִיָּתָה לֹא רַק 36
42 עַל אוֹתוֹ הַזֶּמֶן, אֲלָא גַם

אֶת הָאֱמוּנָה בַּפְּנִימִיּוּת, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה לְפָקוּדֵיהֶם
(בטול הַעֲנִינִים הַבְּלִת־רָצוּיִים), וְכֵן הָעֵנִין דָּזָה יִתְנוּ גו'
מַחְצִית הַשָּׁקֶל, נְתִינָת מַחְצִית הַשָּׁקֶל הָרִאשׁוֹנָה (מְסִירָת
כָּל הָעֵשֶׂר כַּחוֹת לְאֱלָקוֹת), וְגַם מַחְצִית הַשָּׁקֶל הַשְּׁנִיָּה
שֶׁבָּאָה בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה מְלַמְעֵלָה (עֲבוּדָה שְׁלַמְעֵלָה מִטַּעַם
וְדַעַת, עֵנִין הַהִשְׁתַּוּת וְהַעֲבוּדָה דְּמִסִּירָת נֶפֶשׁ), שְׁלֹכֵן,
הֵנָּה גַם עֵנִין זֶה (מַחְצִית הַשָּׁקֶל הַשְּׁנִיָּה) שִׁיף לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהָרִי מִשָּׁה הוּא הָרוּעָה דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט בְּנוֹגֵעַ לְחִסְדִּים, שְׁלֵהִיּוֹתָם קְשׁוּרִים
בְּקָרוֹב יוֹתֵר לְמִשָּׁה שֶׁבְּדוֹרָנוּ, כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר, הָרִי
זֶה צָרִיף לְעוֹרֵר אוֹתָם עוֹד יוֹתֵר שִׁיְהִיָּה אֲצִלָּם עֵנִין
הַהִשְׁתַּוּת וְעֵנִין הַעֲבוּדָה דְּמִסִּירָת נֶפֶשׁ.

וַיֵּשׁ לֹמֵר שֶׁבָּאֲמִירָת הַמֶּאֱמָר הַנ"ל עַל-יְדֵי אֲדָמוֹר
נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן בְּשִׁנָּת עֶטְר"ת, נִמְשָׁף נְתִינָת כַּח
לְעַבְדוֹת שְׁלַמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת (מַחְצִית הַשָּׁקֶל הַשְּׁנִיָּה),
וְהַמִּשְׁכָּה זֶה הִיָּתָה לֹא רַק עַל אוֹתוֹ הַזֶּמֶן, אֲלָא גַם עַל
כָּל הַזִּמְנִים. וְלִכֵּן, כָּאֲשֶׁר כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר אָמַר אֶת
הַמֶּאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים בְּשִׁנָּת תַּרְפ"ז,
הַמִּיָּסַד עַל הַמֶּאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' כִּי תִשָּׂא הַנ"ל, דְּבוּר
בְּמֶאֱמָר זֶה אִוְדוֹת עֵנִין הַמִּסִּירָת נֶפֶשׁ כִּפִּי שִׁיְהִיָּה מִתְּאִים
וְנִדְרָשׁ בְּזֶמֶן הַהוּא. וְכִמּוֹ כֵּן צָרִיף מֶאֱמָר זֶה לְעוֹרֵר
וְלַפְעַל עַל כָּל הַזִּמְנִים, אֲצִל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט אֲצִל
חֲסִידִים, אֶת עֵנִין הַהִשְׁתַּוּת וְהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ, שְׁלֹא
לְחֻשָּׁב אִוְדוֹת עֲצָמוֹ, אֲלָא לְהִיּוֹת מְסוּר וְנִתּוֹן לְרָצוֹן
הָעֵלְיוֹן בַּמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ. וְכָאֲשֶׁר כָּל אֶחָד יַפְעֵל עֵנִין זֶה
בְּעֲצָמוֹ, יִהְיֶה דִּי בְּכָף (וְעַט מְעַן דְּעִרְמִיט אֶפְקוֹמָעַן),
וְהִינוּ, שִׁיּוּצָאִים יְדִי-חֻבָּה בַּמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּכַח, וְלֹא
יִהְיֶה צָרִף בַּמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בַּפְּעֵל.

ה) וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם הָעֵנִין דְּפוּרִים קָטָן (שְׁבוּ נֶאֱמָר
הַמֶּאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים הַנ"ל),
שְׁבוּ מְדַגֵּשׁ הָעֵנִין דְּטוֹב לֵב מִשְׁתָּה תְּמִיד²⁶, וְאִיתָא

עַל כָּל הַזִּמְנִים. וְלִכֵּן, כָּאֲשֶׁר כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר אָמַר אֶת
הַמֶּאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים בְּשִׁנָּת תַּרְפ"ז,
הַמִּיָּסַד עַל הַמֶּאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' כִּי תִשָּׂא הַנ"ל, דְּבוּר
בְּמֶאֱמָר זֶה אִוְדוֹת עֵנִין הַמִּסִּירָת נֶפֶשׁ כִּפִּי שִׁיְהִיָּה מִתְּאִים
וְנִדְרָשׁ בְּזֶמֶן הַהוּא -

לְמִירוֹת הַסְכָּנָה הַשִּׁתָּה כְּרוּכָה
בְּאִמִּירָת מֶאֱמָר זֶה בַּפּוּמְבִי
וּבַפּוּסוֹס גְּדוֹל, דְּרֵשׁ בַּחֲזָקָה
לְעוֹמֵד "בַּמִּסִּירָת נֶפֶשׁ בְּקִיּוֹם
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בַּפּוּעַל" וּבִיחְדוֹד
עַל הַחִינוּךְ - מִבְּלִי לְהַתְחַשֵּׁב עִם
כָּל הַמְּנַגִּדִים. (בְּאוֹתָה שְׁנָה בִּט"ו
לְחֹדֶשׁ סִינּוֹ נִלְקַח לְמֶאֱסָר).
וְכִמּוֹ כֵּן צָרִיף מֶאֱמָר זֶה
לְעוֹרֵר וְלַפְעֵל עַל כָּל
הַזִּמְנִים, אֲצִל כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט אֲצִל
חֲסִידִים, אֶת עֵנִין
הַהִשְׁתַּוּת וְהַמִּסִּירוֹת

נֶפֶשׁ, שְׁלֹא לְחֻשָּׁב אִוְדוֹת
עֲצָמוֹ, אֲלָא לְהִיּוֹת מְסוּר
וְנִתּוֹן לְרָצוֹן הָעֵלְיוֹן
בַּמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ. וְכָאֲשֶׁר
כָּל אֶחָד יַפְעֵל עֵנִין זֶה
בְּעֲצָמוֹ, יִהְיֶה דִּי בְּכָף
(וְעַט מְעַן דְּעִרְמִיט
אֶפְקוֹמָעַן), וְהִינוּ,
שִׁיּוּצָאִים יְדִי-חֻבָּה
בַּמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּכַח, וְלֹא
יִהְיֶה צָרִף בַּמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ
בַּפְּעֵל.

ה) וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם
הָעֵנִין דְּפוּרִים קָטָן (שְׁבוּ
נֶאֱמָר הַמֶּאֱמָר 'דְּבוּר
הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים
הַנ"ל), שְׁבוּ מְדַגֵּשׁ הָעֵנִין
דְּטוֹב לֵב מִשְׁתָּה תְּמִיד²⁶
שִׁישׁוֹם ב' דְּעוֹת אִם יֵשׁ לְהַרְבוֹת
בְּמִשְׁתָּה וּשְׁמִיחָה בַּפּוּרִים קָטָן,
וְהַרְמ"א מְכַרֵּעַ, ש"יִּרְבָּה קִצָּת
בַּסְּעוּדָה כְּדִי לְצַאֵת יְדֵי
הַמַּחְמִירִים", וּמִסִּים וּמִבִּיא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפסוק: "וטוב לב משתה תמיד", ואיתא [=מובא] בגמרא על פסוק
 2 זה²⁷: טוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה. והענין בזה,
 3 שפאשר דעתו רחבה, שהוא ענין בחינת עשירות שלמעלה
 4 מטעם ודעת, בלי שום מבקש²⁸, אזי נעשה ענין ההשתוות,
 5 ומצד ענין ההשתוות הרי
 6 הוא תמיד בשמחה, 1 בגמרא²⁷ טוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה.
 7 שזהו טוב לב משתה 2 והענין בזה, שפאשר דעתו רחבה, שהוא ענין בחינת
 8 תמיד. 3 ועל-דרך-זה
 9 בנוגע לענין המסירות 4 נעשה ענין ההשתוות, ומצד ענין ההשתוות הרי הוא תמיד בשמחה, שזהו טוב

10 נפש, כמו שנתבאר לעיל שפאשר עומדים בתנועה של
 11 מסירות נפש, אזי מתבטלים כל המניעות ועפובים, ואין
 12 צורך במסירות נפש בפעל, כִּי-אם, טוב לב משתה תמיד,
 13 היינו, שתמיד, בכל הזמנים, יהיה טוב לב, כיון שעל-ידי
 14 העבודה דמסירות נפש
 15 יסירו את כל המניעות, 1 בגמרא²⁷ טוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה.
 16 וימשכו כל הענינים 2 והענין בזה, שפאשר דעתו רחבה, שהוא ענין בחינת
 17 בטוב הנראה והנגלה. 3 ועל-דרך-זה
 4 בנוגע לענין המסירות 4 נעשה ענין ההשתוות, ומצד ענין ההשתוות הרי הוא תמיד בשמחה, שזהו טוב

לב משתה תמיד. ועל-דרך-זה בנוגע לענין המסירות נפש, כמו שנתבאר לעיל שפאשר עומדים בתנועה של מסירות נפש, אזי מתבטלים כל המניעות ועפובים, ואין צורך במסירות נפש בפעל, כִּי-אם, טוב לב משתה תמיד, היינו, שתמיד, בכל הזמנים, יהיה טוב לב, כיון שעל-ידי העבודה דמסירות נפש יסירו את כל המניעות, וימשכו כל הענינים בטוב הנראה והנגלה.

(27 ב"ב קמה, ב. 28) וענין זה הוא למעלה יותר ממשנת"ל (בהשגחה ס"ו) (לקמן עמוד יג) שדעת רחבה היינו שחושב (לא אודות גשמיות, אלא) אודות רוחניות כו' – שהרי עדיין יש בזה מבוקש, אלא שהמבוקש הוא רוחניות.

אגרות קודש

ב"ה, ט' אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו משילחי שבט, בו כותב אודות החלטתו איך לנצל ימי החופש אשר בבית הספר, ונדמה לו שלא הצליח לגשם החלטתו כפי רצונו, ובפרט בענין הלימודים.

ולפלא שאינו מזכיר אופן לימודו, שבודאי ה' לא בד בבד, וכנודע הוראת חז"ל בנחיצות הלימוד בדיבור חברים דוקא, ובטח גם במקומו עתה יש למצוא חברותא לזה, ואפשר שתנאי הנ"ל לא נתקיים כדי צרכו - עכ"פ זאת אומרת שלא היתה חברותא כלל או חברותא בלתי מתאימה, שזה ממעט גם בהצלחת הלימוד, בכל אופן גם אם אין חברותא מובן שמוכרח לימוד התורה, וכן פשוט גם כן אשר היאוש ונפילת הרוח לא מסטרא דקדושה הם, שהרי רואים במוחש שלא זו הדרך לעורר התמדה ושקידה, וכמבואר בכ"מ ומהם גם בתניא.

ותקותי חזקה אשר ע"י ההתאמצות שיהי' הלימוד עכ"פ עם עוד אחד וההשתדלות ללמוד מתוך שמחה ובטחון חזק כנותן התורה, יוסיף בהצלחת לימודו, ומה טוב שישמור לומר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק תהלים לימי החדש - בכל יום אחר תפלת הבקר, והפרשה לצדקה בכל יום חול לפני תפלת הבקר, וזהירות בטבילת עזרא, שכל זה מוסיף בסייעתא דשמיא בהמצטרך לאדם ולביתו בכלל ובעניני תורה ומצות בפרט.

אינו מזכיר במכתבו מהתעסקות זוגתו תחי', ותקותי שגם היא משתדלת לנצל כשרונותי בשטח החינוך הכשר באופן המתאים, והשי"ת יצליחם בכל האמור.

בברכה לבשו"ט.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תשא, שושן פורים קטן, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. בשולחן¹ ערוך אורח חיים² מביא הרמ"א ב' דעות, אם יש להרבות במשתה ושמחה בפורים קטן, והרמ"א מכריע, ש"ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים", ומסיים: "וטוב לב משתה תמיד"³.
- 2 ובוזה גופא ישנם ב' דעות: אם קאי על י"ד באדר ראשון, פורים קטן, דוקא⁴, או גם על ט"ו, שושן פורים קטן⁵.
- 3 ומלשון הרמ"א נראה כדעה הב'. דכיון שהרמ"א מסיים "וטוב לב משתה תמיד", הרי מתיבת "תמיד"⁶, מוכח, שאם רק יש איזו סברא שצריכה להיות שמחה, יש לעשות כן.
- 4 וכאשר ינהגו בהנהגה זו, שכאשר יש איזו דיעה על ענין השמחה, יחמירו בכך, אזי נבוא על-ידיזה למה שנאמר בפסוק – "וטוב לב משתה תמיד".
- 5 ב. על הפסוק "וטוב לב משתה תמיד", איתא בגמרא⁷: "זה שדעתו רחבה". ורש"י מפרש על הפסוק: "וטוב לב . . שמח בחלקו".
- 6 וצריך לומר שישנה שייכות בין שני פירושים אלו, היינו, שעל-ידיזה שהוא בעל דעת רחבה, הרי הוא שמח. לכאורה, קשור הדבר עם אופן ההנהגה שמתנהגים עמו מלמעלה: אם מתנהגים עמו במדת החסד, ונותנים לו כל צרכיו – אינו דואג, ואם מתנהגים עמו בהנהגה אחרת – שייך שיהיו לו דאגות.
- 7 אבל מדברי הגמרא "וטוב לב משתה תמיד", זה שדעתו רחבה, מוכח, שכאשר הוא בעל דעת רחבה, הרי הוא שמח בכל האופנים.
- 8 ג. ויובן בהקדים פירוש אדמו"ר מהר"ש⁸ בשם אדמו"ר הזקן⁹ על מאמר הפיוט¹⁰ "מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה": מדוע "מרובים צרכי עמך" – לפי ש"דעתם קצרה", אבל אילו היתה דעתם רחבה – לא היה הענין ד"מרובים צרכי עמך".
- 9 ועל-פיה יובן גם מאמר הגמרא שכאשר "דעתו רחבה" הרי הוא "טוב לב" – כיון שלא חסר לו דבר; יש לו כל צרכיו.
- 10 ד. בהסבר הטעם שבגלל ש"דעתם קצרה" לכן "מרובים צרכי עמך", ישנם שני ענינים:
 - 21 א) על-פי רוב משפיעים לאדם מלמעלה את כל הענינים שצריך להם; אלא, שכאשר האדם רודף אחר עניני מותרות, אזי אפשר שלא זו בלבד שלא יקבל את המותרות, אלא שיאבד, חס-ושלום, גם את ההשפעה מלמעלה בהענינים שצריך להם.
 - 22 וכידוע המשל מכ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' נשמתו-עדן¹¹, שהלבושים צריכים להיות מתאימים למידת האדם, ואם הלבושים גדולים ממידתו, הרי לא זו בלבד שאינם מסייעים להליכה, אלא אדרבה – הם עוד מסתבכים בין הרגליים, ומפריעים להליכה.
 - 23 וכן הוא ברוחניות – וגלחה¹² את ראשה ועשתה את צפרניה¹³: כשמחפשים תחבולות בענינים הגשמיים ולהוטים אחר מותרות – הרי לא זו בלבד שאין זה מועיל, אלא זה גם מקלקל.

(8) מים רבים תרלו"ו פ"א. נתבאר בד"ה באתי לגני דיו"ד שבט פ"ז (לעיל ע' 18 ואילך).
 (9) ראה תו"א וישלח כו, רע"ג.
 (10) סליחות לער"ה ולנעילה – ע"פ נוסח "תפלה קצרה" (ברכות כט, ב).
 (11) סהמ"צ מצות תגלחת מצורע פ"ג (דרמ"צ קז, ב). וראה לקו"ת תצא לו, ג.
 (12) תצא כא, יב.
 (13) ראה לקו"ת תצא שם, ב: וגלחה את ראשה – הוא ענין ההתחכמות היתירה במילי דעלמא. וראה גם סהמ"צ שם.

(1) מכאן עד סוס"ז – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 175 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
 (2) סתרצ"ז.
 (3) משלי טו, טו.
 (4) ראה עטרת זקנים בשם ב"י והגמ"י בשם הסמ"ק. פמ"ג א"א סק"א.
 (5) ראה לבוש ס"א. ספר מנהגים לר"י טורנא הל' פורים. אלי' רבה סק"ב.
 (6) שהכוונה בתיבה זו – לרבות ענין נוסף (מהנחה בלתי מוגה).
 (7) ב"ב קמה, סע"ב.

- ה. מהיכן מתחיל ענין זה – מ"דעתם קצרה": הוא אינו משער את מהותו, מעמדו ומצבו הרוחני, ובמילא
מדמה הוא שהכל מגיע לו, הוא צריך הכל, ולכן רודף הוא אחרי מותרות.
אבל בשעה ש"דעתו רחבה" – משער הוא נכון את מהותו, ובמילא מרגיש, שמה שאכן נותנים לו מלמעלה,
הרי זה רק מצד חסדו יתברך, ובמילא אינו מתלונן, ואינו רודף אחרי יותר מזה, בידעו שגם מה שיש לו, הוא
רק מצד מדת החסד.
- ו. ב) בהיותו בעל דעת רחבה – לא תופס מקום אצלו ענין הגשמיות, שהרי גשמיות היא במיצר ובהגבלה
("גשמיות איז פאָרקלעמט און באַגרענעצט"), ובדעת רחבה אין לזה שום תפיסת מקום;
הענין שאחריו הוא כן רודף – הרי זה תורה ומצוות: תורה ומצוות אינם מוגבלים בהגבלה דעולם הזה,
ואפילו לא בהגבלה דעולמות העליונים. זהו בלי-גבול האמיתי ומרחב האמיתי, ומצד דעת רחבה – הרי זה
הדבר היחיד שיש לו תפיסת מקום.
- מצד דעת רחבה אינו חושב כלל אודות גשמיות, להיותם ענינים שאינם תופסים מקום כלל אצל מי שהוא
בעל דעת רחבה. הוא חושב רק אודות רוחניות, וגשמיות נוגעת לו רק במידה שיש לה שייכות לתורה ומצוות
כו'.
- וכמו שכתב הרמב"ם¹⁴, שלא נתאוו החכמים לימות המשיח בגלל גודל העושר והתענוג הגשמי שיהיה אז
– שהרי ענין זה אין לו תפיסת מקום כלל, ומביא ראיה לזה ממה שכתוב¹⁵ "ביום ההוא יִחְיֶה אִישׁ עִגְלָתוֹ בָּקָר
וְשֵׁתִי צֹאן", שיסתפקו במועט, אלא מה שנתאוו לימות המשיח הרי זה בשביל קיום התורה ומצוות והשגת
אלקות שיהיה אז.
- מעשה ביהודי חסידי שהיה ביכלתו, אבל לא רצה, להיות רב, ונעשה סוחר. בהיותו סוחר, השקיע עצמו
במסחר יתר על המדה. כתב לו הרבי במכתב¹⁶: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי הוי'
יחיה האדם"¹⁷, היינו, שהגוף רעב ללחם הגשמי, בגלל שהנשמה רעבה להניצוץ אלקי שבמאכל, וזה פועל על
הגוף שיהיה רעב ללחם הגשמי¹⁸. ונמצא, שהעיקר הוא הענין האלקי שבזה, ולא הגשמי. –
- וזוהו "מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה", שמצד קוצר הדעת, יש תפיסת מקום אצלו לגשמיות, ומצד זה
"מרובים צרכי עמך". אבל כש"דעתו רחבה", הנה מצד הרחבת הדעת, אין הגשמיות תופסת מקום כלל, ובמילא
הרי הוא תמיד במצב ד"וטוב לב משתה תמיד".
- ז. אמנם, אנו מבקשים על "מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה" – שהקב"ה ימלא את כל צרכי עמך המרובים,
אף שהם נמשכים מזה ש"דעתם קצרה".
והביאור בזה:
- כתיב "שבע יפול צדיק וקם"¹⁹, היינו, שאפילו צדיק אינו תמיד במצב שוה, ומכל-שכן מי שהוא למטה
ממדרגת צדיק, שאפשר לפעמים שיפול ממדרגתו, יאבד את הדעת הרחבה ויקבל דעת קצרה: א) שגשמיות
תתפוס אצלו מקום, ב) ושלא ישער את מהותו.
- וזוהי הבקשה, שגם בשעה שתהיה לו דעת קצרה, לא יחסר לו דבר.
- וההמשכה היא על-ידי דעת רחבה – שכאשר עומד בכללות בדעת רחבה, אזי ממלאים את כל צרכיו, עד
שגם בשעה שנופל ממדרגתו יהיו לו כל צרכיו.
- ועל-פי-זה יובן מאמר הגמרא "וטוב לב משתה תמיד – זה שדעתו רחבה": מי שבכללות דעתו רחבה, פועל
הוא את כל ההמשכות מלמעלה, שממלאים לו כל צרכיו, ובמילא "וטוב לב משתה תמיד" – שתמיד, אפילו
כשנופל ממדרגתו ויש לו קוצר הדעת, גם אז "וטוב לב", כיון שיש לו כל צרכיו.

* * *

ח"ד ע' תמה.

(17) עקב ח, ג.

(18) ראה כש"ט סקצ"ד.

(19) משלי כד, טז. וראה תניא חינוך קטן.

(14) הל' מלכים פ"ב ה"ד.

(15) ישעי' ז, כא. וראה סנהדרין צד, ב. מכתב ט"ו כסלו שנה זו

(אג"ק ח"ד ע' קפא). וראה גם תו"מ חט"ט ס"ע 282. וש"נ.

(16) ראה גם "רשימות" חוברת ט ע' 15. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ

- 1 ח. בפורים קטן לפני שלושים שנה (גם אז היתה שנה מעוברת), היה כ"ק מורי וחמי אדמו"ר במוסקבא,
- 2 ואמר את המאמר 'דיבור המתחיל' וקבל היהודים.
- 3 המאמר נדפס כבר ב"התמים"²⁰, ושם²¹ נדפס גם מכתב שבו מבואר מצב היהדות כפי שהיה באותו הזמן
- 4 ברוסיה, שהביא לאמירת ענינים אלו שכ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר אודותם בהמאמר – תינוקות של בית-רבן,
- 5 מסירות-נפש וכו'.
- 6 במאמר זה²² מדובר גם אודות הענין ד"ורעה אמונה"²³, שצריכים להמשיך את האמונה בפנימיות. וענין זה
- 7 מיוסד על מאמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נשמתו-עדן 'דיבור המתחיל' כי תשא עטר"ת²⁴.
- 8 והיינו, שלמאמר הנ"ל (דיבור-המתחיל וקבל היהודים) היו שני יסודות: א) המעמד ומצב שהיה באותו הזמן,
- 9 שמצד זה דובר אודות ענין המסירות-נפש כו'. ב) 'דיבור המתחיל' כי תשא עטר"ת.
- 10 אך, כיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר לא פתח את המאמר הנ"ל בפסוק "כי תשא", הנה ביאור הענין בנוגע לפסוק
- 11 זה לא נמצא בהמאמר דתרפ"ז.
- 12 ט. מאמר 'דיבור המתחיל' כי תשא גו'.

* * *

- 13 י. בהפטרות²⁵ פרשתנו²⁶ מסופר אודות אליהו הנביא, מה שעשה כשהיתה עת צרה – שבאה, כמו כל עת
- 14 צרה, מצד טשטוש הדיעות ובלבול המוחות. אליהו הנביא קיבץ את כל נביאי הבעל, עם כל ישראל, ואמר להם
- 15 "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים"²⁷.
- 16 לכאורה, מדוע תבע מהם אליהו "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים"? היה לו לתבוע: עד מתי אתם
- 17 עובדים לבעל, הגיע הזמן שתפסיקו לעבוד את הבעל ותתחילו לומר "הוי"²⁸ הוא האלקים"²⁹.
- 18 ויובן בהקדמת ביאור החילוק בין עבודה-זרה ל"פוסחים על שתי הסעיפים".
- 19 יא. לאמיתו של דבר אינו מובן: איך יתכן שיהודי יעבוד עבודה-זרה? הרי ישראל הם "מאמינים בני
- 20 מאמינים"³⁰, ואינם שייכים לכפירה חסו-שלום כלל³¹.
- 21 ויובן על-פי מה שכתב הרמב"ם³² שהתחלה דעבודה-זרה באה מצד זה שההשפעה שמלמעלה נמשכת
- 22 על-ידי כוכבים ומזלות, ולכן השתחוו ונתנו כבוד לכוכבים ומזלות, בכדי שהכוכבים ומזלות ישפיעו להם
- 23 השפעות.
- 24 האמת היא, שאף-על-פי שההשפעה נמשכת על-ידי הכוכבים והמזלות, אין לתת להם כבוד כלל, כיון שאינם
- 25 אלא "כגרזן"³³ ביד החוצב"³⁴.
- 26 וכמבואר בחסידות³⁵ החילוק בין אב ואם, שנצטוונו לחלוק להם כבוד, לכוכבים ומזלות, שלא זו בלבד
- 27 שלא נצטוונו לחלוק להם כבוד, אלא עוד זאת, שזוהי גם עבירה – כי אב ואם הם בעלי בחירה, מה-שאינ-כן
- 28 כוכבים ומזלות שהם "כגרזן ביד החוצב".

יור, בפרטים מסויימים, מהענין דעבודה זרה עצמו, ולכן תביעתו של אלי' הנביא היתה (לא כל-כך על הענין דע"ז עצמו, אלא) על זה ש"פוסחים על שתי הסעיפים" (מהנחה בלתי מוגה).
(30) שבת צז, א.
(31) כמבואר בתניא (פ"ח-יט) באריכות (מהנחה בלתי מוגה).
(32) הל' עכו"ם פ"א ה"א.
(33) זח"א לו, א (ע"פ לשון הכתוב – ישעי' יו"ד, טו).
(34) ואלו שעבדו עבודה זרה החליפו בין ה"גרזן" ל"החוצב בו" (מהנחה בלתי מוגה).
(35) ראה ד"ה מים רבים דש"פ תולדות, מבה"ח כסלו שנה זו פ"ד (תו"מ ח"י"ח ע' 199 ואילך). וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג (דרמ"צ ו, א ואילך).

(20) חוברת ז ע' לו ואילך (ולאח"ז – בסה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך).
(21) ע' עו ואילך (הוספות לסה"מ שם ע' רפח ואילך).
(22) פ"ד ואילך (סה"מ שם ס"ע קיג ואילך).
(23) תהלים לז, ג.
(24) סה"מ עטר"ת ע' רסז ואילך.
(25) מכאן עד סוסט"ז – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 183 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
(26) מלכים-א יח, א ואילך.
(27) שם, כא.
(28) שם, לט. – וכפי שאכן אירע בסופו של דבר, שהתחילו בעצמם להכריז "הוי" הוא האלקים" (מהנחה בלתי מוגה).
(29) וזוהי משמע, שהענין ד"פוסחים על שתי הסעיפים" גרוע

- ובשעה שנותנים כבוד ומשתחוים לכוכבים ומזלות – הרי זו עבודה-זרה, שהיא מהעבירות החמורות ביותר, כדאיתא בגמרא³⁶: "חמורה עבודה-זרה שכל הכופר בה כאילו מודה בתורה כולה"³⁷.
- ונמצא, שהסיבה שעבדו עבודה-זרה היתה כדי שיקבלו מהם – לפי תפיסתם המסולפת – השפעות גשמיות, דהיינו, בשביל פניות אישיות.
- וזוהי הסיבה שיהודים, שהם "מאמינים בני מאמינים", עלולים להיכשל, רחמנא-ליצלן, בחטא עבודה-זרה – כי אין זה באופן שהם עובדים עבודה-זרה באמת חס-ושלום, כי אם בשביל פניות.
- (זה שיהודי עובד את הקב"ה, אין זה רק בכדי שישפיע לו את צרכיו, אלא להיותו מסור ונתון אליו באמת ובלב שלם, "שלא על-מנת לקבל פרס"³⁸. מה-שאינ-כן עובד עבודה-זרה, להבדיל, הרי זה רק בשביל ההשפעות שמשפיעה).
- וזוהו גם כן הטעם שעבדו את הבעל, כמו שכתוב³⁹ "ומן אז חדלנו גו' חסרנו כל".
- יב. הגם שכללות הענין דעבודה-זרה הוא בשביל ההשפעות שמקבלים על-ידה, הרי בזה גופא ישנם שני אופנים: עבודה-זרה, ו"פוסח על שתי הסעיפים".
- עבודה-זרה פירושה, שהוא אמנם חושב באמת שהעבודה-זרה נותנת לו השפעה. ולכן, אף שענין זה הוא בשביל פניה, אף-על-פי-כן, הרי פניה זו היא אצלו באמת, שהוא אכן סבור שעל-ידי-זה שיעבוד את הכוכבים והמזלות, יתנו לו השפעה.
- מה-שאינ-כן "פוסח על שתי הסעיפים" – הרי זה בספק, וישנם כאלו שעומדים תמיד בספק, ומזמן לזמן תופס את עצמו ("כאפט ער זיך") שהעבודה-זרה אין בה ממש. ועוד אופן ב"פוסח" – ענין השיתוף: הוא מאמין בהקב"ה, וגם בהעבודה-זרה, להבדיל.
- והרי האמת היא, שאפילו לעבוד עבודה-זרה בשיתוף או משום ספק – אפילו אם אין זה אלא בדיבור בלבד או במעשה בלבד, בלי שום אמונה בלב כלל – גם זה עבירה גדולה ביותר, עד שגם על-זה מוסר יהודי את נפשו, כדאיתא בתניא⁴⁰.
- יג. ועל-פי-זה יובן שבכמה וכמה פרטים גרוע הענין ד"פוסח על שתי הסעיפים" יותר מעבודה-זרה: אף שבכללות, עבודה-זרה היא גרועה יותר, שהרי הוא מקולקל בקביעות ("שטענדיק פאָרדאַרבן"), והוא כופר רחמנא-ליצלן – מכל-מקום, בנוגע לתשובה, ה"פוסח על שתי הסעיפים" גרוע יותר, כי קשה יותר שה"פוסח על שתי הסעיפים" יעשה תשובה שלימה אמיתית.
- ושני פרטים בזה:
- (א) מי שהאמין בעבודה-זרה, הרי בשעה ש"תופס את עצמו" ש"הוי' הוא האלקים", ועד עתה היה בטעות מרה, מרגיש הוא את גודל החטא שעשה, ובמילא עושה הוא תשובה כדבעי, "ושב ורפא לו"⁴¹.
- לעומת זאת, ה"פוסח על שתי הסעיפים", כיון שמאמין גם בהקב"ה, הרי אפילו לאחר-י-זה, אינו מרגיש כל-כך את גודל החטא, בחשבו לעצמו: וכי מה חטאתי כל-כך? הרי מלכתחילה הייתי בספק אפילו בחיצוניות, ובאמת הרי אני כמו כל בני ישראל, תמיד הייתי מאמין וכו' וכו'. ובמילא אין חרטתו באמת ואין תשובתו שלימה⁴².
- (ב) מי שמאמין בעבודה-זרה שלא בשיתוף, הרי הוא מקולקל בתכלית רחמנא-ליצלן, הוא טועה וסבור שהבעל הוא – חס-ושלום – האלקים. אבל יתכן, שאף-על-פי שהוא נפרד מאלקים אמת, מכל-מקום, כללות ענין הרוחניות נוגע לו⁴³.

(41) ישע"י, יו"ד.

(42) בענין זה ראה גם רבינו יונה ריש ברכות. הובא ברמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח סתר"ג. קונטרס ומעין מאמר יד פ"ב. וראה גם מכתב י"ג תשרי שנה זו (אג"ק ח"י"ד ריש ע' כא).

(43) והיינו, שחסרונו הוא שהוא מקולקל בדיעות ר"ל, ולא בענין האנושיות (מהנחה בלתי מוגה).

(36) נדרים כה, א. וש"נ.

(37) וכן לאידך גיסא (ראה ספרי ופרש"י שלח טו, כג. ועוד). – מהנחה בלתי מוגה.

(38) אבות פ"א מ"ג.

(39) ירמ' מד, יח.

(40) ספי"ט.

- 1 לעומת זאת, ה"פוסח על שתי הסעיפים" בשיתוף, הרי זה מורה על השחתה גדולה כל-כך ("אֶצֶל
2 פֶּאֶרְדָּרְבִּיקִיט"), שלא זו בלבד שאין רצונו בשייכות לאלקים אמת, אלא שאין לו שום שייכות לכללות ענין
3 הרוחניות⁴⁴. וראיה על זה, שבידעו את האמת ש"הוי' הוא האלקים", נכון בעיניו להמיר – חס־ושלום – את
4 הקב"ה תמורת גשמיות, להמיר "מקור מים חיים" כדי "לחצוב . . בארות נשברים"⁴⁵.
- 5 עובד עבודה-זרה, אם רוחניות נוגעת לו, הרי בשעה ש"תופס את עצמו" בטעותו, יעשה תשובה. לעומת
6 זאת, ה"פוסח כו", כיון שענין הרוחניות אינו נוגע לו, אלא נוגע לו רק הגשמיות שלו, הרי אפילו כשיבוא אל
7 האמת, שגשמיות תלויה רק בהקב"ה, גם אז לא ישוב בתשובה להקב"ה באמת, אלא בשביל הגשמיות.
- 8 יד. כל זה הוא רק בנוגע לעצמו. אבל ישנו עוד ענין שבו "פוסח על שתי הסעיפים" הוא גרוע מעבודה-זרה,
9 והוא: בנוגע לזולתו.
- 10 מי שעובד עבודה-זרה רחמנא-ליצלן, אף יהודי לא ילמד ממנו. בידעם שהוא כופר, אין לאף אחד עסקים
11 עמו. לעומת זאת, ב"פוסח על שתי הסעיפים", כיון שהוא גם מאמין, הרי הוא בכלל "מחטיא את הרבים",
12 והמחטיא את הרבים קשה מכולם⁴⁶.
- 13 טו. איתא בגמרא⁴⁷, שיצר-הרע של עבודה-זרה – ביטלו את כוחו. אבל הענין ד"פוסח על שתי הסעיפים",
14 גם היום הוא חזק יותר מיצר-הרע דעבודה-זרה, אם בדקות דדקות, אם בדקות, או עוד יותר מזה.
- 15 ישנם כאלו שבשביל פניות גשמיות – פרנסה, כבוד המדומה, ו"מה יאמרו הבריות" – מוותרים לפי שעה
16 על כמה וכמה ענינים של תורה ומצוות. למשך מספר ימים או מספר שבועות, מעמיד הוא את ה'שולחן-ערוך'
17 יחד עם הקב"ה, כביכול, על המדף, בכדי שלא יאמרו עליו שהוא "בטלן", שאינו מבין את הזמן ההווה, ובפרט
18 שכאן ב"אמריקא" צריכים לוותר על הדברים הישנים, להתנהג במקצת לפי רוח הזמן כו'.
- 19 ובשביל זה, כדי שלא יאמרו עליו שהוא "בטלן", כדי שיהיה לו כבוד המדומה, או עוד ממון (שלאמיתו
20 של דבר מתבזז הממון על רופאים וכו', דכיון שהממון בא שלא לפי רצונו של הקב"ה, הרי הוא מתבזז על
21 ענינים בלתי-רצויים⁴⁸, כיון שחסר הענין ד"יברכך גו' וישמרך"⁴⁹ "מן המזיקים"⁵⁰) – נכון בעיניו "למכור", לפי
22 שעה על-כל-פנים, את הקב"ה, כביכול, יחד עם הנשמה שלו.
- 23 יש לדעת, שבכמה וכמה פרטים הרי זה גרוע עוד יותר מעבודה-זרה, מצד הטעמים הנ"ל:
- 24 (א) קשה יותר לעשות תשובה באמת, כיון שאינו מרגיש בתוקף כל כך את החטא. הוא ישלה את עצמו
25 שחטאו אינו גדול כל כך, שהרי בכלל הוא יהודי ירא-שמים ("אֶן עֲרִיכְעָר אִיד"), ומה רעש אם למשך זמן
26 קצר ויתר על ענין מסויים בשביל פרנסה וכדומה.
- 27 (ב) הוא מושחת. הוא יכול להמיר ענינים רוחניים, שהם ענינים נצחיים, בענינים גשמיים שאינם אלא לפי
28 שעה. הוא מוכר את עולם-הבא הנצחי בשביל ממון וכבוד.
- 29 (ג) הוא מחטיא את הרבים. אם יצא, חס־ושלום, בכפירה גלויה, אזי יסלקוהו מד' אמות אלו, אבל כשעוֹטֵף
30 ומכסה את הענינים שהם היפך התורה, באמרו שדבר שלפ־י-שעה, זה לא נורא ("מֵאֲכֹט נִיט אוֹיס"), ומביא עוד
31 "ראיה" מפסוק או מאמר רבותינו ז"ל – הרי הוא מחטיא את הרבים.
- 32 טז. על כך היא ההוראה מההפטרה, שעיקר התביעה היא: "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים", דבר
33 זה גרוע עוד יותר מעבודה-זרה.
- 34 וכפי שהיה אז, שכל ישראל עשו תשובה ואמרו "הוי' הוא האלקים, הוי' הוא האלקים", ב' פעמים, עוד
35 יותר מבשעת מתן-תורה, שבו נאמר "אנכי הוי' אלקיך"⁵¹ פעם אחת⁵², כמבואר בכמה מקומות שעל-ידי תשובה
36 מגיעים למעלה יותר מהמצב שקודם החטא, "כפלים לתושיה"⁵³;

(44) דהיינו ששום דבר אינו נוגע לו, מלבד הפניות האישיות שלו (מהנחה בלתי מוגה).

(45) ירמ' ב, יג.

(46) ראה ספרי ופרש"י תצא כג, א. ועוד.

(47) יומא סט, ב ובחדא"ג שם.

(48) ראה גם שיחת יו"ד שבט סמ"ד (לעיל ע' 63). וש"נ.

(49) נשא ו, כד.

(50) ספרי ופרש"י עה"פ. במדב"ר פ"א, ה. ועוד.

(51) יתרו כ, ב.

(52) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, ג. סהמ"צ להצ"צ מצות

וידוי ותשובה פ"ב (דרמ"צ לח, ב ואילך). ובכ"מ.

(53) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

ולא רק ב' פעמים ככה בכמות, אלא יתירה מזו, שהפעם השניה היא מדריגה נעלית באין-ערוך מהפעם הראשונה⁵⁴ –

כן הוא גם עתה: כל אלו ה"פוסחים על שתי הסעיפים" – צריכים לעשות תשובה, ובכפלים לתושיה.

וכיון שישראל הם ערבים זה בזה⁵⁵, מעורבים זה בזה⁵⁶, לכן, האור שיקבלו על-ידי תשובתם, יומשך גם על אותם מישראל שהחטיאו, רחמנא-ליצלן.

ויתן השם-יתברך שיהיה זה בחדס וברחמים, והמחטיאים יחד עם אלו שגררו אחריהם יעשו תשובה בכפלים לתושיה, ויאמרו כולם יחד "הוי" הוא האלקים, הוי" הוא האלקים".

* * *

יז. לקראת פורים קטן, נדפס המאמר 'דיבור המתחיל' ויבא משה בתוך הענין⁵⁷.

במאמר זה מדובר אודות ענין הלבוש, שה"ענין" היה הלבוש שעל-ידו היה בכוחו של משה לקבל את גילוי האור.

וכן מבואר בכמה מקומות, ומהם בתניא⁵⁸, שלבוש זה הוא "כמשל הרואה בשמש דרך עששית זכה ומאירה" ("אספקלריא המאירה"⁵⁹), שדוקא על-ידה ביכלתו לראות את השמש, וזהו "ויבא משה בתוך הענין".

אודות ענין הלבוש, ישנו גם מאמר מאדמו"ר הזקן (מהמאמרים הקצרים)⁶⁰, ובו מוסיף עוד ענין שאינו מבואר ב'דיבור המתחיל' ויבא משה הנ"ל – שהלבוש צריך להיות בדבר גשמי דוקא.

וזה לשון המאמר:

להבין ענין תכלית בריאת האדם בעולם הזה הוא לדבקה בו וליהנות מזיו השכינה על-ידי הלבושים, שהם בחינת ימים, כמו שכתוב בזהר⁶¹ על פסוק⁶² ואברהם זקן בא בימים וגו', ואם חסר יום אחד הוה לבושא חסרא כו'. ולהבין ענין הלבושים הנ"ל ולמה צריך ללבוש, צריך להבין ענין הנשמה שהיא כלולה מעשר דהיינו חכמה-בינה-דעת כו', אלא שבזה גובר יותר בחינה זו, ולכן יש ס' ריבוא נשמות שאין דומות זו לזו, וכל אדם יכול להבחין מן הרע שלו על הטוב איזה מדה גובר בו יותר. אך אמנם עשר בחינות הנשמה הם בחינת נברא. ואיך תוכל לדבקה בו וליהנות מזיו השכינה. ולזה צריך ללבוש תורה ומצוות. ואף שהם גשמיות, כמו ציצית של צמר ותפילין של עור, מכל-מקום, הרי הם מבחינה גבוה יותר, כמו שכתוב⁶³ במן שהוא טל אורות ונתגשם עד שדכו במדוכה⁶⁴, וכן תפילין, פרשה ראשונה קדש הוא חכמה-עילאה כו', אלא שנתגשם כל כך כו' . . וענין התפילה הוא בחינת הנשמה עצמה שהיא בחינת נברא. ולכן התפילה נקראת בשם נפש, כמו שכתוב⁶⁵ ואשפוך את נפשי לפני הוי' וגו' . . בלעדה אין עליה לתורה ומצוות . . אלא שהקורא קריאת-שמע בלא תפילין כו'⁶⁶, שבחינת יראה ואהבה צריכות להיות דוקא בתפילין, שאם אין מצוות אין מה להעלות. ולכן אמרו רבותינו ז"ל⁶⁷ הלואי שיתפלל אדם כל היום כו', ובמקום אחר אמרו⁶⁸ תלמוד תורה כנגד כולם, ושניהם אמת על-פי הנ"ל.

ודי-למבין.

(62) חיי שרה כד, א.
(63) ראה זח"ב סד, ב.
(64) בהעלותך יא, ח.
(65) שמואל-א א, טו.
(66) ברכות יד, סע"ב.
(67) שם כא, א.
(68) פאה פ"א מ"א.

(54) ראה גם תו"מ ח"י"ח ע' 133.
(55) סנהדרין כז, סע"ב. שבועות לט, סע"א.
(56) ראה תו"מ ח"י"ח ע' 261. וש"נ.
(57) נדפס לאח"ז בסה"מ תרנ"ד ע' קמז ואילך.
(58) אגה"ק סכ"ט (קמט, א).
(59) ראה יבמות מט, סע"ב.
(60) נדפס בספר מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תצו.
(61) ח"א רכד, א.

- 1 יח. תוכן המאמר הוא שיש צורך בשני הענינים – תורה-ומצוות ותפילה: מעלת התורה ומצוות היא ששרשם
2 נעלה מאד, ולכן הרי הם לבוש שעל-ידו אפשר לקבל זיו השכינה; אמנם, כיון שענין זה הוא בהעלם, לפי
3 שהתורה ומצוות נתלבשו בגשמיות, יש צורך גם בענין התפילה, כדי להעלות את התורה ומצוות ולגלות את
4 האור שבהם.
- 5 ועל-פי-זה נמצא, שתורה ותפילה אינם שני ענינים נפרדים, אלא הם ענין אחד – "לדבקה בו וליהנות מזיו
6 השכינה", שהדרך לזה היא על-ידי התורה ומצוות, יחד עם התפילה שמגלה את האור שבתורה ומצוות.
- 7 ולכן צריכים להיות כל היום ב' הענינים דתורה-ומצוות ותפילה: תורה ומצוות – שבהם ישנו האור, ותפילה
8 – היינו רושם מהתפילה שצריך להיות במשך כל היום, כי דוקא על-ידי רושם זה מעלים את התורה ומצוות,
9 ובמילא מתגלה האור.
- 10 אמנם, עתה, קו העבודה (שהוא ענין התפילה) אינו בשלימות. ולא רק עתה בזמן הגלות, אלא גם בזמן
11 הבית לא היתה עבודת הקרבנות בשלימות, כי אם לעתיד לבוא דוקא, שאז תהיה הקרבת הקרבנות "כמצות
12 רצונך"⁶⁹.
- 13 וכיון שהאור הנמשך על-ידי תורה ומצוות צריך לענין התפילה, שדווקא על-ידי התפילה מתגלה האור –
14 לכן, עתה, שקו העבודה אינו בשלימות, גילוי זה אינו נמצא. ורק לעתיד, שאז תהיה העבודה בשלימות, אזי
15 יהיה גם הגילוי בשלימות.
- 16 וזהו מה שכתוב⁷⁰ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר" – שאפילו הבשר הגשמי יראה – "כי פי הוי' דיבר",
17 לא הגילוי דשם אלקים, אלא שם הוי', וכפי שנתבאר בהמאמר דיו"ד שבט⁷¹ בשם אדמו"ר האמצעי⁷², וגילוי
18 זה יהיה לא רק בעיני בשר של בני אדם, אלא אפילו בעיני בשר של בהמות וחיות, כמו שכתוב⁷³ "וישרנה
19 הפרות", כיון שאז היה מעין הגילוי דלעתיד, ולכן היתה שירתם "שירו לה' שיר חדש"⁷⁴, לשון זכר⁷⁵.
- 20 והיינו, שעל-ידי-זה שקו העבודה יהיה לעתיד בשלימות, יתגלה האור שבתורה ומצוות, וגילוי זה יפעל
21 ש"ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר".
- * * *
- 22 יט. יום השבת בזמן המנחה הוא עת רצון, "רעוא דכל רעוין"⁷⁶, ולכן מתבטלים אז כל הדינים.
- 23 – בכלל, זמן המנחה הוא זמן של דינים. מה-שאינ-כן במנחת שבת – לא זו בלבד שאין אז דינים, אלא
24 שמצד זה שהוא עת רצון, "רעוא דרעוין", מתבטלים אז הדינים⁷⁷.
- 25 ועל-דרך המבואר⁷⁸ בענין "באור פני מלך חיים"⁷⁹, שאפילו בשעה שאדם נידון למיתה, וכבר מוליכים אותו
26 לאותו מקום, הנה אם ראה בדרכו את המלך – אזי "באור פני מלך חיים", ומתבטלים כל הדינים.
- 27 וזהו שאומרים ב"בני היכלא": "דביה מלכא בגילופין", ובמילא "לית זעפין", ומתבטלים "הני כלבין
28 דחציפין".
- 29 כ. במנחת שבת זו קורין "ויקהל משה גו"⁸⁰, ואמרו רבותינו ז"ל⁸¹ על פסוק זה שמשם תיקן להם לישראל
30 "להקהיל קהילות בכל שבת ושבת . . ולהורות לישראל דברי תורה".
- 31 ואיתא בשם האריז"ל⁸², שעיקר הלימוד דיום השבת הוא בפנימיות התורה. ועתה, לאחר התגלות תורת

(76) זח"ב פח, סע"ב.
(77) ראה תו"מ ח"ז ע' 189. וש"נ.
(78) סה"מ עת"ר ע' קח. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכא. ועוד.
(79) משלי טז, טו.
(80) ר"פ ויקהל.
(81) יל"ש ר"פ ויקהל. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג.
(82) ראה טעמי המצוות להרח"ו פ' ואתחנן. וראה תו"מ ח"ז ס"ע 26. וש"נ.

(69) נוסח תפלת מוסף. וראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז
פי"ז ואילך. ועוד.
(70) ישע"י מ, ה.
(71) ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט פ"ו (לעיל ס"ע 14 ואילך).
(72) תו"ח שמות תפח, א ואילך.
(73) שמואל-א ו, יב.
(74) תהלים צח, א. וראה ע"ז כד, ב. זח"ב קלז, סע"ב ואילך.
(75) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –
פסחים קטז, ב.

הבעל-שם-טוב, ובפרט תורת אדמו"ר הזקן, שהלביש את פנימיות התורה בהבנה והשגה – הרי עיקר הלימוד
דיום השבת הוא בתורת החסידות.

והשייכות דיום השבת לתורת החסידות – כי, על יום השבת נאמר⁸³ "קדש היא", "קדש מלה בגרמיה"⁸⁴,
דהיינו ששבת ענינה קדושה והבדלה מעניני העולם. ולכן הלימוד השייך ליום השבת הוא לימוד החסידות, כי
בחסידות המדובר אינו על עניני העולם, אלא על עניני אלקות – ספירות, נשמות והדומה⁸⁵. ואפילו במקום
שמדובר בחסידות אודות עניני העולם – גם אז הרי זה העולם כמו שהוא בתורה, והעולם כפי שהוא מצד
התורה, אינו "עולם", מלשון העלם⁸⁶.

ועל-פי-זה יובן המשך הכתוב⁸⁷ – "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", "במושבות אי אתה
מבעיר, אבל אתה מבעיר בבית המקדש"⁸⁸ – ברוחניות הענינים⁸⁹:

ענינה של אש הוא – חום ורתיחת הדמים. ועל-זה נאמר ש"ביום השבת", שבו היא ההבדלה מעניני העולם
(כנ"ל), אין מקום ל"אש", חום ורתיחת הדמים, "בכל מושבותיכם", בעניני העולם, אלא רק בבית המקדש,
בעניני קדושה.

והנה, מצינו שכל ישראל הם בבחינת שבת [נדאף שבפרטיות הנה תלמידי חכמים איקרו שבת⁹⁰, וכל ישראל
הם בבחינת עמי הארץ לגבי תלמידי חכמים; אבל בכללות, כל ישראל הם בבחינת תלמידי חכמים, ואומות
העולם הם עמי הארץ, ולכן נאמר⁹¹ "ועמדו זרים ורעו צאנכם", על-דרך ההנהגה דעמי הארץ לגבי תלמידי
חכמים⁹²], ולכן צריכה להיות אצלם התלהבות ורתיחת הדמים ("דער קאץ") בעניני קדושה בלבד, לא רק ביום
השבת, אלא גם במשך כל השבוע, להיותם תמיד בבחינת שבת.

וכדי לבוא לידי כך שתמיד תהיה ה"אש" רק ב"בית-המקדש" – הרי זה על-ידי לימוד פנימיות התורה.

כא. וזהו סדר הפסוקים:
"ויקהל משה" – "להקהיל קהילות בכל שבת ושבת" וללמוד חסידות,

ועל-ידי-זה נפעל "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת",

וכיון ש"מיניה מתברכין כולהו יומין"⁹³ – הרי זה פועל שגם במשך השבוע ילמד חסידות, ואפילו בשעה
שלומד נגלה, או אפילו בשעה שעוסק בעניניו הגשמיים, יהיה ניכר הרושם של לימוד החסידות שבשבת:
בענינים הגשמיים – שיהיו ללא התלהבות ("אין א קאץ"), ובלימוד הנגלה – יהיה ניכר שזהו יהודי שלמד
חסידות.

והנהגה זו, ש"מיניה מתברכין כולהו יומין" בעבודה (כנ"ל), תפעל ש"מיניה" – מיום השבת בכלל, ובפרט
ממנחת שבת שהיא עת רצון – "מתברכין כולהו יומין" כפשוטו בגשמיות, בבני חיי ומזוני רויחי.

(89) ראה גם התוועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 382. וש"נ.

(90) ראה זח"ג כט, א.

(91) ישע"י סא, ה.

(92) ראה זח"ג קכד, סע"ב ואילך (ברע"מ).

(93) זח"ב סג, ב. פח, א.

(83) פרשתנו לא, יד.

(84) זח"ג צד, ב.

(85) ראה גם שיחת ש"פ משפטים סט"ו (לעיל ע' 90). וש"נ.

(86) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

(87) ויקהל לה, ג.

(88) מכילתא עה"פ. וראה שבת כ, א.

לקוטי שיחות פרשת תשא כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

וצריך לדעת בוודאות שזוהי הלבנה¹², ולדעת לתאר את
אופן עמידתה ברקיע – ככל הפרטים שהגמרא מזכירה
בעת בדיקת העדים¹³, וכן השרצים – שלא ידעו את מראה
כולם¹⁴.
ואילו ענין מחצית השקל¹⁵ אינו כרוך בשום קושי כדי
לדעת מהי משמעותו¹⁶, וכבר מוצאים זאת אצל אליעזר
עבד אברהם¹⁷, ודי היה אם הקדוש-ברוך-הוא היה מצווה
שיתנו מחצית השקל. ומדוע גם כאן הראה לו הקדוש-
ברוך-הוא "מטבע של אש"?
בעלי ה"תוספות" מסבירים ב"מנחות"¹⁸, מדוע אין
הגמרא מונה שם בין הענינים שבהם נתקשה משה (מנורה,
קידוש החודש ושרצים), את מחצית השקל: "דלא שייך
התם נתקשה, אלא משום דלא הוה ידע¹⁹ בשום ענין אם
לא היה מראהו" (=שבענין מחצית השקל לא שייך לומר
שמשה התקשה, אלא כלל לא היה יודע מהי הכוונה אם
ה' לא היה מראה לו). ולכאורה, אין זה מובן כלל: מדוע
לא היה משה יודע מהו שיעור מחצית השקל²⁰? ואף אם
הוא לא ידע, היה הקדוש-ברוך-הוא יכול לפרט לו בדיבור
כמה צריך להיות²¹ שיעורו ומשקלו²²?
יתר-על-כן: אף אם נניח שאת השיעור המדויק של

א.

"זה יתנו - כזה יתנו"

1 על הפסוק¹ "זה יתנו... מחצית השקל" אומרים חז"ל²,
2 ורש"י מצטט זאת בפירושו על התורה³: "אמר רבי מאיר:
3 כמין מטבע של אש הוציא הקדוש-ברוך-הוא מתחת כסא
4 כבודו והראהו למשה, ואמר לו: זה יתנו, כזה יתנו".
5 בדומה לכך אנו מוצאים עוד מספר דברים, שבהם
6 הראה הקדוש-ברוך-הוא למשה דוגמא של הדבר שצויה
7 עליו⁴: (א) "נתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו
8 הקדוש-ברוך-הוא מנורה של אש"⁵, (ב) "נתקשה משה על
9 מולד הלבנה.. והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר
10 לו: כזה ראה וקדש"⁶. (ג) לגבי איסור שרצים – "וזה לכם
11 הטמא"⁷, ועוד⁸.
12 וצריך להבין⁹: לגבי הדברים האחרים אפשר להבין
13 מדוע צריך היה הקדוש-ברוך-הוא להראותם למשה¹⁰, כי
14 הם כוללים פרטים וציוורים מסובכים: במנורה, למשל, היו
15 גביעים כפתורים ופרחים, וכולם היו צריכים להיעשות
16 "מקשה אחת", וכל פרט צריך היה להיות במקומו המיוחד,
17 ובצורתו המיוחדת וכו'; וכן לגבי מולד הלבנה צריך היה
18 לדעת בדיוק "באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש"¹¹,

(1 פרשתנו ל, יג.

(2 ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא פרשתנו ט. נשא יא. במדבר פ"ב,
ג. פסיקתא דר"כ פ"ב (כי תשא). פסיקתא רבתי פט"ז (בסופו). – ראה תו"ש
עה"פ – בכהנ"ל בשינויים קלים. ובפס"ר פ"י (בסופו): מטבע של אש קטן:
ושם לפנ"ז: כמין מטבע של שערה של אש. אבל שם לא הובא בשם ר' מאיר.
ובתיב"ע עה"פ: דין שיעורא איתחמי למשה בטוורא הי כדנרא דאשא והיכידן
א"ל כדן יתנון.

(3 אבל ליתא שם "מתחת כסא כבודו" (כמדרש תהלים מזמור צא. פס"ר
הנ"ל), ומוסיף "ומשקלה מחצית השקל". וראה לקמן בפנים.

(4 מנחות כט, א. מכילתא בא יב, ב. ספרי בהעלותך ח, ד. שמו"ר פט"ו,
כח. ועוד. וראה רא"ם וגו"א בפרש"י פרשתנו, ובפרש"י שמיני יא, ב.
בהעלותך שם.

(5 לשון רש"י תרומה כה, מ. ובגמ' שם בתנא דבי ר' ישמעאל "עד
שהראה לו הקב"ה באצבעו" (ועד"ז במכילתא וספרי שם). וכ"ה בפרש"י
בהעלותך שם. וראה רא"ם וגו"א תרומה ובהעלותך שם.

(6 לשון רש"י בא שם.

(7 שמיני יא, כט. וראה רש"י שם יא, ב.
(8 במנחות (ומכילתא) שם "אף הלכות שחיטה". וראה תוד"ה שלשה שם.
ובשמו"ר שם: ד' דברים .. הראהו שמן המשחה. משא"כ הנאמר לפנ"ז
במנחות שם: "ארון של אש ושלחן של אש כו' ירדו מן השמים וראה משה
ועשה כמותם" – לא נתקשה בהם (ראה גו"א תרומה שם).

(9 כמו שהקשה בגו"א בפרש"י פרשתנו. אלשיך עה"פ (קושיא הא'). זית
רענן ליל"ש פרשתנו. אוה"ח עה"פ.

(10 ראה גו"א שמיני שם. חדא"ג מנחות שם.

(11 לשון רש"י בא שם. וראה רא"ם וגו"א שם.

(12 ובפרט לפי הראגוצובי (ראה צפע"נ עה"ת בא שם).

(13 בפרש"י מנחות שם ד"ה ראש חודש: בשעת מולד לבנה אינה נראית
כ"א מעט ואינה ניכרת כדאמרין בר"ה כזה ראייתם אם כזה ראייתם.

(14 בפרש"י שם: שרצים, לא ה' מכיר איזה טמא ואיזה טהור. הלכות
שחיטה, לא ה' מבין מהיכן היא מוגרמת.

(15 להעיר מרע"מ בוח"ב (קנו, סע"ב): ומכלא לא אתקשי לך למעבד
אלא תלת מלין דרשימין באתון דשמך מנורה שקלים החודש.

(16 ראה דברי דוד (להט"ז) בפרש"י: דשם לא מנו אלא דברים שנתקשה
משה להבינם כי יש הרבה פרטים בהם כו' אבל כאן לא ה' קושי במטבע של
מחצית השקל.

(17 ח"ש כד, כב ובפרש"י.

(18 שם ד"ה שלשה.

(19 ובשטמ"ק שם: ס"א איזה מטבע יביאו אם לא כו'.

(20 וצ"ע בוי"ת רענן שם (שלאחרי שמקשה "בשלמא מנורה לא ה' לו
להבין אם לא ה' מראה לו אבל מה הוצרך להראות לו הול"ל שיתנו
מחצית השקל", מוסיף): והתוס' במנחות כתבו כיוצא בזה. ואולי צ"ל: והתוס'
בחולין (הובא לקמן בפנים. וראה לקמן הערה 29).

(21 ועד"ז יש להקשות בתי' (הא') שבגו"א בפרשתנו. וע"פ המבואר לקמן
בפנים יש לבאר גם פירושו.

(22 ראה משכיל לדוד בפרש"י, שהקשה על פי' התוס' (ולפי פירושו:
למאן דרדיש דהראהו מטבע של אש .. נתקשה כמו אינך דה"נ יש קושי
בדקדוק המשקל). ור"ל כוונת התוס' (ובפרט ע"פ גירסת השטמ"ק) דכל מטבע
הוא לא רק שיעור ומשקל, כ"א יש לו גם צורה וציור מסוים, וזה קשה להודיע

ב.

מצות מחצית השקל - לפי הרמב"ם

כדי להבין זאת יש להסביר תחילה את דברי הרמב"ם³⁰ לגבי מצות מחצית השקל: "הציווי שנצטוונו ליתן מחצית השקל בכל שנה, והוא אמרו יתעלה: ונתנו איש כופר נפשו ואמר: זה יתנו"³¹. לכאורה: לשם מה מצטט הרמב"ם את שני הפסוקים ואינו מסתפק בפסוק "זה יתנו"³²? במיוחד קשה הדבר, כיוון שהציווי על נתינת מחצית השקל כתוב דוקא בפסוק "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל"³³, ולעומת זאת, בפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" אין מוזכרת עצם מצות נתינת מחצית השקל, אלא, שאם "תשא את ראש בני ישראל" הרי אז "ונתנו" – "כופר נפשו" כדי ש"לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם".

ג.

המחלוקת בין רש"י לרמב"ם בענין הכפרה

ההסבר לכך הוא: במצות נתינת מחצית השקל ישנם שני דינים: (א) הנתינה צריכה להיות חד פעמית, כפסק הרמב"ם³⁴ "ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת". (ב) צריך לתת מטבע של "מחצית השקל כסף"³⁵ (וברור שלא "שווה כסף" בשווי של מחצית השקל)³⁶.

1 מחצית השקל ניתן לדעת רק באמצעות דוגמא מוחשית –
2 מדוע צריכה היתה להיות "מטבע של אש"? אדרבה – היה
3 מדויק יותר להראות לו את מחצית השקל²³ שצריך לתת
4 ממש – מכסף, כשם שהקדוש-ברוך-הוא הראה לו לבנה
5 בריקע, ושרצים²⁴.

6 [העובדה שהקדוש-ברוך-הוא הראה למשה "מנורה של
7 אש" מובנת, כי עד אז לא היתה כלל בעולם מציאות של
8 מנורת זהב כזאת²⁵, אבל מחצית השקל היתה מטבע קיימת
9 בעלת שיעור ומשקל גשמי²⁶].

10 בנוסף לכך יש להבין: ה"תוספות" במסכת חולין²⁷
11 עונים לשאלה דלעיל, של ה"תוספות" במסכת "מנחות"
12 תירוץ שונה: "הני (=אלו) אף-על-פי שהראהו, לא נתקשה
13 בהן, אלא שתמה על הדבר: מה יוכל אדם ליתן כופר
14 נפשו²⁸", הראהו הקדוש-ברוך-הוא... – ולכאורה שני
15 תירוצי ה"תוספות" סותרים זה לזה: לפי התירוצו
16 ב"מנחות", הרי במחצית השקל היה יותר מאשר "נתקשה
17 משה", כי הוא כלל "לא הוה ידע בשום ענין אם לא היה
18 מראהו". ולעומת זאת, לפי התירוצו ב"חולין" יוצא, שמשם
19 "לא נתקשה בהן", וידע בדיוק את השיעור, גם אם
20 הקדוש-ברוך-הוא לא היה מראה לו, אבל הקדוש-ברוך-
21 הוא "הראהו" בגלל סיבה אחרת²⁹?

(ובכ"מ), שהיו סבורין שצריך ליתן ככר כסף כו'. ואולי מפרש כן הזית רענן גם בתוס' מנחות "דלא הוה ידע בשום ענין" מאמירת הקב"ה "ונתנו איש כופר נפשו" לחוד (וראה צאן קדשים לתוס' מנחות שם). אבל הא גופא צ"ע: למה הוצרך להראות לו מטבע של אש, ולא די באמירה שיתנו מחצית השקל. (30) בסהמ"צ מ"ע קעא.

(31) כ"ה בהעתיקת קאפח. ובסהמ"צ שלפנינו "ואמרו זה יתנו כל העובר על הפקודים מבין עשרים וגו'" עירוב ב' הפסוקים (גי'יד). ובהעתיקת העליר ליתא "מבין עשרים וגו'".

(32) משא"כ בכר"כ מקומות בסהמ"צ שמביא יותר מפסוק אחד כותב "וכבר נכפל זה הציווי" (וכי"ב) ומביא הנאמר במק"א, משא"כ כאן. ואפי' אם רוצה להביא ב' הפסוקים הו"ל להביאו זה אחר זה ולא להפסיק "ואמר" (ואמר). כאילו שזהו עוד ענין. וראה ברכות ומכות בסופן (ועוד) "מאי ואמר".

(33) ורק כתוב זה הביא במנין המצוות שבריש ספר היד ובפיה"מ ריש שקלים. וראה תיו"ט שקלים פ"א מ"ד: "ולדברי הרב שכתב כו'".

(34) ריש הל' שקלים.

(35) לשון הרמב"ם שם. ובהלכה ה': מחה"ש זו מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן כו'. וראה שם ה"ו. ובפיה"מ להרמב"ם בכורות פ"ח מ"ח: מחצית השקל שהוא צריך להיות כסף צרוף עשוי מטבע** כמו שנתבאר בשקלים. ובפרש"י בכורות שם מט, ב במשנה "אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים". ובשו"ת הריב"ש סי' סו: וכן ה"ל לתת מחצית השקל במטבע כסף בעינו. אבל יש סוברין שאפשר ליתן גם פרוטות – ראה חינוך מצוה קה. ובמנ"ח שם סוסק"א. ועוד.
(36) משנה בכורות שם.

כ"א הוצרך להראותו. ובפרט אם נאמר שעדיין לא ה' מטבע כזו* (ובפרש"י ח"ש שם היינו רק משקל. וכמובן דוחק הוא) (ולהעיר מרמב"ן פרשתנו ריש פסוק יג).

אבל עדיין אינו מובן כי אין לומר שזה קשה להבין יותר מצורת המנורה וההודש כו' עד "דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין".

(23) ראה חלקי אבנים בפרש"י.

(24) ראה תי' הב' בגו"א. אלשיך ודברי דוד שם ע"ד הדיוש וכו'.

(25) ואף שהקב"ה ה' יכול לעשות מנורת זהב להראותו, הרי המנורה שבמשכן צריכה שתיעשה ע"י משה (בנ"י) – ראה גו"א בפרש"י תרומה ובהעלותן שם. אבל ראה ר"א שם – ולא עבד קוב"ה ניסא למגנא לברוא מנורת זהב ולבטלה אח"כ (שהרי אסור להשתמש בה לבד במשכן). ואולי גם י"ל דהאיסור לעשות מנורת בת ד' כו' (ר"ה כד, סע"א ואל"ך. ושי"נ) חל גם על למעלה. משא"כ זה במחצית השקל.

ועוד ועיקר: בהמנורה נאמר "אשר אתה מראה בה" (תרומה שם, ראה פרש"י שם. מנחות שם). משא"כ מחה"ש.

(26) ובנוגע לגודל וצורת המטבע – נראה בפועל במטבעות דומן הבית וכו' שלא היו מדייקין בזה.

(27) מב, א ד"ה זאת.

(28) ועד"ז הוא בשטמ"ק לתוס' מנחות שם: א"נ התם לא נתקשה רק בהא דבר מועט יכפר על עון העגל.

(29) כוונת התוס' בחולין בפשטות היא: הקב"ה עדיין לא אמר לו שיתנו מחצית השקל, ותמיהתו "מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו" היתה ע"ז שאמר לו הקב"ה "ונתנו איש כופר נפשו", [וכדמוכח במדרשים הנ"ל הערה 2, וכן ממ"ש במדרשים הנ"ל (פסיקתא דר"כ שם לפני, תנחומא פרשתנו יא

(* ראה חלקי אבנים (להרב דוד לידא פירדא, שנת תג"ן. ניו יארק תשל"ג) בפרש"י, צפע"נ הל' שקלים נטמן לקמן הערה 58 ועוד.
(** כ"ה בהעתיקת קאפח. ולפנינו: כסף מזוקק מצויר מטבע.

1 על פסקו של הרמב"ם שצריך לתת את מחצית השקל
2 בפעם אחת, מסביר הגאון הרוגוצ'בי³⁷, שהסיבה לכך היא,
3 שנתנית מחצית השקל היא כקרבן וכפרה – ובכפרה אין
4 מועילה נתינה לחצאין, כפי שאומרת הגמרא³⁸ לגבי גזל
5 הגר "החזירהו (לכהן) חצאין לא יצא, מאי טעמא? אשם
6 קריא רחמנא" (=משום שהתורה כינתה כסף זה בשם
7 אשם, שהוא קרבן וכפרה).
8 את הכפרה שבמחצית השקל אפשר לראות בשני
9 אופנים: א) גדר הכפרה של מחצית השקל מתבטא בכך,
10 שבכסף זה נקנים קרבנות הציבור במשך השנה, וקרבנות
11 אלו הם לכפרה³⁹; ב) שעצם נתינת מחצית השקל היא
12 כפרה – כקרבן יחיד.

13 ויש לומר, שזוהי מחלוקת בין רש"י לרמב"ם: רש"י
14 מסביר⁴⁰ "ועל אותה תרומה נאמר: לכפר על נפשותיכם,
15 שהקרבנות לכפרה הם באים". כלומר, שבמחצית השקל
16 נאמר "לכפר על נפשותיכם" – בלשון רבים, שזוהי כפרה
17 על ציבור, כי באמצעות הכסף נקנים קרבנות הציבור, שהם
18 כפרה⁴¹.

19 ואילו הרמב"ם לומד זאת, כדלעיל, מן הפסוק "ונתנו
20 איש כופר נפשו", שנאמר בלשון יחיד. כלומר, אין הכוונה
21 לכפרה שבקרבנות הציבור, אלא שזהו כ"קרבן בפני
22 עצמו"⁴² – הנתינה עצמה היא כפרה⁴³.

23 ויש לומר, שזוהי הסיבה להבדל נוסף בין רש"י
24 לרמב"ם: לדעת רש"י⁴⁴ צריך לכוון בעת נתינת מחצית
25 השקל, שנתיתו היא לצורך קרבנות ציבור, ואילו מדברי

37 צפע"נ השלמה ג, א ואילך. וראה צפע"נ לרמב"ם ריש הל' שקלים.
38 ב"ק ק, א וברש"י. "ושם דף מ' ע"א גבי כופר" (צפע"נ שם).

39 ראה שבועות בתחלתה.

40 פרשתנו ל, טו. ועד"ז בפרש"י מגילה כט, ב (ד"ה שלש). וראה חזקוני פסוק יב.

41 ראה גם תוספתא שקלים פ"א, ב. וצ"ק במ"ש בצפע"נ השלמה שם "ולכך מבואר בתוספתא ספ"א דשקלים דיש עליהם שם כפרה" בהמשך למש"כ "יש עליו שם קרבן בפ"ע". וראה צפע"נ הל' שקלים פ"א ה"ט.

42 לשון הצפע"נ בהשלמה שם.

43 ולכאורה כן משמע גם ממש"ה הרמב"ן ריש פרשתנו (פסוק יב) באמצע דבריו: ומ"מ אין אדם ראוי לפחות וליתן פחות מחצי סלע בין יחיד בין רבים, כי אין כופר הנפש פחות מכן כדכתיב זה יתנו גו'. אבל בסוף דבריו כתב: שכל הצריך כפרה שהגיע לכלל חוב המצוות יביא מחצית השקל אחד לקרבנות. (וראה רא"ם שם בפרש"י). וראה שקלים פ"ב סה"ג. תנחומא פרשתנו יו"ד, ובכ"מ.

44 ד"ה לרבות (מנחות נב, א) הובא בצפע"נ השלמה שם.

45 ראה מגילה כט, ב. ושי"ן. שקלים פ"א ה"א.

וראה ר"ן מגילה שם ד"ה מאי פרשת שקלים רב אמר. וראה ל' המאירי ריש שקלים (והמשנה הראשונה) "פירוש כבר ידעת כו'".

46 גם לא בה"ט שם שם "בא' באדר משמעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו ויהי' עתיד ליתן כו'" (וגם אינו מוסיף

26 הרמב"ם מובן שזהו ענין בפני עצמו, כפי שמוכח מכך
27 שבפרק הראשון בהלכות שקלים הוא מדבר רק על מצות
28 נתינת מחצית השקל ועל אופן קיומה, ואינו מזכיר כלל⁴⁵
29 ש"מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית
30 השקל בכל שנה ושנה", מפני שצריך להקריב קרבנות
31 ציבור⁴⁶ מתרומה חדשה, וגם בפרק ד' הוא מתחיל ענין זה
32 כענין חדש לגמרי⁴⁷: "תרומת הלשכה מה יעשה בה, לוקחין
33 ממנה תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות הציבור".
34 כלומר, עצם נתינת מחצית השקל איננה בשביל קרבנות
35 הציבור, אלא ככפרה בפני עצמה, והעובדה שבכסף זה
36 נקנים קרבנות הציבור הוא ענין בפני עצמו⁴⁸.

ד.

שני הפסוקים - שני דינים

37 לפי זה מובן מדוע מצטט הרמב"ם בספר המצוות את
38 שני הפסוקים הנ"ל – כי מכל אחד מהם נלמדת משמעות
39 אחרת של מצות נתינת מחצית השקל: מן הפסוק "ונתנו איש
40 כופר נפשו" לומדים, שנתנית מחצית השקל היא כפרה
41 כקרבן; ומן הפסוק "זה יתנו", לשון המראה על נתינה של
42 דבר אחד, שאינו ניתן כסכום וצירוף של עשר גרה (נפרדים),
43 ויש לתתם בפעם אחת, כמחצית שקל אחת, (כלשון הגאון
44 הרוגוצ'בי⁴⁹) – "שיעור העצמי", ולא "שיעור מצטרף".

45 מכך נלמדים שני הדינים: אחד בקשר לנתינה שעל-ידי
46 הגברא, ואחד בקשר ל"חצא" של מחצית השקל: מן
47 הפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" לומדים⁵⁰ את ההלכה
48 בקשר לגברא, שהוא צריך ליתנו בבת-אחת, ולא

למקדש. ראה ל' ר"ח מגילה שם). ובפיהמ"ש ריש מס' שקלים: ופירוש משמיעין מכריזין עליהם שיכינו בני אדם שקליהם כדי שתהי' תרומת הלשכה בזמנה כלומר ב"ח ניסן כו'.

47 אף שיש לומר שתפס לשון המשנה רפ"ד דשקלים.

48 עפ"ז (אם שקלים הוא מצוה בפ"ע או בשביל הקרבנות) יש לבאר לכאורה מחלוקת רב ושמואל (מגילה כט, ב) אם פרשת שקלים הוא "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי", או "כי תשא". ועיי"ש בקושיית הגמרא: בשלמא למ"ד כי תשא כו'. וראה ר"ן שם.

אבל לפי תירוצי הגמרא שם טעמא מאי כדו' טבי (ראה פרש"י שם) וכן מהמשך הגמרא יש לדחות דאינו שייך לזה. וראה צפע"נ השלמה שם. ואכ"מ. 49 צפע"נ הלכות תשובה פ"ב ה"ב. ומציין "עי' מש"כ פ"א מהל' שקלים". וראה בהנחמן בהערה 52.

50 בקרית ספר ריש הלכות שקלים: ואינו נותנו מעט אלא כולו כאחד בפעם אחד דכתיב לא ימעט ממחצית השקל דאי למימר שיתן חצי שקל הוה סגי לכתוב יתן חצי שקל וקאמר לא ימעט דרוצה לומר אפילו בנתינה לא ימעט ממחצית שקל (וראה עד"ז נחל קדומים להחיד"א פרשתנו עה"פ).

אבל אף שהרמב"ם ריש הלכות שקלים הביא הכתוב "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט גו'" הרי הביאו ע"ז ד"אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ושואל מאחרים כו'". ולא מצינו שיביא הכתוב לעצם חוב המצוה.

ועוד: לדעתו הרי"ז רק דין פרטי בנתינה דלא ימעט וזוהי שהרמב"ם כתבו תיכף בהלכה א' משמע שזהו מעצם גדר המצוה. וי"ל דנפק"מ גם

26 ש"משקלה" הוא "מחצית השקל", כדי להדגיש שהמצוה
27 איננה נתינת הכמות והשווי (אפילו בכסף) של מחצית
28 השקל, אלא את המטבע של מחצית השקל בלבד⁵⁸.
29 כלומר, המצוה איננה לתת כסף במשקל ובשווי של
30 מחצית השקל, ואחד התנאים הוא גם שכסף זה יהיה
31 בצורת מטבע, אלא זוהי כל מהות המצוה: "זה יתנו"
32 נתינת מטבע זו – מחצית השקל.

33 דבר זה מתבטא דוקא ב"מטבע של אש", שאיננה דבר
34 הניתן למדידה בערך ובשווי, אלא במציאותה הממשית.
35 ברור, שאי-אפשר לתת "מטבע של אש", ממש,
36 והכוונה של "זה" היא לענין המיוחד המצוי במטבע של
37 אש כפי שהוא נמצא במטבע של כסף.

1.

שני תירוצי ה"תוספות" - שתי משמעויות

לפי-זה אפשר להבין כיצד שני התירוצים (שהובאו
לעיל בסעי' א) אינם חולקים זה על זה, אלא מתאימים
לשתי המשמעויות שבנתינת מחצית השקל, כפי שהוסבר:
במסכת מנחות נאמר ב"תוספות" "משום דלא הוה ידע
איזה מטבע יביאו⁵⁹) בשום ענין אם לא היה מראהו" –
אילו לא היה הקדוש-ברוך-הוא מראה לו מטבע של
אש, לא היה משה יודע כלל (ולא זו בלבד שהיה מתקשה)
מהו הדין שצריך להיות לגבי "זה יתנו", מהו התנאי
שצריך להיות בחפצא של המטבע, כדלעיל.
במסכת חולין נאמר ב"תוספות", שתמיהתו של משה
היתה על נתינת הגברא – "מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו",
שהרי אין זה קרבן⁶⁰.

1 לחצאין⁵¹, כדלעיל; ומן הפסוק "זה יתנו" לומדים את
2 ההלכה לגבי ה"חפצא", הדבר הניתן, שהחובה היא לתת
3 דוקא "זה" – את המציאות⁵² של מחצית השקל ממש –
4 מטבע של מחצית השקל⁵³, ולא כסף בשווי או במשקלו.
5 [ויש לומר, שדברים אלו מודגשים בשני הבטויים
6 שברמב"ם "נותנו: א) כולו כאחת ב) בפעם אחת"⁵⁴].

ה.

מטבע של אש - מהות ולא כמות

7 לפי-זה יובן מדוע ההסבר ל"זה יתנו" הוא, "כמין
8 מטבע של אש הוציא הקדוש-ברוך-הוא מתחת כסא כבודו
9 והראהו למשה ואמר לו זה יתנו – כזה יתנו", ומובנת
10 הסיבה לכך שהקדוש-ברוך-הוא הראה לו דוקא מטבע של
11 אש, כדלהלן:

12 ההבדל בין אש לבין יסודות אחרים של חומר
13 הבריא⁵⁵ הוא: סוגי חומר אחרים – רוח מים ועפר –
14 נמדדים לפי כמותם, לפי הנפח שהם תופסים, או לפי ערכם
15 ושוויים. "אש" אינה נמדדת לפי המקום שהיא תופסת
16 ואיננה מוגבלת בשטח או בנפח – מהותה של ה"אש" היא
17 יותר איכותית⁵⁶, ואף אש קטנה מתפשטת והולכת⁵⁷.

18 לפיכך, אילו היה הקדוש-ברוך-הוא מראה לו מחצית
19 השקל מכסף, עדיין לא היה ברור מהי בדיוק המצוה ומה
20 צריכין ישראל לתת: האם די בכך שמביאים את השווי של
21 מחצית השקל, ואפשר להביא מה שרוצים, ובלבד ששווי
22 הדבר יהיה כשווי מחצית השקל כסף, או שצריך לתת
23 דוקא כסף במשקל מחצית השקל, או דוקא מטבע
24 שמשקלה כמחצית השקל כסף.

25 לכן הראה לו הקדוש-ברוך-הוא "כמין מטבע של אש",

בכדי שיקיים מצות נתינת מחצית השקל צריכין (השולחני או הגובר המקבל)
להחליף השקל על ב' חצאי שקלים וזה ניתן להקדש (שרק או נחשב נתינתו
לקיים המצוה ד"זה יתנו") וממילא חייבין ב"קלכון". וראה רמב"ם שם ה"ו.
(54) וצ"ע אריכות לשון הרמב"ם שם בהשלילה "ואינו נותנו בפעמים
רבות (ומוסיק) היום מעט ולמחר מעט", ואולי הם ב' ענינים ובסדר ד"זו
ואצ"ל זו". ולכאורה צ"ל (זו ואצ"ל זו) גם במש"כ "כולו כאחת בפעם אחת"
אף אם נפרש (דלא ככפנים, אלא) שניהם בהנתינה דגברא. ולהעיר מהגירסא
ברמב"ם (פרענקל) "פעם אחת". ואכ"מ.

(55) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד.
(56) עד"ז יש להסביר גם בפ"י הגוי"א פרשתנו (בתי' הא') במה שהוצרך
להראותו מטבע של אש דוקא. ואכ"מ.
(57) להעיר מזית רענן ליל"ש שם.

(58) להעיר מצפ"נ לרמב"ם שם ה"ג וה"ה: זהו מה דאמרין בירושלמי
דשקלים כו' ר"ל שני דברים אחד דדוקא כזה ר"ל כמשקלו וגם מטבע ונ"מ
דאם יפחת כו'. וראה מכתבי תורה מכתב פט.

(59) גירסת השיטה מקובצת שם כנ"ל הערה 19.
(60) להעיר על חילוקי הסוגיות בהא דר"מ שהראה לו כמין מטבע של

בפועל אם קיים המצוה אלא שחסר פרט זה, או שלא קיים המצוה כלל. וראה
רי"ט אלגזי הלכות בכורות פ"ח אות פא בסופו. רי"פ פערלא לרס"ג מ"ע ז
(צב, ג). עשה כ' (קמח, ג ואילך). ועוד.

(51) ואף שזה נכלל כבר בהלימוד ד"זה יתנו", דמכיון שצריך ליתן מטבע
כסף הרי בדרך ממילא אא"פ להיות נתינה לחצאין (ולהעיר שבמנין המצות
וכן בפיה"מ שקלים הביא רק הכתוב זה יתנו, כנ"ל הערה 33), י"ל דממעט
נתינת חתיכות מטבע זה עד שיצטרפו למטבע שלם. או – מכיון שהרמב"ם
הביא גם הפסוק "נותנו איש כופר נפשו" להודיע (גם) גדר מצות נתינת מחצית
השקל דהגברא, שהוא כופר נפשו, הרי נמצא דכאשר נותנו בפעמים רבות חסר
לא רק בקיום "זה יתנו" (דהחפצא), אלא גם בהקיים ד"יתנו איש כופר נפשו"
– הנתינה דהגברא.

(52) ראה צפ"נ מהד"ת ב, ג, ע, ג.
(53) זה שמצינו לדעת הרמב"ם (רפ"ג דהל' שקלים) דשנים נותנין שקל
אחד על שניהם, (הרי א) כתב "שנים שנתנו על שניהם חייבין בקלכון" ולא כ'
"שנים נותנין שקל על שניהם".* (ב) ועיקר: י"ל ד(לדעת הרמב"ם) גם אז
נחשב שכ"א נתן מטבע מחצית השקל, זהו הטעם לחיוב נתינת "קלכון",
דלפי שחייבין ליתן מטבע מחצית השקל כסף, לכן כשנותן שקל (על שניהם),

(* להעיר משרת חמדת שלמה יו"ד סי' לב.

ז.

"כפרה" ו"כופר"

1 לפי־זה, שתמיהת משה נבעה מאי־דיעתו שמחצית
2 השקל הוא קרבן, יוצא, שהענין ש"הראהו מטבע של אש"
3 לא היה רק כדי להסביר לו את משמעות המצוה מצד
4 החפצא של מחצית השקל, אלא גם⁶¹ כדי להסביר את
5 נתינת הגברא (כפרה כקרבן).

6 ההסבר לזה הוא:

7 בכפרה כלולים שני ענינים: (א) כפרה באמצעות
8 קרבנות, "לכפר על נפשותיכם", (ב) "כופר נפשו".

9 "כפרה" על־ידי הקרבנות היא, כמשמעות המושג כפרה
10 – מחילה, שטומאת החטא נסלחת ונמחקת; ואילו "כופר
11 נפשו" איננה הסרת החטא, אלא פדיון הנפש, נתינת
12 תמורתה כביכול. בכך מוחלפת⁶² הנפש, כביכול, ונעשית
13 כמציאות חדשה.

14 שני ענינים אלו הם שני סוגים הקיימים בכלל בענין
15 של היטהרות מטומאה כפשוטה⁶³.

16 טבילה במים מסירה את הטומאה; טבילה באש,
17 וכדברי הגמרא⁶⁴ "עיקר טבילתא בנורא", אינה מסירה את
18 הטומאה⁶⁵, אלא תוכנה כפעולת האש כפשוטה – "מחזירן
19 לכבשן" – נוצרת מציאות חדשה לגמרי⁶⁶.

20 וזהו ההבדל בין הכפרה שבקרבנות לבין "כופר נפשו"
21 שעל־ידי מחצית השקל: הקרבנות (באופן כללי) מכפרים
22 על שגגות⁶⁷, ובודאי לא על כריתות ומיתות בית־דין⁶⁸;
23 ואילו נתינת מחצית השקל מטרתה, ככפעת הראשונה,
24 לכפר על חטא העגל⁶⁹ שנוגע לעצם המציאות – חובת

אש: בירושלמי שקלים הובא לענין החפצא דמחצית השקל (בחיוב קלבון).
איזה מטבע צריך ליתן (ראה קרבן העדה שם ובמפרשים); במדרשים הנ"ל
(הערה 2) – לענין הכפרה בהמשך לתמיהת משה מי יוכל ליתן כופר נפשו.

(61) לדעת התוס'. משא"כ לדעת רש"י (בפירושו עה"ת), שס"ל שהוא
כפשוטו "זה יתנו" להודיעו הדין בהחפצא דמחצית השקל. ולהעיר דעפ"י פ'
הא' דרש"י כל המשך הפרשה מדבר רק במחה"ש בשביל מנין בניי אלא
ש"מהמנין הזה נעשו האדנים". ואכ"מ.

(62) ע"ד "בעליו יומת. אם כופר ישת עליו ונתן פדיון נפשו גו'" (משפטים
כא, כט"ל).

(63) להעיר מצפ"נ הל' תשובה שם: ב' ענינים להסיר הטומאה, ולטהרה,
וב' ההסברות בזה. ואכ"מ.

(64) סנהדרין לט, סע"א.

(65) להעיר, דמים עצמם אפשר שיקבלו טומאה, משא"כ אש. וראה ברכות
כב, א: מה אש כו'.

(66) ראה זבחים צו, א. ובתורה אלא שם. תורה התורה (פסחים ל, ב).
ראש"ש שם (פ"ב ס"ז). טור או"ח סי' תנא ובכ"י שם. שו"ע שם סוס"א, וארה"ז
ס"ט.

מיתה, ולפיכך צריך להיות "כופר נפשו" – צריכה
להתהוות מציאות חדשה.

וגם את זאת גילה הקדוש־ברוך־הוא למשה באמצעות
"מטבע של אש" שמשמעות הכפרה של מחצית השקל
היא כטבילה באש – יצירת מציאות חדשה⁷⁰.

ח.

"מטבע של אש" בעלת משקל

אמנם, הקב"ה הראה למשה "מטבע של אש" כדי
להדגיש שנתינת מחצית השקל איננה ענין של שווי
ומשקל, אלא "זה יתנו", כפי שהוסבר לעיל, אך בכל זאת,
רש"י אומר שה"מטבע של אש" היתה בעלת משקל⁷¹ של
מחצית השקל – "הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה
מחצית השקל",

ומן העובדה שהקדוש־ברוך־הוא עשה נס בתוך נס,
שלא די שהראה "מטבע של אש", נעשה נס שמטבע של
אש היתה בעל משקל ברור, שגם בפרט של "משקל" חידש
הקדוש־ברוך־הוא דבר מה למשה, שאלולא היה מראה לו
"מטבע של אש ומשקלה..." לא היה משה יודע פרט זה
מעצמו.

במילים אחרות: בנתינת מחצית השקל חשוב שמחצית
השקל תהיה דומה דוקא ל"מטבע של אש" שהיא בעלת
משקל, ולא די שתהא זו "מטבע של אש" בלבד.

ט.

השאלה על תמיהת משה, וההסבר

כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר, שמקורה של
תמיהת משה "מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו",

(67) לא רק קרבנות היחיד חטאת ואשם כו' כ"א גם בקרבנות צבור – ראה
שבועות בתחלתה. וראה סהמ"צ להצ"צ (דרך מצותיך) מצות עגלה ערופה
(ובציונים לשם).

(68) ורק שער המשתלה מכפר על כריתות ומיתות ב"ד (שבועות שם בסוף
המשנה. רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב).

(69) ראה ירושלמי ותנחומא שבהערה 43. ובמדרשים הנ"ל הערה 2.
ולגירסת השטמ"ק מפורש הוא בתוס' מנחות (כנ"ל הערה 28).

(70) ועפ"י יובן מש"כ בתוס' חולין שם "הראהו הקב"ה להבחין היטב
ולהודיע לישראל", דלפי פשוטו אינו מובן: מה צריך "להבחין היטב ולהודיע
לישראל"? ועפ"י הנ"ל יומתק, שהראהו הקב"ה להבחין היטב גדר ותוכן
הכפרה דמחצית השקל, שענינו (מטבע של) אש שנעשה מציאות חדשה.

ועדיין אינו מובן לכאורה: זה שענינו הוא "כופר נפשו" (ולא רק כפרה
דקרבנות) הרי ידע גם לפניו "אלא שתמה על הדבר מה יוכל ליתן כופר
נפשו", והיינו איך זהו כופר נפשו ומה נתחדש לו בזה ש"הראהו מטבע של
אש"? ויובן ע"פ המבואר לקמן בפנים.

(71) להעיר גם מתיב"ע עה"פ (הובא לעיל הערה 2).

(* ולפי הנ"ל דהראהו הקב"ה מטבע של אש ענינו להראותו גדר החפצא דמחצית השקל מובן בפשטות "להבחין היטב" במטבע של אש. כנ"ל בארוכות.

1 שבעקבותיה הראה לו הקדוש-ברוך-הוא מטבע של אש,
2 הוא במדרש⁷², ושם מוסבר שהציווי ("ונתנו... כופר נפשו")
3 הוא אחד משלשת הדברים ש"שמע משה מפי הגבורה
4 ונבהל ונרתע לאחריו", וכך נאמר שם "בשעה⁷³ שאמר לו
5 הקדוש-ברוך-הוא: צו את בני-ישראל את קרבני לחמי
6 לאשי, אמר משה: מי יוכל להספיק לו קרבנות אם אנו
7 מקריבין לפניו כל חיתו שדי... אינו מספיק לו... אמר לו
8 הקדוש-ברוך-הוא: איני מבקש לפי כחי אלא לפי כוחך כו'.
9 בשעה שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא ועשו לי מקדש ושכנתי
10 בתוכם, אמר משה: מי יוכל לעשות לו מקדש שישרה
11 בתוכו הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך... אמר
12 הקדוש-ברוך-הוא: איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחך...".

13 וצריך להבין: הרי משה כבר שמע לפני-כן⁷⁴, לגבי
14 המשכן, ש"איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחך", ואם כך
15 מדוע "נבהל" ותמה בשמעו את המילים "ונתנו איש כופר
16 נפשו"?

17 לכאורה, אין לומר שתמיהתו של משה נבעה מכך
18 שזהו "כופר נפשו" על חטא העגל, הנוגע לעצם המציאות,
19 כדלעיל⁷⁵, כי גם לגבי זאת מוצאים, שהקדוש-ברוך-הוא
20 ציוה להקריב פר בימי המילואים למען "לכפר⁷⁶ על מעשה
21 העגל שהוא פר"⁷⁷.

22 ההסבר לכך הוא:

23 לגבי המשכן מובן: שכל מה שעשו ישראל היה "לפי
24 כחך", כי הם השתתפו בזה לפי נדבת לבם, "כל איש אשר
25 ידבנו לבו"⁷⁸, "כל נדיב לב יביאה"⁷⁹; וכך גם בענין
26 הקרבת הפר מובן הדבר, כי ההלכה לגבי קרבן היא,
27 ש"יקריב אותו לרצונו"⁸⁰ – הדברים תלויים ברצון המנדב
28 ובעל הקרבן, דבר המדגיש שזה "לפי כחך" – יש כאן
29 "כחך של ישראל";

30 אבל במצות מחצית השקל מוכרח כל אחד להשתתף,
31 בין אם הוא רוצה ובין אם לאו, ואף "כופין את מי שלא
32 נתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין
33 עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו"⁸¹ –

34 [אמנם גם בקרבנות יש דין של "כופין אותו", אבל
35 באופן של "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"⁸², כלומר,
36 בעת הקרבת הקרבן חייב האדם לומר בדבורו "רוצה אני",
37 ואף-על-פי שבחיצוניות זה דיבור כפוי, הרי לאמיתו של
38 דבר מתאים דיבור זה לאמת, כי בפנימיות נפשו רוצה כל
39 יהודי לקיים את רצון השם (כמוסבר ברמב"ם⁸³); ואילו
40 בענין מחצית השקל איננו מוצאים שצריך לומר "רוצה
41 אני", ואין כל הכרח שהנתינה תהיה מרצון, והנתינה היא
42 פעולת יד חיצונית בלבד, שנפש היהודי אינה ניכרת בה],
43 ואם-כן, כיצד ייתכן שנתנה כזאת תהיה "כופר
44 נפשו"⁸⁴, בעוד אשר אין כאן בכלל ענין של "כוחו" – כחן
45 של ישראל!]

46 לכן הראה הקב"ה למשה "מטבע של אש ומשקלה
47 מחצית השקל", שנלקחה, כדברי המדרש, "מתחת כסא
48 כבודו" כפי שיוסבר להלן.

י.

הנתינה - גילוי של עצם הנשמה

49 ההסבר הפנימי לכך שבמחצית השקל אין את הדין של
50 "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני" (ובמיוחד קשה הדבר
51 לפי האמור בסעי' ג' שנתנה זו היא כקרבן) הוא, שמחצית
52 השקל ניתנה ככפרה על חטא העגל, שפגע בעיקר קיומם
53 ומציאותם של ישראל, וניתק אותם גם מצד נפשם
54 ופנימיותם ר"ל, ולא תועיל כאן נתינה באופן של "כופין
55 אותו עד שיאמר רוצה אני".

56 לפיכך "הראה לו מטבע של אש" אשר "הוציא הקב"ה
57 מתחת כסא כבודו": מצד פנימיות הנשמה כפי שהיא
58 נמצאת בגוף לא היתה נתינה זו יכולה להיות לפי כחן של
59 ישראל. דבר זה יכול להיעשות רק מצד עצם הנשמה,
60 הנעלה מגילוי, כי עצמות הנשמה היא עצמות כל הכחות⁸⁵,
61 כולל העשיה החיצונית.

62 זוהי המשמעות של "הראה לו" – הקב"ה גילה, בדרך
63 שמלמעלה למטה, שגם "מטבע של אש" נלקחת "מתחת
64 כסא כבודו" – את בחינת ה"אש" שבנשמה, עצם הנשמה,

– שהמלאכה היתה דים גוי' והותר (שם לו, ז).

(80) ויקרא א, ג. פרש"י שם מתו"כ. ר"ה ו, א. וש"נ.

(81) רמב"ם הלכות שקלים שם ה"ט. וש"נ.

(82) נסמן לעיל הערה 80.

(83) ספ"ב דהלכות גירושין.

(84) וידוע השק"ט במש"כ בתוספתא שקלים שם דמשכנין כיון דהוי

כפרה, והרי חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם. וראה בארוכה צפע"ו

לרמב"ם שקלים שם ה"ט, וש"נ.

(85) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 135, וש"נ.

(72) שם הערה 2.

(73) לשון במדב"ר שם. ועד"ו (בשינויים קלים) בשאר מקומות הנ"ל.

(74) שהרי הפרשה דמחה"ש דפ' כי תשא "ונתנו איש כופר נפשו" נאמרה

לאחרי שנצטוו (בפ' תרומה) "ועשו לי מקדש גוי", וכדמוכח ממש"נ (פרשתנו

ל, טז) "ולקחת את כסף הכפורים גוי' ונתת אותו על עבודת אהל מועד גוי'".

(75) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 179 ואילך. וש"נ.

(76) פרש"י תצוה כט, א.

(77) להעיר מפרש"י חוקת יט, כב ד"ה פרה.

(78) תרומה כה, ב.

(79) ויקהל לה, ה. וכן ה' בפועל "כל נדיב לב הביאו גוי'" (שם, כב), ועד

1 כפי שהיא בשורשה למעלה, כדברי חז"ל⁸⁶ "הנשמות
2 גזורות מתחת כסא הכבוד"⁸⁷.
3 ואת זאת הוא גילה והוריד אל "משקלה" – הורדת
4 עצם הנשמה אל כל כחות הנפש כאן למטה, ואפילו לתוך
5 משקל וכו'. כלומר, "מטבע של אש" – עצם הנשמה –
6 איננה דבר נפרד מן הכחות המתבטאים בנתינה גשמית,
7 אלא ה"מטבע של אש" עצמה – "משקלה מחצית השקל".
8 לפיכך, גם כאשר הנתינה מתבצעת על-ידי היהודי ללא
9 אמירתו "רוצה אני", נתינה גשמית וחומרית, ללא רצון
10 ושמחה – כ"משקל" השוקל ומושך כלפי מטה וצריך
11 לטרוח לשם כך ואף יש הכרח בדבר, הרי גם אז האמת
12 היא, שאצל יהודי, גם נתינה כזו קשורה ל"אש שבנשמה",
13 כי פנימיות כח העשייה והנתינה היא גילוי של "תחת כסא
14 כבודו" – עצם נשמתו.

יא.

הקשר בין שני העניינים שבמחצית השקל
15 לפי כל האמור לעיל מובן הקשר בין שני העניינים הנ"ל
16 הכלולים במחצית השקל – הענין של "ונתנו איש כופר
17 נפשו" (שהנתינה היא קרבן) והענין של "זה יתנו"
18 (שחייבת להיות דוקא מטבע כזו) שהרי שניהם מבטאים
19 אותה נקודה, שנתנת מחצית השקל נובעת מ"אש", מעצם
20 הנשמה:

21 עצם הנשמה נעלית מ"התחלקות". ומובן, שגם הנתינה
22 שנובעת ממנה דומה לכך: צריך לתת בבת אחת – ללא
23 חלוקה, ושיעורו של המטבע איננו כמותי (אין לתת את
24 שוויו או את משקלו) אלא איכותי.
25 ולכן הכפרה של מחצית השקל היא באופן של "אש"
26 יצירת מציאות חדשה לגמרי, כי כאשר מתגלה עצם
27 הנשמה משתנים כל כחות הנפש⁸⁸ של האדם.

יב.

ה"זעזוע" של משה מביא לידי גילוי ה"אש"
"במשקל"
28 כל הענין של "מטבע של אש הוציא הקב"ה... והראהו
29 למשה", התרחש רק לאחר⁸⁹ שמושה "נבהל ונרתע

לאחוריו", כי דוקא כאשר המדרגה של "משה" –
ה"חכמה"⁹⁰ שבקדושה – "נבהלת", ואינה יכולה להבין
כיצד עשיה ופעולה חיצונית יכולה להיות כפרה, הרי זה
מעורר ומביא לידי כך שהקב"ה יראה ויגלה למטה את
הדרגה של "אש" שבנשמה עד לתוך הדרגה הנמוכה של
"משקל", כלומר, גילוי עצם הנשמה בכוחותיה למטה עד
למעשה המצוות של יהודי.

וזהו ההוראה הנלמדת לעבודתו של כל אחד ואחד:
לפעמים אין היהודי מרגיש תענוג וחיות בלימוד התורה
ובקיום המצוות, והוא עושה זאת כ"מצות אנשים
מלומדה", כגוף בלי נשמה⁹¹, ולעתים נחשבים הדברים
אצלו כטירחת וכעול, והוא צריך להכריח את עצמו לקיים
את רצון ה', רק כעבד שאין לו ברירה –
עליו לדעת, שעצם מחשבתו על כך מתוך התבוננות
והתעמקות לנפשו, על-ידי דרגת "משה" שבו – "חכמה
שבנפש"⁹², והודעויותו מכך שאין לו רצון וחיות בעבודת
ה', יעוררו⁹³ את הענין של "הראהו מטבע של אש...",
שהקדוש-ברוך-הוא יעוררו, ויגלה את דרגת "משה"
שבנפשו, את האש – עצם הנשמה – אל תוך הדרגה
הנמוכה של "משקלה", ואל כחות הנפש עד למעשה,
באופן גלוי.

יג.

לקרב כל יהודי לתורה ולמצוות

מצד שני נלמדת מכאן הוראה: כאשר יש יהודי,
שבינתיים אינו מתנהג כפי שצריך להתנהג בן אברהם
יצחק ויעקב, מוטלת החובה על כל יהודי לקרבו לתורה
ולמצוות. אבל יש הטוענים: כיצד אפשר לומר ליהודי כזה
שעליו להניח עכשיו תפילין, או לקרוא קריאת שמע
וכדומה, כאשר אין הוא מבין כלל את משמעות הדברים,
ואין לו שום רצון לבצעם, ומהי התועלת אם נכריחו להניח
תפילין, אם הוא עושה זאת רק מפני שמתוך נימוס קשה
לו לסרב, אבל מעשה המצוה עצמו איננו משמעותי כלל
בעיניו?

לטענתם, צריך הסדר להיות שונה: בתחילה, לדבריהם,
צריך להסביר לו צעד אחר צעד יום אחר יום, ולשכנעו

המשך בעמוד עט

(92) ראה תניא פמ"ב.

(93) ויתירה מזו י"ל: זה שהאדם הוא במדרג נמוכה כזו שאינו מרגיש כו' ואינו רוצה לקיים רצון העליון, זה גופא בא מלמעלה בכדי* לעורר בחי' משה שבו, ועי' לבוא ל"הראהו... מטבע של אש" – גילוי עצם הנשמה, במשקלה – במהדר"מ שלו.

(86) רע"מ צו כט, רע"ב. נשא ככג, ב. ועוד.

(87) ראה אלשיך עה"פ. ועוד.

(88) ראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' 32 ואילך).

(89) ראה עד"ז לקר"ש [המתורגם] ח"ו ע' 40 ואילך.

(90) לקו"ת מסעי פט, ד. צב, רע"א. ועוד.

(91) ראה תניא פל"ח.

(* ובמכתש"כ מענין החסאים כו', כידיע בענין נורא עלילה על ב"א. ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 67 ואילך לקו"ש ח"ח ע' 395-6. וש"נ.

כמאמר רז"ל⁷ מרדכי בדורו כאברהם בדורו. ואסתר מלכה על קכ"ז מדינות, כמספר שני חיי שרה⁸. מרדכי⁹ יותר על אברהם — פעם אחת הוי"ה. אסתר¹⁰ יותר על שרה — שש פעמים הוי"ה. ביחד - הוא שבע פעמים הוי"ה, מספר יעקב. כי כדי לנצח את המן, הבא מעשו, שהוא גם מאברהם ושרה, הוא על ידי יעקב דוקא. לכן נתוסף באסתר ומרדכי מספר יעקב, להורות שהם, הבאים מזרע יעקב, ינצחו את המן.

(תורת לוי יצחק עמ' צז)

ותלקח אסתר אל בית המלך⁹.

אסתר היתה בת ע"ד שנה, כמנין הדס"ה, כשנלקחה אל בית המלך, כנגד הע"ה שנה של אברהם כשיצא מחרן¹⁰.

והוא המתקת אותיות לה"י של שם אלקים באותיות הקודמות להן, כד"ט¹¹, ושם אכדט"ם מספרו ע"ד.

(ליקוטים ואגרות עמ' שב)

בחדש העשירי, הוא חדש טבת¹².

החדש העשירי רומז על מלכות, הספירה העשירית. טבת — הוא ט' בת, היינו מלכות, שנקראת בת, ונבנית מט' ספירות הקודמות לה.

ותקופת טבת היא התקופה הרביעית (כי התחלתם היא מניסן), היינו מלכות, שהיא האות הרביעית בשם הוי' והשם הרביעי מהד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה וב"ן¹³.

לכן בחדש העשירי דוקא הושם כתר מלכות בראשה של אסתר המלכה.

(ליקוטים ואגרות עמ' רנ)

פורים - מגילת אסתר

אם על המלך טוב, יצא דבר מלכות מלפניו. . אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשוורוש, ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה¹.

מצד בחינת מלכות כמו שנבנית מהגבורות שמקבלת מז"א, יכולה להיות יניקה וקיום למלכות דקליפה, ושתי, כי הגבורות האלה הן דינים גמורים. וכמו שכתוב² ושפחה כי תירש גברתה, שלפעמים שפחה, מלכות דקליפה, תירש גברתה, מלכות דקדושה. אך כאשר הגבורות נמשכות למלכות מבינה עצמה, שלא על ידי ז"א, אין מהן יניקה למלכות דקליפה, כי הגבורות האלה הן נעלות מאד³.

והנה, מלכות קאי על מדת המלכות, ודבר מלכות היינו הגבורות שבמלכות, שמהם נבנית המלכות.

וזהו יצא דבר מלכות מלפניו — שהגבורות יצאו מבינה עצמה, שנקראת מלפניו, מלפני וקודם הוי', ז"א, היינו בינה,

אשר לא תבוא ושתי לפני המלך — ואז נעשה איבוד וביטול מלכות דקליפה,

ומלכותה — ניצוצות הקדושה שנבלעו במלכות דקליפה,

יתן המלך לרעותה — מלכות דקדושה, הנקראת לרעות"ה, גימטריא אשת"י⁴,

הטובה ממנה — שנעשית טובה ממנה גופא, מבירור מלכות דקליפה, מהניצוצות שהיו מובלעים בה, שחזרו למלכות דקדושה.

(ליקוטים ואגרות עמ' עט)

איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי. . ויהי אמן את הדסה היא אסתר⁵.

מרדכי ואסתר — הם על דרך אברהם ושרה⁶,

(7) אסתר רבה על הפסוק איש יהודי.

(8) חיי שרה כג, א.

(9) אסתר ב, ח.

(10) לך לך יב, ד. בראשית רבה פל"ט, יג.

(11) פרי עץ חיים שער חג המצות פ"א.

(12) אסתר ב, ח.

(13) וכמו שדוד הוא הרגל הרביעית במרכבה, וכן יהודה, מלכות, הוא

הבן הרביעי (הערות לזהר ב עמ' קנו).

(1) אסתר א, יט.

(2) משלי ל, כג.

(3) עיין עץ חיים שער הירח פ"ג.

(4) עיין לקוטי תורה להאריז"ל פרשת וירא בפירוש אשתי.

(5) אסתר ב, ה-ז.

(6) לקוטי תורה להאריז"ל ריש פרשת תולדות.

ל, כג – ואתה קח לך בשמים ראש מר
דרור חמש מואות וקנמן בשם מחציתו חמשים
ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים

א. ראוי שתעורר על מה שנאמר בשמן המשחה (ל, כג) ואתה קח לך ולא נסתפק לומר [ועשית] כמ"ש (שם פסוק יח) בכיור וכנו וברוב כלי המקדש, או (שם פסוק לד) קח לך כמ"ש בקטורת, אבל הוסיף לומר ואתה קח לך. וזה בלא ספק מעיד על אמינות מה שזכרו חז"ל שלא נעשה שמן המשחה כי אם פעם אחת שעשאו משה רבינו בידו ולא יעשה עוד בעתיד, אמרו במסכת הוריות (ד' י"א) ר' יהודה אומר אותו שמן המשחה שעשה משה במדבר כמה ניסין נעשו בו מתחלה ועד סוף וכו', ואותו שמן קיים לעתיד לבוא שנאמר (שם פסוק לא) **שמן משחת קדש יהי זה לי לדורותיכם** זה בגמטריא תריסר הוי, ועוד אמרו שם משנגז הארון נגז עמו צלוחית שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן שקד' ופרחי' וארגז ששלחו פלשתים דורון לאלקי ישראל.

ומה שחלק הרשב"ע על זה כבר השיב הרמב"ן והוכיח אמות דעתם ז"ל מאשר לא אמר הכתוב שמן משחת קדש יהי זה לאהרן ולבניו לדורותם כמ"ש בבגדים. אבל אמר **יהי לי לדורותיכם**, מורה שיהי השמן העשוי' ההוא מתמיד למושח בו לכל הדורות.

ונראה לי להוסיף על טענות הרמב"ן טענה אחרת לקיום דעת חז"ל והיא מה שנאמר כאן (שם פסוק לב) בשמן המשחה ובמתכונתו לא תעשו כמוהו קדש הוא קדש יהי לכם איש אשר יעשה כמוהו וגו'. ואם בא הכתוב לצוות שיעשה שמן המשחה תמיד בזה התואר הי' ראוי שתאמר התורה שלא נעשה כמוהו לצורכנו כמו שאמרה בענין הקטרת (שם פסוק לז) והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם ולא אמר כן בשמן המשחה אלא שלא נעשהו כלל ואמר בהחלט איש אשר יעשה כמוהו רוצה לומר לא לה' ולא לכם כי היא אזהרה מוחלטת והוא לאות שכיונה תורה שלא יעשה בהחלט שמן המשחה וזולתו בשום דור מהדורות.

ועוד אני עושה על זה טענה שלישית והוא שאם היתה כוונת התורה שיעשו שמן המשחה פעמים אחרות לא הי' ראוי לכתוב כמות הסמים בלבד שלא יחס ההרכבה כמו שאמרה בקטרת (שם פסוק לד) בד בבד יהי' ולא ביארה המשקל שיקח מכל א' מהם לפי שפעמים יעשו יותר ופעמים פחות, אבל סדר ההרכבה ויחס הפשוטים הנכנסים בה וערכם יהי' שמור תמיד בכל עת שיעשה אותו וכבר זכר

זה הרלב"ג. וכל זה מוכיח שקבלת חז"ל היא האמת שלא הי' שם שמן משחה אחר אלא אותו שעשה משה במדבר, ומפני זה תמצא שלא הי' כהן משוח בבית שני לפי שכבר הי' נגז שמן המשחה שנגזו יאשיהו עם שאר הדברים הקדושים ולא הי' להם רשות לעשותו.

ומפני זה נאמר כאן למשה במצות שמן המשחה ואתה קח לך רוצה לומר אתה בעצמך תקח לך הדברים האלה ותעשה שמן המשחה לא יעשה אותו אדם אחר עוד כל ימי הארץ. אברבנאל

ב. הרמב"ם בהלכות כלי מקדש (ריש פרק א) קחשיב מצות עשה לעשות שמן המשחה, ולכאורה קשה שהרי לפי הכלל שביאר הרמב"ם בספר המצות (שרש ג') אין לחשוב במנין המצות מה שלא נהג רק אז במדבר ולא לדורות, ע"ש שהשיג על הבה"ג, ומטעם זה לא קחשיב בחבורו כל המצות הללו, וא"כ איך קחשיב מ"ע דעשיית שמן המשחה כיון שזה לא נהג לדורות שהרי לא עשה שמן המשחה רק משה אז וזה קיים לדור דורות כדילפינן (הוריות ה:): מקרא דיהי' זה לי לדורות, וכן פסק גם הרמב"ם (שם).

וי"ל כיון דאיכא בכלל מ"ע זו ג"כ שישמור השמן המשחה ושלא יאבדו דזה הוא בכלל יהי' זה לי לכן שפיר הוי מ"ע שנוהג לדורות ולכן בספר המצות (מ"ע ל"ה) באמת לא קחשיב מצות עשיי' רק המצות שיהי' לנו שמן המשחה ומייתי קרא דיהי' זה לי וזה ג"כ כוונתו בחבורו.

ומה דקחשיב הסמנים וכיצד נעשה משום דאיכא נפקותא לדורות לענין במתכונתו לא תעשה כמוהו. ערוך לנר כריתות ה. ד"ה המפטם את השמן

ג. הי' לו לומר ראשי בשמים¹ כמו שנאמר בשיר השירים², אלא לדרוש, **בשמים ראש** זה נבוכדנצר, אנת הוא רישא דדהבא³. **מר דרור ת"ק** שמלך בכיפה⁴. קנה⁵ בגי' אנטיוכוס, על שם שקנה ישראל, שנאמר (יואל ד) מכרתם לבני היונים. ר"נ כנגד יון שלא מלכו אלא בירושלים שהוא בחצי העולם⁶. בקנמון וקדה נאמר **בשם** כנגד פרס ויון שלא החריבו הבית. קדה ת"ק כנגד אדום שפשטה מלכותו בכל העולם, קדה קרי ב' דקה, הנה קטן נתתיך בגוים⁷ (עובד"י).

ג' בפסוק אחד, מר וקנמון וקנה, כנגד בבל מדי יון שהי' זה אחר זה, קדה בפסוק שני ששקולה כשלשתן, והי' ריוח ביניהם⁸ ומשך גלותן מכולם, כן כנגד להגן⁹ ג' בין סמים לסמים¹⁰ נטף ושחלת וחלבנה, והרביעי לבד ולבנה זכה.

פירוש הרוקח (מבעלי התוס')

(7) עיין תנחומא פרשת ויצא דראה יעקב בחלום הד' גליות, וכשראה גלות אדום נתיירא, וא"ל הקב"ה דלעתיד לבוא אני מורידו.

(8) בין השלוש הנ"ל לאדום. עיין ויקרא רבה פ"ג, ה.

(9) ר"ל וכן כנגדן בקטרת.

(10) פסוק לד.

(1) הכוונה בפסוק ל, כג. ואתה קח לך בשמים ראש.

(2) ד, טו: נרד וכרכם קנה וקנמן עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים.

(3) פסוק: דניאל ב, לח.

(4) מגילה י"א א', ור"ל והעולם מוהלך ת"ק.

(5) הכוונה עם הכולל.

(6) יומא נ"ד ב'.

לג, יג – ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך
הודעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן
בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה

ז. הדעני נא. ה'ד' בא"ת ב"ש ק"ץ, עדיין נשאר ע' נ' י' מן
התיבה, אמר לו הודיעני מתי תוציא אותו עם עני מן הגלות,
וזהו הודיעני קץ של עם עני. הדעני נא בגימ' קץ.

הודעני אותיות הוד עני, לפי שבעולם הזה ישראל כנדה
שנ' (איכה א, יג) נתנני שוממה כל היום דוה, ולעתיד לבא
כשיגאלם הקב"ה יהפוך להם הקב"ה מדת הדין למידת
רחמים, דוה למפרע הוד, דוה בא"ת ב"ש קפץ, שנ' (ישעי' נד,
ח) בשצף קצף הסתרתי פני.

רחמי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

לג, כב – והיה בעבר כבדי ושמתין בנקרת
הצור ושכתי כפי עליך עד עברי

ח. כתיב¹² ושמתין בנקרת הצור, דנקרת הצור הוא בחינת
תוכן פנימיות נקודת הצור שממנו מקור האש, ומשם הוא
שרש ענין התשובה וכו'.

והענין בזה, שהאש שבבחי' צור (שרש ומקור האש) הוא
בהעלם שאינו במציאות, וכדי לגלות האש יש צורך בהכאה
דוקא (דלא כמו האש שבגחלת, שהיא בהעלם שישנו
במציאות, וכדי לגלותה מספיק נפיחה במפוח), וזהו מה
שעבודת התשובה הוא בחילא (ויתירה מזה, בחילא) יתיר,
ע"ד ענין הכאה שעל ידה מגלים את האש שבבחי' צור.

וזהו מ"ש והי' בעבור כבודי ושמתין בנקרת הצור, דכבודי
הו"ע התורה (אין כבוד אלא תורה¹³), אבל בעבור כבודי, היינו,
שעוברים ח"ו על התורה, אזי ושמתין בנקרת הצור, שצריך
להמשיך מבחינת נקרת הצור דוקא, מקור האש וכו'.

ועפ"ז יובן מעלת עבודת בעלי תשובה על עבודת הצדיקים,
שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים
לעמוד בו, כי, ע"י עבודת הצדיקים בתורה ומצוות ממשיכים
מבחי' האש, משא"כ בעלי תשובה, כיון שמצד החטא והפגם
כו' נעשית עבודתם בחילא יתיר, הנה ע"י ממשיכים משרש
ומקור האש, בחי' צור, מקור הגבורות, שמשם נמשכת
ההשפעה באופן של תגבורת החיות (בחילא יתיר), ונמשכת
גם למקום רחוק (הריחוק שע"י החטא ופגם).

ז) אמנם עדיין אינו מובן, למה יגרע חלקו של צדיק שלא
נתרחק כלל. אך הענין הוא, שעל זה אמרו¹⁴ משיח אתא
לאתבא צדיקא בתיובתא, היינו, שגם הצדיקים יתעלו
לבחי' התשובה. וכפי שמצינו גבי משה שהתעלה לבחי'
התשובה¹⁵, דאף שבתחילה היתה עבודתו באופן עבודת
הצדיקים, הנה לאח"כ נאמר לו ושמתין בנקרת הצור, שהגיע
למעלת התשובה. ועד"ז יהי' אצל כל הצדיקים בביאת משיח
שאתא לאתבא צדיקא בתיובתא.

והנה, ידוע מאמר הבעש"ט¹⁶ שישנו משיח הפרטי בכל

לא, יד – ושמרתם את השבת כי קדש
היא לכם מחלליה מות ימות כי כל העשה בה
מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה

ד. נתקשרו ישראל בהקב"ה ע"י התורה והפרידם מן
האומות פירוד גמור שנאמר (משל"ד, ב) כי לקח טוב נתתי
לכם, לכם ולא לאומות העולם והכניסם לקדושה אחת מה
שאינן בה מגע גוי והוא יום שבת קודש שנאמר ושמרתם את
השבת כי קודש היא לכם, לכם ולא לאומות העולם, ולפיכך
(סנהדרין נח:) גוי ששבת חייב מיתה וכו'.

ולפיכך הגאולה תלוי' בשמירת שבת (עיין שבת קיח):
כי הנעלם של שב"ת כזה שי"ן ב"ת תי"ו עולה תפ"ו כמנין
אלי"הו משי"ח ב"ן דו"ד, להורות כאשר נשמר שבת הגלוי
אזי גם הנעלם יתגלה תיכף..., אשר על ידי השבת יתגלה
גם הנעלם גאולה אחרונה על ידי אלי"הו משי"ח ב"ן דו"ד
וגאולת עולם תהי' לנו.

עיר דוד¹⁷, בהקדמה

לב, ה – וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא
אהרן ויאמר חג לה' מחר

ה. ויאמר חג לה' מחר. הנה תימא גדולה בדבר זה, וכבר
תרצו ז"ל מלת ויבן מזבח לה' שכונתו לש"ש הי', אך החג
הזה מה יאמר בו ואין כתבה תורה פלסתר ואין יצאו דברים
כאלה מפי אהרן.

אמנם סוד הנמרץ בזה כי העגל נעשה ב"ו בתמוז ובי"ז
נשתברו הלוחות ועתיד הקב"ה להפכם ליו"ט נמצא כי חג
לה' מחר כי יש מחר לאחר זמן וכ"מ בדד"ל.

לקוטי תורה מהאריז"ל

לג, א – וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה
והעם אשר העלית מארץ מצרים אל הארץ
אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר
לזרעך אתננה

ו. יראה על כפל הענין והשנוי שאמר (לב, לד) לך נחה את
העם הנה מלאכי ילך, וחזר ואמר לך עלה מזה אתה והעם וגו'
ושלחתי לפניך מלאך וגו', שלמעלה א"ל על ענין זה הדור
שינהיגם במדבר, כי עתידים כולם למות במדבר, לזה אמר
ועתה כלומר מה שהוא לצורך עתה.

אבל לעתיד לבא יהי' לך עילוי גדול שתביאם ותכניסם
לארץ, כמו שאמרו ז"ל (עין במדבר רבה פ"ט, ל) על פסוק
ויתא ראשי עם, למה מת משה רבינו במדבר כדי לנחם
מתי חוצה לארץ שלא יאמרו אין להם תחי' ועתיד להביאם
ולהכניסם הרועה עם צאנו, א"כ זהו אומרו לך עלה מזה, מזה
יהי' לך עלי' אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים, כמו
שהעליתם כן אתה עתיד להכניסם אל הארץ אשר נשבעתי.
שפתי כהן

15) ראה לקוטי תורה שבהערה הקודמת.

16) הובא במאור עינים פינחס כה, י. כתר שם טוב (הובאת תשנ"ט) בהוספות סרי"ח.

וש"נ. וראה גם סה"מ תרמ"ג ע"ע.

11) ר' דוד דליתא, נדפס אמסטרדם שנת תע"ט.

12) תשא לג, כב.

13) אבות פ"ו, ב.

14) ראה זוהר חלק ג קנ"ג, ב. לקוטי תורה שמיני עצרת צב, ב. ובכ"מ.

♦ יום ראשון ט' אדר א' ♦

ל (יא) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יב) כי תשא את-ראש בני-ישראל לפקדיהם ונתתו איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא-יהיה בהם נגף בפקד אתם:

יב ארי תקבל ית חשפן בני ישראל למניניהו ויתנו גבר פרקן נפשה קדם יי בד תמני תהון ולא יהי בהון מותא בד תמני תהון:

זש"י • כי תשא • לשון קבלה, בתרגומו, בשתחפץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגלגלת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם. ולא-יהיה בהם נגף • שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ה' הסיף בי יעש"ד, פרוש דבריהם כי לצד שקרא לה' ח"ו מסית נכרא מלאך רע לפי מה שקדם מדבריהם (אבות פ"ד) העובר עברה אחת קונה לו קטגור אחד והוא מין העון ממש כמעשהו, ולזה נכרא מלאך רע מסית שמו והסיתו והטעוהו לעשות כן בסוד אומרם (שם) עברה גוררת עברה, ותמצא כי העון עשה דגמתו שקשם שדברי דוד שאמר הסיף כשנגה היתה ממנו וחי' שנתכונן לדבר מלין לצד עלאה חלילה וימי עבד נרא מאלהיו כדוד אלא שנגה היא כמו כן לא הוסת מהמסית לעשות דבר בלתי הגון כמזיד, ועדין קשה תינח לגבי דוד אמרין ששעה מה נענה ביואב ממה נפשו פקשה, אם דברי דוד באו אליו סתם פקד בני ישראל מי אמר לו שאין פגנת דוד לומר לו שיפקדם על פי התורה וזמן הסתם לא יצרך לומר אליו דבר שתינוקות יודעים אותו ואם נאמר כי דוד צנה אליו בפרוש שימנה אותם אחד אחד ולא על ידי מחצית השקל קשה איך קבל דבריו כשאמר לו כן שהיה לו למאן כי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ואפלו במצות מלך וזה הלכה רוחת (רמב"ם הלכות מלכים פ"ג), ולו יהיה שיואב נעלמה ממנו ומקרה אחד קרה לדוד ויואב, מה נענה בסנהדרין מה נענה בכל איש כשראו שבאו למנותם היה להם לחרד חרדה גדולה ואימת מות יפלו עליהם ויצעקו על הדבר לפני יואב ולפני המלך גם כן יכולין לבוא בטענה הנשמעת ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם, ואם חסו על מחצית השקל יותר מגופן היה להם לטען שימנו בחרסית כמעשה שאול המלך ואיך לא חסו על נפשם כל בני אל חי:

והנכון בעיני כי דוד אמר דבריו סתם ליואב והדבר פשוט כי יואב יודע ספר היה ולא מנאם אלא על ידי דבר אחר בבקו ובדומה לו ותמצא שדיק התלמוד בלשונו (בבב"ב ס"ב:) לא שקל מיניהו כפר משמע כפר הוא דלא שקל אכל המנין היה על ידי

על תנאי ראשון שצריך לפקדיהם עוד צריך לתת איש כפר וגו', ודבר זה אינו נוהג אלא לאותו זמן שהיו ישראל חסידים על העגל אבל לדורות אין צרך בנתינה, ועין בפסוק שאחר זה:

ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם. צריך לדעת למה כפל לומר פעם ב' בפקד אתם, ונראה כי לצד שבאה המצוה על זמן שהיו חסידים לשמים לסבת עון העגל יאמר האומר שבזמן אחר כשיצוה למנות אין קפידא בדבר ויכול למנותם אחד אחד לזה אמר ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם ובה מנין אחר וזולת הראשון שגם עליו באה האזהרה שאם יפקד יהיה בהם נגף, עוד ירצה על זה הדרך כי מלבד שבנתינה הם מכפרים על נפשם עוד ולא יהיה בהם נגף בסבת פקד אתם, וממוצא דבר אפה יודע כי המנין מצד עצמו יסובב הנגף:

עוד ירצה כי יצו ה' ב' דברים, הא' שיהיה המספר על ידי נתינת דבר באומרו ונתנו וגו', וכמו שבאר באומרו זה יתנו והוא לטעם פקדת נפשם, והב' שלא ימנו אותם אחד אחד אלא על ידי דבר אחר, והוא אמרו ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם אחד אחד אלא על ידי דבר אחר ודרך מספר זה אין בו הקרבת התועלת אלא הרחקת הנזק הנמשך מהמספר, והוא מה שמצינו לשאול דכתיב (ש"א י"א) ויפקדם בכזק פרוש בחרסית, וזולת פרושנו זה תקשה מי התיר לשאול לפקד ישראל בחרסית והתורה אמרה זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל ולדברנו תמצא נחת רוח בענין, ונתתי לבי להשפיל במעשה דוד (ש"ב כ"ד). כי לפי הנשקע מהכתובים כי מנה ישראל אחד אחד בלא אמצעי, נוסף על שמנאם ללא דבר, והם דברים תמוהים שיעשה דוד המלך עליו השלום דבר זה כזה, ומצינו שר"ל (בבב"ב ס"ב:) אמרו כי מן השמים הכשילוהו בדבר שאפלו תינוקות של בית רבן וכו' לטעם באומרו (ש"א כ"ו) אם

(יב) כי תשא את ראש וגו'. צריך לדעת טעם אומרו תשא ולא אמר תפקד באומרו במטה לוי (במדבר ג' ט"ו) ב' אומרו את ראש ולא הספיק לומר כי תשא את בני ישראל, שאין לומר שלא יצו ה' למנות אלא לראשים כי הענין יכחיש זה, ג' צריך לדעת פגנת אומרו לפקדיהם, ויתבאר הכתוב על פי דבריהם ז"ל כי החוטא גורם בקטאו כפיפת ראשו כי בחינת הרע מהותה היא אל ארץ תביט כי שפלה היא ובחינת הקדושה היא נשיאת ראש והרמת המהות והאיכות, ותמצא שאמר הכתוב (בראשית כ"ג י"ז) וינקם שדה עפרון, ודרשו ז"ל (ב"ר פנ"ח) קימה היתה לו, והנה להיות שמצוה זו באה אחר מעשה העגל וכמו שדיק הכתוב באומרו ונתת אתו על עבדת אהל מועד ואמרו זכרונם לברכה (רש"י) מכאן שנצטוה למנותם אחר מעשה העגל, והוא מה שאמר כי תשא לשון נשיאות ראש על דרך אומרו (בראשית מ' י"ג) ישא פרעה את ראשו שהוא לשון מעלה, שתשא ראש בני ישראל שראשם נמך לצד חסרונם כמעשה העגל, והוא אומרו לפקדיהם על דרך אומרו (במדבר ל"א מ"ט) ולא נפקד ממנו איש ואמרו ז"ל (שבת ס"ד.) שלא נמצא בהם אדם שחטא, ונתנו איש כפר נפשו לה' אשר חטא על הנפש, בפקד אותם פרוש כמשמעו, וטעם אומרו ונתנו בתוספת וא"ו לצד שצריך קדם הכרת החטא כי לא טוב עשה וחסא בנפש ואחר כך יתן כפר נפשו לה'.

עוד ירצה באומרו לפקדיהם וגו' שאין לך רשות למנותם אלא לסבת פקדיהם פרוש לצד חסרונם אם נחסרו מהם ותראה לעמוד על הנשואים או שנקנסו בגדר הכנת החסר באומרו (במדבר שם) עבדיך נשאו את ראש וגו' לצד שדרו למלחמה או לסבת צרך המספר לצרך מלחמה עם אויב וכדומה, וכא לשלל שאין למנותם בלא סבה כלל, ואומרו ונתנו בתוספת וא"ו להיות הדבר תנאי נוסף

יג דין יתנון כל דעבר על מנינא פלגות
סלעא בסלעי קודשא עסרין מעין סלעא
פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:

(יג) זה יתנו פליהעבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה:

כ"י זה יתנו • (שמות רבה) הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו: כזה יתנו. העבר
על-הפקדים • דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן (ויקרא כז): "כל אשר יעבר תחת השבט", וכן (ירמיה
ל): "תעברנה הצאן על ידי מונה". מחצית השקל בשקל הקדש • במשקל השקל שקצבתי לך לשקל בו שקלי
הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושידה אחזה. עשרים גרה השקל • עכשו פרש לך כמה הוא.
גרה • לשון מעה, וכן (שמואל א ב): "יבוא להשתחות לו לאגרות כסף וכפר לחם". עשרים גרה השקל • שהשקל
השלים ד' זוזים, והזון מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שתות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית
השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה'. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מתחת כסא כבודו כי שם בחינת שרשי נשמות
בני ישראל ואמר לו זה יתנו פרוש יחזיר לתת
סוד מחצית השקל שהפריד והוא זה יסוד
וסוד הדבר ולזה יבנו כל גותן ונתמנה לבא
בני לבנו אל המקבן ליחד הנפרד והנחלק,
ולזה גמר אמר את תרומת ה' והוא מה
שרמנו במחצית השקל כי מתכנית בחינה
זו בשם תרומת ה', ומעתה אם ירבה העשיר
הנה הוא מפסיד הפונה שהיא העקר לזה
צוה ואמר העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט
והטעם לתת את תרומת ה' כנזכר שאם ירבה
או ימעיט אין רשום תרומת ה' נזכר, ולטעם
זה הקדים הכתוב זכרון השעור ואחר כך
זכרון הנתינה שהיה לו להקדים זכרון הנתינה
ואחר כך שעורה אלא נתפסן לתת טעם הקצבה
למה קצב מחצית השקל ואמר לתת וגו' כמו
שפרשנו, ואולי כי כמו גם כן שאין הקצבה
שזה אלא בבחינת הקצבה אצל בבחינת הפונה
מן הנמנע כי ישויו כל ישראל בכונת הלב
שכל אחד כפי בחינת חפזו בקונו יעשה
הדבר בחשק גדול וזבון, ולזה סוף מצות
ההשואה לא ירבה העשיר ולא ימעיט העני
ממחצית השקל, אצל בבחינת הפונה אין
מציאות להשוות הלקבות:

ובדרך רמז תתבאר על זה הדרך כי בא
הכתוב לגלות נסתרות לה' אשר
יעשה בעולמו דבר שכל רואה יתמה בהלחם
איש צדיק ישר קדם זמנו יחצו ימיו כמשפט
המתחייב לאנשי דמים ומרמה ויבדלו רעיוני
האדם לחשב אחד מב' דרכים או יחשבו ב"מ
אשר הצדיקים כי אין טוב בעמל האלהי, או
יחשב כי זה האיש מצפיו אינו כנגלה מפניו
והורעה חוקתו לטוב, אשר על כן אמר ה'
כי תשא את ראש בני ישראל פרוש אם תראה
שיסתלק ראש בני ישראל בלא עת ולא יעלה
בכלח בעלות גדיש בעתו הטעם הוא לפקדיהם
על דרך אומנם (שה"ש פ"א) כפסוק אשכול
הכפר דודי לא ואמר ז"ל איש שהכל בו הוא
כפר נפשו של ישראל, והוא אומר לפקדיהם

כל שיש צורך במספרם אין צורך למנותם על
ידי שקלים אלא אפלו בחרסית אדמה וזה
מעשה שאול, ג' כל שאין צורך למנותם אין
למנותם אפלו על ידי חרסית וזו היתה טעותו
של דוד שהטעהו ה' על שגיונו ועל ידי
נתינת מחצית השקל מתר בי זה מונע הנגף
הבאה מהמספר. ואם תאמר למה הצריך דוד
למספר ולא הספיק לו מנין שקלי בני ישראל
המביאים שנה בשנה, יש לומר שאין הוכחה
מהשקלים כי יואב לא הביא אלא מספר
האנשים שולפי חרב והשקלים מביאים הכל
ואפלו הקטנים כאומנם (שקלים פ"א מ"ג)
אדם שוקל על ידי בנו ובתו הקטנים ועל
ידי אשתו וכו', ולזה רצה לדעת מספר אנשי
המלחמה ודבר זה לא ידענו ממחצית השקל
המוכא בית ה':

(יג) זה יתנו וגו'. וז"ל אקרו (תנחומא) לקח
כמין מטבע של אש מתחת כסא כבוד
והראהו למשה, וקשה והלא יותר תהיה נשנת
הדיעה באמירה ששיאמר לו המשקל בפרוש
ממה שיפיר בתכנית אש כי השערת שעור
הדמות לא תתקן בצירוי לשער אליה אלא
בסמיכות, ונראה בהעיר למה נתרצה ה'
במחצית השקל לכד ולפחות היה לו לומר
שקל שלם, גם למה יצו ה' לכל יוסיף העשיר
ולכל יגרע העני ממחצית השקל, ולתת טעם
לב' הערות נתפס ה' ואמר לו זה יתנו דע
כי אין עקר הענין הוא הנגלה אלא הנסתר
שזה בא בדמיונו, וכבר כתבנו בכמה מקומות
כי שכנינו יתברך שהיא בחינת כסא כבודו
יתברך על ידי מעשה בני ישראל וסוכבו
הפרידה, והוא אומר (ישעיה ג') ובפשעיהם
שלקה אומנם, גם אומר (משלי ט"ז) ונרנן
מפריד אלוף, ועל ידי מעשה העגל שהיה
כנגד כל התורה בזה וסוכבו הפרידת השכינה
בשרשי בחינת כל נשמות ישראל, לזה צוה
ה' שיתנו מחצית השקל שהוא סימן למה
שהפרידו הם במעשיהם לשוב ליחדם יחד,
ולתקנת הדבר הראהו כמין מטבע של אש

דבר אחר, והנה דקנו שלא לכל מספר יתחייב
הנתינה, והטעות שטעה היתה שהיה המספר
ללא דבר וכבר פרשנו מדקדוק הכתוב כי
לא יפקדו אותם אלא לסבת דבר כמו שכתבנו
למעלה אצל לא דבר לא, והיא טעה שתמצא
שטען יואב לדוד שאין צורך בדבר למנות
ישראל, ואולי שאם היה מונה אותם על ידי
מחצית השקל לו יהיה שיתחייבו ישראל ב"מ
מיתה הנה הוא כפר נפש של כל אחד, והוא
אומנם ז"ל שאם היה דוד מונה אותם על
ידי השקלים לא היה בהם נגף, ותמצא
שאמר הכתוב (ש"ב כ"ד) ויסף אף ה' לחרות
בישראל ויסת את דוד בהם, הריאת לדעת
כי ישראל היו חבינין על הקודם, ולזה כשבא
המספר בהם ללא צורך באין רשיון מאדון
הכל שלט בהם הדין ונפרע מהם עונם:
עוד אפשר לומר כי בינו שהזכר בתנאי הפנין
שצריך לסבת דבר כל שחסר תנאי א'
הרי הם נכללים בגדר הנגף ב"מ, וזו היתה
טעותו של דוד שטעה, ולזה תמצא בתשובת
יואב אליו ואדני המלך למה תפץ בדבר הזה
פרוש מנין ללא צורך אצל אם היה צורך בדבר
יפים גם הוא ואם הפנין היה אחד אחד
הגם שיהיה צורך במנין לא יפקדם בדרך זה
והיה צריך לומר לו איך יכול לעשות דבר
זה, ולפי שאין ענין זה מפרש בכתוב אלא
מדיוק הכתוב לא מצא יואב לחלק עם דוד.
או אפשר שחשב כשראה דבר מלך חזק עליו
אמר אולי שיש לו טעם נכסס וחש על עצמו
ממורד במלכותו ולעולם לא מנאם אחד אחד,
ובזה אין קשיא גם כן על כל איש ישראל
שלא פקחו על נפשם כי הם לא מננו אחד
אחד ודבר זה שצריך למנותם על ידי סבה
אין עליהם מוטל לדעת אם יש סבה למלך
ולא בדקו אחריו לחזקת פשורתו, נמצאו
אומרים כללו של דבר מספר בני ישראל
נחלק לג' דינים, האחד הוא מספר שהיה
אחר העגל זה היה לצורך גם הצורך לתת
מחצית השקל לצד שהיו חבינים כנזכר, ב'

(יד) כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן
תְּרוּמַת יְהוָה:
לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:

כ"ט מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה • לְמַדָּךְ כָּאֵן שְׁאִין פְּחוּת מִבֶּן עֶשְׂרִים יוֹצֵא לְצָבָא וְנִמְנָה בְּכָלֵל אֲנָשִׁים.

(טו) הָעֶשִׂיר לֹא־יִרְפָּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל
לְתַת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:
לְכַפֵּרָא עַל נַפְשֹׁתֵיכֶן:

כ"ט לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם • שְׁלֹא תִגְנֹפוּ עַל יְדֵי מִנְיָן. דְּבַר אַחֵר: לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם, לְפִי שְׁרָמָז לְהֶם כָּאֵן ג' תְּרוּמֹת, שְׁנֹכְתֵב כָּאֵן תְּרוּמַת ה', ג' פְּעָמִים: אַחַת, תְּרוּמַת אֲדָנִים, שְׁמֵנָאן בְּשִׁהֲתַחֲלִי בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְנִתְּנֹה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל וְעַלָּה לְמַאת הַכֶּפֶר, שְׁנֵנָאמֶר (לְמִנְיָן לֵח): "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּפֶר", וּמֵהֶם נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, שְׁנֵנָאמֶר "וַיְהִי מֵאֵת כֶּפֶר הַכֶּסֶף וְגו'". וְהַשְׁנִית אֵף הִיא עַל יְדֵי מִנְיָן, שְׁמֵנָאן מִשְׁהוּקֶם הַמִּשְׁכָּן, הוּא הַמִּנְיָן הָאֲמֹר בְּתַחֲלַת חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים (בְּמִדְבָּר א): "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית", וְנִתְּנֹה כָּל אֶחָד מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְהֵן לְקִנּוּת מֵהֵן קִרְבָּנוֹת צָבוֹר שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהָשׂוֹ בָּהֶם עֲנִיִּים וְעֹשִׁירִים, וְעַל אוֹתָהּ תְּרוּמָה נֶאֱמָר: "לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם", שֶׁהַקִּרְבָּנוֹת לְכַפֵּרָה הֵם בָּאִים. וְהַשְׁלִישִׁית, הִיא תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שְׁנֵנָאמֶר (לְמִנְיָן לֵח): "כָּל מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחַשְׁתָּ" וְלֹא הִיָּתָה יָד כָּלֵם שָׁוָה בָּהּ, אֲלֹא אִישׁ אִישׁ מַה שְׁנִדְבּוֹ לְבוֹ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

היא זאת שכינת אל חי והיא הנפגמת במעשה ישראל ומתחזקת בתורה ומעשים, ומעשה הגם כי שנים עשו את הדבר כל אחד יטל כנגד השנים כדורע הטעם, ואומרו העשיר לא ירבה פרוש כי הנותן מחצית שקלו בעולם הזה לא יראה בעיניו שהוא דבר מרבה וירע בעיניו לחלק מחציתו, ואמר והדל לא ימעיט פרוש לצד היותו דל ויכסיו מצמצמים לא ימעיט, וטעם לב' אומר לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם ויבשר המצג קטן כל הנותן בעדו, וכאן יש ב' השגות קרות, א' שבוזה יתן תרומת ה' ויחיד קודשא בריך הוא ושכינתיה ואין צורך לדבר הלל, ועוד לכפר בעד הנפש אשר בעדה יתן אדם עוד בעד עור וגו' (איוב ב):

ואומרו כל העבר וגו' מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה כָּאֵן הוֹדִיעַ סוֹד מַה שְׁלֹא חִזְקָה הַתּוֹרָה לְאָדָם אֲלֹא עַד שְׁהוּא בֶן עֶשְׂרִים שְׁהוּא לְטַעַם עַד שִׁיגִיעַ לְגֹדֶר זֶה שִׁתְּהִיָּה נִפְשׁוֹ שְׁלֵמָה מִהַשְׁגַּת הַמִּשְׁכָּל מִהַהֲדַרְגּוֹת הַרוּחָנִיִּים הָאֱלֹהִיִּים אֲשֶׁר נִפְשׁ יִשְׂרָאֵל מִשֵּׁם הוּא וְלִזְמַן הַנִּזְרֵן תִּשְׁיָג, וְהוּא סוֹד אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים ב') ה' אֲמַר אֵלֵי בְנֵי אָתָּה אֲנִי הַיּוֹם יְלֻדְתִּיךְ, וְעֵין דְּבָרֵי הַיָּהֳרָה (מִשְׁפָּטִים צ"ח). וְיֵשׁ טַעַם נִכְבָּד לָמָּה לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם עַד גְּבוּל זֶה כִּי הוּא לְצַד שְׁדִינָן לֹא שְׁלֵמָה דַּעְתּוֹ בְּהַקְרַת הַמִּשְׁכָּל וּבְהַשְׁקָלָת הַדִּיעָה וּבְהַתְּנִיחַת הַמַּסְפִּיק לְהַעֲרִיכַת מַלְחָמָה לְשֹׁבֵר כַּח הַמַּסִּית וְלִנְפֹשׁ תְּאוֹת הַטְּבַעִיִּית וְלִהְשִׁיכַל בְּרַצְוֹת הַנֶּפֶשׁ וּלְהַבְחִין אֶת אֲשֶׁר יִדְבֵּר כְּלוֹב אִם לֹא אֲשֶׁר וּבְהִיּוֹתוֹ בֶן כ' הֵנָּה הוּא שְׁלֵם בְּדַעְתּוֹ לְהַחֲזִיק מִגַּן וְצִנָּה בְּתַגְבֵּרַת הַשֶּׁקֶל וְהַהֲבָחִיָּה וְהַבְּחִירָה בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים וְהַבֵּן:

ספר התורה דקתיב (יהושע א') לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, גם אמרו ז"ל כי הקב"ה לפניו כל היום מנח ספר תורה כמשפטו אשר צוה למלך ישראל (דברים י"ז ט) והיתה עמו וגו', והוא מה שהראהו באצבע זה יתנו וסתמו כפרושו שעל המנח לפניו תמיד צוה ה' ובאמצעות מה שילמדו בתורה היא מגנה ומכפרת עון ומרבה זכיות כאומנם (מנחות ק"י) ותלמוד תורה כנגד הכל ואפילו היו בידי האדם עבירות רבות זאת התורה לעלה למנוחה ולחסות וללאשם כאלו הקרוב כל הקרבות המכפרים, והוא אומרו כל העבר על הפקדים שהם המצות זה יהיה לו לתקון כל דבר, ונמשך גם בן אומרו כל העבר עם שלמטה לומר תקון למי שאינו בן תורה בזה יתן כפר נפשו כי הוא בור ריק אין בו מים, לזה אמר כל העבר וגו'. יתן מחצית השקל כיששכר ויבולון ושמעון אחי עזריה (סוטה כ"א). ורבים הם אשר ייצונו כספם לעמלי תורה, ואומרו בשקל הקדש פרוש בעד שקל הקדש שהוא התורה, או ירצה שבוזה יהיה הוא לנותן אמרי ספר כאומרו (קהלת ז') בצל החכמה בצל הכסף, עוד ירצה על דרך אומנם ז"ל (בכורות ה'). שקל הקדש כפול היה, וקא להודיע כי מה שישל מהקדש בעד מחצית כספו לא שיתננה מחלק הלומד ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכן לא בן הוא כי שקל הקדש כפול היה ונמצא כל אחד בידו שקל שלם והבן, ואומרו עשרים גרה וגו' רמז לב' עשריות שבשכינה, כסא ה', והמלך היושב על הכסא והבן, והנה באמצעות הלומד והעושה יתפון הדבר ליחוד הבחינות, ורשם באומרו מחצית השקל תרומה לה' כי

לשון חסרון על דרך אומרו (במדבר ל"א מ"ט) ולא נפקד ממנו איש כי לצד חסרון ישראל שנתחייבו לזה אני נוטל את ראשם בעדם לכפר נפשם שלא למות כל ישראל, ויתבאר גם בן לפקדיהם על דרך אומנם בזה (ו"ח) בפסוק כל העבר על הפקדים כל העובר על המצות לומר כי טעם החסרון הוא לצד עוברם על מצות ה', ומעשה לא יחשב אדם רע לא על המסלק למה ולא על המסתלק כי נסתרו בלתי הגון: ואמר ה' כי לצד שהדור הוא הגרם לילקח הצדיק לזה צריך לתת כל איש ישראל כפר נפש הצדיק שמת בעדו, והוא אומרו ונתנו איש כפר נפשו של המסתלק או גם בן של הנשארם שיגישו בפטירת הצדיק שגלגל בשחיתותם וכל אחד ישפיל כי חייב מיתה לשמים ויתפן מעשיו, והוא מה שמפרש בדברי קבלה (ישעיה נ"ז) מפני הרעה נאסף הצדיק פרוש אם הסובבים דבר הרגישו בחסרונם ותקנו מעשיהם שלא תבוא, ואם לא הרגישו כדי שלא יהיה בתוך הרעה שפבוא אחריו, ולזה צוה ה' כָּאֵן וְנִתְּנֹה אִישׁ וְגו', ואומרו בפקד אתם פרוש לא יאחרו ונתנת הכפר אלא תכף ומיד בפקד אותם במעשה זה שנטל ראשם כל אחד יתפן מעותו, ואומרו ולא יהיה בהם וגו' הא למדת שאם לא יעשו כנזכר יהיה בהם וגו', ואמר בפקד אתם רמז כי לא יאחר הענש אלא תכף לפקידה, ובן תמצא שכל עת שיתפן הצדיק רצה הבאה אחריו היא סמוכה לפטירתו כמאמר ז"ל (סנהדרין ק"ג:), וכמו שראינו בעינינו בדרות הללו, ואומרו זה יתנו כָּאֵן פֶּרֶשׁ הַקְּתוּב מַה הוּא כֶּפֶר נִפְשׁ שְׁצִיָּה לְתַת וְאֲמַר זֶה יִתְּנוּ יְכֹנֵן אֶל

(מ) וְלִקְחֹתָ אֶת־בֶּכֶסֶף הַכִּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:

טו ותסב ית כסף כפוריא מן בני ישראל ותתן יתה על פלחן משכן זמנא ויהי לבני ישראל לזכרנא קדם יי לכפרא על נפשתיכון:

כ"ט וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד • לְמִדָּת, שְ�נָצְטוּ לַמְנוּחָם בַּתְּחִלַּת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחֵר מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, מִפְּנֵי שְׂנֵכְנֵס בָּהֶם מַגֵּפָה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (לקמן לב): "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם", מִשָּׁל לְצֹאן הַחֲכִיכָה עַל בַּעֲלִיָּה, שְׁנֵפֶל בַּה דְּבָר, וּמִשְׁפָּסֶק, אָמַר לוֹ לְרוּעָה: בְּכַקְשָׁה מִמֶּךָ, מִנָּה אֵת צֹאנִי, וְדַע כִּמָּה נֹוֹתָרוּ בָּהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא חֲכִיכָה עָלָיו. וְאִי אֶפְשָׁר לומר שֶׁהַמִּנְיָן הַזֶּה הוּא הָאָמֹר בַּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהָרִי נֹאֲמַר בּוֹ (במדבר א): "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי", וְהַמִּשְׁכָּן הוּקַם בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, שְׁנֵאָמַר (לקמן ב): "בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תָּקִים וְגו'", וּמִהַמִּנְיָן הַזֶּה נֶעֱשׂוּ הָאֲדָנִים, מִשְׁקָלִים שְׁלוֹ, שְׁנֵאָמַר (לקמן לח): "וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצָקֵת וְגו'", הָא לְמִדָּת, שִׁשְׁתִּים הֵיוּ: אַחַת בַּתְּחִלַּת נִדְבָתָן אַחֵר יוֹם הַכְּפּוּרִים בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַת בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה בְּאֵיֶר, מִשְׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן. וְאִם תֹּאמַר: וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁבַשְׁנֵיהֶם הֵיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹיִם שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שֶׁהָרִי בֶּכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה נֹאמַר בּוֹ, וּבַחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים אֵף בּוֹ נֹאמַר בּוֹ (במדבר א): "וַיְהִי כָל הַפְּקוּדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים". וְהֵלֵא בִשְׁתֵּי שָׁנִים הֵיוּ, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הֵיוּ בִשְׁעֵת מִנְיָן הָרִאשׁוֹן בְּנֵי יִיט שָׁנָה שְׁלֹא נִמְנוּ, וּבַשָּׁנָה נֶעֱשׂוּ בְּנֵי כ' תְּשׁוּבָה לְדָבָר, אֲצֹל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים בַּשָּׁנָה אַחַת נִמְנוּ, אֲכַל לְמִנְיָן יִצְיֵאת מִצְרַיִם הֵיוּ שְׁתֵּי שָׁנִים, לְפִי שְׁלִיִּצְיֵאת מִצְרַיִם מוֹנִין מִנִּיסָן, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינֵנוּ בְּמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנִבְנָה הַמִּשְׁכָּן בְּרִאשׁוֹנָה וְהוּקַם בַּשָּׁנָה שְׁנִיתָהּ שָׁנָה בְּאַחַד בְּנִיסָן, אֲכַל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים מְנוּיִין לְמִנְיָן שְׁנוֹת עוֹלָם הַמַּתְחִילִין מִתְּשָׁרִי, נִמְצְאוּ שְׁנֵי הַמִּנְיָנִים בַּשָּׁנָה אַחַת, הַמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן הָיָה בַּתְּשָׁרִי, לְאַחֵר יוֹם הַכְּפּוּרִים שְׁנִיתָהּ הַמָּקוֹם לְיִשְׂרָאֵל לְסֻלַּח לָהֶם, וְנִצְטָו עַל הַמִּשְׁכָּן, וְהַשָּׁנִי בְּאַחַד בְּאֵיֶר. עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד • הֵן אֲדָנִים שְׁנֵעֲשׂוּ בּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 327)

מִשָּׁל לְצֹאן . . שְׁנֵפֶל בַּה דְּבָר (רש"י ל טז) וְאֵלּוּ בַּתְּחִלָּה מוּבָא מִשָּׁל לְצֹאן שֶׁ"נִכְנְסוּ וְזָבִים וּבִקְעוּם". וַיֵּשׁ לומר, דִּהְנֵה בִשְׁעֵת חֲטָא הָעֵגֶל הָיָה מוֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הָרוּעָה נֹאמָן, בָּהִר, וּמוֹבֵן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ כָּל קֶשֶׁר לְתוֹצְאוֹת הַחֲטָא, הַמַּגֵּפָה. לָכֵן נִקְטַ מִפֶּת דְּבָר, שֶׁכֵּן הָרוּעָה אֵינוֹ אִשָּׁם בְּכָר (פי אין בִּידוֹ לְשֹׁמֵר אֵת צֹאנוֹ מִמַּגֵּפָה); מֵה שֶׁאֵין בּוֹ בְּמִקְרָה שֶׁל הַתְּנַפְלוֹת וְזָבִים, גַּם הָרוּעָה אִשָּׁם (שֶׁהָרִי תַּפְקִידוֹ לְשֹׁמֵר עַל הַצֹּאן מִפְּנֵיהֶם).

(נ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(יח) וְעֲשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכֹנֹו נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:

יח ותעבד כיור נחשא וכנו נחשא וביססה נחשא לקדוש ותתן יתה בין משכן זמנא ובין מדבחא ותתן תמן מים:

כ"ט כִּיֹּר • כְּמִין דּוֹד גְּדוּלָּה וְלֹה דְּדִים הַמְרִיקִים בְּפִיָּהֶם מַיִם. וְכֹנֹו • כְּתַרְגוּמוֹ: וּבִסְסָה, מוֹשֵׁב מְתָקֵן לְכִיֹּר. לְרַחֲצָה • מוֹסֵב עַל הַכִּיֹּר. וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבַּח הָעֹלָה, שֶׁכְּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד, וְהָיָה הַכִּיֹּר מְשׁוּף קִמְעָא וְעוֹמֵד כְּגַד אוֹרֵר שְׁבִין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּשְׁכָּן, וְאֵינוֹ מִפְּסִיק כָּלֵל בֵּינֵיהֶם, מִשּׁוּם שְׁנֵאָמַר (לקמן כ): "וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד", כְּלוֹמַר מִזְבֵּחַ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵין כִּיֹּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, הָא כִּיצַד? מְשׁוּף קִמְעָא כְּלָפִי הַדְּרוֹם, כֶּף שְׁנוּיָה בְּזָבְחִים. אור החיים

(יט) וַרְחִצּוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:

יט ויקדשון אהרן ובניהי מנח ית ידיהון ורגליו:

כ"ט אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם • בְּכַת אַחַת הָיָה מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְכָף שְׁנִינֵנוּ בְּזָבְחִים: כִּיצַד קָדוּשׁ יָדִים וְרַגְלִים? מִנִּיחַ יָדוֹ הִמְנִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הִמְנִית, וְיָדוֹ הִשְׁמָאלִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הַשְּׁמָאלִית, וּמְקַדֵּשׁ. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יח) וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם. נִרְאֶה שֶׁאֵין חַיִּיב לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר עַל יְדֵי מוֹשֶׁה אֶלָּא הוּא הַדִּין וְזֶה כוֹל לְתַת מַיִם בְּכִיֹּר וְכִשֵּׁם שֶׁאָמַר בַּתְּחִלַּת הַפְּסוּק וְעֲשִׂיתָ כִּיֹּר וְגו' שֶׁאֵין כְּפִנָּה

שִׁיעֲשֵׂה הוּא:

(יט) אֵת יְדֵיהֶם וְאֵת רַגְלֵיהֶם. לֹא הָיָה צְרִיף לומר אֶלָּא אֵת יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, אֶלָּא נִתְּנָה לומר שֶׁאֵין רַחֲצָה לְיָדִים בְּלֹא רַגְלִים

וְלֹא לְרַגְלִים בְּלֹא יָדִים, לִזֶּה אָמַר אֵת פְּרוּשׁ עִם יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְעִם רַגְלֵיהֶם יְדֵיהֶם וְהֵם דְּבָרֵינוּ"ל בְּזָבְחִים (י"ט): שֶׁצְרִיף לְקַדֵּשׁ יָדִים וְרַגְלִים בְּאַחַד:

(ב) בְּבֹאֲם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מִים וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:

כ במיעלהוֹן לְמִשְׁפָּן זְמַנָּה יִקְדְּשׁוּ מִיָּא וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְּמִקְרָבָהוֹן לְמִדְּבָחָא לְשִׁמְשָׁא לְאַסְקָא קְרַבְנָא קְדָם יי:

כז"י ◀ בְּבֹאֲם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • (תורת כהנים, פרשת שמעני, זכאים יט): לְהַקְטִיר שְׁחִירַת וּבִין הָעֲרִיבִים קְטֹרֶת, אוֹ לְהַזֹּת מִדָּם פֶּר כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ וּשְׁעִירֵי עֲבוּדַת אֱלִילִים. וְלֹא יָמְתוּ • הָא אִם לֹא יִרְחֲצוּ, יָמֻתוּ. שְׁבִתוֹרָה נֶאֱמָרוּ כָּל־לוֹת, וּמִכָּלֵל לֹא אִתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • הַחִיצוֹן, שָׁאִין כָּאֵן בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד, אֶלָּא בְּחֶצֶר.

(כא) וִירְחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיתָה לָּהֶם חֶק עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם:

כא ויִקְדְּשׁוּן יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן וְלֹא יָמֻתוּן וְהִתְהִי לְהוֹן קֶנֶם עֲלֵם לֵה וּלְכִנּוּהִי לְדִרְיָהוֹן:

כז"י ◀ וְלֹא יָמְתוּ • לְחִיב מִיתָה עַל הַמִּשְׁמָשׁ בַּמִּזְבֵּחַ וְאִינוּ רְחוּץ יְדִים וְרַגְלִים, שְׁמִמִּיתָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא שְׁמַעְנוּ אֶלָּא עַל הַנִּכְנָס לְהִיכָל. אוֹר הַחַיִּים

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כב וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(כג) וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רָאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֹן בִּשְׁשֵׁם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתֵים וְקִנְה־בִשְׁשֵׁם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתֵים:

כג וְאַתָּה סָב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִנָּה מִתְקַל חֲמֵשׁ מֵאָה וְקִנְמֹן בִּשְׁשֵׁם פְּלִגּוּתָה מִתְקַל מֵאוֹתֵם וְחֲמִשִּׁין וְקִנְה בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאוֹתֵם וְחֲמִשִּׁין:

כז"י ◀ בְּשָׂמִים רָאשׁ • חֲשׂוּבִים. וְקִנְמֹן־בִּשְׁשֵׁם • לְפִי שֶׁהַקִּנְמֹן קִלְפַת עֵץ הוּא, יֵשׁ שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רֵיחַ טוֹב וְטַעַם, וְיֵשׁ שָׁאִינוּ אֶלָּא כַּעֵץ, לְכָךְ הֶעֱרַף לּוֹמֵר "קִנְמֹן־בִּשְׁשֵׁם", מִן הַטּוֹב. מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתֵים • מַחְצִית הַבָּאָתוֹ תִּהְיֶה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתֵים, נִמְצָא כָּל חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּמוֹ שֶׁעוֹר מֶרְדְּרוֹר. אִם כֵּן, לְמָה נֶאֱמָר בּוֹ חֲצָאִין? גִּזְרַת הַפְּתוּב הִיא לְהִבְיֹא לְחֲצָאִין, לְהַרְבוֹת בּוֹ ב' הַכְּרַעוֹת, שָׁאִין שׁוֹקֵלִין עֵין בְּעֵין, וְכָךְ שְׁנוּיָה בְּכִרְיָתוֹת (דף ט). וְקִנְה־בִּשְׁשֵׁם • קִנְה שֶׁל בִּשְׁשֵׁם, לְפִי שֵׁשׁ קִנִּים שָׁאִין שֶׁל בִּשְׁשֵׁם, הֶעֱרַף לּוֹמֵר בִּשְׁשֵׁם. חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתֵים • סֵךְ מִשְׁקַל כָּלֹ. אוֹר הַחַיִּים

(כד) וְקִנְהֵה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמֹן זֵית הַיֵּין:

כד וּקְצִיעֵתָא מִתְקַל חֲמֵשׁ מֵאָה בִּסְלָעִי קוֹדֶשָׁא וּמִשְׁחַ זֵיתָא מִלָּא הֵינָא:

כז"י ◀ וְקִנְהֵה • שֵׁם שְׂרֵשׁ עֹשֵׁב, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים: קְצִיעָה. הֵינ • י"ב לוּגִין. וְנִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בּוֹ שְׁלָקוּ אֶת הָעֶקְרִין. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְהֵלֵא לְסוּף אֶת הָעֶקְרִין אִינוּ סֵפֶק? אֶלָּא שְׂרָאוֹם בְּמִים שְׁלֹא יִכְלְעוּ אֶת הַשִּׁמֹן, וְאַחֲרַי כֹּךְ הִצִּיף עֲלֵיהֶם הַשִּׁמֹן עַד שֶׁקָּלַט הָרִיחַ, וְקִפְחוּ לְשִׁמֹן מִעַל הָעֶקְרִין.

אוֹר הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה – מַהְדּוֹרֵת בְּלוֹס, אַבְרָמוֹבִיץ

(כא) חֶק עוֹלָם. אֶפְלוּ עַלָּה מִבֵּית הַשְּׂבִילָה שְׁנוֹהֵר מִשְׁמָאָה חֲמוּרָה חֶקָה חֶקָה ה', וְלִזְה הֶעֱרַף לּוֹמֵר פַּעַם ב' וְלֹא יָמֻתוּ הָא אִם לֹא רְחֲצוּ הָגַם מִשְׂבִּילָה הָרִי הֵם בְּמִיתָה וְלֹא תוֹעִיל טְבִילָה:

(כג) וְאַתָּה קַח לָךְ. פֶּשֶׁט הַכְּתוּב הוּא שִׁיקָח הוּא מִשְׁלֹ שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה, לָזֶה אָמַר וְאַתָּה פְּרוּשׁ כִּי מִצְוָה זוֹ אִתָּה תַּעֲשֶׂנָה וְאִינָה כְּשֶׁאֵר מִצְוֹת שָׁאִין מִצְוָה לְנוֹכַח וְכוֹנֵנִי שֶׁהַזֹּלֶת יַעֲשֶׂה, וְהָגַם שֶׁכָּלֵל הַכְּתוּב הַשִּׁמֹן וְהַסְמָמִים בְּנִדְבַת רַבִּים דְּכָתִיב (לְעִיל כ"ה ג') וְזֹאת הַתְּרוּמָה וְגו' בְּשָׂמִים לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְגו' כָּאֵן גָּלָה לוֹ ה' כִּי יִחְפֹץ בְּשֵׁל מִשְׁחַ בְּפִרְסִים אֵלֹ: עוֹד יִתְבָּאָר ע"פ מֵה דְּתַנָּא בְּכִרְיָתוֹת (כְּרִיתוֹת ה'). שִׁמֹן שֶׁעֲשֶׂה מִשְׁחָה בּוֹ שְׁלָקוּ וְכו' בּוֹ נִמְשָׁחוּ כְּהֻנִּים ז' יָמִים וְכו' וְכָלֹ קִים לְעִתִּיד ע"כ, הָא לְמַדָּת שְׁלֹא נַעֲשֶׂה שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְזֹלֶתוֹ, וְכֵן כְּתִיב רַבְּכִים בְּפ"א מִהִלְכוֹת כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ שֶׁמְעוֹלָם לֹא נַעֲשֶׂה שִׁמֹן אַחֲרֵי זֹלֶת מֵה שֶׁעֲשֶׂה מִשְׁחָה, וְהוּא אוֹמְרוּ וְאַתָּה קַח לָךְ אִתָּה תַּעֲשֶׂה וְלֹא וְזֹלֶתָ, וְרַמְזוּ בְּאוֹמְרוֹ קַח לָךְ עַל פִּי דְּכִרְיָהֶם שֶׁאִמְרוּ (נִלְקוּט תַּשְׁס"ד) שֶׁעֲתִיד מִשְׁחָה לַעֲמֹד לְשִׁרְתָּ לְעִתִּיד לְבֹא, וְהָגַם שֶׁבְּפִרְשַׁת הַקְטָרֶת נֶאֱמָר (פֶּסוּק ל"ד) קַח לָךְ שֵׁם לֹא נֶאֱמָר וְאַתָּה: וְקִנְמֹן בִּשְׁשֵׁם מַחְצִיתוֹ. ר"ל אִמְרוּ (כְּרִיתוֹת ה'). מַחְצִית הַבָּאָתוֹ נִמְצָאָת אוֹמֵר שֶׁצִּירָף לְהִבְיֹא ת"ק, וְהִקְשׁוּ בְּגִמְרָא דְלִמָּא קִנְמֹן בִּשְׁשֵׁם ר"ן כְּקִנְה בִּשְׁשֵׁם, וּמִתְרַץ אִם כֵּן לְכָתֵב קִנְמֹן בִּשְׁשֵׁם וְקִנְה בִּשְׁשֵׁם מִחְצִיתוֹ וְלֹא תִּהְיֶה צִירָף לּוֹמֵר מַחְצִיתוֹ כִּי אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁר"ן הֵם מַחְצִית הַת"ק אֲכָל אִי אִמְרִינוּ מַחְצִיתוֹ שֶׁל קִנְמֹן כָּא לּוֹמֵר שֶׁשְׁוֹקֵלִים אוֹתוֹ ב' פַּעַמִּים, וְמֵה חֲרָאִיתִי לְהִרְאב"ע שֶׁכָּתֵב שָׁאִין מִנְהַג הַיִּשְׁמַעְעָאִל לְהוֹסִיף אֶפְלוּ כְּגִרָר חֲרָדֵל בְּמִשְׁקָל, אִין זֶה אִמָּת, שֶׁעַל כָּל פְּנִים צִירָף הַפֶּרֶת הַהִכְרָעָה וְאֵף בְּמִשְׁקָלִי הַזֶּהב הָגַם שֶׁמִּתְחַכְמִין לְשָׁקֵל בְּעֵינֵן כֹּךְ כְּגִדֵּד חֲבֵרְתָּה בְּלֹא הַכְּרָעָה אֵף עַל פִּי כֵן כְּשִׁיטְרוֹף ב' מִשְׁקָלִים יִכַּר הַהִכְרָעָה בִּיחֹד, וְטַעַם שֶׁהִשְׁחָס לֹא כָּחַר לְתֵרֵץ כְּדִבְרֵנוּ, כִּי יֵשׁ לּוֹמֵר לְעוֹלָם ר"ן לְכֹד הוּא אוֹמֵר וְאוֹמְרוּ מַחְצִיתוֹ שֶׁיָּבִיא קַכ"ה לְכֹד וְקַכ"ה לְכֹד:

שיעור יומי ליום ראשון ט' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – ל – פרשת תשא

וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

כה וּמַעֲבֹד יִתֵּה מִשַּׁח רְבוּת קוֹדֶשׁא בִּסְם
מִבְּסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנו מִשַּׁח רְבוּת קוֹדֶשׁא
יְהֵא:

כז"י • רֶקֶח מִרְקַחַת • רֶקֶח, שֵׁם דָּבָר הוּא, וְהַטָּעַם מוֹכִיחַ, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה וְהָרִי הוּא כְּמוֹ רֶקַע, רָגַע, וְאֵינּוּ כְּמוֹ (ישעיה
נא): "רָגַע הַיָּם", וְכֵמוֹ (שם נב): "רֶקַע הָאָרֶץ", שֶׁהַטָּעַם לְמַטָּה. וְכָל דָּבָר הַמַּעֲרֵב בְּחִבְרוֹ עַד שֶׁזֶּה קוֹפֵחַ מִזֶּה, אוֹ רִיחַ,
אוֹ טַעַם, קְרוִי מִרְקַחַת. רֶקֶח מִרְקַחַת • רֶקֶח הָעֲשׂוֹי עַל יְדֵי אָמְנוּת וְתַעֲרוּבוֹת. מַעֲשֶׂה רֶקֶח • שֵׁם הָאָמֶן בְּדָבָר.

כז"י • וּמַשְׁחַת בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:

כו וַיִּתְּרֵבִי בֵּה יֵת מִשְׁפָּן זִמְנָא וַיֵּת אֲרוֹנָא
דְּסִיְהֻתָּא:

כז"י • כָּל הַמְּשִׁיחֹת כְּמִין כ"ף יוֹנִית, חוּץ מִשָּׁל מְלָכִים, שֶׁהֵן כְּמִין גָּזֵר.

כז"י • וְאֶת־הַשִּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־יָדָיו וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:

כו וַיֵּת פִּתּוּרָא וַיֵּת כָּל מְנוּחֵי וַיֵּת מִנְרֵתָא וַיֵּת
מִנְהָא וַיֵּת מִדְּבַחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמֵיָא:

כח • וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַפִּיר וְאֶת־כִּנּוֹ:

כו וַיֵּת מִדְּבַח דְּעֹלָתָא וַיֵּת כָּל מְנוּחֵי וַיֵּת
כִּיּוּרָא וַיֵּת בְּסִיסָא:

כט וַתִּקְדֹּשׁ יְהוָה וַיְהוּן קֹדֶשׁ וַיְהוּן קֹדֶשׁא בִּסְם
דִּיקְרָב בְּהוּן יִתְקַדֵּשׁ:

כט • וְקֹדֶשֶׁת אַתֶּם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ:

כז"י • מְשִׁיחָה זֶה מְקַדְּשֶׁתָם לְהִיּוֹת קֹדֶשׁ קְדָשִׁים, וּמִזֶּה הִיא קֹדֶשֶׁתָם? "כָּל הַנּוֹגֵעַ וְגו'". כָּל הַרְאוֹי לְכָלִי
שְׂרַת, מִשְׁנִכְנֵס לְתוֹכוֹ, קְדוֹשׁ קֹדֶשֶׁת הַגּוֹף לְהַפְסֵל בְּיוֹצֵא, וְלִינֵה וּטְבוּל־יּוֹם וְאֵינּוּ נִפְדָּה לְצֵאת לְחֵלִין, אֲכָל דָּבָר שֶׁאֵינּוּ
רְאוּי לָהֶם – אֵין מְקַדְּשִׁין, וְשִׁנּוּיָה הִיא מִשְׁנֵה שְׁלֵמָה אֲצֵל מִזְבַּח, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָר (לעיל כט): "כָּל הַנּוֹגֵעַ בְּמִזְבַּח יִקְדָּשׁ",
שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵין רְאוּי בֵין שֶׁאֵינּוּ רְאוּי? תִּלְמוּד לומֵר: "כְּבָשִׁים", מִזֶּה כְּבָשִׁים רְאוּיִים, אִף כָּל רְאוּי. כָּל מְשִׁיחַת מִשְׁכָּן
וְכֹהֲנִים וּמְלָכִים מִתְּרַגְּסִים לְשׁוֹן 'רְבוּי', לְפִי שֶׁאֵין צֶרֶף מְשִׁיחָתָן אֲלֵא לְגַדְלָה, "כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ" שֶׁזֶּה חֲנוּף גְּדֻלָּתוֹ,
וְשֶׁאֵר מְשִׁיחֹת כְּגוֹן: רִיקִין מְשׁוּחִין, (עכ"ט) "וְרֵאשִׁית שְׁמָנִים יִמְשְׁחוּ", לְשׁוֹן אֲרָמִית בְּהֵן כְּלִשׁוֹן עִבְרִית.

ל • וְאֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־כִּנּוֹ תִמְשַׁח וְקֹדֶשֶׁת אַתֶּם לְכַהֵן לִי:

ל • וְאֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:

ל וַיֵּת אֹהֶרֶן וַיֵּת בְּנוֹהֵי תְּרֵבִי וַתִּקְדֹּשׁ יְהוָה
לְשִׁמְשׂא קְדָמִי:

לא וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלָל לְמִימְרֵי מִשַּׁח
רְבוּת קוֹדֶשׁא יְהִי דִין קְדָמִי לְדִרְכּוֹן:

כז"י • לְדֹרֹתֵיכֶם • (הוריות יא) מִכָּאן לְמַדּוֹ רְבוּתֵנוּ לֹמַר שֶׁכָּלוּ קָיָם לְעֵתִיד לְבָא. זֶה • בְּגִימָטְרִיא תְּרִיסָר לוּגִין הֵווּ.

לב • עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף וּבְמִתְכַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמוֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהִיה לָכֶם:

לב עַל בֶּסְרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְנַסֵּף וּבְדַמּוּתָהּ
לֹא תַעֲבִידוּן כְּוִתָּה קוֹדֶשׁא הוּא קוֹדֶשׁא יְהִי
לְכוּן:

כז"י • לֹא יִיָּסֵף • בִּשְׁנֵי יוֹדִי"ן לְשׁוֹן לֹא יִפְעַל, כְּמוֹ (דברים ו): "לִמְעַן יִיטֵב לָךְ". עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף • מִן הַשֵּׁמֶן
הַזֶּה עֲצָמוֹ. וּבְמִתְכַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמוֹהוּ • (כריתות ה) בְּסִכּוּם סִמְמָנִיו, לֹא תַעֲשׂוּ אַחֵר כָּמוֹהוּ בְּמִשְׁקַל סִמְמָנִין הַלְלוּ,
לְפִי מִדַּת הֵין שֵׁמֶן, אֲכָל אִם פָּחַת אוֹ רִבָּה סִמְמָנִין לְפִי מִדַּת הֵין שֵׁמֶן – מִתֵּר, וְאִף הָעֲשׂוֹי בְּמִתְכַּנְתּוֹ שֶׁל זֶה, אֵין
הַסֵּף מִמֶּנּוּ חֵיב, אֲלֵא הַרוֹקְחוֹ. וּבְמִתְכַּנְתּוֹ • לְשׁוֹן חֲשׁבוֹן, כְּמוֹ (לעיל ה): "מִתְכַּנֵּת הַלְבָּנִים", וְכֵן "בְּמִתְכַּנְתּוֹ" שֶׁל
קְטֹרֶת. אוֹר הַחַיִּים

אוֹר הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה – מִתְּחִלָּה בַּלּוּם, אַבְרָמֹוֹבִיץ

לב) קֹדֶשׁ הוּא. פְּרוֹשׁ תְּכוּנָתוֹ, וְאִפְלוּ יַעֲשֶׂהוּ
מִחֵלִין, וְהַעֲשִׂיָה בְּמִתְכַּנְתּוֹ כְּמַעַלָּה עוֹלָה
וְחִסּוּת לְעֲצָמוֹ, וְאִם עֲשָׂא לְהַתְלַמֵּד בּוֹ אוֹ
עַל מִנַּת לְתַנּוּ לְצַבּוֹר מִתֵּר בֵּן אֲמָרוֹ בְּכִרְיָוּת
(ה'). עוֹר נִרְאָה אֲמָרוֹ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהִיה
עַל זֶה הַדְּרָף קֹדֶשׁ הוּא זֶה שֵׁמֶן שֶׁעֲשֶׂה מִשָּׁה

שֶׁקֹּדֶשׁוֹ יִתֵּרָה שֶׁהַסֵּף מִמֶּנּוּ חֵיב כִּרַּת וְכֵמוֹ
שֶׁאֲמָר בְּסִמּוּף וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ וְאֲמָרוֹ בְּכִרְיָוּת
מִמֶּנּוּ פְּרוֹשׁ מִשְׁמֵן שֶׁעֲשֶׂה מִשָּׁה וְלֹא מִשְׁמֵן

(ג) **אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח בְּמֵהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַח וְנִכְרֹת מַעֲמֹיו:**
 לג גבר די יבסם דכותה ודי יתן מנה על חלוני וישתצי מעמה:

כז"י • ואשר יתן ממנו • מאותו של משה. על זר • שאינו צריך כהנה ומלכות.

(ד) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף וּשְׁחַלֵּת וּחִלְבָּנָה סָמִים וּלְבָנָה זָכָה בֶּרֶךְ יְהוָה:**
 לד ואמר יי למשה סב לך בוסמין נטופא וטופרא וחלבנתא בוסמין ולבונתא דכיתא מתקל במתקל יהי:

כז"י • נטף • הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, קרוי נטף, ובלע"ז גומ"י, והצרי קורין לו טריאק"ה. ושחלת • שרש בשם חלק ומצהיר בצפרן, ובלשון המשנה קרוי 'צפרן', וזהו שתרגם אונקלוס: 'טופרא'. וחלבנה • בשם שריחו רע וקורין לו גלבנ"א, ומנאה הכתוב בין סממני הקטרת, ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגדת תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמני עמנו. סמים • אחרים. ולבנה זכה • (כריתות ו) מכאן למדו רבותינו: "א סממני נאמרו לו למשה בסיני: מעוט "סמים", שנים. נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה'. "סמים", לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר. ולבנה, הרי "א, ואלו הן: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, מור וקציעה, שבלת-גורד וכרכם, הרי ח', שהשבלת וגורד אחד, שהגורד דומה לשבלת. הקושט והקלופה, והקנמון, הרי י"א. בורית פרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את הצפרן ללבנה, שתהא נאה. בך בכד יהיה • אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כף משקלו של זה, וכן שנינו: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. ולשון 'בך' נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה.

(ה) **וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מַעֲשֵׂה רֶקַח מִמֶּלַח טָהוֹר קָדֵשׁ:**
 לה ותעבד יתה קטרת בוסמין בסם עובד בוסמנו מערב דכי קודשא:

כז"י • מלח • כתרגומו: 'מערב', שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה. ואומר אני, שדומה לו (ינה א): "ויראו המלחים", (יחזקאל כז) "מלחיה וחבליה", על שם שמהפכין את המים במשטות כשמונהיגים את הספינה, כאדם המהפך בכף ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע, או בכף. מלח טהור קדש • מלח יפה, וטהור יפה, וקדש יפה. אור החיים

(ו) **וּשְׁחַקֵּת מִמֶּנָּה הֶדֶק וְנִתְּתָהּ מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאַהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנֹעֵד לָךְ שִׁמְהָ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:**
 לו ותשחוק מנה ותדיק ותתן מנה קדש סהודתא במשכן זמנא די אמוז מימרי לך תמן קדש קודשין תהי לכון:

כז"י • ונתתה ממנה וגו' • היא קטרת שבכל יום ויום, שעל המזבח הפנימי שהוא באהל מועד. אשר אנעיד לך שמה • כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום.

(ז) **וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בַּמִּתְכַּנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:**
 לז וקטרת בוסמין די תעבד בדמותה לא תעבדון לכון קודשא תהי לך קדש יי:

כז"י • במתכנתה • במנין סממניה. קדש תהיה לך לה • שלא תעשנה אלא לשמי. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בו שאין הגון שנה בה והגם שיהיה שנה אף על פי כן כשידקדק בחוש דקות הראות ישכיל כי איננו גון אחד ואינו קרוי מציאות זה טהור, לזה אמרו ממלח טהור פרוש וף שיראה גון אחד ממש באמצעות התערכת מעשה אמן ובאמצעות היותה דקה ביותר: (ז) והקטרת אשר תעשה. יחבאר על פי

ודבריהם ז"ל אינם אלא אסמכתא להלכות שבידס ודברינו הם פשט הכתוב: (ה) ממלח טהור. נראה כי פרוש טהור הוא שלא יראה בו ערבוב גונים כי לצד שיש בו אחד עשה סממנים יתרבו הגונים והגם שיערבם יחד לצד רבוי הסממנים ורבוי הכמות שלש מאות וס"ח מנים תשאר אינה פנה

המשחה וזולתו, ואמרו קדש יהיה לכם זה שמן דורות שאינו שנה לקדשתו של שמן משה ואין חוב אלא הרקח כמוהו, וכתב ממנו לבד לא תספיק שזולתה הייתי אומר עד שיקשחנו בלו, ור"ל (שם ו'). דרשו מפסוק זה שצריך לעשותה במקום קדש, ולדבריהם היה לו לומר כן במצותו ולא באזהרת לא תעשו כמוהו.

שיעור יומי ליום ראשון ט' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת תשא
 (לח) אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהַרְיֵחַ בָּהּ וְנִכְרַת מַעֲמֹיו: לח גִּבּוֹר דִּיעָבֵד דְּכוּתָהּ לְאַרְחָא בַּהּ וְיִשְׁתַּצִּי
 מַעֲמָה: כש"י לְהַרְיֵחַ בָּהּ • אֲבָל עוֹשֶׂה אֶתָּה בְּמַתְכַּנְתָּה מִשְׁלֹךְ, בְּדִי לְמַסְרָה לְצַבּוֹר.

לא (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: א וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:
 (ב) רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יהודה: ב חֲזִי דְרַבִּיתִי בְשׁוּם בְּצִלְאֵל בֶּר אוּרִי בֶר
 חֹר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה: כש"י קָרָאתִי בְשֵׁם • לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתִּי, אֶת בְּצִלְאֵל. אור החיים

(ג) וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתִבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: ג וְאַשְׁלֵמִית עֲמָה רוּחַ מִן קָדָם יֵי בְּחֻכְמָתָא
 וּבְסוּכְלָתָנּוּ וּבְמַדְעָ וּבְכָל עֵבִידָא: כש"י בְּחֻכְמָה • מַה שְּׁאֲדָם שׁוֹמַע דְּבָרִים מֵאַחֲרִים וְלָמַד. וּבְתִבּוּנָה • מִבֵּין דְּבָר מַלְבוֹ, מִתּוֹךְ דְּבָרִים שְׁלָמַד.
 וּבְדַעַת • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(ד) לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבַּת לַעֲשׂוֹת בְּזִהָב וּבַכֶּסֶף וּבְנִחְשָׁת: ד לְאַלְפָא אוּמָנוֹן לְמַעַבְדַּ בְּדַחְבָא וּבְכִסְפָא
 וּבְנִחְשָׁא: כש"י לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבַת • אֲרִיגַת מַעֲשֶׂה חוֹשֵׁב.

(ה) וּבַחֲרֻשֶׁת אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרֻשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־ מַלְאכָה: ה וּבְאַמְנוֹת אֶבֶן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבְנִגְרוֹת
 אֶעָא לְמַעַבְדַּ בְּכָל עֵבִידָא: כש"י וּבַחֲרֻשֶׁת • לְשׁוֹן אֲמָנוֹת, כְּמוֹ (ישעיה ב): "חֲרֹשׁ חֲכָם", וְאוּנְקָלוֹס פֵּרֵשׁ וְשִׁנָּה בְּפִירוּשׁוֹ, שְׁאֲמָן אֲבָנִים קְרוּי אֲמָן,
 וְחֲרֹשׁ עֵץ קְרוּי נִגְר. לְמִלֵּאת • לְהוֹשִׁיבָה בְּמִשְׁבָּצַת שְׁלֵה בְּמִלּוּאָה לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁבָּצַת לְמִדַּת מוֹשֵׁב הָאֶבֶן וְעֵבִידָה.

(ו) וְאַנִּי הִנֵּה נֹתַתִּי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אַחִיסָמֶךְ לְמַטֵּה־ רֵן וּבִלְבָב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב נֹתַתִּי חֻכְמָה וְעִשׂוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צוִיתִךְ: וְאַנָּא הָא יְהִיבִית עֲמָה יֵת אֶהֱלִיאֵב בֶּר
 אֲחִיסָמֶךְ לְשִׁבְטָא דְדָן וּבִלְבָא כָל חֲכִימִי לְבָא יְהִיבִית חֻכְמָתָא וְיַעֲבִידוּן יֵת כָּל דִּי פְקִידָתָךְ: כש"י וּבִלְבָב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב וּגו' • וְעוֹד שְׁאָר חֲכָמִי לֵב שְׁבָכָם וְכָל אֲשֶׁר נֹתַתִּי בּוֹ חֻכְמָה, "וְעִשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צוִיתִךְ".

(ז) אֵת אֶהֱלִי מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶץ לַעֲדָת וְאֶת־הַכֹּהֲנִית אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֱהֹל: ז יֵת מִשְׁכַּן זְמָנָא וְיֵת אֲרוֹנָא לְסִהְדוּתָא וְיֵת
 כִּפְרָתָא דִּי עֲלוּהִי וְיֵת כָּל מְנִי מִשְׁכָּנָא: כש"י וְאֵת הָאָרֶץ לַעֲדָת • לְצַרְךָ לַחֲוֹת הָעֲדוּת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ
 דְּבָרֵיהֶם ז"ל (שם ו'). שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים כָּל יוֹם מִתְּקַן בְּמַתְכַּנְתָּה וְהָיָה מְכֻנֵּס, וְהוּא אוּמָרוּ וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה פְרוּשׁ כָּל מַה שְּׁיִשְׁנֻ בְּהִכְשֵׁר מַעֲשֶׂה בֵּית ה' בְּמַתְכַּנְתָּה לֹא תַעֲשֶׂה
 הָא לְמִדַּת הַמִּפְטָם חֲצִי מִנָּה חֵיב כֶּרֶת: לֹא תַעֲשֶׂה. פְרוּשׁ אֲפֹלוּ שְׁלֹא לְהַרְיֵחַ אֲסוּר בְּלֹא אֲבָל כֶּרֶת דּוֹקָא לְהַרְיֵחַ, וְלִזְהָ לֹא
 רֶשֶׁם תִּנְאִי לְהַרְיֵחַ בְּפִסּוּק זֶה אֵלֹא בְּפִסּוּק שֶׁהָזְכִּיר בּוֹ עֲנֵשׁ כֶּרֶת: (ב) רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם. אוּלִי שִׁיכּוֹן לּוֹמַר שִׁירָאוּ רָמְזוּ הָעֵנִין בְּשִׁמּוֹ וְשֵׁם אֲבוֹתָיו, בְּצִלְאֵל
 שְׁעֵשָׂה צֶל לֵאל, בֶּן אוּרִי שְׁעֵשָׂה מְקוֹם לְאֲשֶׁר אוּר לו', בֶּן חֹר שְׁעֵשָׂה יִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרִין מִעֵזֶן הָעֵגֶל כְּאוֹמְרָם ז"ל (שמו"ר פנ"א) בְּפִסּוּק
 מִשְׁכַּן הָעֲדוּת עֲדוּת לְכָל שְׁנִמְחֵל לָהֶם עֵזֶן הָעֵגֶל הָרִי שְׁנִרְשָׁם בּוֹ הַדְּבָר בְּשִׁמּוֹ וְשֵׁם אֲבוֹתָיו. וּבִזְהָ

(ח) וְאֶת־הַשְּׁלֶחַן וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּנְחָה הַהִהָרָה וְאֶת־כִּלָּיהָ וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטֹרֶת:

ח וְאֶת פִּתּוֹרָא וְאֶת מְנוּחֵי וְאֶת מִנְחָתָא דְכִיתָא
וְאֶת כָּל מְנָהָא וְאֶת מִדְבַּחָא דְקִטְרֹת
בּוֹסְמָנָא:

כז"י ◀ הַהִהָרָה • עַל שֵׁם זָהָב טָהוֹר (מנחות כט) •

(ט) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ:
(י) וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

ט וְאֶת מִדְבַּחָא דְעֹלָתָא וְאֶת כָּל מְנוּחֵי וְאֶת
כִּיֹּרָא וְאֶת בְּסִיסָהּ:
י וְאֶת לְבוּשֵׁי שְׂמֹוּשָׁא וְאֶת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ
לְאַהֲרֹן כַּהֵנָּא וְאֶת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:

כז"י ◀ וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד • אוֹמֵר אָנִי לְפִי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׂאִי אֶפְשֶׁר לִוְמֵר שֶׁבִּבְגְדֵי כַהֵנָּה מְדַבֵּר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר אֲצִלָּם: "וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן", אֲלֵא אֵלּוּ בִּגְדֵי הַשָּׂרָד, הֵם בִּגְדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֲמֹוִרִים בְּפָרֶשֶׁת מִסְּעוֹת (במדבר ד): "וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי תְּכֵלֶת", "וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי אֲרָגָמָן", "וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי תוֹלַעַת שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לט): "וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִּגְדֵי שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ", וְלֹא הִזְכֵּר שֶׁשׁ עֲמָהֶם. וְאִם בִּבְגְדֵי כַהֵנָּה מְדַבֵּר, לֹא מְצִינוּ בְּאֶחָד מֵהֶם אֲרָגָמָן, אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי כִּלָּא שֶׁשׁ. בִּגְדֵי הַשָּׂרָד • יֵשׁ מְפָרְשִׁים לְשׁוֹן עֲבֹדָה וְשִׁרְוֹת, כְּתַרְגֻּמוֹ לְבוּשֵׁי שְׂמֹוּשָׁא, וְאִין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא, וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרָמִי כְּתַרְגֻּמוֹ שֶׁל "קָלְעִים" וְתַרְגֻּמוֹ שֶׁל "מִכְבָּר", שֶׁהִיוּ אֲרוּגִים בְּמַחֲט, עֲשׂוּיִים נִקְבִּים נִקְבִּים, לְצִידֵי"ן בְּלַע"ז.

(יא) וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל
אֲשֶׁר־צִוִּיתֶךָ יַעֲשׂוּ:

יא וְאֶת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְאֶת קִטְרֹת הַסַּמִּים
לְקוֹדֶשׁא כָּכָל דִּי פִקְדִיתֶךָ יַעֲבֹדוּן:

כז"י ◀ וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ • לְצַרֵּךְ הַקְטֹרֶת הַהִיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ. אור החיים

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: אור החיים

(יג) וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיךָ
תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי
אָנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

יג וְאַתָּה מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בְּרָם
זֶה יוֹמִי שְׂבִינָא דִּי לִי תִשְׁרֹון אֲרִי אֵת הִיא
בֵּין מִימְרֵי וּבִינֵיכֹון לְדִרְכִּיכֹון לְמַדְעָא אֲרִי
אֲנִי יְיָ מְקַדְּשְׁכוֹן:

כז"י ◀ וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאַתָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִפְקִדְתִּיךָ לְצִוּוֹתָם עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, אֵל יִקַּל בְּעֵינֶיךָ לְדַחֲוֹת אֶת הַשַּׁבָּת מִפְּנֵי אוֹתָהּ מְלֹאכָה. אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ • אֵף עַל פִּי שֶׁתִּהְיוּ רְדוּפִין וְזִרְזִין בְּזִרְזוֹת הַמְּלֹאכָה, שַׁבָּת אֵל תִּדְחָה מִפְּנֵיהָ. כָּל אֶפְרַיִם וְרָקִין מַעֲוִטִין, לְמַעַט שַׁבָּת מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן. כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם • אוֹת גְּדוּלָה הִיא בִּינֵינוּ, שֶׁבְּחִרְתִּי בָכֶם בְּהִנְחִילִי לָכֶם אֶת יוֹם מְנוּחָתִי לְמִנוּחָהּ. לְדַעַת • הָאֲמֹוֹת בָּהּ, "כִּי אָנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, וְהִגַּם שִׁפְרָשִׁי בַתחֵלֶת פִּרְשֵׁת תְּרוּמָה כִּי צִרִיךְ לִוְמֵר דְּבַר וְלֹא תִסְפִּיק לֵאמֹר לְבַד, כָּאֵן הוֹסִיף לִוְמֵר תַּבַּת לֵאמֹר פַּעַם ב' מְלֹכָד לֵאמֹר רִאשׁוֹנָה, עוֹד צִרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרוֹ אֵף, וְאוֹמְרוֹ שַׁבְּתֹתֵי לְשׁוֹן רִבִּים, וְרִבּוּתֵינוּ ז"ל דְּרָשׁוּ בְּפֶרֶק כָּלֵל גְּדוֹל (ס"ט). שְׂבִינָא לְתַן שְׂמִינָה אַחַת לְשַׁבְּתוֹת הַרְבֵּה יַעֲשֶׂה, וּבְמִקּוֹם אַחֵר (מְכִילָתָא) דְּרָשׁוּ שַׁבְּתֹתֵי לְהִבְיֵא דְּבָרִים שֶׁהֵם מְשׁוּם שְׁבוּת, וְנִרְאֶה לְפָרֶשׁ הַתְּכֵלֶת וְקִדְּם נְעֻמָּד עַל כּוֹנֵן תַּבַּת אֵף אֵת שַׁבְּתֹתֵי וְנִעְלָה דְּרָךְ שֶׁם לְהַשְׁכִּיל אוֹמְרוֹ וְאַתָּה

מְלֹאךְ וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, וְצִרִיךְ לְדַעַת מַה נִּשְׁתַּנָּה פְּסוּק זֶה לְדַרְשׁ בּוֹ כֵּן וְיִתֵּר הִנֵּה נִכּוֹן לִוְמֵר הַדְּבָרִים בְּיָדֵיכֶם הָאֲמֹוֹר רִאשׁוֹן בַּתוֹרָה, וְאוֹלֵי שֶׁהִרְגִּישׁוּ מִקְשָׁנֵינוּ וְאָמְרוּ כִּי וַיֹּאמֶר לְשׁוֹן מַעְלָה עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ (יִשְׁעִיָּה ג'): אֲמַרְו צִדִּיק כִּי טוֹב וּמָה הִיא הַמַּעְלָה שֶׁאֲמַר ה' אֵלָיו כִּלָּא אֲמַצְעִי, וּבְסִמּוּךְ יִתְבָּאֵר הַשַּׁעַם בְּאֶפְרַיִם אַחֵר:

(יג) וְאַתָּה דַּבֵּר וְגו'. צִרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרוֹ וְאַתָּה מַה שֶׁאִינוּ רִגִּיל לִוְמֵר בְּשֹׁאֵר מִצּוֹת, גַּם תּוֹסֶפֶת וְאִי, עוֹד לְמָה כָּפַל לִוְמֵר דְּבַר

יֹא לְקֹדֶשׁ. פְּרוּשׁ לְפִי שְׁכָל הַמַּעֲשִׂים הַרְשׁוּמִים בְּפָרֶשֶׁה לֹא נֶאֱסַר מַעֲשִׂיהֶם לְהִדְיוּט זוֹלַת ב' דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁהֵם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְקִטְרֹת הַסַּמִּים לְזֶה דְּקִדְּק לִוְמֵר בָּהֶם לְקֹדֶשׁ לִוְמֵר אוֹתָם שֶׁתְּכַנִּינָה מַעֲשִׂיהֶם מִיְּחִידִים לְקֹדֶשׁ וְהַקְדָּשָׁה חֲלָה עַל מִתְּכַנֵּת הַדְּבַר לְצַד תְּכַנִּינָתוֹ לְבַד, מַה שֶׁאִין כֵּן בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁבְּעוֹלָם שְׁכָל שֶׁלֹּא קָרָא עָלָיו קֹדֶשׁ אִינוּ קֹדֶשׁ:

(יב) וַיֹּאמֶר ה' וְגו'. צִרִיךְ לְדַעַת לְמָה שֶׁנָּה לִוְמֵר כָּאֵן וַיֹּאמֶר, וְנִרְאִיתִי בְּמִכְלִיתָא שֶׁאֲמַרְו וַיֹּאמֶר ה' אֵל מוֹשֶׁה לֵאמֹר לֹא עַל יְדֵי

יד ותשרון ית שבתא ארי קודשא היא לכו
מחללה אתקטלא יתקטל ארי כל דיעבד
בה עבידא וישתצי אנשא ההוא מגו
עמה:

(יד) ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחללה
מות יומת כי בל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש
ההוא מקרב עמיה:

כז"ל מות יומת • אם יש עדים והתראה • ונכרתה • בלא התראה • מחללה • הנוהג בה חול בקדשתה • אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

להתהלך באורחות חיים בכל התורה אשר
יאמר הכותב לאמר וזהו דבר אל בני
ישראל אחת לדברים שבכתב ואחת לדברים
שבעל פה העריכו להלכות אשר יעשה אותם
האדם והגם שפרשנו באופן אחר אלו ואלו
דברי אלהים חיים:

עוד נראה לפרש אומרו ואתה וגו' על דרך
מה שאמרו במסכת שבת (י'): בפסוק
לדעת כי אני ה' וגו' שאמר הקב"ה למשה
מתנה טובה יש לי בבית גנזי כו' מפני
שהנחת מתנה לחברו צריך להודיעו, והשעם
כדי להחזיק לו טובה וחנות והקשו מקורו
פני משה ואמרו כי של משה עבידא לאגלווי
כו' ע"כ, והוא אומרו ואתה דבר פרוש לא
תקח שעור מעצמך כשיתגלה לך מתנת קרנות
הוד ולא הודיעתיך תאמר כן הדברים במתנת
שבת שאני נותן לישראל ולא תגלה לא כן
הוא אלא דבר וגו' ולא תקח המשפט מן,
והשעם הוא שאתה צתיד לדעת אכל ישראל
לא עבידא לאגלווי שידעו שיש להם, ואמרו
אות הוא פרוש ואל תאמר והלא גם שבת
עבידא לאגלווי וידעו מעצמן שיש להם בו
מנוחה וענג גם התבוננות לגוף לבל יחלה
מיגיעות השדך וכמה פרטי הטובות, לזה
אמר כי אות הוא פרוש כל המנוחה והענג
הנרגש לישראל ביום השבת אינו אלא אות
הוא ביני וגו' פרוש סימן לטובה הגנוזה
והיא בחינת עולם שכלו שבת והוא משלל
ההשגה וזולת על ידי מצות שבת והיא נשמה
יתרה הבאה ממנו והבן כי הוא סוד עתיק,
ואם כן לא עבידא לאגלווי לזה דבר וגו'
לדעת וגו' כי צריך להודיע מעלת המתנה
לאחזק עליה טובה ולברך לנותן ברוך הוא
אשר מקדשכם בקדשת השבת להשיג האשר
המפלט והמפלא:

(יד) ושמרתם את השבת. צריך לדעת למה
חזר לצוות על שמירת שבת ולתת טעם
חדש כי קדש, ונראה כי לפי שקדם להחזיר
חלול שבת לחולה כמו שפרשנו בפסוק שלפני
זה וחס שיטעה הטועה כי לגבי חולה זה
נעשה שבת חול ויש לחללו אפילו לפרטי
הרפואה שאין בהם פקוח נפש תלמוד לומר
ושמרתם את השבת כי קדש הוא פרוש
בקדשתה עומדת לכל שאר הפרטים שאין
בהם פקוח נפש. עוד יתבאר על פי מה
שאמרו ז"ל (מנחות ס"ד.) אקדוהו לב'

גם מנין יעלה על הדעת שיעשו מלאכת
המשכן בשבת שהצריך למעט, ואין פונתו
בפרוש זה להקשות ולהשיג על הפרושים
ובפרט דברי רש"י המקדשים ואלו ואלו דברי
אלהים חיים, ולדרכנו נשכיל לדעת פונת ה'
באמרו ואתה דבר וגו' שהפונה היא לצד
שרמו ה' מעוט אחד בשמירת שבת ומעוט
זה לא נודע מעשהו מה יגיד ואל משה אמר
בעל פה בתבונתו ולא בכתב מפרש כי תבונתו
שתתעלה דבריה מזקקים ואותיותיה ספורות
וכל אות ואות מגדת הלכות ונפלאות כאשר
יסד בה האדון בחכמה רבה בשבועים פנים
וארבעה אפנים ולי' נתיבות וכל נתיב בכמה
שבילין, וצא ולמד מאמרו ז"ל (במד"ר פי"ט)
בפסוק שלש אפנים וגו' והכל במקרא מועט,
אלא שיש לך לדעת שיש דרשות ודקדוקים
בתורה שהם חובת כל אדם נכרא להפנים
והם דברים שיש בהם הלכות ויש שאין בהם
חובת כל אדם, ואל יתחך לך דבר לפני
האלהים למה יעשה כה לעבדיו להעלים מהם
תעלמות חכמה ולא הודיע כל דבר בכתב
מפרש, הנה תשובתך לנכח ענין כי הם
דברים שלא יכולים ספר, וצא ולמד ממאמר
קדמונינו (אברד"ג פכ"ה) שהיו אומרים אם
יהיו הקריעים גוילים כו' אינו מספיק לכתב
מה שלמד מרבו ולא חסר ממנו טפה מהם
וכן תלמידו אמר עלי, והכל רמזו ישר
במקרא גדול אדוננו ורב תבונות אשר כתב
מקרא מועט ובו השמיע מה שאין כח
בנבואים לכתב מיום ברא אלהים אדם על
הארץ עד סוף כל הדורות והכל נמסר למשה
בסיני, ולזה לצד שאמר בכתב מעוט בשמירת
שבת ובעל פה נאמר למשה פונת המעוט
והיא תורה שבעל פה לזה צוה ה' למשה
לומר לישראל פונת הדברים אשר הודיעו
להשמיעם לכל עם ישראל כי דבר זה הוא
חובה להשמיע לכל, והוא אומרו ואתה
פרוש מלבד המכתב תוסיף אתה לדבר להם
בעל פה פונת המאמר הסתום שהוא מה
שממעיט בשמירת השבתות:

וזה הוא אומרו דבר אל בני ישראל לאמר
פרוש דבר להם פונת המאמר מה
שפרשתי לך בו כי המאמר עצמו כבר אמר
לאמר ולא בא אלא על אמירת הפרוש הנאמר
לו בעל פה פנוקי כי הוא זה מהדברים שהם
חובת האדם לשמע, ועל פי דרך זה יש לנו

ותוספת לאמר, ויתבאר על פי מה שאמרו
רבתינו ז"ל (שבת קכ"ט.) שמחללים את
השבת לצרכי חולה שיש בו סכנה ולכל פקוח
נפש וכדומה, והוא מה שרמזו באמרו אף את
שבתתי פרוש יש מציאות שאין לך לשמור
שבת, ודקדק באמרו את שבתתי לכלל כל
הנקרא שבת בין שבת בראשית בין יום
הכפורים בין שאר מועדות למלאכות האסורות
בהם, גם לרבות אפלו שבת אחר שבת אם
צדיק הוא מסכן לא יאמר אדם כבר חללתי
עליו שבת אחת אלא הרי הוא בהתר עד
שיצא מהסכנה. עוד נתפנו לרמז ענין אחד
שהעלו רבתינו ז"ל (יומא פ"ד:) (האחרונים)
והוא שאם אקדוהו לחולה שיש בו סכנה
שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה
מלאכת שבת ח' ימים אין אומרים שלא לחלל
אלא שבת אחד אלא יעשה מיד אף על פי
שמחללין ב' שבתות ע"כ, והוא אומרו אף
את שבתתי:

עוד רמזו באמרו את שבתתי לתת טעם
למעוט למה אני אומר לך שתחלל שבת
על החולה אין זה קרוי חלול אדרבה זה
קרוי שמירת שבת חלל עליו שבת אחד כדי
שישמור שבתות הרבה, (שם) ושעור הכתוב
כפי זה הוא על זה הדרך שמרו שבתות הרבה
על ידי שתעשה מעוט שמירה בהם ומציאות
הדבר הוא לחלל שבת על החולה שבזה אתה
מחלל שבת אחד לשמור שבתות הרבה, ואין
אומרים בזה אין אומרים לאדם חטא בשביל
שיזכה בדרך, כי דוקא בעובר עברה ומחלל
שבת בידו כאותה שאמרו (שבת ד'). הדביק
פת בתנור שחלל שבת וחיב מיתה על זה
אין אומרים לו חטא כו' אבל חולה אמה
תורה חלל אפלו דוד מלך ישראל אם ידמן
הדבר לידו יחלל והנמנע מהדבר אין זה אלא
מזלזל במצות האל ח"ו, וגמר אמר כי אות
הוא ביני וביניכם פרוש ואם כן אם אין שומר
אין שבת, ואמרו לדעת כאן נתחכם ה'
להודיע שקדשת נפש ישראל גדולה מקדשת
שבת שזה נדחה מפני זה ודבר פשוט הוא
שהקטן הוא הנדחה מפני הגדול, והוא אומרו
לדעת פרוש בזה אתה יודע כי אני ה' מקדשכם
יתגדל ויתקדש שמו יתברך:

ורש"י ז"ל פרוש אף למעט מלאכת המשכן
שלא תהיה בשבת, ודבריו אמת אלא
שמשמעות המעוט הוא בשבת ולא חוץ ממנו,

טו שְׁמַר יוֹמִין יִתְעַבֵּד עֲבִידָא וּבִיּוֹמָא
שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שְׁבַתָּא קוּדְשָׁא קָדָם יי כָּל
דִּיעֲבֵד עֲבִידָתָא בִּיּוֹמָא דְשְׁבַתָּא אֲתִקְטֵלָא
יִתְקַטֵּל:

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבַת
שְׁבַתוֹן קָדֹשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֲשֵׂה מְלָאכָהּ בַּיּוֹם הַשְּׁבַת
מוֹת יוֹמָת:

כז"י שְׁבַת שְׁבַתוֹן • מְנוּחַת מְרֻנָּע, וְלֹא מְנוּחַת עֲרָא: (שְׁבַת שְׁבַתוֹן • לְכָךְ כִּפְלוּ הַכְּתוּב, לומר שְׁאָסוּר בְּכָל
מְלָאכָה, אֲפִלוּ אֲכָל נֶפֶשׁ. וְכֵן יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁנָאֲמַר בּוֹ: "וַיִּקְרָא כג): "שְׁבַת שְׁבַתוֹן הִיא לָכֵם", אָסוּר בְּכָל מְלָאכָה.
אֲבָל יוֹם טוֹב לֹא נֶאֱמַר בּוֹ כִּי אִם: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שְׁבַתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁבַתוֹן" (סו), אָסוּרִים בְּכָל מְלָאכָת
עֲבוּדָה, וּמִתְרִים בְּמְלָאכָת אֲכָל נֶפֶשׁ). קָדֹשׁ לַה' • שְׁמִירַת קִדְשָׁתָהּ לְשָׁמִי וּבִמְצוּתָהּ. אור החיים

טז וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁבַתָּא לְמַעַבְדָּא יֵת
שְׁבַתָּא לְדִרְהוֹן קָנִים עָלֵם:

(טז) וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבַת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשְּׁבַת
לְדִרְתָּם בְּרִית עוֹלָם: אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ומשמר יום אחד, והעמידה בש"ס שבכל
יום עושה פרנסת אותו יום ואפלו בשבת,
והקשו אם כן במה מנכר ותצרו בקדושה
ואבדלתא, וכתבו התוספות שלא יהלך ביום
שבת, וטעם שלא אמר בש"ס מנכר בהליכה
משום שאין זה הכר בשבת אי נמי שאפלו
ביום שמשמר הולך, והנה לדרך הראשון
יתבאר הכתוב על זה הדרך ששת ימים וגו'
הכתוב מדבר במי שהיה במדבר או בים
ואינו יודע מה יום ממדים ואמר ששת ימים
יעשה וגו' פרוש יעשה בהם החר מלאכה
לעשות דבר המכרח שהוא פרנסת אותו יום,
ולזה לא אמר תעשה אלא יעשה פרוש יכול
הוא לעשות לחיות נפש, וביום השביעי פרוש
לחשבונו, שבת שבתון פרוש אינו כפי האמת
שבת אלא לענין שבתון כאמור במצות
השמיטה דכתיב (ויקרא כ"ה ד') שבת שבתון
יהיה לארץ שלא יעשה מלאכה בארץ גם
ביום השביעי לחשבונו יעשה בו שביטה
שלא תהיה בו הליכה, ואומרו קדש לה'
שצריך לקדשו בקדוש והבדלה כאלו הוא
יום שבת, ולדרך שפרשו שאין הפרש בין
יום השביעי לשאר ששת ימים אלא לענין
קדוש והבדלה יתבאר על זה הדרך שבת
שבתון לענין קדש לה' פרוש לקדשו וגו',
ואומרו כל העשה מלאכה ביום השבת מות
ימות דקדק לומר ביום השבת לשלל יום
השביעי שבו מדבר הכתוב שהוא שביעי
לחשבון יום זכרונו שאם עבר על מה שצריך
להזהר בו אינו חביב, הגם שיעשה בו מלאכה
שאניה צריכה הרי זה פטור הגם שמקדשו
בחקת יום שבת:

טז וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. צריך לדעת
למה הוסיף עוד שמירה אחרת, עוד
צריך לדעת בנות אומרו לעשות את השבת,
ורבותינו ז"ל דרשו מה שדרשו, ואולי כי בא
לצוות שישמרו לכל זכאוי ליד ממשול טעות
היום כדי לעשות את יום השבת לאמתו,

הקדמה ואחד מביא את המים מסיק בגמרא
שאם מביא האור היה לבסוף הוא חביב וכלן
פטורים, והוא אומרו מחלליה אחד מהם הוא
שחביב מיתה וכלן פטורים:

מוֹת יוֹמָת. כבר פירשתי בפירוש משפטים
(כ"א י"ב) טעם הפסל, כי זה האיש
בן מות הוא לשמים ומרשה ה' התחתונים
להמית בן מות זה, ולשלל בן מות אחר
שלא יהיה דינו מסור לבריות אלא לשמים,
והוא מה שהזכיר בסמוך כל העושה בה
מלאכה ונכרתה וגו':

כי כל העשה. פרוש טעם שנכרתה לך לשון
יחיד במחלליה לא יחשב החושב
שהמחלל האחר שאינו בעדים וגו' אין לו
ענש מיתה כל עקר אלא הוא בעובר על לאו
ועשה של קדשת שבת לא כן הוא אלא כל
העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ואפלו בלא
עדים והתראה, ומעשה מה שמעט הכתוב
באומרו לשון יחיד אינו אלא לענין עשות
משפט בבית דין של מטה, ולפי מה שפרשתי
בפסוק מחלליה כי מה שמעט הכתוב באומרו
לשון יחיד הוא מי שבת עקץ שיש בו ג'
לחולה שאינו צריך אלא ב' שאפלו היה
בהתראה ועדים פטור, הצרך לומר כי כל
העשה וגו' שלא תחשב במשמעות המעוט
שכא על העושה במזיד בלא עדים כנזכר
ואין בו ענש תלמוד לומר כי וגו':

טז שֵׁשֶׁת יָמִים וגו'. צריך לדעת למה הצרך
לצוות עוד לזה, עוד למה אמר יעשה
ולא אמר תעשה כסדר שדבר בו פעמים
רבות, עוד למה שנה כאן להזכירו בשם יום
השביעי ועד עתה לא הזכירו אלא בשם שבת,
ועוד רואני שגמר אמר להזכירו בשני השם
כל העשה מלאכה ביום השבת, גם לא היה
צריך לומר אלא כי כל העושה בו, ואולי
שקמו הכתוב כאן מה שאמרו במסכת שבת
דף ס"ט תנו רבנן היה מהלך בדרך או במדבר
ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים

גרונות וכו' והיו ב' עקצים אחד יש בו ב'
גרונות ואחד יש בו ג' לא יכרתו אלא עקץ
שיש בו ב' ולא שיש בו ג' ע"כ, והנה בבחינת
המעשה אשר יעשה האדם אחד הוא בין אם
יכרת בעל ב' או בעל ג' אבל בערך מעשה
הנעשה בשבת ישפנה היות כריתת ב' לכריתת
ג', והוא אומרו ושמרתם את השבת פרוש
שלא יהיה נעשה בה דבר מלאכה שאין צרך
בו לאותו חולה כי קדש היא תלה הדבר
בשבת ואם כן כשיכרתו עקץ שיש בו ג'
ואינו צריך אלא לב' נמצאת שבת מחללת
בערך הג' וזה הוא חלול קדשתה כי גם בערך
חולה זה שיש בו סכנה עומדת שבת
בקדשתה:

מחלליה מות יומת. אמר מחלליה לשון
רבים וגמר אמר בלשון יחיד,
יתבאר על פי מה שפרשנו כי יש מחלל באפן
הנזכר שהתר לכרות עקת של ב' תאנים
לחולה וכתב בעל ג', ויש שפרט ללא צרך
ושניהם נקראים מחללים אבל אינו חביב מיתה
אלא אחד מהם אבל הכוונה לרפואת מסכן
שבת במקום של שנים של שלש והואיל
ועקר המלאכה ברשות נעשית אינו בן מות,
ולפי פשוט הכתוב ירצה מחלליה בין עושה
בפני עדים ואחר התראה בין עושה בינו לבין
עצמו א' מהם שהוא העושה בפני עדים
והותרה הוא שומות אבל הב' לא יומת אלא
ונכרתה וגו' במשפט אל עליון:

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל (שבת ק"ו):
ישב האחד על הפתח ולא מלאהו וישב
הב' ומלאהו השני חביב, והוא אומרו מחלליה
פרוש לצד שלא היתה מלאכה זו נעשית אלא
באמצעות שנים אלו שהרי זולת הראשון לא
היה נצוד ונמצאו ב' חללוה, והוא אומרו
מחלליה מות יומת א' מהם לבד הוא שחביב.
עוד יתבאר על פי מה שאמרו ז"ל (ביצה
ל"ד.) וזה לשונם אחד מהם מביא את האור
ואחד מביא את העצים ואחד שופת את

יז בין מימרי ובין בני ישראל את היא לעלם ארי שתא יומין עבד יי ית שמאי וית ארעא וביזמא שביעאה שבת ונח:

(ח) ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם בייששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

כז"ל וינפש • בתרגומו 'ונח', וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמישיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטרם המלאכה, ומי שכתוב בו (ישעיה כז): "לא ייעף ולא ייגע" וכל פעלו במאמר, הכתיב מנוחה לעצמו, לשבר האזן מה שהיה יכולה לשמע.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

משכר העולה לו אם היה שומר לדורות עולם (מכילתא):

עוד ירצה לפי מה שהקדמנו בפסוק אף את שבתתי כי צוה ה' לחלל שבת בשביל פקוד נפש, כאן באר הכתוב כי לא נתמעט שבת בשמירה אלא בערך בני ישראל אבל בערך זולתם להחיות עפ"ם הגם שהיה גר תושב ששומר שבע מצות ונסתפק סכנת מות לא יחלל ישראל שבת בשבילו (רמב"ם הלכות שבת פ"ב), והוא אומר ושומר בני ישראל לכל ימות מהם, את השבת פרוש לצד אזהרת שבת, אלא תכליתו או על זה הדרך שבת וישראל לפניך זה לחלל וזה למות תשמר ישראל ויתחלל השבת אבל צמין לא והשעם לעשות את השבת פרוש כלום מה טעם אני מתיר לך לחלל שבת עליו הוא לעשות את השבת לדורות חלל עליו שבת אחת כדי שישמר שבתות הרבה אבל עפ"ם שאינם בני שבת לא:

או ירצה על זה הדרך אימתי אמרתי לך לשמר איש ישראל אפלו בערך כבוד שבת ודקא לעשות פרוש באדם שישנו בגדר עמוד לעשות אבל מי שנדאי לא יקום ולא יגיע לשבת לשמרו הגם שרפואות אלו יועילו לשעות או לזמנים לא יחלל עליו שבת:

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל (ר"ה ל"א). שעולם הבא נקרא עולם שכל שבת, ואמרו עוד (שמו"ר פכ"ה) שקול שבת כנגד כל התורה כלה, לזה אמר ושומר בני ישראל את השבת והשעם לעשות להם את השבת פרוש העולם המתקנה בשם שבת שהיה בו לדורי דורות, והוא אומר לדורות לשלל עולם הזה שאין האדם קיים בה לדורות, ברית עולם פרוש ברית כרותה לשומר שבת שינחל עולם עליון:

עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ביצה ט"ז). שאמרו שביום שבת באה נשמה יתרה לישראל כדמיו באמרו שבת וינפש, והוא סוד הנעלם שלא גלהו ה' לאמות באומרים ז"ל (שם) נשמה יתרה לא אודיענהו, והעירתי בצפוני של דבר במה שהקשו בגמרא על הודעת שבת לאמות שאם לא אודיענהו לא לענשו עלה ואמרו שבת אודיענהו נשמה יתרה לא אודיענהו ע"כ,

עוד ירצה שצריך לשמר את השבת לכל יהיה בו דבר חל בין ממונו בין מהזולת ולא יאמר אדם די לי במה שנשמר עצמו מחללו ואם יתחלל מהזולת מה בכך אלא צריך שיהיה שומר אותו לכל יתחלל כמו ששומר גזו ופרדסו ובכלל גדר זה שישתדל לשמר לכל יבוא לידו דבר שוגג שיתחלל בו שבת על דרך אומנם ז"ל (שבת י"א). לא יקרא לאור גדר וכל הסגים והשמירות לכל יתחלל שבת אפלו במציאות שהוא פטור עליהם:

עוד ירצה לומר כי משנית שמירה זו מכל שאר שמירות המצוה כי שמירה זו נחשבת בגדר עשייה, והוא אומר ושומר וגו' לעשות הרי שלף לפניך שקורא לשמירה עשייה, ואולי כי השעם הוא על פי דבריהם ז"ל שאמרו (קדושין י"ט): ישב אדם ולא עבר עברה נותנין לו שכר כעושה מצוה והעמידה בגמרא בבבא עברה לידו ולא עבר ע"כ, וכמו כן ביום המקדש אין לך באה עברה לידו של מלאכות כזה כי בכל עת מוזהרים לפניו מלאכות הרבה מהאקראיים ותולדותיהם בפרטי המקדש ובפרטי הבשול ובפרטי מקח וממכר שהאדם גילגל בהם כל היום ומזהרים באין מספר והוא נשמר מהם לזה יחשב להם כעושה מצוה:

עוד ירצה להיות שקדם וצוה על שמירת השבת תבוא הסבא לומר שכל השומר שבת הנה הוא נוטל שכר שבת, לזה צוה ה' ואמר ושומר בני ישראל פרוש ודקא בני ישראל הם שישנם בשמירת שבת ולא שום אמה ולשון, ולזה לא אמר ושמרתם שאז יהיה נשמע שבא לצוות על השמירה והוא בא לשלל חיון מבני ישראל שלא ישמרו שבת, והוא מאמנם ז"ל (סנהדרין נ"ח): גוי ששבת חזק מיתא שהרי מעטם הכתוב ואזהרתם זו היא מיתתם:

עוד ירצה על זה הדרך ושומר בני ישראל את השבת פרוש כשישמרו אפלו שבת אחת ולא ודקא אם ישמרו אלא גם אם יסמימו בדעתם לעשות מצות השבת, והוא אומר לעשות את השבת מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו לדתם, וכפי זה איש ישראל ששמר אפלו שבת אחת ומת אין מנפין לו

והוא אומר ושומר בני ישראל את השבת כדי לעשות את השבת הידוע שלא יבוא לידו טעות, והגם שיקדש יום שביעי כנוקר בסמוך זה אינו יום השבת כפי האמת. או ירמוז לפי מה שפרשנו בפסוק שלפני זה שיצו ה' למי שאברהם לו ידעת היום שימנה ו' ימים ומשמר ה', לזה בא לתת טעם ואמר ושומר בני ישראל את השבת שהוא יום שמקדש למנוחו, והשעם הוא לעשות את השבת האמתי כדי שלא יפקע מזכרוננו מצות יום המקדש, וטעם שהזכיר יום ז' בשם שבת לא חש עליו לטעות ממה שגמר אמר לעשות את השבת הרי זה כמראה באצבע כי שבת ראשון הוא שבת אשר עושה לחשבוננו:

עוד ירצה על דרך אומרנו (בראשית ל"ז י"א) ואביו שמר את הדבר פרוש ממתין ומצפה מתי יבוא, והפונה בזה לצוות שלא יהיה השבת כדבר טרח לצד מניעת מלאכת הרצון ומצא החפץ, אלא צריכין לשמח בו בשלמות הרצון וחספן בדבר ותמיד יהיה ממתין ומצפה מתי יבוא, ואמרו לעשות את השבת לשלל הפונה בחפץ מצות השבת למרוצת הגוף ולענג אשר יתענג אלא לצד עשיית מצות השבת ולא לתכלית המרוצות:

עוד ירצה על דרך אומנם ז"ל (יומא פ"א) שצריך להוסיף מחל על הקדש ולא למנע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת אלא צריך להכין עצמו בקדשת שבת וצא כחתן לקראת פלה ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת לעשותו פרוש לקיים מעשים הצריכין בו. עוד ירצה באמרו לעשות את השבת כי מה שמוסיף מחל על הקדש יסכים ה' לקרותו שבת ונמצא זה האיש עושה שבת ממש כי שעות מיום ו' וגם שעות מיום א' שהם חל בני ישראל עושים אותם שבת:

עוד ירצה על דרך אומנם ז"ל (כ"ר פ"א) אמרה שבת לפני הקב"ה כללם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג אמר לה הרי ישראל וכו' ע"כ, הנה כי השבת חסר פגם א' מפרטי השלמות ותקונו הוא על ידי שישמרהו ישראל, והוא אומר ושומר בני ישראל את השבת, מה טעם לעשות את השבת לשון תקון שבה יתן מעשהו של שבת ונמצא לו בן זוג:

♦ יום שני י' אדר א' ♦

יח ויהי למשה בד שיצא למללא עמה
בטורא דסיני תרין לוחי סהודתא לוחי
אבנא כתיבין באצבעא דני:

(יח) ויתן אל-משה בכלתו לדבר אתו בחר סיני שני
לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים:

כ"ז ויתן אל משה וגו' • אין מקדם ומאחר בתורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי כ"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (צריך עיון טובא, דלמא הכל כסדר, וצווי הקדוש ברוך הוא למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקדם רדתו מההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרצים להקדוש ברוך הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' ו'יקהל'. אשר על כן, בצווי הקדוש ברוך הוא כתיב: "מאת כל איש", דהינו גם ערב-רב, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו מאתכם" דיקא, ולא מערב-רב, לפי שהם גרמו בנזקין, וקל להבין). **ככלתו** • ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמד פלה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה פלה מתקשטת בכ"ד קשטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים. **לדבר אתו** • החקים והמשפטים שב"ואלה המשפטים". **לדבר אתו** • מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחורין ושונין את ההלכה שניהם יחד. **לחת** • לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 50)

לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות (רש"י לא, יח) בפסוק "ואתנה לה את לחות האבן" (משפטים כד, יב) כתיב גם כן "לחות" חסר, אף שם לא התעבב רש"י על כך. ויש לבאר, שפאן הקשה לרש"י: הכתוב הרי מדגיש את מעלת הלוחות ("כתובים באצבע אלקים"), ומדוע יש כתיב חסר, שמשמעותו חסרון? ומתרגן, שבא ללמדנו **שהיו שתייהן שוות**, דבר המוכיח שהם **"מעשה אלקים"**, כי לאדם אי אפשר לדיק כל כך בצמצום. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ואמרו ביני ובין בני ישראל פרוש אין זר
אתנו בעולם הלז, ואולי שגם
המלאכים לא ישבו במסבתנו בעולם זה כי
הוא למעלה מעולם המלאכים, ועל דרך אמרו
(במדבר כ"ג כ"ג) בעת נאמר לעקב ולישראל
מה פעל אל, ואמרו ז"ל (במד"ר פ"כ)
שהמלאכים ישאלו לישראל הקרובים לאל
מה פעל אל. עוד ירצה ביני ובין בני ישראל
היה סוד הדברים האמורים ולא ידעם אדם
בעולם, והוא מאמר ז"ל (ביצה ט"ז). שאמרו
נשמה תהיה לא אודעניהו כי אין חפץ לה'
שידעו האמות סתרי אל חי, והוא אמרו
(תהלים קמ"ז) חקיו ומשפטיו לישראל לא
עשה כן לכל גוי ואמרו ז"ל (חגיגה י"ג):
וכו'. ואמרו אות הוא לעולם פרוש כיון שכל
זה יהיה סוד לישראל ולא יגלו הדבר אם
כן הבא לשאל על מצות היום מה היום
מקמים מה אות נעשה בו לעשות בו כל
השנויים מה תהיה תשובתנו אלי, לזה אמר
אות הוא לעולם פרוש שיהיה נגלה לבאי
עולם כי ששת ימים וגו' וביום השביעי שבת
וגו' טעם זה יהיה נגלה לזולתנו ועם בני
ישראל טעם כמותם עמם חתום באוצרות
החיים:

(יח) ויתן וגו' **ככלתו**. צריך לדעת למה
הפסיק בין זכרון הנתינה לזכרון דבר

ממצאו חפצו ודבר דבר, והכל לצד תוספת
נשמה העליונה לעשות לפניה כסדר עולם
שבאה ממנו, והוא מה שצוה ה' באמרו
ושמרו בני ישראל את השבת פרוש נשמה
הנקראת שבת ומתקלית שמירה זו היא השגת
עולם ששמו שבת, והוא אמרו לעשות את
השבת, ותדע כי מן הנמנע החלטי שישגי
אדם עלות לעולם העליון וזולת באמצעות
השגת ענף ממנו בהיותו בעולם הזה, ולזה
אם לא ישיגו ישראל בחינת נשמה זו אין
בהם יכולת לעמוד בגדר עליון. והוא אמרו
לעשות את השבת פרוש שבאמצעותו תעשו
לכם את השבת שתוכלו השג עמוד שם
ולהתענג נפשם בגני עליון, ואמרו לדרתם
כי שם יתקצצו כל דורות בני ישראל שהיא
בחינת עולם הבא:

עוד ירצה לשון דירה ולזה כתובה הסרה
בלא וא"ו והם דברנו שירמזו אל מקום
דירת הנשמות והוא עולם המקנה שפירת ה'
ברית לתתו לנו, והוא אמרו ברית עולם,
ואולי שירמזו באמרו ברית עולם לתרגם
מצות שחשבון ברית עולה תרג"ב וכלם
תלויים בשבת הרי תרג"ג, ולזה סמך תבת
ברית לעולם לומר כי על ידי שמירת שבת
הוא מקים כל תרג"ג מצות שהוא שקול
כנגדם והנה עולמו:

וקשה ולמה לא יבואו בטענה גם כן ויאמרו
אם היה מודיע נשמה תהיה היו מקבלין
שבת ולא לענוש עליה, ונראה כי לזה נתיחד
רבותינו ז"ל ואמרו (שבת י'): מתנה טובה
וכו' פרוש כי אין דבר זה אלא בגדר מתנה
אשר נתרצה ה' לתת לעמו ואינה שכן
שיבואו בטענה האמות כנזכר כי אין דרך
לומר למה לא נתת לנו מתנה גם אנחנו,
עוד תמצא כי כבר קבלו ישראל עליהם
שמירת שבת קדם נתינת נשמה תורה, ומעתה
ענוש יענוש כל האמות על השבת ועינינו
רואות, וענוש נשמה זו היתה רמזו מקומה
רבותינו באמרו מתנה טובה בבית גני
ידוע הוא מקום הנקרא גני המלך שהוא
בחינת עולם עליון ונשמה זו מתקצבה שם
היא ולזה תקרא שבת כאמרם ושבת שמה
כשם העולם שממנו היא שנקרא עולם שכל
שבת (ר"ה ל"א). ועולם זה אין בו עצבון
ועלי לא בא דבריהם בו אלא ענג ושמחה,
ולזה צוה ה' להרחיק ביום שבת כל אותם
בחינות החל המלאכה והענוש כי באחת מהנה
תגדל הנשמה משבת בקרב איש, ולזה תמצא
שעקר אסור אזהרת מלאכות שבת באר ה'
שהם במחשבה כאמרם (ביצה י"ג). מלאכת
מחשבת אסרה תורה, ואפלו דבור של חל
אסור (שבת קי"ג): דכתיב (ישעיה נ"ח)

אֲוֹחָזָא עָמָא אַרִי אוֹחֵר מִשֶּׁה לְמַחַת מִן טוֹרָא וְאַתְקַנְשׁ עָמָא עַל אֲהֵרָן וְאַמְרוּ לֵהּ קוּם עֲבֹד לְנָא דִּחְלָן דִּיהִכִּין קְדָמָנָא אַרִי דִּין מִשֶּׁה גְבֵרָא דִּי אֲסָקְנָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא יִדְעָנָא מַה הָוָה לֵהּ:

לב (א) וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשָׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים | אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ בַּיּוֹם | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

רש"י • כִּי בָשָׁשׁ מֹשֶׁה • בתרגומו, לשון אחור, וכן: "בִּשְׁשׁ רַכְבוֹ" (שופטים ה'), "וַיִּחִילֹו עַד בּוֹשׁ" (שם ג'), כִּי כִשְׁעָלָה מֹשֶׁה לָהֶר, אָמַר לָהֶם: לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם אָנִי בָּא, בְּתוֹךְ ו' שָׁעוֹת. כְּסְבוּרִים הֵם שְׁאוֹתוֹ יוֹם שְׁעָלָה מִן הַמִּנִּין הוּא, וְהוּא אָמַר לָהֶם שְׁלָמִים, מ' יוֹם וְלִילּוֹ עִמּוֹ, וְיוֹם עָלִיתוֹ אֵין לִילּוֹ עִמּוֹ, שְׁהָרִי בְּד' בְּסִינַן עָלָה, נִמְצָא יוֹם מ' בִּי"ז בְּתַמּוּז, בִּט"ז בָּא הַשָּׁטָן וְעָרַבָּב אֶת הָעוֹלָם וְהָרָאָה דְּמוּת חֲשָׁךְ וְאַפְלָה וְעָרְבוּבָא, לוֹמַר: וְדַאי מֵת מֹשֶׁה, לָכֵךְ בָּא עָרְבוּבָא לְעוֹלָם. אָמַר לָהֶם: מֵת מֹשֶׁה, שְׁכָכָר בָּאוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלֹא בָּא וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת שִׁבְתָּ (דף פט). וְאִי אֲפֻשֶׁר לוֹמַר שְׁלֹא טָעוּ אֵלָּא בְּיוֹם הַמַּעֲנָן, בֵּין קֶדֶם חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת, שְׁהָרִי לֹא יָרַד מֹשֶׁה עַד יוֹם הַמַּחֲרַת, שְׁנֵאמַר "וַיִּשְׁפִּימוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת". אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ • אֱלֹהִים הִרְבָּה אוֹו לָהֶם. כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ • כְּמִין דְּמוּת מֹשֶׁה הָרָאָה לָהֶם הַשָּׁטָן שְׁנוּשָׁאִים אוֹתוֹ בְּאִוִּיר רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • וְהָיָה מוֹרָה לָנוּ הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה בָּהּ. עַתָּה, צָרִיכִין אָנוּ לְאַלְהוּת אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ. אוֹר הַחַיִּים

בואמר להון אהרן פריקו קדשי דדקבא די באודני נשיכון בנכיון ובנתיכון ואיתי לותי:

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲהֵרֹן פִּרְקוּ נִזְמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵי נִשְׁיֵכֶם בְּנֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:

אוֹר הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה – מִהַדוֹרֵת בְּלוּם, אַבְרָמֹוֹבִיץ

עם בני ישראל ולא נכתב מעשה העגל אלא לטעם שאם חטא צבור אומרים להם כלך אצל צבור שנתקבלה תשובתם על חטאם כאמור שם (ע"ז ה'). ואולי כי רמזה התורה הריגת חור ממה שאמר הכתוב (לעיל כ"ד ו') והנה אהרן וחור עמקם ולא הזכירו בפסוק זה עם אהרן הרי זה מגיד כי טרוף טרוף, ומפדש הדבר בדברי קבלה דכתיב (ירמיה ב') גם בכנפיך נמצאו דם נפשות וגו' כאמור בגימטריא רבה (פ"י). ונראה לתת טעם למה שהרגוהו, ואולי כי כשלא רצה לעשות מצויו מוכיחות כי חפץ להיות הוא אמצעי במשה, ועין בפסוק שאחר זה, לכן הרגוהו שלא רצו שיהיה אמצעי אדם לפי שיש בו בחינת הרצון הטבעי וכחותיו נמשכים בארציות והבן:

אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ. דקדק לומר לפנינו פרוש לצד כי ה' המוציא אותם מארץ מצרים הוא נעלם וגבוה מאד ויקר להם מקרה רע באין משגיח עליהם לזה יעשו כח מכותות צבא השמים שיהיה למשה לפנייהם ולעולם מרד בסבה ראשונה אלא שרצו באמצעי, ואולי שחשבו שלא צוה ה' על אסור האמצעי אלא כל עוד שיהיה משה, ולזה אמרו כי זה משה האיש וגו', ואפשר כי טענת טעות טרופה בפיהם באומרם כי זה משה האיש אשר העלנו וגו' פרוש הרי לך ראה כי צריך אמצעי שלא הוציאנו ה' בלא אמצעות שליח אמר מעתה כי יש צרך באמצעי, ומה שנקראוהו אלהים על דרך אומרו (לעיל ז') ראה נתתיך אלהים לפרעה, ודברים אלו טעות גדולה הם, ועין מה שפירשתי בפירוש יתרו (כ' ד'):

אוכלת כל אש וזולתה, והודיע הכתוב אפן כתיבת הלוחות במה נכתבו. ואמר כתבים באצבע אלהים פרוש כי היה ה' מציר צורת האות באצבעו כככול פרוש בחינת אור אחד מאורו. ותברך בדמות אצבע כנגד הלוח כשעור שטח איברי האותיות כדי שלא יהיה חרות אלא את אשר יציר כנגדו ויצד עצם חלקו אורו ותברך לא היה אור של הלוחות וכל עמוד בכל המקום אשר כגון כנגדו אצבע אלהים והיה נאכל או מתצמצם לצדין והיה נשאר כל אשר יצטרך כנגדו חלול ולזה נכתבו משני עבריהם, והוא אומר (לקמן ל"ב ט"ו) חרות על הלוחות ולא אמר חרות בלוחות שיהיה נשמע שששה חרות בלוחות אלא על, פרוש שיהיה מניח אצבעו ב"ה על הלוחות בדמיון צורת האות ובזה נחרתו האותיות של עשרת הדברים:

(א) וַיֵּרָא הָעָם וגו'. פרוש בעיני השכל, או על דרך אומרו ז"ל (שבת פ"ט). שבא שטן והראה להם דמות חשך ואפלה וכו' ודמות משתו של משה שמת, לזה אמר ויֵּרָא הָעָם עֲנִינִים הַנִּזְכָּרִים וְהַצְדִּיקוּ הַעֲנָן מִשַּׁעַם כִּי בָא שֵׁשׁ שָׁהוּא זְמַן שֶׁהִגְבִּיל לָהֶם, וְזוֹלַת זֶה לֹא הָיוּ עוֹשִׂים חֲשׁוֹן מִדְּבָרֵי הַשָּׁטָן הַרְמָאִי: וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֲהֵרֹן. צריך לדעת טעם אומרו על אהרן, ואם לדבר אליו היה לו לומר ויקהל העם ויאמרו אל אהרן, אולי יבין לומר כי נקחלו עליו להרגו ויאמרו קום וגו' ואם לאו וגו', ור"ל אמרו (סנהדרין ז') שהרגו לחור וזה לך האות לדברנו, וטעם שלא נרמז בתורה הריגת חור כדי שלא ישאר רשומו נכר בתורה לדורות עולם וה' חס על כבוד

הנתן בהודעת הזמן שהיה לו לומר ויתן אל משה שני לוחות ככלתו או היה לו להקדים ככלתו קדם זכרון הנתינה, עוד יש להעיר למה אחר ה' נתינת הלוחות עד זמן זה כיון שלא היה בהם אלא עשרת הדברים כיום מפת תורה או למחרתו היה לו לתת הלוחות, אכן יתברר הענין על פי דבריהם ז"ל (זהר ח"ב צ"ג:) שאמרו שכל המצות הלא הנה בתוך תוכם של עשרת הדברים, והוא אומרו ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני ומה דבר אתו שני לוחות העדות פרוש כי הדברים בלוחות שם לו אל עליון ואינו מן הראוי לתת לו הלוחות עד שיגמר הרשום בהם, ולזה גמר הדברים הנרמזים בהם בלוחות העדות ונתנם לו ולא קדם, ובזה נתישב ב' הדקדוקים קצת על נכון, וכפי זה מאמר שני לוחות נמשך עם ככלתו לדבר אתו וגו' ונמשך עם ויתן האמור בתחלת הכתוב:

כתבים באצבע אלהים. הפונה בזה על דרך אומרו ז"ל (תנחומא פ' עקב) כי הלוחות נחצבו מתחת כסא כבודו ותברך, ואולי כי זה הוא שרמז באומרו מעשה אלהים פרוש מעשה (אלהים) הוא הכסא והבן, וכבר נתפרש כי יש בחינות רבות אורות הקדושה בסוד (קהלת ה') כי גבה מעל גבה וגו' וגבהים וצא ולמד ממצעה הנפלא שהובא בספר הזהר הקדוש (ח"ב נ"ב). כשעלה משה למרום ופגע במלאך סנדר"ל וכו' ואחר כך במלאך מט"ט והיה נרא מלאך מאשו של מה שלמעלה ממנו פן ישפחהו וכן וכו', והנה אמר הכתוב (דברים ד') כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, כי אשו הקדושה היא

כִּי־בָאֲנִי נְשִׁיכֶם • אָמַר אֲהָרֹן בְּלִבּוֹ: 'הַנָּשִׁים וְהַיְלָדִים חֹסִים בְּתַכְשִׁיטִיהֶן הֵן, שְׂמָא יִתְעַכֵּב הַדָּבָר וּבִתּוֹךְ כֶּן יָבֹא מִשָּׁה, וְהֵם לֹא הִמָּתִינוּ וּפָרְקוּ מֵעַל עֲצָמָן. פָּרְקוּ • לְשׁוֹן צוּרֵי מַגִּזֶּרֶת 'פָּרַק' לִיחִיד, כְּמוֹ 'בָּרְכוּ' מַגִּזֶּרֶת 'בָּרַךְ'. אור החיים

(ג) וַיִּתְּפֶרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נֹזְמֵי הַזֹּהֵב אֲשֶׁר בָּאֲזִניהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲהָרֹן:

כִּי־בָאֲנִי נְשִׁיכֶם • לְשׁוֹן פְּרִיקַת מִשָּׂא, כְּשֶׁנִּטְלוּ מֵאֲזִניהֶם, נִמְצְאוּ הֵם מִפָּרְקִים מִנֹּזְמֵיהֶם, דִּישְׁקִירִי"ר בְּלַע"ז. אֶת נֹזְמֵי • כְּמוֹ מִנֹּזְמֵי, כְּמוֹ (לעיל ט): "כְּצִאתִי אֶת הָעִיר", מִן הָעִיר.

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כִּי־בָאֲנִי נְשִׁיכֶם • יֵשׁ לְתַרְגֵּמוֹ בְּשָׁנֵי פָנִים, הָאֶחָד: וַיַּצֵּר לְשׁוֹן קִשְׁיָה, בַּחֶרֶט - לְשׁוֹן סוּדָר, כְּמוֹ (ישעיה ג): "וְהִמְטַפְחוֹת וְהַחֲרִיטִים", (מלכים ב ח): "וַיַּצֵּר כְּבָרִים כֶּסֶף בְּשָׁנֵי חֲרִטִּים", וְהַשֵּׁנִי: 'וַיַּצֵּר', לְשׁוֹן צוּרָה. בַּחֶרֶט - כָּלִי אֲמֵנוֹת הַצּוֹרְפִין שְׁחֹרְצִין וְחֹרְטִין בּוֹ צוּרוֹת בְּזָהָב, כְּעַט סוּפֵר הַחוּרֵט אוֹתִיּוֹת בְּלוּחוֹת וּפְנִקְסִין, כְּמוֹ (ישעיה ח): "וַיִּכְתֹּב עָלָיו בַּחֶרֶט אָנוּשׁ", וְזֶהוּ שְׁתַּרְגֵּם אוֹנֶקְלוֹס: 'וַיַּצֵּר יִתָּה בְּזִיפָא', לְשׁוֹן זִיפּוֹר, הוּא כָּלִי אֲמֵנוֹת שְׁחֹרְצִין בּוֹ בְּזָהָב אוֹתִיּוֹת וּשְׁקָדִים, שְׁקוֹרִין בְּלַע"ז נִי"ל (גראבשטיכל), וּמִזִּיפִין עַל יָדוֹ חוֹתְמוֹת. עֵגֶל מִסִּכָּה • כִּי־נִין שֶׁהִשְׁלִיכוֹ לְאוֹר בְּכוֹר, בָּאוּ מִכִּשְׁפֵי עַרְב־רַב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם מִמִּצְרַיִם וַעֲשָׂאוּהוּ בְּכִשְׁפִּים. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים מִיָּכָה הִיא שֶׁם שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹךְ דְּמוּסִי בִּנְיָן שְׁנִתְמַעַף בּוֹ בְּמִצְרַיִם, וְהִיא בִּידוֹ שֶׁם וְטָס שֶׁכְּתֹב בּוֹ מִשָּׁה: "עֲלֵה שׁוֹר! עֲלֵה שׁוֹר!" לְהַעֲלוֹת אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף מִתּוֹךְ נִילוֹס, וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹךְ הַכּוֹר וַיַּצֵּא הָעֵגֶל (סנהדרין קא). מִסִּכָּה • לְשׁוֹן מִתְכָּת. דָּבָר אַחֵר: קִכ"ה קִנְטְרִין זָהָב הָיוּ בּוֹ בְּגִימָטְרִיא שֶׁל מִסִּכָּה. אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ • וְלֹא נֹאמַר 'אֱלֹהֵינוּ', מִכָּאן שֶׁעַרְב־רַב שֶׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם, הֵם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֲהָרֹן וְהֵם שֶׁעֲשָׂאוּהוּ, וְאַחֵר כֶּן הִטְעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מהר מן הדרך וגו'. ונראה בעיני כי לא כל ישראל הסכימו על הטעות אלא חלק מהם וחלק לא מחו וישקולים היו בדבר וחלק לא היה בהם כח למחות, והנה מדקדוק אומרים אלהיהך ולא אמרו ח"ו אלהינו וגו' הוציאנו זה יגיד כי קצת מהם אמרו זה לכלם ויש שהצדיק ויש שלא הצדיק, ורבותינו ז"ל אמרו (שמו"ר פמ"ב) שערב רב שעלו עם ישראל לא הסכימו בשעת מעשה לומר כי ישראל לא הסכימו בשעת מעשה שאם הסכימו הרי גם המה עשו שהמחשבה פועלת בעבודה וזה גם לא מחו ועל זה נענשו כללות ישראל וזאת מעטי היכלת שכתבתי' להם שלא נטה אחר הרע והמפרסמים בדבר הם בני לוי, והנה אחר שנעשה העגל בהכרח לומר שחלק מן ישראל טעו אחריו דכתיב (פסוק כ"ח) ויפל מן העם כשילשת אלפי איש ובהכרח שמישראל נפלו כמובן מאומרו (פסוק כ"ז) והנה איש את אחיו וגו' את קרבו, אם כן בהכרח לומר שחלק מן ישראל עבדו עבודה וזה בעדים והתאזה:

לדור דעה רבים ונכבדים לומר לדומם אלה אלהיהך וגו', ולו יהיה שדבר העגל באמצעות מעשה כשוף כמאמרם ז"ל (תנחומא) אף על פי כן זה יועיל לחשב בו דבר אכל להעיד עדות שגר שנה הוא המוציא, לא, אכן הנכון הוא כי אדרבה בדבריהם אלו גלו דעתם שאינם משתחווים ועושים אלה אלא להמוציאם מארץ מצרים ונתפנו בדבור זה להכין בו בחינת האלהות שהוא המוציא ומהיה העבודה לחלק מהפל והרי הם כעובדים לכל והחלק היה הולך לפניהם והוא יענה להנחם ממנו, ולא היה בעיניהם לזרות כי הלא יש באדם חלק אלה ממעל אלא כי לצד שהרבהו איהם ממין המתקנים הרוח תשוב אל האלהים, ונתחכמו לעשות הדבר להמשיך כח עליון בדבר המתקנים ויהיה כצויה תמיד לפניהם ולעולם לא עקרו אנכי ה' וגו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים אלא אמרו אלה, ואולי כי לזה אמר העלון לשון רבים לרמוז לכן תחתון כעליון ח"ו, ובאמצעות זה פגמו פגמים רבים ועשה ה' בהם שפטים, ויצן בפרוש פסוק (ח') סרו

(ב) ויאמר פרוש אליהם הוא שאמר כן ולקבו לא כן יחשב. פָּרְקוּ. פרוש אהם ולא הם: נֹזְמֵי הַזָּהָב. ולא זָהָב אחר. אֲשֶׁר בָּאֲזִנֵּי אִם יִשְׁנֵם ולא מְנָחִים בָּאֲזִנֵּי ולא שִׁילְבִּשׁוּ מִחֲדָשׁ ואם לא דָּבָר זֶה מִעֲבָב, גַּם אָמַר נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנִתֵיכֶם שְׁלֵא לְהִנִּיחַ זָהָב עַל כִּלְם וּבְאֲמָצְעוֹת כָּל זֶה יִתְעַכְבוּ זְמַן מָה, גַּם אָמַר וְהִבִּיאוּ פְרוּשׁ וְלֹא תִשְׁלַחוּ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵי וְלֹא זִוְלָתִי וְלֹא עַל יָדְכֶם, וְטַעְמוֹ שְׁדָבָר הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי רַבִּים אֵין בּוֹ עֲכֹב וְעַל יְדֵי יָחִיד יִתְעַכֵּב קֶצֶת וְהֵם לֹא נִתְעַכְבוּ וַעֲשׂוּ כָּל הַתְּנָאִים זִוְלַת הַנִּזְמִים או"ל (תנחומא) שְׁלֵא רָצוּ הַנָּשִׁים וְהִבִּיאוּ אֶת שְׁלֵהֶם כְּדֵי שְׁלֵא לְהִתְעַכֵּב:

(ד) וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל. פְּרוּשׁ בְּעִבּוֹר שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יָדוֹ לֹא שֶׁעֲשָׂאוּ הוּא דְּכָתִיב (פְּסוּק כ"ד) וַיַּצֵּא הָעֵגֶל הַזֶּה. אוֹ לְצַד שֶׁלֶקַח הַזָּהָב מִיָּדָם לִידוֹ וְלֹא נִתְחַכֵּם שֶׁנִּיחֻ הַזָּהָב בָּאֲרֵץ לְבִשֵּׁל כְּשִׁפְיָהֶם (זהר ח"ב קצ"ב). הָעֵלָה עָלָיו הַתְּחִיב הַמַּעֲשֶׂה:

וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר וְגו'.

קָשָׁה אִיךְ יֵאָמֵן הַטָּפְשׁוֹת וְהַבְּעִרוֹת

(ה) וַיֵּרָא אֱהֶרֶן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֱהֶרֶן וַיֹּאמֶר חַג
לְיְהוָה מֶחֱרָ:

כ"י"א וַיֵּרָא אֱהֶרֶן • שֶׁהָיָה בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו): "בְּתַבְנִית שׁוֹר אוֹכֵל עֵשֶׂב", וְרָאָה שֶׁהַצִּלִּיחַ מַעֲשֵׂה שְׁטָן, וְלֹא הָיָה לוֹ פֶּה לְדַחֲוֹתָם לְגַמְרִי. וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ • לְדַחֲוֹתָם. וַיֹּאמֶר חַג לְה' מֶחֱרָ • וְלֹא הָיוּ, שֶׁמָּא יָבֹא מִשָּׁה קֶדֶם שֶׁיַּעֲבֹדוּהוּ, וְזֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּוִיקְרָא רַבֵּה: דְּבָרִים הִרְבֵּה רָאָה אֱהֶרֶן, רָאָה חוֹר בֶּן אֲחֻתּוֹ שֶׁהָיָה מוֹכִיחָם וְהִרְגִּיהוּ, וְזֶהוּ "וַיִּבֶן" (לשון בִּינָה) מִזְבֵּחַ לִפְנֵי, וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, מוֹטֵב שֶׁיִּתְּלֶה בִּי הַסֶּרְחוֹן וְלֹא בָהֶם. וְעוֹד רָאָה וְאָמַר, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מְבִיא צָרוֹר וְזֶה מְבִיא אָכָן, וְנִמְצָאת מְלֹאכְתָּן עֲשׂוּיָה בְּבֵת אֲחֵת. מִתּוֹךְ שֶׁאֵינִי בּוֹנֶה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בְּמִלְאכְתִּי, בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ מִשָּׁה בָּא. חַג לְה' • בְּלָבוֹ הָיָה לְשִׁמְסִים, בְּטוֹחַ הָיָה שֶׁיָּבֹא מִשָּׁה וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הַמָּקוֹם. אור החיים

(ו) וַיִּשְׁכְּבִימוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלֵוּ עֹלֹת וַיִּגָּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב
הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׂתוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק:

כ"י"ב וַיִּשְׁכְּבִימוּ • הַשָּׁטָן זָרָם, כְּדִי שִׁיחַטְאוֹ. לְצַחֵק • יֵשׁ בְּמִשְׁמַע הָיָה גְלוּי עֲרִיזוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לט): "לְצַחֵק בִּי", וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ב): "יִקְוָמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחֲקוּ לִפְנֵינוּ", אֵף כָּאֵן נִהְרַג חוֹר. אור החיים

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּדַבֵּר בִּי שַׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר
הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י"ג וַיְדַבֵּר • לְשׁוֹן קָשִׁי הוּא, כְּמוֹ (בראשית כב): "וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת". לֵךְ־רֹד • (ברכות לב) רֹד מְגִדְלֶתָּ, לֹא נִתְּתִי לָךְ גְּדֻלָּה אֲלֹא בְּשִׁבְלִים. בְּאוֹתָהּ שַׁעַה, תִּנְהַגָּה מִשָּׁה מִפִּי בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה. שַׁחַת עַמְּךָ • שַׁחַת הָעָם לֹא נֶאֱמַר,

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לְכָל יִשְׁרָאֵל, זוֹ חֻקִּיהָ כְּלִלִית בְּהִנְהֻגוֹת הַבוֹרָא עִם בְּרוּאֵיו, וְכִבֵּר כְּתִבְנָה בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית (ו') ה') קֶצֶת מִהַטְעָמִים הַמְּשֻׁגָּגִים אֲצִלָּנוּ, וּבִמְהַר שֶׁלִּפְנֵינוּ אֵין אֲנוּ צָרִיכִין לְשַׁעֲמִים כִּי טַעֲמוֹ בְּצִדּוֹ כִּי בְּהִכָּרְם שִׁיחִיָּה שֵׁם מִשָּׁה מ' יוֹם לְקַבֵּל הַלּוּחוֹת וְיֵשׁ טַעֲמִים נִסְתָּרוֹת לְה' וְהַגְלֹת לְנוּ כִּנְגֵד יִצְיֵרֶת הַזֶּלַד, גַּם הַדִּוְדֵיעַ הַדְּרָגוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה מִכָּל הָעוֹלָם שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁשָּׁה יָמִים וְהַלּוּחוֹת בְּרִיאָתָם לִמ' יוֹם וּכְמֹאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן לִר' חִיָּא (שמו"ר פ' מ"ז) עַל מַה שֶׁזָּכַן שְׁדוֹת וּבְרָמִים וְיִתִּים כִּי מִכֹּר דְּבַר הַנֶּפֶשׁ לְשִׁשָּׁה יָמִים דְּבַר הַנֶּפֶשׁ לִמ', עוֹד יִרְאֶה לִי טַעַם אַחֵר כִּי לְצַד שֶׁהַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ ד' דְּרָכִים כְּלָלִיִּים וְהֵן מִנְּהַן פְּרָדִיס, וְיֵשׁ לָךְ לְדַעַת שֶׁהֵם מֵאֲרָבָעָה הַדְּרָגוֹת אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים הַמִּתְכַּנְּנִים בְּשֵׁם אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְיֵרֶה עֲשִׂיָּה, הַפְּשֻׁט אוֹרוֹ מֵאִיר בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, רְמֹז בְּעוֹלָם הַיִּצְיָרָה, דְּנֵשׁ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, סוֹד בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְכִבֵּר הַקְּדָמָנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁאֵין לָךְ הַדְּרָגָה בְּקִדְשָׁה שֶׁאֵין בְּקִבְיָה עֲשִׂיָּה וְהָרִי לִפְנֵי מ' וְלִזְוָה הָיָה שֵׁם מ' יוֹם שְׁלָמִים וְאִם הָיָה חֶסֶד יוֹם אֶחָד הִיָּתָה תּוֹרָה חֶסֶד אוֹתָהּ בְּחִינָה וַיִּשְׁרִים דְּרָכֵי ה', וְעוֹד יֵשׁ טַעֲמִים רַבִּים, וּבְקִוָּה אֵין קָשִׁיָּה לֹאֲלֵהֵנוּ, וְעַיִן בְּפִסְקוֹ לָךְ רֹד שֶׁאֲחֵר זֶה בִּאֲפָן אַחֵר:

נֶאֱמַר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ וַיִּזְכְּחוּ לוֹ הָאֵל לְמִדַּת שְׁדָבְרֵיו הָיָה אַחֵר שֶׁזָּכְחוּ לְמִחְרַת הַמַּעֲשֵׂה, וְהִגַּם שֶׁאֲמַר ז"ל (ע"ז ד'): לֹא הָיָה יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה וְכו', אֲלֵא שֶׁאֵם חֶטָּא עֲבֹדוּ וְכו' אֵף עַל פִּי כִּי יִשְׁנֹו לְלִמּוּד זֶה גַּם אִם לֹא הָיָה זִכְרָהִם שֶׁבְּדַבְּרוֹ רֵאשׁוֹן שֶׁאֲמַר אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ הָרִי קְבִלְוֶה עֲלֵיהֶם לֵאלֹהִים, וְהִגַּם שֶׁאֲמַרְנוּ קֶצֶת מֵהֶם אֲמַרְנוּ בֶּן וְלֹא כָּלֶם וְלִהְיוֹמֵרִים עֲרַב רַב הֵם אֲמַרְנוּ, עַל כָּל פְּנִים שֶׁמַּעוֹ וְשִׁתְקוֹ כָּלֶם, וּבְהִכָּרְם לִמּוּר שֶׁהַמַּעֲשִׂים הוּא שֶׁלֹּא הִסְכִּימוּ שֶׁאֵם הָיָה הַמְּרָבִים הָיוּ עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם וְהוֹרְגִים אֶת הָאוֹמְרִים בֶּן וְאִם בֶּן הָרִי הַמְּרָבִים מִתְחַיִּבִים מִדִּין עֲרַב:

וְנִרְאֶה לִמּוּר כִּי לְצַד שֶׁקָּדַם וְאָמַר ה' לְמִשָּׁה כִּי שֵׁם יֵשֶׁב אֲרָבָעִים יוֹם וְאַחֵר הָאֲרָבָעִים יִתֵּן לוֹ הַלּוּחוֹת כְּמֹאֲמָר ז"ל (שְׁכַת פ"ט). בְּפִסְקוֹ כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה שֶׁבָּאוּ שֵׁשׁ שְׁעוֹת בְּיוֹם הַגְּבוּל שֶׁל מ' הָאֵל לְמִדַּת כִּי נֶאֱמַר לוֹ מַה שֵׁשׁ יֵשֶׁב מ' אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא אָמַר לוֹ ה' לְמִשָּׁה לְרַדֵּת מִן הָהָר קֶדֶם הַמ' יוֹם עַד סוֹפֶם וְאִם אָמַר אֵלֶּי לָךְ מִן הָהָר, וְאִמְרוּ רַד אֲפָרְשֶׁנוּ בְּמִקְוָמוֹ, וְכִפִּי זֶה הִגַּם שֶׁהִרְגִּישׁ ה' בְּמַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל הִרְעַ מַעַת הַקֶּהֱלֶם עַל אֱהֶרֶן עִם כָּל זֶה דְּבַר אֱלֹהֵינוּ שֶׁאֲמַר מ' יוֹם יָקוּם לְעוֹלָם, וְאִם תֹּאמַר לְמַה לֹּא חֲשַׁב ה' מִחֲשָׁבוֹת

(ה) וַיֵּרָא אֱהֶרֶן. פְּרוּשׁ רָאָה דְּבַר פֶּלֶא כִּי לֹא עָשָׂה דְּבַר אֲלֵא הַשְּׁלִיכּוֹ בְּאֵשׁ וַיִּצָּא הָעֵגֶל מַעֲצָמוֹ:

וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי. וְלֹא אָמַר וַיִּבֶן לִפְנֵי מִזְבֵּחַ שֶׁאֵין הָיָה נִשְׁמַע שֶׁלְּכַבּוּדוֹ עָשָׂה וְהוּא לֹא עָשָׂה הַמִּזְבֵּחַ לְעֵגֶל אֲלֵא לִפְנֵי עֲשָׂאוֹ וְכִנְיָתוֹ לְמָקוֹם, וְלִדְבָרֵי הַזֶּה (ח"ב קצ"ג). וְכֵן גַּם בֶּן עַל נִכּוֹן כִּי עָשָׂה לְכָל זְפִלְיָה חוּץ וְהָיָה לוֹ הַמִּזְבֵּחַ לְמֶאֱסֹר כָּל מִחְיָבֵי מִיתָה, וְאָמַר חַג לְה' מֶחֱרָ נִתְּכֹן לְדַחֲוֹת הַשָּׁעָה וְכִנְיָתוֹ וּמִחֲשָׁבְתוֹ בְּדָבְרֵי הִיָּתָה לֹאֲלֵהֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר כִּי שֵׁם זֶה הוּא שֵׁם הַמִּיחָד, וַיִּשְׂרָאֵל גַּם כֵּן לְמַה שֶׁפְּרָשְׁתִּי כִּי לֹא נִעְקָרָה מִחֲשָׁבְתָם וְאִמְוִנָתָם מֵה' אָמַר וְאֵלֶּי וְכֵנִי אֲלֵא שֶׁרָצוּ לְקַחַת חֵלֶק מִמֶּנּוּ שִׁיחִיָּה לִפְנֵיהֶם אֵין דְּבַר נִגְדִיּוֹת לְדַעַתָם בְּדָבְרֵי אֱהֶרֶן:

(ו) וַיִּשְׁכְּבִימוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלֵוּ. קָשָׁה לְמַה לֹּא עָשָׂה ה' בְּרוֹךְ הוּא הִרְגִּישָׁה בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל חֲכָף וּמִדָּה לִמּוּר לְמִשָּׁה רַד כִּי שַׁחַת עַמְּךָ עַד אַחֵר שֶׁעֲבַר יוֹם הַמַּעֲשֵׂה וְלִמְחֻרָת אַחֵר שֶׁהָעֵלֹ עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, וְעוֹד שֶׁאֵם הָיָה מִקְפִּיד עַל הַדְּבַר חֲכָף וּמִדָּה לִמּוּר לְמִשָּׁה רַד וְגו', לֹא הָיוּ בָּאִים לִידִי וּבִיחָה לֹאֲלֵהֵם אַחֲרֵים, וְאֵין לִמּוּר שֶׁקָּדַם אָמַר אֵלֶּי אֲלֵא שֶׁמִּשָּׁה נִתְעַכֵּב לְהִשְׁיֵב חֲרוֹן אָפִי, שֶׁהָרִי בְּדָבְרֵי ה',

מו שיעור יומי ליום שני י' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת תשא
אלא עמך, ערב-רב שקבלת מעצמך וגירסתם ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו
נהשחתו. אור החיים

(ח) סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל
מסכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו אלה אלהינו
ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: אור החיים

(ט) ויאמר יהוה אל-משה ראיתי את-העם הזה והנה
עם-קשה-ערה הוא:

כ"ט קשה-ערה • מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמלע. אור החיים

(י) ועתה הניחה לי ויחר-אפי בהם ואכלם ואעשה
אותך לגוי גדול:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אחרן (פסוק כ"ד) ויצא העגל הזה אלא על
ידי מעשה והוא מאמר רבותינו ז"ל (תנחומא)
כי יונס וימברוס עשו וגו':

ויאמרו אלה וגו'. קשה להם (הפך) סדר
העשוי שהיה לו להקדים אמירת
אלה אלהינו קדם הדיבור שכן מצונו שביים
ראשון אמרו אלה וגו' וממחרת זבחו וגו',
והנה לפי דבריהם ז"ל (שמו"ר פמ"ב) שעבר
רב הם העושים כל מעשה העגל ולא ישראל
יסדר הכתוב הדרגות העין בערך ישראל לא
בערך ערב רב, ואמר הדרגה אחת ופשוט להם,
פרוש ערב רב עשו עגל מסכה לעצמן ולא
מחו ישראל, עוד השתחוו וזבחו ערב רב
ולא מחו ישראל וזהו הדרגה גדולה יותר
מהראשונה, ועוד אמרו בפרוש אלה אלהינו
ישראל ושתקו ישראל וזו קשה מכלם, ולפי
פשוט הכתוב טעם שאחר אומרו אלה אלהינו
הגם שהוא בחינת פגם השבור והוא מדרגה
ממצעת בין המחשבה למעשה לצד שיש בו
בבחינת דבור זה הדרגה גדולה שקבלוהו
לא לה לעולם באומרים אשר העלוך, וטעם
זה יגיד ההתמדה לבני בנים והוא פגם מכלל,
לזה סדרו באחרונה בדרך לא זו אף זו.
עוד נראה כי טעמו הוא לפי מה שמגיד
משמעות אלהינו לנכח כי לא ישראל הם
המדברים אם כן הדברים שקולים הם, אם
השומעים מאמר אלה אלהינו הסכימו לזה או
לא, לזה לא אמר בתחלה אלא עשו להם עגל,
ואחר שהשתחוו וזבחו לו נתגלה למפרע כי
שמעו והסכימו על הדבר, ולזה אחר שהזכיר
ה' וישתחוו ויזבחו לו, אמר ויאמרו אלה וגו',
לומר כי הצדקת הדבר שהם הסכימו הוא כמה
שהשתחוו וגו':

(ט) ויאמר ה' אל משה וגו'. טעם שיחד
אמירה אחרת באמצע ענין, להצדיק מה

א' עשו להם וגו', ב' וישתחוו לו ויזבחו
וגו', ג' ויאמרו אלה וגו', והם כנגד דבור
מחשבה ומעשה, והתחיל במחשבה ואמר
עשו להם חרי מחשבה מעת ששאוהו חשבו
בעבודה זרה, והוא מה שדיק באומרו להם,
ועין מה שכתבתי בפסוק (לעיל כ' ג') לא
יהיה לך אלהים אחרים וגו', כנגד המעשה
אמר וישתחוו לו ויזבחו לו אין לך מעשה
גדול מזה, כנגד הדבור אמר ויאמרו אלה
אלהינו וגו' ולצד זה תשש כח משה בג'
בחינות שהם נפש רוח נשמה ולא יוכל עמוד
במדרגה ראשונה, וממוצא דבר אהיה יודע
כי קדם שעברו ישראל על ג' פגמים עדין
היה משה יכול עמוד באמצעות בחינה
הנשארת ללא פגם, שאם לא כן ובאחת או
בב' מהאמור יש טעם למשפט הירידה לא
היה ה' מגלה למשה כל המעשים שאין פגם
דלטורות כמו שכתבנו, ומעתה מיון מקום
לקשיטתו למה לא ירד מעת אומרים אלה
אלהינו או מעת שאמרו לאהרן עשה לנו
אלהים:

(ח) סרו מהר מן הדרך. יתבאר על פי
דבריהם (חלין ה'). שאמרו המורה
בעבודת גלולים ככופר בכל התורה כלה,
והוא אומרו סרו מן הדרך אשר צויתם חרי
כל מה שצוה בכלל.

עוד ירצה לפי מה שפרשנו כי ישראל עושים
באמונת ה' השלמה אלא חשבו להיות
לפניהם כח אחד מאל עליון, לזה אמר סרו
מן הדרך אשר צויתם פרוש לכל עשות
אמצעי ונעשו דרך אמצעים, ולזה לא אמר
מדרו בי או כפרו בי כי עושים באמונתם:
עשו להם וגו'. פרוש אחרים עשו להם
העגל כי הם נתנו הזכה ויצא העגל
מעצמו, והודיע ה' כי לא מעצמו יצא כמאמר

(ז) לך רד וגו'. כפל לומר לך רד אחת
לגופה שילך ואחת לומר לו שירד מגדלתו,
ואם היה אומר רד לבד היינו אומרים כי
להיותו בהר אמר לשון ירידה, וכן הוא אומר
(לעיל י"ט י"ד) וירד משה מן ההר, וצריך
לדעת אפן ירידה זו מה היא, ואולי שהודיעו
כי כל מעלתו היתה בשביל ישראל ומעתה
שחטאו לא ישיג הנבואה כמחזה הראשון,
או אפשר כי שם במקום צמיתו לא היה
בו כח לעמוד שם בין שששל עזר, והוא מה
שאמר לו רד פרוש לא תעמד במקום הראשון
והטעם כי שחת עמך שמכחם באתה, וקשה
אם כן היה לו לומר כן מעת שאמרו ישראל
אלה אלהינו אם לצד שישאל עבדו
וזה תחזיק ירידת משה מגדר שבו עבודה
לומר בהעיר עוד למה הצרך ה' להאריך
הודעת עון ישראל, ומה גם לדברי רבותינו
ז"ל (סנהדרין מ"ג:) שאמרו במעשה עגל
ששאל יהושע דבר מאת ה' להודיע מי המועיל
בחרם והיתה תשובת ה' אליו דלטור אני לך,
אם כן כאן כמה שלפנינו לא היה לו לומר
למשה הדברים הרעים שעשו ישראל, והן
אמת כי שם היה דבר שאינו עומד להתגלות
ויש בזה דלטורות מה שאין כן במציאות זה
שהיה דבר שעומד להתגלות ברדת משה מן
ההר, עם כל זה בערך מקור העסידות וטהרת
הלשון כסף נבחר לשון צדיק לא יגיד בדברים
האלה:

אכן טעם דברי ה' הוא כי ח"ו לא לדלטר
על עושה עול בא האלהים אלא לצדק
דינו הצדק, והוא כי לצד שאמר למשה רד
מגדלתך הצרך לומר על מה הבה בית מאהבו
מה פשעו כי יורידנו אלה, ולזה אמר כי
שחת עמך וחל עליו להודיעו אפן ההשחתה
שעליה נתחבב משה הירידה וסדר ג' דברים,

כ"י • עדין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר: "הניחה לי"? אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמות רבה) • אור החיים

יא ויחל משה את־פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכת גדול וכיד חזקה:

יא) ויחל משה את־פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכת גדול וכיד חזקה:

כ"י • למה ה' וגו' • כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

טובה מרבה הפלגת נשמות קדושות, ולזה לא אמר ויהיה מן גוי גדול כי צריך מעשה בנזן חדש בשרש נשמתו.

עוד רמז לסתר טענת ואיה הבטחתך שנשבעת לאבות, לזה אמר ואעשה אותך לגוי גדול, פרוש לקיום הבטחת גוי גדול שהבטחתי לאבות, וכאם התשובה של משה כי מן הנמנע שיניח לו והראהו צערו על הדבר באומרו ויחל משה ואמר וז"ל (בכרות ל"ב.) אחרתו אחילו וכמה ענינים של מרירות נפש עשה לפני קונו זה כנגד הניחה לי, וכנגד אומרו ויחר אפי שהיא טענה שעליה בא כי וזלת זה אין לה נחת רוח מעצבון העלבון, לזה אמר למה ה' יחרה אפך פרוש למה לא מצאת תקון לדבר אלא חרון אף, כלך לדרך זו והוא בחינת הרצוי שכתבנו, טענה ראשונה שיש לה לחוש על קנאי, והוא אומרו בעמך ואין אבדה אלא לבטלה, ב' אשר הוצאת ועל ידיהם נתפרסמה אלהותך, ג' למה יאמרו מצרים, ד' זכר לאברהם וגו', ובזה יש לה דברים וטעמים נכונים המספיקים לבחינת הרצוי, ונלחם ביד משה השענה וינחם ה' וגו', וינחם תבת וינחם לשון נחמה ולשון נחת כי נח תקף הרגו שהיה לו ומאמצות זה נחם על וגו', ועיין בפסוק שאחר זה:

יא) למה ה' יחרה וגו'. על פי דבריהם ז"ל (שמו"ר פמ"ב) שאמרו שערב רב לבד עשו את העגל, והוא אומרו (פסוק ז') שחת עמך, ולדבריהם ז"ל בהכרח לומר שהיתה ההקפדה על כל ישראל שלא מחו, וכפי זה היתה פונת משה באומרו למה, טענה הנשמעת כי כיון שערב רב הם המשיחיתים אין ראוי שיחרה אפם בעמו שהם ישראל, והגם שיש להם דין ומשפט עם כל זה לא לחרות אפם בהם, וממוצא דבר אתה יודע כי הסכים על השמדת ערב רב. ואולי כי זה דבק באומרו אשר הוצאת מארץ מצרים ולא ערב רב שמעצמן יצאו. ונראה כי כל ערב רב שהיו אז מתו שאפלו פטרון שקבלם הסכים על כליתם וגם אין לו פנים לבקש רחמים עליהם אם על קבלתם ונענש כמו שכתבנו למעלה,

מבקש תמיד לכבש בעסו, וצא ולמד ממעשה שהובא בתלמוד (בכרות ז'). שאמר רבי ישמעאל כהן גדול שנתרצה ה' בברכתו אשר ברח ה' ברוך הוא שיכבשו רחמי את בעסו, ואולי כי זו הוא טענת משה רבינו עליו השלום באומרו למה ה' יחרה אפך וגו' לשון עתיד פרוש כיון שלא חרה עדין ועל כל פנים קשיא לאלהינו. ויתבאר הענין בהשפיל על דבר והוא כי דבר ידוע הוא כי שרש האף יהיה מהעלבון הנרגש בלב כפי המעליבין והעלובין ואחר שיגיע ההרגש לבחינת המרגיש יסובב העצבון והיגון ותהיה תרופתו באחד מב' דרכים, האחד בנקם נקם מהסובב, הב' בדברי רצוי לשיעור המספיק להרגש הקפדת העלובין, והנה בעשות ישראל מעשה המלצר אין לה עלבון לאל עליון גדול מזה, והוא אומרו סרו מהר עדין בלה בחפזה והנה הרה לנזונים, והנה הרגיש אלהינו יתעלה שמו הרגש גדול עד שמחמת עצם ההקפדה חשב כי לא יועיל הרצוי שהוא אחד מהב' המרחיקין דאבון העלובין וזלת הדרך הנקמה כמו שכתבנו, הנה גם זה הוא משלל ממנו יתברך על פי דבריהם ז"ל (שמו"ר פ"ב) כי אין הקב"ה סובל לראות צער צדיקו וידידו, ומימי עולם שמענוהו שאמרו ז"ל (ב"ר פל"ב) שלא הביא מבול עד אחר פטירת מתושלח ולא מתושלח לבד אלא כל צדיקי הדור כרמו בפסוק (בראשית ז' כ"ב) כל אשר נשמת רוח חיים באפיו כבר מתו קדם הבאת המבול כמאמרם ז"ל (זהר ח"א ר"ו.) וכן הוא אומר (ישעיה נ"ו) מפני הרה נאסף הצדיק, והנה גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם את אשר יצטרע נאמן ביתו באבדן מולדתו יתברך ויתר בנוגע לו ולא ויתר בדבר הנוגע לידידיו, ובכראותו יתברך כי אין מקום להניח דאגתו בקש ממשה דבר שיניח לו, והוא לכל יצטרע על הדבר וא' והיה מציאות לחרות אפם ויהיה לו נחת רוח וכבכול רצוה למשה על הדבר, ואמר לו ואעשה אותך לגוי גדול, דקדק לומר לגוי גדול ולא אמר ואעשה אותך גוי גדול לומר הגם שאניך הן עתה בבחינת נשמתך גוי גדול אני אכונן אותך ואשפיע בך מדה

שפרשתי, כי מאמר ראשון שאמר סרו וגו' עשו וגו' לא בא אלא לתת טעם לירידת משה ממדרגתו ועכשו בא לדבר מה שנוגע לישראל על חטאתם לזה אמר ויאמר וגו', וזולתה היה נשמע שעל זה באה הודעת סרו מהר והבן:

י) ועתה הניחה לי. אומרו ועתה ירצה לצד שהוא מרצהו באומרו ואעשה אותך וגו', ובזה יניחחו לכלותם ויאמר משה בלבד ומה הבטחה היא זאת וגם לבניו יאמר כמו כן והיו כלא הנה, לזה אמר שלא יבקש ממנו להניחו אלא עתה, אבל גוי שיעשה ממשה לא יאמר ה' עוד אליו הניחה לי, או לצד שיהיו מטיבים דרכם או שמבטיחו שלא יאמר לו עוד הניחה ותמיד יבטל משה גזרה מעליהם. ובדרך רמז רמז שלא צוה עליו הניחה אלא באותו עת ולא תמיד, וממוצא דבר אתה יודע שיעמד תפק ומיד בתפלה, כי יאמר ועתה אפלו על שיעור רגע, והנה עבר במשך אומרו ועתה, ולזה תפק ומיד עמד בתפלה ולא הניחו לחרות אפם.

עוד ירצה לפי דבריהם ז"ל (ב"ר פכ"א) שאמרו, אין ועתה אלא תשובה, רמז לו שיעשה תשובה על הסובב ממנו כי השעות יצא מדבריו שאמר להם לסוף מ' אני בא, ולא פרח להם שהוא לבד מאותו יום שמהו טעו.

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל (שמו"ר פ"ב) שאמרו ששקבלת ערב רב היתה מצד משה ולא הסכים ה' עליהם ונתרצה לעשות רצון משה, ולזה אמר לו שחת עמך אלו ערב רב, והוא מה שרמזו באומרו ועתה שעלי לעשות תשובה וחרטה על מעשה בלתי הגון, ואולי כי הוא מתקן הדבר לעתיד לבוא שאמרו ז"ל (בבב"א כ"ד:) אין מקבלין גרים לימות המשיח ומשה הוא שהיה גואל ויתקן הדבר:

הניחה לי ויחר אפי. קשה וכי משה היה מונעו ואדרבה לא עמד בתפלה אלא אחר כך, עוד קשה כי מאומרו ויחר אפי משמע כי עדין לא חרה אפם והוא רוצה בתורת אף, והלא אין זו מדתו יתברך שהוא

(יב) לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בִּרְעָה הוֹצִיאָם לַהֲרֹג
אֹתָם בַּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן
אִפְּךָ וְהִנָּחָם עַל־הָרָעָה לַעֲמֹךְ:

לַעֲמֹךְ:

כ"י"א • וְהִנָּחָם • הִתְעַשְׂתָּ מִחֲשָׁבָה אַחֲרַת לְהַטִּיב לָהֶם. עַל־הָרָעָה • אֲשֶׁר חֲשַׁבְתָּ לָהֶם. אור החיים

יג אדבר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך
די קמתא להון במימרך ומללתא עמהון
אסגי ית בגיכון כוכבי שמיא וכל ארעא
הדא די אמרית אתן לבגיכון ויחסנו
לעלם:

(יג) זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִישְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכֹל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעֶכֶם
וְנָחֳלוּ לָעַלְמִ:

כ"י"א • זָכֹר לְאַבְרָהָם • (שמות רבה): 'אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנפה בעשר נסיונות ועדין לא
קבל שָׂכָרוֹ. תִּנְהוּ לוֹ, וְיִצְאוּ עִשָּׂר בְּעִשָּׂר. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִישְׂרָאֵל • (שמות רבה) אם לשרפה הם, זָכֹר לְאַבְרָהָם
שֶׁמֶסֶר עֲצָמוֹ לְהַשְׁרֵף עָלֶיךָ בְּאוֹר פְּשָׁדִים. אִם לְהַרְגָּה, זָכֹר לְיִצְחָק שֶׁפָּשַׁט צִנּוּרוֹ לְעַקְדָּה. אִם לְגָלוּת, זָכֹר לְיַעֲקֹב
שֶׁגָּלָה לְחָרֵן. וְאִם אֵינָן נְצוּלִין בְּזִכּוּתָן, מָה אֲתָה אוֹמֵר לִי "וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל"? וְאִם כִּסָּא שֶׁל ג' רָגְלִים
אֵינּוּ עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת פְּעֻסָּךְ, קַל וְחֹמֶר לְכִסָּא שֶׁל רָגֵל אֶחָד (ברכות לב). אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ • לֹא נִשְׁבַּעְתָּ
לָהֶם בְּדָבָר שֶׁהוּא כֹּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא בָּאָרֶץ, לֹא בַּהָרִים וְלֹא בַּגְּבֻעוֹת, אֲלֵא בְךָ, שֶׁאֲתָה קִיָּם וּשְׁבוּעָתְךָ קִיָּמָה
לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר (בראשית כב טו): "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה'", וְלִיִּצְחָק נֵאֲמַר (שם כו ג): "וְהִקִּימְתִּי אֶת־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם אָבִיךָ", וְלַיַּעֲקֹב נֵאֲמַר (שם לה יא): "אֲנִי אֵל שְׁדֵי פָּרָה וְרִבְיָה", נִשְׁבַּע לוֹ בְּאֵל שְׁדֵי. אור החיים

(יד) וְיִנָּחָם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבַּר לַעֲשׂוֹת לַעֲמוֹ: אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אלא יאמרו הם וישמיעו הדברים לכל שפנה
יתרבה ח"ו חלול ה':

(יג) זָכֹר לְאַבְרָהָם וְגו'. אין הפננה על
השבועה שנה כבר השיבו ה' שיקים
שבועתו בנרעו של משה ויהיה לגוי גדול
והוא זרעם של אבות גם כן, אלא בא לומר
כי יתעצבו האנשים מאד על המאורע, גם בא
בטענה שצריך לזכר זכותם משעם שאמר
בעשרת הדברות (לעיל כ' ו') ועשה חסד
לאֱלֹהִים לֹאֲהָבֵי וְהוּא אוֹמְרוֹ עֲבָדֶיךָ, וְאוֹמְרוֹ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ וְגו' כִּל זֶה לְהַגְדִּיל הַמִּשְׁגָּל לְאַבּוֹת
לְצַד הָאֲהָבָה:

וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְגו'. רבו בזה הדרכים
וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁהֵם דְּבָרֵי מֹשֶׁה שֶׁאָמַר
לְפָנָיו ה' מֶה שֶׁאֲמַרְתִּי לָהֶם וְגו', וְאֶפְשָׁר לֹאמַר
כִּי הוּא דְּבָרֵי ה', וּפְרוּשׁ אֲמַרְתִּי לְשׁוֹן מַעֲלָה
עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (לְשַׁנְיָה ג') אִמְרוּ צִדִּיק, וְזֶה
פְרוּשׁ כִּל הָאָרֶץ וְגו' אֲשֶׁר רִמַּמְתִּי עַל כִּל
הָאֲרָצוֹת אֲתָן וְגו', וְכֵן מְצִינוּ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב
(דְּבָרִים י"א י"ב) אָרֶץ אֲשֶׁר וְגו' עֵינֵי ה'
אֱלֹהֶיךָ וְגו', וְהַפְּנִינָה בְּזֶה לְהַזְכִּיר מַעֲלָתָם
לְפָנָיו:

(יד) וְיִנָּחָם ה'. פרוש לב' טעמים נחם האחד
לְצַד הִיּוֹת הַדָּבָר רַע הֵב' לְהִיּוֹת הָרַע לַעֲמוֹ.
עוד ירצה על זֶה הַדֶּרֶךְ וְיִנָּחָם עַל הָרָעָה

הפסד זה אין לו תקון בבני משה, ואומרו
בכח גדול פרוש ויש לחוש למה שבא בכח
גדול לכל יפסידנו.

עוד ירצה באומרו אֲשֶׁר וְגו' פרוש לצד כי
ה' אמר אליו שחת עמך שלא רצה
לכנותם אליו אם כן איך ישוב משה להזכירם
לפניו בשם עמך שהוא דבר ששיללו ה' אֲשֶׁר
על כן דקדק בלשונו ואמר הוצאת וְגו' פרוש
לא לצד שהם עמך צדין אני קורא אותם
עמך אלא לבחינה זו אֲשֶׁר וְגו':

(יב) לָמָּה יֹאמְרוּ וְגו'. פרוש יש בזה חלול
ה' כי יאמרו מצרים אֲתָמוֹל אָמַר (לְעִיל
ד' כ"ב) בְּנֵי בְכֹרֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' שֶׁלַח וְגו'
וְיַעֲבֹדֵנִי, וְהֵן עָתָה גָּלָה סוּפוֹ עַל תַּחֲלָתוֹ כִּי
לֹא לְטוֹבָה בָּכוֹן וְח"ו נִרְאֶה כְּשֶׁקָרַ, עוֹד נִתְּנָן
בְּזֶה כִּי דָבָר יְדוּעַ שִׁישְׁדָּאֵל יַעֲבֹד ה' וְכִל
הָאֲמוֹת יַעֲבֹדוּ עֲבֹדוֹת אַחֲרִים וּמִמָּה שִׁירָאוּ
שֶׁהוֹצִיאָם ה' לְרַעַה מֶה שֶׁלֹּא עָשָׂה לְעוֹבָדֵי
זוֹלָתוֹ אִם כֵּן ח"ו פָּגַם גְּדוֹל מִפְּלֵא לְעוֹבָדֵי
ה' וְתִתְּנוּנָה יְדֵי עוֹבְדֵי אֱלִילִים תְּזַקֶּה שִׁישׁ
עִמָּה טַעֲנָה, וְאוֹמְרוֹ תַּחַת לֵאמֹר כִּי אֵין הַכְּרַח
שִׁיאֲמָרוּ הַדְּבָרִים כְּמוֹת שֶׁהֵן פְּסָדָן, אֲלֵא
יֹאמְרוּ דְּבָרִים שְׁנָה בְּנִתָּם, אוֹ יִרְצָה לֹאמַר
שֶׁאֵין הַדְּבָרִים אֲמִתִּים ח"ו אֲלֵא בְּכַחֲנִית
הָאֲמִידָה, עוֹד יִרְצָה כִּי לֹא מִצְרִים לְבַד יֹאמְרוּ

גם אין להם זכות אבות וטענות שהזכיר משה
בטענתו, ולפי פשט הכתוב שישאל עשו
העגל והשתחויו לו טען משה כנגד חלק שלא
עשו כי הלא תמצא שמתו כל עושי רשעה
והם ג', יש שעבדו בעדים והתנאה, ויש בעדים
לְבַד, וְיֵשׁ בַּהֲתַרְאָה לְבַד, וְכִל אֵלוֹ מִתּוֹ וְלֹא
נִשְׁאָרוּ אֲלֵא מִי שֶׁלֹּא הָיוּ בּוֹ א' מִג', וְה' אָמַר
לְמֹשֶׁה אֲכַלֶּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל זֶה יוֹרָה
שֶׁבִקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל לְזֶה צֶעֶק לְבוֹ אֵל ה'
לְמָה ה' יִחְרָה אִפְּךָ בְּעַמֶּךָ, פְרוּשׁ בְּאוֹתָם שֶׁלֹּא
עֲבָדוּ כִל עֶקֶר וְלֹא מְרֹדוֹ בְךָ, כִּי עַל טַעֲנָה
הַעֲרִיבוֹת לֹא יַעֲקֹר מִקֵּם זָכְרוֹן עִמָּךְ:

אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ וְגו'. בְּטַעֲנָה בֹא לְסִתֵּר מֶה
שֶׁאָמַר וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי וְגו' כִּי לֹא
יִתְּנִן שִׁימָצָא תִּנְתָּן אֲשֶׁר הַצְדָּקוֹת בְּאִשְׁרֵי יִמְצָא
בְּעַם זֶה כִּי הֵם הוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, מֶה שֶׁאֵין
כֵּן בְּנֵי מֹשֶׁה אֲשֶׁר יָקוּם ה' אֵינֶם בְּגִדְרָה זֶה,
וְהֵלֵא תִמְצָא כִּי תַחֲלַת דְּבַר ה' בְּעִשְׂרֵת הַדְּבָרֹת
(לְעִיל כ' ב') אָמַר אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ וְגו' זֶה
יוֹרָה כִּי יִצִּיאת מִצְרַיִם הוּא דְּבַר הַמַּעֲמִיד
הַשְׁתַּעֲבָדוֹתָם לְבוֹרָא, וְלֶךְ נֶאֱרָה מֶה שֶׁתַּבְּתִּי
בְּפְרוּשׁ פְּסוּק זֶה, וְעוֹד כִּל הַמִּצְוֹת תִּמְצָא
רְמִזָּה יִצִּיאת מִצְרַיִם, וְאִם אֵלוֹ לֹא יַעֲמִידוּ
בְּעֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ מִכֵּל שֶׁכֵּן תִּבְאִים מִמֹּשֶׁה אֲשֶׁר
לֹא יָדְעוּ וְאֵינֶם בְּגִדְרָה יִצִּיאת מִצְרַיִם, וּמַעֲתָה

טו וְאִפֶּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר וַתְּרִין לוֹחֵי סִהְרֹתָא בִּידָהּ לוֹחֵי כְּתִיבִין מִתְרִין עֲבָרִיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנֹן כְּתִיבִין:

(טו) וְאִפֶּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר וַתְּרִין לוֹחֵי סִהְרֹתָא בִּידָהּ לוֹחֵי כְּתִיבִין מִתְרִין עֲבָרִיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנֹן כְּתִיבִין:

כז"י • מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם • הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרְאוֹת, וּמַעֲשֵׂה נִסִּים הָיָה (שבת קד) • אור החיים

טז וְלֹחֲטָא עוֹבְדָא דִּי אֲנֹן וּכְתָבָא כְּתָבָא דִּי הוּא מְפָרֵשׁ עַל לוֹחֲטָא:

(טז) וְלֹחֲטָא מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל־הַלֶּחֶת:

כז"י • מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה • כְּמַשְׁמָעוֹ, הוּא בְּכִבּוּדוֹ עֲשָׂאן. דְּבַר אַחֵר: כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'כָּל עֲסָקִיו שֶׁל פְּלוֹנִי בְּמִלָּאכָה פְּלוֹנִית', כִּף כָּל שֶׁעָשׂוּעִיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה. חֲרוֹת • לְשׁוֹן חֲרַט וְחֲרַט אֶחָד הוּא, שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן חִקוּק, אֲנִטְלִי"ר בְּלַע"ז (איינשניידען).

יז וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ יְהוֹשֻׁעַ יְת קָל עֲמָא פִּד מִיבְּכִין וַאֲמַר לְמֹשֶׁה קָל קֶרְבָּא בְּמִשְׁרִיתָא:

(יז) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מְלַחְמָה בְּמִחְנֶה:

כז"י • בִּרְעָה • בִּהְרִיעוּ, שֶׁהָיוּ מְרִיעִים, וּשְׂמָחִים וְצוֹחֲקִים. אור החיים

יח וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה לֹא קָל חֲלָשִׁין דְּמִתְבְּרִין קָל דְּמִתְכִּינִין אֲנָא שְׂמַע:

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנֹכִי שְׂמַע:

כז"י • אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה • אֵין קוֹל הַזֶּה נִרְאָה קוֹל עֲנִית גְּבוּרִים הַצּוֹעֲקִים נִצְחוֹן, וְלֹא קוֹל חֲלָשִׁים שֶׁצּוֹעֲקִים וִי, אוֹ נִיסָה. קוֹל עֲנוֹת • קוֹל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין הַמַּעֲנִין אֶת נַפְשׁ שׁוֹמְעֵן כְּשֶׁנֶּאֱמָרִין לוֹ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

והוא אומר אל משה קול מלחמה במחנה, חשב כי אין זה אלא לצד שיש ביניהם מלחמה, ובחינה זה הוא בחינת הרע שהפיר בקול, או רמז באומרו קול מלחמה על מלחמת הצר שהוא ס"מ המצוי תמיד במערכת המלחמה עם האדם, והשיב משה אין קול ענות גבורה, פרוש שלא נתגברו על יצרים, ואין קול ענות חלושה, פרוש לא בחינת חלשה לבד, אלא קול ענות כי שבר משה עז תפארת, והכונה היא שלא הרעו מעשיהם בפרט אחד מפרטי התורה שייחלש אדם ולא יגוע, אלא עקרו הכל ששקולה עבודה נרה כנגד כל התורה כלה (חלין ה'). ואולי שרמז באומרו סמוך לענות תבת אנכי על השכינה בסוד (דברים ל"ב י"ח) צור ילדך תשי, וזה הוא שעורה קול ענות של אנכי שומע, ותבת שומע חזרת על יהושע שאמר קול מלחמה במחנה אמר לו כי קול זה ששומע הוא קול שגיר שבכרון השכינה בסוד (משלי י') ובן כסיל תונת אמו, אשר שפתבתי זה מצאתי מאמר הנהר (ח"ב קצ"ה). וזה לשונו מהו ברעה וגו' דההוא קלא דסטרך אחרך הוא ויהושע אספכל בההוא קלא דהוא סטרך דרעה, מיד ויאמר אל משה עד כאן, והוא ככל הכתוב לחיים:

וכשהלך אצל ישראל הפך הסדר ואמר אתם חטאתם וגו' ע"כ, והוא אומר ויפן פרוש שלא נשאר בסדר פנים הראשונים שהיה מראה כשהיה עומד לפני המקום: לחת העדת. אולי שרמז גם כן באומרו העדת שהם מעידים כי הם כתובים כתב אלהים לצד היות כתבים מפלא מזה ומזה בהשואה מה שאין מקטב זה יכול להיות על ידי מעשה אדם, כי האות תשפנה צורתה מעבר האחר, גם מאמרם ז"ל (מגיל ג'). שאמרו מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, ואולי שהאות הנה יצטרף עם אות מעשה הלוחות והיו ב' האותות לעדות שאין עדות פחותה מב', והוא אומר והלחת מעשה אלהים הרי עד א' והמכתב מכתב אלהים עד ב': (יז) וישמע יהושע וגו' ברעה וגו'. צריך לדעת מה הוא בנות אומר ברעה, ומה קול זה ששמע, גם תשובת משה צריכה נביא להגיד משמעות הדברים, ויתבאר הכתובים על פי מאמרם ז"ל (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) כי הצדיקים יבחינו בקול אם לצדק אם להפכו, והשגה זה הוא השגה אלהית אשר הנחיל ה' לגדולי עולם, והוא מה שהריח יהושע שאמר הכתוב וישמע יהושע את קול העם פרוש הברת קול שהיתה נשמעת מן המחנה של ישראל שמע בו בחינת הרע

אשר דבר דוקא לצד הדבור אבל אם נשבע לא.

עוד ירצה שלא נחס אלא על הרעה אשר דבר דהינו לכלותם, אבל יש צדו רעה אחרת שלא נחס עליה והם הדברים הרעים אשר סבבם העגל כדוע.

עוד ירצה שלא נחס אלא על הרעה אשר דבר לעשות לאותם שלא הטאו שמתחשבים בשם עמו, אבל אותם שעברו עבודה נרה בעדים או בלא עדים אלא בלב האמינו בה רעתם עמדה לעמתם מהם נגף ה' וכו' ומהם השקם משה ומהם הכנס בני לוי:

טו ויפן וירד. צריך לדעת אומר ויפן שאינו מהלכות דרך ארץ שיפן משה, ואולי כי לזה דקדק לומר מן הדר שלא לומר שח"ו נהג מנהג מעוט דרך ארץ שפנה ערף מפני השכינה אלא מן הדר הוא שפנה, וקשה אם כן היה לומר ויפן מן הדר, ועוד קשה שלא היה צריך לומר ויפן כל עקר, ואולי שיכנו לומר שתשש כחו והיה מתירא מהמלאכים והיה מפנה עצמו לצדידי הדר כאדם הנחבא ללכת.

עוד ירצה על דרך אומרים (דב"ר פ"א) כי למה דומה דרכו של משה כשהיה מדבר עם הקב"ה היה אומר למה ה' יחרה וגו'

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמִּחְנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֶגְלָה וּמַחֲלַת וַיַּחֲרִיף אֶת־מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלֶּחֶת וַיִּשְׂבֹּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:

יט וַיְהִי כַּד קָרַיב לַמִּשְׁרֵיתָא וַיֵּרָא ית עֲגֵלָא וַיַּחֲרִיף וַיִּתְּקִיף רִיגְזָא דְמֹשֶׁה וַיִּרְמָא מִיָּדוּהִי ית לֹחֲמֵיָא וַתִּבְרַי יתֵּהוּן בְּשִׁפּוּלֵי טוּרָא:

כז"י וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ וַיִּגְזַר • (שבת פז) 'אמר: מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה: "כל־בן־נֹכַח לֹא־יֵאכֹל בּוֹ", התורה בלה כאן וכל ישראל מומרים, ואתגנה להם? • תחת ההר • לרגלי ההר. אור החיים

(כ) וַיִּקַּח אֶת־הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיֹּזֶר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשֶׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ וַיִּנְסִיב ית עֲגֵלָא דִּי עֲבָדוּ וַאֲוֹקֵד בְּנוּרָא וַשֵּׁף עַד דִּהְוָה דִּיקֵּי וַיִּרָא עַל אִפִּי מַיָּא וַאֲשִׁקִּי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כז"י וַיִּזְר • לשון נפויץ, וכן: (איוב יא) "יזרה על נהוה גפרית", וכן (משלי א): "כי חנם מזרה הרשת", שזרין בה דגן וקטניות. וַיִּשֶׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (יבא סז) נתפון לבדקם כסוטות. שלש מיתות נדונו שם, אם יש עדים והתראה, בסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרבים. עדים בלא התראה, במגפה, שנאמר: "ויגף ה' את העם". לא עדים ולא התראה, בהדרוקן, שבדקום המים וצבו בטניהם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מלכיות, ולטעם זה לו יהיה שנאמר כי משה מדעת עצמו עשה מתחלה אין כאן קשיא: (כ) ויקח את העגל אשר עשו. לא היה צריך לומר אשר עשו, ואולי כי לצד שהעגל היה בו ב' בחינות לצד ראשו היה דומה לעגל ולצד זנבו היה דומה לחמור כאמור בדבריהם ז"ל (זהר ח"ב קצ"ב), לזה לא יספיק לומר ויקח את העגל לכד שאז טעה הטועה כי לא שרף אלא צד העגל שבו ולא צד החמור, לזה אמר אשר עשו לרבות כל המעשה אפלו חלק החמור:

עוד ירצה על דרך אומר (ירמ' ב') תספור רעתך, ותמוגגו וגו'. (ישעיה ס"ד ו'),

כי החטא בעצמו הוא יפרע מעושהו, כי אחרית הרע היא עצמה תאבד אוהביה ושונאי הקדשה, והוא אומר אשר עשו וגו' וישק את בני ישראל, ודבר זה יהיה לכן דעת לפקח עינים עורות לשנא בחינת הרע ולקאה מדרגת הקדשה אהבת הטוב במה שהוא טוב. עוד אולי שיכנו לרמוז אל בחינת הרע שעשו ב' המכשפים שבאמצעותו יצא העגל

והיה מדבר ואמר אלה אלהיך, שגם אותה לקח, כי לצד בחינת שליטת הקדשה בקלפה יצדק לומר לשון לקיחה שישלט עליו לכל יפנה מלפניו עד עשות בו כטוב בעיניו, והנה לפניו מעשה אנשי כנסת הגדולה (יבא ס"ט): אשר לקחו יצא דעבודה וזה גם דעברה וצרו לאבדו, ומזה תשפיל כי כמו בן ישלט משה בכיכא בזה ללקחו ולכערו באש אוכלתו, והוא אומר וישרף באש שיותר יצדק לומר לשון שרפה בבחינת רוח רעה שבתוך העגל מלומר כפשוטו הכתוב שהוא על גוף העגל שהוא הנהגה כי לא ישרף הנהגה באש אם לא שתאמר מעשה נסים או על ידי אמצעי אכל בחינת רוח הרעה שבו יותר

כי הצדיקים נפירו בחינת הרע ומכל שכן אדם כמשה ע"ה שעלה ודרך על במותי כל הרוחות בעלותו אל האלהים, ורבותינו ז"ל אמרו (תקונים קמ"ב) ששאל משה לעגל מי עשאו, והשיב כי ערב רב עשאוהו יעש"ד, והדבר פשוט כי לא דבר הדומם, ותמצא שבמחולות לא אמר את כי לא היה בהם רוח השמאה המצפצפת כמו שהיה בעגל כמאמר רבותינו ז"ל הנזכר.

או ירצה להודיע כי בעת ששרב משה אל המנה לא נודמו לפניו אדם מפני הבושה ולא ראה זולת העגל ומחולות, אכל מסבתו ותופשי מחול פנו מקום, ולזה אמר וירא את העגל ומחלת, לומר כי הוא זה לבד מה שרצה:

ויחר אף משה וישלך. צריך לדעת טעם של משה בשבירת הלוחות ולא חש להפסד מפני ופשיטא שלא נעשה דבר קלקול אם לא באמד גדול ובכדדי המועיל אשר צדד ע"ה, ורבותינו ז"ל אמרו (אדר"נ פ"ב) לא שבר עד שנאמר לו מפי הגבורה, וכן אמר ר' מאיר ויהי שם באשר צוני ה' (דברים י' ה') שנצטוו וישרב הלוחות ע"כ, וצריך לתת טעם לאל עליון למה מנע הטוב. ונראה כי קדם שעברו עבודה זרה פסקה זממתן כמאמרם ז"ל (שבת קמ"ו), ולזה עשה ה' להם משפט כתוב חרות על הלוחות חרות ממלאך המות (שמו"ר פמ"א) כי כלום מיתה זו למה לצד הפדרת הזממה אלו כבר פסקה זממתן, ולזה כשעשו את העגל הרי זממת החטא דבקה בהם ומעמסה צריכים למלאך המות, הגם שלא חזרה הזממה ממש על ידי העגל לכמות שהיתה קדם קבלת התורה אף על פי כן שברם כי אין דין זה להם עוד שיהיו בני חורין ממלאך המות ומשעבוד

יט) ויהי. אמרו ז"ל (מגלה י'): לשון צער כון על מארע רע שארע בלוחות שפרחו מהם האותיות כמאמרם ז"ל (שמו"ר פמ"ו), וזה גרם לנו כל מה שטעמו אבותינו גם אנחנו מכוסות המרים המיתה עצמה ומר ממנות, כי אם היו הלוחות הראשונים פסקה צרה מן העולם וחרות אפלו ממלאך המות (שם פמ"א), והן עתה פסקה טובה, ולזה יאות קרות ויהי, ויכון גם כן על צערו של אותו צדיק משה רבנו עליו השלום שנצטער הרבה על מה שראה, ויכון גם כן על ישראל שנמצאו כבשת גנב כי ימצא בבושה גדולה כאשר קרב משה אל המנה, ויכון גם כן על בחינת הקלפה ששרב לה הוי להומה ולאבדה דומם ורוחניות רע שבה שאליו נאמר אלה אלהיך סר אלי מר המות, כן יאבדו אויבי ה':

כאשר קרב וגו'. אולי שישמענו הכתוב שנודמו ראות העגל לפני משה קדם שיכנס למנה, והטעם כדי שלא יכנסו הלוחות כתובים למנה שיש בו עבודה זרה, וזה הוא שיעור הכתוב ויהי כאשר קרב וגו' תכף ומיד וירא את העגל מזמן לפניו:

וירא את העגל ומחלת. אולי כי באמצעות הודמנות משה פרחה לה בחינת השמאה שהיתה מדרגת בו ואומרת אלה אלהיך ישראל, גם רוח השמאה שפעלה צורתו מבלי צורך ואמן תכף יצא בלעו של עגל מיראת משה, כי הקלפה תפיר אדונה ותפסד ותרתע, ולזה אמר וירא את העגל ומחלת, מקיש עגל למחולות מה מחולות דומם גם עגל דומם, כי עברה ממנו רוח המטעה.

או יאמר בדקדוק אומר את העגל שלא היה צריך לומר אלא וירא העגל, אלא נתפון לומר שראה העגל ורוח השמאה שבו

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מִה־עֲשֶׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה:

כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מִה עֲשֶׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה: כִּי הִבֵּאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה: חֲדָשׁ אֲרִי אֶתִּיתָא עֲלוּהִי חוּבָא רַבָּא:

כז"י • מִה־עֲשֶׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה • כִּמְהָ יִסּוּרִים סְבֻלַּת שְׂיִסְרוּךְ, עַד שֶׁלֹּא תָבִיא עֲלֵיהֶם חֲטָא זֶה. אור החיים

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יֵחֶר אֶף אֲדֹנִי אַתָּה יֹדַעַת אֶת־הָעַם כִּי בָרַע הוּא:

כב וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף רוּגְזָא דְרַבּוּנִי אֶת יֹדַעַת יְת עֲמָא אֲרִי בְכִישׁ הוּא:

כז"י • כִּי בָרַע הוּא • בְּדֶרֶךְ רַע הֵם הוֹלְכִין תָּמִיד וּבְנִסְיוֹנוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם.

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֶׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֲלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מִה־הָיָה לוֹ:

כג וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֶׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֲלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מִה־הָיָה לוֹ:

(כד) וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וַאֲשַׁלְכֶהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה:

כד וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וַאֲשַׁלְכֶהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה:

כז"י • וַאֲמַר לָהֶם • דְּבַר אֶחָד: 'לְמִי זֶהב' לְבַד, וְהֵם מִהֲרוּ וְהַתַּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ לִי. וַאֲשַׁלְכֶהוּ בְּאֵשׁ • וְלֹא יִדְעֵתִי שִׁיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה, וַיֵּצֵא.

(כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעַם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם:

כה וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעַם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם:

כז"י • פָּרַע • מְגִלָּה, נִתְּגֵלָה שְׁמֻצּוֹ וּקְלוּנוֹ, כִּמּוֹ (במדבר ה): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה". לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם • לְהִיּוֹת לָהֶם הַדְּבַר הַזֶּה לְגִנוּת בְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם. אור החיים

(כו) וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

כו וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

כז"י • מִי לַה' אֵלֵי • יָבֹא אֵלֵי. כָּל בְּנֵי לֵוִי • (יומא טו) מִכָּאן שֶׁכָּל הַשִּׁבְט כָּשֶׁר.

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

תשובת אהרן נשאר כל חוב העון עליהם, כי אהרן לא עשה דבר שיש בו ממש בענין העגל והכל נעשה על ידי נותני זהב נתנו הנהגה ועשו בו ממשפוט לצאת העגל שיצא ולא עשה אהרן אלא לקריתת הנהגה ונתנתו באש ואף זה באנס כאומרו כי ברע הוא ומעשה מתחכם כל העון עליהם ואין להם מקסה השגיון והוא אומרו כי פרעה אהרן פרוש בטענתו:

לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם. כָּל שְׁעוֹר קָטָן מִבְּחִינַת הַתַּעֲבוֹב יִקְרָא שְׁמִץ וְאָמְרוּ ז"ל (סנהדרין ק"ב). אֵין לָךְ צָרָה שְׁעוֹבָרַת עַל יִשְׂרָאֵל שְׁאֵין בּוֹ מַעֲוֹן חֲטָא זֶה, גַּם יִרְצָה כִּי הָאֲמוֹת הַקָּמִים עֲלֵינוּ תְּמִיד מַעֲנָה בְּפִיהֶם כְּבָר הַתַּעֲבָרָתָם עֲצֻמָּתָם וְנִזְנָחָתָם:

בְּנֵי הָעֶגְלָה לֹא כֵּן הוּא אֵלָּא הַשְׁלֻכְתִּי הַנֶּהֱב וַיֵּצֵא מַעֲצָמוֹ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה כְּמֵאמָרָם ז"ל (תנחומא) שְׁעָשׂוּ יוֹנוֹס וְיִמְבְּרוּס, וּמַעֲשֵׂה לֹו יִהְיֶה שְׁלֹא הָיָה אֲנִס בְּעִנְיָן הָרִי לֹא עֶבֶר עַל הַלֹּא כִּי לֹא עָשָׂה בְּדָד לֹא צוּרָה וְלֹא דְמוּת:

עוֹד יִרְצָה אֲוֹמְרוֹ מִה עָשָׂה וְגו' פְּרוּשׁ לֹו יִהְיֶה שְׁאֲנִסוּךְ בְּאֲנִס הַמִּסְפִּיק לַעֲבֹר עַל הַלֹּא אֶף עַל פִּי כֵּן הָיָה לָךְ לִשְׁעַר הַחֲטָאָה הַגְּדוֹלָה שֶׁתְּשִׁיגֶם וְהָיָה לָךְ לִסְבֵּל הַצַּעַר לְכָל תַּאֲבָד עִם רַב, וְעִנְיָהוּ כִּי לֹא עָשָׂה דְּבַר בְּנִזְכָּר: כֹּה) כִּי פָּרַע הוּא. פְּרוּשׁ סָר עֲלֵיהֶם מִשֶּׁשְׁכָּבֻּלָם כִּי נָעַם ה' הָיָה עֲלֵיהֶם מִיּוֹם שֶׁשְׁכָּבֻּלוֹ הַתּוֹרָה וְהוֹסֵר מִסְפָּתָם: כִּי פָּרַעַה אַהֲרֹן. אוֹלֵי שְׂכִנָּן לֹומֵר שֶׁעַל יְדֵי

יִצְדָק שְׂרָפָה, וְהוּא סוֹד (יִשְׁעִיָּה י"א) וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רִשָּׁע:

כא) מִה עָשָׂה לָךְ וְגו'. פְּרוּשׁ לְצַד שְׁאִסוֹר מַעֲשֵׂה עֲבוּרָה וְרָה לְאַחֲרִים אֵינוֹ אֵלָּא בְּלֹא (רמב"ם הלכות ע"ז פ"ג) וּמִלְקוֹת לְבַד הוּא שְׁחִיב, וְאֵין זֶה מִדְּבָרִים שְׁאֲמַר בָּהֶם יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר וְכָל שְׁאֲנִסוּהוּ הָרִי זֶה פְּטוֹר, אֲבָל צָרִיף הַכֶּרֶת אֲנִס שְׁאֲנִסוּהוּ וְאִם לֹא הָרִי זֶה חֵיב מִלְקוֹת וְאִפְלוֹ לֹא הִתְרוּ בּוֹ כִּי כֹהֵר אֵינוֹ צָרִיף הַתְּרָאָה (מכות ו'), וְלִזְהָ אֲמַר אֵלָיו מִה עָשָׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה מִהָאֲנִס כִּי הִבֵּאתָ עָלָיו וְגו' כִּמְהָ שְׁעָשִׂיתָ לָהֶם עֲבוּרָה וְרָה, וְעִנְיָהוּ אַהֲרֹן אַתָּה יֹדַעַת אֶת הָעַם כִּי בָרַע הוּא, פְּרוּשׁ וְאִזְוֹרָם (סוֹרָם) מוֹכִיחַ כִּי יִרְעוּ וְיִשְׁחִיתוּ, וְעוֹד וְכִי סוֹבֵר אַתָּה שְׁעָשִׂיתִי

כז ואמר להם כה אמר יהוה אלהי ישראל שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו:

(כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ עַל־יָרְכּוֹ עִבְרוּ וּשְׁבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ:

כח"כ כה אמר וגו' • והיכן אמר? (לעיל כב): "זבח לאלהים יחרם", כף שנויה במקילתא. אחיו • מאמו, והוא ישראל. אור החיים

כח ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא בשלישת אלפי איש: אור החיים

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא בְּשָׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:

כט ואמר משה קריבו ידכון קרנא יומא דין קדם יי ארי גבר בברה ובאחיו וילאתה עליכון יומא דין ברקן:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יְדֵכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בְּבָנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה:

כס"כ מלאו ידכם • אתם ההורגים אותם, בדבר זה תתחנכו להיות פהנים למקום (ובחיים קטו). כי איש • מכס ימלא ידו בבנו ובאחיו. אור החיים

ל ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדלה ועתה אעלה אליהוה אולי אכפרה בעד חטאתכם:

(ל) וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדוֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֵל־יְהוָה אוּלַי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵיכֶם:

כס"כ אכפרה בעד חטאתכם • אשים כפר וקנאות וסתימה לנגד חטאתכם, להבדיל ביניכם ובין החטא.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

אדרבא מלוי אורות הנפש, והטעם הוא כי איש בבנו וגו' וזה הוא מעשה המצוין לאברהם אבינו שבו היה לו השלמות דכתיב (בראשית כ"ב) וישלח אברהם את ידו וגו' וכתיב עתה ידעתי וגו' כי ברך אברהם, והוא אומר ולתת עליכם היום ברכה מלבד שבוה השגתם שלמות יד הקדש עוד לתת עליכם ברכה. עוד נתבונן לומר בדקדוק תבת עליכם ולא אמר לכם שיכנו לומר גם בן שהחסרון שחסר על ידם אינו קרוי חסרון אלא אדרבה ברכה גרמו במעשיהם, והרי זה דומה לאילן שזמרין אותו להצלחתו בהסרת ענפים הרעים כמו בן באמצעות הריגת עושי רשע מבני ישראל שנמשלו לגפן (תהלים פ') והוא אומר ולתת עליכם פרוש על סבתכם היום ברכה פרוש לישראל שבהם היה החסרון שזולת זה היה בית מחוש לכל ישראל, וכפי זה טעם שאמרו בית דין ההורגת אהד לע' שנים וכו' הוא במציאות שאינו דומה למציאות שלפנינו מב' טעמים, הא' כי כאן הרגו חביביהם וזה יגיד בחינת הפלגת אהבתם בבורא, ועוד שהיה מציאות שזולת זה תדבק הרעה לכל ישראל ובאמצעות זה שב ה' מחרון אפו:

בדבר משה. פרוש כי דברי משה לבד וספיק למה שששאוהו, או ירצה שלא נשתהו אלא פכלותו לדבר סמוך לגמר דבריו עשו: (כט) מלאו. לא נודע מלואים אלו מה יגידו, ואם על הריגת הקרובים הלא כבר עשו מה שששו, והמפרשים אמרו כי פסוק זה מדבר מה שאמר קדם המעשה, וקשה למה לא כתבו במקומו, ונראה כי פסוק זה במקומו מנח, והפננה היא לצד שששו בני לוי מעשה האמור בסמוך שהרגו בשלישת אלפי איש והוא מעשה אשר אינו נעשה כפיצא בו על ידי בחינת הצדיקים כידוע, וצא ולמד מאמרם ז"ל (מכות ז'). שאמרו בית דין שהיו הורגים אהד לוי שנים וישי אומרים לע' שנים היתה נקראת בית דין קטלנית, ובני לוי הרגו ביום אהד בשלישת אלפי איש ויש לחוש בזה לחסרון האשר וסימן הגריעות שיהסרו אורות נשמת העושה בזה, לו יהיה שהיה כפי הדין סוף כל סוף זה יגיד האכזריות שהיא בחינת הרע, לזה בא איש האלהים ואמר להם מלאו ידכם אין פרושה לשון צווי אלא פרושו הודעה כי הן היום יהיו מלואכם ידכם פרוש כחכם לה' ואין במעשה זה הכרת חסר האשר אלא

כז) איש את אחיו וגו' ואיש את קרבו. צריך לדעת למה הוצרך לומר ואיש את קרבו אחר שאמר את אחיו שהוא קרוב שבקרובים, אכן כיון לומר שיש כמה אחים שדעתם מרחקת זה מזה ועם אנשים אחרים לא קרובים המה להם יאהבו אהבת נפש, וזה ימשך משמש הנשמות כי יש נשמות שקרובים בשרשם ונמשכים ברחוק מולידים, ויש נשמות שהם מרחקים בשרשם ובאים בקרוב מוליד ויותר יאהבו הקרובים בקרבת השרש מהקרובים בבחינת מוליד, ולקרובים בבחינת מוליד יתיחס שם אהבה ולקרובים בשרשם יתיחס שם קרוב, וכפי זה ידבר הכתוב בב' הבחינות וזו למעלה מזו:

כח) בני לוי. ולא אמר כל כי לא כלם בני חיל לעשות האמור בענין, וצריך לדעת למה הוצרך להזכירם ולא סמך על מה שבא וזכרונם בסמוך, ואולי שבא למעט שלא עשה עמם הדבר וזולתם, ומפסוק ראשון שאמר ויאספו אלי כל בני לוי אין לשמע שמעט איש ישראל אלא בא לומר שכל בני לוי באו ויש מקום לומר שבאו קצת מישראל לזה אמר ויעשו בני לוי לומר ולא איש ישראל:

(לא) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעַם הַזֶּה
חַטָּאת גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:
לא ותב משה לקדם יי ואמר בבני חב עמא הדין חובא רבא ועבדו להון דחלן דדהב:

כז"י אֱלֹהֵי זָהָב • (ברכות לב; יומא פו): 'אתה הוא שגִּרְמַת לָהֶם, שֶׁהִשְׁפַּעַת לָהֶם זָהָב וְכָל חֲפָצִים, מִה יַעֲשׂוּ שְׂלָא יִחְטְאוּ? מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהִיָּה מַאֲכִיל אֶת בְּנוֹ וּמִקְשָׁטוֹ וְתוֹלָה לוֹ כִּיס בְּצִנּוּאוֹ, וּמַעֲמִידוֹ בְּפֶתַח בֵּית זִנּוּת. מִה יַעֲשֶׂה הַבֵּן שְׂלָא יִחְטֹא?'. אור החיים

(לב) וַעֲתָה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסְפָּרָךְ
אֲשֶׁר כִּתַּבְתָּ:
לב וכענן אם שבקת לחיוביהון ואם לא מחני כענן מספרך די כתבתא:

כז"י וַעֲתָה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם • הרי טוב: 'איני אומר לך מחני! ואם אין, מחני! וזה מקרא קצר, וכן הרבה. מִסְפָּרָךְ • (ברכות לב): מִכָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, שְׂלָא יֹאמְרוּ עָלֶי שְׂלָא הָיִיתִי כְּדֹא לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ובמסכת ר"ה (ט"ז): דרשו הכתוב על זה הדרך מספרך זה ספרן של צדיקים אשר כתבת זה ספרן של בינונים ע"כ, ולדבריהם ז"ל יתבאר על פי אומנם ז"ל (קדושין מ'): לעולם יראה אדם עצמו כאלו חציו זכאי וחציו חייב, וכן אמרו במקום אחר (ברכות ס"א): שאין להעריך אדם עצמו אלא בבינוני, ומעתה יתבאר דברי משה על זה הדרך כי משה היה מעריך עצמו בבינוני כמשפט כל איש ישראל, ולזה אמר כי אם לא ישא לפשע ישראל הנה נגרע מערך זכותיו ולא מבטיח מערך צדיק אלא אפלו מבינוני כאמרו אשר כתבת:

או יראה כי באמצעות ישראל אם יצדיקו יצמד חי במדרגת צדיק כי רבים זכותיו ואם לא ישא לפשעם לא מלבד שלא ירוים תוספת זכות להכריע זכותיו כדי שיקרא צדיק, אלא אדרבה יחשב לו זכות הראשון לגריעות כשיעשו כי טוב היה אם לא היה מה שקדם מהטוב והבן:

עוד יכון רועה נאמן לומר כנגד מה שקדם אליו במאמר ה' ואעשה אותך לגוי גדול, ואמר לפני שאם לא יראה ה' יראה חטאתם בזה הוא שימחהו מספרו אשר כתב פרוש כי בעת אשר אמר אליו ואעשה אותך לגוי גדול הלא היא כתובה בספר הישר מעט שיצאת מפי אל עליו ובהקדח להחכים שאפלו בקללה אמרו ז"ל (מכות י"א) קללת חכם אפלו על תנאי ומכל שכן דבר טוב שיצא מפי עליו הרי הוא כתוב לעד ולא, ולזה מתפלל שאם לא ימחל לישראל שימחהו ומפילא אין מקום לקנס שבוועת האבות, והשיב ה' כי לא תקום ולא תהיה שימחה אלא וגו' אבל מה שדבר טוב על משה קיום לעולם, וכן היה דכתיב (דה"א כ"ג) ובני חבקה רבו למעלה, ואמרו ז"ל (ברכות ז') למעלה מס' רבוא:

עצמו הוא אשר ימחה ה' מספרו אחר שנכתב בספר, אבל מי שזכה באמצעותו לא יפקע זכותו אשר זכה בו לצד שחזר בו הלה והרשיע.

עוד יראה ע"פ דבריהם ז"ל (זהר ח"ג רע"ג) שאמרו כי כל נשמות דור המדבר היו ענפי נשמת משה, ומעתה כשלא ישא חטאתם הנה החסרון נוגע למשה, לזה אמר מחני וגו', והשיב ה' כי לא ירעו הענפים אלא לעצמן ולא לבחינת שרש הנשמה, והוא אומר מי אשר חטא לי דוקא הוא שאמחהו מספרי, אבל בחינת נשמת משה לא.

עוד יראה כי אם לא ישא חטאתם הנה גם הוא חטא הרבה פעמים לפניו כמו שמצינו לו שאמר (לעיל ה' כ"ב) למה הרעתה וכיוצא בזה, ואם כן גם חטאו לא ישא וצריך למחות וגו' ח"ו, והשיב הבורא מי אשר חטא לי פרוש כי ישתנה חטאו מחטא ע"ז שספרו באלהי ישראל וחסרו האלהות כפי מה שנגזרו כי מעשה האמצעי יהיה בערך ישראל כגדר עקירת הכל, והוא מה שדקדק לומר חטא לי מה שאין כן שאר חטאים שימחל על ידי תשובה בלא ענש, והנה כל התוכחות משה עם ה' אינה אלא למחל מיד ויהיו נכתבים בספר צדיקים אבל לא לענן שיש להם תקוה אחר תוכחות על עון כי זה פשיטא שיתכפר, והוא מה שדקדק לומר מספרך אשר כתבת פרוש כי ג' ספרים כתובים למעלה אחד של צדיקים וכו', ואחד של רשעים, וא' של בינונים, והם הנפשות בראש השנה, ספר שהוא של צדיקים הקדוש ברוך הוא כותבו ומניחו לפניו, והוא מה שאמר מספרך פרוש אותו שכתבת אתה לא אותם שנכתבים על ידי הוי"ה, והצריך לפרש אשר כתבת כי מכני מספרך אינו מובן שחזור על ספר הצדיקים כי הכל הוא של הקב"ה שהוא אדון הכל,

(לא) חטא העם וגו'. אולי שיכנון לומר על הדרך אומנם ז"ל (סוטה ג'). אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, וזה הוא חסרון הנפש, והוא אומר חטא פרוש נחסר מהארת נפשו, ובה ויעשו להם וגו', וזה הוא א' מסענות שבהם יזכה האדם ליום הדין, כי בעשותו החטא לא היה דעתו שלם, והגם שיענש על אשר גרם לעצמו החסרון במחשבות הכעור אף על פי כן לא ידמה לאם יהיה נדון על מעשה הרע בדעתו השלמה:

עוד יראה על פי מה שקדם לנו (קדושין מ'). כי בע"ז יענש האדם גם על המחשבה לבד, והוא אומר כנגד המחשבה חטא העם הנה ונגד המעשה אמר ויעשו להם וגו':

(לב) ועתה וגו'. יתבאר על דרך אומנם (ב"ר פכ"א) אין ועתה אלא תשובה, והוא מה שטען משה לפני ה' כי עשו ישראל תשובה על הדבר הרע:

אם תשא חטאתם. פרוש מוטב, וצריך לדעת למה לא השלים דבריו, ואולי ששעור דבריו הם על זה הדרך, ועתה פרוש הנה ישראל חזרו בתשובה, וזה כנגד מה שמהם אבל כנגד מה שממנו יתברר אין ידוע אם ה' יקבל תשובתם על חטא הגדול אם לא, לזה גמר אמר אם תשא חטאתם כי התשובה צריכה שב ומקבל:

ואם אין מחני וגו'. פרוש לצד שבאמצעות כל מה שעבר בין ישראל ובין ה' ב"ה יזכה הסרסור הנאמן בזכות המגיע לו בכל מצוה, ובפרט במתן תורה כמה זכות יעלה למשה ביגיעתו עם ישראל והכל כתוב בספר זכרון לפניו, ומעתה אם לא ישא לחטאתם צריך למחות מספר כל זכותיו של משה שנכתבו באמצעות זכותם של ישראל, והשיבו ה' כי אין דבריו אמת בזה, כי דוקא החוטא

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטְא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי:

(ד) וַעֲתָה לֶךְ. נָתַתִּי אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלֵּאכִי יֵלֶךְ לִפְנֵיךָ וּבְיוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֵי עֲלֵהֶם חָטָאתָם:

כ"ט"א אל אשר דברתי לך • יש כאן 'לך' אצל דבור במקום 'אליך', וכן (מלכים א ב): "לדבר לו על אדניהו". הנה מלאכי • ולא אני. וביום פקדי וגו' • עתה שמעתי אליך מכללותם יחד, ותמיד תמיד, כשאפקד עליהם עונותיהם, "ופקדתי עליהם" מעט מן העון הזה עם שאר העונות. ואין פרענות באה על ישראל, שאין בה קצת מפרעון עון העגל.

(ה) וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱהֲרֹן:

כ"ט"ב וַיִּגַּף ה' את העם • מיתה בידי שמים לעדים בלא התראה. אור החיים

לג (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֵה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה:

כ"ט"ג לך עלה מזה • ארץ ישראל גבהה מכל הארצות, לך נאמר: "עלה!". דבר אחר: כלפי שאמר לו בשעת הפעם: "לך־רד!" אמר לו בשעת רצון: "לך עלה!". אתה והעם • כאן לא אמר: 'ועמך'. אור החיים

(ב) וַשְׁלַחְתִּי לִפְנֵיךָ מִלֵּאָךְ וַגִּרְשָׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֹמֶרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִּי הַחֹזִי וְהַיְבוֹסִי:

כ"ט"ד וַגִּרְשָׁתִּי את הכנעני וגו' • ששה אמות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו. אור החיים

(ג) אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקֶרְבְּךָ כִּי עִם־קִשָּׁה־עֶרְף אֶתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בִּדְרֹךְ:

כ"ט"ה אל ארץ זבת חלב ודבש • אני אומר לך להעלותם. כי לא אעלה בקרבך • לך אני אומר לך: "ושלחתי לפניך מלאך". כי עם־קשה־ערף אתה • וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי, מרבה אני עליכם זעם. אכלך • לשון בליזן. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אמר לאמר פרוש שפונת האמירה לכלם הוא לנרצך וגו':

(ב) ושלחתי לפניך מלאך. מכאן מוכח כי עד עתה הנה דעת קדוש מסכמת לכניסת משה לארץ להנחילה לישראל, והגם שאמר (לעיל ו' א') עתה תראה, שהרי הוא אומר עלה וגו' ושלחתי לפניך מלאך לגרש ה' אמות, ואולי כי בשביל שנתן נפשו על ישראל במעשה העגל נתבטל גזרת עתה תראה וגו': (ג) פן אכלך וגו'. שאינו דומה המכעים את רבו בפניו לשלא בפניו, ואמרו בדרך כאן רמז

שינמז למה שאמרו ז"ל (שבת פ"ח.) שהעדי שהתנצלו? ישראל נטל משה, והוא העליה שרמו לו באומרו עלה מזה פרוש מזה שעבר, ולזה דקדק לומר גם בן תבת אתה שלא היה צריך לומר כינן שעמו היה מדבר אלא לומר אתה תעלה ולא זולתך שאדברך וירידה היתה להם, ואמרו והעם פרוש ילך עמך: לאמר. טעם אומרו לאמר, כי לשון זה האמור בדברי ה' לא היה שוה לכלם יש מהם שאמר לו בלשון זה ויש מהאבות שאמר לו בלשון אחר כמבאר מן התנאים, לזה

(ה) אשר עשה אהרן. צריך לדעת לאיזה ענין אמר זה, ואולי שהקפיד ה' על שגמו לאהרן קדוש ה' לחטא כי חטא אדם גדול לו יהיה כחוט השערה הקפיד ה' עליו למאד.

או ירצה להוציא הלעז מעל אהרן כי ישראל הם שעשו העגל אשר עשה אהרן כי מעשה אהרן עליהם יחשב, או לצד שאנסוהו או לצד שהם עשו עקר המעשה שהוא הכשוף שבו יצא מדבר:

(א) לך עלה מזה. הזכיר לשון עליה, אולי

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרְע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־ שָׁתוּ אִישׁ עֲדֻיו עָלָיו:

כ"י • הדבר הרע • שאין השכינה שורה ומהלכת עמם. איש עדיו • (שבת פח) כְּתָרִים שָׁנְתָנוּ לָהֶם בְּחוֹרֵב כְּשֶׁאָמְרוּ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע'.

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֹמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשְׁיָה־עֲרֹף רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֲעִשֶׂה־לָּךְ:

כ"י • רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ • אם אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וְאַתָּם מִמָּרִים בִּי בְקִשְׁיוֹת עֲרֹפְכֶם, אֲזַעֵם עֲלֵיכֶם רַגַע אֶחָד, שֶׁהוּא שְׁעוֹר זַעֲמִי, שְׁנֹאֲמַר (ישעיה כח): "חֲבִי כִמְעֹט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעֲמִי", וְאֶכְלֶה אֶתְכֶם. לְפִיכָךְ, טוֹב לָכֶם שְׁאֵשְׁלַח מִלֶּאֱךָ. וְעַתָּה • פִּרְעָנוֹת זֹאת תִּלְקֶה מִיָּד, שֶׁתּוֹרִידוֹ עֲדִיכֶם מֵעֲלֵיכֶם. וְאִדְעָה מָה אֲעִשֶׂה־לָּךְ • בְּפִקְדֹת שָׂרָר הָעוֹן, אֲנִי יוֹדֵעַ מָה שֶׁבְּלִבִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ.

(ו) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵי־מֶהר חוֹרֵב: כ"י • אֶת־עֲדֵי־מֶהר חוֹרֵב • אֶת הָעֲדֵי שֶׁהָיָה בְּיָדָם מֶהר חוֹרֵב.

(ז) וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וְנִטְּהֵלוֹ • מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:

כ"י • וּמֹשֶׁה • מאותו עוֹן וְהִלָּאָה. יָקַח אֶת־הָאֹהֶל • לשוֹן הָיָה הוּא, לוֹקַח אֹהֶלוֹ וְנִטְּהוּ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. אָמַר: מִנְּהָ לָרֵב, מִנְּהָ לְתַלְמִיד. הַרְחֵק • אֶל־פִּי־אֶמֶת, כְּעִנְיָן שְׁנֹאֲמַר (יהושע ג): "אֵךְ רְחוֹק יְהִיָּה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי כְּאֶל־פִּי־אֶמֶת בְּמִדָּה". וְקָרָא לוֹ • וַהֲיָה קוֹרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד, הוּא בֵּית וְעַד לְמִבְקֵשֵׁי תוֹרָה. כָּל־מִבְקֵשׁ ה' • מִכָּאֵן לְמִבְקֵשׁ פָּנֵי זָקֵן, כְּמִקְבֵּל פָּנֵי שְׂכִינָה. יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • כְּמוֹ יוֹצֵא. דְּבָר אַחֵר: "וַהֲיָה כָּל־מִבְקֵשׁ ה'", אֶפְלוּ מִלֶּאכֶי הַשָּׁרָת, כְּשֶׁהָיוּ שׂוֹאֲלִים מְקוֹם שְׂכִינָה, חֲבָרִיָּהם אוֹמְרִים לָהֶם: הָרִי הוּא בְּאֹהֶלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

(ח) וַהֲיָה כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֱלָה:

כ"י • וַהֲיָה • לשוֹן הָיָה. כִּצְאֹת מֹשֶׁה • מִן הַמַּחֲנֶה, לָלֶכֶת אֶל הָאֹהֶל. יָקוּמוּ כָּל־הָעָם • עוֹמְדִים מִפְּנֵי וְאֵין יוֹשְׁבִין עַד שֶׁנִּתְכַּסֶּה מֵהֶם. וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה • לְשִׁבְחָתוֹ: אֲשֶׁרִי יְלוּד אִשָּׁה שֶׁכָּךְ מִבְּטָח, שֶׁהַשְׂכִּינָה תִּכְנֹס אַחֲרָיו לְפֶתַח אֹהֱלוֹ.

(ט) וַהֲיָה כְּבָא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עִמּוֹד הָעֵנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:

כ"י וְדָבָר עִם־מֹשֶׁה • כְּמוֹ וּמְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה. תַּרְגוּמוֹ: וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה, שֶׁהוּא כְּבוֹד שְׂכִינָה, כְּמוֹ (במדבר ז): "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים, וְאֵינוֹ קוֹרֵא 'מְדַבֵּר' (בַּשְּׂוֹא) אֵלָיו. כִּשְׁהוּא קוֹרֵא 'מְדַבֵּר' (בַּחֲיִירִיק), פְּתוּרָנוֹ הַקּוֹל 'מְדַבֵּר' בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ וְהַדְרִיט שׁוֹמֵעַ מֵאֵלָיו, וְכִשְׁהוּא קוֹרֵא 'מְדַבֵּר' מִשְׁמַע שֶׁהַמֶּלֶךְ מְדַבֵּר עִם הַהֲדְרִיט.

(י) וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעָנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתְחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ:

כ"י וַהֲשִׁתְחוּוּ • לְשִׁכְנָה.

(יא) וְדָבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל:

כ"י וְדָבָר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים • וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה. וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה • לְאַחַר שְׁנֵדָבָר עִמוֹ, הִיָּה מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמִלְמַד לְזִקְנִים מֵה שֶׁלָּמַד. וְהַדְּבָר הַזֶּה נִהְגָּה מֹשֶׁה מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים עַד שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהָרִי בִּי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּכְּרוּ הַלּוּחֹת (תַּעֲנִית כח), וּבִי"ח שָׁרַף אֶת הָעֵגֶל וְדָן אֶת הַחוּטָאִים, וּבִי"ט עָלָה, שְׁנֵאֲמַר (לַעֲלֵל לב): "וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו'", וְעָשָׂה שֵׁם אַרְבָּעִים יוֹם וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים, שְׁנֵאֲמַר (דברים ט): "וְאֵתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו'", וּבִרְאשׁ חֹדֶשׁ אֱלּוּל נֹאמַר לוֹ: "וְעָלִיתָ בִּבְקָר אֶל הַר סִינַי" לְקַבֵּל לוחֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְעָשָׂה שֵׁם מ' יוֹם, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם (שם ט): "וְאֵנֹכִי עֹמְדִי בְּהָר פְּעִמִּים הָרִאשׁוֹנִים וְגו'", מֵה הָרִאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן, אִף הָאֲחֵרוֹנִים בְּרָצוֹן. אָמַר מַעֲתָה, אֲמַצְעִים הֵיוּ בְּכַעַס. בִּי בְּתַשְׁרֵי נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם, וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סִלְּחָתִי כִּדְבָרְךָ" וּמָסַר לוֹ לוחֹת אֲחֵרוֹנוֹת, וְיָרַד וַהֲתַחֵל לְצוּרוֹתָיו עַל מַלְאָכָת הַמִּשְׁכָּן, וְעָשָׂאוּהוּ עַד אַחַד בְּנִסְיָן, וּמִשְׁהוּקָם לֹא נִדְּבַר עִמוֹ עוֹד, אֲלָא מֵאֵהָל מוֹעֵד. וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה • תַּרְגוּמוֹ: וְתָב לְמִשְׁרִיתָא, לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹיָה, וְכֵן כָּל הָעָנָן. "וְרָאָה כָּל הָעָם", וַחֲזוֹן. "וְנִצְבּוּ", וְקִיָּמִין. "וְהִבִּיטוּ", וּמִסְתַּכְּלִין. "וַהֲשִׁתְחוּוּ", וְסִגְדִין. וּמְדַרְשׁוֹ: "וְדָבָר ה' אֶל מֹשֶׁה", שִׁשְׁיּוֹב אֶל הַמַּחֲנֶה. אָמַר לוֹ: 'אֲנִי בְּכַעַס וְאַתָּה בְּכַעַס, אִם בֵּן מִי 'קָרָב'?. אִם אִם הַחַיִּים

♦ יום שלישי י"א אדר א' ♦

(יב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתָּה אֹמֵר אֵלַי הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תַּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אֹמְרָתִי יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי:

כ"י רְאֵה אֶתָּה אֹמֵר אֵלַי • רְאֵה, תֵּן עֵינֶיךָ וְלִבְךָ עַל דְּבָרֶיךָ: "אֶתָּה אֹמֵר אֵלַי וְגו' וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי וְגו'". וְאֲשֶׁר אֹמְרָתִי לִי (לַעֲלֵל כג): "הִנֵּה אֲנֹכִי שׁוֹלֵחַ מִלֶּאֲךָ", אֵין זֶה הוֹדַעָה, שְׂאֵין אֲנִי חִפְזָן בָּהּ. וְאַתָּה אֹמְרָתִי יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם • הַכֶּרְתִּיךָ מִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם בְּשֵׁם חֲשִׁיבוֹת, שֶׁהָרִי אֹמְרָתִי לִי (לַעֲלֵל יט): "הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעָנָן וְגו' וְגַם בְּךָ יִאֲמִינוּ לְעוֹלָם". אִם אִם הַחַיִּים

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

פרוש באמצעות המזדמן בדרך וְהַבֵּן: (יא) וְדָבָר ה' וְגו' פָּנִים אֶל פָּנִים. הַכּוֹנֵה בָּזָה הוּא כְּפִי שְׁעוֹר הַהֲכָנָה שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה מֹשֶׁה לְהַקְבִּיל פְּנֵי שְׂכִינָה לְאוֹתוֹ שְׁעוֹר תְּהִיָּה הַשְּׁנֵה מִפְּנִים הָעֵלְיוֹנִים כִּי כְּפִי אֲשֶׁר יָכִין אָדָם עַצְמוֹ לְהַשְׁפִּיעַ הַקָּדוֹשׁ יִשִּׁיג, וְאֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, יִתְבָּא לְדַרְכָּנוֹ עַל דֶּרֶךְ אֹמְרוֹ (מְשָׁלִי כ"ז) כְּמִים הַפָּנִים לְפָנִים בֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם פְּרוֹשׁ כִּי הַלְּקָבוֹת

(יב) רְאֵה אֶתָּה אֹמֵר וְגו'. כּוֹנֵה הָעָנָן הוּא כִּי לְצַד שֶׁשְּׂאֵאוֹ שְׁלִיחַ לְהַעֲלוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרֶץ וְהוּא אֹמְרוֹ אֶתָּה אֹמֵר אֵלַי הֵעַל וְגו' וְשִׁתֵּף עִמוֹ עוֹד שְׁלִיחַ א' מְהֻלְלוֹנִים דְּכָתִיב וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֲךָ וּמִן הָרִאשִׁי הִיָּה לְהוֹדִיעַ לְדַעַת אֶת מִי יִלְךְ, לָזֶה אָמַר וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי מִי הוּא הוּא הַמִּלְאָךְ אֲשֶׁר יִלְךְ עִמִּי לְדַעַת אִם אֲסִכִּים עַל הַדְּבָר אוֹ לֹא כִּי אֵין אָדָם מִשְׁתַּתֵּף בְּדָבָר עִם מִי שְׂאֵינוֹ מְפִירוֹ, אֲהַבֵּה:

יִשְׁכְּלוּ בַּעֲלָם אִם לְאַהֲבָה אִם לְשֹׂנְאִי כִּי כְּפִי אֲשֶׁר יָכִין הָאָדָם לְבֹא לְאַהֲבָה חֲבֵרוֹ כְּמוֹ כֵּן יִתְבּוֹנֵן לֵב חֲבֵרוֹ לְאַהֲבָה אוֹתוֹ, וְהוּא אֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, שְׁלֹא יֵאָהֲבֵהוּ אִם לֹא יָכִין לְבֹא לְהִיוֹת גַּם הוּא רֵעֵהוּ כְּמוֹ כֵּן דָּבָר ה' פָּנִים אֶל פָּנִים, וּמַעֲתָה יִבְחִין אָדָם מֵה הוּא עִם קוֹנוֹ אִם לְקַבֵּל יִתְאַוָּה וְיִחַשֵּׁק בָּהּ וּבְעִבּוּדוֹתָהּ הִנֵּה זֶה סִמָּן כִּי ה' אֲהַבֵּה:

יג ויכען אם כען אשפחית רחמין קדמך הודעני כען ית אורח טובך ואדע רחמך בדיל דאשפח רחמין קדמך וגלי קדמך ארי עמך עמא הדין :

(יג) ועתה אם-נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את- דרכך ואדעך למען אמצא-חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה:

כ"י ועתה • אם אמת שמצאתי חן בעיניך, "הודיעני-נא את דרכך", מה שזכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך? ואדעך למען אמצא-חן בעיניך • ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך. ופתרון "למען אמצא חן", למען אכיר כמה שזכר מציאת החן. וראה כי עמך הגוי הזה • שלא תאמר "ואעשה אותך לגוי גדול" ואת אלה תעזב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בהם תמאס, אני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (דף ט), ואני לישב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי. אור החיים

יד ואמר שכנתי תהי ואניח לך :

(יד) ויאמר פני ילכו והנחתי לך:

כ"י ויאמר פני ילכו • בתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו: (שמואל ב יז) "ופניך הולכים בקרב". אור החיים

טו ואמר קדמוהי אם לית שכנתך מהלכא ביננא לא תסקיננא מכא :

(טו) ויאמר אליו אם-אין פניך הולכים אל-תעלנו מזה:

כ"י ויאמר אליו • בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה. אור החיים

טז ובמה יודע אפוא כי-מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מפל-העם אשר על-פני האדמה:

(טז) ובמה יודע אפוא כי-מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מפל-העם אשר על-פני האדמה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ונתפנן עוד לומר לו שינוח אור עליון עליו ולא יפסק ממנו מה שנוח עליו עד עתה מן הרוח, אלא שלבחינת ישראל תהיה השכינה הולכת לפניהם, ובחינה זו בחינת הדין הוא והשם יגיד עליה אדני, ועל זה השיב משה ואמר אם אין וגו' :

טו אם אין פניך וגו'. לא תתעצב במאמר ה' ואמר וכי על דבר זה אני מתפלל אם אין פניך הולכים מעתה אבודים הם ואין צורך בעליהם, ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן וגו' הלא בלכתך עמנו פרוש בחינה העליונה שהיא סוד המאור הגדול המתכנה בשם הו"ה ב"ה לא פניך לבד שהוא בחינת הכסא, ומה שהבטחתני שבהינה זו תהיה לי לבדי באומרו והנחתי לך אני שואל שתהיה גם מנהגת פלני יחד אני ועמך, והוא אומרו ונפלינו אני ועמך במדת הרחמים ומעלה עליונה שאין למעלה ממנה, ונתרצה אל עליון ואמר אליו גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה להנהיגם בבחינת שם שלם המיוחד ב"ה כי מצאת וגו' פרוש לא לזכות ישאל אלא למציאת חנו:

שאין מהמוסר לומר עבד לאדונו שרצה לדעת אותו, לזה זמר אמר למען וגו' פרוש כדי ששעשה הנהגה ושרה בתמידות לפניך והוא מציאות חן המשג בעיני ה' : וראה כי עמך הגוי הזה. כאן דבר משה בנעלם מעיני אדם והודע אליו והוא טענה הנשמעת לפני הבורא מכל הטענות שאמר, והוא כי נשמות ישראל הם חלק ה' כמו שפרשתי בשירת האזינו בפסוק (ל"ב ט) כי חלק ה' עמו, והוא גם כן מה שזכרנו ה' באומרו (לעיל כ' ב') אנכי ה' אלהיך וכמו שפרשתי שם, והוא מה ששען באומרו וראה פרוש ראה בפרט זה כי עמך הגוי הזה פרוש סמוכים ודבוקים עמך ואף תמאס חלק עליון והבן : (יד) ויאמר פני ילכו וגו'. הרבה פרושים נאמרו בפסוקים אלו, ונראה לפרש הכתוב על פי דבריהם ז"ל (תקונים י"ח) כי שכניתו יתברך תקרא פני ה' לצד שהיא הנראית לצבא השמים, ואלה רומז אומרו (לעיל כ"ג ט"ו) ולא יראו פני ריקם, וכאן השיב ה' למשה על טענותיו והודיעו כי החולף עמו הוא פני ה' שהוא השכינה, ועל חששת שמא לא יהיה נח למשה מציאות זה אמר והנחתי לך.

ואם תאמר שבעל פרחי אסכים ללכת עם המלאך שתתן לי בין אם יהיה נח לי או לא הלא אתה אמת ידעתך בשם פרוש אמרת לי שאותי גדלת מכל אשר אהבת מאמרו (לעיל ו' ג') ואנא אל אברהם וגו' ושמי ה' לא נודעתי להם, הא למדת שאלו נודע בשמו יתברך המיוחד, והוא מה שאמר כאן ידעתך בשם, ושעור תבת ידעתך תאיר למולך בשעור נודעתי במקומה והבן.

ואמר עוד וגם מצאת חן בעיני, תתבאר על פי דבריהם ז"ל (ילקוט קע"ג) שאמרו כשעלה משה למקום מצא רבי עקיבא שהיה דורש וכו' אמר משה לפני המקום שלח שליחות זה ביד ר' עקיבא שהוא יותר ממני והשיבו ה' כי אינו חפץ אלא במשה, והנה הענין יגיד שאין זה אלא מציאות חן ולא לצד ההשגה במשכלות שהרי הכיר משה בעיני שכלו כי ר' עקיבא עצום הוא ממנו ואף על פי כן לא רצה ה' אלא במשה וזה סימן לחן, ומעתה איך תתנהג עמי במדה זו אין זה אלא ששעורן לא נודע לי מדותיך, לזה שאל להודיעו מדותיו:

יג ואדעך למען אמצא חן. פרוש לצד

כ"י • ובמה יודע אפוא • יודע מציאות החן, "הלא בלכתך עמנו", ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכנתך עוד על אמות עובדי אלילים. ונפלינו אני ועמך • ונהיה מבדלים בדבר הזה מכל העם, כמו (לעיל ט): "והפלה ה' בין מקנה ישראל וגו'".

♦ יום רביעי י"ב אדר א' ♦

(י) ויאמר יהוה אל-משה גם את-הדבר הזה אשר דברת לעשה כִּי-מִצַּאת חֵן בְּעֵינַי וְאִדְעָךָ בְּשֵׁם:

יז ואמר יי למשה אף ית פתגמא הדין די מללמא אעבד ארי אשכחמא רחמין קדמי ורביהך בשום:

כ"י • גם את-הדבר הזה • שלא תשרה שכנתך עוד על עובדי אלילים, אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שרית שכניה, אלא: "נופל וגלוי עינים", כגון (איוב ד): "ואלי דבר יגנב", שומעין על ידי שליח. אור החיים

(יח) ויאמר הראני נא את-כבודך:

יח ואמר אחזיני כען ית יקרך:

כ"י • ויאמר הראני נא וגו' • ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקבלים, והוסיף לשאל להראותו מראית כבודו. אור החיים

(יט) ויאמר אני אעביר כל-טובי על-פניך וקראתי בשם יהוה לפניך וחסתי את-אשר אחן ורחמתי את-אשר ארחם:

יט ואמר אנא אעבר כל טובי על אפיק ואקרי בשמא דיי קדמך ואחון למן דאחון וארחם על מן דארחם:

כ"י • ויאמר אני אעביר וגו' • הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות, אין עוד תקנה? אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור ואתה צפון במערה. וקראתי בשם ה' לפניך • ללמדך סדר בקשות רחמים, אף אם תכלה זכות אבות (ראש השנה יז), וכסדר זה שאתה רוצה אותי מעשך וקורא י"ג מדות, הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענים, כי רחמי לא כלים. וחסתי את אשר אחן • אותן פעמים שארצה לחון. ורחמתי • עת שאחפץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו: "הנה אנכי כורת ברית", הבטיחו שאינן חוזרות ריקם (ראש השנה שם). אור החיים

(כ) ויאמר לא תוכל לראת את-פני כי לא-יראני האדם וחי:

כ ואמר לא תוכל למחזי ית אפי שכנתי ארי לא יחזיני אנשא ויתקם:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כל מדות טובות שאני מטיב בהם לקריותי, ואומר על פניך, פרוש טעם השגתך דבר זה מפני הוא על פניך, פרוש פנים אשר אתה מראה בעצם הפלגת אהבתך וקשקש בי כמו שפרשתי בפסוק פנים אל פנים: וקראתי וגו'. פרוש אעביר מדותי ואקראם כל אחת בשמה לפניך, ואולי כי כל מדה תקרא בשמה וכלם יקראו בשם הני"ה ב"ה, ואין לך הודעה גדולה מזו שהכיר בשמיצת האון כל מדותיו ותברך כל אחת תקרא באוניו, ואומר וחסתי וגו' הודיעו כי אותו שעה היא שעת רחמים וחסנה לשאל מאוניו:

שעה יגיד שהשיג הדבר לצד מה שזכר: (יח) הראני נא את כבודך. והגם שאמרו ז"ל (מכילתא פסוק זה אלי) שראוהו ישראל על שפת הים וכתוב (לעיל פסוק י"א) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, אין זה אלא ראות אש אוכלה, והגם שאמר ה' לאהרן ומרים (במדבר י"ב ז) לא כן עבדי משה וגו' ומראה וגו' ותמונת ה' ביט, אין זה אלא תמונת אור עליון ומשה רצה שתהיה לו הברה בו ותברך ידיעה פרטית כדי שיוכל שכלו ישפיל בחינת האלהות כי ראה שעת הכשר והרחיב פיו לשאל: (יט) אני אעביר כל טובי על פניך. פרוש

(יז) כי מצאת חן וגו'. ומשה הקדים לומר ידעתיך בשם ואחר כך אמר וגם מצאת חן, כאן הודיעו הכתוב כי מעלת הודעה בשם הוא עליונה מבחינת השגת החן כי הלא נח מצא חן בעיני ה' ולא ידעו בשם, לזה אמר בתחלה מצאת חן בעיני ולא זו בלבד אלא ואדעך בשם. עוד נתפון לומר לו כי מה שהודיעו בשם גם כן היה לצד מה שמצא חן בעיניו, לזה הקדים לומר מצאת חן בעיני ואחר כך ואדעך בשם, לומר שעה יצא מזה מה שאין כן נשמע מדברי משה שהקדים ידעתיך בשם קדם מציאות חן

רש"י • וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל וְגו' • אף כְּשֶׁאֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי עַל פְּנִידָה, אֵינִי נוֹתֵן לָךְ רְשׁוֹת לְרָאוֹת אֶת פְּנִי. אור החיים

(בא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר: כֹּא וַאֲמַר יי הֵא אֶתֶר מִתְּקֵן קִדְמִי וְתִתְעַמֵּד עַל טַגְרָא:

רש"י • הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי • בָּהֶר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, תָּמִיד יֵשׁ מָקוֹם, מוֹכֵן לִי לְצַרְכְּךָ, שְׁאֵטְמִינָךְ שֶׁם שְׁלֹא תִזְזַק, וּמִשֶּׁם תִּדְרֹא מִה שֶׁתִּדְרֹא, זֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ, עַל מָקוֹם שֶׁהִשְׁכִּינָה שָׁם מִדְּבַר, וְאָמַר: הַמָּקוֹם אֲתִי, וְאֵינוֹ אוֹמֵר אֲנִי בַּמָּקוֹם, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ.

(כב) וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וּשְׁכַתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד-עַבְרִי: כֹּכ וַיְהִי בַּמַּעֲבָר יִקְרִי וְאֲשׁוּינָךְ בַּמַּעֲרַת טַגְרָא וְאֶגִּין בְּמִימָרֵי עָלְךָ עַד דֹּאֲעֵבֶר:

רש"י • בַּעֲבֹר כְּבֹדִי • כְּשֶׁאֶעֱבֹר לְפָנֶיךָ. בְּנִקְרַת הַצּוּר • כְּמוֹ (במדבר טו): "הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר", (משלי ל): "יִקְרֹוּהָ עוֹרְכֵי נֶחֱל", (ישעיה לז): "אֲנִי קָרָתִי וְשִׁתִּיתִי מִיָּם", גִּזְרָה אֶחָת לָהֶם. נִקְרַת הַצּוּר, כְּרִיתַת הַצּוּר. וּשְׁכַתִּי כְּפִי • (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוֹת לַמַּחְבְּלִים לְחַבֵּל, וְתִרְגּוּמוֹ: "וְאֶגִּין בְּמִימָרֵי", כְּנוֹי הוּא לְדֶרֶךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה, שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְסוֹכֵף עָלָיו בְּכַף מַמָּשׁ.

(כג) וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרִי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ: כֹּכ וַאֲעֲדִי יְת דְּבִרַת יִקְרִי וְתִחְזִי יְת דְּבִתְרִי וְדִקְדָּמִי לֹא יִתְחַזֵּן: רש"י • וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי • וַאֲעֲדִי יְת דְּבִרַת יִקְרִי, כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק הַנִּהְגָּת כְּבוֹדִי מִכְּנֶגֶד פְּנִידָה לְלֶכֶת מִשֶּׁם וּלְהֵלֶן. וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרִי • הִרְאֶהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 232)

הִרְאֶהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (רש"י לג, כג) לְרִש"י הַקִּשְׁה: מֵאַחֵר שֶׁהִקְבִּה הָיָה 'מַעֲטָף בְּטִלִּית' כְּכֹכּוֹל (רש"י פסוק יט), כִּיצַד רָאָה מִשֶּׁהָ אֶת כְּבוֹד הַשְׁכִּינָה ("וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרִי")? וְהָרִי כְּשֶׁאֵדָם לִבֹּשׁ טִלִּית - מִכֶּסֶה הַטִּלִּית אֶת אַחֲרָיו. וּמִתְרַץ, שֶׁהִקְבִּה הָיָה 'מַעֲטָף בְּטִלִּית' וְגַם 'מַעֲטָף בְּתִפְלִין', וְלֵאמֹר שֶׁקָּרָא י"ג מִדּוֹת הַרְחִמִים הַסִּיר חֶלֶק מִה' טִלִּית' וְהִרְאָה לְמִשֶּׁהָ אֶת 'קֶשֶׁר הַתְּפִלִּין' שֶׁבְּאַחֲרֵי רָאשׁוֹ. אור החיים

♦ יום חמישי י"ג אדר א' ♦

לד (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לָךְ שְׁנִי-לַחַת אֲבָנִים בְּרָאשֵׁינִים וְכִתְבֹתִי עַל-הֶלַחַת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הֶלַחַת הָרָאשִׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:

רש"י • פֶּסֶל-לָךְ • הִרְאֶהוּ מַחְצֵב סִנְפִירִינוֹן מִתּוֹךְ אֶהְלוֹ, וַאֲמַר לוֹ: הַפֶּסֶלֶת יִהְיֶה שְׁלָךְ, וּמִשֶּׁם נִתְעַשֵּׂר מִשֶּׁהָ הִרְבָּה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אֶת הָאֵדָם הַגּוֹף אַחֲרֵיהֶם וְהַנֶּפֶשׁ פְּנִים לוֹ וְהָרִים פְּנִים לְנֶפֶשׁ וְהַנֶּפֶשׁ פְּנִים לְרִיחַ, כְּמוֹ כֵּן הָכִין אֹר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר דֶּרֶךְ שֶׁם יִשְׁקִיפוּ וְיִחְזִו אֶת הָאֱלֹהִים וְלוֹ קָרָא אַחֲרֵיהֶם וְאֹר עָלִיוֹן שֶׁהוּא מְשַׁלֵּל מִהֲשֻׁגַת נֶפֶשׁ כָּל חֵי יִקְרָא פְּנִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ, וְהוּא שֶׁרָמַז לוֹ בְּאוֹמְרוֹ סִמּוֹךְ לְאַחֲרֵי תִבַּת וּפְנֵי לֹמֵר כִּי גַם שֶׁם הֵם פְּנִים אֵלָּא שֶׁהָכִין ה' אַחֲרֵיהֶם כְּדִי שִׁיחִיו בְּמִשְׁגַּל לְנִבְיָאִים כְּמוֹ שֶׁתִּבְנֶנּוּ, וְאוֹלִי שֶׁדִּקְדַּק בְּאוֹמְרוֹ אַחֲרֵי לֹמֵר שֶׁאֵין הִרְבָּה פְּרָגוּדִים וּמִסְפָּכִים מִפְּסִיקִים כְּאֲשֶׁר הֵם בְּעֶרְךָ הַנִּבְיָאִים אֲשֶׁר נִכַּח ה' יִבְיטוּ אֵלָּא

יְשִׁיג מִה שְׁלֹא הִשִּׁיג אֵדָם בְּעוֹלָם שֶׁהָרִי לֹא שָׁלַל אֵלָּא לְצַד הָיִיתוּ חֵי, וְהֵגַם שֶׁהִצְדִּיקִים מִסִּתְּפִלִּים בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ אַחֵר מוֹתָם לֹא יִשְׁיגוּ מִה שֶׁשָּׂאֵל מִשֶּׁהָ מִלִּפְנֵי ה' אֲשֶׁרִי לִידוֹ אֲשֶׁה: (כג) וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וְגו'. הִנֵּה בָּאֵל עָלִיוֹן לֹא יִתְחַסֵּס אֲלָיו פְּנִים וְאַחֲרֵי, אֵלָּא כְּנִתּוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא לְצַד כִּי חֵיִת הַעוֹלָמוֹת עוֹמֵד בְּחֶשֶׁק הַסִּתְּפִלוֹת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ וְקִיּוּמוֹ הוּא הָאֵדוֹן חֵי הַעוֹלָמִים, וְדָבָר זֶה הוּא מִן הַנִּמְנָע שֶׁיִּכּוֹל שׁוֹם נִבְרָא לְהִבִּיט אֶל אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, לָזֶה הָכִין ה' וְעִשָּׂה מִקּוֹה אֲשֶׁר דֶּרֶךְ שֶׁם יִבִּיט וְהוּא שֶׁקָּרָא אַחֲרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁעֲשָׂה בְּחִקְמָתוֹ

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל וְגו'. פְּרוּשׁ לֹא שְׁאֵנִי מוֹנֵעַ הַדְּבַר מִמֶּךָ, אֵלָּא לְצַד שְׁאֵין בְּךָ יִכְלַת הַמִּשְׁיָג כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאֵדָם, וְאוֹמְרוֹ וְחֵי פְרוּשׁ וְיִשְׁאָר חֵי וְאֲנִי חוֹשֵׁשׁ לְחִיָּיךָ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים פ"ד) כִּי טוֹב יוֹם בְּחֻצְרֶיךָ מֵאֶלְךָ, אוֹ יֹאמֶר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאֵדָם פְּרוּשׁ בְּשׁוֹם אֶפֶן וְאֶפֶלֹ חֵי פְרוּשׁ אֶפֶלֹ יִהְיֶה צִדִּיק שִׁיִּקְרָא עָלָיו חֵי עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (ש"ב כ"ג) בֶּן אִישׁ חֵי, וְאוֹת וְאִ"ו תִּשְׁמַשׁ וְאִ"ו הַמוֹסִיף, עוֹד יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאֵדָם אֶפֶלֹ אַחֵר מִיתָה וְאַתָּה מִבְּקֵשׁ לְרִאוֹת, וְעוֹד וְחֵי פְרוּשׁ בְּחֵיִים מִתְּנֶה, כָּאֵן רָמַז שֶׁאַחֵר מִיתָה

פסל-לך • אתה שְׁבַרְתָּ הָרָאוּנוֹת, אַתָּה פָּסַל לְךָ אַחֲרוֹת. מָשַׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהֵלֵךְ לַמְּדִינָה הֵיטָב וְהֵגִיחַ אֲרוֹסָתוֹ עִם הַשְּׁפָחוֹת. מִתּוֹךְ קִלְקוּל הַשְּׁפָחוֹת יָצָא עָלֶיךָ שֵׁם רַע, עָמַד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר: "אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָהּ, אָמַר לוֹ 'עֲדִין אֵינָה אֲשֶׁתְּךָ'". בְּדָק הַמֶּלֶךְ וּמָצָא שֶׁלֹּא הָיָה הַקִּלְקוּל אֲלָא מִן הַשְּׁפָחוֹת, נִתְרַצָּה לָהּ. אָמַר לוֹ שׁוֹשְׁבִינָה: "כְּתֹב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֲרֵת, שֶׁנִּקְרָעָה הָרָאוּנוֹה", אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: "אַתָּה קָרַעְתָּ אוֹתָהּ, אַתָּה קָנָה לָךְ נִזְר אַחֵר, וְאֲנִי אֲכַתֵּב לָהּ בְּכַתֵּב דְּרִי". כֵּן, הַמֶּלֶךְ, זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַשְּׁפָחוֹת, אֵלּוּ עֲרַב-רַב, וְהַשׁוֹשְׁבִין, זֶה מִשָּׁה, אֲרוֹסָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. לְכֵן נֶאֱמַר: "פָּסַל לְךָ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 219)

עמד שושבינה וקרע כתבתה (רש"י לד, א) וּלְעִיל (לב, יט) הִבִּיא טַעַם אַחֵר: "הַתּוֹרָה כְּלָה כָּאֵן, וְיִשְׂרָאֵל מוֹמְרִים, וְאַתְּנָה לְהֵם". וַיֵּשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה מִשָּׁה נִצְטָנָה לְמִסֹּר אֶת הַלּוֹחוֹת לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא זֶה בְּלִבָּד שֶׁלֹּא קִיָּם אֶת הַצּוּוֹי וְלֹא נָתַן אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל, אֲלָא שֶׁבַר אוֹתָם. לְכֵן הִבִּיא רִש"י שְׁנֵי טַעְמִים: הַטַּעַם הָרִאשׁוֹן מְסַבֵּיר אֶת אֵי-נִתְיֵנָה הַלּוֹחוֹת, וְהַטַּעַם הַשֵּׁנִי מְסַבֵּיר אֶת שְׁבִירָתָם.

(ב) וְהָיָה נָכוֹן לְבָקֶר וְעָלִיתָ בְּבָקֶר אֶל-הָר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שֵׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:

רש"י • נכון • מזמן.

(ג) וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יִרְאָה בְּכָל-הָהָר גַּם-הַצֵּאֵן וְהַבָּקֶר אֶל-יָרְעוֹ אֶל-מֹול הָהָר הַהוּא:

רש"י • וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ • הָרָאוּנוֹת עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ בַּתְּשׁוּאוֹת וְקוֹלוֹת וְקִהְלוֹת, שֶׁלֹּטָה בָּהֶן עֵין רָעָה. אֵין לָךְ יָפָה מִן הַצִּנִּיעוֹת.

(ד) וַיִּפְסַל שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים בְּרָאוּשִׁים וַיִּשְׁכֵּם מִשָּׁה בְּבָקֶר וַיַּעַל אֶל-הָהָר סִינִי בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בִּידּוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:

(ה) וַיִּירַד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתִּיצֵב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: רש"י • וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' • מִתְרַגְּמִינֵן: 'וַיִּקְרָא בְּשֵׁם דָּה'.

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפִּים וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:

רש"י • ה' ה' • (ראש-השנה יז): מִדַּת רַחֲמִים הִיא, אַחַת קִדְּם שִׁיחֻטָּא, וְאַחַת לְאַחַר שִׁיחֻטָּא וַיֵּשׁוּב. אֵל • אֵף זֶה מִדַּת רַחֲמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים כב): "אֵלִי, אֵלִי, לָמָּה עֲזַבְתָּנִי". וְאֵין לוֹמַר לְמִדַּת הַדִּין 'לָמָּה עֲזַבְתָּנִי', כֵּן מְצֵאתִי בַּמִּכְלֵלָא. אֶרֶךְ אַפִּים • (סנהדרין קיא): מֵאֲרִיךְ אָפוֹ וְאֵינוֹ מְמַהֵר לְהַפְרַע, שְׂמָא יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. וְרַב-חֶסֶד • לְצָרִיכִים חֶסֶד, שְׂאִין לָהֶם זְכוּיוֹת כָּל כֵּן (ראש-השנה יז). וְאֱמֶת • לְשֵׁלֶם שְׂכָר טוֹב לְעוֹשֵׁי רְצוּנוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 172)

אַחַת קִדְּם שִׁיחֻטָּא, וְאַחַת לְאַחַר שִׁיחֻטָּא וַיֵּשׁוּב (רש"י לד, ו) יְדוּעָה הַקְּשִׁיָּא, מַה צָרִיךְ אָדָם רַחֲמִים קִדְּם שִׁיחֻטָּא. וַיֵּשׁ לוֹמַר: קִדְּם שִׁיחֻטָּא – שֵׁם הַיְּי' עוֹזֵר לְאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עַל יָצְרוֹ וְלֹא לְהַפְשֵׁל בַּחֲטָא מִלְּכַתְּחִלָּה. לְאַחַר שִׁיחֻטָּא וַיֵּשׁוּב – גַּם אִם הָאָדָם עָבַר עֲבָרָה, עוֹזֵר לוֹ שֵׁם הַיְּי' (בְּדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר) לְשׁוּב בַּתְּשׁוּבָה. אֹר הַחַיִּים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אֲחָד בְּוָקָא, וְהוּא אָמַר אַחֲרֵי וְלֹא אַחֲרֵי אַחֲרֵי, כְּפִי שְׁעוֹר הַמִּשְׁגַּח הַמְּקַנָּה לְנֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ: וְהָרָאשׁ ז"ל הַקְּשָׁה קִדְּם שִׁיחֻטָּא לָמָּה צָרִיךְ רַחֲמִים, וְתִרְצֵן כִּי צָרִיךְ רַחֲמִים לְצַד כִּי ה' (ו) ה' ה' אֵל רַחוּם. רַבּוּתִינוּ ז"ל אָמְרוּ (ר"ה י"ז): כִּי ב' מִדּוֹת אֵלּוּ שֶׁל רַחֲמִים אַחַת קִדְּם שִׁיחֻטָּא אָדָם וְאַחַת אַחֲרֵי שִׁיחֻטָּא, וְהָרָאשׁ ז"ל הַקְּשָׁה קִדְּם שִׁיחֻטָּא לָמָּה צָרִיךְ רַחֲמִים, וְתִרְצֵן כִּי צָרִיךְ רַחֲמִים לְצַד כִּי ה'

וְהַמִּשְׁכִּיל עַל דְּבַר אֱמֶת יְקוֹד וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל הַגָּדוֹל וְנִמְעִיט בְּעֵינָיו כָּל עֲבוֹדָתוֹ אֲשֶׁר יַעֲבֹד

וְנָצַר חֶסֶד לְאֲלֹפִים נִשָּׂא עֹן וּפָשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא
יִנְקָה פֶקֶד עֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי עַל-שְׁלֹשִׁים
וְעַל-רַבְעִים:

וְנָצַר חֶסֶד לְאֲלֹפִים נִשָּׂא עֹן וּפָשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא
יִנְקָה פֶקֶד עֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי עַל-שְׁלֹשִׁים
וְעַל-רַבְעִים:

כ"ט" – נָצַר חֶסֶד • שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו. לְאֲלֹפִים • לְשָׁנֵי אֲלֹפִים דּוֹרוֹת. עֲוֹנוֹת • אֵלּוּ הַדּוֹנוֹת. פָּשָׁעִים, אֵלּוּ
הַמִּרְדִּים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה לְהַכְעִים. וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה • לִפִּי פְשׁוּטוֹ מִשְׁמַע שְׁאִינוֹ מוֹתֵר עַל הָעֹן לְגַמְרִי, אֲלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ
מַעַט מַעַט. וְרַבּוּתִינוּ דָּרָשׁוּ: מִנְקָה הוּא לְשָׁכִים, וְלֹא יִנְקָה לְשֹׁאֲנֵי שָׁכִים (יב"א טו). פֶּקֶד עֹן אָבוֹת עַל-בָּנִים •
כְּשֹׁאוֹתִים מַעֲשֶׂה אָבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם, שֶׁכָּבֵר פָּרַשׁ בְּמִקְרָא אַחֵר, לְשׁוֹנָאִי. וְעַל רַבְעִים • דּוֹר רַבִּיעִי. נִמְצָאת מִדָּה
טוֹבָה מְרֻבָּה עַל מִדַּת פְּרַעְנוֹת אַחַת לְחֹמֶשׁ מֵאוֹת, שֶׁבְּמִדָּה טוֹבָה הוּא אוֹמֵר: "נָצַר חֶסֶד לְאֲלֹפִים".

ח וְאוֹתִי מֹשֶׁה וְכָרַע עַל אֶרְעָא וּסְגִיד:

(ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֵּה אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:

כ"ט" – וַיִּמְהַר מֹשֶׁה • כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה שְׁכִינָה עוֹבֶרֶת וְשָׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה, מִיָּד: "וַיִּשְׁתַּחֲוֶה".

ט וַיֹּאמֶר אִם כָּעֵן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמָךְ וַיִּי
תְּהִי כָעֵן שְׁכֵנָתָא דִּי בִינָא אַרִי עִם קָשִׁי
קְדָל הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחֻבְנָא וְלִחְטָאָנָא
וְתִחְסָנָא:

(ט) וַיֹּאמֶר אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי יִלְךְ-נָא אֲדֹנִי
בְּקִרְבִּנוּ כִּי עִם-קִשְׁה-עֶרְףְּ הוּא וְסִלְחָתָ לְעוֹנָיו
וְלִחְטָאָתָנוּ וְנִחְלָתָנוּ:

כ"ט" – יִלְךְ-נָא ה' בְּקִרְבִּנוּ • כִּמוֹ שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה נוֹשֵׂא עֹן, וְאִם "עִם קִשְׁה-עֶרְףְּ הוּא" וַיִּמְרוּ בָךְ,
וְאַמְרָתָ עַל זֹאת: "פֶּן אֶכְלֶךָ בְּדֶרֶךְ", אַתָּה תִּסְלַח לְעוֹנֵינוּ וְגו', יֵשׁ כִּי בְּמִקּוֹם 'אִם'. וְנִחְלָתָנוּ • וְתִתְּנֵנוּ לָךְ לְנִחְלָה
(סְפָרִים אַחֲרִים: שֶׁתִּתֵּן לָנוּ נִחְלָה) מִיַּחֲדָת, זֶה הִיא בְּקִשָּׁת: "וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ", שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׁכִינָתְךָ עַל הָאֲמוֹת
עוֹבְדֵי אֱלִילִים. אור החיים

♦ יום שישי י"ד אדר א' ♦

י וַיֹּאמֶר הָא אָנָּא גִזֵּר קִנָּם קָדָם כָּל עַמְּךָ
אֶעֱבֹד פְּרִישָׁן דִּי לֹא אֶתְבָּרִיאוּ בְּכָל אֶרְעָא
וּבְכָל עַמְמָא וַיַּחֲזִי כָל עַמָּא דִּי אֶת בִּיגִיהוֹן
יֵת עוֹבְדָא דִּי אַרִי דָּחַל הוּא דִּי אָנָּא עֶבֶד
עַמְּךָ:

(י) וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי בִּרְת בְּרִית נִגְדֵי כָל-עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה
נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרָאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה
כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֶׂה יְהוָה כִּי-נִבְרָא
הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עַמְּךָ:

כ"ט" – בִּרְת בְּרִית • עַל זֹאת. אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת • לְשׁוֹן וְנִפְלִינוּ, שֶׁתִּהְיֶינָה מְבַדְּלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים,
שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׁכִינָתִי עֲלֵיהֶם.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

גם אחר שחטא, לזה אמר רחמים שקדם
שיחטא להשוות להם רחמים שיהיו אחר
שיחטא, ובה נחה דעתי בראות כי לא ישתנה
טוב הרשעים ולא כלום כי כן היא המדה:
(ט) ילך וגו' כי עם וגו'. קשה כי בדברי
ה' (ל"ג ג') נאמר לו לא אעלה בקרבך
כי עם קשה ערף אם כן טעם עם קשה
ערף הוא ימנע צלות ה' בקרבם ואיך נותן
משה הטעם עצמו כדי שיעלה, עוד קשה
למה הצריך לשאל דבר שכבר נתרצה לו ה'
כששאל ממנו ללכת עמם והשיבו (ל"ג
י"ז) גם את הדבר הזה וגו' אעשה. אכן

אם אין לו זכות שהוא קיום מצות עשה
להנות מהם הוא האדון יחן אותו ברחמים,
והנה לפניך מקרא (דברים י"א ג') והנה אם
שמע תשמעו וגו' ונתתי מטר וגו' הרי שבשכר
מעשה הטוב יבוא הטוב ואם הנה אדם אנוס
ולא למד וכו' אין לו לא שכר ולא ענש ובמה
ירחם, לזה אמר ה' קדם שיחטא והוא חדוש,
ועוד אפלו התעייב מעשיו ועבר על מצות לא
תעשה יתנהג עמו ברחמים
עוד ירצה להודיע כי כשיטיב ה' ברחמיו
לאיש הגם שיחטא לא יפחת משובו
דבר ותהיה המדה שהיה בה קדם מתנהגת

יודע שעתיד לחטא. או מדבר הכותב בחושב
בעבודה ונה ואלי יקרא קדם שיחטא פרוש
קדם שיעבר. ואין דבריו ראשונים ואחרונים
מובנים לי, כי אם יבוא ה' להעניש על מה
שעתיד נאמר לפניו גם כן למה בראת אותו
כיון שאתה יודע שיחטא וידין אותו על
העמיד כי קדם לזה וקדם חטאו ישנה בהם
המשפט ואפלו סמוך למעשה החטא והכן,
ומה שכתב בחושב בעבודה ונה ועדין לא
עשה קשה כי זה יקרא אחר מעשה כי הגם
שלא עבד חטא המחשבה נתפס עליו, ואני
אומר שיצטרף לרחמים אפלו קדם שיחטא

יא טר לך ית די אַנא מפקדך יומא דין הא
אַנא מתרג מן קדמך ית אַמוראי ויבנענאי
וחתאי ופרזאי וחזאי ויבוסאי :

(יא) שְׁמֹר-לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצוּךְ הַיּוֹם הַנֶּנִּי גֵרֶשׁ
מִפְּנֵיךְ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְנַעְנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִי וְהַחֲזִי
וְהַיּוֹסִי:

כ"י אַתְּ הָאֱמֹרִי וְגו' • ו' אַמּוֹת יֵשׁ כָּאן, כִּי הִגְרַגְשִׁי עֶמֶד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם : אור החיים

יב אסתמר לך דילמא תגור קים ליתב ארעא
די את עלל עלה דילמא יהי לתקלא בינך :

(יב) הַשְׁמֹר לְךָ פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה
בָּא עֲלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:

יג ארי ית אגוריהון תטרעון וית קמתהון
תמברון וית אשריהון תקצצון :

(יג) כִּי אֶת־מִזְבְּחָתָם תַּתְּצוּן וְאֶת־מִצְבֹּתָם תִּשְׁבֹּרֶן וְאֶת־
אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:

כ"י אַשְׁרֵיו • (עבודה זרה כד) הוא אילן שעובדים אותו.

יד ארי לא תסגוד לטעות עממיא ארי יי
קנא שמה אל קנא הוא :

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָ שְׁמוֹ אֵל
קִנְאָ הוּא:

כ"י קנא שמו • מקנא להפרע ואינו מותר, וזהו כל לשון קנאה, אויז בנצחוננו ופורע מעוזביו.

טו דילמא תגור קים ליתב ארעא ויטעון
בטר טעותהון וידבחו לטעותהון ויקרון
לך ותיכול מדבחהון :

(טו) פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְגו' אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם
וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ וְאִכְלָתָ מִזְבְּחוֹ:

כ"י וְאִכְלָתָ מִזְבְּחוֹ • כְּסֹבֹר אַתָּה שְׂאִין עֹנֵשׁ בְּאִכְלָתוֹ, וְאֲנִי מַעֲלָה עֲלֶיךָ כְּמוֹדָה בַּעֲבוּדָתוֹ, שְׁמֹתוֹךְ כֹּף אַתָּה בָּא
וְלֹקַח מִבְּנוֹתָיו לְבָנֶיךָ (שם ה) : אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מצנה על הדבר האמור בענין, כי תכף הנה
ה' גורש מפניהם כל יושבי הארץ ואין מקום
למצנה ולא הנה בית מחוש לחית הארץ, או
לצד אימתם של ישראל שהנה נפסק מהם יצר
הרע וחסות השדה תעבדם, או לצד כי ירבו
עד מאד ומלאי הארץ, ואחר העגל בטל הענין
והצרכו לצוות לזה והוא אומר שמר לך.
ובדרך רמז אפשר שתכת לך חזרת אל משה
ורמז לו כי מה שאמר לו הנני גרש
מפניך וגו' אינו לזמן המדומן אלא לזמן רחוק,
והוא מאמרים ז"ל (במ"ר פ"ט) משה שגאל
אותנו הוא יגאל אותנו לעתיד לבוא, ועל אותו
זמן הוא אומר שמר לך, ונדע כי לא נתקדמו
דברי ה' שאמר כאן למשה הנני גרש מפניך
וגו', לזה אמר שמר לך לאחרית הימים את
אשר אנכי מצוך היום:

טו פן תכרת וגו'. פרוש הגם שבשעת
כריתת ברית קבלו עליהם ז' מצוות אף
על פי כן לא תכרת, והשעם כי וננו פרוש
יושבי הארץ אחרי אלהיהם כי אין אמונה
בהם כגלוי לידע נסתרות, וזכחו לאלהיהם

ואם ישמר הדברים כדברי רב"ע לא הנה
צריך להזהירו על מצנה בפרטות מפל מצות
התורה ופשיטא שלא יכבש הנאמר לו בנבואה,
ואולי כי לצד שעבדו ישראל את ע"ז לזה
מתחכם ה' לרפא שברם במה שיצוהו את
עובדי ע"ז ויקוו לאבדם ולהרחיקם כל קרוב
אליהם על ידי זה יתפפר עונם ויתרצה
תשובתם, והגם שעדין לא הגיעו לארץ יועיל
החפץ והרצון בזה לכפרה על הדבר, והוא
אומר שמר לך פרוש על דרך אומר (בראשית
ל"ז י"א) ונאביו שמר את הדבר, שיהיו
משמרים מתי גבוא עת לעשות כל הכתוב
להתעייב אותו דבר שבו נכשלו.

או יאמר כי מקדם שעשו את העגל לא צנה
ה' כל הרחקה מהאמות והתעבתם, ולצד
שקדם מעשה הרע הוסיף ה' להם מצנה זו
כדין הרחקה הנכשל בעבירה שצריך להגדיר
עצמו בגדר חדש, והוא אומר שמר לך פרוש
מצנה זו למה שאלך באה לצד מה שעשית
את העגל.

או אפשר כי קדם מעשה העגל לא היה ה'

יתבאר הענין בדקדוק עוד למה אמר משה
כאן שם אדנות, ותגדל הקשיא למה שפרשתי
למעלה כי לא תפץ משה אלא בבחינת
הרחמים, ואולי כי כשגלה ה' למשה מדותיו
יתברר וראה הפלגתם השקיל כי אם יתנהג
ה' עם ישראל במדות אלו בלא דין כל עקר
כמו ששאל קדם העברת הטוב לפניו לא
יוכלו עמוד בדרך ישר לפני ה' כי עם קשה
ערף הוא, לזה חזר בו ושאל שאלה שהוא
לצד כבוד המלך לכל יסובב טובו ולגלול
במצותיו ויתברר כי בהסתלק מהרשעים בחינת
הדין כל עקר יהיו פוקרים, לזה אמר לך
נא אדני שהיא בחינת הדין, ושאל מדה
שהנה צריך לה כאומר וסלחת לעוננו ומדה
זו אינה בבחינת אדנות וכן הוא אומר (לעיל
כ"ג כ"א) כי לא ישא לפשעכם אלא במדת
הרחמים, נמצאת אומר כי תפץ משה
ברחמים ודין כי טובים השנים מן האחד:
ונחלקנו. פרוש שלא יחליפם באמה אחרת
אלא יהיו לו נחלת עולם:

(יא) שמר לך. צריך לרעת מה ישמר בזה,

טו ותסב מבנתהון לבניך ויטעין בנתהון
במר טענתהון ויטעין ית בנך במר
טענתהון:

יז דחלן דמתכא לא מעבד לך:

יח ית חגא דפטיריא תטר שבכא יומין
תיכול פטירא כמא די פקדתך לזמן ירחא
דאביבא ארי בירחא דאביבא נפקתא
ממצרים:

(מז) וְלִקְחַתְּ מִבְּנֵיךָ וְזָנּוּ בְּנֵתוֹ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ
אֶת־בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

(יז) אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:

(יח) אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת
אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב בִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב
יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם:

כז י"א חֹדֶשׁ הָאָבִיב • חֹדֶשׁ הַבְּכוֹר, שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְּבַכֶּרֶת בְּבִשּׁוּלָהּ. אור החיים

(יט) כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:
תקדש בכור תור ואימר:

כז י"א כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי • בָאֲדָם. וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וגו' • וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בִּפְטֹר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטֹר זָכָר
אֶת רַחֲמָה. פֶּטֶר • לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (בשלי יז): "פֶּטֶר מִים רַאשִׁית מְדוּן". תי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר, לְשׁוֹן נִקְבָּה הִיא, מוֹסֵב
עַל הַיִּלּוּלִת.

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוּ כָל
בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֶי רִיקָם:

כז י"א וּפֶטֶר חֲמוֹר • וְלֹא שָׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה. תִּפְדֶּה בִּשֶׂה • נוֹתֵן שֶׁה לִפְתָּן וְהוּא חָלִין בִּיד כְּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מִתֵּר
בַּעֲבוּדָה לְבַעֲלִים. וַעֲרַפְתּוּ • עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ. הוּא הַפְּסִיד מִמּוֹן כְּהֵן, לְפִיכָךְ יִפְסַד מִמּוֹנוֹ. כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה •
חֲמִשָּׁה סָלְעִים פְּדִיּוֹנוֹ קָצוּב, שְׁנָאֵמֶר (במדבר יח): "וּפְדֻיּוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֶי רִיקָם • לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל
מִקְרָא, דָּבָר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ הוּא וְאִינוֹ מוֹסֵב עַל הַבְּכוֹר, שָׁאִין בְּמִצּוֹת בְּכוֹר רֹאשִׁית פָּנִים, אֲלֹא אֲזַהֲרָה אַחֲרֵת הִיא,
וּכְשֶׁתַּעֲלֶה לְרִגְלָהּ לְרֹאשׁוֹת, לֹא־יֵרָאוּ פָנֶי רִיקָם, מִצִּוָּה עֲלֵיכֶם לְהִבִּיאַ עֹלֶת רֹאשִׁית פָּנִים. וּלְפִי מִדְּרַשׁ בְּרִיתָא, מִקְרָא יִתֵּר
הוּא וּמִפְנֵה לְגִזְרָה שְׁנָה, לְלַמֵּד עַל הַעֲנָקְתוֹ שֶׁל עֶבֶד עֲבָרִי, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה סָלְעִים מִכָּל מִין וּמִין כְּפִדּוֹן בְּכוֹר. בְּמַסְכַּת
קְדוּשִׁין (דף יד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 376)

וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשֶׂה (לד, כ) חֲמוֹר – אֶת הַחֲמִירִית, תִּפְדֶּה בִּשֶׂה - ב"צֵאן שֶׁל מִצְוָה" (כלשון רש"י בַּפְּרָשֶׁת בֹּא (יב, ו) לְגַבִּי
הַצּוּן "וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית אֲבוֹת": "מִשְׁכּוֹ יִדְּכֶם מִעֲבוּדָה זָרָה וַיִּקְחוּ לָכֶם צֵאן שֶׁל מִצְוָה").

(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ
כא שְׁמַת יוֹמִין תִּפְלַח וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָא
תְּנוּחַ בְּזוּעָא וּבְחֻצָא תְּנוּחַ:

וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:

כז י"א בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת • לְמָה נִזְכָּר חֲרִישׁ וְקָצִיר? יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים עַל חֲרִישׁ שֶׁל עָרֵב שְׁבִיעִית הַנִּכְנָס
לְשְׁבִיעִית, וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, לְלַמֵּד, שְׁמוֹסִיפִין מַחֵל עַל הַקֹּדֶשׁ (ראש־השנה ט), וְכֵן מִשְׁמַעוֹ:
"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת", וַעֲבֹדֶת ו' הַיָּמִים שֶׁהִתְרַתִּי לָךְ, יֵשׁ שְׁנָה שֶׁהַחֲרִישׁ וְהַקָּצִיר אֲסוּר, וְאִין

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שִׁיקְבִּלוּ עֲלֵיהֶם הַפְּרָטִים שֵׁשׁ נִגְדִיּוֹת לָהֶם
בְּמִשְׁמַעוֹת מֵאֵמֶר הַכְּפִירָה, וְזֶה אֶחָד מִפְּרָטֵי
הַתְּשׁוּבָה הַצְּרִיכִין, וְהַזְכִּיר שְׁמִירַת שְׁבֹת לְפִי
שֶׁהֵם עֲבָדוּ ע"ז שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה
כִּלְה לָזֶה אָמַר ה' מִצְוַת שְׁבֹת שֶׁהִיא גַם כֵּן
שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה שְׁבֹתָה יִתְּנֵן הַמִּצְוָה,
וְעַיֵן מֵה שֶׁתְּבַחְתִּי בַּתְּחִלַּת פְּרָשַׁת וַיְקַהֵל:

לְצִיּוֹן כִּי הֵן אֵלֶּה תְּקוּנֵי הַחֲטָא שֶׁקָּדַם כְּאוֹמְרָם
ז"ל (וְהָרַח"ד מ'). כִּי הִסְמִיךְ הוּא בְּחִינַת אֵל
אֲחֵר, וְלָזֶה צִוָּה ה' בִּיתֵר שְׁאֵת לְשִׁמּוֹר אֶת
הַדָּבָר, וְצִוָּה כָּאֵן עַל כְּלָלוֹת הַמּוֹעֲדִים, אוֹלִי
כִּי לְצַד שְׁנָאֵמֶר בְּעֵגֶל (לְעִיל ל"ב ד') אֵלֶּה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הִעֲלוּךָ וְגו' וְכָל הַמּוֹעֲדִים תְּלוּיִים
בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, לָזֶה חֲזוֹר ה' עַל הַדָּבָר כְּדִי

וּקְרָא לָךְ וְגו' וְאִמְרוּ בְּמַסְכַּת ע"ז (ח'). כִּי
מִשְׁעַת קְרִיאָה מַעֲלָה עָלָיו הַתּוֹכַח כְּאֵלּוּ אֲכַל,
וְאִמְרוּ מִזְבַּחוֹ כְּתֹב רַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת שְׁחִיטָה
(פ"ד) שָׁבָא לְאִסּוֹר שְׁחִיטַת גּוֹי מִמֶּה שֶׁהִזְכִּירָם
בְּאִסּוּרֵי גּוֹיִם הֵא לְמַדַּת שְׁבִיעִיּוֹת הַזִּבְיָה לְכַד
יִמַּעַב ה' הַגֵּם שְׁאִין בָּה א' מִפְּסוּלֵי שְׁחִיטָה:
(יח) אֶת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר. טַעַם מִצְוָה זוֹ כָּאֵן

צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה): "שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וגו'". ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך, מה חריש, רשות, אף קציר, רשות, יצא קציר העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת.

(כב) וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוּרֵי קִצִּיר חֲמִישִׁים וְחַג
הָאֶסִּיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה:

כ"י • בְּכוּרֵי קִצִּיר חֲמִישִׁים • שְׁמֵתָה מִבֵּיא בּוֹ שְׁתֵּי הַלָּחִים מִן הַחֲמִישִׁים (ראש השנה כא) • בְּכוּרֵי • שְׁמֵתָה מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הַבָּאָה מִן הַחֲדָשׁ שֶׁל חֲמִישִׁים לַמִּקְדָּשׁ, כִּי מִנְחַת הָעֶמֶר הַבָּאָה בַּפֶּסַח, מִן הַשְּׁעוֹרִים הִיא. וְחַג הָאֶסִּיף • בְּזִמְנָן שְׁמֵתָה אוֹסֵף תְּבוּאָתְךָ מִן הַשָּׂדֶה לַבֵּית. אֶסִּיפָה זֶה לְשׁוֹן הַכִּנְסָה לַבֵּית, כְּמוֹ (דברים כב): "וְאֶסְפָּתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ". תְּקוּפַת הַשָּׁנָה • שְׁמֵתָה בַּחֲזֶרֶת הַשָּׁנָה, בַּתְּחִלַּת הַשָּׁנָה הַבָּאָה. תְּקוּפַת • לְשׁוֹן מִסְבָּה וְהַקְפָּה.

(כג) שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי הָאֲדֹנָי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • כָּל־זְכוּרְךָ • כֹּל הַזָּכָרִים שָׁבָד. הִרְבָּה מִצְוֹת בַּתּוֹרָה נֶאֱמָרוּ וְנִכְפְּלוּ, וַיֵּשׁ מֵהֶם שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וְאַרְבַּע, לְחִיב וְלַעֲנֹשׁ עַל מִנְּיָן לְאוֹיֵן שְׁבָהֶם, וְעַל מִנְּיָן עֲשֵׂה שְׁבָהֶם.

(כד) כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־
יִחְמַד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לְרֹאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה:

כ"י • אוֹרִישׁ • כְּתַרְגֻּמוֹ אֶתְרִיךְ, וְכֵן (דברים ב): "הִחַל רֶשֶׁת", וְכֵן (במדבר לב): "וַיִּרֶשׁ אֶת הָאֱמֹרִי", לְשׁוֹן גְּרוּשִׁין. וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלְךָ • וְאַתָּה רְחוֹק מִבֵּית הַבְּחִירָה וְאֵינְךָ יָכוֹל לְרֹאוֹת לִפְנֵי תְּמִיד. לָכֵךְ אֲנִי קוֹבֵעַ לָךְ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים הֶלְלוּ. אור החיים

(כה) לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֲמִין דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין לְבָקָר זֶבֶח
חַג הַפֶּסַח:

כ"י • לֹא־תִשְׁחַט וְגו' • לֹא־תִשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח וְעַדִּין חֲמִין קִיִּם, אֲזַהֲרָה לְשׁוֹחֲט, אוֹ לְזוֹרֵק אוֹ לְאַחַד מִבְּנֵי חֲבוּרָה (פסחים טו). וְלֹא־יִלִּין • כְּתַרְגֻּמוֹ. אֵין לִינָה מוֹעֵלַת בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵין לִינָה אֵלָּא בַּעֲמֹד הַשֶּׁחֶר. זֶבֶח חַג הַפֶּסַח • אֱמֹרִי, וּמִפְּאֵן אֵתָּה לְמַד לְכָל הַקָּטָר חֲלָבִים וְאַבְרִים.

(כו) רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ:

כ"י • רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ • מִשְׁבַּעַת הַמִּנְיָן הָאֱמֹרִים בְּשֶׁבַח אֲרָצְךָ (דברים ח): "אֲרֶץ חֲטָה וְשִׁעוּרָה וְגִפְּן וְגו'". וּדְבַשׁ, הוּא דָּבֶשׁ תְּמָרִים. לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי • אֲזַהֲרָה לְבָשֶׁר בַּחֲלָב, וְשֹׁלֵשׁ פַּעַמִּים כְּתוּב בַּתּוֹרָה: אֶחָד לְאִכְלָה, וְאַחַד לְהִנָּאֵה וְאַחַד לְאִסּוּר בִּשּׁוּל (חולין קטו). גְּדִי • כָּל וְלֹד רֶךְ בְּמִשְׁמַע, וְאַף עַגְל וְכֶבֶשׂ, מִמָּה שֶׁהֲצִרָךְ לְפָרֶשׁ בְּכֶמֶה מִקּוֹמוֹת "גְּדִי עֲזִים" לְמַדְתָּ, שְׁגָדִי סֵתָם כָּל יוֹנָקִים בְּמִשְׁמַע. בַּחֲלָב אִמּוֹ • פָּרֶט לְעוֹף, שְׁאֵין לוֹ חֲלָב, שְׁאֵין אִסּוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה אֵלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

♦ שבת קודש ט"ו אדר א' ♦

כַּוְנָאֵמֵר יִי לְמִשָּׁה כְּתֹב לָךְ יֵת פְּתִגְמִיא
הָאֵלִין אַרִי עַל מִימֵר פְּתִגְמִיא הָאֵלִין גְּזִירִית
עֲמָךְ קָנִים וְעַם יִשְׂרָאֵל:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מִשָּׁה כְּתֹב־לָךְ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת־
יִשְׂרָאֵל:

כז"י ◀ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • וְלֹא אֶתָּה רִשְׁאֵי לְכַתֵּב תּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה.

כח וַיְהִי וַיִּהְיֶה מִמֶּנּוּ קָדָם יִי אַרְבָּעִין יָמִין
וְאַרְבָּעִין לַיְלֹן לַחֲמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא
שָׁתִי וּכְתֹב עַל לוחֲמָא יֵת פְּתִגְמִי קָנִים
עֲשָׂא פְתִגְמִין:

(כח) וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה
לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלַּחַת אֶת
דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 178)

וַיְהִי שָׁם . . אַרְבָּעִים יוֹם . . לֶחֶם לֹא אָכַל (לד, כח) כְּתֹב הַמְהֵרָשָׁא (יומא עה, ב) שֶׁהַכּוֹנֵן לַאֲרָבָעִים יוֹם הָאֲמֻצָּעִים, שֶׁהָיוּ בְּכַעַס,
”וְהַתְּעִנָּה בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל עַל חֹטֵא הָעֵגֶל”. וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ גְדוֹל, שֶׁהָרִי פִּסּוּקֵנוּ מְדַבֵּר בְּאַרְבָּעִים יוֹם הָאֲחֻרּוֹנִים, שֶׁהָיוּ בְּרָצוֹן. אִם הַחִיִּים

כט וַיְהִי כִּד נַחַת מִשָּׁה מְטוּרָא דְּסִינִי וַתִּרְיֵן
לוחִי סְהֻדוּתָא בִּידָא דְּמִשָּׁה בְּמַחְתָּה מִן
טוּרָא וּמִשָּׁה לֹא יָדַע אַרִי סִגִּי זִיו יִקְרָא
דְּאִפּוּהִי בְּמַלְלוּתָהּ עֲמָה:

(כט) וַיְהִי בְּרִדַת מִשָּׁה מִהֵרָ סִינִי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת
בִּיד־מִשָּׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהֵר וּמִשָּׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר
פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ:

כז"י ◀ וַיְהִי בְּרִדַת מִשָּׁה • כְּשֶׁהִבִּיא לוחות אֲחֻרּוֹנוֹת, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כִּי קָרַן • לְשׁוֹן קָרְנִים, שֶׁהָאֹר מְבַהֵיק וּבוֹלֵט
בְּמִין קָרַן. וּמִהִיכָן זָכָה מִשָּׁה לְקָרְנֵי הַהוּד? רְבוּתֵינוּ אָמְרוּ: מִן הַמַּעֲרָה, שֶׁנִּתֵּן הַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא יָדוּ עַל פָּנָיו,
שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ג): “וְשִׁלַּחְתִּי כַּפִּי”. אִם הַחִיִּים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

פָּנִים קָדָם שִׁינְקָאָם שֶׁהָיָה שָׁם מִסְנָה כְּאִשּׁר
עָשָׂה אַחֵר כִּי כְּשֶׁהִנִּיחַ מִידוֹ הַלּוּחוֹת וְלֹא
נִשְׁאַר בָּמָה לְתֻלוֹת מַעֲצָמוֹ הָרָגִישׁ מִתַּת אֱלֹהִים
כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו וְנִתַּן הַמִּסְנָה תַּכָּף בְּסוּד
(מְשַׁלִּי כ"ה) כְּבוֹד אֱלֹהִים הִסְתַּר דְּבָר:
וּבְמִדְרָשׁ (שְׁמו"ר פמ"ז) ר' יְהוֹנָתָן בֶּר נַחֲמָן
אָמַר כְּשֶׁכָּתַב מִשָּׁה הַתּוֹרָה נִשְׁתַּיַּר
בְּקַלְמוֹס קִמְצָא וְהִעֲבִירוֹ עַל רֹאשׁוֹ וּמִשָּׁם
נִעֲשָׂה קָרְנֵי הוּד ע"כ, וְדִבְרֵיהֶם ז"ל סְתוּמִים
וְחֻתוּמִים, וְאוּלַי שִׁינְקוֹנוֹ לומר כִּי מִצִּינוֹ שֶׁמִּדַּת
הָעֵנָה לְמַעַל מִכָּל בְּאוּמָרָם ז"ל (שֶׁהִשְׁׁר
פ"א) מִה שֶׁעָשְׂתָה חֻקָּהּ עֲטָרָה לְרֹאשָׁהּ שְׁהוּא
הִרְאָה דְּכִתִּיב (תְּהִלִּים קי"א) רֹאשִׁית חֻקָּהּ
יִרְאֵת ה' עָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֹב לְסִגְדָּלָהּ דְּכִתִּיב
(מְשַׁלִּי כ"ב) עָקֹב עֲנָוָה יִרְאֵת ה', וּמִצִּינוֹ
שֶׁהִעֲבִידָה הַתּוֹרָה עַל מִשָּׁה (בְּמִדְרָשׁ י"ב ג')
שֶׁעָנָה מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם, וְכִשְׁאָמַר ה' לְכַתֵּב
הַדְּבָרִים מִצִּינוֹ לוֹ שֶׁלֹּא כְּתֹב עֲנָיו אֱלָא עָנָו
חֲסִידָה יו"ד וְאָף זֶה מִן הָעֲנָוִה, וְכִשְׁכָּר זֶה
זָכָה לְקָרְנֵי הוּד כִּי הִפְלִיא בְּרָצוֹנוֹ וַתִּבְרָךְ גַּם
ה' הִפְלִיא חֲסִידוֹ לוֹ בְּשֻׁנוֹתוֹ מִכָּל הָאָדָם, וְהוּא
מִה שֶׁרָמַז רַבִּי יְהוֹדָה בְּאוּמָרוֹ נִשְׁתַּיַּר בְּקַלְמוֹס
קִמְצָא וְהוּא אוֹת יו"ד שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְכַתֵּב וְלֹא
כְּתֹב לְרֹב עֲנָוָה וּמִקְנָה זָכָה בְּנִזְכָּר:

לְמָה לֹא נִתַּן מִשָּׁה מִסְנָה עַל פָּנָיו בְּרִדְתּוֹ מִן
הָהֵר בְּזִמְנָן שֶׁלֹּא הָיָה מִלְּמַד אֶת יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה,
לִזְוָה אָמַר הַכְּתוּב וּמִשָּׁה לֹא יָדַע זֶה הָיָה סִבָּה
שֶׁלֹּא נִתַּן עַל פָּנָיו מִסְנָה קָדָם וְרָאָהּ אֲהֵרֹן
וְיִשְׂרָאֵל וְהָיָה קָרַן עוֹר פָּנָיו, וְעַד כִּי נִקְשָׁה עַל
זֶה אִיךָ הָיָה הַדְּבָר שֶׁלֹּא הָרָגִישׁ בְּעַל חֵי בְּדָבָר
נוֹסֵף בְּפָנָיו וּבִפְתָּךְ קָרַן פָּנִים, לִזְוָה הַקִּדְּשִׁים
הַכְּתוּב לומר הַסִּבָּה שֶׁמִּנְעָה מִמֶּנּוּ הִזְדִּיעָה
וְאָמַר בְּרִדַת מִשָּׁה מִהֵרָ פְּרוּשׁ כִּי בְּהִיּוֹתָ בְּהֵרָ
לוֹ יִהְיֶה שִׁינְקָאִישׁ בְּהוּד פָּנָיו יִתְלַה הַדְּבָר כִּי
יִבְהִיקוּ פָּנָיו מֵאוֹר פָּנֵי אֵל הַמְּדַבֵּר עִמּוֹ וּבְרִדְתּוֹ
מִן הָהֵר נִסְתַּלַּק תְּלִיתַת הִרְגָּשָׁת אוֹר פָּנָיו, וְעַד כִּי
תִקְשָׁה לְמָה לֹא הָרָגִישׁ בְּמִשְׁפָּךְ יִרְדִּיתוֹ, לִזְוָה
אָמַר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בִּיד מִשָּׁה בְּרִדְתּוֹ מִן
הָהֵר פְּרוּשׁ כְּכֹל מִשְׁפָּךְ רִדְתּוֹ מִן הָהֵר, וְלִזְוָה
הָיָה תּוֹלָה כִּי מִה שֶׁהָיָה מְרָגִישׁ בְּפָנָיו הָיָה
מֵאוֹר הַלּוּחוֹת אֵל מוֹל פָּנָיו יִאִירוֹ וְלֹא יָדַע
כִּי קָרַן פָּנִים הָיָה קְבוּעָה בּוֹ בְּעוֹר פָּנָיו, וְהוּא
אוּמָרוֹ לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו פְּרוּשׁ יָדַע
בְּקָרְנוֹ פָּנִים אָכַל לֹא חָשַׁב שֶׁהָיָה הָאוֹר קְבוּעָה
בְּעוֹר פָּנָיו וְהָיָה תּוֹלָה בַּלּוּחוֹת שֶׁבִּידוֹ וְזֶה
הָיָה סִבָּה שֶׁלֹּא עָשָׂה מִסְנָה וְרָאָהּ אֲהֵרֹן, וְכִפִּי
זֶה גְּזֵרַת הַכְּתוּב הִיא וְיִבְרָא אֲהֵרֹן וְגו' כִּי זִוְלַת
כָּל הַכְּתוּב לֹא הָיוּ רֹאִים אֲהֵרֹן וְיִשְׂרָאֵל קָרַן

(כח) לֶחֶם לֹא אָכַל וְגו'. הַצָּרִיךְ לִפְרֹט לֶחֶם
וּמַיִם וְלֹא הִסְפִּיק לומר לֹא אָכַל וְלֹא
שָׁתָה, לְדַבֵּק בְּדַבְּרָיו בֹּא כִּי דוּקָא לֶחֶם וּמַיִם
הוּא שֶׁלֹּא אָכַל וְשָׁתָה אָכַל אֲכִילָה אַחֲרַת
וּשְׁתִּיָּה אַחֲרַת אָכַל וְשָׁתָה כְּאוּמָרוֹ (תְּהִלִּים
מ') וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מַיִם, גַּם נִמְשָׁלָה לְמַיִם
(תְּפִלָּתוֹ ז'), וְאִם הָיָה אוֹמֵר לֹא אָכַל וְלֹא
שָׁתָה יֵשׁ בְּמִשְׁמַע כָּל מִין אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה:
(כט) וַיְהִי בְּרִדַת וְגו'. אָמַר וַיְהִי לְשׁוֹן צַעֲרָה, לְרַמֵּז
מִה שֶׁנִּכְוָה כָּל הַצִּדִּיקִים שֶׁבְּמַחְתָּה יִשְׂרָאֵל
מִמַּעֲלַת מִשָּׁה אֲשֶׁר עָנָתָה בְּפָנָיו דְּכִתִּיב וְיִבְרָא
אֲהֵרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשָּׁה וְהָיָה קָרַן וְגו':
בְּרִדַת מִשָּׁה מִהֵרָ וְגו'. לֹא נִדְרַע גְּזֵרַת הַכְּתוּב
אִיָּה מְקוּמָה, עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת לְמָה
כָּפַל לומר בְּרִדְתּוֹ מִן הָהֵר וְלֹא הִסְפִּיק בָּמָה
שֶׁאָמַר בְּסֻמּוֹף בְּרִדַת מִשָּׁה וְגו'. עוֹד צָרִיךְ
לְדַעַת לְאִיזָה עֲנָן הוֹדִיעַ הַכְּתוּב שֶׁלִּילַת יָדִיעַת
מִשָּׁה בְּדָבָר קָדָם שִׁינְקָנוֹ תְּחִלָּה עֲנָן קָרַן
פָּנִים שֶׁשָּׁנָו. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת מִי הוֹדִיעָנוּ
לְמִשָּׁה כִּינֹן שֶׁלֹּא יָדַע מַעֲצָמוֹ וְאִם הוֹדִיעָנוּ
לְמָה לֹא הוֹדִיעַ הַכְּתוּב סֹדֵר הַהוֹדָעָה.
אָכֵן יִתְבָּאֵר הָעֲנָן לְפִי מִה שֶׁהוֹדִיעַ הַכְּתוּב
אַחֵר זֶה כִּי נִתַּן מִשָּׁה מִסְנָה עַל פָּנָיו
בְּתִמְדוּת וְזִלַת בְּעֵת לְמוֹדוֹ אִם כֵּן יֹאמַר הָאִמֵּר

(ו) וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרָן עָוֹר
פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהִים:

כ"ט • וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהִים • בא וראה כמה גדולה כחה של עברה, שעד שלא פשטו ידיהם בעברה, מהו אומר (לעיל כד): "ומראה כבוד ה' כאשר אכלת בראש ההר לעיני בני ישראל" ולא יראים ולא מודעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומודעזעים.

(זא) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהֱרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים
בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

כ"ט • הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה • כמו נשיאי העדה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם • שליחותו של מקום, ולשון הנה הוא כל הענין הזה.

(לב) וְאַחֲרֵיהֶן נָגְשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוּם אֶת כָּל־אִשָּׁר
דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינַי:

כ"ט • וְאַחֲרֵיהֶן נָגְשׁוּ • אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל: 'תנו רבנן: כיצד סדר המשנה? משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה. נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים, ישבו לצדדין. נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם. נמצא, ביד כל העם א', ביד הזקנים ב', ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בערוכין (נד).

(לג) וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֱתָם וַיֵּתֵן עַל־פָּנָיו מִסֹּה:

כ"ט • וַיֵּתֵן עַל־פָּנָיו מִסֹּה • בתרגומו: בית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא (כתובות סב): 'סוי לבא, ועוד בכתבות: 'הנה קא מסנה לאפה', לשון הבטה, היה מסתכל בה. אף כאן, מסנה, בגד הנתן כנגד הפרצוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד, שלא יזנו הכל מהם, היה נותן המסנה כנגדן ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום נדבר עמו עד צאתו ובצאתו יצא בלא מסנה.

(לד) וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסֹּר אֶת־הַמִּסֹּה:
עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִצְוָה:

כ"ט • וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וראו קרני ההוד בפניו, וכשהוא מסתלק מהם.

(לה) וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרָן עָוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה
וְהָיִיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסֹּה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ:

כ"ט • וְהָיִיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסֹּה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ • וכשבא לדבר איתו, נוטלו מעל פניו: אור החיים

קל"ט פסוקים, חננאל"ל סימן. חסלת פרשת כי תשא

הפטרה לפרשת תשא נדפסה בעמ' קעב

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

דנו מפני זה לאסר לראות פניו בזמן שאין מסנה אלא וראו בני ישראל את פני משה והדבר מוכן כי לא בדרך אסור היו רואים ממה שלא הקפיד עליהם וחפץ ה' לראות באור החיים:

חסלת פרשת כי תשא

לכמות שהיה, לזה היו מסתכלים בפניו בכל עת להצדיק כי קרן וגו', ואולי כי חזרה עטרה לישנה בבחינת פניו על דרך אומנם ז"ל (ב"ר פ"ב) בספרו של רבי מאיר כתוב כתנת אור, כמו כן משה נעשה עור פניו אור. עוד ירצה כי הגם שעשה משה המסנה לא

לה וראו בני ישראל וגו'. צריך לדעת לאיזה ענין חזר הכתוב להודיע זה, ואולי כי שמיענו שהצרכו ישראל לראות הדבר פעמים אחרים להצדיק כי קרן עור פניו לצד שהיה מחוש שהאור הלו היה לצד עקבתו את ה' נצצו אורות בפניו ובהאריך הזמן יחזר הדבר

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תשא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט' אדר א' מפרק מט עד סוף פרק נד	יום רביעי - י"ב אדר א' מפרק סו עד סוף פרק סח
יום שני - י' אדר א' מפרק נה עד סוף פרק נט	יום חמישי - י"ג אדר א' מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שלישי - י"א אדר א' מפרק ס עד סוף פרק סה	יום שישי - י"ד אדר א' מפרק עב עד סוף פרק עו
שבת קודש - ט"ו אדר א' מפרק עז עד סוף פרק עח	

יום ראשון ט' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 70, פרק כט אך עוד... עד עמ' לו, חומריות וגסות.

34 – על האדם להלחם עם היצר הרע שרוצה שהאדם יספק את
35 תאוותיו בכל דבר. וכשהלב נמצא במצב של טמטום וכבדות –
36 אין הוא מסוגל לנהל מלחמה זו עם היצר הרע. וזאת היא עצמה
37 היעוצה בזהר הקדוש², דאמר רב מתיבתא בגן עדן, –
38 שאמר ראש הישיבה בגן
39 עדן, "אָעא דְּלֵא סְלִיק
40 בִּיה נְהוּרָא – מְבַשְׂשִׁין
41 לִיה כּו', – בול עץ שאין
42 האש אוחות בו – מבטשים
43 אותו, מכים בו ומפרידים
44 אותו לחתיכות. כדי
45 להדליק בול עץ שאין האש
46 נאחות בו – אין מן הצורך
47 להוסיף אש חזקה יותר,
48 אלא אפשר להכין את העץ
49 שהאש תשלוט בו, וזאת –
50 על-ידי שמפרידים אותו
51 לחתיכות קטנות ודקות. כך
52 גם – ממשיך ב"זהר": גופא
53 דְּלֵא סְלִיק בִּיה נְהוּרָא
54 דְּנִשְׁמָתָא – מְבַשְׂשִׁין לִיה
55 כּו'". – גוף שלא נקלט בו האש והאור של הנשמה – מבטשים
56 אותו. אז – מסיים ה"זהר" נעשה הגוף ראוי לקליטת "נהורא
57 דנשמתא" (אור הנשמה). פְּרִישׁ "נְהוּרָא דְּנִשְׁמָתָא", – משמעות
58 "נהורא דנשמתא" – אור הנשמה – (שאינו מאיר בגוף). שְׁאֹר
59 הַנִּשְׁמָה וְהַשְׁכָּל אֵינוֹ מְאִיר כָּל כֶּךָ לְמַשֵּׁל עַל חֲמִירִית
60 שְׂבִגוּף. – שכן, על ה"שכל" של הנשמה, לשלוט בחומריות הגוף
61 ולזככה. ואילו בנידון דידן (בענינו) אין אור הנשמה והשכל
62 משפיעים על החומריות. וְאִפֹּה שְׂמִינִין וּמִתְבַּנֵּן בְּשִׁכְלוֹ בְּגִדְלָת
63 ה' – כלומר: ב"התבוננות" לא חסר לו כלום, ובכל זאת, אֵינוֹ
64 נִתְפָּס וְנִדְבָק בְּמַחֲוֹ כָּל כֶּךָ – הבנה זו אינה נתפסת ונדבכת
65 כל כך במוחו, שְׂיֻכָּל לְמַשֵּׁל עַל חֲמִירִית הַלֵּב, – וזאת, מִחֲמַת
66 חֲמִירִיתִין וְנִסְוִיתִין. – של המוח והלב³.

1 פֶּרֶק כַּט. בפרקים הקודמים, העלה רבנו הזקן שורה של עצות, כיצד
2 להשתחרר מעצבות, שיש בה משום הפרעה לעבודת ה'. בפרק שאנו עומדים
3 ללמוד, מורה רבנו הזקן כיצד להשתחרר מהפרעה אחרת בעבודת ה', והיא
4 – טמטום הלב, שלעיתים קורה שלבו של אדם סתום ואינו ברי-הרגשה, ולכן
5 אין הוא מסוגל לקלוט את אור
6 ה"שכל" הפועל להשפיע על
7 הלב, שיגיע בתפילתו לאהבת ה'
8 וליראת ה'.
9 אִךְ עוֹד אַחַת צָרִיךְ
10 לְשִׁית עֲצוֹת – לחפש
11 עצות, בְּנִפְשוֹת הַבִּינּוּנִים,
12 – בנפשות אלה שהם
13 במדרגת ה"בינוני" אֲשֶׁר
14 לְפַעֲמִים וְעֵתִים רַבִּים יֵשׁ
15 לָהֶם טַמְטוּם הַלֵּב
16 שְׁנַעֲשֶׂה – הלב, כְּאֵבֶן,
17 וְלֹא יָכוֹל לִפְתָּח לְבוֹ
18 בְּשׁוּם אֶפֶן לְעִבּוּדָה
19 שְׂכָלָה זֹו תְּפִלָּה, – כפי
20 שמפרשים בתורת
21 החסידות, הכוונה היא,
22 שהתפילה היא עבודה בתוך הלב ועם הלב; העבודה בתוך הלב
23 – היינו: שמה שהאדם מבין במוחו, יאיר בלבו; ומגמתה של
24 עבודה זו היא, להשפיע על הלב לשנות את רגשותיו לטובה,
25 שבמקום תאוות הלב לדברים גופניים – תהיינה לו אהבת ה'
26 ויראת ה'. ברם, לעבודה זו, זקוק האדם לפתיחת הלב שלבו יהיה
27 פתוח לקלוט מה שהמוח מבין ומושפע ממנו. כשהלב סתום ואינו
28 מסוגל לקלוט – יש בכך משום הפרעה לעבודת הלב שבתפילה.
29 וְגַם לְפַעֲמִים לֹא יוֹכֵל לְהִלָּחֵם עִם הַיֵּצֵר, לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִתְרֵ
30 לוֹ, מִפְּנֵי כְבֻדּוֹת שְׂכָלָה. – כפי שלמדנו בפרק כ"ו, חלק
31 מעבודתו של ה"בינוני", הוא לקדש את עצמו בדברים המותרים:
32 לא לעשות את מה שהוא מתאוה לעשות, כמו: להימנע מלאכול
33 – כשהוא רוצה לאכול, וכדומה. דבר זה בא בדרך של מלחמה

יום שני י' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לו, והסיבה היא... עד עמ' לו, בשר אדם.

73 ומחשיכה אורה. – את אור הקדושה של הנפש האלקית. כשם
74 שבמשל, כשאין האש נאחות בבול העץ, לא נדרש דוקא להוסיף
75 יותר אש, אלא מפרידים
76 את בול העץ לחתיכות
77 קטנות, שתהיינה מסוגלות
78 להידלק – כך גם בנמשל,

67 וְהַסְכָּה – לכן, היא גִּסּוֹת הַקְּלִיפָה, שְׂמִינִיָּה עֲצָמָה עַל אֹר
68 קְדוּשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, – הנפש הבהמית, שהיא נפש של קליפה,
69 מגביהה את עצמה
70 בחומריותה, כנגד אור
71 הקדושה של הנפש
72 והמסתרת, ומסתרת ומחשיכה אורה. ולזאת

ליקוטי אמרים

והסיבה היא גסות הקליפה שמגביה עצמה על אור
קדושת נפש האלהית ומסתרת ומחשיכה אורה. ולזאת

1. ספרי, רש"י דברים יא, יג. 2. חלק ג קסח, א. 3. מפי זקני החסידים שמענו: אף שמתחילת הפרק אמר רבנו הזקן, שהטמטום הוא בלב בלבד, ואילו כאן הוא מסיים, מחמת חומריות וגסות, שזה מזיק לחומריות ולגסות של שניהם, של הלב והמוח? אלא ממה שהלב אינו כמו שצריך להיות, הוכחה שגם במוח לא נתקבלה ההתבוננות כראוי. אם המוח מקבל את ההתבוננות כראוי – מן ההכרח שזה ישפיע על הלב.

וכשהוא שובר את עצמו, הוא שובר בכך את ה"סטרא אחרא". וְעַל
נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שָׁבוּ נֶאֱמַר: "נִשְׁמָה שְׁנֵתָת בִּי מְהֻרָה הִיא",
"שְׁנֵתָת בִּי" דִּיקָא, - בי, דוקא, מְכַלָּל - מכאן, שְׁהָאֲדָם עֲצָמוּ
אֵינְנוּ הַנִּשְׁמָה הַמְהוּרָה, - שהרי, אז לא היה אומר "שנתת בי".
בשעה שהאדם אומר
"שנתת בי", אומרים זאת
נפשו וגופו, כי הגוף
כשלעצמו איננו אדם שיכול
לומר. משמעות הדברים
היא שהאדם עצמו הוא
הנפש הבהמית המוחה את
הגוף, והיא אומרת על
הנפש האלקית "שנתת בי".
כִּי אִם פְּצַדִּיקִים, - בהם,
אין הנפש הבהמית - האדם
עצמו; שִׁבְחָם הוּא לְהַפְּדָה,
שְׁנִשְׁמָה הַמְהוּרָה שְׁהִיא
נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית - הוּא
הָאֲדָם, - שכן, כל חיותם באה מהנפש האלקית בלבד, גם הגוף חי
מהנפש האלקית, וְגוֹפָם נִקְרָא "בְּשַׁר אָדָם", - טפל לאדם עצמו.

ליקוטי אמרים

צריך לבטשה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים
להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאס ככתוב ולב
נשבר רוח נשברה היא הם"א שהיא היא האדם עצמו
בבינונים שנפש החיונית המוחה הגוף היא בתקפה
כתולדתה בלבו נמצא היא היא האדם עצמו. ועל
נפש האלהית שבו נאמר נשמה שנתת בי טהורה היא
שנתת בי דייקא מכלל שהאדם עצמו איננו הנשמה
הטהורה כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך שנשמה
הטהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם וגופם נקרא
בשר אדם.

לא נדרשת התבוננות גדולה ועמוקה יותר בגדולת ה', אלא יש
לשבור את חומריות הקליפה, כדי שהאדם יהיה ראוי לקלוט בתוכו
את אור הקדושה של הנפש האלקית. וְלִזְזָתָהּ - ולכן, צָרִיךְ
לְבַטְשָׁהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ לְעֶפֶר, דִּהְיִינוּ לְקַבֵּעַ עֵתִים לְהַשְׁפִּיל עֲצָמוֹ,
- לעשות "חשבונות"
שישפיעו על השפלתו,
לְהִיטֵת "נִבְזָה פְּעִינֵינוּ
נִמְאָס" פְּכַתוּב, וְ"לֵב
נִשְׁבָּר" - "רוח נִשְׁבָּרָה",
הִיא הַסְמָרָא אַחְרָא, -
על-ידי ההשפלה נשברת
רוח ה"סטרא אחרא", שְׁהִיא
הִיא הָאֲדָם עֲצָמוֹ
פְּצַדִּיקִים, - הנפש הבהמית
של הקליפה, היא האדם
עצמו באלה שמדריגתם
היא מדריגת ה"בינוני",
שֶׁנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְּחִיָּה
הַגּוֹף, הִיא בְּתַקְפָּה כְּתוּלְדָתָה בְּלָבוֹ, - של ה"בינוני", נִמְצָא
הִיא הִיא - הנפש שמן הקליפה, הָאֲדָם עֲצָמוֹ. - ב"בינוני".

יום שלישי י"א אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לו, וכמאמר הלל הזקן... עד עמ' לו, האדם עצמו.

ובמאמר הלל הזקן לתלמידיו, בְּשִׁתִּיה חוֹלֵךְ לְאַבֵּל, הִיָּה אֹמֵר נִתְּחַפֵּךְ לְטוֹב, וְנִכְלָל בְּקִדְשֵׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִמֶּשׁ, בְּצַדִּיקִים.
- וממילא, הנפש האלקית
היא האדם עצמו בצדיקים.
אֲכָל בְּבִינוּנִי, מֵאֲחֵר
שְׁמֻחֻתָּה וְעֲצָמוּתָּה שֶׁל
נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהִמִית
שְׁמִסְמָרָא אַחְרָא,
הַמְלַבֶּשֶׁת בְּדָמוֹ וּבְשָׂרוֹ,
לֹא נִתְּחַפֵּךְ לְטוֹב - הִרִי
הִיא הִיא - הנפש
הבהמית שמן הקליפה,
הָאֲדָם עֲצָמוֹ. - וכשאדם
שובר את עצמו, הוא
שובר בכך את ה"סטרא
אחרא".

ליקוטי אמרים

ובמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך
לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה
ועניה הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו ולכן אמר שהוא
גומל חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק
נפש האלהית לבד כי היא לבדה מוחה גופו ובשרו
שחרע שהיה בנפש החיונית המלוכשת בדמו ובשרו
נתהפך לטוב ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש
בצדיקים. אבל בבינוני מאחר שמהותה ועצמותה של
נפש החיונית הבהמית שמש"א המלוכשת בדמו
ובשרו לא נהפך לטוב הרי היא היא האדם עצמו

שְׁהוּא חוֹלֵךְ לְגַמֵּל חֶסֶד
עִם הָעֵלּוּבָה וְעֵנְיָה - הוּא
גּוּפוֹ, כִּי - הַגּוֹף, כְּמוֹ זָר
נִחְשָׁב אֲצִלּוֹ, וְלִכֵּן אָמַר
שְׁהוּא גּוֹמֵל חֶסֶד עִמּוֹ
כִּמְה שְׁמֵאֲכִילוֹ, - כְּמוֹ
שְׁעוֹשִׂים חֶסֶד כְּשִׁנּוּתִים
לְאֲכֹל לִזְלָתָהּ. כִּי הוּא
עֲצָמוֹ אֵינוֹ רֶק נֶפֶשׁ
הָאֱלֹהִית לְבַד, כִּי הִיא
לְבָדָה - הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
מְחִיָּה גּוּפוֹ וּבְשָׂרוֹ, שְׁחָרַע
שְׁחָיָה בְּנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית
הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּדָמוֹ וּבְשָׂרוֹ -

כפי הכלל הידוע, ששכל ומדות הם "עילה ועלול", סיבה ומסובב, וכשהסיבה קיימת בא המסובב בדרך ממילא. ולכן - אם אין ביכולת השכל להשפיע על הלב, מן ההכרח לומר, שהשכל אינו מאיר כראוי במוח עצמו, וזה נובע מחומריות וגסות המוח. על דברים אלה - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א"כ למה לא אמר גם בר"פ ע"ד המוח? - אולי התירוץ על הנ"ל בר"פ קאי בבינונים, ובינוני תמיד מוחו ברשותו כו' (עיין פ"ז). משא"כ כאן מפרש הזהר, ובהר פשיטא דמדבר גם ברשעים (אף - שגם בבינונים קאי, שלכן הביאו בנדר"ז)". 4. תהלים טו, ד. 5. תהלים נא, יט: רוח נשברה לב נשבר. 6. ברכות השחר: ברכות ס, ב. 7. שמות ל, לב. 8. ויקרא רבה לד, ג.

יום רביעי י"ב אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 72, וא"כ הוא... עד עמ' 72, ספי"ג.

שְׁתוּבוּ? "וְאֵנִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְגו'" – וכש'אדם נמשל לתולעת, הרי הוא ממילא גרוע מתולעת, שאין לה בחירה לשנות את עצמה מכפי שבראו אותה. על כל פנים, כל האמור מהווה חשבון נפש, להביא את ה"בינוני" לשבירת עצמו. ברם, יש הרי זמנים

בהם אין ל"בינוני" קשר לתאוות, כמו בשעת התפילה, כשהאבה

להקב"ה היא בהתגלות בלבו, כפי שהוסבר בפרק י"ב – ועל כך אומר רבנו הזקן: [וְגַם בְּשִׁמְתִּינִי בֹו נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית לְעוֹרֵר הָאֱהָבָה לָהּ בְּשִׁעַת הַתַּפִּלָּה – אֵינָה בְּאֵמַת לְאִמְתּוֹ לְגִמְרִי, מֵאַחַר שְׁחֻלְפָתָהּ וְעוֹבְרָתָהּ אַחֵר הַתַּפִּלָּה, בְּנִזְכָּר לְעִיל כּוֹף פֶּרֶק יג]. – "אמת" היא רק

כשהיא נשארת לתמיד, ועל כך נאמר: "שפת אמת תכון לעד"¹⁰. ואילו, אם היא מתקיימת לזמן קצוב בלבד – אין זו האמת האמיתית לגמרי. אף שבאותו פרק הוסבר, שב"בינוני", מאחר שביכולתו לעורר בתוכו תמיד את האהבה לה' מחדש – גם זה נקרא "שפת אמת תכון לעד", הרי זו רק האמת לאמיתו "שלהם" (של הבינונים). אבל אין זו האמת האמיתית לגמרי. כשעל ה"בינוני" להגיע ל"לב נשבר", עליו לעשות את חשבון נפשו, שאכן אין זו האמת האמיתית לגמרי, מאחר שאהבתו לה' חולפת ועוברת אחרי התפילה.

להלן, עושה רבנו הזקן חשבון של ה"בינוני", כיצד יגיע ללב נשבר מעובדה זו עצמה, שהאדם שבו הנו מ"סטרא אחרא": וְאֵם בֶּן – אם ה"אדם" שבו הוא מהנפש של "סטרא אחרא", הוא רְחוֹק מֵה' בְּתַכְלִית הַרְחֹק, שְׁהָרִי בֶחַ הַמִּתְאַוֶּה שֶׁנִּפְשׁוֹ הַתַּכְמִית יָכוֹל גַּם בֶּן לְהִתְאַוֶּה לְדָבָרִים הָאֲסוּרִים שֶׁהֵם נֶגֶד רְצוֹנוֹ יְתַפְרֶה, אֵף שְׁאִינוֹ מִתְאַוֶּה לְעֲשׂוֹתָם בְּפֶעַל מִשְׁ חֵם וְשָׁלוֹם, רַק שְׁאִינֵם מְאֻסִּים אֲצִלוֹ בְּאֵמַת, כְּבִצְדִיקִים, – בְּצִדִיקִים מְאֻסִּים בְּאֵמַת הַדְּבָרִים, שֶׁהֵם נֶגֶד רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה, וְאִילוֹ ב"בִּינוֹנִי" אֵין הֵם מְאֻסִּים וִיתֵכֵן שֶׁגַם יִתְאַוֶּה לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר לְעִיל [פֶּרֶק יב]. – שֶׁה"בִּינוֹנִי" כֵּן"ל ספי"ג] לאחר תפילתו, כשהאבה

ה' איננה בהתגלות בלבו, יתכן שיתאוה לכל הדברים הגשמיים שבעולם הזה, גם בהיתר וגם באיסור, אלא, כפי שמוסבר שם, התאוה לדבר של איסור אינה גדולה כל כך שירצה לממשה בפועל, הוא נכשל רק בהרהורי עבירה. וְכֵן – בהתאוותו לדברים שהם נגד רצונו של הקב"ה, הוא גָּרֵעַ וּמִשְׁקָן וּמִתְעַב יוֹתֵר מִפְּעֻלֵי חַיִּים הַטְּמָאִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׁים בְּנִזְכָּר לְעִיל, – בפרק כ"ד, שבעלי החיים הטמאים אינם עושים דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ואילו האדם שעושה דבר כזה, הוא גרוע מהם, וְכֵן

יום חמישי י"ג אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 72, ובפרט כשיזכור... עד עמ' 72, נגדי תמיד.

האדם ישנו עומק לפנים מן העומק, וְהַכֵּל – תלוי לְפִי מֵה שֶׁהוּא אָדָם, – בשעה שאדם נמצא במדריגה עליונה יותר – נדרשת ממנו תשובה גדולה יותר וחרטה עמוקה יותר בלבו, וְלִפִּי הַזְמַן וְהַמְּקוֹם, – שבזמן מסויים ובמקום מסויים אפשר שתידרש

ממנו תשובה עמוקה יותר מאשר במקום ובזמן אחר, למשל: אם באותו זמן ובאותו מקום קיימים לפניו פחות נסיונות בענין מסויים – נדרש אז ממנו שהתשובה על אותו ענין תהיה גדולה יותר מאשר במקום ובזמן שעליו להיאבק יותר באותם נסיונות, בְּיָדוּעַ לְיִדְעִים. – לכן, יתכן שהתשובה שעשה אי פעם, לא יהיה די

ובפרט בְּשִׁיזְכּוֹר טְמָאִת נִפְשׁוֹ בְּחִטָּאִת נְעוּרִים, וְהַפְּגָם שֶׁעָשָׂה בְּעִלְיוֹנִים, – שם שורש נפשו, ואף שכיום אין הוא שייך לאותם חטאים, אלא התרחשו אצלו לפני שנעשה "בינוני" – אומר על כך רבנו הזקן: וְשֵׁם – בעולמות העליונים, הוא לְמַעְלָה מִחַזְזוֹ, וְכֵאלוֹ פָּנִים וְנִמְמָא הַיּוֹם חֵם וְשָׁלוֹם מִשְׁ. וְאֵף שֶׁבִּכְבֵּר עָשָׂה תְּשׁוּבָה, – על חטאיו, ותשובה הרי מסירה את הפגם, הָרִי עֶקֶר הַתְּשׁוּבָה והמקום כידוע ליודעים ולכן עכשיו בשעה זו שרואה בלב על העבירה – מסירה את הפגם, וְהַלֵּב יֵשׁ בּוֹ בְּחִינּוֹת וּמִדְּרָגוֹת רְבוּת, – כפי הידוע¹¹ על מה שנאמר¹²: "ממעמקים קראתיך" – שבלב

- 1 בה למצב בו הוא נמצא כיום, והיום נדרשת ממנו תשובה גדולה
 2 יותר; ולכן עָשָׂנו בְּשִׁעָה זו, שְׂרֹאָה בְּעֶצְמוֹ "דְּלָא סְלִיק בֵּיה
 3 נְהוּרָא דְנִשְׁמָתָא", — שאור
 4 הנשמה אינו "נתפס" בו,
 5 מְכַלָּל — מכאן, שְׁחִיּוּם לֹא
 6 נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָהּ, ²
 7 וְעֻנּוּתֵי מְבִדִּילִים, — בינו ³
 8 לבין אביו שבשמים, ואינם ⁴
 9 מאפשרים לאור הנשמה
 10 להאיר בו, או שְׂרֻצִּים לְהַעֲלוֹתוֹ לְתִשְׁבָּה עֲלָאָה יוֹתֵר, — לתשובה
 עליונה יותר, וְלִבְּן אִמֵּר דְּיָדָא: ¹³ "וְחִטָּאתִי נִגְדִי תְּמִיד" ¹⁴.

ליקוטי אמרים

בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכלל שהיום
 לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים או שרוצים
 להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלבא יותר
 ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד.

עליונה יותר. וְלִבְּן אִמֵּר דְּיָדָא: ¹³ "וְחִטָּאתִי נִגְדִי תְּמִיד" ¹⁴.

יום שישי י"ד אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 72, וגם מי שהוא נקי... עד עמ' 10, בדבור ומעשה.

- 21 וְגַם מִי שֶׁהוּא נָקִי מִחִטָּאת נְעוּרִים חֲמֻרִים — הרי כדי להגיע
 22 ל"לב נשבר", יָשִׁים אֵל לְבוֹ לְקִיָּם מֵאִמֵּר זֶה־הַקְדוּשָׁה ¹⁵, לְהִיּוֹת
 23 מִ"מֵאֲרִי דְחֻשְׁבָּנָא", — מבעלי החשבון, כמו שבעל עסק עורך
 24 חשבון רוחיו והפסדיו, שחשבון זה נוגע לו ביותר; לא כמו שכיר,
 25 שהדבר אינו נוגע לו כל כך,
 26 דְּהִינּוּ לַעֲשׂוֹת חֻשְׁבּוֹן עִם
 27 נַפְשׁוֹ, מְכַלֵּל הַמַּחֲשָׁבוֹת ⁵
 28 וְהַדְּבָרִים וְהַמַּעֲשִׂים ⁶
 29 שֶׁחֲלָפוּ וְעָבְרוּ מִיּוֹם הַיּוֹתוֹ ⁷
 30 עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אִם הָיוּ ⁸
 31 בָּלֵם מִצַּד הַקְדוּשָׁה, או ⁹
 32 מִצַּד הַטְּמָאָה רַחֲמָנָא ¹⁰
 33 לְצַלָּה, דְּהִינּוּ — צד הטומאה
 34 אין משמעו עבירות דוקא, ¹¹
 35 אלא כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת ¹²
 36 וְהַדְּבָרִים וְהַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר ¹³
 37 לֹא לָהּ הֵמָּה וְלִרְצוֹנוֹ ¹⁴
 38 וְלַעֲבֻדוֹתָהּ, — שכן, גם אם ¹⁵
 39 אין הם ענינים של עבירה, ¹⁶
 40 עצם העובדה שאין ¹⁷
 41 מחשבות, דיבורים ומעשים
 42 אלה לשם ענינים של קדושה — הרי הם מצד הטומאה. שְׁוָהוּ פְּרִי־שׁ
 43 לְשׁוֹן "סְטֵרָא אַחְרָא", בְּנוֹכַח לְעֵיל [בְּפֶרֶק ו']. — שמשמעות
 44 הביטוי "סטרא אחרא" היא — צד אחר, לא צד הקדושה; אם
 45 המחשבות שהוא חושב, הדיבורים שהוא מדבר והמעשים שהוא
 46 עושה, אין בהם ענין של קדושה — הרי הם צד הטומאה והקליפה,
 47 (גם אם אינם עבירות ממש). וּמוֹדַעַת זֹאת, — וידוע הדבר, כִּי כָּל
 48 עַת שֶׁהָאִדָּם מְחַשֵּׁב — חושב, מַחֲשָׁבוֹת קְדוּשׁוֹת — נַעֲשֶׂה מְרַבֵּכָה
 49 בְּעַתָּה זוֹ לְהִיכָלוֹת הַקְדוּשָׁה, שְׁמִיָּהּ מְשַׁפְּעוֹת מַחֲשָׁבוֹת הִלְלוּ. —

ליקוטי אמרים

וגם מי שהוא נקי
 מחטאות נעורים החמורים ישים אל לבו לקיים מאמר
 זה"ק להיות ממארי דחושבנא דהיינו לעשו' חשבון עם
 נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שחלפו
 ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד
 הקדושה או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות
 והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו
 ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל [בפ"ו] ומודעת זאת
 כי כל עת שהאדם מחשב מחשבות קדושות נעשה
 מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה שמהן מושפעות
 מחשבות הללו וכן להפך נעשה מרכבה טמאה בעת
 זו להיכלות הטומאה שמהן מושפעות כל מחשבות
 רעות וכן בדבור ומעשה.

- כמו מרכבה שנתונה כל כולה לרצונו של הרוכב עליה, כך גם
 כשרוצים לומר על מישהו שהוא מסור כולו ובטל לקדושה —
 אומרים שהוא "מרכבה" לקדושה. וכך גם בצד ההפכי. על כל פנים,
 הרי, גם כשאינו מוצא עבירות בעצמו, הוא בכל זאת יכול להגיע
 ל"לב נשבר", על-ידי שיעשה חשבון נפשו מכל מחשבותיו, דיבוריו
 ומעשיו, שבסיכומו ימצא שלא כולם היו מצד הקדושה. ואם הם לא
 היו מצד הקדושה — הרי שהם היו מצד ה"סטרא אחרא". הרי —
 שהוא היה אז "מרכבה" לטומאה ול"סטרא אחרא".

13. תהלים נא, ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה לכאורה זהו פלא - שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכ"ז לא יהא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן מכריח זה מהכתוב ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד, גם לאחר שאמר ולבי חלל - שאין לו יצה"ר רע ועון - מדרי' צדיק, כדלעיל פ"א - וא"כ מדוע צריך תמיד להיות אצלו בזכרון ולעמוד לנגדו מה שהוא חטא פעם? ומוכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדרי' הטוב עצמו, תשו"ע יותר כו'". 15. ראה זח"ג קעה, א. 16. ראה לעיל פרק כג.

יום שבת קודש ט"ו אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לו, עוד ישים אל לבו... עד עמ' לח, כמ"ש בזה"ק.

ליקוטי אמרים

1 עוד ישים אל לבו, - כדי להגיע ל"לב נשבר", רב חלומותיו -
 2 שכן, יותר ממזה שאדם יכול ללמוד על מצבו האמיתי מהזמן שהוא
 3 ער - הוא יכול ללמוד אותו מחלומותיו בשעת השינה, שהם הכל
 4 ורעות רוח¹⁷, - וכל כך למד? משום שאין נפשו עולה למעלה,
 5 - בשעת השינה, וכמו
 6 שכתוב¹⁸: "מי יעלה בהר
 7 ה', נקי כפים וגו'", - 1
 8 ואילו, מי שאינו נקי כפים 2
 9 וכו', אין נפשו עולה למעלה 3
 10 בשעת השינה. מי שנפשו 4
 11 עולה למעלה בשעת השינה 5
 12 - חלומותיו נעלים יותר; 6
 13 מגלים לו שהוא רואה ענינים 7
 14 שלמעלה, היינו עניני תורה 8
 15 וקדושה. ואילו חלומותיו 9
 16 הוא הם הכל ורעות רוח. 10
 17 ו"אינו סריו בישין אתיו" 11
 18 ומתדבק ביה - ואותם 12
 19 צדי הרע באים ומתדבקים 13
 20 בו, ומודיעין ליה בחלום 14
 21 מלין העלמא וכו', - 15
 22 ומודיעים לו בחלום דברי 16
 23 חולין וכדומה, ולומדין 17
 24 דתיבת ביה ואחיוא ליה 18
 25 מלי שקר - ולפעמים הם 19
 26 צוחקים ממנו ומראים לו 20
 27 דברי שקר, וצערין ליה 21
 28 בחלומיה כו", - ומצעים 22
 29 אותו בחלום, וכפי שמסיים 30
 31 שם ב"זהר", אפשרי הדבר

32 שגם יטמאו אותו רחמנא ליצולן, אלא שכאן הרי מדובר אודות
 33 "בינוני", שבו לא שייך דבר זה, כמו שכתוב בזהר ויקרא [דף בה
 34 עמוד א ועמוד ב], עין שם פאריכות. - הרי שמחלומותיו הוא
 35 יכול ללמוד על מצבו האמיתי, ועל ידי כך - יבוא ל"לב נשבר" -
 36 אף שאין ביכולתו למצוא בעצמו עבירות חמורות - גם לא בעבר.
 37 ועליו להגיע ל"לב נשבר", כדי לשבור את רוח ה"סטרא אחרא"
 38 שבו, המגביהה עצמה לעומת אור הקדושה של נפשו האלקית,
 39 ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר בגופו. והנה, כל מה שצריך
 40 בענינים אלו במחשבתו וגם בעינו בספרים, - הדנים בענינים
 41 הגורמים "לב נשבר", להיות לבו נשבר בקרבו, ונבזה בעינו
 42 נמאס בכתוב, בתכלית המאוס, ולמאס חיו ממש - שחיו
 43 נמאסים עליו בחשבו על מצבו הרוחני, הרי בזה מלאם ומבזה
 44 הסטרא אחרא ומשפילה לעפר, ומורידה מגדלתה ונסות רוחה

44 ונבהותה, שמנביה את עצמה על אור קדשת נפש האלהית
 45 להחשיף אורה. - של הנפש האלקית. שכן כאמור, ב"בינוני" האדם
 46 שבו, הוא הנפש הבהמית שמן הקליפה; ועלידי שלבו נשבר בקרבו,
 47 נשברת ה"סטרא אחרא". ברם, עד כאן דובר על השפלת ה"סטרא
 48 אחרא" באמצעות
 49 "חשבונו", עלידי שהוא
 50 ישבור את עצמו ויגיע ל"לב
 51 נשבר". להלן יוסבר אופן
 52 עבודה של השפלת ה"סטרא
 53 אחרא", עלידי שירעים על
 54 נפשו הבהמית ויצרו הרע,
 55 מבלי להיכנס לחשבונו על
 56 מעמדו ומצבו. וגם ירעים
 57 עליה - על ה"סטרא
 58 אחרא", בקול רעש ורגז
 59 להשפילה, כמאמר
 60 רז"ל¹⁹: "לעולם ירגזו אדם
 61 יצר טוב על יצר הרע,
 62 שצאמר²⁰: רגזו וגו'", -
 63 ואל תחטאו. דחינו לרגז על
 64 נפש הבהמית, שהיא יצרו
 65 הרע, בקול רעש ורגז
 66 במחשבתו, לומר לו: -
 67 ליצר הרע: אתה רע ורשע
 68 ומשקין ומתעב ומגנול
 69 וכו', ככל השמות שקראו
 70 לו - ליצר הרע²¹, חכמינו
 71 ז"ל, פאמא - שהאמת היא
 72 אכן כך, כמו כל השמות
 73 שקראו חכמינו ז"ל ליצר

74 הרע. כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד על המלה "באמת" ושואל: "לפ"ז
 75 צ"ע מאי קמ"ל?" ואומר: "בנראה הפי' שהתיבות ככל... ז"ל הם
 76 מאמר המוסגר. לומר לו אתה הרע באמת ורשע באמת כו' ודלא
 77 (כבשרשו) הזונה בסוף הפרק - וזה מוכרח להצלחת הביטוש". עד
 78 מתי תסתיר לפני²² אור-אין-סוף ברוך-הוא, המלא כל
 79 עלמין, - הממלא את כל העולמות, אין הוא מתכוון כאן לבחינת
 80 "ממלא כל עלמין", כמו במקומות אחרים, אלא - אור אין סוף
 81 הנמצא בכל העולמות, היה הנה ויהיה בשנה, גם במקום זה
 82 שאני עליו, כמו שחיה אור-אין-סוף ברוך-הוא לבדו קדם
 83 שנברא העולם, בלי שום שנוי, כמו שכתוב²³: "אני ה' לא
 84 שנית", - שאין בו, כביכול, שום שינוי מלפני בריאת העולם ועד
 85 לאחרי בריאת העולם, כי הוא - אור אין סוף, למעלה מהזמן וכו',
 86 - הרי שלא שייך בו שינוי הנובע מהזמן, מלפני הבריאה ללאחרי

17. ראה לעיל פרק ו. 18. תהלים כד, ג-ד. 19. ברכות ה, א. 20. תהלים ד, ה. 21. ראה קידושין ל, א. 22. לפני - ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי - כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע במאמר "שופטים ושופטים" בשנת תרצ"ט. 23. מלאכי ג, ו.

1 הבריאה, ואתה - היצר הרע, מנול וכו' מכחיש האמת הנראה
2 לעינים, דכלא קמיה בלא ממש באמת, - שהכל לגבי הקב"ה
3 - כאפס ממש באמת, בבחינת ראייה חושית. - דבר שיכולים
4 לראות אותו במוחש, שבמחשבות האמורות, של רעש ורוגז על
5 הנפש הבהמית והיצר הרע,
6 יצליח להשפילה מגבהותה
7 כנגד אור הקדושה של
8 הנפש האלקית, ויקלט בו
9 אור הנשמה. והנה, על ידי
10 זה - שיגיע לשפלות ול"לב
11 נשבר" - שבכך, ישבור את
12 רוח ה"סטרא אחרא", ויעיל
13 לנפשו האלהית, להאיר
14 עיניה באמת, - לראות,
15 יחוד אור אינסוף -
16 ההתאחדות של אור אין סוף
17 שהוא יחיד ומיוחד, אחרי
18 הבריאה כמו לפני הבריאה
19 - תראה זאת הנפש
20 האלקית, בראייה חושית,
21 - כאילו ראה זאת בעיניו
22 ממש, ולא בבחינת שמיעה
23 והבנה לבדה, - כלומר:
24 ענין האחדות, מה שאור אין
25 סוף יחיד ומיוחד, יהיה
26 מקובל עליו באותה מדת
27 אמת, כאילו ראה זאת ממש
28 בעיניו, ולא מתוך הבנת
29 שכלו בלבד, כמו שנתבאר
30 במקום אחר, שזהו שרש
31 כל העבודת. - שכן,
32 ההבנה משפיעה על הרצון
33 והתשוקה לאלקות בלבד,
34 ואילו ההכרה באלקות בצורה של ראייה חושית - משפיעה
35 להתבטלות ולהתמסרות שהן למעלה מרצון ותשוקה. והפעם, -
36 מדוע השפלות ושברון לב, מסייעים להסיר את טמטום הלב, ולהביא
37 לידי כך שיגיע לראיה חושית באלקות, לפי שבאמת אין שום
38 ממשות בלל בסטרא אחרא, שלכן נמשלה - ה"סטרא אחרא",
39 לחשך, שאין בו שום ממשות בלל, וממילא נדחה - החושך,
40 מפני האור, - כשמכניסים אור במקום מסיים - נדחה החושך
41 ממילא, מבלי להזדקק למלחמה, כי מציאות החושך אין בה ממשות
42 כלל - ומשמכניסים את האור, נדחה החושך ממילא. וכן - גם,
43 הסטרא אחרא, אף שיש בה חיות הרבה, להחיות כל בעלי
44 חיים הטמאים ונפשות אמות העולם, וגם נפש הבהמית
45 שבישראל בנוזל לעיל²⁴ - שכל הדברים האלו מקבלים חיותם
46 מה"סטרא אחרא" - הרי, אף שיש ל"סטרא אחרא" הרבה חיות
47 להחיות את כל הדברים האלו, מפל מקום, הרי כל חיותה אינה

ליקוטי אמרים

וכו' ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעינים
דכולא קמיה בלא ממש באמת בבחי' ראייה חושית.
והנה על ידי זה יועיל לנפשו האלהית להאיר עיניה
באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושית ולא בחי'
שמיעה והבנה לבדה כמ"ש במ"א שזהו שרש כל
העבודה והמעם לפי שבאמת אין שום ממשות כלל
במ"א שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות
כלל וממילא נדחה מפני האור וכך הס"א אף שיש בה
חיות הרבה להחיות כל בעלי חיים הטמאים ונפשות
אומות עכו"ם וגם נפש הבהמית שבישראל כנ"ל מ"מ
הרי כל חיותה אינה מצד עצמה ח"ו אלא מצד הקדושה
כנ"ל ולכן היא בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול
החשך מפני האור הגשמי רק שלגבי קדושת נפש
האלהית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגביה
עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עליה
להשפילה ע"י שפלות ונמיכת רוחו ונבוה בעיניו נמאם
ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא לקיים מ"ש
משם אורידך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה
ויכלתה ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה
עצמה נגד אור קדושת נפש האלהית ואזי ממילא
בטילה ונדחית כביטול החשך מפני אור הגשמי. וכמו
שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה
אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' שלא האמינו
ביכולת ה' ואח"כ חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו' ומאין
חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי לא הראה
על אלקות וקדושה; דהיינו שפסירה ממשלתה ויכלתה, ומסלק
ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד אור קדושת
נפש האלהית, ואזי - כשנוטלים מה"סטרא אחרא" את הכוח ואת
הרשות להתנגד לקדושה, ממילא - היא, בטלה ונדחית כביטול
החשך - ממילא, מפני אור הגשמי. - הרי, שעלידי שהוא משפיל
את עצמו ושובר את לבו - ניטל ממילא הכוח מה"סטרא אחרא" -
להסתיר ולהפריע לנפש האלקית בעבודתה את ה'. וכמו שפצינו
דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים, שמתחלה אמרו: "כי חזק
הוא ממנו"²⁷ - "אל תקרי ממנו כו'", - חכמינו ז"ל אומרים²⁸,
שהמרגלים התכוונו לא רק "ממנו" - מאתנו, אלא "ממנו" - בגוף
שלישי, מהקב"ה כביכול, שלא האמינו ביכולת ה', - להכניסם
לארץ ישראל, ואחר כך חזרו ואמרו: "הננו ועלינו וגו"²⁹; -
לארץ ישראל, כמו שאמר הקב"ה - וימאין חזרה ובאה להם
האמונה ביכולת ה'? - לומר שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל,

1 אף שבתחילה לא האמינו שזה בר ביצוע, הרי לא הראה להם
2 משה רבנו עליו השלום שום אות ומופת על זה בינתים, –
3 שיביאו אותם לאמונה ביכולת ה', רק שאמר להם³⁰ איך שקצף
4 ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ; ומה הועיל זה

5 להם, אם לא היו
6 מאמינים ביכולת ה' הם

7 וישלום לבבש לא³¹
8 מלכים³², – שמשלו אז

9 בארץ ישראל, ומפני זה לא
10 רצו כלל לבגס לארץ? –

11 אלא ודאי, מפני שישראל
12 עצמן הם "מאמינים בני

13 מאמינים", – הם עצמם
14 מאמינים תמיד בהקב"ה³³

15 בהיותם בניס לאבות
16 מאמינים; וגם באותה שעה

17 שאמרו "כי חזק הוא ממנו"
18 – האמינו – מצד נשמותיהם

19 – בהקב"ה ויביכלו להביאם
20 לארץ ישראל, רק

21 שהספרא אחרא – שמן
22 הנפש הבהמית, המלכשת

23 בגופם הנפיה עצמה על
24 אור קדשת נפשם

25 האלהית בגופות רוחה
26 וגבהותה, בחצפה בלי

27 טעם ודעת, – שהביא
28 אותם לומר "כי חזק הוא

29 ממנו". ולכן מיד שקצף ה' עליהם, והרעים בקול רעש ורגז: –

30 באמרו³²: "עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו'", "במדבר הזה יפלו

31 פגריכם וגו'", "אני ה' דברתי, אם לא זאת אעשה לכל העדה

32 הרעה הזאת וגו'", – שכל אלה, הם הרי, דברים קשים וחמורים,

33 וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם³³,

34 בדרכתי: "ויתאבלו העם מאד", וממילא נפלא הספרא אחרא

35 מממשלתה וגבהותה ונסות רוחה, וישראל עצמן – מצד

36 נשמתם, הם – הרי, מאמינים. – הם האמינו לכתחילה ביכולת ה',

37 ולכן אמרו שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא

38 אירעו שום אות ומופת שישפיעו עליהם להאמין בכך, היה נדרש רק

39 להוריד ולהשפיל את ה"ספרא אחרא" – ואמונתם נתגלתה, וכך

40 הדבר בכל אדם: כאשר הנשמה אינו מאיר בגופו – הרי זה מפני

41 גבהותה וגאוותה של ה"ספרא אחרא", המגביהה עצמה כנגד הנפש

42 האלקית. ועלידי שהוא שובר את לבו – הוא שובר את ה"ספרא

43 אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. ומה יבול ללמד כל אדם שנופל

44 לו במחשבתו ספקות על אמונה, כי הם דברי רוח הספרא

45 אחרא לבדה, – ה"ספרא אחרא" היא זו שמעוררת בו מחשבות של

46 ספקות באמונה, המגביה עצמה על נפשו, – האלקית, אבל

ליקוטי אמרים

להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק
שאמ' להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם
אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים
ביכולת ה' ח"ו לכבוש לא"מלכי' ומפני זה לא רצו כלל
ליכנס לארץ אלא ודאי מפני שישראל עצמן הם
מאמינים בני מאמינים רק שהם"א המלוכשת בגופם
הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בגופם
רוחה וגבהות' בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד שקצף
ה' עליהם והרעים בקול רעש ורגז עד מתי לעדה
הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה'
דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת
וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם
בקרבם כדרכתי ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה
הם"א מממשלתה וגבהותה וגופת רוחה וישראל עצמן
הם מאמינים ומה יבול ללמוד כל אדם שנופלים לו
במחשבתו ספקות על אמונה כי הם דברי רוח הם"א
לבדה המגביה עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם
מאמינים כו' וגם הם"א עצמה אין לה ספקות כלל
באמונה רק שניתן לה רשות לבלבל האדם בדברי
שקר ומרמה להרבות שכרו כפיתויי הזונה לכן המלך
בשקר ומרמה ברשות המלך כמ"ש בזה"ק:

ישראל עצמן – מצד נשמתם, הם "מאמינים כו'". – בני מאמינים,
ואין בהם שום ספקות באמונה. וגם הספרא אחרא עצמה –
שורש הנפש הבהמית, אין לה ספקות כלל באמונה, – כפי
שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן מלוכשות בגוף,

אינן כופרות בהקב"ה, רק
שניתן לה – ל"ספרא

אחרא", רשות לבלבל
האדם בדברי שקר

ומרמה, – כדי להרבות
שכרו, – ועלידי שהאדם

לא יתן לבלבל את דעתו
ולהוליכו שולל – יקבל יותר

שכר, כפיתויי הזונה לכן
המלך בשקר ומרמה

ברשות המלך, כמו
שכתוב בזה"קדושה³⁴: –

משל למלך השוכר זונה
שתנסה לפתות את בנו

ולהטותו מהדרך הישרה,
אבל כוונתו של המלך בכך,

היא: כדי לגלות את חכמתו
של בן המלך, שאינו נותן

להוליכו שולל. הזונה עצמה
גם כן אינה רוצה באמת,

שכן המלך ישמע לדבריה,
כי היא הרי רוצה למלא את

רצון המלך. כך גם בנמשל:
ה"ספרא אחרא" עצמה

אינה רוצה שהאדם ישמע בקולה ויעשה את ה"רע". אין זה, אלא

שזה התפקיד שהוטל עליה, לנסות לפתות את האדם, כדי שיקבל

יותר שכר כשלא ישמע בקולה. אלא שדבר זה הוא בדרגת ה"ספרא

אחרא" המשמשת כ"שורש" לנפש הבהמית וליצר הרע – היא, אין

בה שום ספקות באמונה ואינה רוצה שהאדם ייכשל על ידה. ואילו

כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף – הרי זה "רע" אמיתי,

שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל הרי זה,

כשהזונה אותה שכר המלך, ממנה במקומה זונה שניה לתפקיד זה,

והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד שהאחרונה מאבדת

לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא מתכוונת באמת להכשיל

ולפתות את בן המלך. על כל פנים – כל הספקות באמונה אינן

נובעות מדיהודי עצמו, ובני ישראל מצד נשמתם – הם כולם

מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור בפרקנו זה, שה"אדם"

בצדיקים הוא הנפש האלקית, וכל חיותם, גם של גופם, היא מהנפש

האלקית – מעניין להוסיף, שמהתענוג הרוחני באלקות אפשר

שתתוסף שמנונית בגוף האדם. מובא על כך³⁵ שמעניית "אמן יהא

שמי' רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל – שמן. ענייה

זו הסבה לו כל כך הרבה תענוג וחיות, שגופו הגשמי נהיה שמן מכך.

30. שם פסוק לא. 31. מפורטים ביהושע יב. 32. במדבר יד, פסוקים כז, כט, לה. 33. שם פסוק לט. 34. ח"ב קסג, א. ראה גם לעיל סוף פרק

ט. 35. היום יום, טו תמוז.

יום ראשון	יום ראשון	ט אדר א	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: תצוה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: פרק כט. אך . . . לו וגסותן.

אז מען געהט אין גאס און מען טראכט משניות תניא, און מ'זיצט אין קראם (סטאָר) מיט א חומש, א תהלים, איז איצט איז דאָס טייערער, ווי אין דער צייט, ווען אין גאס (סטריט) איז געווען ליכטיג באור תורה. מ'טאָר ניט געהן אין גאס אליבא רקניא, מען דארף האָבען תורה, מיט וואָס צו געהן אין גאס.

כְּשֶׁהוֹלְכִים בְּרָחוֹב וְחוֹשְׁבִים מִשְׁנִיּוֹת, תִּנְיָא, וְיוֹשְׁבִים בְּחִנּוֹת עִם חֲמֵשׁ, תְּהִלִּים הָרִי עֲתָה זֶה יָקָר יוֹתֵר מִכֶּפֶץ שְׁהָיָה בְּזִמְנֵן שֶׁהָרָחוֹב הָיָה מוֹאָר בְּאוֹר תּוֹרָה. אָסוּר לְהִלָּךְ בְּרָחוֹב "עַל לֵב רִיקָן". יֵשׁ לְהַצְטִיד בְּתוֹרָה, עֲמָה יִתְהַלְכוּ בְּרָחוֹב.

יום שני	יום שני	י אדר א	ה'תש"ג
---------	---------	---------	--------

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: והסיבה . . . לו בשר אדם.

בְּבִרְכַּת הַמּוֹזֵן קֹדֶם מִים אַחֲרוֹנִים אוֹמְרִים עַל נְהוֹרוֹת בָּבֶל, לְמַנְצַח בְּנִינּוֹת, אֲבָרְכָה, זֶה חֶלֶק. בְּיוֹם שְׁאִין אוֹמְרִים בּוֹ תַּחֲנוּן: שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוֹב, לְבִנֵּי קֶרֶת, אֲבָרְכָה, זֶה חֶלֶק. אַחֵר מִים אַחֲרוֹנִים וְיִדְבֵּר אֵלַי.

יום שלישי	יום שלישי	יא אדר א	ה'תש"ג
-----------	-----------	----------	--------

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

יָדוּעַ וּמִקְבָּל בְּעֵינֵי הַכּוֹנֵנוֹת שֶׁבְּתַפְלָה, אֲשֶׁר אֵלּוּ שְׁאִין דַּעְתָּם יָפָה לְכוֹן, מִפְּנֵי הַעֲדָר הַיְדִיעָה אוֹ מִפְּנֵי שְׁאִין בְּכֶחֱם לְזִכֹּר כּוֹנֵנוֹת הַפְּרִטּוֹת בַּעַת הַתַּפְלָה, מִסְפִּיק שִׁיכּוֹנוֹ כּוֹנֵנָה כְּלִילִית: לֵהוֹיֹת תַּפְלָתוֹ נִשְׁמַעַת לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ עִם כָּל הַכּוֹנֵנוֹת הַמְּבֹאֲרוֹת בְּסִפְרֵי קִבְלָה.

יום רביעי	יום רביעי	יב אדר א	ה'תש"ג
-----------	-----------	----------	--------

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.

כְּתִיב: "מִתֵּן אָדָם יִרְחִיב לוֹ, וְלִפְנֵי גְדוֹלִים יִנְחֲנוּ". יֵשׁ לָךְ אֲנָשִׁים שֶׁהֵם גְּדוֹלֵי הַשֵּׁם בְּחֻמְתָּם אוֹ בְּעֶשְׂרָם, אֲבָל מִתֵּן אָדָם, כְּשֶׁהָאָדָם נוֹתֵן אֶת הָאָדָם שְׁלוֹ בְּאִיזָה הַתַּעֲסָקוֹת בְּהַחֲזָקַת הַדָּת, הֵנָּה לֹא זֶה בְּלִבָּד כִּי יִרְחִיב לוֹ, אֲלֹא עוֹד זֹאת כִּי לְפָנֵי גְדוֹלִים יִנְחֲנוּ.

יום חמישי	יום חמישי	יג אדר א	ה'תש"ג
-----------	-----------	----------	--------

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.

אָאמו"ר אָמר: בָּא מִיר אִיז בְּרוּר, אַז אַ חֲסִידִישְׁעֵר אִיד זִיצט אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ, און

היום יום . . .

לערענט אָדער חזר'ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

אָדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב] אָמר: בָּרוּר לִי, שְׁפָאָשׁר יְהוּדֵי חֲסִידֵי יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ, וְלוֹמֵד אוֹ חוֹזֵר חֲסִידוֹת בְּרַבִּים, הָרִי זֶה שְׁמִחָה אֲצֵל זְקֵנִי, וְשְׁמִחָתָם מִסִּפְקַת עֲבוּרוֹ, לְבָנָיו וּבְנֵי בָנָיו – רַב טוֹב בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת.

יום
ששי

יום ששי יד אדר א, פורים קטן ה'תש"ג
אין אומרים תחנון.
שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י.
תהלים: עב-עו.
תניא: וגם מי . . . לו ומעשה.

אאזמו"ר סיפר לאאמו"ר: די מאמרים וואָס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאַטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.

אָדני אָבי זְקֵנִי מורי ורבי [מהר"ש] סֵפֶר לְאָדְנִי אָבִי מורי ורבי [הרש"ב]: הַמֵּאֲמָרִים שֶׁנִּדְפְּסוּ בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה", אָבֵא (ה"צמח צדק") בְּרָרָם מִתּוֹךְ אֲלָפִים מֵאֲמָרִים.

שבת
קודש

שבת טו אדר א, שו"פ קטן ה'תש"ג
אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.
שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עז-עח.
תניא: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

רושמים על הלחם קדם ברפת המוציא, אָבֵל גִּזְרִים שְׁלֵא לַחֲתוֹךְ.
גַּם בְּקֹדֶשׁ עַל הַפֶּת אוֹמְרִין סִבְרֵי מִרְגָּן.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אָבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואָס דער דומם וועט אָנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאַנען, אויב מען האָט גייענדיג ניט געטראַכט אָדער גערעדט דברי תורה, פאר וואָס האָט מען אויף איהם געטראַטען.

די ערד וואָס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויזענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאָך אויך ווי א בהמה.

אודות "לַעֲתִיד לְבֹא" כְּתוּב: " אָבֵן מִקִּיר תִּזְעַק וְכָפִיס מִעֵץ יַעֲנֶנָּה". כָּעֵת מִחְרִישׁ הַדּוֹמָם. דוֹרְכִים עָלָיו – וְהוּא שׁוֹתֵק. אָךְ יָבֵא זְמַן בְּגִלּוֹי שְׁלַעֲתִיד, שֶׁהַדּוֹמָם יִתְחַלֵּל לְדַבֵּר, לְסַפֵּר, וְיִתְבַּע: אִם תּוֹךְ כְּדֵי הִלִּיכָה לֹא הִרְהָרוּ אוֹ שׁוֹחֲחוּ בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, מִדּוּעַ דָּרְכוּ עָלָיו?
הַאֲדָמָה עָלֶיהָ דוֹרְכִים, מִמֵּתִינָה אֲלֵפֵי שָׁנִים, מֵאָז שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית, וּבִינְתַּיִם דוֹרְכִים עָלֶיהָ כְּמָה בְּרוּאִים, בְּעָלֵי חַיִּים כו' עַד שֶׁיִּצְעַד שֵׁם יְהוּדִי, שְׁנֵי יְהוּדִים, וְיִשְׁוֹחֲחוּ בְּדַבְּרֵי תוֹרָה. וּבָאֵם לֹא – אוֹמֶרֶת הִיא: אֵתָּה הָרִי גַם כְּמוֹ בְּהֵמָה!

יום ראשון, ט' אדר א' ה'תשע"א

עדיף לרשום

עדיף מעדים: אם הלוואה מסתמכת רק על עדים, יתכן מצב "שלא יהיו העדים במדינה כשיתבעה ויכפור בו". בעיה זו אינה קיימת כאשר יש שטר (שו"ע אדה"ז חו"מ, הלוואה ו).

ישנה אפשרות נוספת. הלוואה יאשר למלוה בכתב ידו את קבלת ההלוואה וסכומה (ש"ך שם ס"ק ד). ואף שיש מקום לערער: אמנם האישור מעיד על לקיחת ההלוואה, אך הלוואה עדיין יכול לטעון "פרעתי את חובי"?

עונה על כך ה'תומים': בזמננו נהוג לפסוק שהלוואה לא נאמן לטעון 'פרעתי' אם המלוה מציג את אישור ההלוואה בכתב יד הלוואה. שהרי אם אכן פרע את חובו, היה מוודא שבידי המלוה לא ישאר מסמך העלול להתפרש כאילו החוב קיים (סי' סט אות ה').

הלכות מלוה ולוה פרק ב, הלכה ז: אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים. . אלא אם כן הלווה על המשכון. והמלוה בשטר - משבח יותר.

הלוואה ללא עדים עלולה לגרום לתקלה, שכן היא נותנת פתח ללווה להכחיש את דבר ההלוואה. כדי למנוע בעיה כזו ישנן מספר אפשרויות: ניתן להלוות בפני עדים, או לקחת משכון מהלווה, אך האפשרות המועדפת ביותר היא כתיבת שטר חוב. מדוע?

עדיף ממשכון: גם כאשר המלוה לוקח משכון, יכולה להתגלע מחלוקת על סכום ההלוואה. לא כן כאשר הכול מתועד בצורה מדויקת בשטר חוב (סמ"ע חו"מ ע, ד).

יום שני י' אדר א' ה'תשע"א

מצוה להלוות לנכרי בריבית?

ובדעת הרמב"ם עצמו יש אומרים כי המצוה להלוות לנכרי בריבית היא מצוה חיובית, כדי שיחסר ממנו (כנה"ג שם) ויש הסוברים שאין זו מצוה חיובית אלא שאם נלווה לנכרי נלווה בריבית (ב"ח שם, משל"מ).

ולפי זה, אם הנכרי לא יסכים בשום אופן ללוות בריבית אלא בחינם מותר להלוות לו ואין בכך ביטול מצות עשה, כמו שמי שאין לו ציצית מותר ללבוש בגד של ארבע כנפות בלא ציצית שהרי הוא אנוס. ואף שביכולתו להימנע מלבישת הבגד, הרי אין איסור בעצם הלבשה אלא באי-הטלת הציצית ובכך הוא אנוס. והוא הדין כאן - עצם ההלוואה מותרת אלא שחייב ליטול עליה ריבית, ומאחר ואינו יכול, הרי הוא אנוס ופטור.

אך לפי שיטה אחת (תוס' ב"מ ע, ב ד"ה תשך. שו"ע אדה"ז ה' רבית סע"ה) הלוואה לנכרי בחינם כרוכה גם באיסור 'לא תחנם', ואם כן הדבר אסור גם כשאינו יכול להלוות לנכרי בריבית (שערי רבית לוריא) סי' ס"ו).

הלכות מלוה ולוה פרק ה, הלכה א: ומצות עשה להשיך לעובר בוכבים.

לדעת ה'טור' (יו"ד סי' קנ"ט) ההלוואה לגוי בריבית מותרת, אך אין בה מצוה, ואילו לדעת הרמב"ם זו מצות עשה.

ויש שהביאו ראיה לרמב"ם (כנה"ג יו"ד סי' קנ"ט) מדברי הגמרא (מובא להלן ה"ז) שישאל ונכרי הבאים ללוות, ישראל קודם, אף כאשר הנכרי לוה בריבית והישראל בחינם, שנאמר "אם כסף תלוה את עמי". ואם נאמר שבהלוואה לנכרי בריבית אין מצוה, בודאי שההלוואה לישראל קודמת, שכן יש בה מצוה, ואילו בהלוואה לנכרי אין מצוה ואין צורך ללמוד זאת מהפסוק, אלא מכאן שהלוואה לגוי בריבית היא מצוה והכתוב מלמדנו שמצות הלוואה לישראל בחינם קודמת.

ולדעת החולקים על הרמב"ם יש לפרש את הלימוד מהכתוב כך: אף שכתוצאה מההלוואה לישראל בחינם יפסיד את הריבית שהיה יכול לקבל בהלוואה לנכרי בריבית, מכל מקום הלוואה לישראל בחינם קודמת.

יום שלישי י"א אדר א' ה'תשע"א

'אגר נטר'

אם המוכר ציין את המחיר הרגיל בתשלומין ואת מחיר ההנחה במזומן או להיפך. בכל מצב, זמן התשלום הוא מועד הקנייה וחריגה ממחיר זה מוגדרת כ"מתן שכר" (עיין פתחי תשובה סק"ה).

ויש דעה (שו"ת אמרי ישר, ח"א, סי' קג) שבמקרה שכל השוק נוהג לתת אשראי למוצר מסוים, או פרעון מאוחר, אין זו ריבית. 2. "יצא השער" - (בבא מציעא סג, ב) כלומר, אם יש לחפץ מחיר קבוע ומקובל, אפילו אם הוצע מחיר גבוה מהמקובל בהסדר תשלומין - אסור.

ויש לציין שמכירה באשראי נאסרה משום 'מיחזי כריבית', אבל מכירה שהתוספת אינה ניכרת בה מותרת גם אם הוצעו במפורש שני מחירים, כלשון השו"ע (שם): "אם מעלה הרבה עד שהדבר יוכל לכל שבשביל המתנת המנוחה הוא מעלהו הוה ליה כמפרש ואסור". ולכאורה, השיעור 'הרבה' אינו קבוע, אלא תלוי באופי החפץ (ברית יהודה פכ"ב ה' טו).

הלכות מלוה ולוה פרק ח, הלכה א: אסור להרבות על המכר. כיצד? המוכר לחברו קרקע או מטלטלין, ואמר לו: אם מעבשתי תתן לי תרמים, הרי הן שלך במאה; ואם עד זמן פלוני, הרי הם שלך בעשרים ומאה - הרי זה אבק רבית.

מדאורייתא אין ריבית במקח וממכר אלא בהלוואה אבל מדרבנן ישנו איסור "אגר נטר", כלומר שכר המתנת מעות או אשראי.

למעשה, האיסור הוא גביית תוספת עבור ההלוואה. ואפילו אם המוכר מציע תשלומין בתמורה, האיסור קיים אך ורק במידה ויש תוספת עבור האשראי.

וזאת, באחת משתי הצורות הבאות (יו"ד סי' קעג סק"א):

1. "פירש" - כלומר, אם המוכר מציע במפורש שני מחירים שונים, אחד בפרעון מיידי (מזומן) ושני גבוה יותר בתשלומין או לאחר זמן - אסור לשלם את המחיר הגבוה לאחר זמן. ואין הבדל

האחריות פועלת

יום רביעי י"ב אדר א' ה'תשע"א

פרסום, שטר שאין בו חתימה כלל בודאי שאינו מתפרסם?
פיתרון הענין נעוץ בתחושות העדים:
כאשר אין כלל עדי חתימה על השטר, אראו העדים
שבפניהם נמסר השטר ('עדי מסירה') מוציאים את הקול, כי הם
האחראים על פעולת ההלוואה. לכן השטר הנידון כאן דינו
כ'מלוה בשטר', שיש לו קול.
מה שאין כן בשטר שעדיו גויים, היות והשטר חתום על ידי
עדים – אף שגויים הם – אין עדי המסירה חשים כאחראים על
ההלוואה, וממילא אין הם מפרסמים על כך ברבים.

(אבן האזן)

הלכות מלוה ולוה פרק י"א, הלכה ב': כְּתַב שְׁטָר אֶף עַל
פִּי שְׂאֵן בּו עֵדִים, וְנָתַנוּ לְמַלּוֹה בְּפִנֵּי עֵדִים – הָרִי זֶה מַלּוֹה בְּשֵׁטֶר.
ההגדרה 'מלוה בשטר' מקנה כוח רב למלוה. הוא יוכל
לגבות את חובו אפילו מנכסים שהלוה מכר אחרי ההלוואה,
המצויים בידי הלקוח ('נכסים משועבדים'). זאת, מפני שיש
הד להלוואה בשטר, 'והלוקח הפסיד על עצמו' בכך שלא בדק
טרם הקניה (ש"ך חר"מ סי' ס"ט סק"ב).
וצריך להבין:

הרי בנוגע לשטר שחתמו עליו גויים ונמסר בפני עדים
כשרים, נפסק מפורשות שאין לגבות בו מהלקוח, "מפני שאין
לו קול" (להלן פכ"ז ה"ב). ואם לשטר שחתמו בו עדים גויים אין

"אל תפרעני אלא בעדים"

יום חמישי י"ג אדר א' ה'תשע"א

אך לדעת הרשב"א (שם ל"ח ע"ב) אכן אי אפשר להשתעבד
לאחר ההלוואה ללא קנין, ומכך מוכח שבאמת אין צורך
בהסכמת הלווה. וזאת משום שהשעבוד בעת ההלוואה כולל גם
התחייבות מצד הלווה להענות לכל התנאים שיציב המלווה
בעתיד.

והר"ן (שם מ"א ע"ב) פירש שהחובה לפרוע בעדים אינה מצד
שעבוד אלא שמטבע הדברים כאשר המלווה התרה בלווה שלא
יפרע ללא עדים אין הלווה עשוי לעבור על כך, כדי שלא יחזיקנו
המלווה בעיני הבריות כלוה ואינו משלם. ולכן כאשר טוען
שפרע בלא עדים, בוודאי שקר בפיו.

ו'נפקא מינה' בין הטעמים לגבי המבואר בהמשך ההלכה:
כאשר הלווה טוען שאכן פרע בפני עדים ומתו. אם הטעם הוא
מצד שעבוד לתנאי המלווה הרי השעבוד כולל גם שלא יוכל
לטעון שהעדים מתו, אך אם הטעם הוא מצד הוכחה שלא פרע,
כאן אין הוכחה כזו שהרי טוען שנענה לדרישת המלווה ופרע
בפני עדים (ר"ן שם. נתיב"מ סי' ע' סק"ב).

הלכות מלוה ולוה פרק טו, הלכה א': בֵּין שְׂאֵמֶר לוֹ בְּשִׁעֲת
הַלּוּאָה בֵּין שְׂאֵמֶר לוֹ אַחֵר שְׁתַּלְּתוּהוּ – הָרִי זֶה צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים,
מִפְּנֵי הַתְּנָאִי.

כאשר התנאי נעשה בעת ההלוואה, הרי הוא חל אף בניגוד
לרצון הלווה, אך כאשר הוא נעשה לאחר ההלוואה, נחלקו
הראשונים האם חל אף שלא מרצונו או רק מרצונו.

וטעם המחלקים בין שעת ההלוואה לאחריה הוא, שבעת
ההלוואה משתעבד הלווה למלווה ועליו לקבל את כל תנאיו,
כנאמר 'עבד לוה לאיש מלוה'. אך לאחר מכן, אין ביכולתו
להוסיף על 'עבדות' זו תנאים שלא סוכמו מראש.

אך לפי זה לכאורה קשה: מאחר ושיעבוד הלווה חל רק בעת
ההלוואה, איך יחול לאחר ההלוואה שיעבוד נוסף אפילו
בהסכמת הלווה והרי יש צורך במעשה קניין?

ויש לומר: מצינו בגמרא שאדם משתעבד לזולתו בעד קבלת
הנאה ממנו, ואף כאן הלווה משתעבד למלוה תמורת הארכת
זמן הפירעון או שלא ילחצנו מדי (ריטב"א שבויעות מ, ב).

שעבוד נכסי החייב

יום שישי י"ד אדר א' ה'תשע"א

האם הדין של שיעבוד הנכסים קיים רק כאשר הוא חל
מדאורייתא או שניתן לגבות נכסים כתחליף לכסף רק מדרבנן.
ו'נפקא מינה' במקרה והחייב מכר את נכסיו או מת (והנכסים
עברו ליורשים). לפי הדעה ש"שעבודא דאורייתא", אפשר
לגבות מנכסי החייב גם אם מכר אותם או מת, אך לפי הדעה
ש"שעבודא לאו דאורייתא", לא ניתן לגבות מהנכסים במקרה
זה.

ולגבי אופי השעבוד, לדעת ה'קצות החושן' (סי' קד, ט. סי' קיב,
א), בשעת היווצרות החיוב נוצר השעבוד על הנכסים, ואם כן
נכסים שנקנו לאחר יצירת החוב אינם משתעבדים.

אך לדעת ה'תומים' (סי' קד, ז), כל זמן שהלווה חייב לפרוע יש
גם שעבוד על הנכסים, ולכן גם אם קנה נכסים אחרי יצירת
החוב, הרי הם משתעבדים לחוב.

הלכות מלוה ולוה פרק יח, הלכה א': הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ
סָתֵם – הָרִי בֶּל נִכְסָיו אֶתְרָאִין וְעֶרְבָאִין לְחֹב זֶה.
כל חוב כספי מאפשר גביה מנכסי החייב במקרה שהוא
מסרב לשלם, או שאין לו כסף.

ונחלקו הראשונים בטעם הדבר. יש אומרים שהדבר נובע
מהמצוה המוטלת על החייב לפרוע את חובו (עיין כתובות פו, א
וברש"י ד"ה פריעת בע"ח מצוה). ויש אומרים שעצם החוב המוטל על

אדם מאפשר לגבות מנכסיו משום שיעבוד הגוף (ריטב"א גיטין יג).
שני טעמים אלה נוגעים לחובת הגברא של החייב, אך יתכן
שהגביה מהנכסים נובעת מ'שיעבוד הנכסים' עצמם היוצר זכות
כלשהי של הגובה בנכסי החייב. דעה זו נקראת בגמרא
"שעבודא דאורייתא". אך הגמרא (ב"ב קעה, ב) דנה האם
"שעבודא דאורייתא" או "שעבודא לאו דאורייתא". כלומר,

שבת קודש ט"ו אדר א' ה'תשע"א

תופס במקום שחב לאחרים

אך ה'צמח צדק' ביאר את טעמו של הרמב"ם באופן אחר: על דברי המשנה 'המגביה מציאה לחברו – קנה חברו', הקשו ראשונים – והרי חב לאחרים שלא יוכלו לזכות במציאה! ותיצרו התוספות (ב"מ י, א) שבמציאה יכול המגביה לזכות אף לעצמו, ולכן באפשרותו לנצל את כוח הזכיה שלו לחברו, אך בתופס לבעל חוב שהתופס לא יכול לזכות לעצמו, אינו יכול לזכות אף לחברו.

מכאן למד הרמב"ם שכאשר הלווה מסכים, והוא עצמו יכול היה לזכות את נכסיו לתופס במתנה, יכול הוא לנצל את האפשרות שבידו לזכות לתופס בעצמו כדי להתפיסו עבור הבעל חוב, אף שחב בכך לאחרים.

ולפי זה לכאורה גירושין אינן דומים לנתינת הלווה, כיון שכאן אין לשליח אפשרות לגרש בעצמו.

למעשה, רוב הפוסקים חולקים על ה'נודע ביהודה', וה'חתם סופר' (שו"ת אבן עזר ח"א סי' ק"ג) כתב שבעת הקידושין האשה קבלה על עצמה את דין התורה שהבעל יוכל לגרשה אף בעל כורחה, ולכן אין בכוחה לעכבו מלמנות שליח לכך.

הלכות מלוה ולווה פרק כ, הלכה ב: קדם אֶחָד מִשְׁאָר אָדָם וְתָפַס מִן הַמַּטְלֵלִין שֶׁל זֶה בְּרִי לְזֻכּוֹת לְאֶחָד מִבְּעָלֵי חֻבּוֹת – לֹא זָכָה; שֶׁכָּל הַתּוֹפֵס לְבַעַל חֻבּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֻבּ לְאַחֲרִים – לֹא קָנָה.

חידוש ה'נודע ביהודה' (מהדו"ק אהע"ז ס"ב): למרות שמצד הדין יכול אדם לגרש את אשתו בעל כורחה, אינו רשאי לעשות זאת אלא בעצמו ולא באמצעות שליח, כמו בגביית חוב שכל אחד מבעלי החובות יכול לתפוס לעצמו, אף שעל ידי כך חב לאחרים, אך אינו יכול למנות שליח לכך.

וה'קצות החושן' (סי' קפ"ב סק"ב) השיג עליו וכתב שדין זה דומה למבואר בהמשך ההלכה, שאם הלווה עצמו נתן לשליח את החפץ עבור בעל חוב מסויים זכה הלה אף שחב לאחרים, כי הבעלים על דבר יכול לעשות בו כחפצו ואף לחוב לאחרים, ורק המלוה שאינו בעלים אינו יכול לעשות שליח לחוב לאחרים (אף שבכוחו לתפוס בעצמו). ולפי זה בגט שהתורה העניקה לבעל את השליטה על מעשה הגירושין הרי הוא דומה ללווה שבכוחו למנות שליח אף לחוב לאחרים.

לקוטי שיחות פרשת תשא

המשך מעמוד כו

- 1 במדה כזאת עד אשר יבין בשכלו שצריך לקיים מצוות,
- 2 ואז הוא יתחיל בעצמו לקיימן מתוך רצון ותענוג.
- 3 על כך אנו לומדים ממחצית השקל: כאשר יהודי
- 4 מקיים מצוה, ואפילו באופן של "משקלה", ללא שום
- 5 תענוג ורצון, ואפילו מתוך כפיה, מראה לו הקדוש-ברוך-
- 6 הוא שלאמיתו של דבר עשיה זו היא מטבע של אש,
- 7 ונובעת מן ה"אש" של עצם הנשמה, שהיא רצונו האמיתי.
- 8 ואדרבה – על-ידי שיהודי ישפיע על אחר לקיים את
- 9 המצוה אפילו מתוך כפיה, מכיון שבאמיתית הרי-זה קשור
- 10 עם "אש" שבנשמה, יביא הדבר לידי כך שה"מטבע של

- 11 אש" תתגלה בגלוי בכל הדרגות, עד ל"משקלה", ולמעשה
- 12 הגשמי, וזה יהיה רצונו ותענוגו בגלוי, ובסופו של דבר
- 13 הוא יקיים את המצוה בכל ההתלהבות והחום של אש
- 14 הנשמה.
- 15 ודבר זה יחיש את הקרבת הקרבנות (שהובאו⁹⁴
- 16 ממחצית השקל) בבית המקדש השלישי בירושלים עיר
- 17 הקודש, אשר "באש אתה עתיד לבנותה"⁹⁵, "ואני אהיה
- 18 לה נאם ה' חומת אש סביב"⁹⁶, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ שקלים, פ' זכור

פ' פרה תשל"ג)

(95) נוסח נחם – ירושלמי ברכות פ"ד ה"ג.

(96) זכר"ב, ב, ט.

(94) דלכאורה קרבנות ציבור הראשונים דלעת"ל יהיו ע"י שיחידים ימסרום לציבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א ואילך. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז) עד שיגבו מחה"ש.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ט"ט ו' אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון ט' אדר א' ה'תשע"א

הלכות מלוה ולוה

יש בכללן שתיים עשרה מצות. ארבע מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) להלוות לעני ומק. (ב) שלא יגשלו אותו. (ג) לגשול את העובד כוכבים. (ד) שלא ימשכן בעל חוב בפרוע. (ה) להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו.¹ (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו. (ז) שלא יחבל אלמנה. (ח) שלא יחבל בלים שעושין בהן אכל נפש. (ט) שלא יתן המלוה ברבית. (י) שלא ילוה הלוי ברבית. (יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבית: שלא יעיד ביניהן, ולא יכתב שטר, ולא יערב. (יב) ללוות מן העובד כוכבים ולהלוות² לו ברבית. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון³

א. מצות עשה להלוות לעניי ישראל⁴, שנאמר: אם כסף תלוה את עמי את העני עמך. יכול רשות⁵? תלמוד לומר: העבט תעביטנו וגו'. ומצוה זו גדולה מן הצדקה⁶ אל העני

השואל¹⁰; שנה כבר נצרך לשאל, וזה עדין לא הגיע למדה זו¹¹. ונתורה הקפידה על מי שימנע מלהלוות לעני, שנאמר: ורעה עינך באחיד האביון וגו'¹².
ב. כל הנוגש¹³ העני, והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו – עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תהיה לו בנשמה¹⁴. ומצות עשה לנגש את העובד כוכבים ולהצטר לו¹⁵, שנאמר: לנכרי¹⁶ תגש. מפי השמועה למדו¹⁷, שזו מצות עשה¹⁸.
ג. אסור לאדם להראות¹⁹ עצמו לבעל חובו בזמן שידע שאין לו, אפלו לעבר לפניו, שלא יפחידו או יכלימו, אף על פי שאינו תובעו, ואין צריך לומר אם תבעו²⁰. וכשם שאסור לזה לתבע, כך אסור ללוה לכבש²¹ ממון חברו שבידו ולומר לו: לך ושוב. והוא שיש לו. שנאמר: אל תאמר לרצף לך ושוב. וכן אסור ללוה לקח הלואה ולהוציאה שלא לצורך ולא בצדקה²², עד שלא ימצא בעל חוב מאין יגבה. אף על פי שהמלוה עשיר גדול. ועושה זה – רשע הוא; שנאמר: לזה רשע ולא ישלם²³. וצוה חכמים²⁴:
ז. יהי ממון חברך חביב עליך כשלך.
ד. כשיחבב המלוה הלואה²⁵, אף על פי שהוא עשיר והלוה דחוק וטורד במזונות²⁶ – אין מרחמין בדין²⁷, אלא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) ילחוצ, יתבע בתקיפות "והוא יודע שאין לו מה יחזיר" (רבינו לקמן פרק א הלכה ב). (2) לדעת הרמב"ן אין זאת מצוה (ראה ביאורנו שם הלכה ה). (3) כסות יום ביום, כסות לילה בלילה (לקמן פרק ג הלכה ה). (4) שלא ייתן יד. (5) לדעת הרמב"ן אין זאת מצוה. ראה ביאורנו פרק ה הלכה א. (6) מבאר שמצוה להלוות לעני, ושהלוה חייב לפרוע ואין מרחמים בדין ומסדרין לבעל חוב. (7) ואפילו עשיר מצוה להלוותו בשעה שאין מעות מצויות בידו (רבינו יונה אבות פרק א משנה א. טור ושולחן ערוך סימן צג סעיף א, על פי סוכה מט: גמילות חסד נוהג בין לעניים בין לעשירים. (ובמכילתא דרשב"י: "העני עימך: אין לי אלא עני, עשיר מניין? תלמוד לומר עימך וכו'. אם כן למה נאמר עני? ממהרני ליפרע על ידי עני יתר מן העשיר"). ומה שכתב רבינו "לעניי ישראל" לאו דווקא, אלא כל מי שצריך וזקוק להלוואה, כי עשיר הזקוק להלוואה בכלל עני הוא (השווה ספר החינוך מצוה תמח הוצאת מוסד הרב קוק). (8) מכילתא משפטים פרשה יט: "רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה – רשות חוץ מזה ועוד שניים (שאם משמש בלשון כאשר), וכו'. "אם כסף תלוה" – חובה ולא רשות, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות? כשהוא אומר (בלשון ציווי): העבט תעביטנו – חובה ולא רשות". (9) מצות נתינת צדקה (שבת סג "גדול המלוה יותר מן הנותן צדקה") (10) המבקש. (11) "כי מי שנתבזה וגילה פניו לשאול מידי האנשים אין צרת עניינו (מצבו) כמו המכוסה שירצה להיעזר עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה" (רבינו בספר המצוות עשין קצז). (12) "ולא יתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא". (13) לוחץ, תובע בחזקה. (14) כמלוה דוחק ותובע (ראה בבא מציעא עה:). (15) לאלצו לפרוע החוב בזמן, ולא להרוויח לו זמן הפירעון (השווה חינוך תמו). (16) צריך להיות: את הנכרי. (17) ספרי דברים ראה – קיג. (18) ודעת הרמב"ן (בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש השישי ובפירוש התורה דברים טו), שאין נגישת הגוי מצוה, ומה שאמרו בספרי שזו מצוות עשה, הכוונה שכתוב זה משמיענו מצוות עשה באחיד. וכך הוא נדרש: לנכרי את רשאי ליגוש ולא לאחיד, והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא נקרא עשה, ולומר לך שהנוגש את הישראל עובר בעשה ולא תעשה. (19) מכילתא משפטים יט: "לא תהיה לו כנושה" – "לא תראה לו בכל זמן". בבבא מציעא עה: אמרו: מניין לנושה בחבירו וכו' שאסור לעבור לפניו? תלמוד לומר "לא תהיה לו כנושה" (ברש"י שם "לא תראה בעינינו כנושה בו שיראה ויבוש"). (20) רוצה לומר, אם כבר תבעו, כגון, שלא ידע שאין לו ותבעו, שאסור לו לעבור לפניו מכאן ואילך (אבן האזל). (21) לעכב, להשהות. (22) וגורם לאבדה מן המלוה. (23) ראה אבות פרק ב משנה ט. שמות רבה לא, טו. (24) אבות שם, משנה יב. (25) בבית דין. (26) טורח הוא הרבה כדי להתפרנס. בפרק כ מסנהדרין הלכה ד כתב רבינו: "אל תאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר, הואיל ואני (הדיין) והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבוד". (27) כתובות פד. "ועל זה הזהירה התורה "ודל לא תהדר בריבו" ונאמר (ויקרא יט, טו) "לא תשא פני דל" (רבינו שם על פי תורת כוהנים קדושים פרק ד).

- 1 גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה מפל מטלטלין שמיצאו
 - 2 לו. ואם לא הספיקו המטלטלין - גובין לו מן הקרקע²⁸,
 - 3 אחר שמחרימין²⁹ על מי שיש לו מטלטלין או מי שיעד
 - 4 לו³⁰ מטלטלין ולא יביאם לבית דין³¹. וגובין מפל קרקע
 - 5 שיש לו. אף על פי שהיא משעבדת לכתבת אשתו או לבעל
 - 6 חובו שקדם³² - גובין לזה³³, ואם יבוא³⁴ הראשון ויטרף -
 - 7 יטרף³⁵. טען הלזה: שמטלטלין אלו שבדי אינן שלי, אלא
 - 8 פקדון הם בדי או שכורין או שאילין - אין שומעין לו³⁶,
 - 9 או יביא³⁷ ראיה³⁸ או יגבה מהן בעל חובו.
 - 10 ח. אין בעל חוב גובה לא מנסות אשתו ובניו של לזה,
 - 11 ולא מבגדים צבועים שצבען לשמן³⁹, אף על פי שעדין לא
 - 12 לבשו אותן, ולא מסנדיים חדשים שלקחן לשמן, אלא הרי
 - 13 אלו שלקחן⁴⁰. במה דברים אמורים? בכלי החל; אבל בגדי
 - 14 שבת והמועד - גובה אותן בעל חוב⁴¹. ואין צריך לומר,
 - 15 אם היו בהן טבעות וכלי זהב או כסף⁴², שהכל לבעל חובו.
 - 16 ו. היו לו מטלטלין או קרקע, והרי עליו שטרי חובות
 - 17 לעובדי פוכבים, ואמר: הרי כל נכסי משעבדין לעובדי
 - 18 פוכבים, ואם ישלו אותן הישראליים בחובם, יאסרו אותי
 - 19 העובדי פוכבים בחובן ואהיה בשביה - הורו רבותי⁴³,
 - 20 שאין שומעין לו, ויגבו הישראליים; וכשיבואו העובדי
 - 21 פוכבים ויאסרוהו - הרי כל ישראל מצוין לפדותו⁴⁴.
- ז. מסדרינ⁴⁵ לבעל חוב⁴⁶, בדרך שמסדרינ בערכין⁴⁷. כיצד?
- אומרין לזה: הבא⁴⁸ כל המטלטלין שיש לך, ולא תניח
- אפלו מחט אחת. ונותנין לו מן הכל מזון⁴⁹ שלשים יום
- וכסות שנים עשר חדש מנסות הראויה לו. ולא שילבש
- בגדי משי או מצנפת והוכה⁵⁰, אלא מעבירין אותה ממנו⁵¹,
- ונותנין לו כסות הראויה לו⁵² לשנים עשר חדש. ומטה⁵³
- לישב עליה, ומטה ומצע הראוין לו לישן עליהם. ואם היה
- עני - מטה ומפץ⁵⁴ לישן עליו. ואין נותנין כלים כאלו⁵⁵
- לאשתו ובניו⁵⁶, אף על פי שהוא חב במזונותיהם⁵⁷.
- ונותנין לו סנדליו ותפיליו⁵⁸. היה אמון⁵⁹ - נותנין לו שני כלי
- אמנות מפל מין ומין. כגון שהיה חרש⁶⁰ - נותנין לו שני
- מעצדין ושתי מגרות⁶¹. היה לו מין אחד מרבה ומין אחד
- מועט⁶² - נותנין לו שנים מן המרבה, וכל שיש לו מן
- המועט, ואין לוקחין לו כלים מדמי המרבה⁶³. היה אפר או
- חמר - אין נותנין לו לא צמדו⁶⁴ ולא חמורו⁶⁵. וכן אם היה
- ספן - אין נותנים לו ספינתו⁶⁶. אף על פי שאין לו מזונות
- אלא מאלו - אין אלו כלים⁶⁷, אלא נכסים⁶⁸, וימכרו עם
- שאר המטלטלין בבית דין, וינתנו לבעל חובו.
- ח. מלוה⁶⁹ שפא להפרע שלא בפני הלזה, כגון שהיה
- הלזה במדינה רחוקה, ותפסה האשה מטלטלין מנכסי
- הבעל כדי שתזון מהן - מוציאין אותן מידה⁷⁰ ונותנין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

28) שהמטלטלים קודמים לגבייה מן הקרקע, שכשם שהמלוה בממון היה - כך תחילת גבייתו מממון או ממטלטלים (שדינם כממון. בבא קמא יד.). מלשון רבינו נראה שמעמיד מטלטלין וממון בדרגה אחת, היינו שאם יש לו ממון ויש לו מטלטלין - רצה משלם ממון, רצה מגבהו מטלטלין (השווה רבינו פרק י מהלכות נזקי ממון). ברם דעת הר"ף בבבא בתרא בתחילת פרק שישי שהממון קודמים לגבייה מן המטלטלים (וכן כתב רשב"ם בבא בתרא צב: בשם רבינו חננאל) וכן הרא"ש בבא קמא פרק א סימן ד בשם רבינו תם. 29) "הטלת חרם לדברים אלו לא מצאנו בגמרא אבל כן נמצא בכל ספרי הגאונים ז"ל. ונראה שהדבר בקבלה אצלם" (מגיד משנה להלן פרק י"א הלכה ז.). 30) שיש לו ללווה. 31) או לא הודיע לבית דין. 32) לוה ממנו לפני שלוה מזה הבא עכשיו לגבות, אבל עדיין לא הגיע זמן פרעונו, וכן הכתובה אינה נגבית מחיים כמבואר בפרק י"ט מהלכות אישות הלכה ג. 33) מיד, ואין ביד הבעל חוב והאשה למנוע גבייתו. 34) כלומר, ולכשיבוא. 35) זה נימוק למה אין מונעים גביית הקרקע אף על פי שהיא משועבדת לאחרים, לפי שהגביה אינה גורמת כל הפסד לבעל השיעבוד, שהרי כשיגיע זמן פירעון חובו - יטרף מה שגבה ראשון, שכל הקודם בחובו זכה (על פי תשובת הר"ף סימן קיד, רט ועיין ירושלמי כתובות פרק י הלכה ו.). 36) "חזקה כל מה שביד אדם הוא שלו" (מגיד משנה). והמקור להלכה זו מצא רבינו בכתובות יט בסוגיית שטר אמנה. 37) פירוש, אלא או יביא. 38) עדים, שכן הוא כדבריו. 39) לשם אשתו ובניו. 40) שמשעה שנתנם או לקחם לשמן יצאו מרשותו וזכו בהם והרי הם שלהם (ר"ף בתשובה סימן ריט, על פי ערכין כד.). 41) מתוך שהם בגדים מכובדים, ואינם לשימוש יום יום, אין הבעל נותנם במתנה גמורה על דעת שלא יוכל למכרם אם יצטרך להם (ר"ף בתשובה סימן רנה על פי ירושלמי קידושין פרק א הלכה ד.). 42) "שאדם קונה על מנת שתתקטט, ואם הוצרך יתפרנס מהם" (כלומר, ימכור לשם פרנסתו. ר"ף שם סימן רט.). 43) הר"ף שם. 44) המצוה להצילו אינה מוטלת על התובע יותר מאשר על כל אחד ואחד מיראלי. 45) "מעריכין נכסי הלווה, ואם הוא עני אף על פי שאינו נשלם החוב כולו, אין נוטלין כל מה שיש לו, אלא משיירין לו לפי כבודו" (ערוך ערך סדר) וכמו שמבאר רבינו והולך. 46) כשיגיע זמן הפירעון ויבוא המלוה לבית דין לגבות חובו (שולחן ערוך סימן צו, כג.). 47) מי שהתחייב לתת להקדש ערך עצמו או ערך אחרים, בית דין לוקח כל רכושו ומוכרו ונותן הדמים להקדש, ושנינו (ערכין כג:) שמשאירים לו כל המפורט כאן בדברי רבינו (בבא מציעא ק"ג:). 48) ראה לקמן פרק ב הלכה י"ב. 49) שם כד. דרשו זה מן הכתוב (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך" - החייהו מערכך. 50) רקומה זהב. 51) בבא מציעא שם. 52) לאיש כמותו לצורך ימי החול, אבל לא לשבתות וימים טובים (רבינו בפרק ג מהלכות ערכין הלכה טו. ומקורו נראה שהוא מהמבואר למעלה הלכה ה על פי ירושלמי קידושין הובא בבאורנו שם). 53) כיסא. 54) מצע גס ארוג מקנים שעניים רגילים להשתמש בהם ואינו יכול לדרוש מצע של לבד. 55) לא כסות וגם לא מזון. 56) אפילו הקטנים. 57) כמבואר בפרק י"ב מהלכות אישות הלכה ב, יד. שלא הוטל על המלוה להחיות את אשתו ובניו. ערכין שם: "הוא (החייהו) מערכך, ולא אשתו ובניו מערכך". 58) של ראש ושל יד (שם) - כשם שנותנין לו כסות (והשווה פסחים ק"ג). 59) שם. 60) נגר. 61) משורים. 62) כגון, שיש לו שלושה מעצדים והמגירה האחת. 63) אין מוכרים המצעד השלישי לקנות מגירה בדמיה, כדי שיהיו לו שתי מגירות, שהרי גם קודם לא היו לו כי אם אחת (ערכין שם). 64) צמד בקר לאיכר. 65) אם היה חמר (שם). 66) שם יח. 67) כלי אומנות. 68) שם בגמרא לדעת תנא קמא. 69) תשובת הר"ף הובאה בטור סימן צו. 70) ואף על פי שחוב האשה למזונות קדם לחובו "שכשם שבערכין

1 לבעל חוב; שִׁאֲפְלוּ הָיָה בַּעֲלָה עִמָּה - לא הָיָה יכול לזון
2 אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו עַד שִׁיפְרַע לוֹ כָּל חוּבוֹ⁷¹.

פָּרֶק שְׁנִי

3
4 א. דִּין תּוֹרָה, שֶׁבְּזִמְנָן שִׁיתַּבַּע הַמַּלְוָה אֶת חוּבוֹ: אִם נִמְצָאוּ
5 לַלְוָה נִכְסִים - מְסַדְרִין לוֹ, וְנוֹתְנִין לְבַעַל חוּבוֹ אֶת הַשָּׂאָר,
6 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְאִם לֹא נִמְצָא לַלְוָה כְּלוּם, אוֹ נִמְצָאוּ לוֹ
7 דְּבָרִים שֶׁמְסַדְרִין לוֹ בְּלִבְדּוֹ - יִלָּךְ הַלְוָה לְדַרְכּוֹ. וְאִין אוֹסְרִין
8 אוֹתוֹ, וְאִין אוֹמְרִים לוֹ: הִבָּא רֵאִיָּה שְׂאֵתָה עָנִי, וְלֹא
9 מְשִׁבִּיעִין אוֹתוֹ, כִּדְרָף שְׂדִינִן הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים; שְׁנֵאמַר: לֹא
10 תִּהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה. אֲלָא אוֹמְרִים לַמַּלְוָה: אִם אֵתָה יוֹדֵעַ נִכְסִים
11 לְזֶה הַמַּחְבִּיב לָךְ - לָךְ וְתַפֵּס אוֹתָן.

12 ב. טַעַן שֵׁישׁ לוֹ וְהִחְבִּיא אוֹתָן וְהָרִי הֵן בְּתוֹף בֵּיתוֹ - אִין
13 מִן הַדִּין שִׁיכְנֹס לְבֵיתוֹ, לֹא הוּא וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין;
14 שֶׁהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל זֶה, שְׁנֵאמַר: בַּחוּץ תַּעֲמֹד. אֲבָל
15 מִחְרִימִין עַל מִי שֵׁישׁ לוֹ וְלֹא יֵתֵן לְבַעַל חוּבוֹ. כְּשִׂיבָאוּ
16 הַגָּאוֹנִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁעָמְדוּ אַחֵר חֲבוּר הַגְּמָרָא, שֶׁרָבוּ
17 הַרְמָאִים, וְנִנְעָלָה דַּלַּת בְּפָנֵי לִוִּין, הִתְקִינוּ שֶׁמְשִׁבִּיעִין אֶת
18 הַלְוָה שְׁבוּעָה חֲמוּרָה כְּעִין שֶׁל תּוֹרָה בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ: שֶׁאִין
19 לוֹ כְּלוּם יֵתֵר עַל דְּבָרִים שֶׁמְסַדְרִין לוֹ, וְשֶׁלֹּא הִחְבִּיאָן כִּיד
20 אַחֲרִים, וְשֶׁלֹּא נָתַן מִתְּנָה עַל מִנַּת לְהַחֲזִיר. וְכוּלָּל בְּשִׁבּוּעָה
21 זוֹ: שֶׁכָּל שִׁירִיחַ וְכָל שִׁיבּוֹא לְקִדּוֹ אוֹ לְרִשּׁוֹתוֹ מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג
22 יָדוֹ - לֹא יֵאָכִיל מִמֶּנּוּ כְּלוּם לֹא לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא לְבָנָיו, וְלֹא
23 לְכִישׁ אוֹתָן, וְלֹא יִטְפֹּל בָּהֶן, וְלֹא יֵתֵן מִתְּנָה לְאֶדָם בְּעוֹלָם,
24 אֲלָא יוֹצִיא מִכָּל אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ מִזֶּה שְׁלֹשִׁים יוֹם וּכְסוּת
25 שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, מִזֶּה הָרֵאשִׁי לוֹ וּכְסוּת הָרֵאשִׁי לוֹ, לֹא
26 אֲכִילַת הַזֵּוּלָלִים וְהַסּוֹכְאִין אוֹ בְּנֵי מְלָכִים וְלֹא מִלְּבוּשֵׁי
27 הַפְּחוּת וְהַסְגָּנִים, אֲלָא כְּדַרְכּוֹ, וְכָל הַיֵּתֵר עַל צָרְכּוֹ יֵתֵן לְבַעַל
28 חוּבוֹ רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, עַד שֶׁיִּגְבְּנוּ כָּל חוּבוֹ. וּמִחְרִימִין תַּחֲלָה
29 עַל מִי שִׁידַע לְפָלוּנֵי נִכְסִים, גְּלוּיִין אוֹ טְמוּנִין, וְלֹא יוֹדֵיעַ
30 לְבֵית דִּין. גַּם אַחֵר הַתַּקְנָה הַזֹּאת, אִין בַּעַל חוּב יָכוֹל לְהַכְנִס
31 לְתוֹף בֵּיתוֹ שֶׁל לְוָה, לֹא הוּא וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין; שֶׁלֹּא
32 תִּקְנֶה לְעֶקֶר גּוֹף הַתּוֹרָה. אֲלָא הַלְוָה עֲצָמוֹ יוֹצִיא כְּלוֹ, אוֹ
33 יֵאמַר: כֶּף וְכָף הוּא שֵׁישׁ לִי; מִנִּיחִין הָרֵאשִׁי לוֹ, וְיוֹצִיא
34 הַשָּׂאָר, וְיִשְׁבַּע בְּתַקְנָה זוֹ. וְכֵּן דִּין יִשְׂרָאֵל כָּל מְקוֹמוֹתָן.
35 נִרְאֶה לוֹ מִמּוֹן אַחֵר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה זוֹ, וְאָמַר: שֶׁל אַחֲרִים
36 הוּא, אוֹ עֶסֶק הוּא בְּיָדִי - אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, עַד שֶׁיִּבְאֵי רֵאִיָּה.
37 וְכֵן הוֹרֵי רַבּוּתִי.

38 ג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה זוֹ, שֶׁאִין לוֹ כְּלוּם וְכָל מֵה שִׁירִיחַ
39 יֵתֵן לְבַעַל חוּבוֹ - אִין כָּל אֶחָד מִבְּעָלֵי חוּבוֹת כֹּא וּמְשִׁבִּיעוֹ,
40 שֶׁשְׁבוּעָה אַחַת כּוֹלֶלֶת כָּל בְּעָלֵי חוּבוֹת. וְתַקְנַת אַחֲרוֹנִים
41 הִיא, וְאִין מְדַקְדָּקִין בָּהּ לְהַחֲמִיר אֲלָא לְהַקֵּל.

42 ד. מִי שֶׁהִחֲזִיק שְׁבוּעָה עָנִי וְכָשֶׁר וְהוֹלֵךְ בָּתָם, וְהִדְבֵּר גְּלוּי

וְיודֵיעַ לְדִין וְלִרְבֵּי הָעַם, וְכֹא בַּעַל חוּבוֹ לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּתַקְנָה זוֹ,
וְהִחֲזִיק הַתּוֹבֵעַ שֶׁאִינוֹ מְסַתְּפֵם בְּעִנְיַת זֶה, אֲלָא רוֹצֵה לְצַעֲרוֹ
בְּשִׁבּוּעָה זוֹ, לְהַצִּיר לוֹ וּלְכִישׁוֹ בְּרִבִּים, כְּדִי לְהַנָּקֵם מִמֶּנּוּ, אוֹ
כְּדִי שִׁיִּלָּךְ וְיִלְוֶה מִן הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, אוֹ יִקַּח נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ
וְיֵתֵן לְזֶה, עַד שֶׁיִּנְצַל מִשְׁבּוּעָה זוֹ - יִרְאֶה לִי, שֶׁאֲסוּר לְדִין
יִרְאֵה שְׁמִים לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעָה זוֹ; וְאִם הִשְׁבִּיעוֹ - בְּטָל לֹא
תַּעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה: לֹא תִּהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה. וְלֹא עוֹד, אֲלָא רֵאִי
לְדִין לְגַעַר בְּתוֹבֵעַ וּלְטַרְדּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹטֵר וְהוֹלֵךְ
בְּשִׁרְיֹת לְכוֹ. שֶׁלֹּא תִּקְנֶה הַגָּאוֹנִים תַּקְנָה זוֹ אֲלָא מִפְּנֵי
הַרְמָאִין, וְהָרִי נֵאמַר: עַד דְּרִשׁ אַחִירָא אוֹתוֹ - דְּרִשְׁהוּ אִם
רַמְאִי הוּא אוֹ אִינוֹ רַמְאִי, וּמֵאַחֵר שֶׁהִחֲזִיק זֶה שֶׁהוּא עָנִי
וְשֶׁאִינוֹ רַמְאִי - אֲסוּר לְהַשְׁבִּיעוֹ. וְכֵן אֲנִי אוֹמַר: שְׁמִי
שֶׁהִחֲזִיק רַמְאִי, וְדִרְכֵּיו מְקַלְקֵלִין בְּמִשְׁאֵל וּמִתְּנָה, וְהָרִי הוּא
אֲמוּד שֵׁישׁ לוֹ מִמּוֹן, וְטַעַן שֶׁאִין לוֹ כְּלוּם, וְהָרִי הוּא רֵץ
לְהַשְׁבַּע בְּתַקְנָה זוֹ - שֶׁאִין רֵאִי לְהַשְׁבִּיעוֹ. אֲלָא אִם יֵשׁ כַּחַ
בְּדִין לְעִשּׂוֹתוֹ עַד שִׁיפְרַע בַּעַל חוּבוֹ, אוֹ לְנִדּוּתוֹ עַד שִׁיתֵּן -
יַעֲשֶׂה, מֵאַחֵר שֶׁהוּא אֲמוּד, שֶׁפְּרִיעַת בַּעַל חוּב מִצָּנָה. כָּלָּל
שֶׁל דְּבָר: כָּל שִׁיעֲשֶׂה הַדִּין מְדַבְּרִים אֵלָיו, וְכוּנְתּוֹ לְדַרְךְ
הַצָּדֵק בְּלִבְדּוֹ, שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְדַרְכּוֹ, וְלֹא לְעַבֵּר הַדִּין עַל אֶחָד
מִבְּעָלֵי דִינֵין - הָרִי זֶה מְרַשֶּׁה לְעִשּׂוֹת, וּמְקַבֵּל שָׂכָר. וְהוּא
שִׁיחִיו מַעֲשִׂיו לְשֵׁם שְׁמִים.

ה. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּשִׁבּוּעָה זוֹ מִפְּנֵי שְׁטֵר חוּב שֶׁעָלָיו, וְהוֹדָה
לְאַחֲרִים בְּחוּבוֹת אַחֲרִים, וְהִשְׁיָגָה יָדוֹ יֵתֵר עַל הָרֵאשִׁי לוֹ -
לֹא יִשְׁלֹו הַיֵּתֵר אֲלָא בְּעָלֵי שְׁטֵרוֹת בְּלִבְדּוֹ, שֶׁמֵּא קְנוּגִיא
עוֹשֶׂה בְּהוֹדָאתוֹ עַל נִכְסֵיוֹ שֶׁל זֶה.

ו. רֵאִיבֵן שֶׁהִיָּה חֵיב לְשִׁמְעוֹן מֵאָה, וְלֹוי חֵיב לְרֵאִיבֵן מֵאָה
- מוֹצִיאִין מִלּוֹי וְנוֹתְנִין לְשִׁמְעוֹן. לְפִיכָף, אִם אִין לְרֵאִיבֵן
נִכְסִים, וְהָיָה לוֹ שְׁטֵרֵי חוּב עַל לֹוי, וְאָמַר לֹוי: שְׁטֵר אֲמַנָּה
הוּא, פְּרוּעַ הוּא, וְהוֹדָה לוֹ רֵאִיבֵן - אִין מְשִׁיחִינן עַל
הוֹדָאתוֹ, שֶׁמֵּא קְנוּגִיא הֵם עוֹשִׂין לְאֶבֶד וְכוּתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן;
אֲלָא יִשְׁבַּע שִׁמְעוֹן וְיִטַּל מִלּוֹי, כְּדִין כָּל טוֹרָף שֶׁאִינוֹ נִפְרַע
אֲלָא בְּשִׁבּוּעָה. וְכֵן כָּל מִי שֵׁישׁ עָלָיו שְׁטֵר חוּב, וְהוֹדָה
לְאַחֵר מִעֲצָמוֹ בְּחוּב אַחֵר, אִם אִין לוֹ נִכְסִים כְּדִי שִׁיִּגְבוּ
שְׁנֵיהֶם - גּוֹבֶה בַּעַל הַשְּׁטֵר בְּלִבְדּוֹ, שֶׁלֹּא יַעֲשֹׂו קְנוּגִיא עַל
שְׁטֵרוֹ שֶׁל זֶה.

ז. אֲסוּר לְאֶדָם לְהַלְלוֹת מַעוֹתָיו בְּלֹא עֲדִים, וְאֲפִלוֹ לְתַלְמִיד
חֶכֶם, אֲלָא אִם בֵּן הַלְוָהוּ עַל הַמְשָׁכּוֹן. וְהַמַּלְוָה בְּשְׁטֵר -
מְשַׁבַּח יוֹתֵר. וְכָל הַמַּלְוָה בְּלֹא עֲדִים - עוֹבֵר מִשּׁוּם וּלְפָנֵי
עוֹר לֹא תֵתֵן מְכָשֶׁל, וְגוֹרֵם קִלְקָלָה לְעַצְמוֹ.

ח. הָרַב שֶׁלּוֹה מַעֲבִדוֹ וְאַחֵר כֶּף שֶׁחָרָרוֹ, אוֹ לְוָה מֵאִשְׁתּוֹ
וְאַחֵר כֶּף גִּרְשָׁה - אִין לְהֵן עָלָיו כְּלוּם; שֶׁכָּל מֵה שֶׁקָּנָה עֶבֶד
- קָנָה רַבּוֹ, וְכָל הַמַּעוֹת שֶׁבִּיד הָאִשָּׁה - בְּחֻזְקַת בַּעֲלָה, אֲלָא
אִם הִבִּיאָה רֵאִיָּה שֶׁהֵן מְזוּנִיתָה.

פרק שלישי

- 1 א. אלמנה, בין שהיא עניה בין שהיא עשירה - אין
- 2 ממשכנן אותה, לא בשעת הלואה ולא שלא בשעת
- 3 הלואה, ולא על פי בית דין; שנאמר: ולא תחבל בגד
- 4 אלמנה. ואם חבל - מחזירין ממנו בעל כרחו. ואם תודה
- 5 לו - תשלם, ואם תכפר - תשבע. אבד המשכון או נשרף
- 6 קדם שיחזיר - לוקה.
- 7 ב. וכן המלוה את חברו, בין שהלוהו על המשכון בין
- 8 שמשכנו אחר הלואה, בידו או על פי בית דין - לא יחבל
- 9 בלים שעושין בהם אכל נפש, כגון הרחים, והערכות של
- 10 עץ, ויורות שמכשלין בהם, וספין של שחיטה וכיוצא בהן;
- 11 שנאמר: כי נפש הוא חבל. ואם חבל - מחזיר בעל כרחו.
- 12 ואם אבד המשכון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה.
- 13 ג. חבל בלים הרבה של אכל נפש, כגון שחבל צרכה ויורה
- 14 וספין - חייב על כל פלי וכלי בפני עצמו. אפלו שני בלים
- 15 שהן עושין מלאכה אחת - חייב עליהן משום שני בלים,
- 16 ולוקה שתיים על שניהם. שנאמר: לא יחבל רחים ורכב -
- 17 לחייב על הרחים בפני עצמו ועל הרכב בפני עצמו. כשם
- 18 שהרכב והרחים מיוחדין, שהן שני בלים ומשמשין מלאכה
- 19 אחת, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו; כך כל
- 20 שני בלים, אף על פי שמשמשין מלאכה אחת - חייב על
- 21 זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וכן אם חבל צמד בקר
- 22 החורש - לוקה שתיים.
- 23 ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשכנו
- 24 אלא בבית דין. ואפלו שליח בית דין שבא למשכן - לא
- 25 יכנס לביתו וימשכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו
- 26 ומוציא לו המשכון; שנאמר: בחוץ תעמד. אם כן, מה בין
- 27 בעל חוב לשליח בית דין? ששליח בית דין - יש לו לקח
- 28 המשכון מיד הלוה בנדרו ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין
- 29 לו לקח המשכון עד שיתן לו הלוה מדעתו. עבר בעל חוב
- 30 ונכנס לבית הלוה ומשכנו, או שחטף המשכון מידו בנדרו
- 31 - אינו לוקה; שהרי נתק לעשה, שנאמר: השב תשיב לו
- 32 את העבט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שבה, כגון
- 33 שאבד המשכון או נשרף - לוקה. ומחשב דמי המשכון,
- 34 ותובע השאר בדין.
- 35 ה. אחד הממשכן את חברו בבית דין או שמשכנו בידו,
- 36 בנדרו או מדעת הלוה, אם איש עני הוא ומשכנו דבר
- 37 שהוא צריך לו - הרי זה מצוה להחזיר לו העבט בעת
- 38 שהוא צריך לו: מחזיר לו את הכר בלילה כדי לישן עליו,
- 39 ואת המחרשה ביום כדי לעשות בה מלאכתו; שנאמר:
- 40 השב תשיב לו את העבט. עבר ולא השיב לו פלי היום
- 41 ביום וכלי הלילה בלילה - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא
- 42

- 43 תשכב בעבטו - לא תשכב ועבטו אצלך. זו כסות לילה.
- 44 ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום או לובשן הוא
- 45 אומר: עד בא השמש תשיבנו לו. מלמד, שיחזירו כל היום.
- 46 אם כן הוא, שמחזיר לו המשכון בעת שהוא צריך לו
- 47 ולקח אותו בעת שאינו צריך לו, מה יועיל המשכון? כדי
- 48 שלא לשמט החוב בשביעית, ולא יעשה מטלטלין אצל
- 49 בניו, אלא יפרע מן המשכון אחר שמת הלוה. הא למדת,
- 50 שהממשכן את העני דבר שהוא צריך לו ולא החזירו לו
- 51 בזמנו - עובר משום שלשה שמות: משום לא תבא אל
- 52 ביתו, ומשום השב תשיב לו את העבט, ומשום לא תשכב
- 53 בעבטו. במה דברים אמורים? שמשכנו שלא בשעת
- 54 הלואה; אבל אם משכנו בשעת הלואה - אינו חייב
- 55 להחזיר כלל, ואינו עובר בשם מן השמות האלו.
- 56 ו. שליח בית דין שבא למשכן - לא ימשכן דברים שאי
- 57 אפשר לאדם לתן אותם משכון, כגון בגד שעליו וכלי
- 58 שאוכל בו וכיוצא באלו. ומניח מטה ומצע לעשיר, ומטה
- 59 ומפץ לעני. וכל הנמצא בידו חוץ מאלו - יש לו למשכנו.
- 60 ויחזיר לו פלי היום ביום, וכלי הלילה בלילה. הרי לפנינו
- 61 שני בלים - נוטל אחד ומחזיר אחד. עד מתי הוא חייב
- 62 להחזיר ולקח? עד לעולם. ואם היה המשכון מדברים
- 63 שאינו צריך להם ואין מניחין אותן ללוה - הרי זה מניחו
- 64 אצלו עד שלשים יום, ומשלשים יום ואילך מוכר המשכון
- 65 בבית דין. מת הלוה - אינו מחזיר לבניו. מת הלוה אחר
- 66 שהשיב לו המשכון - שומטו המלוה מעל בניו, ואינו
- 67 מחזיר.
- 68 ז. הערב מתר למשכנו בנדרו וילהכנס לביתו ולטל
- 69 המשכון; שנאמר: לקח בגדו כי ערב יר. וכן מי שיש לו
- 70 שכר אצל חברו, בין שכר מלאכתו בין שכר בהמתו וכליו
- 71 בין שכר ביתו - הרי זה מתר למשכנו שלא על פי בית דין,
- 72 ונכנס לביתו ונוטל המשכון בשכרו. ואם זקף עליו השכר
- 73 במלוה - אסור; שנאמר: כי תשה ברעף משאת מאומה
- 74 וגו'.
- 75 ח. מי שהיה בידו משכנו של עני, אם היה שכרו יתר על
- 76 פחתו, כגון קרדם ומסר [הגדול] וכיוצא בהן - הרי זה מתר
- 77 להשכירו, ומנפה שכרו תמיד בחובו; מפני שזה כמשיב
- 78 אבדה, ואין צריך רשות בעלים.

יום שני י' אדר א' ה'תשע"א

פרק רביעי

- 81 א. נשף ומרבית אחד הוא. שנאמר: את כסף לא תתן לו
- 82 בנשף, ובמרבית לא תתן אכלך; ולהלן הוא אומר: נשף

(1) מבאר שלא לחבול אלמנה, ולא כלים שעושים בהם אוכל נפש, ושמצוה להחזיר המשכון, ודין שליח בית דין שבא למשכן. (1) מבאר דין איסור נשך ותרבות ודין המלוה לחבירו ומצא הלוה יותר מכדי שהדעת טועה, ודין מלווה על המטבע, ודין שמותר להלוות נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד. (2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת לשלם יותר ממה שלוה, והם נמנים למצוות לא תעשה אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן, המלווה בריבית, הן כסף

- 1 כֶּסֶף נִשְׁפָּךְ אֶכֶל נִשְׁפָּךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁפָּךְ. וְלִמָּה נִקְרָא שְׂמֹמֶה
- 2 נִשְׁפָּךְ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִשְׁפָּךְ, שֶׁמִּצְעָר אֶת חֲבֵרוֹ וְאוֹכֵל אֶת
- 3 בִּשְׂרוֹ. וְלִמָּה חֲלָקֵן הַתּוֹב? לְעֹבֵר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיָן.⁷
- 4 ב. כְּדֵרֶךְ שֶׁאֲסוּר לְהִלּוּת, כִּף אֲסוּר לְלוּת בְּרִבִּית;⁸
- 5 שְׁנֵאמַר: לֹא תִשְׁיֵף לְאַחִיד. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוּי, שֶׁזוֹ
- 6 אֲזַהֲרָה לְלוּת. כְּלוּמָר: לֹא תִשְׁיֵף לְאַחִיד.¹⁰ וְכֵן אֲסוּר
- 7 לְהִתְעַסֵּק¹¹ בֵּין לֹה וּמְלוּה בְּרִבִּית. וְכָל מִי שֶׁהָיָה עָרֵב אוֹ
- 8 סוֹפֵר אוֹ עַד בִּינְיָהֵן - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר:
- 9 לֹא תִשְׁיָמוּן¹² עָלָיו נִשְׁפָּךְ. זֶה אֲזַהֲרָה אֶף¹³ לְעֹדִים וְלְעָרֵב
- 10 וְלְסוֹפְרִים.¹⁴ הָא לְמִדָּת, שֶׁהַמְלוּה בְּרִבִּית - עוֹבֵר עַל שְׁשֶׁה¹⁵
- 11 לְאוּיָן: לֹא תִהְיֶה לוֹ בְּנִשְׁפָּךְ;¹⁶ אֶת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁפָּךְ;
- 12 וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ; אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ נִשְׁפָּךְ וּתְרִבִּית; לֹא
- 13 תִשְׁיָמוּן עָלָיו נִשְׁפָּךְ; וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל¹⁷. וְהַלּוּה
- 14 עוֹבֵר בְּשָׁנִים¹⁸: לֹא תִשְׁיֵף לְאַחִיד; וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן
- 15 מִכְשָׁל. עָרֵב וְעֹדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין עוֹבְרִין אֶלָּא מִשּׁוּם
- 16 לֹא תִשְׁיָמוּן¹⁹ עָלָיו נִשְׁפָּךְ. וְכָל מִי שֶׁהָיָה סָרְסוּר²⁰ בֵּין שְׁנֵיהֶם,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך ללוה ומרבית למלוה (עיין בבא מציעא ס: ושיעור דברי רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר ואת כספך לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" - אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). (3) של התוספת. (4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטבט (מבעבע מבעבץ) - כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שתתבטבט עליו". (5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא-תעשה אחת היא. (6) בשתי אזהרות - את כספך לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתב כאחד: ואת כספך ואכלך לא תיתן לו בנשך. (7) להרבות באזהרות על הלוואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאיין ראוי למנות (בחשבון המצוות) הלאווים והעשה (=הנכפלים בתורה - לחיזוק), אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשורש התשיעי עיין שם ובלאוויין רלה). (8) "ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאוויין רלו). (9) בבא מציעא עה: (10) כלומר, לא תינשך הימנו, לא תגרום שאחיד ישיך (עיין בבא מציעא ע:). (11) לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם. (12) כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא תהיה לו כנושה" וכאן שינה וכתב בלשון רבים: "לא תשימון" (עיין מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש הגדול משפטים כד, עמוד תקכז). (13) נוסף על המלוה והלווה. (14) (שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים). (15) שם. (16) שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה, שאינו מלווה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני אפילו במלוה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר, כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושים הוא (מגיד משנה). (17) שמכשיל את הלווה. (18) שם וכן נוסחת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאוויין רלו "לווה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תיתן מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלווה עובר בשלושה, גם על "ולאחיד לא תשיך". (19) אבל על לפני עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם לביצוע ההלוואה, כגון שהמלווה היה מלווה גם בלעדיהם (ראה בתוספות שם בדיבור המתחיל העדים). (20) מתווך מהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת הריבית (עיין לחם משנה). (21) שם סב: שנאמר "וחי אחיד עימך" (בסיום הפסוק הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה כי היכי דניח בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם עוברים על הלאו במעשה, בכתיבת השטר וחתימת עדות) שאפילו המלווה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו בדין דהני דאתי מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתחייבו במלקות". (22) קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלוואה, כגון שהלווה סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים. (23) להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת הלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדיינים (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). (24) על-פי בית דין, כלומר, בית דין נזקקים לכך להוציאה מידי המלוה. (25) בעל כורחו (שם סא:). (26) שהתורה לא הטילה עליהם חיוב השבה (בבא קמא קיב). "לדידה (=למלווה) קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה לא מזהר רחמנא". (27) ברייתא בבא מציעא סב. (28) דבר ששם בעליו עליו, דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. (29) מפני שאין הבן מחוייב לכבד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל בחייו, מחוייב הבן לכבדו (רבינו פרק א מהלכות ממרים הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה ולחם משנה שם). (30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בבא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור בתשובה ולא לנעול דלת בפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו

ח. אָסור לְאָדָם⁴⁸ לְהִלּוּת⁴⁹ בָּנָיו וּבָנֵי בֵיתוֹ כְּרִבִּית⁵⁰. אַךְ
 עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִקְפִּיד⁵¹ וּמִתְנָה הוּא שְׁנוֹתָן לְהֶן⁵² - הֲרִי זֶה
 אָסור, שְׂמָא יִרְגִּילֻם בְּדָבָר זֶה⁵³.
 ט. תִּלְמִידֵי חֻכְמִים שֶׁהָלוּ זֶה אֶת זֶה, וְנָתַן לוֹ⁵⁴ יָתֵר עַל
 מֶה שְׁלָלוּ מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ שְׁלֹא נָתַן לוֹ
 אֲלֵא מִתְנָה, שֶׁהֲרִי הֵן יוֹדְעִין חֲמֵר אָסור הִרְבִּית⁵⁵.
 י. הַמִּלּוֹה אֶת חֲבֵרוֹ⁵⁶ וּמֵצֵא הִלּוֹה יוֹתֵר, [אֵן שֶׁהִחְזִיר לוֹ
 חוּבוֹ וּמֵצֵא הַמִּלּוֹה יוֹתֵר⁵⁷]: אִם בְּכָרִי שֶׁהִדְעַת טוֹעָה⁵⁸ -
 מִיֵּב לְהִחְזִיר; וְאִם לֹא⁵⁹ - מִתְנָה הוּא שְׁנָתָן לוֹ⁶⁰, אוֹ גִזְלָה⁶¹
 הֵיטָה לוֹ בִּידוּ⁶² וְהִבְלִיעַ לוֹ בַּחֲשָׁבוֹן⁶³, אוֹ אַחֲרֵי⁶⁴ צָנָה
 לְהִבְלִיעַ לוֹ. בַּכֶּמֶה הִדְעַת טוֹעָה? בַּאֲחֵד⁶⁵ וּבִשְׁנַיִם⁶⁶ אוֹ
 בַּחֲמִשָּׁה⁶⁷ אוֹ בַּעֲשָׂרָה; שְׂמָא מִנֶּה⁶⁸ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה אוֹ
 עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה. וְכֵן אִם מֵצֵא יֵתֵר מִנֵּן הַחֲמִישִׁית⁶⁹ אוֹ מִנֵּן

1 חֲכָמִים נִוְחָה הֵימָנוּ³³. אִם הֵיחָה גִּזְלָה קִימַת וְהִרְבִּית דָּבָר
2 הַמְּסִיסִים³⁴ וַהֲרִי הוּא בַּעֲצָמוֹ³⁵ - מְקַבְּלִין מִהֶן³⁶.
3 ו. שְׁטַר שְׁכָתוּב בּוֹ רַבִּית³⁷, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם -
4 גֹּבֶה אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵינוֹ גֹּבֶה אֶת הָרַבִּית³⁸. קֵדָם וְגִבָּה הִלְלָ³⁹
5 - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הָרַבִּית קְצוּצָה⁴⁰; אֲבָל אֲבָק⁴¹ רַבִּית, שֶׁהוּא
6 מְדַבְּרֵיהֶם - אֵינוֹ גֹּבֶה⁴² מִן הַלֵּוֹה לַמְּלֹה, וְאֵין מְחִזְרִין
7 אוֹתוֹ מִן הַמְּלֹה לַלֵּוֹה⁴³.
8 ז. כָּל הַפּוֹתֵב שְׁטַר רַבִּית - הָרִי זֶה כְּכּוֹתֵב וַיַּעֲד עֲלָיו⁴⁴
9 עֲדִים שְׁכָפֵר בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁵. וְכֵן כָּל הַלֵּוֹה וּמַלְּוֹה
10 בְּרַבִּית בֵּינָן לְבֵין עֶצְמֵן - הָרִי הֵן כְּכּוֹפְרִים בְּשֵׁם אֱלֹהֵי
11 יִשְׂרָאֵל, וְכִפְּרוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם⁴⁶; שְׁנֹאמַר: אֵת כִּסְפָּךְ לֹא
12 תִּתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ וְגו', אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
13 מֵמִצְרַיִם⁴⁷.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אבנט אינו שלך (שאתה צריך למוכרו, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת הברייטא: "באוהה שעה אמרו: הגזולנין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י'). (34) ונזכר בה לקלון. (35) בעין כמו שהיה (עיין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גזולנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסוים, ואילו בריבית כתב "דבר המסוים" אבל כשאנו מסויים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגזולן - בין שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז). (37) "פלוגי לווה מפלוגי מנה בריבית כך וכך לזמן פלוגי" (רש"י בבא מציעא עב.). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם חכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסינן היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית). (39) אף את הריבית. (40) שיוצאה בדיינין, כמבואר למעלה הלכה ג. (41) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (42) בית דין. (43) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדיינים, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א. (44) על עצמו. (45) בבא מציעא עא: "תנאי אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחייו, והם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותרין פלוגי זה (שהלווה לישראל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על בראיו להמציא לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כוהנים פרשת בהר פרשה ה שנינו: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המודה במצוות ריבית - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים". (48) בבא מציעא עה. (49) לעשות הלוואה אצל בניו, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעימן טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שכרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הר"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם משנה והמשנה למלך והטורי זהב, עיין עליהם). (51) נוהג בוותרנות בממונו ביחסיו עם הבנים. (52) ולא בתור ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית. (54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצץ בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג)). ולא התירו לתלמיד חכם אלא בכעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר איסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והר"י מיגאש בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאין לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא זולתם". (56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציא) בקטע המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו, וכמקור לדין זה, שגם במצא המלוה יותר בכדי שאין הדעת טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו בגמרא שם הייתה "האי מאן דאזויף פשיטי לחבריה ואשכח בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלווה) טופיאתא (יותר)". (58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמוך מבאר רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלווה, או הלווה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט) שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום כשהגיעה ליד המלווה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות במתנה, כגון, שהלווה אדם קשה לב שאינו נותן מתנת חנם - אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גזל ממנו וכו' (שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה וזוגית היינו בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת. (67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלווה או לווה זה למנות לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות (עיין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי חמישיות.

יד. נכסי יתומים - מתן לתן אותם⁹⁴ לאדם נאמן, שיש לו
נכסים טובים⁹⁵, קרוב לשכר ונחוק להפסד. ביצד? אומרים
לו: תהיה נושא ונותן בהן; אם יש שם רוח - תן להם חלקן
מן הרוח; ואם יש שם הפסד - תפסיד אותה לבדך. שזה⁹⁶
אבק רבית הוא⁹⁷, וכל אבק רבית אינה אסורה אלא
מדבריהם, ובנכסי יתומים לא גזרו⁹⁸.

פרק חמישי

א. העובד כוכבים וגר תושב - לזין מהן ומלזין אותן
ברבית; שנאמר: לא תשיף לאחיך - לאחיך אסור, ולשאר
העולם מתן. ומצות עשה להשיף לעובד כוכבים; שנאמר:
לנכרי תשיף. מפי השמועה למדו שזו מצות עשה. וזהו דין
תורה.
ב. אסרו חכמים שיהיה ישראל מלוה את העובד כוכבים
ברבית קצוצה, אלא בכדי חיו. גזרו שמה למד ממעשיו
ברב ישיבתו עמו. לפיכך מתן ללוות מן העובד כוכבים
ברבית, שהרי הוא בורח מלפניו ואינו רגיל אצלו. ותלמיד
חכם, שאינו רגיל בו ללמד ממעשיו - מתן להלוות לעובד
כוכבים ברבית אפילו להרויח. וכל אבק רבית עם העובד
כוכבים - מתנת לכל.
ג. ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית, ובקש
להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר לו: תנן לי, ואני
מעלה לך בדרך שאאתה מעלה לעובד כוכבים - הרי זו רבית
קצוצה. אפילו העמידו אצל העובד כוכבים. עד שישל
העובד כוכבים מעותיו, ויחזיר ויתנן ביד ישראל האחר.
ד. עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ברבית, ובקש
להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר לו: תנן לי, ואני

העשירות אחד אחד⁷⁰ - חייב להחזיר לו; שמה האחרים⁷¹
שהיה מונה בהן החמישיות או העשירות נתעברו עמהם⁷².
יא. המלוה⁷³ את חברו על המטבע⁷⁴, וכן הכותב לאשתו
בכתבתה מטבע ידוע, ופרש משקלו⁷⁵, והוסיפו⁷⁶ על
משקלו: אם הוולו הפרות מחמת התוספת⁷⁷ - מנכה לו
שעור התוספת, ואפילו הוסיפו עליו כל שהוא; ואם לא
הוולו מחמת התוספת - אינו מנכה לו, אלא נותן לו
ממטבע היוצא באותה שעה⁷⁸. במה דברים אמורים⁷⁹?
בשהוסיפו עליו עד חמישיתו, כגון שהיה משקלו ארבעה
ועשוריו חמשה; אבל אם הוסיפו לו יותר על חמישיתו⁸⁰ -
מנכה לו כל התוספת⁸¹, אף על פי שלא הוולו הפרות. והוא
הדין למלוה על המטבע ופחתו ממנו⁸².
יב. המלוה את חברו על המטבע, ונפסל⁸³: אם יכול
להוציאו במדינה אחרת, ויש לו דרך לאותה מדינה - נותן
לו ממטבע שהלוהו, ואמר לו: לך והוציאו במקום פלוני;
ואם אין לו דרך לשם - נותן לו ממטבע היוצא באותה
שעה⁸⁴. וכן בכתבתה⁸⁵.
יג. הורו מקצת הגאונים⁸⁶: שהלוה שמחל למלוה ברבית
שלקח ממנו או שעתידי לקח, אף על פי שקנו מזד שמחל או
נתן מתנה - אינו מועיל כלום⁸⁷, שכל רבית שבעולם מחילה⁸⁸
היא, אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו, ולפיכך אין
המחילה מועלת ברבית, אפילו ברבית של דבריהם. וראה לי,
שאין הוראה זו נכונה. אלא מאחר שאומרים למלוה להחזיר
לו, וידע המלוה⁸⁹ שדבר אסור עשה ויש לו⁹⁰ לטל ממנו⁹¹, אם
רצה למחל - מחל, בדרך שמחל הגזל. ובפרוש אמרו
חכמים⁹², שהגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו - אין מקבלין
מהן. מקלל שהמחילה מועלת⁹³.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(70) כגון, שמצא שיש או אחד עשר. (71) דרך המונים בחמישיות או עשירות להניח בצד מטבע אחד לכל חמישייה או עשירייה
ואחר גמר המניין סופרים את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או העשירות. (72) שם וכפירוש הרי"ף. (73) בבא
קמא צז: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה. (75) בתקופתם התאימו ערכי
המטבעות למספר יחידות משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן - ערכו כפול. (76) מטעם המלכות. (77) שער
המטבע עלה ונמצא המלווה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת, והרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלווה
אינו מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת ההלוואה.
ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה. (80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לענין המתכת שבו, ואם יתיכו לגוש
של כסף יקבל יותר. אבל עד חמישיתו, בהתחשב עם הוצאות ההתכה, השבח מועט, ואין דרך בני אדם להקפיד על זה ונותנם
בתור מתנה (עיין שיטה מקובצת שם). (81) אפילו את ההפרש של התוספת שלמטה מחמישיתו. (82) אם הוקרו הפירות מחמת
הפחת מוסיף לו, למלווה, ההפרש. ואם לא הוקרו נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. במה דברים אמורים, שפחתו עד חמישיתו
אבל אם פחתו יותר על כך משלים כל הפחת (רי"ף שם). (83) הוצאה מהמחזור מטעם המלכות. (84) שם צח. (85) ביארו
בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה י. (86) על פי בבא מציעא סא. ועיין ראש שם סימן ב. (87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו
אם כבר גבהו. (88) הלווה מדעתו נותנו. (89) בספרים אחרים הנוסחה: הלווה - והיינו הך. (90) ללווה. (91) יכול הוא להוציא
מהמלווה בבית דין. (92) בבא קמא צב: (השווה למעלה פרק ד הלכה ה). (93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על הגאונים אלא
ברבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועלת כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין המחילה והבעת רצונו
שנותנו במתנה מועלת להתיר נתינת ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה, והשווה למעלה הלכה י). (94) בתור
עיסקא (בבא מציעא ע). (95) היינו, קרקעות, ויהיו עידיה (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות הלכה א) - וכפי הנראה
נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר ניכסיה", ולפינו "דמשפו" ועיין רש"י שם. ושם - בהלכות נחלות - יתבארו התנאים הנוספים
למינוי אפוטרופוס: "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" - ולא פרט רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות
- ששם עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (לחם משנה). (96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו. (97) כמבואר
להלן פרק ה הלכה ח, - ואין זה ריבית קצוצה, מאחר שאין הריווח קצוץ ובטוח, כי הרי ייתכן שיהיה שם הפסד. (98) לתקנת
היתומים "שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם). (1) מבאר שמוות ללוות מן הגוי בריבית, ודין

היא רבית מקדמת. לזה ממנו והחזיר לו מעותיו, והיה
משלח לו סבלונות בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלו - זו
היא רבית מאחרת. ואם עבר ועשה כן - הרי זה אבק רבית.
יב. מי שלוה מחברו, ולא היה רגיל מקדם להקדים לו
שלוש - אסור להקדים לו שלום, ואין צריך לומר שיקלסו
בדברים או ישפם לפתחו; שנאמר: נשף כל דבר - אפלו
דברים אסורים. וכן אסור לו ללמד את המלוה מקרא או
גמרא כל זמן שמעותיו בידו, אם לא היה רגיל בזה מקדם;
שנאמר: נשף כל דבר.

יג. המלוה את חברו - לא יאמר לו: דע אם בא איש פלוני
ממקום פלוני. כלומר, שתכבדו ותאכילו ותשקהו כראוי.
וכן כל פיוצא בזה.

יד. יש דברים שהן כמו רבית, ומתירין. כיצד? לוקח אדם
שטרותיו של חברו בפחות ואינו חושש. ומתיר לאדם לתת
לחברו דינר, כדי שילווה לפלוני מאה דינרין; שלא אסרה
תורה אלא רבית הפאה מן הלוה למלוה. וכן אומר אדם
לחברו: הא לך דינר זה ואמר לפלוני שילוני; שלא נתן
אלא שכר אמירה.

טו. יש דברים שהן מתירין, ואסור לעשותן מפני הערמת
רבית. כיצד? אומר לו: הלוני מנה; אומר לו: מנה אין לי,
חטים יש לי במנה; ונתן לו חטים במנה, וחזר ולקחן ממנו
בתשעים - הרי זה מתיר, אבל אסוריהו מפני הערמת רבית,
שהרי נתן לו תשעים ולקח מנה. ואם עבר ועשה כזה -
הרי הוא מוציא ממנו מאה בדין, שאפלו אבק רבית אין
באין. וכן מי שהיתה שדה ממשכנת בידו - לא יחזר וישפיר
אותה לבצל השדה, מפני הערמת רבית; שהרי זה עומד
בשדהו כשהיה, ונותן לזה שכר בכל חדש בשביל מעותיו
שהלוהו.

טז. אסור להשפיר הדינרין. שאין זה דומה למשפיר את
הפלי, שהפלי חוזר בעצמו, וזה מוציא אלו ומביא דינרין
אחרים, ונמצא זה אבק רבית.

יז. מלך שהיו דיניו, שכל מי שיתן המס הקצוב על כל
איש ואיש על ידי זה שלא נתן ישתעבד בו, ונתן על ידו
דינר, אף על פי שמשמעבד בו יתר מדינר - הרי זה מתיר.
וכן כל פיוצא בזה.

פרק שש

א. המלוה את חברו סלע בחמשה דינרים, או סאתים חטים
בשלוש, או סלע בסלע וסאה, או שלש סאין בשלוש סאין

מעלה לך בדרך שאתה מעלה לישראל - הרי זה מתיר. ואם
העמידו אצל ישראל, אף על פי שנתן העובד כוכבים
המעות בידו, הואיל ומדעת ישראל נתן - הרי זה רבית
קצוצה.

ה. אסור לישראל לתלות מעותיו ביד עובד כוכבים, כדי
להלוותן ברבית לישראל. ועובד כוכבים שהלוה את ישראל
ברבית - אסור לישראל אחר להיות לו ערב; שפיון
שבדיניהם שתובע הערב תחלה, נמצא הערב תובע את
ישראל ברבית שהערב חייב בה לעובד כוכבים. לפיכך, אם
קבל עליו העובד כוכבים שלא יתבע את הערב תחלה -
הרי זה מתיר.

ו. ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית, וזקפן
עליו במלוה, ונתגיר: אם עד שלא נתגיר זקפן עליו במלוה
גובה את הקרן והרבית; ואם משנתגיר זקפן עליו במלוה
גובה את הקרן ולא הרבית. אבל עובד כוכבים שלוה
מישראל ברבית, וזקף עליו את הרבית במלוה, אף על פי
שזקפן עליו אחר שנתגיר - גובה את הקרן ואת הרבית;
שלא יאמרו: בשביל מעותיו נתגיר זה. וגובה הישראל
ממנו אחר שנתגיר כל מעות הרבית שנתחייב בהן כשהיה
עובד כוכבים.

ז. מצוה להקדים הלואת ישראל בחנם להלוואת עובד
כוכבים ברבית.

ח. אסור לאדם שיתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד,
שזה אבק רבית הוא. והעושה כן - נקרא רשע. ואם נתן -
חולקין בשכר ובהפסד בדין העסק. והנותן מעותיו קרוב
להפסד ורחוק לשכר - הרי זה נקרא חסיד.

ט. אין מושיבין חנוני למחצית שכר, ולא יתן מעות לקח
בהן פרות למחצית שכר, ולא ביצים להושיב תחת
התרנגולין שלו למחצית שכר, ואין שמין עגלים וסוהין
לפסמן למחצית שכר, אלא אם כן נתן לו שכר עמלו
ומזונו. או יהיה רוח המתעסק יותר על הפסדו, כמו
שבארגו בענין השתפות.

י. המשתתף עם חברו במעות או בקרקע, או הנותן לו עסק
- לא יצרף השכר עם הקרן; שפא לא יהיה שם שכר,
ונמצאו באין לידי רבית. וכן לא יתן לו מעות בתורת עסק
או שתפות וכתב אותן מלוה; שפא ימות, ונמצא השטר
ביד היושר, וגובה בו את הרבית.

יא. אסור להקדים הרבית או לאחר אותו. כיצד? נתן עיניו
ללוות ממנו, והיה משלח לו סבלונות בשביל שילוהו - זו

ישראל שלוה מן הגוי וביקש להחזיר לו, ושאסור לו להיות ערב לגוי שהלוה לישראל בריבית, ודין לוה מעות מן הגוי ונתגייר,
ושאסור ליתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואין מושיבין חנווני למחצית שכר, ודין משתתף עם חברו שלא יצרף השכר עם
הקרן, ודין ריבית מוקדמת או מאוחרת, ודין דברים שהם כמו ריבית - ומותרים, ודין שכר אמירה שמותר, ודין דברים האסורים
משום הערמת ריבית, ודין משכיר דינרים. (1) מבאר דין מלוה סלע בחמישה דינרין, או סאתים בשלוש, ודין מלוה והתנה לדור
בחצירו, ודין מוכר באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלוה חברו שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו
חינם, ודין מלוה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן ידוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשהיה לי מעות
תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

ונמצאת השדה שלו, ונמצא המוכר אוכל פרות בשביל
 המעות שנשארו לו אצל הלוקח; וכן הלוקח אסור - שמא
 לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל
 המוכר. לפיכך מניחין את הפרות על ידי שליש עד שיעתנו
 לאחד מהן. אמר לו המוכר: לכשתביא שאר המעות תקנה
 - הרי המוכר אוכל פרות עד שיביא הלוקח; ואם אכל
 הלוקח - מוציאין ממנו. אמר לו המוכר: קנה מעכשיו,
 ושאר המעות הרי הן חוב אצלך - הרי הלוקח אוכל פרות;
 ואם אכל המוכר - מוציאין ממנו כל מה שאכל.
 ז. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, ומשכן לו שדהו על
 מנת שיאכל פרותיה כל ימי המשכונא, אף על פי שאינו
 מנכה לו כלום - הרי זו אבק רבית, ואינה יוצאה בדינין.
 שאין הממשכן את השדה דומה לממשכן בית, שהרי אין
 בשדה פרות מצויין בעת ההלוואה, ואפשר שיכרו ויהיו
 שם פרות, ואפשר שיפסיד בזריעתה ועבודתה, ולפיכך היא
 אבק רבית. וכן אין המשכונא דומה למי שמכר באסמכתא;
 שהמוכר באסמכתא לא גמר והקנהו, והממשכן גמר
 והקנהו גוף זה לפרותיו. וכזה יראה מן הגמרא, שהמשכונא
 אבק רבית, ואין לך להעמידה אלא בממשכן שדהו, כמו
 שהורו רבותי. נמצאת למד, ששולש משכונות הן: משכונא
 שהיא רבית קצוצה, ומשכונא שהיא אבק רבית, ומשכונא
 שהיא מתרת. כיצד? משכן לו מקום שפרותיו מצויין תדיר,
 כגון חצר או מרחץ או חנות, ואכל פרותיהן - הרי זו רבית
 קצוצה. משכן לו שדה וכיוצא בה, וכאו שם פרות ואכלן
 - הרי זו אבק רבית. וכן אם משכן חצרו וכיוצא בה בנכפו
 - הרי זו אבק רבית. משכן שדהו בנכפו - הרי זו מתר.
 כיצד הוא הנכפו? כגון שהלוהו מאה דינרין, ומשכן לו בהן
 חצרו או שדהו, ואמר לו המלוה: הריני מנכה לך מזה כסף
 בכל שנה בשכר קרקע זו, כדי שיהיו כל פרותיו שלי,
 בחצר וכיוצא בה - אסור, ובשדה וכיוצא בה - מתר.
 ח. הורו מקצת גאונים: שכל משכונא שאין בה נכוי כלל
 - הרי היא רבית קצוצה. ולא ירדו לעמק הדבר להפריש
 בין שדה לחצר, ולפיכך נתקשו להן דברי חכמי הגמרא.
 וכן הורו: שכל משכונא, אפלו בנכפו - אסור בין בחצר בין
 בשדה. ואין להם משכונא מתרת אלא בדרך הזאת: כיצד?
 כגון שהלוהו מאה דינרין, ומשכן לו בהן בית או שדה,
 והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזיר קרקע זו לבעליה חנם
 - הרי זו מתר לאכל פרותיה כל עשר שנים, אפלו הנה
 שכרה שיהא אלה דינרים בכל שנה, שאין זה אלא כמי
 ששכר בפחות. וכן אם התנה בעל השדה עמו: שכל זמן
 שיביא לו מעות, יחשב לו עשר בכל שנה ויסלקו ממנה -
 הרי זו מתר. וכן אם התנה הלוה: שכל זמן שירצה, מחשב
 לו מה שדר בו, ויחזיר לו שאר הדמים ויסתלק - הרי זו
 מתר. שאין זה אלא בשכירות, וכל תנאי שבשכירות - מתר,
 כמו שבארנו.

ודינר, כללו של דבר: כל הלוואה בתוספת כל שהו - הרי
 זו רבית של תורה, ויוצאה בדינין. וכן המלוה את חברו,
 והתנה עמו שידור בחצרו חנם עד שיחזיר לו הלוואתו, או
 ששכר ממנו בפחות, וקצב הדבר, שפוחת לו מן השכר עד
 שיחזיר לו הלוואתו, או שמשכן בידו מקום שפרותיו מצויין
 בעת ההלוואה, כגון שמשכן חצרו על מנת שידור בו בחנם
 - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה בדינין. וכן המוכר שדה
 או חצר באסמכתא, הואיל ולא קנה הגוף - הרי כל הפרות
 שאכל רבית, ומחזיר אותן. והוא הדין לכל מי ושלל קנה
 קנין גמור מתחלה, שהוא מחזיר את הפרות; מפני שאם
 אכל את הפרות - הרי זו רבית של תורה. וכל דבר שהוא
 אסור משום רבית חוץ מאלו - הרי הוא אסור מדבריהם,
 וגרה שמא יבוא לרבית של תורה. והוא הנקרא אבק רבית.
 ואינו מוציא בדינין.
 ב. המלוה את חברו - לא ימשך את עבדו כדי שיעשה בו
 מלאכה, אף על פי שהעבד יושב וקטל. ולא ידור בחצרו
 חנם, אף על פי שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל
 החצר להשכיר. ואם דר - צריך להעלות לו שכר. ואם לא
 העלה לו - הרי זה אבק רבית, לפי שלא התנה עמו שילווהו
 וידור בחצרו. לפיכך, אם עדין לא החזיר לו חובו, וכא
 לנכות שכר החצר שדר בה מן החוב, אם היה השכר כנגד
 החוב - אינו מנכה לו הכל, אלא כמו שיראו הדינים. שאם
 תסלק אותו בלא כלום - הרי זה כמו שהוציא אותו בדינין,
 ואבק רבית אינה יוצאה בדינין.
 ג. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, ולאחר זמן תבע חובו,
 ואמר לו הלוה: דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך - הרי זה
 אבק רבית, לפי שלא קצץ בשעת ההלוואה; שנאמר: לא תתן
 לו בנשך.
 ד. המלוה את חברו על שדה, ואמר לו: אם לא תחזיר
 לי מכאן עד שלש שנים, הרי היא שלי - הרי זה לא קנה,
 מפני שהיא אסמכתא. לפיכך מנכה כל הפרות שאכל, מפני
 שהוא רבית של תורה. אכל אם אמר לו המוכר: אם לא
 אחזיר לך עד שלש שנים, קנה אותה מעכשיו, והביא לו
 בתוך שלש - אין לו פרות; הביא לו לאחר שלש - הרי כל
 הפרות ללוקח.
 ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח: לכשיהיו לי
 מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה; וכל הפרות שאכל -
 רבית קצוצה, ומוציאין אותם בדינין. אכל אם אמר לו
 הלוקח מדעתו: כשיהיו לי מעות אני אחזיר לך קרקע זה
 - מתר, והלוקח אוכל פרות עד שיחזיר לו מעותיו.
 ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים; אם אמר לו
 המוכר ללוקח: קנה כשעור מעותיך - כל אחד משניהם
 אוכל פרות כשעור מעותיו. אמר המוכר ללוקח: לכשתביא
 שאר המעות תקנה מעכשיו - שניהם אסורים לאכל הפרות
 מיד: המוכר אסור - שמא יביא הלוקח שאר המעות,

פרק שביעי

א. המלוה את חברו, ומשכן לו את השדה עד זמן קצוב או עד שיביא לו מעות³ ויסתלק⁴, והיה המלוה אוכל כל פירותיה⁵, אפלו אכל פשעור חובו - אין מסלקין אותו בלא כלום⁶; שאם תסלק אותו בלא מעות - הרי זה כמי שהוציא ממנו בדינין. ואין צריך לו מר, שאם אכל יתר על מעותיו⁷ - אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר⁸ במשכונא. היתה הקרקע הממשכנת בידו של יתומים, ואכל פשעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום; אכל יתר על חובו - אין מוציאין ממנו היתר⁹. ומחשבין לו משטר לשטר. כיצד מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשכנת לו במאה דינר, ושדה אחרת ממשכנת לו בפשטר אחר במאה דינר, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה האחת בתמישים, ומפרות השניה במאה וחמישים - אומרים לו¹⁰: הרי אכלת מן הפרות במאות, ואין לך כלום. וכאלו השני שטרות שטר אחד ומשכונא אחת¹¹.

ב. מקום שנהגו¹² לסלק המלוה כל זמן שיביא לו מעות -

הרי זה כמו שפרש, ואין צריך לפרש¹³ דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף זמן המשכונא - הרי זה כמו שפרש. וכל הממשכן סתם¹⁴ - אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.

ג. מקום שדרךן לסלק המלוה כל זמן שירצה הלוה, והתנה עמו המלוה¹⁵ שלא יסתלק עד סוף זמן המשכונא - הרי זה אינו יכול לסלקו¹⁶. היה המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל המלוה עליו¹⁷ שישתלק בכל עת שיביא לו מעותיו - הרי זה צריך לקנות¹⁸ מידו על כך.

ד. המשכונא¹⁹, במקום שמנהגם לסלק המלוה בכל עת שיביא²⁰ מעותיו - אין בעל חוב של מלוה²¹ גובה ממנה²² כדרך שגובה מן הקרקע²³; ואין הבכור נוטל בה פי שנים²⁴; ושביעית משמטתה²⁵. וכשמסלק אותו - אינו נוטל אפלו פרות שבשלו ונפלו לארץ²⁶. ואם הגביה אותן קדם שישלכו - קנה אותן. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו²⁷ - בעל חוב גובה הימנו²⁸; והבכור נוטל בה פי שנים; ואין השביעית משמטתה²⁹.

ה. אף על פי שמשכונא³⁰ אסורה היא ואבק רבית, כמו שבארנו³¹, אפשר שיהיה מנהג זה בטעות, או לעוברי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) מבאר דין משכונה על קרקע וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבית על השכר. (2) שהמלווה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן הקצוב. (3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. (4) המלווה מן השדה ויחזירו ללווה. (5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם הלכה ז. ורע, שדעת רבינו שאין הבדל בין מקום שמסלקים (שנהגו שהלווה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן הקצוב מראש ולסלק את המלוה) ובין מקום שאין מסלקים, ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק רבית (ועיין בגמרא זו): אבל כמה מן הראשונים דעתם שיש הבדל בין שני המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב. (6) בבא מציעא זו. אלא מנכים כפי שיראו הדיינים (ראה שם הלכה ב.). (7) מעות החוב. (8) רבינו מבאר בסמוך כיצד. (9) שם "ובדינתי אכל שיעור זווי - מסלקין ליה; אכל טפי (יותר מדמי ההלוואה) - לא מפקין מיניה" (כנוסחת הרי"ף), שלעניין סילוק - יפה כוח היתומים. (10) למלווה. (11) אם הייתה הקרקע של יתומים. אבל בשאר אדם דנים על כל שטר בנפרד ונמצא הלווה מחוייב לשלם לו חמישים דינרים בעד השטר שאכל רק בחמישים, ומההלוואה שבשטר השני מנכים לפי ראות עיני הדיינים וגובה את המותר. (12) שם. (13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל איך ייתכן שיהיה מנהג זה במנהג והרי משכנתא כזו אסורה? שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר שיהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה מפרשים, שהמדובר במקום שאין במנהג מקובל וידוע בעניין סילוק המלוה. (15) בשעת מתן מעות (שם, וכרש"י). (16) שכשם שאדם מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון שמנהג המקום שלא לסלק, והלווה הוא המעוניין להתנות על כך - אין זה לטובת עצמו, ואם המלווה התנה אלה דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה מקומות שם). (19) שם זו: (20) הלווה. (21) שהמלווה הזה לוה ממנו. (22) מיורשי המלווה. (23) הואיל והלווה יכול לסלקו בכל עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא לשיעבוד הפירות ודינו כדין מטלטלים. ומטלטלים של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא הלכה ז). (24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבן הבכור יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים ומשמיענו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם ברשות אביהם, ולא במלווה שיש לו על אחרים (כמבואר להלן (להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן בידו אינו קנוי לו שהרי הלווה יכול לסלקו בכל עת שירצה. (25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלווה על המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלווה יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת כשהלווה יכול לסלקו? הלא המלווה אינו יכול לדרוש פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלווה לעשר שנים שאין שביעית משמטת? ותרץ, שהמדובר כאן כשהלווה לא פרע בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלווה עד פירעון החוב (מגיד משנה). (26) כי בשדה של לוה נפלו ולא זכה בהם המלווה. (27) כדעת רבו הרי"י מיגאש בחידושו בבא בתרא קכה. (28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא קנויה למלוה עד סוף המשכונא. (29) עיין פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם. (30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלווה אוכל. (31) בפרק הקודם הלכה ז.

- 1 כוכבים³², או דרך כל מי שחוטא ומשפן באותה מדינה,
2 הואיל ואבק רבית הולכין אחר המנהג³³. ויש מי שהורה,
3 שזאת המשכונא בנכרי³⁴.
4 ו. עובד כוכבים שמשפן חצרו לישראל, וחזר העובד
5 כוכבים ומכרה לישראל אחר – אין הממשפן חייב להעלות
6 שכו לישראל מעת שקנה הישראל, אלא דר כחצר בלא
7 שכר³⁵ עד שיחזור לו העובד כוכבים את המעות שיש לו
8 על חצר זו; שהרי הוא ברשות הממשפן בדיניהם³⁶ עד
9 שיתן לו מעותיו ויסתלק.
10 ז. הממשפן בית או שדה ביד חבירו, והיה בעל הקרקע
11 אוכל פרותיה³⁷, ואמר לו המלוה: לכשתמכר קרקע זו לא
12 תמכרנה אלא לי בדמים אלו³⁸ – הרי זה אסור³⁹. ואם אמר
13 לו: אל תמכרנה אלא לי בשויה, ועל מנת כן אני מלוה
14 אותך – הרי זה מתיר⁴⁰.
15 ח. מתיר להרבות בשכר הקרקע⁴¹. כיצד? השפיר לו את
16 החצר ואמר לו: אם מעכשו אתה נותן לי, הרי היא לך
17 בעשר סלעים בכל שנה; ואם תתן שכר חדש בחדש, הרי
18 היא בסלע בכל חדש – הרי זה מתיר⁴².
19 ט. המשפיר⁴³ שדה לחבירו בעשרה כורים לשנה, ואמר לו:
20 תן לי⁴⁴ מאתים וזו שאפרנס בהן את השדה⁴⁵, ואני אתן לך
21 שנים עשר כור בכל שנה – הרי זה מתיר; מפני שאם יפרנס
22 את השדה בדינרין אלו, יהיה שכרה⁴⁶ יותר⁴⁷. וכן אם
- 23 השפיר לו חנות או ספינה בעשרה דינרין בשנה, ואמר לו:
24 תן לי מאתים וזו שאבנה בהן חנות⁴⁸ זו ואצירנה
25 ואצירנה⁴⁹, או אתקן בהן ספינה זו וכלי תשמישיה, ואני
26 אעלה לך שנים עשר דינר בכל שנה – הרי זה מתיר⁵⁰. אבל
27 אם אמר לו: תן לי מאתים וזו כדי להתעסק בהן בחנות,
28 או אציאם בסחורה⁵¹ של ספינה, או אשכר בהן מלחין,
29 ואני אעלה לך בשכר – הרי זה אסור⁵².
30 י. אסור להרבות בשכר האדם⁵³. כיצד? לא יאמר לו: עשה
31 עמי היום מלאכה זו שהיא שוה פסוף, ואני אעשה עמך
32 בשבוע אחר מלאכה שהיא שוה שתיים⁵⁴.
33 יא. מתיר⁵⁵ לאדם לומר לחבירו: נפש עמי היום ואנכש עמך
34 למחר, עדר עמי היום ואעדר עמך למחר. אבל לא יאמר
35 לו: נפש עמי ואעדר עמך⁵⁶, עדר עמי ואנכש עמך. כל ימי
36 גריד⁵⁷ – אחת⁵⁸, וכל ימי רביעה⁵⁹ – אחת. ולא יאמר לו:
37 חרש עמי בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה; שהרי טרח
38 החרישה בימות הגשמים⁶⁰ יתר⁶¹. וכן כל פיוצא בזה.
39 יב. השוכר את הפועל⁶² בימי החורף לעשות עמו בימי
40 הקור⁶³ בדינר בכל יום, ונתן לו השכר⁶⁴, והרי שכרו שוה
41 בימי החורף סלע בכל יום – הרי זה אסור, מפני שגנא
42 במלוה אותו היום כדי שיוזיל לו בשכרו. אבל אם אמר לו:
43 עשה עמי מהיום⁶⁵ ועד זמן פלוני בדינר בכל יום, אף על
44 פי ששנה שכרו סלע בכל יום – הרי זה מתיר; הואיל והוא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(32) כלומר, במשכנתא של הישראל עם העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בדיני ישראל. (33) ר"ף שם. ואין בית דין נזקקין להוציא. (34) שהיא מותרת – לדעת רבינו, שם. (35) שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב, ומשמע, שאם קיבל עליו – אסור למלוה לדור בלי שכר, שהרי זה כאילו נוטל שכר הדיור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ם והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה – מותר. ראה שם. (36) בדיני הגויים, שדנים את המשכנתא כמכר לזמן. (37) שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכנתא של בית צד היתר אפילו בנכיתא – בהכרח אין לך לפרש הברייתא שנזכר בה "בית" אלא כשהלוה אוכל פירות (מגיד משנה). (38) בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). (39) שמוכרו בפחות מחמת ההלוואה. (40) שם. ואם תשאל היאך קונה השדה והרי אסמכתא היא – בהכרח המדובר פה, באמר מעכשו וקנו מידו וכמו שמבאר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בכאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא במה שנוגע לאיסור ריבית והיתרו (עיין ראב"ד, מגיד משנה). (41) שם סה. (42) והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחודש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות – כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו – אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א. (43) שם סט: (44) כלומר, הלוויני. (45) בויבול, ניכוש וחרישה וכו'. (46) הריווח (הפירות) שתוציא השדה. (47) והרי, שער חכירת שדה משובחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48) נראה שצריך להיות "החנות". (49) כדי למשוך את עין הקונה. (50) שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה – יהיה שכרה יותר. (51) לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52) שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה – הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות. (53) וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר למעלה בהלכה ח בהיתור החצר – מותר גם באדם, כיצד? שכר פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשו – הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש – הרי שכרי סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54) יוצא מתוך מה שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעדר עימך". (55) שם עה. (56) לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו לפרוע במלאכה קשה. (57) ימות החמה. גריד, לשון יובש כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לו) על הפסוק "יבשה הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58) דין אחד להם כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד ואנכש עימך ביום פלוני של גריד – ואין לחוש שמא יום אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך. (59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע (ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית ו:). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגריד. (62) בבא בתרא פו. (63) ואינו מתחיל תיכף לעבוד. (64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא מתחיל לעבוד בו ביום.

1 מתחיל לעשות מעשה - אינו נראה כנוטל שכר מעותיו,
2 שהקדים ונתן לו בשכרו⁶⁶.

פרק שמיני

3
4 א. אסור להרבות על המכר. כיצד? המוכר לחברו קרקע
5 או מטלטלין, ואמר לו: אם מעכשו תתן לי הדמים, הרי הן
6 שלך במאה; ואם עד זמן פלוני, הרי הם שלך בעשרים
7 ומאה - הרי זה אבק רבית, שזה דומה כמי שנוטל עשרים
8 בשביל שנתן לו מאה להשתמש בה עד זמן פלוני.
9 וכשיבצענו בדין - אינו חייב לתן אלא מה שהיה שוה
10 בשעת המכר, או יחזיר ממכרו מידו, אם היה קנס. וכן אם
11 מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני במאה, והיו שוין בשוק
12 למי שקונה במעותיו מיד תשעים - הרי זה אסור; ואינו
13 נותן לו אלא תשעים, או מחזיר מידו סחורתו, אם היתה
14 קנימת.

15 ב. הלוקח מחברו חפץ בשווה על מנת שיתן לו מכאן ועד
16 שנים עשר חדש - הרי זה רשאי לומר לו: תן [לי] מיד
17 בפחות, ואינו חושש משום רבית.

18 ג. חבית של זין שהיא שוה עתה דינר, ומכרה לו בשנים
19 עד הקיץ, על מנת שאם תארע בה תקלה הרי היא ברשות
20 המוכר עד שימכרנה הלוקח - הרי זה מתר; שאם אבדה
21 או נשברה - אינו משלם כלום, ואם לא מצא למכרה
22 ולהרויח בה - היה לו להחזירה לבעלים. וכן אם מכרה לו
23 בשנים, ואמר לו: היתר על שנים יהיה שוכרך בשביל
24 שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא למכרה כמו שתדע
25 החזירה לי - הרי זה מתר, אף על פי שאם אבדה או נגנבה
26 או החמיצה תהיה ברשות הלוקח.

27 ד. היו לו פרות, שאם ירצה למכרן בשוק ולקח דמיהן
28 מיד, מוכרן בעשרה; ואם תבע אותן הלוקח לקנותן ויתן
29 המעות מיד, יקנה אותן בשנים עשר - הרי זה מתר למכרן
30 בשנים עשר עד שנים עשר חדש; שאפילו הביא זה מעותיו
31 עתה, בשנים עשר היה קונה אותן. וכן כל פיוצא בזה.

32 ה. אסור לקנות פרי הפרדס קדם שיגמר ויתבשל; מפני
33 שזה שמוכר בזול עתה, בעשר, הוא פרי ששוה עשרים
34 כשיגמר, נמצאת התוספת בשביל ההקפה. אבל אם קנה
35 עגל בזול, ויהיה אצל הבעלים עד שיגדיל - הרי זה מתר;
36 שהרי אם מת או כחש - ברשות הלוקח הוא, והפחש
37 והמיתה דבר מצוי תמיד.

38 ו. הנותן מעות לבעל הפרס על השריגים ועל הזמורות
39 לכשיכרתו, שהם ביקר, והוא קונה אותן בזול עד שייכשו
40 ויכרתו - הרי זה צריך להפך בהן כשהם מחברים, שנמצא
41 בקונה אילן לזמורותיו. ואם לא הפך - נמצאו המעות
42 הלואה, והן לוקחין בזול מפני ההקפה, ואסור.

43 ז. שומרי השדות שנותנין להם חטים בשכרן בזול מן הגרן
44 - כשיבואו לגרן, צריכין להתעסק עמהן במלאכה בגרן,
45 כדי שיהיו החטים האלו שנטלו בסוף זמן השכירות. ואם
46 לא עשו כן - נמצאת השכירות אצל הבעלים כמלוה, וזה
47 שלקחו בזול מפני שאחרו שכרן עד הגרן.

48 ח. אריסין שהיו בעלי השדות מסלקין אותן מן השדה
49 בניסן, ונותנין להם האריסין בכל זרע חמר ארבע סאין,
50 והניח זה אריסין בתוך שדהו עד איר, ונטל מהן שש סאין
51 - הרי זה מתר, ואין שם רבית.

52 ט. הלוקח חטים ארבע סאין בסלע, וכן השער, ונתן לו
53 את המעות, וכשבא לגבות את החטים לאחר זמן הוסיף לו
54 במדה ונתן לו יתר - הרי זה מתר; שהרי ברצונו הוסיף לו,
55 ואלו רצה - לא הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי.

56 י. מתר לאדם לתן דמי חבית של זין לחברו ולומר לו: אם
57 החמיצה מכאן עד יום פלוני - בךשותך, אבל אם הוזילה
58 או הוקירה - הרי היא שלי; שפינן שקבל עליו הזול, הרי
59 זה קרוב לשכר ולהפסד. וכן כל פיוצא בזה. וכן מתר לאדם
60 לקנות מחברו בתשרי מאה בדין של זין בדינר, ואינו נוטל
61 עד טבת, וכשנוטלן בודק, ומחזיר החמץ ולוקח הדין
62 הטוב; שלא קנה ממנו אלא זין טוב, ואלו שהחמיצו -
63 מתחלה היו ראויין להתחמץ, אבל לא נודע הדבר עד אחר
64 הזמן.

65 יא. מקום שנהגו לשכר הספינה ולטל שכרה, ואם נשברה,
66 שמין לו מה שפחתה ומשלם יתר על שכרה - הרי זה מתר.
67 וכן מתר להשפיר סיר של נחשת וכיוצא בו, ונוטל השכר
68 ודמי מה שפחת ממשקלו. וכן כל פיוצא בזה.

69 יב. אין מקבלין צאן ברזל מישראל, מפני שהוא אבק
70 רבית. וכיצד הן צאן ברזל? הרי שהיה לו מאה צאן, וקבלם
71 ממנו להטפל בהן, ויהיו הגוזות והולדות והחלב לאמצע,
72 לשליש או לרביע, עד שנה או עד שנתיים, כמו שהתנו
73 ביניהם; ואם מתו הצאן, הרי המקבל משלם דמיהם - הרי
74 זה אסור, שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד.
75 לפיכך, אם קבל עליו בעל הצאן, שאם הוקרו או הוזלו או
76 אם נטרפו הרי הן ברשותו - הרי זה מתר. וכן כל פיוצא
77 בזה.

78 יג. השם פרה מחברו, ואמר לו: אם מתה, הרי היא עתה
79 עלי בשלשים דינרים, ואני אעלה לך סלע בכל חדש -
80 מתר; לפי שלא עשאה מחיים דמים, אלא לאחר מיתה.

81 יד. משכרת אשה לתברתה תרנגולת לישב על הביצים
82 בשני אפרוחים, ואין חוששין משום רבית.

83 טו. מי שהיה נושה בחברו ארבעה דינרים של רבית, ונתן
84 לו בהן חפץ ששוה חמשה, כשמוציאין ממנו - מוציאין
85 ממנו חמשה, הואיל ובתורת רבית בא לידו. וכן אם נתן

1 לו בָּהֶן כְּסוּת אוֹ כְּלִי - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ אֶת הַכְּלִי עֲצָמוּ וְאוֹתוֹ
2 הַכְּסוּת עֲצָמוּ. הַשְּׂכִיר לוֹ בָּהֶן מְקוֹם שִׁשְׁוֹה שִׁכְרוּ שְׁלֹשָׁה
3 דִּינָרִין, כְּשִׁמוּצִיאִין מִמֶּנּוּ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַה; שֶׁהָרִי
4 בְּאַרְבַּעַה שִׁכְר מִמֶּנּוּ מְקוֹם זֶה, שֶׁקָּבַל עָלָיו.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

6 א. אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפְּרוֹת עַד שֶׁיֵּצֵא הַשֹּׁעֵר. יֵצֵא הַשֹּׁעֵר -
7 פּוֹסְקִין; אִף עַל פִּי שְׂאִין לָזֶה - יֵשׁ לָזֶה. כִּיצַד? הִיָּה הַשֹּׁעֵר
8 לְחֹטִים קָבֹעַ לְשׁוֹק אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע - הָרִי זֶה פּוֹסֵק עֲמוֹ
9 עַל מֵאָה סָאִין, וְנוֹתֵן לוֹ חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים סֻלַּעִים; וְאִם יִתֵּן לוֹ
10 מֵאָה סָאִה שֶׁל חֹטִים אַחֵר זָמַן, בָּעֵת שֶׁיִּהְיוּ הַחֹטִים סָאִה
11 בְּסֻלַּע - אֵין בָּזָה רִבִּית כָּלָל, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִיָּה לְמוֹכֵר
12 חֹטִים כָּלָל בָּעֵת שֶׁפֹּסֵק. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁלָּא הִיָּה
13 לוֹ כְּלוֹם מְאוּתוֹ הַמֵּין כְּלוֹם, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה
14 לְמוֹכֵר מְאוּתוֹ הַמֵּין כְּלוֹם, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה
15 מְלֹאכְתּוֹ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְפִסֵּק עָלָיו אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא
16 יֵצֵא הַשֹּׁעֵר. כִּיצַד? הִיָּה הוּא תִּחְלָה לְקוֹצְרִים - הָרִי זֶה
17 פּוֹסֵק עַל הַחֹטִים אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הֵן גְּדִישׁ. וּפּוֹסֵק עַל
18 הַיֵּין מִשִּׁיבְצָר הַעֲנָבִים וְיִתְנֵם בְּעֵבֵיט; וְעַל הַשֶּׁמֶן - מִשִּׁנְתָּן
19 יִזְיָתִים בְּמַעֲטָן; וְעַל הַסִּיד - מִשִּׁישְׁקַעֲנָה בְּכַבֶּשֶׁן. וְכֵן פּוֹסֵק
20 עַל כְּלִי חֶרֶשׁ מִשִּׁישְׁקַעֲנָה הַיּוֹצֵר בִּיצִים שֶׁלֵּהֶן. בְּמָה דְּכָרִים
21 אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיָּה עֶפְרָן לְבָן; אֲבָל עֶפְרָן שֹׁחַר - פּוֹסֵק עַל
22 הַכְּלִים הַנִּנְעָשִׁין מִמֶּנּוּ אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִעֲשִׂי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
23 מְצוּי לְכָל, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין לָזֶה - יֵשׁ לָזֶה. וְכֵן פּוֹסֵק עֲמוֹ
24 עַל הַזֶּבֶל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה אִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ זָבֵל, מִפְּנֵי
25 שֶׁהוּא מְצוּי תָּמִיד.

26 ב. כָּל דְּכָר שֶׁהוּא מִחֲסַר מְלֹאכָה אַחַת אוֹ שְׁתֵּים - פּוֹסֵק
27 עֲמוֹ עָלָיו. הִיָּה מִחֲסַר שְׁלֹשׁ מְלֹאכּוֹת - אֵינוֹ פּוֹסֵק אֲלָא אִם
28 בֶּן יֵצֵא הַשֹּׁעֵר; שֶׁכֵּיִן שֶׁהוּא מִחֲסַר שְׁלֹשׁ מְלֹאכּוֹת - הָרִי
29 זֶה כְּמִי שְׂאִין לוֹ מְאוּתוֹ הַמֵּין כְּלוֹם, וְכִמּוֹ לֹא בָּא לְעוֹלָם
30 עֲדִין. כִּיצַד? גְּדִישׁ שֶׁהִיָּה מִחֲסַר הַנֶּחֱה בְּשִׁמְשׁ שִׁיבֵשׁ
31 וְדִישָׁה וּזְרִיָּה - אֵינוֹ פּוֹסֵק עָלָיו אֲלָא אִם בֶּן יֵצֵא הַשֹּׁעֵר;
32 הִיָּה יָבֵשׁ, וְאֵינוֹ מִחֲסַר אֲלָא דִישָׁה וּזְרִיָּה - פּוֹסֵק עָלָיו.
33 בִּיצִים שֶׁל יוֹצֵר שֶׁהִיָּה מִחֲסַרִין לְפִיפָה וְיִבּוּשׁ וְהוֹלָכָה לְכַבֶּשֶׁן
34 וְשִׁרְפָה וְהוֹצָאָה - אֵינוֹ פּוֹסֵק עָלֵיהֶן; הִיָּה יָבֵשׁ, וְאֵינוֹ
35 מִחֲסַרִין אֲלָא הוֹלָכָה לְכַבֶּשֶׁן וְשִׁרְפָה - פּוֹסֵק עָלֵיהֶן. וְהוּא
36 שֶׁהִיָּה דֶּרֶךְ הַלּוֹקֵחַ לְהוֹצִיא אוֹתוֹ מִן הַכַּבֶּשֶׁן; אֲבָל אִם הִיָּה
37 הַמוֹכֵר הוּא שְׁמוּצִיא - הָרִי אֵלּוֹ מִחֲסַרִין שְׁלֹשׁ, וְאֵינוֹ פּוֹסֵק
38 עָלֵיהֶן עַד שֶׁיֵּצֵא הַשֹּׁעֵר. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.

39 ג. הַהוֹלֵךְ לְחֹלֵב אֶת עֵזוֹ וְלִגְזוֹ אֶת רִחְלָיו וְלִרְדּוֹת אֶת
40 פְּרִיתוֹ, וּמִצָּאוּ חִבְרוּ וְאָמַר לוֹ: מַה שֶּׁעָזִי חוֹלְבוֹת מְכוֹר לָךְ,
41 מַה שֶּׁרְחִלִי גּוֹזְזוֹת מְכוֹר לָךְ, מַה שֶּׁפְּרוּתִי רוֹדֶה מְכוֹר לָךְ -
42 הָרִי זֶה מִתֵּר. אֲבָל אָמַר לוֹ: מַה שֶּׁעָזִי חוֹלְבוֹת כֶּף וְכָף מְכוֹר
43 לָךְ בְּכָף וְכָף, מַה שֶּׁרְחִלִי גּוֹזְזוֹת כֶּף וְכָף מְכוֹר לָךְ בְּכָף וְכָף,

44 מַה שֶּׁפְּרוּתִי רוֹדֶה כֶּף וְכָף מְכוֹר לָךְ בְּכָף וְכָף - אֲסוּר, אֲלָא
45 אִם בֶּן פֶּסֶק עֲמוֹ כְּשֶׁעַר שֶׁבִּשְׁוֹק. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.
46 ד. אֵין פּוֹסְקִין עַל שֹׁעֵר שֶׁל עֲצֵרוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִין הַשֹּׁעֵר
47 קָבֹעַ, אֲלָא עַל שֹׁעֵר שֶׁבְּמִדִּינָה. הִיָּה הַחֹטִים הַחֲדָשׁוֹת
48 בְּמִדִּינָה אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע, וְיִשְׁנוֹת שְׁלֹשׁ בְּסֻלַּע - אֵין
49 פּוֹסְקִין עַד שֶׁיֵּצֵא הַשֹּׁעֵר לְחֲדָשׁ וְלִישָׁן. הִיָּה חֹטִין שֶׁל
50 לְקוּטוֹת אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע, וְשֶׁל בַּעַל הַבֵּית שְׁלֹשׁ - פּוֹסֵק
51 לְלְקוּטוֹת כְּשֶׁעַר לְקוּטוֹת, וְלֹא יִפְסֵק לְבַעַל הַבֵּית עַד שֶׁיִּקְבַּע
52 הַשֹּׁעֵר לְבַעַל הַבֵּית.

53 ה. כִּיֵּן שֶׁנִּקְבַּע הַשֹּׁעֵר מִתֵּר לְפִסֵּק עַל הַשֹּׁעֵר הַגָּבוֹה. כִּיצַד?
54 הִיָּה הַחֹטִים נִמְכְּרוֹת אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע, וּפִסֵּק עֲמוֹ שִׁיתֵּן לוֹ
55 הַחֹטִים כְּשֶׁעַר הוֹזֵל, אִם עֲמָדוֹ אַחֵר כֵּן עֶשְׂרִי סָאִין בְּסֻלַּע -
56 נוֹתֵן לוֹ עֶשְׂרִי סָאִין, כְּשֶׁעַר שֶׁהִיָּה בִּשְׁוֹק, שֶׁהָרִי פִּסֵּק עֲמוֹ
57 כְּשֶׁעַר גָּבוֹה. נִתֵּן לוֹ הַמַּעוֹת סָהֵם, וְלֹא פִּסֵּק עֲמוֹ כְּשֶׁעַר
58 הַגָּבוֹה, וְהוֹזִלוּ - נוֹתֵן כְּשֶׁעַר שֶׁהִיָּה שׁוּיִן כְּשִׁנְתָּן לוֹ הַמַּעוֹת;
59 וְכִי שִׁחֲזַר - מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּפּוֹסֵק
60 עַל דַּעַת עֲצָמוּ; אֲבָל אִם הִיָּה שְׁלִיחַ לְאַחֲרִים, בֵּין הַמוֹכֵר
61 בֵּין הַלּוֹקֵחַ - אֵינוֹ נוֹטֵל אֲלָא כְּשֶׁעַר הוֹזֵל אוֹ מִחֲזִיר אֶת
62 הַדָּמִים; וְאֵינוֹ מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע בְּשִׁלָּח, שֶׁהָרִי הַמְּשַׁלַּח
63 אוֹמֵר: לְתַנֵּן שֶׁלְּחֲתִיד וְלֹא לְעוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

64 ו. הִיָּה הַחֹטִים נִמְכְּרוֹת אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע, וְנוֹטֵל אֶת הַדָּמִים,
65 וְנִתֵּן לוֹ חֲמֵשׁ בְּסֻלַּע, אִם יֵשׁ לוֹ חֹטִים - מִתֵּר. הִיָּה לוֹ חֹטִים
66 חוּב אֲצֵל אַחֲרִים, וְנוֹטֵל הַמַּעוֹת עַד שֶׁיִּגְבֶּה חֲטִי וְיִתֵּן לוֹ -
67 אֲסוּר; שֶׁהָרִי הֵן מִחֲסַרִין גְּבִיָּה, וְכִאֲלוֹ אֵינֶם, וְהָרִי זֶה כְּקוֹבַעַ
68 לוֹ זָמַן וְהוֹזִיל לוֹ מִפְּנֵי שֶׁמְקִיפוֹ.

69 ז. הִיָּה הַחֹטִים בְּמִדִּינָה אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע, וּבְכַפְּרִים שֵׁשׁ
70 בְּסֻלַּע - הָרִי זֶה מִתֵּר לְתֵן סֻלַּע לְתַגֵּר כְּדִי שֶׁיֵּבִיא שֵׁשׁ סָאִין
71 מִן הַכֶּפֶר. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּרָשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ, אִם אֲכָדוֹ בְּדֶרֶךְ אוֹ
72 נִגְבּוֹ - אֲכָדוֹ לוֹ. וְאָדָם חָשׁוּב אֲסוּר לַעֲשׂוֹת זֶה. וּבְכַמִּינֵי
73 סְחוּרָה - אֲסוּר לְכָל אָדָם, לְפִי שְׂאִין מִינֵי סְחוּרָה מְצוּיִין
74 כְּפָרוֹת.

75 ח. הַחֲמִרִין שֶׁנִּכְנְסוּ לְעִיר, וְהָרִי הַחֹטִים אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע,
76 הוֹזִילוּ וּמְכָרוּ לְמַכְרֵיהֶן אוֹ לְסַפְּרֵיהֶן חֲמֵשׁ בְּסֻלַּע, בְּמַעוֹת
77 שִׁנְתָּנוּ לָהֶן תִּחְלָה כְּשֶׁיִּכְנְסוּ לְעִיר עַד שֶׁיִּפְתְּחוּ שְׁקִיָּהֶן
78 וְיִמְכְּרוּ לְכָל אָדָם - הָרִי זֶה מִתֵּר; שְׂאִין אֵלּוֹ מוֹכְרִין לָהֶם
79 בְּזוֹל מִפְּנֵי שִׁנְתָּנוּ מַעוֹת עֲתָה וְלֹא יָחִיו אֲלָא לְאַחֵר זָמַן,
80 אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁמוֹדִיעִין לָהֶם אֶת הַשֹּׁעֵר וּמִסְעֲדִין אוֹתָם.

81 ט. הַמּוֹלִיךְ פְּרוּתִיו מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, מִצָּאוּ חִבְרוּ וְאָמַר לוֹ:
82 תָּנֵם לִי, וְאֵנִי אַעֲלֶה לָךְ פְּרוֹת שִׁישׁ לִי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי בְּאוֹתוֹ
83 מְקוֹם: אִם יֵשׁ לוֹ שֵׁם - מִתֵּר, וְאִם לֹא - אֲסוּר. הִיָּה מוֹלִיךְ
84 סְחוּרָה מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אָמַר לוֹ: תָּנֵם לִי, וְאֵנִי אַעֲלֶה לָךְ
85 דָּמִיָּה כְּמוֹ שִׁשְׁוֹה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם: אִם הִיָּה בְּרָשׁוֹת הַמוֹכֵר
86 עַד שֶׁהִגִּיעַ לְשֵׁם - מִתֵּר, וְאִם הִיָּה בְּרָשׁוֹת לּוֹקֵחַ - אֲסוּר.
87 י. הַנוֹתֵן לְבַעַל הַגָּנָה דָּמִי עֲשָׂרָה קְשׁוּאִיִּין אֵלּוֹ, דָּמִי עֲשָׂרָה

אותן עד שיעשה אותן דמים¹⁷. ואם לזה ולא עשה אותן
 [דמים], והוולו - מחזיר לו פרות כמדה שלוה או כמשקל;
 ואם הוקרו¹⁸ - נוטל דמים שהיו שוין בשעת הלואה. אף
 על פי שיש לו מאותו המין או שהיה השער קבוע בשוק
 - הרי זה אסור ללוות פרות בפרות עד זמן קבוע¹⁹; אלא
 לזה סתם, ופורע באיזה זמן שיפרע.
 ג. לא יאמר אדם לחבירו: הלוני כור חטים ואני אחזיר לך
 כור לגרן²⁰; אלא יאמר לו: הלוני עד שיבוא בני²¹ או עד
 שאמציץ המפתח²².
 ד. לזה פרות עד זמן קבוע: אם הוולו - מחזיר לו פרות
 בזמן שקבע; ואם הוקרו - נוטל לו דמים שהיו שוין בשעת
 ההלואה²³.
 ח. מלוה אדם את אריסו חטים בחטים²⁴ לזרע²⁵, בין קדם
 שירד הארס לשדה²⁶ בין אחר שירד²⁷. במה דברים
 אמורים²⁸? במקום שנהגו שיתן הארס את הזרע, שהרי
 ביד בעל הקרקע לסלקו כל זמן שלא נתן²⁹. אבל במקום
 שדרך בעל הקרקע לתן את הזרע³⁰: אם עדין לא ירד
 הארס - הרי זה מתר להלוות חטים בחטים; שעדין יש לו
 לסלקו, נמצא בעת שירד לשדה ירד על דעת שיחזיר לו
 חטים שהלוהו³¹. אבל אחר שירד לשדה³², הואיל ואינו
 יכול לסלקו - הרי הוא ככל אדם, ואסור להלוותו חטים
 בחטים לזרע, אבל מלוהו סתם³³ על שער שבשוק³⁴.

אבטיחים אלו, והרי הן קטנים, והתנה עמו שיתנם לו
 לכשיגדילו - הרי זה מתר; שהרי הוא מניחן והם גדלים
 מאליהן, ואלו קצצן עתה קשה קטנים - לא היו באים
 אחרים תחתיהן. וכן כל פיוצא בזה מדבר שאין בו הפסד
 ולא חסרון על המוכר.

יום רביעי י"ב אדר א' ה'תשע"א

פרק עשירי

א. כשם שמתר למוכר² לפסוק על שער שבשוק³, כך מתר
 ללוות הפרות⁴ סתם⁵ ופורעין סתם בלא קביעת זמן על שער
 שבשוק⁶. כיצד? היה השער קבוע וידוע לשניהם⁷, ולזה
 מחזירו עשר סאין - חייב להחזיר לו עשר סאין, אף על פי
 שהוקרו החטים; שהרי כשלוה ממנו היה השער ידוע, ואלו
 רצה היה קונה ומחזיר לו⁸, שהרי לא קבע לו זמן.
 ב. היה לו⁹ מאותו המין שלוה - הרי זה מתר ללוות¹⁰ סתם
 בלא קביעת זמן ופורע סתם, אף על פי שעדין לא יצא
 השער¹¹. ואפילו היתה לו סאה בלבד - לזה עליה במה
 סאין¹². היתה לו טפה אחת של שמן או של יין - לזה עליה
 במה גרבי¹³ יין ושמן. לא היה לו מאותו המין כלום, ולא
 נקבע שער השוק עדין או שלא ידעו שער השוק - הרי זה
 אסור¹⁴ ללוות סאה בסאה¹⁵. וכן בשאר הפרות¹⁶ - לא ללוה

(1) מבאר דין שמותר לשאול סתם ולפרוע סתם לפי השער שבשוק ודין משאיל פירות לזמן קבוע, ודין מלווה את אריסו, ודין מעמיד הלוואה על פירות אחרים. (2) בכתב יד: ללוות. (3) כמבואר בפרק ט הלכה א. (4) שאסרו חכמים ללוות סאה בסאה, שמא יתייקרו - ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווה, אם לא שיעשה אותן דמים כמבואר להלן הלכה ב. (5) מבלי שיעשה אותם דמים, ודווקא בלא קביעת זמן כמו שמבאר רבינו בסמוך (בבא מציעא עה. כחכמים שאמרו "לווין סתם ופורעין סתם", ומפרש רבינו דהיינו בלא קביעת זמן - ראה פירושו של רש"י שם ועיין ריטב"א. ומרכבת המשנה). ודעת רבינו, שכל שקובע זמן, אף על פי שיש לו מאותו המין או שהיה השער קבוע - אסור כמו שמבאר לקמן הלכה ב. ובטעם הדבר אומר המגיד משנה שכל הקובע זמן, על דבר שמחירו נד והוא מתייקר ומוזיל כגון פירות, נראה, שקבע זמן פלוני, משום שלדעתו יתייקרו או הפירות ומפני כך אסור. (6) בהסתמך על השער שבשוק שאפשר לקנות בו פירות (שם עב: וכפירוש הבה"ג הובא ברש"י שם). (7) שיצא השער (בית יוסף סימן קסב עיין שם). (8) פורעו מייד - והרי זה כאילו יש לו ללווה מאותו המין שמותר ללוות סאה בסאה כמבואר בסמוך הלכה ב. (9) שם עה. (10) שבשעת ההלוואה נקנים פירותיו למלווה וברשותו הוקרו, ואף על פי, שאין זה קניין ממש התירו חכמים, משום שהלוואה סאה בסאה אין בה משום נשך דאורייתא, וכשיש לו לא גזרו (על פי רש"י מד:). (11) שם עה. וכדרך שאמרו בפסיקת פירות (כמבואר בפרק ט הלכה א). (12) שם, לפי שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה שיש לו - ונמצא שיש לו שתיים, ושוב אנו רואים - כלוה שתיים כנגד שתיים, וכן לעולם, לפי שהלוואה סאה בסאה, אין בה איסור מן התורה - הקלו בה (מגיד משנה). (13) חביות (הערוך בערכו עיין שם). (14) שם עד: (15) שמא יתייקרו ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו. (16) שדרכם להתייקר וליזול (עיין בבא מציעא מד:). (17) היינו קוצץ עימו דמי החיטים כפי השער בשוק וזוהי המלוה בדמים, בסכום שקבעו עכשיו - פורע לו בין הוקרו הפירות בין הוולו, שהרי זה כאילו הלווהו מעות (שם). (18) שם. (19) כמו שביארנו, שכל שקובע זמן נראה שהוא סומך שלאותו זמן יתייקרו (מקור דין זה נלמד ממה שאמרו שם (עה. ומביאו רבינו בסמוך הלכה ג) "לא יאמר אדם לחבירו הלווני כור חטים ואני אתן לך לגורן". ורבינו מפרש, שהמדובר הוא אפילו ביש לו, ואסור מפני שקבע לו זמן לגורן - בדומה למה שאמרו בסיפא (שם) בצד ההיתר: "עד שיבוא בני", שהמדובר הוא ביש לו (מגיד משנה). (20) כלומר, לזמן הגורן, דהיינו קובע לו זמן לפירעון (ולדעת רבינו מדובר כאן אפילו ביש לו). (21) שבירו המפתח למחסנו. (22) שאבד לי (שם, במשנה). (23) כמבואר למעלה בסוף הלכה ב. (24) סאה בסאה. (25) לשם זריעתם בשדה שקיבל באריסות - ועל הארס לפורעם לגורן (שם עד:). (26) לעבדה בשום עבודה ועדיין לא זכה בו. (27) שכבר זכה בו. (28) שאף אם ירד - מלווהו. (29) הואיל וביד בעל הקרקע לסלקו בשעה שלוה ממנו הזרע על מנת להחזירו כשיאסוף היבול - אין זו הלוואה, אלא הסכים ליטול מתבואת השדה פחות משנוטלים שאר אריסים - כשיעור הזרע שקיבל. (שם וברש"י). (30) ושינה בעל הקרקע ממנהג המקום והטיל על הארס הבאת הזרע. (31) וינכה לו מחלקו כשיעור הזרע. (32) וכבר זכה בה הארס - ונתחייב בעל הקרקע בנתינת הזרע, אלא שהארס הסכים אחרי כן - מאיזה נימוק שהוא - לקבל על עצמו הוצאה זו. (33) בלא קביעת זמן. (34) כדרך שהתירו בכל אדם.

1. מי שהיה נושה³⁵ בחברו מעות, ואמר לו: תן לי מעותי, שאני רוצה לקח בהן חטים; אמר לו: צא ועשה אותן עלי כשער של עכשו, ויהיה לך אצלי חטים בהלואה: אם יש לו חטים כשעור מעותיו³⁶ - מת³⁷; ואם אין לו אותו המין - הרי זה אסור³⁸. שלא אמרו חכמים³⁹ שמתר לפסק על שער שבשוק אף על פי שאין לו כלום מאותו המין, אלא בנותן מעותיו לקנות בהן פרות⁴⁰; אבל הרוצה להעמיד הלואתו על גב הפרות - אסור, עד שיהיו לו פרות. היה ללוה חטים, ועשה הלואתו עליו חטים, ובא אחר וזמן ואמר לו: תן לי חטים, שאני רוצה למכרן ולקח בדמיהן זין; אמר לו: צא ועשה אותן עלי זין כשער שבשוק עתה: אם יש לו זין - הרי זה מת, ונעשית הלואתו אצלו זין; ואם אין לו זין - אסור. הרי שלא היה לו⁴², ועבר והחזיר⁴³ ההלואה פרות, אף על פי שנקנה פרות אחר כך - אינו חייב לתן לו פרות, אלא נותן לו מעות שהלוהו⁴⁴.

פרק אחד עשר

א. המלוה את חברו בפני עדים, או שאמר לעדים: הוי עלי עדים שאני חייב לזה מנה, או: אתם עדי שאני חייב לזה מנה - זו נקראת מלוה על פה, ואין צריך לפרעו בעדים. לפיכך, אם טען ואמר אחר כך: פרעתי - נשבע הסת ונפטר. אבל המלוה את חברו בשטר - צריך לפרעו בעדים. לפיכך, אם טען ואמר: פרעתי שטר זה - אינו נאמן, אלא אומרים לו: או הבא עדים או עמד ושלם לו חובו. לפיכך, האומר לעדים: הוי עלי עדים שאני חייב לזה מנה - אין כותבין עדותן ונותנין למלוה, שלא יחזירו למלוה על פה עדות בשטר, עד שיאמר להן הלזה כתבו שטר וחתמו ותנו לו. אף על פי שאמר להן כך, צריכין להמליך בו אחר שחתמו בשטר, ואחר כך נותנין השטר בידי המלוה. קנו מידו שהוא חייב לו מנה - הרי אלו כותבין ונותנין, אף על פי שלא אמר להן כתבו, שסתם קנן לכתובה עומד, ואינן צריכין להמליך בו.

ב. לזה שכתב שטר בכתב ידו, והעיד בו עדים, ונתנו למלוה - הרי זה שטר כשר. וכן אם כתב שטר אף על פי שאין בו עדים, ונתנו למלוה בפני עדים - הרי זה מלוה

בשטר. והוא שיהיה כתב שאינו יכול להודיע, ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם. ויש מן הגאונים שהורה, שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם: חתמו והעידו שנמסר בפניהם.

ג. הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, ואין שם עדים, אף על פי שהחזק כתב ידו בבית דין - הרי זה כמלוה על פה לכל דבר. ואם טען שפרע - נשבע הסת ונפטר. ואינו גובה בכתב זה לא מן היורשין ולא מן הלוקחות.

ד. כל מלוה בשטר - גובה אותה מן היורשין ומן הלוקחות, כמו שיתבאר; ומלוה על פה - גובה אותה מן היורשין, ואינו גובה אותה מן הלוקחות. לפי שאין לה קול, לפיכך לא יטרף בה. אבל מלוה שבשטר - קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו שלא שאל עד שיבדע שנקסיו של זה משעבדין במלוה שעליו; שכל נכסי הלזה תחת שעבוד המלוה מן התורה.

ה. המוכר שדהו בעדים, ויצאת מתחת ידי הלוקח, אף על פי שאין שם שטר בידי הלוקח - הרי זה חזיר וטורף מנכסים משעבדים, כמו שיתבאר; שכל המוכר - בפרהסיא מוכר, וקול יש לו.

ו. אין ההלואה שעל פה נגבית מן היורשין אלא באחד משלשה דברים אלו: כשחייב מודה בה, וצוה בחלו שיש לפלוני עליו חוב עדין. או שהיתה ההלואה לזמן, ולא הגיע זמן לפרעה, וחזקה היא שאין אדם פורע בתוך זמנו. או שנדוהו עד שיתן ומת בנדויו. כל אלו גובין מן היורשין בלא שבועה. אבל אם באו עדים שהיה חייב לזה מנה, או בפנינו הלזה - אינו גובה מן היורש כלום, שמא פרעו; שהמלוה את חברו בעדים - אין צריך לפרעו בעדים. וכן אם מוציא כתב יד אביהן שהוא חייב לו - אינו גובה בו כלום, כמו שבבאנו.

ז. לזה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע: אם נודע לבית דין שתולה מעותיו בידי אחרים - כופין אותו למכר ולתן לבצעל חובו; ואם לא נודע להם דבר זה - מחרימין על מי שיבדע לו מטלטלין ולא יביאם, ואחר כך יורדין לפנינו ששבנקסיו ומגבין לבצעל חובו, כמו שיתבאר. במה דברים אמורים? בזמן שנפרעין מן הלזה עצמו; אבל הבא לפרע

(35) שם סג. (36) כלומר, אם יש לו סאה פוסק עימו על סאה ולא על יותר שאין המוכר כלווה, שנתבאר (בהלכה ב) "יש לו סאה לווה עליה כמה סאין", שלא אמרו כן אלא מתוך הטעם שאנו רואים כאילו לווה סאה כנגד סאה ונמצא שיש לו שתיים, וטעם זה אינו שייך במוכר, מפני שמשעה שפסק עליה הרי היא יוצאת לגמרי מרשות המוכר (הלווה) לרשות הלוקח (המלווה) - מגיד משנה בשם הרשב"א. וראה למעלה פרק ט הלכה א. (37) וכדרך שאמרו בפוסק ונותן מעותיו כמבואר למעלה פרק ט, א. (38) אף על פי שיצא השער. (39) כמבואר למעלה. (40) משום שאף על פי שאין לזה יש לזה ויכול לקנותם במעות שקיבל (ראה פרק ט שם בבאורנו). (41) מאחר שאין בידו מעות - במה יקנה, והרי זה כאילו לא יצא השער - ואסור, כמבואר בפרק ט שם (שם סג. על פי רש"י). (42) זה נמשך לבבא הראשונה. (43) זקף ההלוואה על פירות באיסור. (44) כדין אבק ריבית שאמרנו בו (למעלה פרק ד, ו) שאין מוציאים מלווה למלווה. (1) מבאר דין מלווה את חברו בעדים, ודין מוציא כתב ידו שהוא חייב לו, ודין מלווה בשטר שגובה מן היורשים ומהלוקחות, ודין מלוה על פה אם נגבית מהיורשים, ודין לווה שאין לו מטלטלים ויש לו קרקע, ודין מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם, ודין טוען שמחיים תפס, ודין יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, ודין מוכר שדה באחריות וקוף עליו דמי השדה במלוה.

וְנִזְקָקִין, מִשּׁוּם חֵן הָאִשָּׁה, כְּדִי שִׁיחֶיהָ לֵּה כָּלוּם שֶׁתִּנְשָׂא בּוֹ
הָאִשָּׁה לְאַחֵר. לְפִיכָךְ, אִם קָפְצָה הָאִשָּׁה וְנִשְׁאָתָה, וְאַחֵר כָּף
בָּאת לְתַבֵּעַ כְּתֻבָּתָהּ מִנְּכֶסֶי יְתוּמִים - אֵין נִזְקָקִין לָהּ עַד
שִׁיגְדִילוּ הַיְתוּמִים; שֶׁהָרִי אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, וְהָרִי נִשְׁאָתָה.
ד. הוֹרוּ מִקְצַת הַגָּאוֹנִים: שֶׁאִם הָיוּ הַנְּכָסִים כְּגוֹד הַכְּתֻבָּה
בְּלִבָּד אוֹ פְּחוּתִים מִמֶּנָּה - אֵין נִזְקָקִין לָהּ, שֶׁהָרִי אֵין כָּאֵין
זְכוּת לַיְתוּמִים. שְׁלֹא אָמְרוּ: נִזְקָקִין לְנֶכֶסֶי יְתוּמִים לְהַפְרֵעַ
מִהֶן הַכְּתֻבָּה, אֲלָא כְּדִי שְׁלֹא יִפְחָתוּ הַנְּכָסִים מִחֻמַּת
הַמְּזוֹנוֹת; וְזֹאת, הוֹאִיל וְהִיא נוֹטֶלֶת הַכֹּל - מֵה זְכוּת יֵשׁ
לַיְתוּמִים הַקְּטָנִים בְּדָבָר זֶה עַד שִׁיגְדִילוּ לָהֶן? וְלֹא חָשׂוּ לְחַן
הָאִשָּׁה.
ה. צָוָה הַמּוֹרִישָׁן וְאָמַר: תָּנוּ מִנָּה לְפָלוֹנִי - נִזְקָקִין, אַחֵר
שֶׁמַּעֲמִידִין לָהֶן אֲפוּטְרוּפוֹס לְטַעַן טַעֲנָתָם. אָמַר: תָּנוּ מִנָּה
זֶה לְפָלוֹנִי אוֹ שְׂדֵה זֶה לְפָלוֹנִי - נוֹתֵנִין, וְאֵין צָרִיכִים
לְהַעֲמִיד לָהֶן אֲפוּטְרוּפוֹס.
ו. נִמְצָאת קִרְקַע שְׁאִינָה שְׁלֵהָ, אֲלָא טַעַן הַטּוֹעֵן שֶׁהִיא גְּזוּל
כִּיד מוֹרִישָׁן - נִזְקָקִין לָהֶן, וּמַעֲמִידִים לָהֶן אֲפוּטְרוּפוֹס לְטַעַן
וְלָדוֹן; אִם נִמְצָאת גְּזוּלָה - מַחְזִירִים אוֹתָהּ לְבַעֲלֶיהָ. וְכֵן
קָטָן שֶׁתִּקְרָה בְּעַבְדֵי וְיָרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ וּכְבָּשָׁה - אֵין
אוֹמְרִין: נִמְתֵּין לוֹ עַד שִׁיגְדִיל, אֲלָא מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ,
לְכַשְׁיגְדִיל, אִם יֵשׁ לוֹ עֲדִים, יָבִיא עֲדִיו.
ז. קִרְקַע שֶׁהִיתָה בְּחֻזְקַת קְטָנִים, וְכֹא אַחֵר וְטַעַן שֶׁהִיא
לְקוּחָהּ מִמּוֹרִישָׁן, וְיֵשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהִחֲזִיק בָּהּ וְאֲכָלָהּ שְׁנֵי
חֻזְקָה בְּחֵי אֲבִיהֶן - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ עַד שִׁיגְדִילוּ;
שֶׁאֵין מִקְבָּלִין עֲדִים שְׁלֹא בִּפְנֵי בַעַל דִּין, וְהַקָּטָן כָּאֵלוֹ אֵינוֹ
עוֹמֵד כָּאֵין הוּא חָשׁוּב. אֲבָל אִם הוֹצִיא שְׂטָר שֶׁהִיא לְקוּחָהּ
כִּידוֹ - הָרִי זֶה מִקְּדִים אֶת הַשְּׂטָר, וּמוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ, אַחֵר
שֶׁמַּעֲמִידִים לָהֶם אֲפוּטְרוּפוֹס.
ח. כְּשִׁנְזָקִין בֵּית דִּין לְנֶכֶסֶי יְתוּמִים לְמַכֵּר - שְׁמִין אֶת
הַקִּרְקַע, וְאַחֵר כָּף מִכְרִיזִין עָלֶיהָ שְׁלֹשִׁים יוֹם רְצוּפִין, אוֹ
שְׁשִׁים יוֹם שְׁנֵי וְחֲמִישִׁי. וּמִכְרִיזִים בְּבִקְרָה וּבְעָרָב, בְּשַׁעַת
הַכִּנְסָת פּוֹעֲלִים וּבְשַׁעַת הוֹצָאת פּוֹעֲלִין, וְכָל מִי שְׂרוּצָה
לְקָנוֹת - יוֹלִיף הַפּוֹעֲלִין לְבָקֵר לוֹ. וּבְשַׁעַת שֶׁמִּכְרִיזִין -
מְסִימִים אֶת הַשְּׂדֵה בְּמִצְרֶיהָ, וּמוֹדִיעִין בְּמֵה יָפָה, וּבְכַמָּה
הִיא שוּמָה, וּמִפְּנֵי מֵה רוּצִים לְמַכְרָה, אִם לְהַגְבוֹת בַּעַל חוֹב
אוֹ לְכַתְּבַת אִשָּׁה; לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִי שְׂרוּצָה לְתַן לְבַעַל חוֹב, וְיֵשׁ
מִי שְׂרוּצָה לְהַגְבוֹת לְאִשָּׁה.
ט. וּכְשֶׁפּוֹתְבִין הָאֲדָרְכָתָא עַל נֶכֶסֶי יְתוּמִים, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין
קְטָנִים - כּוֹתְבִין בָּהּ: וְהַפְּרָנוּ שֶׁהַנְּכָסִים הָאֵלֶּה הֵן שֶׁל פָּלוֹנִי
הַמֵּת. וְאִם לֹא כְּתָבוּ כָּף - הָרִי אֲדָרְכָתָא זֶה פְּסוּלָה, וְאֵין
אוֹכְלִין בָּהּ פְּרוֹת אֲפֹלוּ לְאַחֵר שֶׁשְׁלָמוֹ הִתְקַרְּזוֹת.
י. בֵּית דִּין שֶׁמָּכְרוּ שְׁלֹא בְּהַכְרָזָה - נִעְשׂוּ כְּמִי שֶׁטָּעַן בְּדָבָר
מִשְׁנָה, וְחוֹזְרִים וּמוֹכְרִין בְּהַכְרָזָה. וּבֵית דִּין שֶׁמָּכְרוּ -
הָאֲחֵרִיּוֹת עַל הַיְתוּמִים.

מִן הַיּוֹרֵשׁ, בֵּין קָטָן בֵּין גְּדוֹל - לֹא יִפְרַע מִן הַמַּטְלָטְלִין,
אֲפֹלוּ הָיוּ מִפְּקָדִין אוֹ מִלֹּה אֲצֵל אֲחֵרִים; שֶׁהַמַּטְלָטְלִין אֵין
תַּחַת שְׁעָבוֹד בַּעַל חוֹב מִן הַתּוֹרָה.
ח. מִצְוָה עַל הַיְתוּמִין לְפָרַע חוֹב אֲבִיהֶן מִן הַמַּטְלָטְלִין
שֶׁהֵנִיחַ. וְאִם לֹא רָצָה הַיּוֹרֵשׁ לְתַן - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ. וְאִם
תִּפְסַס בַּעַל חוֹב מַחֲיִים - גּוֹבָה מִהֶן. טַעַן שְׁמַחֲיִים תִּפְסֹן,
וְהַיּוֹרֵשׁ טַעַן שֶׁאַחֵר מִיתָה תִּפְסֹן - עַל הַיּוֹרֵשׁ לְהַבִּיא רָאִיָּה;
אוֹ יִשְׁבַּע הַמִּלֹּה שְׁכָף וְכָף הוּא חָיִב לוֹ, וְיִכּוֹל לְטַעַן עַד
כְּדִי דְמִיָּה, וְכוֹלָל בְּשׁוּבָתוֹ שְׁמַחֲיִים תִּפְסֹן. הָיוּ הַדְּבָרִים
שֶׁתִּפְסֹן שְׁטָרוֹת, וְטַעַן שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן כִּידוֹ עַל חוֹבוֹ וְשְׁמַחֲיִים
תִּפְסֹן - עַל הַמִּלֹּה לְהַבִּיא רָאִיָּה שְׁמַחֲיִים תִּפְסֹן. וְאִם לֹא
הַבִּיא רָאִיָּה - יִחְזִיר לַיּוֹרֵשִׁים; מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ טוֹעֵן לְקָנוֹת
גּוֹפֶס, אֲלָא לְרָאִיָּה שְׁבִהָן.
ט. יְתוּמִים שֶׁגָּבוּ קִרְקַע בְּחוֹב שֶׁהִיא לְאֲבִיהֶן אֲצֵל אֲחֵרִים
- יֵשׁ לְבַעַל חוֹב שֶׁל אֲבִיהֶם לְחֹזֵר וּלְגָבוֹת אוֹתָהּ מִהֶן; שֶׁהָרִי
קִרְקַע זֶה שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא.
י. רֹאוּבֵן שֶׁמָּכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרִיּוֹת, וְזָקַף שִׁמְעוֹן דְּמִי
הַשְּׂדֵה עָלָיו מִלֹּה לְרֹאוּבֵן, וּמֵת רֹאוּבֵן, וְכֹא בַעַל חוֹב שֶׁל
רֹאוּבֵן לְטָרֵף מִשְׁמַעוֹן הַשְּׂדֵה, וּפִיֶּסוּ שִׁמְעוֹן בְּמַעוֹת וְהִלֵּף
לוֹ - הָדִין נוֹתֵן, שֶׁיִּכְבּוֹאוּ יוֹרְשֵׁי רֹאוּבֵן וְיִתְּבַעוּ שִׁמְעוֹן בְּמִלֹּה
שְׁזָקַף עָלָיו, שֶׁהָרִי אֵינָה מִשְׁעָבֶדֶת לְבַעַל חוֹב שֶׁל רֹאוּבֵן.
לְפִיכָךְ, אִם הָיָה שִׁמְעוֹן פֶּקֶח - נוֹתֵן לָהֶן הַקִּרְקַע שֶׁלָּקַח
מִרֹאוּבֵן בְּמִלֹּה שְׁזָקַף עַל עַצְמוֹ, וְחוֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ מִהֶן
מִפְּנֵי הַמַּעוֹת שֶׁנָּתַן לְבַעַל חוֹב שֶׁל רֹאוּבֵן כְּדִי שְׁלֹא יִטְרֹף
אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהָרִי בְּאַחֲרִיּוֹת לָקַחָהּ מִרֹאוּבֵן.
יא. כְּבֵר תִּקְנוּ גָּאוֹנִים הָאֲחֵרוֹנִים כָּלָם, שִׁיחֶיהָ בַּעַל חוֹב
גּוֹבָה מִטְלָטְלִין מִן הַיּוֹרֵשִׁין. וְכֵן דִּנֵּין יִשְׂרָאֵל כָּל בֵּית דִּין
שְׁבַעוּלִים. אֲבָל בְּמַעֲרָב הָיוּ כּוֹתְבִין בְּשְׂטָרֵי חוֹבוֹת: שֶׁיֵּשׁ
לְגָבוֹת מִן הַקִּרְקַע וּמִן הַמַּטְלָטְלִין בֵּין בְּחֵי בֵּין אַחֵר מוֹתוֹ;
וְנִמְצָא גּוֹבָה עַל תְּנַאי זֶה יוֹתֵר מִן הַתְּקָנָה. וְסִיג גְּדוֹל עָשׂוּ
בְּדָבָר. שֶׁמָּא לֹא יָדַע הַלֹּה בְּתִקְנָה זֶה, וְנִמְצָא מִמּוֹן יְתוּמִים
יוֹצֵא שְׁלֹא בְּדִין. שֶׁאֵין כָּח בְּתִקְנַת אֲחֵרוֹנִים לְחִיב בָּהּ
יְתוּמִים.

פֶּרֶק שְׁנִי עֶשְׂרִי

א. אֵין נִפְרָעִין מִן הַיּוֹרֵשִׁין אֲלָא אִם כֵּן הָיוּ גְּדוֹלִים, אֲבָל
יּוֹרְשִׁין קְטָנִים - אֵין נִפְרָעִין מִהֶן שְׂטָר חוֹב.
ב. וְאֲפֹלוּ הָיָה בּוֹ כָּל תְּנַאי שְׁבַעוּלִים - לֹא יִפְרַע בּוֹ הַמִּלֹּה
כָּלוּם עַד שִׁיגְדִילוּ הַיְתוּמִים; שֶׁמָּא יֵשׁ לָהֶן רָאִיָּה שְׁשׁוֹכְרִין
בּוֹ אֶת הַשְּׂטָר.
ג. הִיתָה הַמִּלֹּה רַבִּית שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים, שֶׁהָרִי הִרְבִּית
אוֹכֶלֶת בְּנֶכֶסֶיהֶן - מַעֲמִידִין לָהֶם אֲפוּטְרוּפוֹס, וְנִזְקָקִין
לְנֶכֶסֶיהֶן וּמוֹכְרִין וּפּוֹרְעִין הַחוּב. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁתְּבַעָה כְּתֻבָּתָהּ,
בֵּין אֶלְמָנָה בֵּין גְּרוּשָׁה - מַעֲמִידִים לָהֶם אֲפוּטְרוּפוֹס

- 1 יא. ובית דין שהכריזו פראוי, ובדקו יפה יפה, ודקדקו
2 בשומא, אף על פי שטעו ומכרו שנה מנה במאתים או
3 מאתים במנה - הרי מכרן קנס. אבל אם לא בדקו בשומא,
4 ולא פתבו אגרת בקרת, שהיא דקדוק השומא וההכרזה,
5 וטעו, והותירו שנות או פחתו שנות - מכרן בטל; פחות
6 משנות - מכרן קנס. וכן אם מכרו קרקע בעת שאינן
7 צריכין להכריז עליה, וטעו שנות או הותירו שנות - מכרן
8 בטל, אף על פי שהכריזו; פחות משנות - מכרן קנס, אף
9 על פי שלא הכריזו, שאינן צריכין הכרזה באותו העת.
10 איזהו העת שאינן צריכין הכרזה? בעת שימכרו קרקע
11 לקבורה, או למזון האשה והבנות, או לתן מנת המלך -
12 אין צריכין הכרזה, לפי שהדבר נחוץ. וכן בית דין שמכרו
13 דברים שאינן טעונין הכרזה, וטעו בשנות - מכרן בטל;
14 פחות משנות - מכרן קנס. ואלו הן הדברים שאין מכריזין
15 עליהם: העבדים והשטרות והמשלשלין. העבדים - שמה
16 ישמעו ויבדחו; והשטרות והמשלשלין - שמה יגנבו. לפיכך
17 שמין אותן בבית דין ומוכרין אותן מיד. ואם השוק קרוב
18 למדינה - מוליכין אותן לשוק.
- 19 יום חמישי י"ג אדר א' ה'תשע"א
- 20 פרק שלשה עשר
- 21 א. מלוה שפא להפרע בשטר שבכדו שלא בפני לזה²: אם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חבריו, ודין מלווה על המשכון ואבר ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את חבריו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין מלווה חבריו ביישוב יכול לתובעו במדבר. (2) כרב נחמן בכתובות פח. (3) כגון שהיה במקום קרוב. (4) שאין יורדין לנכסיו של לווה אם הוא במקום קרוב, עד שיודיעהו תחילה (ר"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד). שנכסיו של אדם הם ערבי (כלומר, מדין ערב גובה מהם). והמלווה את חבריו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א). (5) כגון, שהיה במקום רחוק שטורח להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא: בכדי מהלך יום אחד (עיין כסף משנה ולחם משנה, ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק. (6) שכן אילו היה הלווה בפנינו והיה טוען: יישבע לי שלא פרעתי - משביעים אותו ואחר כך ייטול, כמבואר לקמן פרק י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפנינו, טוענים במקומו (כתובות פח. על פי רש"י שם פז.). (7) שמה יש לו ללווה שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין כב.). ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטעון פרעתי בלא כל ראיה, אין גובין שלא בפניו, שמה אילו היה בפנינו היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב). (8) כתובות שם. (9) יימנעו מלהלוות כסף לנצרכים, שמה יצאו למרחקים ולא יוכלו לגבות. (10) שמה מזוייף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט:): גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחותרו לדינא (ובואו לדין). בפרק ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר. (11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד). (12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה). (13) עיין ספר המקח לרב האי גאון, שער ו. (14) וכבר עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבואר למעלה פרק ג הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום - ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם הריב"ש). (15) פירוש, עד שנודיע ללווה - שמה יש לו טענה נגדית. (16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים להשאיל או אפילו עשויים להשאיל אלא שאין הדבר ידוע שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבא לידו בתורת משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען ונטען. (17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. (18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן השומא ששמוהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן ערוך סימן עג, טו, ועיין ש"ך סעיף קטן מ). (19) ובא הירוש ואמר: זה משכנו של פלוני אצל אבא. (20) כלומר, לא שָׁנָא מת לווה תחילה הרי הירוש נשבע ונטל אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין מיורשי לווה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה להישבע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו" - משכון שאני וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגבוי תחת יד אביהם). (21) הירוש של המלווה על המשכון. (22) המלווה: שלא פקדני אבא שמשכון זה פרוע (כנוסחת שבועת הירושם כמבואר להלן פרק י"ז ב). (23) כן היא דעת הגאונים. (24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא כדי ליטול אלא כדי להיפטר מלהחזירו. (25) אינו טוען

- 1 הממון שלוקח²⁶. שאילו²⁷ אמר על עצמו של חפץ זה: אתה
2 מכרתו לי, אתה נתתו לי - היה נשבע הסת ונפטר; אבל²⁸
3 אם היו שם עדים שחפץ זה משכון בידו, ולא ידעו על
4 פמה וכמה - אינו יכול לטל אלא בשבועה²⁹; והואיל³⁰ ואין
5 שם עדים, ויכול לומר: שלי הוא - נאמן לומר: יש לי עליו
6 כף וקף, בשבועה עצמה³¹ שהיה נשבע אם היו שם עדים
7 שהוא משכון. שאין אומרים 'מגו' לפטור משבועה, אלא
8 לפטור מממון³², שלא יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.
9 ד. המלוה³³ את חברו על המשכון, ואבד או נגב בלא
10 אנס, שהרי המלוה חייב בדמי המשכון, כמו שבארנו³⁴,
11 ואמר המלוה: סלע³⁵ הלוייתך עליו ושני דינרין היה שוה,
12 ולוה אומר: סלע הלוייתני עליו וסלע³⁶ היה שוה - הרי
13 המלוה נשבע תחלה³⁷ שבועת השומרים³⁸ שאינו ברשותו,
14 והלוה נשבע הסת³⁹ שהיה שוה כנגד החוב, ונפטר. אמר
15 המלוה⁴⁰: סלע הלוייתך עליו ושקל⁴¹ היה שוה⁴², והלוה
16 אומר: סלע הלוייתני עליו ושלשה דינרין היה שוה⁴³ -
17 יושבע המלוה תחלה שאינו ברשותו, ואחר כך יושבע
18 הלוה⁴⁴ כמה היה שוה, שהרי הודה במקצת, וישלם הדינר.
- אמר הלוה⁴⁵: סלע הלוייתני עליו ושתיים⁴⁶ היה שוה,
והמלוה אומר: סלע הלוייתך עליו וסלע היה שוה - יושבע
המלוה שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו⁴⁷ שהיה המשכון
כנגד החוב. אמר הלוה⁴⁸: סלע הלוייתני עליו ושתיים היה
שוה, והמלוה אומר: סלע הלוייתך עליו ותמשה דינרין
היה שוה - יושבע המלוה שאינו ברשותו, ויכלול⁴⁹ שלא היה
שוה יתר על חמשה דינרים, וישלם הדינר. סלע הלוייתך
עליו ושני דינרין היה שוה, והלוה אומר: אני יודע דמיו
- יושבע מלוה⁵⁰ שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו ששני
דינרין היה שוה, וישלם הלוה שאר החוב; שהרי הוא יודע
בדאי שהוא חייב לו, ואינו יודע אם פרעו⁵¹ אם לא פרעו⁵².
סלע הלוייתני עליו ושתיים היה שוה, והמלוה אומר: אני
יודע דמיו - יושבע המלוה שאינו ברשותו, ויכלול שאינו
יודע שדמיו יתר על החוב אפלו פרוטה אחת, ויפטר;
שהרי לא חייב עצמו בכלום⁵³. אבל אם אמר המלוה: אני
יודע שהיה שוה יתר על החוב, אבל אני יודע כמה⁵⁴ -
הרי זה משלם כל מה שטען הלוה בלא שבועה⁵⁵; כמי
שאמר: חמשים יש לך בידי וחמשים אני יודע, שהוא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים ונוטלים שנשבעים
בנקיטת חפץ כמבואר (להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). (26) היינו, שפלוני חב לו - והוא רוצה להיפרע
מן המשכון. (27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה). (28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ.
(29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו, ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח (מגיד משנה
ועיין בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב סעיף קטן סח). (30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים נשבע בנקיטת חפץ -
מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על פי מגיד משנה, ש"ך שם). (31) כלומר, נאמן לומר יש לו עליו כך וכך אבל באותה שבועה
עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידי, על
זה משיב רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ה, ובביאורנו שם
(כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה). (32) כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח הוא בידי (ראה
בבא מציעא קטז). אלא לפוטרו ממון, דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם היו הלווה והמלווה מחולקים על
סכום המלוה שעל המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידי
(בבא מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב. ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון). (33) משנה שבועות
מג. (34) בפרק י מהלכות שכירות הלכה א, שהמלווה על המשכון - שומר שכר. (35) ארבעה דינרים. (36) וכן הוא בכתב-יד.
(37) בראשונה, ואחרי כן נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יושבע הלווה תחילה, "שמה יושבע זה (הלווה) ויוציא
הלה (המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה (על פי הר"ח בבבא מציעא ד:). (38) שהטילו חכמים על השומר,
אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, מפני החשש שמה ענינו נתן בו, כמבואר בפרק ו מהלכות שאלה
ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לר). (39) כדין כופר בכול. (40) שם. (41) חצי סלע = שני דינרין. (42) ותובע שני דינרים.
(43) ומגיע לך דינר אחד. (44) שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. (45) שם. (46) שני סלעים. (47) גם השבועה שעליו
להישבע מדין כופר בכול, שהרי הלווה תובעו סלע. (48) שם. (49) בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה במקצת,
ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה במקצת שהיא מן התורה, כדין מי שנתחייב שתי שבועות שמשביעם אותו על החמורה
תחילה, כמבואר להלן בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על
שווי בלא שבועה - אין להשביעו על שווי (דרישה על הטור סימן עב. והטור שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו ברשותו.
ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה. (50) הלכה זו לא נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבינו על פי המבואר
במשנה בבא קמא קח. שהאומר הלווייתני ואני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט).
(51) באבירת המשכון. (52) וכל האומר אני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו למלווה ליטול בלא שבועה כמבואר
(בהלכות טוען ונטען שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד
משנה). (53) וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר אני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו
יודע ונפטר (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. (54) הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו
יודע כמה הוא חייב. (55) מצד הלווה.

1 מְחִיב שְׂבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע⁵⁶, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר⁵⁷. וַיֵּשׁ לוֹ
2 לְהַחֲרִים⁵⁸ עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן שֶׁקָּרַע⁵⁹.
3 ה. הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ, וְקָבַע לוֹ זְמַן לְפָרְעוֹ, אִם עַל פִּי שְׂלֵא
4 קָנוּ מִדּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְתַבְּעוֹ⁶⁰ עַד סוֹף הַזְמַן; בֵּין בְּמִלּוּה
5 עַל פֶּה בֵּין בְּמִלּוּה בְּשֹׁטֵר בֵּין שֶׁהִלְוֶה עַל הַמִּשְׁכּוֹן,⁶¹ בֵּין
6 שְׁמַת לְוֶה⁶² בֵּין שְׁמַת מִלּוּה. וְסִתָּם מִלּוּה⁶³ - שְׁלִשִּׁים יוֹם⁶⁴,
7 בֵּין בְּשֹׁטֵר בֵּין עַל פֶּה בֵּין עַל הַמִּשְׁכּוֹן. וְאִם הִתְנָה שִׁיתְבַּע
8 בְּכָל זְמַן שִׁירָצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבְּעוֹ בְּיוֹמוֹ, שֶׁתִּנְאִי מִמּוֹן הוּא⁶⁵.
9 ו. טַעַן הַמְלִיָּה וְאָמַר: הַיּוֹם סוֹף הַזְמַן שֶׁקָּבַעְתִּי, וְהִלְוֶה
10 אֹמֵר: עַד עֲשָׂרָה יָמִים קָבַעְתָּ - הִלְוֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת⁶⁶. וְאִם
11 הָיָה שֵׁם עַד אֶחָד שְׁהִיּוֹם סוֹף זְמַנוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׂבוּעַת
12 הַתּוֹרָה⁶⁷, כְּשֶׁאֵר הִטְעֵנוֹת.
13 זֶה אֹמֵר: חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׁאָר מִן הַזְמַן, וְזֶה אֹמֵר: עֲשָׂרָה
14 - אֹמְרִים לַמְלִיָּה: הֵמָּתָן עוֹד עַד סוֹף הַחֲמִשָּׁה⁶⁸, וַיִּשְׁבַּע
15 הַסֵּת שֶׁנִּשְׁאָר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים.
16 ז. הֵיטָה הַמְלִיָּה בְּשֹׁטֵר⁶⁹, וְטַעַן הִלְוֶה: שְׁזַמְנָה קָבַעְתָּ לִּי -
17 יִרְאֶה לִּי, שִׁישְׁבַּע בַּעַל חוֹב הַסֵּת שְׂלֵא קָבַע לוֹ זְמַן, וַיִּטַּל
18 הַמְלִיָּה מִדּוֹ⁷⁰.
19 ח. הַמְלִיָּה⁷¹ נִתְּנָה לְתַבְּעַ בְּכָל מְקוֹם. בִּיצֵד? הַמְלִיָּה אֶת
20 חֲבֵרוֹ בִּישׁוּב, וְתַבְּעוֹ בַּמִּדְבָּר - אֵינוֹ יָכוֹל לְדַחֲוֹתוֹ, אֲלֵא חֵיב
21 לְפָרַע לוֹ בְּכָל מְקוֹם שִׁיתְבְּעֵנוּ. בָּא הִלְוֶה לְפָרְעוֹ בַּמִּדְבָּר⁷²
22 - הָרְשׁוּת בִּיד הַמְלִיָּה: אִם רָצָה - מְקַבֵּל, וְאִם רָצָה - אֹמֵר
23 לוֹ: אֵינִי נִפְרָע אֲלֵא בִישׁוּב, כְּדֶרֶךְ שְׁנִתְתִּי לָךְ בִּישׁוּב. וְהָרִי
24 הֵן בְּרִשׁוֹת עַד שִׁפְרָעֵנוּ בִישׁוּב.
25 פָּרַק אַרְבַּעַ עֶשְׂרִי
26 א. הַפּוֹגֵם אֶת שֹׁטֵרוֹ, אוֹ שֶׁעַד אֶחָד מֵעִיד עַל שֹׁטֵרוֹ שֶׁהוּא

27 פָּרוּעַ, וְהָבֵא לְפָרַע שְׂלֵא בְּפִנֵּי הִלְוֶה, וְהַטּוֹרֵף מִיד הַלּוֹקָה,
28 וְהַנִּפְרָע מִן הַיּוֹרֵשׁ, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - לֹא יִפְרַע אֲלֵא
29 בְּשְׂבוּעָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה. וְאֹמֵר לוֹ כְּשִׁיתְבַּע: הִשָּׁבַע וְאַחַר
30 כֹּף תִּטַּל. וְאִם הָיָה הַחוֹב לְזִמְנָן, וְתַבְּעוֹ בְּזִמְנָנו - יִפְרַע שְׂלֵא
31 בְּשְׂבוּעָה; עֶבֶר זְמַנוֹ - לֹא יִגְבֶּה אֲלֵא בְּשְׂבוּעָה.
32 ב. הַתּוֹבַע אֶת חֲבֵרוֹ לְפָרְעוֹ, וְטַעַן הִלְוֶה שֶׁפָּרַע שֹׁטֵר זֶה אוֹ
33 מְקַצָּתוֹ, וּבַעַל הַשֹּׁטֵר אֹמֵר: לֹא פָּרַעְתָּ כְּלוֹם - אֹמְרִים לוֹ:
34 שְׁלֵם לוֹ. טַעַן הִלְוֶה וְאָמַר: יִשְׁבַּע לִי שְׂלֵא פָּרַעְתִּי וַיִּטַּל -
35 מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ שְׂלֵא פָּרַעוּ כְּלוֹם אוֹ שְׂלֵא
36 פָּרַעוּ אֲלֵא כֹף וְכֹף, וְאַחַר כֹּף יִטַּל. וְאִם הָיָה הַמְלִיָּה תַלְמִיד
37 חֶכֶם - אֵין נִזְקָקִין לְשְׂבוּעָתוֹ.
38 ג. הוֹצִיא עָלָיו שֹׁטֵר מְקַיֵּם, וְהִלְוֶה טוֹעֵן וְאֹמֵר: שֹׁטֵר מִזִּין
39 הוּא וּמַעֲוֹלָם לֹא כְּתִבְתִּי שֹׁטֵר זֶה, אוֹ שֶׁטַּעַן שֶׁחוֹב זֶה רִבִּית
40 הוּא אוֹ אֲבָק רִבִּית, אוֹ שֶׁטַּעַן שֶׁהוּא שֹׁטֵר אֲמָנָה, אוֹ שֶׁאָמַר:
41 כְּתִבְתִּי לְלוֹוֹת וְלֹא לְוִיתִי, כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: טוֹעֵן טַעֲנָה, שֶׁאִם
42 הוֹדָה בַּעַל הַשֹּׁטֵר הָיָה הַשֹּׁטֵר בָּטֵל, וְהַמְלִיָּה עוֹמֵד בְּשֹׁטֵרוֹ,
43 וְאֹמֵר שֶׁזֶה שֹׁקֵר טוֹעֵן, וְאָמַר הִלְוֶה: יִשְׁבַּע לִי וַיִּטַּל - הָרִי
44 זֶה מִחֻלָּקָתָ בֵּין הַגְּאוֹנִים: יֵשׁ מִי שֶׁהוֹדָה, שֶׁחֵיב בַּעַל הַשֹּׁטֵר
45 לְהִשָּׁבַע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, כְּמִי שֶׁטַּעַן עָלָיו שֶׁפָּרַע; וְרִבּוּתִי
46 הוֹרֵי, שְׂלֵא יִשְׁבַּע הַמְלִיָּה אֲלֵא אִם טַעַן עָלָיו הִלְוֶה שֶׁפָּרַעוּ
47 בְּלִבָּר, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּשֹׁטֵר וּלְפָרְעוֹן הוּא עוֹמֵד; אֲבָל כָּל אֵלוֹ
48 הִטְעֵנוֹת - לֹא כָּל הֵימָנוּ לְבָטֵל שֹׁטֵר מְקַיֵּם, אֲלֵא יִשְׁלֵם,
49 וְאַחַר כֹּף יִטַּעַן עַל הַמְלִיָּה בְּמָה שִׁירָצָה, שֶׁאִם יוֹדָה - יִחְזִיר
50 לוֹ, וְאִם כֹּפֵר - יִשְׁבַּע הַסֵּת. וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה.
51 ד. הַמוֹצִיא שֹׁטֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, מְלִיָּה אֹמֵר: לֹא נִפְרַעְתִּי
52 כְּלוֹם, וְלָזֶה אֹמֵר: פָּרַעְתִּי מִחֻצָּה, וְהָעִידִים מְעִידִים שֶׁפָּרַעוּ
53 כְּלוֹ - נִשְׁבַּע הִלְוֶה וְנוֹתֵן מִחֻצָּה, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת. וְאֵינוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

56) שמשלם. 57) להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושי שבועות מג: ורבו ז"ל". והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו לידע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עיין ראב"ד שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). 58) ר"י מיגאש, שם. 59) ומוציא ממנו ממון שלא כדין. 60) מכות ג: "המלווה את חבירו לעשר שנים אין השביעית משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו תוך הזמן. 61) שם "הכא במאי עסקינן במלווה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלווה על פה. 62) השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה. 63) בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע. 64) אינו יכול לתובעו בפחות משלושים יום (מכות שם). 65) וכל תנאי בממון קיים. 66) כדין כופר בכל בממון, שהטוען את חבירו תביעה של זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווה הזמן ערך ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומרים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים)". 67) להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" (מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א). 68) כי אף לדברי המלווה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמוא יורה בינתיים ונמצאה השבועה מיתורת (כסף משנה). 69) ואין בו זמן. 70) בכתב יד תימן: ויטול מייד. 71) בבא קמא קיח. 72) המדובר כשהלווה ביישוב (הרמב"ם בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן. 1) מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר מקריים וטען הלווה פרעתך בפני פלוני ופלוני, ודין שטר שאבד, ודין מלווה ולווה אוחזים בשטר, ומלווה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלווה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

44 ואמר: ישבע לי שלא פרעתי - הרי זה נשבע; שאפלו היו
45 בשטר שני עדים, ואמר: ישבע לי שלא פרעתי - הרי זה
46 נשבע, כמו שבארנו.

47 יא. וכן הורו רבותי: שהנפטר במלוה על פה בבית דין,
48 ובא עד אחד שלוה - הרי זה ישבע שבועת התורה. חזר
49 ואמר: כן היה, לויתי ופרעתי, או מחל לי, או נתחייב לי
50 ממקום אחר - הרי זה מחייב שבועה ואינו יכול לשבע,
51 ומשלם.

52 יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: ישבע המלוה ויטל -
53 אומרים לו: הבא מעותיו ואחר כך ישבע ויטל. אם אין לו
54 כלום לשלם - משביעין אותו בתקנת הגאונים: שאין לו
55 ולקשתיג ידו יתן לבעל חובו, וישביעו שלא פרע ואחר
56 כך יתן לו.

57 יג. מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר, ואבד השטר, והרי
58 העדים קצמין, אף על פי שקנו מידו, וטען שפרע - הרי זה
59 נשבע הסת. והורו רבותי: שאפלו היה החוב לזמן, ועדין
60 לא הגיע זמנו להפרע, הואיל וכתבו לו השטר ואין בידו
61 שטר, והלוה טוען פרעתי - נאמן, ונשבע הסת שפרעו;
62 שאנו חוששין שמא פרעו, ולפיכך קרע השטר או שרפו.
63 וכן הורו רבותי: שאפלו היה השטר יוצא מתחת ידי אחר,
64 והלוה טוען: ממני נפל אחר שפרעתי, אף על פי שהוא
65 בתוך זמנו - נשבע הסת ונפטר; שכיין שאין השטר ביד
66 המלוה - אין שם חזקה.

67 יד. שנים שהן אוהזין בשטר, המלוה אומר: שלי הוא
68 והוצאתי להפרע בו ממך, והלוה אומר: פרעתי וממני
69 נפל: אם היה השטר שיכול לקימו - זה נשבע שאין לו
70 בדימים אלו פחות מחצין, וזה ישבע שאין לו בדימים פחות
71 מחצין, וישלם הלוה מחצה; ואם אינו יכול לקימו - ישבע
72 הלוה הסת שפרעו, וילף לו.

73 טו. האומר לחבירו: מנה יש לי בידך, והלה אומר: אין לך
74 בדי כלום, או שאומר: פרעתיך; אמר לו התובע: השבע
75 לי הסת; אמר לו הנתבע: והלא שטר יש לך עלי, ואתה
76 רוצה להשביע אותי תחלה, ואחר כך תוציא השטר הפרוע
77 ותגבה בו - אומרים לו: הבא השטר. אמר המלוה: אין לי
78 שטר עליו מעולם, או שטר היה לי ואבד - הורו רבותי,
79 שאומרים למלוה: בטל כל שטר שיש לך קדם זמן זה,
80 ואחר כך תשביעוהו הסת; או החרם חרם סתם, ולך ובקש
81 עד שתמצא השטר.

פרק חמשה עשר

82 א. המלוה את חבירו בעדים, ואמר: אל תפרעני אלא
83 בעדים, בין שאמר לו בשעת הלוואה בין שאמר לו אחר
84 שהלוהו - הרי זה צריך לפרעו בעדים, מפני התנאי. טען

1 כמשיב אבדה, מפני שאימת השטר עליו. ואין המלוה גובה
2 המחצה אלא מבני חורין; שהרי הלקוחות אומרים: אנו על
3 העדים נסמך, והרי בטלו שטר זה.

4 ה. הוציא עליו שטר חוב שאינו יכול לקימו, ואמר הלוה:
5 אמת שאני פתחתי שטר זה, אבל פרעתי, או אמנה הוא,
6 או פתחתי ללוות ועדין לא לויתי, וכל פיוצא בזה, הואיל
7 ואם רצה אמר: לא היו דברים מעולם, והרי מפיו נתקם -
8 הרי זה נאמן, וישבע הסת ויפטר. ואם קימו המלוה אחר
9 כך בבית דין - הרי הוא כשאר השטרות.

10 ו. הוציא עליו שטר מקים, ואמר הלוה: מזיף הוא ומעולם
11 לא פתחתי, או שטר אמנה הוא, ואמר המלוה: כן
12 הדברים, אבל שטר כשר היה לי ואבד; אף על פי שהמלוה
13 הוא ששבר את שטרו, ואילו רצה אמר: אינו מזיף, שהרי
14 נתקם בבית דין - אינו גובה בו כלום, אלא נשבע הלוה
15 הסת ונפטר, שהרי זה השטר כחרס הוא חשוב.

16 ז. שטר שלוה בו ופרעו - אינו חוזר ולוה בו; שכתב נמחל
17 שעבודו ונעשה כחרס.

18 ח. המוציא שטר חוב מקים על חבירו, ואמר הלוה: הלא
19 פרעתיך, ואמר לו המלוה: כן היה, אבל חזרתי והחזרתי
20 לך המעות והלויתי אותך פעם שניה - הרי בטל השטר;
21 שנפרע, והרי הוא כחרס. אבל אם אמר לו: החזרתי לך
22 המעות מפני שלא היו טובות עד שתחליפם - לא בטל
23 השטר, ועדין שעבודו קים.

24 ט. הוציא עליו שטר מקים שיש לו עליו מנה, ואמר לו
25 הלוה: הלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני; ובאו אלו והעידו
26 שפרעו, אבל לא הזכיר לו את השטר; ואמר לו המלוה:
27 כן הוא שפרעתי, אבל חוב אחר פרעתי שהיה לי אצלך -
28 הרי בטל השטר. במה דברים אמורים? כשהעידו שנתן לו
29 בתורת פרעון; אבל אם ראוהו נותן לו מעות, ולא ידעו אם
30 הוא בתורת פרעון או בתורת פקדון או בתורת מתנה: אם
31 אמר בעל השטר: לא היו דברים מעולם - הרי החזק בפרן,
32 ובטל השטר; ואם אמר: פרעון של חוב אחר הוא - הרי
33 זה נאמן, ונשבע ונטל מה שבשטר; שהרי לא פרעו
34 בעדים, מתוך שיכול לומר: מתנה נתנם לי, נאמן לומר:
35 פרעון של חוב אחר הן. אמר לו הלוה: והלא שטר חוב
36 זה דמי שור שלקחתי ממך הוא, ואתה גבית דמי בשור,
37 ואמר לו בעל השטר: כן, אני גביתי את דמי מחוב אחר
38 שהיה לי אצלך; הואיל והודה מעצמו שדמי השור הוא
39 החוב ומדמי נפרע - בטל השטר. ואף על פי שאין עליו
40 עדים שפרע מדמי, ישבע הלוה הסת שפרעו. וכן כל
41 פיוצא בזה.

42 י. הוציא עליו שטר חוב בעד אחד, ולוה טען פרעתי -
43 הרי זה מחייב שבועה ואינו יכול לשבע, ומשלם. טען

ג. התנה המלוה על הלוה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר
שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה, אף על פי שטען
שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו - אינו נוטל כלום.
ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן בשני עדים, אף על פי
שהביא עדים שפרעו - הרי זה גובה ממנו בלא שבועה,
שהרי האמינו בשני עדים. ואפלו הביא מאה עדים (שפרעו)
- הרי גובה ממנו בלא שבועה, ואפלו הביא מאה עדים
שפרעו בפניהם; שהשנים כמאה. אבל אם אמר לו: הרי
אתה נאמן עלי בשלשה, הואיל וירד למנין, אם פרעו בפני
ארבעה - הרי זה פרוצ. זה שהאמין המלוה בשני עדים,
מה תהיה תקנתו כשיפרע? יקרה השטר; או יעיד זה
המלוה על עצמו שבטל כל שטר שיש לו על פלוני; או
יעיד על עצמו שלא בפני הלוה שקבל כל חוב שיש לו
אצל פלוני.
ה. הרי שפרעו, וטען המלוה שלא נפרע, ופרעו פעם שניה
מפני התנאי - הרי הלוה חוזר ותובע את המלוה בדין,
ואומר לו: כך וכך אתה חייב לי, מפני שפרעתיך שתי
פעמים. אם הודה - ישלם; ואם כפר - ישבע שבועת הסת
על כך שלא פרעו אלא פעם אחת. וכן כל כיוצא בזה.
ו. התנה הלוה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי - אינו
גובה בשטר זה לא מן היורש ולא מן הלוקח. ואפלו אמר
לוה: לא פרעתי - אין המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות,
שלא עשו קנוניא על נכסיו של זה. טען הלוה בשטר זה
ואמר: פרעתי מקצתו, והמלוה אומר: לא פרע כלום -
משלם המקצת שהודה בו, ונשבע שבועת הסת; שהרי
האמינו. ואם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שבועת הסת -
אינו נשבע.

ז. התנה המלוה שיהיה גובה בלא שבועה - הרי זה גובה
ממנו בלא שבועה. אבל אם בא לגבות מיורשו - ישבע
ואחר כך יגבה. ואם התנה שגבה אף מן היורש בלא
שבועה - גובה בלא שבועה. וכן אם התנה שגבה מן
העדיה - גובה מן העדיה אף מן היורשין; שכל תנאי
שבממון - קים. בא לגבות מן הלוקח - לא יטרף אלא
בשבועה; שאין זה מתנה לאבד ממון חבירו.

יום שישי י"ד אדר א' ה'תשע"א

פרק ששה עשר

א. החוב באחריות הלוה² עד שיפרענו ליד המלוה או ליד
שלוחו³. אמר לו המלוה: זרק לי חובי והפטר⁴, וזרקו⁵,

הלוה ואמר לו: וכן עשיתי, ופרעתיך בפני פלוני ופלוני,
והלכו להם למדינת הים או מתו - הרי זה נאמן, ונשבע
שבועת הסת ונפטר. וכן אם אמר: אל תפרעני אלא בפני
תלמידי חכמים או בפני רופאים, ואמר לו: בפניהם
פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו או הלכו
להם למדינת הים - הרי זה נאמן, ונשבע הסת ונפטר. אבל
אם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ואמר לו:
פרעתיך בפני אחרים, ומתו או הלכו להם למדינת הים -
אינו נאמן; שמפני טענה זו התנה עליו ואמר לו: אל
תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון, שהם עומדים עמו, כדי
שלא ידחה אותו ויאמר: בפני אחרים פרעתי והלכו להם.
ב. יש נסחאות מן הגמרא שכתוב בהן, שהאומר לחבירו:
אל תפרעני אלא בעדים, ואמר לו: פרעתיך בפני פלוני
ופלוני והלכו למדינת הים - אינו נאמן. וטעות ספרים הוא,
ולפיכך טעו המורים על פי אותן הספרים.
וכבר חקרתי על הנסחאות הישנות, ומצאתי בהן שהוא
נאמן. והגיע לדי במצרים מקצת גמרא ישנה, כתוב על
הגוילים, כמו שהיו כותבין קדם לזמן הזה בקרוב חמש
מאות שנה. ושתי נסחאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו,
ובשתיים כתוב: ואם אמר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו
להן למדינת הים - נאמן. ומפני טעות זו שארע למקצת
הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו: אל תפרעני
אלא בפני פלוני ופלוני, ופרעו בפני אחרים - שאינו נאמן,
אף על פי שהביא עדים שפרעו בפניהם. וגם זו טעות
גדולה. והדין האמת: שאם באו עדים שפרעו בפניהם -
נפטר, ואין באן מקום חשש. גם ההוראה הזאת - על פי
ספריהן, שכתוב בהן באותו שאמר לחבירו פרעני בפני
עדים ששנו הלכות: והלך ופרעו בפני עדים. וטעות ספרים
הוא. ומצאתי בגוילים כתוב: אבל פרעה בינה לבין דילה.
אף על פי שהספרים מגהין, כמו שבארנו, כך יראה מדין
הגמרא. ועוד, דברים של דעת הן: וכי מה היה לו לעשות?
אמר לו: אל תפרעני אלא בעדים - פרעו בעדים! וכי יש
לו לאסור את העדים בבית הסתר כל ימיהם שלא ילכו?!
ועוד: אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם
לעולם, עד שיביא עדים. אם כן, נעשית עדות זו עדות
בשטר. ונמצא זה, בין שאמר: אל תפרעני אלא בעדים,
נעשית מלוה בשטר. ואין מי שעלה על לבו זה. אבל ודאי,
אם אמר: בפני פלוני ופלוני - הוא הפסיד על עצמו, שפרע
בפני אחרים והלכו להם. אבל אם באו והעידו שפרעו -
אין באן בית מחוש. וכנה ראוי לדון ולהורות.

(1) מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין הולך מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלושתם, ודין המחזיר אצל חנווני, ודין חנווני המקיפו, ודין שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות פרוצים. (2) בקידושין מו: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי (אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או נאנסו מפסיד הלווה. (3) של המלווה, שעשהו שליח לקבל את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרקו קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמור עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4) גיטין שם. (5) אפילו רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס "וזרקו לו" (וכן הוא בכתב-יד תימן) ומפרש: "לו" הכוונה לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא חייב

- 1 ואֶבְרָא אוּ נְשׁוּרָא קִדְּם שְׁיִגִיעַ לִיד הַמְלִיחָה - פֶּטוּר. אָמַר לוֹ:
2 זֶרֶק לִי חוֹבִי בְּתוֹרַת גִּטִּין⁶, הִיוּ הַמַּעֲוֹת קְרוּבוֹת לַלֵּוֹה⁷ - הָרִי
3 עֲדִין בְּאַחֲרֵיתוֹ; הִיוּ קְרוּבוֹת לַמְלִיחָה⁸ - נִפְטָר הַלֵּוֹה; מִחֲצָה
4 עַל מִחֲצָה⁹, אִם אָבְדוּ מִשָּׁם אוּ נִגְנְבוּ - מִשָּׁלֵם הַלֵּוֹה
5 מִחֲצָה¹⁰.
6 ב. הָיָה רְאוּבֵן חֵיב לְשִׁמְעוֹן מִנֶּה, וְאָמַר לְלוֹי: הוֹלֵךְ
7 לְשִׁמְעוֹן מִנֶּה זֶה שְׁאֵנִי חֵיב לוֹ, אִם בָּא לַחֲזוֹר - אֵינִי חוֹזֵר¹¹,
8 וְהוּא חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ עַד שְׁיִגִיעַ הַמֶּנֶּה לְשִׁמְעוֹן. הִתְחַזֵּיר לְלוֹי
9 אֶת הַמֶּנֶּה לְרְאוּבֵן - שְׁנִיחָה¹² חֵיבִין בְּאַחֲרֵיתוֹ¹³ עַד שְׁיִגִיעַ
10 לִיד שִׁמְעוֹן כָּל חוֹבוֹ.
11 ג. רְאוּבֵן¹⁴ שֶׁהָיָה חֵיב לְשִׁמְעוֹן מִנֶּה, וְאָמַר שִׁמְעוֹן
12 לְרְאוּבֵן: מִנֶּה שְׁיִישׁ לִי בִידֶךָ תִּגְהֶוּ לְלוֹי, וְהִיוּ שְׁלֹשֶׁתָן
13 עוֹמְדִין¹⁵, וְקָבַל לְלוֹי¹⁶, וְנִמְצָא רְאוּבֵן עֲנִי וְאֵין לוֹ מָה
14 שְׁיִגִיבָה מִמֶּנּוּ - הָרִי לְלוֹי חוֹזֵר בְּחוֹב שֶׁל שִׁמְעוֹן¹⁷, שְׁנֵה¹⁸
15 הַטְּעָהוּ. וְאִם יָדַע לְלוֹי שֶׁהוּא עֲנִי, אוּ שֶׁהָיָה עֲשִׂיר בְּאוֹתָהּ
16 שְׁעָה וְהָעֲנִי - אֵינִי יוֹכֵל לַחֲזוֹר, שֶׁהָרִי קָבַל. טַעַן לְלוֹי שֶׁהָיָה
17 רְאוּבֵן עֲנִי וְהַטְּעָהוּ, וְשִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עֲשִׂיר הָיָה וְהָעֲנִי -
18 יֵרָאֶה לִי, שֶׁעַל שִׁמְעוֹן לְהִבְיֵא רְאִיָּה¹⁹ וְאַחֵר כֶּף פֶּטוּר²⁰
19 מִחוֹב לְלוֹי; לֹא יִהְיֶה אֶלָּא שׁוֹבֵר²¹ בְּיָדוֹ, אוֹמְרִים לְלוֹי²²: קָיָם
20 שׁוֹבֵרֶךָ וְהַפֶּטֶר.
- ד. כָּכָר בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מָקָח וּמִמְכָּר²³, שֶׁרְאוּבֵן שָׁלָא הָיָה
לוֹ אֶצֶל שִׁמְעוֹן²⁴ כְּלוּם, וְהָיָה רְאוּבֵן חֵיב לְלוֹי מִנֶּה,
וְהַמְחָהוּ אֶצֶל שִׁמְעוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁהַמְחָהוּ בְּמַעֲמַד שֶׁלֹּשֶׁתָן
- לֹא קִנְיָה²⁵. וְאִם רָצָה שִׁמְעוֹן שָׁלָא יִתֵּן - לֹא יִתֵּן; וְאִם
נָתַן²⁶ - חוֹזֵר וְגוֹבָה מִרְאוּבֵן, שֶׁהָרִי עַל פִּי נָתַן. וְכֵן אִם
רָצָה לְלוֹי לַחֲזוֹר וְלוֹמַר: אֵינִי רוֹצֶה לְגַבּוֹת מִשִּׁמְעוֹן - חוֹזֵר
וְגוֹבָה מִרְאוּבֵן. וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּפְרַע מִקָּצַת מִשִּׁמְעוֹן - חוֹזֵר
וְגוֹבָה הַשָּׂאָר מִרְאוּבֵן.
ה. חֲנוּנִי²⁷ שֶׁהָיָה נוֹתֵן לְבַעַל הַבֵּית מִן הַתְּנוּת כָּל מָה
שֶׁיִּרְצֶה²⁸ בְּתוֹרַת הַלֵּוָּה, וּמִקִּיפּוֹ עַד שִׁתְּקַבֵּץ הַכֶּלֶךְ²⁹ וּפּוֹרֵעַ
לוֹ³⁰, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַבֵּית: תֵּן לְפוֹעֲלִים סָלַע, אוּ לְבַעַל חוֹבֵי
מִנֶּה שְׁיִישׁ לוֹ אֶצְלִי, וְאֵנִי אֶתֵּן לָךְ, וְהָרִי חֲנוּנִי אוֹמֵר: נִתְתִּי,
וְהַפּוֹעֵל אוּ בַּעַל חוֹבוֹ אוֹמֵר: לֹא לְקַחְתִּי - הָרִי הַפּוֹעֵל אוּ
בַּעַל חוֹב נִשְׁפָּע³¹ וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית חוֹבוֹ, וְכֵן הַחֲנוּנִי
נִשְׁפָּע³² וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית מָה שֶׁטָּעַן שָׁתַּנָּן, שֶׁהָרִי הוּא
אָמַר לוֹ לְתֵן. וְהַפּוֹעֵל נִשְׁפָּע בְּמַעֲמַד הַחֲנוּנִי, וְכֵן הַחֲנוּנִי
בְּמַעֲמַד הַפּוֹעֵל אוּ בַּעַל חוֹב, כְּדִי שֶׁיִּפְלְמוּ³³ זֶה מִזֶּה³⁴. וְכֵן
כָּל פִּיּוֹצָא בְּזָה. וְשְׁבוּעָה זוֹ תִּקְנַת חֻקִּים הִיא³⁵ בְּנִקִּיטַת
חֻפְּזִין³⁶, מִפְּנֵי שֶׁבְּאֵין שְׁנִיחָה לְטַל. לְפִיכָךְ, אִם מֵת הַחֲנוּנִי³⁷
- נוֹטֵל בַּעַל חוֹב בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁸, וְכֵן אִם מֵת פּוֹעֵל אוּ בַּעַל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין (שם). (6) היו עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם). (7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב ופרק ה מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול לשמור אתם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים, או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני שהמעות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם). (11) אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר זכה לו (בפרק ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ד כותב רבינו, שבמתנה הולך אינו כזכי והסכים לו הראב"ד). ואף על פי כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך, לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן ואין לו ממה לפרוע - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הר"ף בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה). (14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. הביאור הר"ף בבא מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה בנוכחות שלושתם. בגמרא ובפוסקים: "במעמד שלושתן". (16) הסכים לכך, ובזה קנה לוי החוב של ראובן ואינו יכול לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח). (17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה, שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון. (19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלוי מוציא שטר חוב על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול לטעון פרעתי ויהיה נאמן בשבועת היסת, ולפיכך נאמן גם לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראייה יישבע לוי ויטול (שולחן ערוך שם). (21) לא יהא כוחה של ההמחאה גדול מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללווה המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון להביא ראייה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה בשעה שהמחהו אצלו. (23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חייב לו כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי. (27) שבועות מה: (28) לרבות כסף מזומן. (29) לסכום מסויים. (30) בבת אחת (על פי ביאורו של הר"י מיג"ש שם מז:). (31) לא לקחת. (32) נתתי (שם) כתנא קמא: "הוא נשבע ונוטל והם נשבעין ונוטלים", ואף על פי שאחד מהם ודאי נשבע לשוא. ולא כבן ננס השואל: כיצד? אלו ואלו באים לידי שבועת שוא. (33) שבועות מז: ירושלמי שם פרק ז הלכה ה: רבי אומר: אומר אני - אלו נשבעין בפני אלו מפני הבושה. (34) ומפני בעל הבית אינם מתביישים, שהרי אינו יודע מי משקר ולפיכך אינם נשבעים בפניו. (35) ונקראת שבועת המשנה, מפני שחכמי המשנה תיקנוה. מן התורה שניהם נוטלים בלא שבועה, שאין נשבעים על טענת שוא (כמבואר בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א) - והרי בעל הבית טענתו שוא - אלא משום הפסדו של בעל הבית המשלם פעמיים, אמרו חכמים: שניהם נשבעים ונוטלים (מגיד משנה). (36) כעין שבועת התורה (ירושלמי שבועות פרק ז הלכה ו: "כולהו כעין של תורה ידרו להם"). (37) ויורשיו אינם יודעים אם נתן או לא, נמצא שאין כאן טענת ברי אלא מצד בעל החוב. (38) כדין של תורה, כמבואר למעלה.

1 חוב - החנווני נוטל בלא שבועה³⁹; שהרי אין בעל הבית
2 מפסיד כלום, ואינו משלם אלא תשלום אחד⁴⁰.
3 ו. החנווני אומר: אתה אמרת לתן לזה מנה, או צוית
4 ואמרת לי: אם יבוא פלוני תן לו, ובעל הבית אומר: לא
5 אמרתי לך - הרי בעל הבית נשבע הסת⁴¹ ונפטר, והחנווני
6 עושה דין עם זה⁴² שנתן לו⁴³. וכן אם אמר החנווני לבעל
7 הבית המקיפו: כתוב בפנקסי שיש לי אצלך מנה, ובעל
8 הבית אומר: אני יודע - נשבע בעל הבית הסת⁴⁴ שאינו
9 יודע ונפטר, כדין כל טוען על חברו לכל דבר, ואין בזה
10 תקנת חכמים⁴⁵.
11 ז. ראובן שהוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון, וטען
12 שלוי נתנו לו בכתיבה ומסירה⁴⁶, ואבד השטר שהקנהו בו,
13 או שטען שהקנהו לו על גב הקרקע⁴⁷ - הרי זה גובה
14 אותו⁴⁸ משמעון⁴⁹, הואיל ויוצא מתחת ידו. טען שמעון
15 שפרע ללוי, ואמר: ישבע לוי⁵⁰ - ישבע לוי לשמעון⁵¹, ואחר

16 כף יגבה ראובן⁵². הודה לו שפרע⁵³ - ישלם לוי לראובן⁵⁴.
17 טען לוי שלא מכר ולא נתן שטר⁵⁵ זה - נשבע⁵⁶ הסת
18 ונפטר⁵⁷.
19 ח. שטר⁵⁸ שהיה ביד שלישי, והוציאו מתחת ידו בכית דין
20 ואמר⁵⁹: פרוע הוא - נאמן, אף על פי שהשטר מקים;
21 שאילו רצה, היה שורפו או קורעו. וכן אם מת השלישי
22 ונמצא כתב⁶⁰ יוצא מתחת ידי השלישי ששטר זה המנח
23 אצלו פרוע הוא - הרי זה פרוע, אף על פי שאין עדים על
24 הכתב⁶¹. אבל כתב⁶² שיצא מתחת ידי מלוה ששטר פלוני
25 פרוע, אפילו היה בכתב ידי המלוה - אינו אלא כמשחק⁶³.
26 ט. היו עדים על הכתב⁶⁴: אם היו מקימין - הרי השטר
27 פרוע⁶⁵; ואם אין עלי קיום - ישאלו העדים החתומין על
28 זה השובר. אם לא ידעו או שאין העדים מצויין, הואיל
29 ומתחת ידי המלוה או מתחת ידי יורשיו נצא - אין השובר
30 כלום⁶⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

39 הרמב"ן והרמ"ה חולקים על רבינו בדיון מתו פועלים. ודעתם, שהחנווני צריך להישבע. ומנמקים: הרי זה כאומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אני יודע, (החנווני טוען מנה לי בידך ובעל הבית טוען: אני יודע, שהרי מתו הפועלים ולא אמרו שלקחו ממך) שאינו נוטל אפילו בשבועה, אלא שחכמים עשו תקנה לחנווני שייטול בשבועה ולפיכך לעולם אין נוטלים בלי שבועה, אפילו כשבעל הבית אינו מפסיד כלום (מגיד משנה). (40) ואינו מפסיד כלום, שהרי הוא מודה שחייב לשלם פעם אחת ולא תיקנו שבועה זו אלא משום הפסדו של בעל הבית (במגדל עוז מציין: "מתשובת גאון" וראה מגיד משנה). (41) תקנת חכמים שחנווני נשבע ונוטל, תוקנה רק כשבעל הבית מודה שציווה לחנווני ליתן לפועלים, אבל לא כשהוא מכחיש את טענת החנווני בעיקר השליחות. והרי זה ככל טוען על חבירו והלה כופר בכל, שנשבע היסט ונפטר (שבועות מה:). (42) שלפי דבריו, נתן לו. בש"ך חושן משפט סימן צא סעיף קטן כו מבואר, שאם הפועל מכחיש ואומר: לא לקחתי כלום מן החנווני - בעל הבית פטור אפילו משבועת היסט לדבריו הכל, משום שאין כאן כפירת ממון, שהרי החנווני אינו יכול להוציא ממנו ממון בלי שבועה, אפילו אם היה מודה שציווה לתת (ראה סמ"ע שם). (43) ואם הוא כופר, נשבע היסט ונפטר. (44) בשבועות מה. שנינו: "חנווני על פנקסו כיצד? לא שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתיים וזו וכו'", כלומר, שבועה שתיקנו חכמים ביחסי חנווני עם בעל הבית אינה בכגון שיאמר לו כתוב בפנקסי ובעל הבית אומר - אינו יודע. (45) שיישבע החנווני ויטול, כי תקנה זו נאמרה רק בדיון שנתבאר למעלה הלכה ה, אבל בטענת איני יודע נשבע בעל הבית היסט, כדין כופר בכל, ופטור. (46) וקנאו, כמבואר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא: "וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה (בשטר אחר) קנה שטר פלוני ... וימסור לו השטר (שטר החוב) ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה" (מלשון רבינו שם, על פי בבא בתרא עז). (47) רבינו לשיטתו (בהלכות מכירה שם הלכה יד) שהשטר נקנה אגב קרקע בכל מקום שהוא בלא כתיבה ומסירה. (48) "ואין צריך עדים לעניין קנייתו" (רבינו שם) אפילו אם לוי (המלווה - המוכר) מכחישו (עיין בית יוסף שם סימן צה). (49) ואין לוי יכול לעכב, אבל שמעון יכול לטעון הבא ראייה, שהמלווה שלי כתב ומסר לך ובית דין מקבל טענתו ומחייבים את ראובן להביא ראייה, כמו שמבואר בדברי רבינו (שם): "אבל צריך עדים לעניין תביעה, שהרי הנתבע אומר מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך" (מגיד משנה, ועיין רבב"ד שם). (50) שלא פרעתי. (51) נתבאר למעלה (פרק י"ד הלכה ב) שעל פי דרישת הלווה משביעים את המלווה אף על פי שהשטר בידו. ואם לא רצה (לוי) להישבע, אף על פי שלא הודה שנפרע, חייב לשלם ללווק (=לראובן, מגיד משנה בשם העיטור). (52) משמעון, ואינו יכול לגבות מלוי, שהרי מכר לו שטר טוב שלא נפרע. (53) ונאמן הוא בכך, אפילו אם יש עדים על הקנייה, שהרי אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב (מגיד משנה). (54) כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו כשקנאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף וזו ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו שנפרע אינו אלא מדין מיגו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון שאילו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר בפרק ו מהלכות חובל ומזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי משלם כל מה שבשטר (ועיין ש"ך שם סימן סו סעיף קטן לו). (55) והשטר נפרע (מגיד משנה). (56) לוי. (57) אם אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה (בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין שלוי לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון מלוי (המלווה) צריך להביא ראייה ואם אינו מביא - נשבע לוי היסט ונפטר כדין כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש (מגיד משנה). (58) סנהדרין לא. (59) השלישי. (60) שם עמוד ב: בבא מציעא כא. (61) המשך הברייתא שם: "אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי כשר" ומפרש רבינו שמת השלישי ונמצא בין שטרותיו כתב ששטר זה פרוע ואין עליו עדים (ראה לחם משנה וש"ך שם סימן נו סעיף קטן יב). והטעם, שהרי המלווה שמסר שטר לשלישי - האמינו. (62) בכתב"ד תימן מתחילה כאן הלכה ט. (63) ופסול (בבא מציעא כ:). (64) היוצא מתחת ידי המלווה. (65) שאין בית דין מקיימים חתימת עדי השובר, אלא אם בירו שהשטר פרוע (שם כא). (66) אנו תולים שהמלווה הכינו, שמא יביא הלווה הכסף בערב שבת ולא יספיק

1 נטלין מירשי לזה כלום; שפשעה שמת הלזה נתיחב
2 המלוה להשבע ואחר כך יטל, כמו שבארנו, וכבר מת, ואין
3 אדם מוריש שבועה לבניו, שאין יכולין להשבע שלא
4 נפרע אביהם כלום. ואם עבר הדין והשביע יורשי מלוה,
5 וגבו את חובן - אין מוציאין מידם. לפיכך, שטר חוב של
6 יתומים הבאים להפרע מן היתומים שמת אביהן הלזה
7 תחלה - אין קורעין אותו ואין מגבין בו; אין גובין בו -
8 שאין אדם מוריש שבועה לבניו, כמו שבארנו, ואין קורעין
9 אותו - שמה יבוא דין שידון ויוציא בו.
10 ד. אפלו היה שם ערב, ומת הלזה תחלה - לא יפרעו יורשי
11 המלוה מן הערב; שאם תאמר יפרעו מן הערב, הרי הערב
12 חוזר ונפרע מירשי לזה.
13 ה. אין דנין מדין זה לכל הדומה לו. אלא הרי הפוגם את
14 שטרו ומת, אף על פי שאינו גובה אלא בשבועה - הרי
15 בניו נשבעין שלא פקדנו אבא ולא צנונו אבא ולא מצינו
16 בין שטרותיו של אבא שכל השטר הזה פרוע, וגובין את
17 שאר השטר בין מן הלזה בין מירשיו.
18 ו. יורש שבא לגבות מן היורש, ואמר יורשי לזה: אמר
19 לנו אבא לא לית חוב זה - הרי יורשי המלוה גובין שלא
20 בשבועה; שכל האומר לא לית - כאומר לא פרעתי דמי.
21 וכן מלוה שבא להפרע מירשי לזה, ואמר: אמר לנו אבא
22 לא לית חוב זה - הרי זה גובהו בלא שבועה, אפלו
23 האמינו בשטר כל זמן שאמר פרעתי; שכל האומר לא
24 לית - כאומר לא פרעתי.
25 ז. יורש שבא להפרע מן הלזה בשטר שיש בו נאמנות
26 ללוה כל זמן שיאמר פרעתי - הרי הלזה נשבע הסת שפרע
27 לשטר זה ונפטר, אף על פי שלא כתב לו: והרי אתה נאמן
28 על יורשי; שעקר השטר על תנאי זה היה. ואם התנה עליו
29 שיהא נאמן בלא שום שבועה - אינו נשבע אפלו ליורשי
30 מלוה.
31 ח. יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו, ויצא עליו שובר

1 י. נמצא⁶⁷ השטר⁶⁸ בין שטרות פרועין⁶⁹ - הרי זה פרוע,
2 ואף על פי שאין עדים על הכתב הנמצא. וכן אם נמצא
3 כתוב בגופו של שטר, בין מפניו⁷⁰ בין מאחוריו⁷¹, ואפלו
4 במקצת⁷²: שטר זה פרוע, או נפרע ממנו כך וכך - עושין
5 על פי הכתב, ואף על פי שאין על הכתב עדים, ואף על
6 פי שיצא מתחת ידי המלוה; שאלו לא נפרע - לא היה
7 כותב על השטר⁷³.
8 יא. המוצא⁷⁴ שטר⁷⁵ בין שטרותיו ואין יודע מה טיבו⁷⁶ -
9 יהיה מנח⁷⁷ עד שיבוא אליהו.
10 יב. האומר לבניו⁷⁸: שטר בין שטרותי פרוע ואני יודע
11 איזה הוא - שטרותיו כלן פרועין⁷⁹. נמצא לאחד⁸⁰ שם⁸¹
12 שני שטרות⁸² - הגדול פרוע⁸³, והקטן אינו פרוע. אמר
13 לחברו⁸⁴: שטר לך בידי פרוע - הגדול פרוע, והקטן אינו
14 פרוע. חוב לך בידי⁸⁵ פרוע - כל שטרות שיש לו עליו כלן
15 פרועין.
16 פרק שבעה עשר
17 א. מלוה שמת, ובא היורש לתבע את הלזה בשטר שעליו,
18 ואמר: פרעתי לאביו, והיורש אומר: אני יודע - אומרים
19 לו: צמד ושלם לו. אמר: ישבע לי - הרי זה נשבע בנקיטת
20 חפץ: שלא פקדנו אבא על ידי אחר ושלם אמר לנו אבא
21 בפיו ושלם מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע,
22 וגובה.
23 ב. מת הלזה אחר שמת המלוה, ובא היורש להפרע מן
24 היורש - לא פרע אלא בשבועה, ואומרים לו: תחלה השבע
25 שלא פקדנו אבא ושלם אמר לנו אבא ולא מצינו בין
26 שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע. ואפלו היה היורש קטן
27 המטל בעריסה בשמת מורישו - הרי זה נשבע ונוטל. ואם
28 צוה המלוה בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע - יפרע
29 היורש בלא שבועה אפלו מן היורש.
30 ג. מת הלזה תחלה, ואחר כך מת המלוה - אין יורשי מלוה

לכתוב שובר ויעכב הלווה את הפירעון (שם כ:). (67) שם. (68) שטר חוב שהשובר משתייך אליו (ראה מגיד משנה לקמן פרק י"ז הלכה ב). (69) כגון, שמקומו של שטר החוב מערער את כוחו. (70) בין השורות. (71) בצידו החלק, בין כנגד הכתב בין שלא כנגדו. (72) בכתב יד תימן: בקצתו. וכן הגיה הש"ך סימן סה, סעיף קטן עא. ומפרש: בשולי השטר אחר חתימת העדים (ראה סמ"ע שם סעיף קטן ע). (73) ברייתא שם: "סמפון ... או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר" ובגמרא שם ניםקו: "דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה" (אלמלא נפרע לא היה המלווה מערער כוחו על ידי כתיבת השובר עליו). (74) משנה שם כ. (75) שאינו שלם. (76) אם הלווה הפקידו או המלווה. (77) אצלו, ולא יחזירו לא לזה ולא לזה (רש"י שם). (78) מצוה בשעת מיתה. (79) כל לוה הטוען שטר שלי פרוע נאמן, מפני שכל שטר ושטר הוא ספק פרוע (משנה בבא בתרא קעג). (80) ללוה אחד. (81) בין שטרותיו של המצוה. (82) של שתי הלוואות על סכומים שונים ואם כן שטר אחד מהם אינו פרוע, שהרי רק על שטר אחד אמר שהוא פרוע. (83) הלווה יכול לטעון שהגדול פרוע, שהמוציא מחבירו עליו הראייה (מגיד משנה). (84) שם בגמרא ומאותו הטעם: שיד בעל השטר על התחתונה. (85) נוסח זה אינו ברור, אפשר לפרשו - שטר חוב אחד מן השטרות של הנמצאים בידי ומשמע גם החוב הכולל שלווית ממני, והואיל וניתן להתפרש לכאן ולכאן - יד בעל השטר על התחתונה וכולם בחזקת פרועים, ואם בא הלווה וטען שפרע את כולם - נאמן (מגיד משנה בשם הר"י מיגאש). (1) מבאר דין הבא ליפרע מן היורשים או יורש הבא ליפרע מן היורש, ושאלו אדם מוריש שבועה לבניו, ודין שטרות של יתומים על יתומים. שאין מגבים בהם ואין קורעים אותם, ודין נשבעים שלא פקדנו אבינו, ודין אומר אמר לנו אבא לא לוית, ודין יורש שבא ליפרע בשטר שיש בו נאמנות, ודין יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו, ודין מוציא שטר חוב כתוב בבבל שמגבהו ממועות בבבל.

קנויין לך על גב הקרקעות להפרע מהן שלא פאסמכתא
 ושללא כטפסי השטרות - הרי זה טורף אף מן המטלטלין
 שקנה הלזה לאחר שלוח; שכל תנאי שבממון - קנים.
 ג. עשה שדהו אפותיקי לבעל חובו או לאשה בכתבתה,
 והוא שיתבטל להן: מכאן תגבו, ושטפו נהר - הרי זה גובה
 משאר נכסים וטורף אותן. ואם התנה עמו: שלא יהיה לו
 פרעון אלא מזו - אינו גובה משאר נכסים. וכן אם לזה
 ממנו ופרש שאין לו אחריות עליו - הרי זה אינו גובה מן
 המשעבדין לעולם.
 ד. עשה שדהו אפותיקי לבעל חובו או לאשה בכתבתה,
 ומכרה - הרי זו מכורה; וכשיבוא בעל חוב לגבות, אם לא
 ימצא נכסים בגי חורין - יטרף אותה. במה דברים אמורים?
 בשמכר לשעתה; אבל מכרה ממפר עולם - אינה מכורה.
 ה. עשה עבדו אפותיקי ומכרו - הרי בעל חוב גובה ממנו,
 מפני שיש לו קול. עשה שורו אפותיקי ומכרו - אין בעל
 חוב גובה ממנו, וכן שאר המטלטלין, מפני שאין להן קול.
 ו. עבד שעשהו רבו אפותיקי ושחררו, אף על פי שכתב
 לו: לא יהיה לך פרעון אלא מזה - יצא לחרות. וכן אם
 הקדישו. שהחמץ והשחרור וההקדש מפקיעין מיד שעבור.
 והרי בעל חוב גובה חובו מן הלזה, וכותב עליו שטר
 בחובו, וטורף מזמן זה השטר. ולמה הוא חייב לשלם?
 מפני שגורם לאבד ממון חברו, וכל הגורם להזיק - משלם,
 כמו שבארנו במקומו. וכופין את רבו השני לשחררו, מפני
 תקון העולם; שלא ימצאנו בשוק ויאמר לו: עבדי אתה.
 ז. המקדיש נכסיו - אין בעל חוב יכול לטורף מן ההקדש,
 שההקדש מפקיע השעבוד. וכשפודין הקרקע מיד ההקדש,
 אומדין במה אדם רוצה לתן בשדה זו על מנת שיתן לבעל
 חוב את חובו ולאשה בכתבתה. לפיכך, לכשתפדה ותצא
 לחלין ביד הלוקח - יבוא בעל חוב ויטרף אותה, או האשה
 בכתבתה, כמו שבארנו בערכין.
 ח. בעל חוב שבא לטורף, אם יש מעות ללוקח - יכול
 לסלקו ולתן לו דמי מה שהוא טורף, וחוזר הלוקח ותובע
 למוכר. ואם עשה אותו אפותיקי - אינו יכול לסלקו
 בדמים.
 ט. ראובן שהיה חייב לשמעון מאתים, והיו לו שתי שדות,
 ומכר אחת מהן ללוי במנה, וחזר ומכר לו השנייה במנה,
 ובא שמעון וטורף אחת במנה, וחזר לטורף השנייה במנה
 הנשאר לו, והביא לו מאתים ואמר לו: אם תרצה להיות
 השדה שטרפת שוימה לך בכל המאיתים שיש לך, הרי
 מוטב; ואם לאו, הילך מאתים של חובך והסתלק - הדין
 עם לוי. רצה שמעון ועמד בה, אף על פי שקבלה במאיתים
 - אין לוי חוזר ותובע ראובן אלא במנה.
 י. מת ראובן, והניח שדה אחת שוה מאה, ובא שמעון

אחר מיתת אביו - אין קורעין את השטר ואין מגבין בו
 עד שיגדלו היתומים; שמא שובר זה מזיף הוא, ולפיכך
 לא הוציאו הלזה בחיי אביו.
 ט. המוציא שטר חוב על חברו, והיה כתוב בככל - מגבהו
 ממעות בכל; היה כתוב בארץ ישראל - מגבהו ממעות
 ארץ ישראל. מה שאין כן בכתבה. לא היה בשטר שם
 מקום, והוציאו בככל - מגבהו ממעות בכל; הוציאו בארץ
 ישראל - מגבהו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות ממעות
 המקום שיצא בו השטר, וטען הלזה: שהמעות שאני חייב
 לו מקסף שהוא פחות מזה המטבע - ישבע המלוה ויטל.
 היה בו כסף סתם - מה שירצה לזה מגבהו. מכאן אתה
 למד, ששטר שאין בו שם מקום שנכתב בו - פשר לכל
 דבר. והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל - שהוא כשר,
 אף על פי שעדות זו אי אתה יכול להזמה; שאין מדקדקין
 בדיני ממונות בדרישה וחקירה, כמו שיתבאר, כדי שלא
 תנעל דלת בפני לוי. ולפיכך, שטרי חוב המאחרין -
 פשרין, אף על פי שאין אתה יכול להזמן, כמו שיתבאר
 במקומו.

פרק שמונה עשר

א. המלוה את חברו סתם - הרי כל נכסיו אחראין וערבאין
 לחוב זה. לפיכך, כשיבוא לגבות - תובע את בעל חובו
 תחלה. אם מצא עמו נכסים, בין מטלטלין בין קרקעות -
 גובה מהן ברצון הלזה. ואם לא נתן הלזה מידעתו - מגבין
 אותו בית דין. לא הספיק לו כל הנמצא כנגד שטר חובו
 - הרי זה גובה מפל הקרקעות שהיו ללזה, אף על פי שהן
 עתה מכורין לאחרים או נתונים במתנה. הואיל ומכר הלזה
 או נתן אחר שנשמתעבד בחוב זה, הרי זה מוציא מיד
 הלוקחות או מיד בעלי המתנות. וזה הנקרא טורף. במה
 דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלוח; אבל
 נכסים הבאין לו לאחר שלוח - לא נשמתעבדו לבעל חוב
 ואינו טורפן. ואם התנה עליו: שכל נכסים שיקנה יהיו
 משעבדין להפרע מהן, וקנה אחר שלוח, ומכר או נתן -
 הרי בעל חוב טורף מהן.
 ב. אין כל הדברים אמורים אלא בקרקע; אבל המטלטלין
 - אין עליהן אחריות. אפלו מטלטלין שהיו לו בעת שלוח
 שמכרן לשעתו - אין בעל חוב טורף אותן. הקנה לבעל
 חובו כל המטלטלין על גב קרקע שיש לו להיותו נפרע מן
 הפל - הרי זה טורף מאותן המטלטלין. והוא שיתבטל לו
 בשטר חובו: שהקניתי לך מטלטלין שיש לי על גב הקרקע
 שיש לי שלא פאסמכתא ושללא כטפסי השטרות. וכן אם
 כתב: שכל נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין
 מטלטלין, הרי הן משעבדים לך להפרע מהן, והמטלטלין

12 אֲשֶׁר אֶתָּה נֹשֶׂה בּוֹ יוֹצִיא וְגו' - מִה דְּרָכּוֹ שֶׁל אָדָם לְהוֹצִיא?
13 פְּחוֹת שְׂבָכָלָיו. אֲבָל תִּקְנֶה חֲכָמִים בְּבִינוּנִית, כְּדִי שֶׁלֹּא תִנָּעַל
14 דֶּלֶת פִּנְיָ לְוִין⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כִּבְּא לְפָרַע מִן הַלֵּוָּה
15 עֲצָמוֹ; אֲבָל הֵבֵא לְפָרַע מִן הַיִּרְשִׁין, בֵּין קִטְנִים בֵּין גְּדוֹלִים
16 - לֹא יִפְרַע אֶלָּא מִן הַזִּבּוּרִית⁷.

17 ב. אֵין נִפְרָעִים⁸ מִשְׁעָבְדִין⁹ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ נִכְסִים בְּנִי
18 חוֹרִין¹⁰, וְאִפְלוּ הָיוּ בְּנֵי חוֹרִין זִבּוּרִית וְהִמְשַׁעְבְּדִים בִּינוּנִית¹¹
19 אוּ עֲדִית¹², בֵּין שְׁמִכָּרָם בֵּין שְׁתָּנָם¹³. נִשְׁתַּדְּפוּ¹⁴ בְּנֵי חוֹרִין
20 - הָרִי זֶה טוֹרֵף מִן הַמְשַׁעְבְּדִין¹⁵; שְׂפִינָן שְׁנִשְׁתָּחוּ בְּאֵלָיו
21 אֲנִים.

22 ג. רְאוּבֵן שְׁמִכָּר¹⁶ כָּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן, וְחִזְרִי שְׁמִעוֹן וּמָכַר
23 שְׂדֵה אֶחָת מֵהֶן לְלֵוִי, וּכְּא פִּעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן לְטָרֵף -
24 רָצָה מְזָה גּוֹבָה, רָצָה מְזָה גּוֹבָה¹⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?

1 וּטְרָפָה, וְנִתְּנוּ לוֹ הִיתוּמִים מֵאָה מִן הַמְטָלְטִלִין שֶׁהֵנִיחַ
2 אֲבִיהֶן וְסִלְקוּהוּ - הָרִי זֶה חוֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ בְּשָׂאָר חוֹבוֹ;
3 שְׂמָאָה שְׁתָּנָהּ לוֹ - מִצָּהָ עָשׂוּ, שְׁמִצָּהָ עַל הִיתוּמִים לְפָרַע
4 חוֹבוֹת אֲבִיהֶם. וְאִם אֲמָרוּ לוֹ: אֵלָיו בְּמָאָה דְּמֵי הַשְּׂדֵה
5 שְׁטָרְפָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֻזֵּר וְלְטָרֵף אוֹתָהּ פַּעַם אַחֲרֵת בְּשָׂאָר
6 חוֹבוֹ.

7 שבת קודש ט"ו אדר א' ה'תשע"א

8 פָּרָק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

9 א. כְּשִׁינְדִין² בֵּית דִּין לְנִכְסֵי הַלֵּוָּה לְגִבּוֹת מֶהֱן - לֹא יִגְבּוּ
10 לְכַעַל חוֹב אֶלָּא מִן הַבִּינוּנִית³ שְׂבָכָרְקָעוֹתֵיו⁴. וְדִין תּוֹרָה⁵,
11 שְׂיִגְבָּה פִּעַל חוֹב מִן הַזִּבּוּרִית; שְׁנִיגָמָר: בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) מבאר שבעל חוב גובה מן הבינונית, ושאינ נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו הם זיבורית, ודין ניזקין וכתובת אשה ממה הם גובים, ודין מוכר נכסיו לאחרים שנכנסים במקום הבעלים, ודין מכר עידית ושייר בינונית, ודין כותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עימן, ודין אשה בכתובתה, ודין לוקח שמכר ללוקח והמלווה כתב לראשון דין ודברים אין לי בנכסך. (2) משנה גיטין מח. (3) נקבעו שלושה סוגים של קרקעות: עידית (משוברים), בינונית, זיבורית (גרועים). אדם מעדיף שטח מצומצם של קרקע יפה על שטח יותר גדול של קרקע גרועה. (4) בגמרא בבא קמא ז: שאלו: כשהן שמיין, בשלו הן שמיין או בשל עולם הן שמיין? פירוש, גובים לפי סוגי הקרקעות של הלווה או לפי הסוגים המקובלים בעולם. למשל, כשהקרקעות הטובים ביותר של הלווה מוגדרים בדרך כלל כ"בינוניים", והבינוניים שלו מוגדרים בפי העולם כסוג "זיבורית", מה גובה המלווה? שדה בינונית שלו או של העולם שהיא עידית שלו. ומלשון רבינו שכתב "קרקעותיו" משמע שבשלו הם שמים (וכן פסק בפירוש לקמן פרק כ"ד הלכה י) כדעת רב נחמן (כתובות קט:), שהלכה כמותו בדיני ממונות (ראה לקמן הלכה ד). (5) מימרא של עולא גיטין נ. (6) מי שיש לו מעות במזומן יסרב להלוות על מנת לקבל זיבורית בעד כספו. (7) משנה שם מח: "אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית". ובגמרא שם נ. פירשו: יתומים שאמרו - גדולים ואין צריך לומר קטנים. ורבינו שינה לשון המשנה וכתב מן "היורשים" במקום מן "היתומים", לומר לך - אין דין זה מוגבל לבנים בלבד אלא לכל יורש שהוא. וטעמו של דבר, שהמלווה אינו חושש עד כדי כך, שמא ימות הלווה ויצטרך לגבות זיבורית מן היורשים. (8) משנה שם. (9) אפילו אם נמכרו אחר ההלוואה. (10) הנמצאים ברשות הלווה ואין עליהם כל שעבוד אחר. (11) אין המלווה יכול לטעון: בינונית אני נוטל כתקנת חכמים, משום שחכמים לא תיקנו במקום שיש הפסד לאחרים. (12) המלים "או עידית" נוגעות לדין גבייה ממזיק, שדינו בעידית, אבל בעל חוב אינו גובה עידית אפילו מבני חורין, כשיש ללווה זיבורית, כמבאר לקמן בהלכה ד. ומכאן, שדין אין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין נאמר גם בניזקין. (13) שם נ: (14) כמו נשתטפו, פירוש, נהר עלה על גדותיו והציף את השדה ונשחתה ואינה ראויה לזריעה. (15) כתובות צה: בעייה שנפשטה, [במגיד משנה מביא דעת הרשב"א בתשובותיו, שאם גזלן לקח בזרוע נכסים בני חורין אין גובים ממשועבדים, שסופו של גזלן ליפול בידי שומרי החוק ויוכל בעל החוב לגבות את חובו]. (16) מימרא של רבה כתובות צב. (בבבא קמא ח. נאמר דין זה בשם רבא). (17) כדי להקל את ההבנה רצוי לבאר מתחילה את כל פרטי הדין ולפרש אחר כך כל פיסקא ופיסקא בפני עצמה. ובכן: ראובן לווה כסף מיהודה בשטר ונשתעבדו כל נכסיו ואחר כך מכר כל שדותיו לשמעון והיו ביניהן עידית, בינונית וזיבורית, הלך שמעון ומכר ללוי את כל הבינונית - הרשות ביד יהודה (בעל החוב) לגבות הבינונית מיד לוי או את הזיבורית שנשארו ביד שמעון (ואם נשארו ביד שמעון מאותם נכסים עידית בלבד - גובה אותם. רש"י כתובות שם). מלוי הוא יכול לגבות אף על פי שנשארו נכסים ביד שמעון, מפני שהוא לקח את השדה המשועבדת לו, שהרי בעל חוב דינו בבינונית. ואין זה דומה למה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאין נפרעים מהלווקח במקום שיש בני חורין אפילו כשבני חורין הם זיבורית והנמכרים הם בינונית, משום שזה נאמר כשהמלווה בא לגבות מן הלווה עצמו - אפילו זיבורית - אין לטרוף מן הלקוחות, כדי שלא לגרום להם הפסד, אבל כאן גם שמעון הוא רק לוקח, ולא הוא לוה כסף, ואין כוחו גרוע מכוחו של לוי, ולפיכך אומר המלווה ללוי - אתה קנית את השדה שהייתה משועבדת לי, ואתה אני רוצה. ואם רצה גובה משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא שבא לידך מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהיניח לי אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר, כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי לומר למלווה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אפילו עידית או זיבורית. והר"י בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר, שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הריני מוותר על תקנת חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת רבא (בבא קמא ז:). שהאומר אי אפשר בתקנת חכמים שתקנוה לטובתו - שומעים לו, ומשום כך לא פקע השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר כלום בזה].

זבורית באחרונה - כלן גובין מן הזבורית; שהרי אומר
 לטורף כשיבוא לגבות מן השדה שלקח תחלה: הרי הנחתי
 לך מקום לגבות ממנו. ולמה אינו אומר לו הטורף כך אם
 לקח עדית באחרונה, ותנבה האשה ובעל חוב מן העדית
 שלקח באחרונה³²? שזו תקנה היא ללוקח³³, והרי אומר
 לוקח להן: אי אפשר בתקנה זו³⁴, אלא כל אחד מכם יגבה
 מן הראוי לו.
 ז. מכרין³⁵ לאחד זו אחר זו, ומכר לו עדית באחרונה, וחזר
 הלוקח ומכר זבורית ובינונית ושיר עדית לפניו - כלן גובין
 מן העדית, שהרי אין לו במה ידחה אותם³⁶. מכר עדית
 והניח בינונית וזבורית - הנזקין טורפין מן העדית שביד
 לוקח השני³⁷, ובעל חוב וכתבת אשה גובין מבינונית
 וזבורית ששיר לפניו³⁸.
 ח. מי שלוה³⁹ מאחד, ואחר כך מכר הלוה נכסיו לשנים⁴⁰,
 וכתב פעל חוב ללוקח שני: דין ודברים אין לי עמך, וקנו
 מידו - אינו יכול לטורף מלוקח ראשון; שהרי אומר לו:
 הנחתי לך מקום לגבות ממנו אצל פעל חובך מן הנכסים
 שקנה לוקח שני אחרי, ואתה הפסדת על עצמך, שהרי
 סלקת עצמך מהן⁴¹. והוא הדין לאשה בכתבתה⁴², אם
 כתבה לשני - אבדה כתבתה, ואינה יכולה לטורף. אבל אם
 כתבו לראשון - טורפין מן השני⁴³. מכר הלוה שדה

כשלקח לוי בינונית¹⁸; אבל אם לקח עדית או זבורית -
 אינו טורף מלוי; שהרי זה אומר לו: מפני זה טרחתני
 ולקחתי שדה שאין דינך לגבות ממנו. וכן אם לקח לוי
 בינונית, והניח אצל שמעון בינונית כמו הבינונית שלקח¹⁹
 - אינו טורף מלוי; שהרי זה אומר לו: הנחתי לך מקום
 לגבות ממנו.
 ד. כבד בארנו, שהנזקין - שמין להן בעדית²⁰, ובעל חוב
 - בבינונית²¹, וכתבת אשה - בזבורית²². היו לו²³ עדית
 וזבורית - נזקין בעדית, ובעל חוב וכתבת אשה בזבורית.
 היו לו עדית ובינונית - נזקין בעדית, ובעל חוב וכתבת
 אשה בבינונית. היו לו זבורית ובינונית כלבד²⁴ - נזקין
 ובעל חוב בבינונית²⁵, וכתבת אשה בזבורית.
 ה. מכרין²⁶ לשלשה בני אדם בבת אחת²⁷ - הרי כלן נכנסו
 תחת הפעלים, והנזקין טורפין מן העדית²⁸, ובעל חוב
 טורף מן הבינונית, וכתבת אשה טורפת מן הזבורית. מכרן
 לזה אחר זה - כלן טורפין מן האחרון²⁹; לא הספיק -
 טורפין משלפניו; לא הספיק - טורפין משלפני פניו. אפלו
 היה האחרון הוא שלקח הזבורית³⁰. שהרי הלוקח הקודם
 אומר לטורף: הנחתי לך מקום לגבות ממנו³¹.
 ו. מכרין לאחד זו אחר זו - הרי הלוקח נכנס תחת הפעלים.
 במה דברים אמורים? שלקח עדית באחרונה; אבל לקח

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(18) שעליה רובץ עיקר השעבוד. בסמוך יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן. (19) כלשון רבה (רבא) שם:
 "בינונית דכוותה". ונראה שסגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה מעולה קצת מהזיבורית שבידו, ושיש להגדירה
 כזיבורית, ביחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת
 "בשלו הן שמין", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך דייק רבה
 (רבא) ואמר "דכוותה" (כמותה). וכן דייק רבינו וכתב: "כמו הבינונית שלקח". (20) נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה
 ז. (21) בפרק זה הלכה א. (22) בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ג. (23) ברייתא בבא קמא ח. (24) שם. למעלה בהלכה א
 למדנו שבשלו שמין, ואם כן לכאורה קשה למה אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית ולא כעידית? בגמרא שם
 (ח.) הקשו כך לשיטת האומר בשלו הן שמין. ותרצו, שהמדובר, כשהיו לו גם עדית ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה
 מוגדרת לפני מכירת העדית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן
 משפט סימן קכ (ראה לחם משנה). (25) בגמרא שם מובאות שתי ברייתות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב בבינונית
 והשנייה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקו בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו למעלה בהלכה א)
 ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו פוסק כעולא. (והראב"ד ובעל
 העיטור מפרשים להיפך: ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם תתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה י.)
 (26) ברייתא שם. (27) כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד, לזה עידית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. (28) בהגהות מיימוניות שואל
 למה ניזק טורף מהלוקח, הלא מלוה על פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותרץ שמזיק שעמד בדין וחייבוהו בית דין לשלם דינו
 כמלוה בשטר, כמו שאמרו בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה
 כתבו התוספות בבא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. (29) ואין מתחשבין כלל בסוג השדות. (30) אינו יכול לטעון הבינונית
 משועבדת לי - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה ג) משום שהלוקח הבינונית השאיר מקום אצל הלוה עצמו מה שאין כן בהלכה
 ג בדין לוקח מן הלוקח. (31) כמו שאמרנו בהלכה ב. (32) כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על פי שהיא
 זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת העדית והבינונית, למה בלקח עידית באחרונה לא יגבו בעל חוב והאשה
 כתובתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה? (33) דין זה, שהלוקח יכול לטעון: הנחתי לך מקום, תקנת חכמים היא לטובת הלוקח,
 שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות ביד המוכר. (34) כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג. נימוק זה אמרו בגמרא שם ח: (35) שם.
 (36) מכיוון שלקח זו באחרונה לא הניח מקום לגבות. (37) נתבאר למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה מזה גובה רצה מזה גובה,
 ומובן שהניזק עדיף עידית. (38) בעל חוב מבינונית ואשה מזיבורית - כדינם. (39) ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה.
 (41) בגמרא שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנידון כאן לבין נשתדפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה ב).
 (42) בגמרא שם השוו כתובת אשה לבעל חוב לעניין זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר בה כשהחוב הוא
 כנגד שתי השדות כגון לוה מנה והשדות נמכרו בחמישים חמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי הגירסאות בשתי הלכות נפרדות].
 (43) זה פשוט. וקשה להבין מה משמיענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים מן השני?

כיצד? היו שלשה חובות, של זה מנה, ושל זה מאתים, ושל זה שלש מאות: אם היה כל הנמצא שלש מאות - נוטלין מאה מאה; וכן אם נמצא שם פחות משלש מאות - חולקין בשוה. נמצא שם יתר על שלש מאות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק בעל המאה, ושאר הממון חולקין אותו השנים על אותה הדרך. כיצד? נמצא שם חמש מאות או פחות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק האחד, וחוזרין וחולקין המאיתים או הפחות בשוה, ויסתלק השני. נמצא שם שש מאות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק בעל המנה, וחוזרין וחולקין המאיתים בין השנים בשוה, ויסתלק בעל המאה, ונוטלין המאה הנשארים לבצל השלש מאות, ונמצא בידו שלש מאות בלבד. ועל דרך זו חולקין אפילו הן מאה, כשיבואו לגבות פאחת. ויש מן הגאונים שהורו, שחולקין לפי ממונם.

ה. ראובן ושמעון, לכל אחד משניהם שטר חוב על לוי, ראובן שטרו בחמשה בניסן, ושמעון שטרו בניסן סתם, והרי יש ללוי שדה שאינה כדי חוב של שניהם - מורידין לתוכה ראובן, שמא שטרו של שמעון בסוף ניסן היה. וכן אין שמעון יכול לטרוף מאיר ואילף, שהרי הלוקח אומר לו: שמא באחד בניסן הוא זמנו של שטרך, והרי שדה בת חורין ביד ראובן שתבנה אותה, ויבוא ראובן שהוא אחר זמנו והוא שיש לו לטרוף ממני. לפיכך, אם כתבו הרשאה זה לזה - טורפין מאיר ואילף מכל צד. והוא הדין בראובן ושמעון שמכר להן לוי שדה אחת בשני שטרות, שטרו של זה בחמשה בניסן ושטרו של זה בניסן סתם.

פרק אחד ועשרים

א. בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח, בין שהשביחו מחמת הוצאה בין ששביחו נכסים מאליהן. אלא שאם שביחו מאליהן - טורף כל השבח, ואם השביחו מחמת הוצאה - גובה חצי השבח. כיצד? ראובן שהיה לו חוב על שמעון מאתים, ומכר שמעון ללוי שדה במנה, והוציא עליה לוי הוצאות, והשביחה והרי היא שנה מאתים, כשיבוא ראובן לטרוף מלוי - טורף ממנה במאה, וחמשים של חצי השבח. ואם השביחה מחמת עצמה, כגון שהוקרה בדימים או עלו בה אילנות - גובה את כלה. הורו חכמים גדולים ואמרו: לא יהא הלוקח רע כחו מהיורד לשדה חברו שלא ברשות, ששמין לו וידו על התחתונה. לפיכך, אם השביח מאה והוציא חמשים - נוטל כל ההוצאה וחצי השבח היתר על ההוצאה, והחצי עם הקרן טורף בעל חוב. [וידברנו על טעם זה, וכן ראוי לדון].

ללוקח, ומכרה לוקח ראשון ללוקח שני⁴⁴, וכתב המלוה ללוקח ראשון: דין ודברים אין לי עמך, וקנו מידו - הרי בעל חוב טורף מלוקח שני אותה השדה⁴⁵, ולוקח ראשון טורף אותה מבעל חוב⁴⁶, שהרי כתב לו⁴⁷, ולוקח שני טורף אותה מלוקח ראשון⁴⁸, שהרי הוא מכרה לו⁴⁹, ובעל חוב חוזר וטורף משני⁵⁰, וחוזרין תלילה⁵¹, עד שיעשו פשרה ביניהן. וכן האשה בכתבתה.

פרק עשרים

א. מי שיש לו חובות הרבה - כל שקדם חובו גובה תחלה, בין מן הלוה עצמו בין מן הלקוחות. ואם קדם האחרון וגבה - מוציאם מידו; שכל שקדם חובו - זכה. במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלוה; אבל הקרקעות שקנה אחר שלוה מבעלי חובות הרבה, אף על פי שכתב לכל אחד מהן: מה שאני עתיד לקנות משעבד לך - אין בהן דין קדימה, אלא פלן שוין, וכל שקדם וגבה - זכה, אף על פי שהוא אחרון.

ב. לוה וכתב לו: שאני עתיד לקנות משעבד לך, ואחר כך קנה שדה, וחזר ולוה מאחר - הרי השדה משעבד לראשון, והוא קודם לגבות. וכן אפילו היו מאה. אין דין קדימה במטלטלין, אלא כל שקדם וגבה מהן - זכה, אף על פי שהוא אחרון. קדם אחד משאר אדם ותפס מן המטלטלין של זה כדי לזכות לאחד מבעלי חובות - לא זכה; שכל התופס לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים - לא קנה. אבל אין עליו חוב לאחרים - קנה לו. וכן אם אמר לו הלוה: זכה בחפץ זה לפלוני - זכה לו; ואין אחד מבעלי חובות יכולין לגבות מאלו המטלטלין, שכתב זכה בהן אחר.

ג. שטרות שזמן פלן יום אחד, או שעה אחת במקום שכותבין שעות, כל שקדם מהן וגבה, בין קרקע בין מטלטלין - זכה.

ד. באו פלן ביחד לגבות, וכן בעלי חובות שכל אחד מהן קודם לזמן חברו שבאו לגבות מן המטלטלין, שהרי אין בהן דין קדימה, או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלוה לאחר שלוה מן האחרון שבהן, ואין בנכסים כדי שיגבה כל אחד מהן את חובו - מחלקין ביניהן. כיצד חולקין? אם כשיתחלק הממון הנמצא על מנינם, יגיע לפחות שבהן כשעור חובו או פחות - חולקים לפי מנינם בשוה; ואם יגיע לפחות שבהם יותר על חובו - חולקין מכל הממון ביניהם כדי שיעצו לפחות שבהם כשעור חובו, וחוזרין הנשארים מבעלי חובות וחולקין היתר ביניהן בדרך הזאת.

(44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם); "וכן בעל חוב ושני לקוחות". (45) שהרי לא הסתלק אלא מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין. (48) ומחזיר לו מעותיו. (49) ומחוייב להחזירה לו אף על פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבלי סוף. (1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות שזמנם ביום אחד ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם. (1) מבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה ואיזה שבח אינו גובה.

1 וחזר הלוקח וגובה את הקרן מנכסי שמעון, אף מן
2 המשעבדים שמכר או נתן מאחר זמן שמכר בו ללוי; אבל
3 השבח שטרף ממנו בעל חוב, בין בחציו בין בכלו - אין
4 לוי גובהו אלא מנכסים בני חורין של שמעון. שתקנת
5 עולם היא: שלא יגבה השבח, ולא הפרות שאכל הגזלן,
6 ולא מזון האשה והבנות, מנכסים משעבדין; שאלו דברים
7 שאין להן קצבה. ומקלי כתבה, שלא תטרף אשה מן
8 השבח כתבתה. ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח בלבד
9 הפא מחמת הוצאה עצמה? לפי שהשבח בא לאחר שגוה
10 מראובן ולאחר שמכר ללוי, ונמצא ראובן ולוי כשני בעלי
11 חובות לשמעון, והשבח כנכסים שבאו לו אחר שגוה
12 משניהם, שהן חולקין באחד כמו שבארנו. לפיכך, ראובן
13 שגוה משמעון מנה, וכתב לו: שאני עתיד לקנות, וחזר
14 ולוה מלוי מאתים, וכתב לו: שאני עתיד לקנות, וקנה אחר
15 כף שדה ומכרה ליהודה במאה וחמשים, והשפיחה יהודה
16 בהוצאתו והרי היא שנה שלש מאות - טורף שמעון ולוי
17 הקרן וחולקין אותו בשוה, ונמצא ביד זה חמשה ושבעים
18 וכיד זה חמשה ושבעים; וחזרין שמעון ולוי ויהודה
19 שלשתן וחולקין מאה וחמשים של שבח על הדרך
20 שפרשנו. נמצא שמעון טורף מנה שלו משדה זו, ולוי טורף
21 מאה ושלושים ושבעה ומחצה, ויהודה נוטל מן השבח
22 שנים וששים ומחצה. וכזה הן חולקין אפלו הן מאה.
23 ב. כל הפרות שאכל הלוקח - אינן נטרפין ממנו. אבל
24 הפרות המחברין לקרקע, אף על פי שאינן צריכין לקרקע,
25 כענבים שהגיעו להבצר - הרי בעל חוב גובה מהן כמו
26 שגובה מן השבח.

27 ג. מתנה ששכחה מחמת הוצאה - אין בעל חוב גובה
28 משכחה כלום, אלא רואין כמה היתה שנה בשעת מתנה
29 וגובה. ואם שכחה מאליה - בעל חוב גובה את כלה. ואם
30 קבל הנותן אחריות המתנה - הרי בעל חוב גובה ממנה את
31 השבח בדרך שגובין מן הקוחות. ולמה יטרף בעל חוב

32 חצי השבח מן הלוקח ולא יטרף ממקבל מתנה כלום? מפני
33 שהמוכר כותב ללוקח בשטר מכירה: שאני מחיב לך בקרן
34 ובמעמל שתעמל ובשבח שתשבח, ועלי אחריות הכל; ורצה
35 הלוקח וקבל דבר זה, שהרי הלוקח ירד על תנאי זה, שאם
36 ילקח ממנו השבח יחזר על המוכר. ואפלו לא כתב - ככר
37 נודע שנה דין המוכר עם הלוקח. אבל המתנה, שאין שם
38 תנאי זה - אינו גובה משבח שהשפיחה בהוצאתו כלום.
39 ד. וכן יתומים שהשפיחו הנכסים - אין בעל חוב גובה מן
40 השבח כלום. אבל אם שכחו נכסים מאליהן - גובה את
41 השבח כלו.

42 ה. בעל חוב שטרף בחובו מיד הלוקח מה שראוי לו מן
43 הקרן וחצי השבח - רואין הנשאר מן הקרקע: אם יש בו
44 תעלה ללוקח, כגון שנשאר לו בשדה בית תשעה קבין,
45 ובגנה בית חצי קב - ישתתפו בה שניהם; ואם לא נשאר
46 לו דבר שאלו יחלק יהיה שם כלו עליו - נותן לו בעל חוב
47 את דמיו.

48 ו. היתה השדה אפותיקי - בעל חוב נוטל את כלה, ורואין
49 חצי השבח הנשאר ללוקח: אם היה חצי השבח יתר על
50 ההוצאה - נוטל ההוצאה מבעל חוב, שהרי אומר לו בעל
51 חוב: שדי היא שהשפיחה, והנשאר לו מן השבח נוטל מן
52 המוכר; ואם היה חצי השבח פחות מן ההוצאה - אין לו
53 מן הטורף אלא דמי חצי השבח, וחזר וגובה מן המוכר
54 חצי השבח שנטרף בלבד.

55 ז. בעל חוב שבא לטרף מן היתומין, יתומים אומרים: אנו
56 השפחנו, ובעל חוב אומר: שמא אביכם השפיח - על
57 היתומים להביא ראיה. הביאו ראיה שהם השפיחו - שמין
58 להן את השבח ואת ההוצאה, ונוטלין הפחות שבשניהן,
59 ומעלה אותן בדמים. במה דברים אמורים? בשעשה שדה
60 זו אפותיקי; אבל אם לא עשה אפותיקי, אם רצו היתומין
61 לסלק בעל חוב בדמים - מסלקין אותו, ואם רצו - נוטלין
62 מן הקרקע שעור שבח שלהן.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ט"ט ו' אדר א' ה'תשע"א

72 מצטרפין זה עם זה. ופשוטן הסמוך - כל שהוא, והרחוק -
73 כגריס. אבל החזר אחר הטוח - כשני גריסין.
74 ג. אין נגעי בתים מטמאין עד שיהיה מראה הנגע שפל מן
75 הקיר; שנאמר: שקערורות - שיהיו שוקעין בקירות. ובשני
76 המראות מסגירין או מחליטין, ובפשוטן נותצין, ואם פשה
77 אחרי הטוח - נותץ את כל הבית, כמו שיתבאר.
78 ד. כשיראה נגע בבית - אפלו חכם, שידע ודאי שנה נגע,
79 לא יגזר ויאמר: נגע נראה לי בבית, אלא אומר לכהן: כנגע
80 נראה לי בבית. וצוה הכהן ופנו את הבית, אפלו חבילי
81 עצים וחבילי קנים, ואחר כך יבוא הכהן ויפנס ויראה הנגע.
82 ה. בית אפל - אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו;

יום ראשון ט' אדר א' ה'תשע"א

הלכות טומאת צרעת

פרק ארבעה עשר

63 א. צרעת בתים - כשני גריסין זה בצד זה. נמצא רחב הנגע
64 כמו מקום צמיחת שש שעירות בגוף, וארפו בשתים עשרה
65 שעירות ברבוע. והפחות משעור זה בבתים - טהור. וכל
66 השעורין הלכה למשה מסיני.
67 ב. שלשה סימני טמא יש בבתים: מראה ירקרק,
68 ואדמדם, והפשוטן. וכלן מפרשין בתורה. ושני המראות

וביום תשעה עשר. והסגר בתים שלשה שבועות אינו
מפרש בתורה. וכן רב דיני נגעי בתים דברי קבלה הן.
ב. וכל הדינין המפרשין בהן בתורה ובדברי קבלה כן הם:
כשיבוא הכהן ויראה הנגע שוקע ירקרק או אדמדם, כמו
שבארנו, יסגיר שבעת ימים. ואפלו מצאו פלו בתחלה
ירקרק או אדמדם - יסגיר. ובשביעי רואהו: אם כהה הנגע,
ואין צריך לומר אם הלך - קולף מקום הנגע בלבד, והבית
טהור; מצאו שעמד בעיניו ולא פשה - מסגיר שבוע שני.
ורואהו ביום שלשה עשר: אם כהה הנגע או הלך לו -
קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בצפרים; ואם מצא
הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד בעינו - חולץ את
האבנים שבהן הנגע ומקצה העפר אל מחוץ לעיר וטח את
כל הבית ומסגירו שבוע שלישי. וביום תשעה עשר רואהו:
אם חזר בו נגע כשני גריסין - הרי זה פשוין אחרי הטוח,
ונותץ את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים.
וכל זמן שיתחזר בו הנגע קדם שיתהרו בצפרים - הרי זה
ינתץ; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בצפרים - יראה
בתחלה. וכן אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון - חולץ את
האבנים שבהן הנגע וקוצה העפר חוץ לעיר וטח את כל
הבית ומסגירו שבוע שני. ורואהו: אם מצא בו נגע כשני
גריסין - הרי זה פשוין אחרי הטוח, ונותץ את כל הבית;
ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן שיראה בו
נגע קדם טהרה בצפרין - ינתץ; ואם נראה בו אחר שטהרו
בצפרים - יראה בתחלה.
ג. כשהוא חולץ את האבנים שבהן הנגע - אינו חולץ
פחות משתי אבנים. ואינו נוטל אבנים מצד זה ומביאן לצד
זה, שנאמר: ולקחו אבנים אחרות. ולא עפר מצד זה ומביא
לצד זה, שנאמר: ועפר אחר יקח וטח את הבית. ואינו טח
בסיד, אלא בעפר, שנאמר: ועפר אחר יקח וגומר. אינו
מביא אבן אחת תחת תחת שתיים שחלץ, ולא שתי אבנים תחת
אבן אחת חלוצה, אלא מביא שתיים תחת שתיים. ויש לו
להביא שתיים תחת שלש.
ד. היה הפתל בינו לבין חבירו - שניהן חולצין ושניהן
קוצים את העפר ושניהם מביאין אבנים אחרות, אבל בעל
הבית מביא לבדו את העפר; שנאמר: ועפר אחר יקח וטח
- אין חבירו מטפל עמו בטיחה.
ה. אבן שבנויה, בזמן שהוא חולץ - חולץ את כלה, ובזמן
שהוא נותץ - נותץ את שלו ומניח את של חבירו. ויש בדבר
ספק, אם תהיה זו של חבירו כמו ד' לאבן שלו.
ו. בית שנראה בו נגע והיתה עליה על גביו - נותן את
הקורות לעליה; נראה בעליה - נותן את הקורות לבית. לא
היתה עליה על גביו - אבניו ועציו ועפרו פלן נתצין עמו.
ומציל את המלכנין ואת סריגי החלונות.
ז. הלוקח אבנים מבית מסגר ובנאן בבית טהור: חזר הנגע
למסגר - חולץ את האבנים שפטהור; נראה נגע על
האבנים שבנה - המסגר ינתץ, והבית השני מסגירין אותו
בנגע זה, כדין כל בית שנראה בו נגע בתחלה.
ח. כיצד מטהרין את הבית המנגע? אחר החליצה והטיחה

1 אלא אם אין הנגע נראה בו - טהור. ואחר שיראה הכהן
2 את הנגע יצא ויעמד על פתח הבית בצד המשקוף ויסגיר
3 או יחליט או יפטר; שנאמר: ויצא הכהן מן הבית והסגיר
4 את-הבית. - לא יסגיר והוא בתוך ביתו, או בתוך הבית
5 המנגע, או תחת המשקוף, אלא בצד פתחו. ואם עמד תחת
6 המשקוף או שהלך לביתו והסגיר - הרי זה מסגר.
7 ו. אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע אמות על
8 ארבע אמות או יותר, ויהא לו ארבעה כתלים, והוא בנוי
9 בארץ באבנים ועפר ועצים, שנאמר: את אבניו ואת עציו
10 ואת עפרו. אבל אם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע
11 אמות, או שהיה עגל, או שהיה בעל שלשה כתלים או בעל
12 חמשה, או שהיה בנוי בספינה או תלוי על ארבע קורות -
13 אינו מטמא בנגעים. היה בנוי על ארבעה עמודים - מטמא
14 בנגעים.
15 ז. כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה, שתי אבנים
16 בכל כתל, כדי שיהיה כל כתל ראוי לנגע; שאין הבית
17 מטמא בנגעים עד שיראה בו כשני גריסין על שתי אבנים,
18 שנאמר: את האבנים אשר בהן הנגע. וכמה עצים יהיו בו?
19 כדי לתן תחת המשקוף. ועפר? כדי לתת בין פצים לחברו.
20 אבל אם היה בו פחות משעורים אלו - אינו מטמא בנגעים.
21 ח. הלכנים והשיש אינן חשובין באבנים. בית שאחד
22 מצדיו מחפה בשיש ואחד בסלע ואחד בלבנים ואחד בעפר
23 - אינו מטמא בנגעים.
24 ט. בית שלא היו בו אבנים ועצים כשעור ונראה בו נגע
25 ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר - טהור.
26 י. בית שספכו בורעים - בטלן. הואיל ומשמשין תשמיש
27 עץ - הרי הן כעץ, ואם נטמא הבית - נטמאו עמו טמאה
28 חמורה, כמו שיתבאר.
29 יא. ירושלים וחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים; שנאמר:
30 בבית ארץ אחוזתכם, וירושלים לא נתחלקה לשבטים. ובתי
31 העובדי כוכבים שבארץ ישראל אין מטמאין בנגעים.
32 יב. הלוקח בתים מן העובדי כוכבים - יראה בתחלה.
33 יג. בית שצדו אחד עובד כוכבים וצדו אחד ישראל, צדו
34 אחד בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ - אינו מטמא בנגעים.
35 ושאר כל הבתים שבארץ ישראל מטמאין בנגעים בין
36 צבועים בידי אדם בין צבועים בידי שמים.
37 יד. בית האשה, בית השתפין, בית הכנסת או בית המדרש
38 שיש בהן דירה לחזנין או לתלמידים - מטמאין בנגעים.
39 טו. קירות האבוס וקירות המחיצה שבבית - אין מטמאין
40 בנגעים.
41 יום שני 'אדר א' ה'תשע"א
42 פרק חמשה עשר
43 א. נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה שבועות, שהן תשעה
44 עשר יום; שיום שביעי עולה לכאן ולכאן, ויום שלשה
45 עשר עולה לכאן ולכאן. נמצאת אתה למד, שאם צריך
46 לשלשה שבועות - רואהו בשביעי, וביום שלשה עשר,

בגדיו, והאכל בבית יכבס את בגדיו. וכי תעלה על דעתך
שאין בגדיו מתטמאין עד שיאכל שם? אלא לתן שיעור
לשוכב כאוכל. ואחד השוכב או היושב או העומד, אם
שהה כדי לאכל שיעור אכילה האמורה - נטמאו בגדיו.
ז. מי שנכנס לבית מנגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעתו
בכפיו - הוא והן טמאין מיד; שאינו מציל מלטמא מיד
אלא פלים שהוא לבוש בהן. וכן העובד פוקדים והבהמה
שהיו לבושין בכלים ונכנסו לבית המנגע - נטמאו הפלים
מיד. אבל העובד פוקדים אינו מקבל טמאה, בבהמה.
ח. מי שהיה עומד בבית מנגע ופשט ידו חוץ לבית
וטבעתיו בגדיו, אם שהה כדי אכילת השעור - נטמאו
הטבעות אף על פי שהם בחוץ. וכן העומד בחוץ ופשט
ידו לבית מנגע - נטמאו ידיו בלבד מיד. ואם נשתהו שם
כדי אכילת השעור - נטמאו טבעותיו, ואם לאו - טהורות.
ט. כל המציל בצמיד פתיל באהל המת - מציל מכה
בבית מנגע; וכל המציל מכה באהל המת, אפלו היה
מגלה בבית המנגע - הרי זה טהור. ביצד? כלי חרס או
כלי אבנים וכלי אדמה וכיוצא בהן שהיו אכלין ומשקין
וכלים בתוכם והיו מכסין בבית המנגע, אף על פי שאינן
מקפין צמיד פתיל - הן וכל מה שבתוכם טהור. הבור
והדות שבבית המנגע, אף על פי שהן מגלין - פלים
שבתוכם טהורין.
י. הצרעת הוא שם האמור בשתפות, כולל ענינים הרבה
שאין דומין זה לזה. שהרי לכן עור האדם קרוי צרעת,
ונפילת קצת שער הראש או הזקן קרוי צרעת, ושנוי צין
הבגדים או הבתים קרוי צרעת. וזה השנוי האמור בבגדים
ובבתים, שקראתו תורה צרעת בשתפות השם, אינו ממנהגו
של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהיר
מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע - משתנות קירות ביתו.
אם חזר בו - יטהר הבית; אם עמד ברשעו עד שהתחזק הבית
- משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושובב עליהן.
אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישורפו -
משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד
ברשעו עד שישורפו - משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מבדל
ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיתת הרשעים, שהוא
הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואמר:
השמר בנגע הצרעת. וזכור את אשר עשה יי אלהיך למרים
בדרך. הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע למרים הנביאה!
שדברה באחיה, שהיתה גדולה ממנו בשנים וגדלתו על
ברכה וספנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה
בגנותו אלא טעתה שהשונותו לשאר נביאים, והוא לא
הקפיד על כל הדברים האלו, שנאמר: והאיש משה ענו
מאד, ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת; קל וחמור לכני
אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות.
לפיכך ראוי למי שרוצה לכן ארחותיו להתרחק משיבת
ומלדבר עמהן, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים
וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים: פתחלה מרבין
בדברי הבאי, כענין שנאמר: וקול כסיל ברכ דברים. ומתוך

מביא מים חיים בכלי חרס ושתי צפרים ועץ ארז ואזוב
ושני תולעת, כטהרת אדם שבארנו לכל דבר. אלא שבאדם
מזה שבע פעמים לאחר ידו של מצרע, ובבית מזה שבע
פעמים על המשקוף של בית מבחוץ. ושאר כל מעשיהן
שוין.

יום שלישי י"א אדר א' ה'תשע"א

פרק ששה עשר

א. בית המנגע - אב מאבות הטמאות, כל הנוגע בו נטמא.
וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או אבנים ועצים ועפר
של בית כשנותצין אותו - בלן אבות טמאות, וכל כזית
מהם מטמא אדם וכלים במגע ובמשא ובביאה. ביצד? אם
נכנס כזית מהן לבית טהור - נטמא כל אשר בבית מאדם
וכלים, שבלן מטמאין בביאה כאדם מצרע. ובלן אסורין
בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד - הרי זה אסור בהנאה.
שנאמר: צרעת ממארת - תן בו מארה ואל תהנה בו. וכלן
משלחין אותן חוץ לעיר, אף על פי שאינה מקפת חומה.
ב. בית מסגר אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר: והבא אל
הבית כל ימי הסגר אתו יטמא עד הערב. אבל המחלט
מטמא מתוכו ומאחוריו, שהנוגע בו מאחוריו - טמא.
שנאמר: צרעת ממארת בבית טמא הוא. וכי טהור היה? !
אלא להוסיף לו טמאה על טמאותו, שהיה בלו טמא ויטמא
מאחוריו. וכן אבנים שיש בהן הנגע במסגר מטמאין
מאחוריהן.
ג. אחד המסגר והמחלט מטמא בביאה. ביצד? בית שהיה
מסך על גבי בית מנגע, בין מחלט בין מסגר, או אילן
שהוא מסך עליו - העומד תחת האילן או הנכנס לבית
החיצון טמא, שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל אחד. וכן
אבן מנגעת הנכנסת לאהל והנחה שם - נטמא כל אשר
באהל. היתה מנחת תחת האילן והטהור עובר - נטמא. היה
הטהור עומד תחת האילן ועבר אדם באבן מנגעת - לא
טמאהו; ואם הניחה שם - טמאהו. שמושב המנגע כמזהו,
בין אדם בין פלים בין אבנים ועציו ועפרו.
ד. המאהיל בידו על אבן מנגעת או שהאחילה עליו -
טהור, עד שיגע.
ה. טהור שנכנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפלו נכנס בלו
חוץ מחטמו - טהור; שנאמר: והבא אל הבית - דרך ביאה
טמאה תורה.
ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא - נטמא. וכן טלית
טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא - נטמאת.
וכן כלי חרס שהכניס אורו לבית טמא - נטמא. אבל שאר
פלים - עד שיכניס רב הפלי, משיכניס רבו נטמא מיד. במה
דברים אמורים? בכלים שנכנסו חלוצין; אבל אדם
מישראל שנכנס לבית מנגע והוא לבוש בגדיו וסנדליו
בגדיו וטבעותיו בגדיו - הרי האדם טמא מיד, ובגדיו
טהורים עד שישקה שם כדי שישב אדם ויאכל פשלוש
ביצים פת חטים בלפתן. שנאמר: והשכב בבית יכבס את

טמאת נקבה ודאית. וכן הנוגע בלכן ואדם שלו באחת -
 אינו חיב על טמאת מקדש וקדשיו. נגע הוא בעצמו בלכן
 ואדם שראה - הרי זה חיב על ביאת המקדש.
 ח. דם הנדה או דם הנזבה או דם היולדת מטמא בכל
 שהוא במגע ובמשא. שנגמר: והנדה בנדתה והנזב. מפי
 השמועה למדו, שמדוה כמוה. וכבר בארנו בענין אסור
 נדה, שהמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה דם
 ירק - הרי הוא טהור. ואינו כמו רקה ושאר משקין היוצאין
 ממנה, שהרק מתעגל ויוצא וזה שותת ויורד.
 ט. אשה שיצא הולד מדפנה ויצא עמו דם מן הדפן - הרי
 אותו דם אב מאבות הטמאות כדם הנדה והלדה והיזבה,
 שהמקור מקומו טמא; והאשה טהורה עד שיצא ממנה דם
 דרך הרחם.
 י. מקור האשה שנעקר ונפל לארץ - האשה טמאה טמאת
 ערב. וכן מקור שהזיע בשתי טפי מרגליות - האשה טמאה
 טמאת ערב. אבל אינה נדה עד שתראה אחד מחמשה דמים
 המטמאין אותה.
 יא. הזיעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה אלא
 מחוץ למקור.
 יב. זובו של זב - אב מאבות הטמאות כזב, שנגמר: זובו
 טמא הוא. ומטמא במגע ובמשא בכל שהוא. ראיה ראשונה
 של זב אינה מטמאה במשא והרי היא פשכבת זרע, בין
 מאיש גדול בין מאיש קטן. וכן המשכבות והמושבות
 שישב עליהם משראה ראיה ראשונה עד שראה השניה -
 טהורים. שאינו קרוי זב אלא אחר ראיה שניה, כמו שבארנו
 בהלכות מחסרי פורה. ראה אחת מרבה לפתים - אין טמא
 אלא המסיט טפה אחרונה.
 יג. ראיה ראשונה של מצרע מטמא במשא. שנגמר: כל
 צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. הרי הצרוע כזב גמור: מה
 זב גמור - זובו מטמא במשא, אף מצרע - ראיתו הראשונה
 מטמאה במשא.
 יד. רק הזב ושכבת זרע ומימי רגליו - כל אחד משלשתן
 אב טמאה דין תורה, ומטמא בכל שהוא במגע ובמשא.
 הרי הוא אומר ברוק: וכי ירק הזב בטהור. ומימי רגליו
 ושכבת זרע אי אפשר שלא יהיה בהם צחצוחי זיבה כל
 שהוא.
 טו. אחד זב ואחד נדה ויולדת וזבה - כל אחד מהן רקו
 ומימי רגליו אב טמאה כזב. וכן כל מקום שנאמר בהלכות
 אלו הזב - אחד הזב ואחד שער הארבעה.
 טז. תשעה משקין כזב. שלשה מהן אב טמאה. והן: רקו,
 ושכבת זרע, ומימי רגליו. כל אחד מאלו מטמא אדם
 וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. שלשה מהן כולד הטמאה.
 ואלו הן: דמעת עינו, ודם מגפתו, וחלב האשה. כל אחד
 מאלו כמשקין טמאין, שאין מטמאין אדם אבל מטמאין
 כלים מדברי סופרים, כמו שבארנו. ושלשה מהן טהורין.
 ואלו הן: זעתו, ולחה סרוחה היוצאים ממנו, והרעי. הרי
 אלו שלשה מן הזב וחבריו כמותן משאר האדם. כיחו וניעו
 ורירו ומי האף שלו - הרי הן כרקו לכל דבר, ובכלל הרק

כף באין לספר בגנות הצדיקים, בענין שנגמר: תאלמנה
 שפתי שקר הדברות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה להן
 הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם, בענין שנגמר:
 והיו מלעבים במלאכי האלהים וכו' דבריו ומתעצמים
 בנביאיו. ומתוך כך באין לדבר באלהים וכו' פירין בעקר,
 בענין שנגמר: ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על
 יי אלהיהם. והרי הוא אומר: שתו בשמים פיהם ולשונם
 תהלוך בארץ. מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם
 שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת הרשעים, שגורמת להן
 ישיבת קרנות וישיבת פנסיות של עמי הארץ וישיבת פתי
 משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת כשרי ישראל אינה
 אלא בדברי תורה וחכמה. לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר
 על ידן ומזכה אותן בה. שנגמר: אז נדברו יראי יי איש
 אל רעהו, ויקשב יי וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי
 יי ולחשבי שמו.

סליקו להו הלכות טמאת צרעת

יום רביעי י"ב אדר א' ה'תשע"א

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצות עשה, וזהו פרטן: (א) דין טמאת
 נדה. (ב) דין טמאת יולדת. (ג) דין טמאת זבה. (ד) דין
 טמאת זב.
 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. הזב והנדה והיולדת - כל אחד מארבעתן אב
 מאבות הטמאות. מטמא כלים במגע, ומטמא אדם במגע
 ובמשא, ומטמא משכב ומושב ומרכב מתחתיו ועושה
 אותן אב טמאה, ומטמא מדף על גבו.
 ב. אחד זבה קטנה ואחד זבה גדולה, ואחד זבה מחמת
 עצמה או מחמת אנס, ואחד זב בעל שתי ראיות או בעל
 שלש - טמאת כלן שונה לטמא אחרים.
 ג. קטנה בת יום אחד מטמאה בנדה; בת עשרה ימים -
 בזיבה; בת שלש שנים ויום אחד מטמאה את בועלה, כמו
 שיתבאר.
 ד. קטן בן יום אחד מטמא בזיבה. ואחד גרים ועבדים
 ואחד ישראל מטמאין בנדה ובזיבה.
 ה. סריס אדם, סריס חמה מטמאין בזיבה כשאר הבריאין.
 ו. אין האשה מטמאה בלכן, ולא האיש באדם; אלא
 האשה באדם, והאיש בלכן.
 ז. טמטום ואנדרוגינוס - נוהגין עליהם חמרי האיש וחמרי
 האשה: מטמאין בלכן כאיש, ובאדם כאשה. וטמאתן
 בספק. לפיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים, ואין
 חיבין עליהן על טמאת מקדש וקדשיו. ראה לכן ואדם
 כאחד - שורפין עליהן את התרומה ואת הקדשים, אבל אין
 חיבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו; שנגמר: מזכר עד
 נקבה תשליחו - עד שיהיה הטמאה טמאת זכר ודאי או

1 וְטָבְלָהּ, וְהִטִּילָהּ מִיָּם אַחֵר שֶׁטָבְלָהּ - הֲרִי זֶה סֶפֶק, אִם אַחֵר
2 עֲקִירָה הוֹלְכִין וְהֲרִי הֵן כְּמִי רִגְלֵי הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים הַטְּמָאִים,
3 אוֹ אַחֵר יֵצִיאָהּ וְהֲרִי הֵם כְּמִימֵי רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִים.
4 י. הָעוֹבְדִים מִטְּמָאִין בְּזִיכָהּ וּבְנִדָּהּ וּבְלִדָּהּ כִּי־יִשְׂרָאֵל, אָבָל
5 הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים אֵין מִטְּמָאִין לֹא בְּזִיכָהּ וְלֹא בְּנִדּוֹת וְלֹא
6 בְּלִדָּהּ דִּין תּוֹרָה. שְׁנָאֲמַר: דְּבִירוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרֵתֶם
7 אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמָאִין בְּזִיכָהּ,
8 וְלֹא הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים. וְחֻקִּים גְּזָרוּ עַל כָּל הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים
9 שֶׁיִּטְמָאוּ כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, זָכָרִים וְנִקְבּוֹת. וְהוּא שִׁיחֵיהָ
10 הַזָּכָר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּלְמַעַלָּה, וְהַנְּקֵבָה בֶּת שְׁלֹשׁ
11 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּלְמַעַלָּה; אָבָל הַקְּטָנִים לְמִטָּה מִזְמָן זֶה -
12 לֹא גְזָרוּ עָלֵיהֶן טְמָאָה. שֶׁעָקַר הַגְּזֵרָה הִיא, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה
13 תִּינוּק יִשְׂרָאֵל רִגְלֵי אֶצֶל הָעוֹבֵד כוֹכָבִים בְּמִשְׁכַּב וְזָכוּר,
14 וּפְחוֹת מִזְמָן זֶה אֵין בִּימָתָן בִּיאָה. בְּעַת שֶׁגְּזָרוּ עָלֵיהֶן - לֹא
15 גְזָרוּ עַל שִׁכְבַּת זָרַע שְׁלֵהֶן, אֲלֹא שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁל עוֹבֵד
16 כוֹכָבִים טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא גְזָרוּ עָלֶיהָ
17 טְמָאָה? כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטְמָאֲתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהֲרִי הַכָּל
18 יוֹדְעִין, שֶׁאֵלוּ הֵיוּ זָכִין דִּין תּוֹרָה - הִיתָה שִׁכְבַּת זָרַע אֲב
19 הַטְּמָאָה כִּשְׁכְּבַת זָרַע הַזָּב. וּמֵאַחֵר שִׁיּוּדְעִין בְּטְמָאֲתָם
20 שֶׁהִיתָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, לֹא יָבוֹאוּ לְשַׁרְף עָלֶיהָ תְּרוּמָה
21 וְקִדְשִׁים. נִמְצָאֵת לְמַד, שֶׁזָּכוּ שֶׁל עוֹבֵד כוֹכָבִים, וְדָם נִדָּה
22 אוֹ דָם זִיכָה וְלִדָּה שֶׁל בֶּת עוֹבֵדָת כוֹכָבִים, וּבֶת עוֹבֵד
23 כוֹכָבִים וְהָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים עֲצָמָן אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם נִקְיִים מִן
24 הַתּוֹרָה מִדָּם הַזָּב, וְרַק הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן,
25 וּמִשְׁכָּבָן וּמִרְכָּבָן, וּבִזְעֵל עוֹבֵדָת כוֹכָבִים - כָּל אֶחָד מֵאֵלוּ
26 אֲב טְמָאָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ אֵין חֵיבִין עָלֵיהֶן עַל
27 בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁיו, וְאֵין שׁוֹרְפִין עָלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה.
28 וְכָל מִטְּמָאִין אֲדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְּמָאִין אֲדָם בְּמִשָּׂא, כָּזָב
29 לְכָל דְּבָר; אֲלֹא שֶׁהַטְּמָאָה מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָם
30 הַנִּקְרִית - כִּרְקָה וּכְמִימֵי רִגְלִיהָ, מִטְּמֵא לֹחַ וְאֵינוֹ מִטְּמֵא
31 יָבֵשׁ.

יום שישי י"ד אדר א' ה'תשע"א

פרק שלישי

1 א. בִּזְעֵל נִדָּה - כְּנִדָּה, שֶׁהוּא אֲב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאָה שֶׁל תּוֹרָה.
2 מִטְּמֵא כָּלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְּמֵא אֲדָם בְּמִשָּׂא וּבְמַגֵּעַ, וּמִטְּמֵא
3 בְּהֶסֶט, וּמִטְּמֵא מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב כְּנִדָּה.
4 ב. אֵין מִשְׁכָּב בִּזְעֵל נִדָּה וּמִרְכָּב כְּמִשְׁכָּב נִדָּה וּמִרְכָּבָה.
5 שֶׁהַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְכָּב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נִדָּה - אֲב מֵאֲבוֹת
6 הַטְּמָאָה, וּמִשְׁכָּב בִּזְעֵל נִדָּה וּמִרְכָּבוֹ - לֹד טְמָאָה, כְּכָלִים
7 שְׁנוּגֵעַ בָּהֶן, שֶׁאֵינוֹ מִטְּמָאִין אֲדָם וְלֹא כָּלִים אֲלֹא אֲכָלִין
8 וּמִשְׁקִין בְּלִבָּד. וְלָמָּה נִגְרַעַת טְמֵאת מִשְׁכָּבו מִטְּמֵאת
9 מִשְׁכָּבָה? מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בְּבוֹעֵל נִדָּה: וְהָיָה נִדְתָּה עָלָיו וְטָמֵא
10 שְׁבַעַת יָמִים; וְנֶאֱמַר בּוֹ: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו
11 טָמֵא. מֵאַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה נִדְתָּה עָלָיו, אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא
12 מִטְּמֵא מִשְׁכָּב?! וְלָמָּה נֶאֱמַר? מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ,
13 שֶׁהַכְּתוּב נִתְּקוּ מִטְּמָאָה חֲמוּרָה, מִלְּטָמֵא אֲדָם וְכָלִים, וְחֵלְאוּ

1 הֵן חֲשׁוּבִין. דָּם הַיּוֹצֵא מִפִּי אִמָּה וְדָם הַשּׁוֹתֵת מִפִּי - הֲרִי
2 הֵן בְּכָלִל דָּם מִגִּפְתּוֹ. הִיא מוֹצֵץ וְרוֹקֵק דָּם - הֲרִי זֶה מִטְּמֵא
3 כִּרְקָ; שֶׁהֵדָם שְׁמוּצֵץ אִי אֲפֻשֶׁר לוֹ בְּלֹא צִחְצוּחֵי רֵק.

יום חמישי י"ג אדר א' ה'תשע"א

פרק שני

1 א. דָּם נִדָּה וְזָכָה וְלִדָּת מִטְּמֵא לֹחַ וְיָבֵשׁ, אָבָל זוֹבּוֹ שֶׁל
2 זָב וְרָקוּ וְשִׁכְבַּת זָרַע אֵינוֹ מִטְּמֵא אֲלֹא כָּל זְמַן שֶׁהוּא לֹחַ,
3 אָבָל יָבֵשׁ יוֹתֵר מִדָּאִי אֵינוֹ מִטְּמֵא. וְעַד כַּמָּה? אִם שׁוֹרִין
4 אוֹתָן בְּפוֹשְׁרִין מַעַת לַעַת וְחוֹזֵר לְכַמּוֹת שֶׁהִיא - הֲרִי זֶה
5 מִטְּמֵא בְּלֹחַ. אִם הָיוּ הַמִּים פּוֹשְׁרִין בְּתַחֲלָתָן, אֵף עַל פִּי
6 שֶׁאֵינוֹ פּוֹשְׁרִין בְּסוֹפָן. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ דְּבָרֵי קִבְלָהּ הֵן.
7 ב. פְּשָׁתָן שֶׁטְוֹאֲתוֹ נִדָּה - הַמְּסִיט טְהוֹר. וְאִם הִיא לֹחַ -
8 מִטְּמֵא, מִפְּנֵי רֵק פִּיהָ.
9 ג. זָב שֶׁהִנִּיחַ פִּיו עַל פִּי הַכּוֹס וְנִמְלָךְ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹתוֹ -
10 הַמְּסִיט אֶת הַכּוֹס טְהוֹר. שֶׁתָּה מִמֶּנּוּ הַזָּב כָּל שֶׁהוּא -
11 הַמְּסִיט טְמֵא, מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּי הַזָּב.
12 ד. זָב שֶׁנִּשְׁפָּךְ אֶת הַפֶּת וְאֶת הַבִּצָּל - הַמְּסִיט טְהוֹר. נִשְׁפָּךְ
13 אֶת הַקִּישוּת וְהַמְּלִפְפּוֹן - הַמְּסִיט טְמֵא, מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּי
14 הַזָּב הַמִּתְעַרֵּב בָּהֶן.
15 ה. קָלְפִי פוֹלִין וְקָלְפִי תוֹרְמוֹסִין שֶׁקָּצַץ הָעוֹבֵד כוֹכָבִים -
16 הַמְּסִיט טְמֵא; שֶׁכָּל הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן,
17 כְּמוֹ שִׁיחֵיבָאֵר. הַקָּלְפִין שֶׁבִּשְׁוֹקֵין - הוֹלְכִין בָּהֶן אַחֵר הָרֵב.
18 ו. דָּם טְמֵא שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּמִים, אִם בְּטָלוּ מִרְאֵיו - הַכָּל טְהוֹר.
19 נִתְעַרֵּב בְּדָם טְהוֹר וּבֵינָן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מִים. וְכֵן
20 רַק טְמֵא שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּמִים: אִם הִיא קְרוֹשׁ כְּבִרְיָתוֹ - הֲרִי זֶה
21 טְמֵא; וְאִם נִמְחָה בְּמִים, אִם בְּטָלוּ מִרְאֵיו - הַכָּל טְהוֹר.
22 נִתְעַרֵּב בְּרֵק אַחֵר - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מִים. וְכֵן מִי רִגְלָיו
23 שֶׁל טְמֵא שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִים: אִם בְּטָלוּ מִרְאֵיהֶן - הַכָּל טְהוֹר,
24 וְאִם לֹא - טְמֵא. נִתְעַרֵּב בֵּינָן אוֹ בְּמִי רִגְלִים טְהוֹרִין - רוֹאִין
25 אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מִים. נִתְעַרְבוּ בְּמִי רִגְלִים שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים
26 - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב. כִּיצַד? כָּלִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל וְעוֹבְדֵי
27 כוֹכָבִים מְטִילִין שָׁם מִי רִגְלֵיהֶם: אִם רֵב עוֹבְדֵי כוֹכָבִים -
28 הַכָּל טְמֵא, וְאִם רֵב יִשְׂרָאֵל - הַכָּל טְהוֹר; מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה -
29 הַכָּל טְמֵא. וְכֵן אִם נִתְעַרֵּב מִי רִגְלֵי עוֹבֵד כוֹכָבִים זֶה בְּמִי
30 רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב.
31 ז. שׁוֹאֲלִין [כָּלִין] מִי רִגְלִים מִכָּל מְקוֹם וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמֶא
32 שֶׁל נְדוּת הֵן, שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס אֶת מִי רִגְלֵיהֶן
33 כִּשְׁהֵן נְדוּת.
34 ח. חֵרֵס שֶׁהִיא הַזָּב אוֹ הַזָּכָה מְטִילִין בּוֹ מִי רִגְלֵיהֶן וְכַבְּסוּ
35 פַּעַם וְרַשׁוּנָה וְשׁוּנָה - הֲרִי הַמִּשְׁקִין שֶׁכַּבְּסוּ בָּהֶן טְמָאִין,
36 וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוֹרִין, בֵּין שֶׁכַּבְּסוּ בְּמִים בֵּין שֶׁכַּבְּסוּ בְּמִי
37 רִגְלִים, שֶׁהֲרִי לֹא נִשְׁאָר בָּהּ לְחִלּוּחִית מִימֵי רִגְלִים.
38 ט. זָכָה שֶׁנֶּעְקְרוּ מִימֵי רִגְלִיהָ בְּסוֹף שְׁבַעַת יָמֵי הַסְּפִירָה,
39 וְיִרְדָּה וְטָבְלָהּ, וְהִטִּילָהּ מִיָּם אַחֵר הַטְּבִילָה - הֲרִי הֵן סֶפֶק,
40 אִם אַחֵר עֲקִירָה הוֹלְכִין וְזָכָה הִיתָה, אוֹ אַחֵר הִיצִיאָה שֶׁהִיא
41 טְהוֹרָה. וְכֵן עוֹבֵדָת כוֹכָבִים שֶׁנֶּעְקְרוּ מִימֵי רִגְלֵיהָ, וְנִתְגִּירָה

ד' בין מצאה כותם - מטמאות משכב ומרכב למפרע לטמא
אדם ובגדים. וכן רגל ומימי רגליהן טמאין למפרע. ואפלו
כלי חרש המקף צמיד פתיל מטמאות אותו למפרע. אבל
אינן מטמאות את הבוזעל למפרע משום בועל נדה, אלא
משום נוגע בלבד. אבל הרואה כותם - הבוזעל אותה מאחר
שנמצא הכותם טמא משום בועל נדה.
ט. מעברת שהוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה
לדה. וטמאת יולדת יד, וטמאת מצת לעת או מפקידה
לפקידה למפרע כמו שבארנו, וטמאת וסתות, וטמאת
כתמים - הכל מדברי סופרים. וטמאתן מספק. לפיכך אין
שורפין עליהן תרומה וקדשים, אלא תולין. וכן חלין
שנעשו על טהרת הקדש שנטמאו באלו - תולין. אבל
הנעשים על טהרת התרומה, וחלין הטבולין לחלה - אין
מתטמאין בכל אלו הטמאות שהן מדבריהן. נמצאת אומר,
שכל אחת מאלו הנשים, ומשכבן ומרכבן ורגלן ומימי
רגליהן, ובוזעל רואה כותם מאחר שנמצא הכותם, ובוזעל
יולדת מאחר שיצא האיבר וחזר - כלן אבות טמאות מדברי
סופרים.

שבת קודש ט"ו אדר א' ה'תשע"א

פרק רביעי

א. ארבע נשים דין שעתן ואינן מטמאות למפרע. ואלו הן:
מעברת ומניקה, ובתולה וזקנה. אי זו היא מעברת? משיכר
עברה. היתה בחזקת מעברת וראתה דם, ואחר כך הפילה
רוח או דבר שאינו ולד - הרי זו בחזקתה ודיה שעתה.
ראתה דם ואחר כך חזר עברה - הרי זו מטמאה למפרע
בכל הנשים. אי זו היא מניקה? כל עשירים וארבעה חדש
מיום הלדה. אפלו מת בנה בתוך זמן זה או שגמלתהו או
נתנתהו למניקה - דיה שעתה. אבל אחר עשירים וארבעה
חדש, אף על פי שהיא מניקה והולכת - הרי זו טמאה
למפרע בכל הנשים. אי זו היא בתולה? כל שלא ראתה דם
מניקה. בתולת דמים אמרו, לא בתולת בתולים. כיצד?
אפלו נשאת וראתה דם מחמת נשואין, או ילדה וראתה דם
מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה ודיה שעתה.
אי זו היא זקנה? כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך
לזקנותה ולא ראתה דם. ואי זו היא סמוך לזקנותה? כל
שחברותיה קוראות לה זקנה בפניה ואינה מקפדת. עברו
עליה שלש עונות וראתה, וחזרו ועברו עליה שלש עונות
אחרות או פחות או יתר וראתה - הרי היא בכל הנשים
ומטמאה למפרע.
ב. בתולה שראתה דם אפלו שופעת כל שבועה או דולפת
- הרי זו פעם אחת. ראתה דם ופסקה וחזרה וראתה - הרי
זו שתי פעמים.
ג. תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה דם פעם ראשונה
ושניה - דיה שעתה; ראתה פעם שלישית - מטמאות
למפרע. [עברו עליה שלשה חדשים ואחר כך ראתה - דיה
שעתה]; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה

בטמאה קלה, שיהיה משכבו ולד, ולא יטמא אדם וכלים
אלא אכלין ומשקין בלבד, כשאר ולדות הטמאות.
ג. אחד הבא על הנדה או על שומרת יום כנגד יום או על
היולדת. [בין בדרך בין שלא בדרך]. אחד המערה ואחד
הגומר. בין גדול שבא על הקטנה בין קטן שבא על
הגדולה - מתטמא משום בועל נדה. כמה דברים אמורים?
כשהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד, והנבעלת היתה
בת שלש שנים ויום אחד; אבל פחות מכאן - אינו מתטמא
משום בועל נדה, אלא משום נוגע בנדה בלבד, שהוא ולד
ואינו אב. וכן בועל הזב - הרי הוא כנוגע בו. ואחד הנוגע
בזב או הנבעלת מן הזב.
ד. הנדה והזבה ושומרת יום כנגד יום והיולדת אף על פי
שלא ראתה דם - כלם מטמאות למפרע מצת לעת או
מפקידה לפקידה. וזהו הנקרא מצת לעת שבנדה. כיצד?
אשה שהיתה טהורה ואין לה וסת, ובדקה עצמה בשחרית
ומצאה טהורה, ובחצי היום בדקה עצמה ומצאה דם - הרי
כל הטהרות שעשתה משעת פקידה ראשונה עד שעת
פקידה שניה טמאות למפרע. וכן אם בדקה היום ומצאה
טהורה, ולאחר שנים או שלשה ימים בדקה ומצאה דם -
כל הטהרות שעשתה מצת שבדקה ומצאה דם עד עשרים
וארבע שעות למפרע טמאות. ועד שלאחר התשמיש - הרי
הוא כפקידה, ושלפני התשמיש - אינו כפקידה, מפני
שאינה בודקת בו זפה.
ה. אשה שיש לה וסת וראתה דם בשעת וסתה - דיה
שעתה ואינה טמאה למפרע. הגיע שעת וסתה ולא בדקה
עצמה, ולאחר ימים בדקה עצמה ומצאה דם - הרי זו
טמאה למפרע והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה. וזו היא
טמאת וסתות האמורה בכל מקום. ואם מצאה עצמה
טהורה כשבדקה אחר הוסת - הרי זו טהורה.
ו. כל אשה שיש לה וסת - תרגיש בעצמה: מפקדת, או
מתעטשת, או חוששת פי כרסה ושלפני מעיה, או אוחזתה
צמרורית, או ראשה כבד עליה או איבריה כבדין וכיוצא
באלו. ויש אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה
אחד מאלו מיד בתחלתו, ויש אשה שתמתין במקרה זה
שעה או שתיים ואחר כך תראה הדם בסוף הוסת. היתה
למודה להיות רואה בתחלת הוסת - כל הטהרות שעשתה
בתוך הוסת טמאות; היתה למודה להיות רואה בסוף הוסת
- כל הטהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות, ואינה חוששת
אלא משעה שדרכה לראות עד עת שמצאה דם.
ז. הרואה כותם - טמאה למפרע עד עת הפקידה. וכן הבגד
שנמצא עליו הכותם טמא למפרע. ועד כמה? עד שתאמר:
בדקתי החלוק הזה ולא היה עליו כותם. אפלו בבסתו ולא
בדקתו - טמא מקדש הכפוס למפרע עד שעת בדיקה.
ואפלו נמצא הכותם לח - הרי זה מטמא למפרע עד שעת
הבדיקה; שאני אומר: מימים היה שם ועתה נפלו עליו
מים ונעשה לח.
ח. וכל הנשים שדין שעתן - כתמן כראיתן, ואינו מטמא
אותן למפרע. כל אלו הנשים הטמאות למפרע, בין ראתה

1 - דִּיהָ שְׁעָתָה; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֲרֵים וְרָאָתָה -
2 מְטַמְּאָה לְמַפְרָע.
3 ד. תִּינָקֶת שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּה לְרֵאוֹת וְרָאָתָה פַּעַם רִאשׁוֹנָה - דִּיהָ
4 שְׁעָתָה; שְׁנִיָּה - מְטַמְּאָה לְמַפְרָע. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים
5 וְאַחֲרֵי כֵן רָאָתָה - דִּיהָ שְׁעָתָה; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים
6 אַחֲרֵים וְאַחֲרֵי כֵן רָאָתָה - מְטַמְּאָה לְמַפְרָע.
7 ה. מַעֲבֵרֶת וּמִנִּיקָה וְזִקְנָה וּבְתוּלָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְרֵאוֹת
8 שְׂרָאוֹ רָאִיָּה רִאשׁוֹנָה - דִּין שְׁעָתָה; רָאוּ פַּעַם שְׁנִיָּה -
9 מְטַמְּאוֹת לְמַפְרָע כָּל הַנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם רָאוּ
10 הָרִאשׁוֹנָה בְּאַנֶּס - אַף בְּשְׁנִיָּה דִּין שְׁעָתָה.
11 ו. מַעֲבֵרֶת אוֹ מִנִּיקָה שֶׁרָאָתָה דָּם וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה
12 חֲדָשִׁים וְאַחֲרֵי כֵן רָאָתָה - דִּיהָ שְׁעָתָה; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה
13 חֲדָשִׁים אַחֲרֵים וְרָאָתָה פַּעַם שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לְרָאִיָּה
14 רִאשׁוֹנָה - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרָע. הִרְוָאָה דָּם אַחֵר דָּם טָהוֹר בְּתוֹךְ
15 עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת - דִּיהָ שְׁעָתָה. וְכָל שְׂדֵיָּה שְׁעָתָה, אַף
16 עַל פִּי שְׂאִינָה מְטַמְּאָה לְמַפְרָע - צְרִיכָה שֶׁתִּבְדֹּק עֲצָמָה
17 תְּמִיד. וְכָל אִשָּׁה הַמִּרְבֶּה לְבֹדֵק - מְשַׁבַּחַת; חוּץ מִן הַנִּדָּה
18 וְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טָהוֹר, שְׂאִין הַבְּדִיקָה מוֹעֵלֶת לָהֶן כְּלוֹם.
19 ז. חֲכָמִים תִּקְּנוּ לָהֶן לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת בּוֹדְקוֹת עֲצָמָן
20 בְּכָל יוֹם, בְּשַׁחֲרִית מִפְּנֵי טְהוֹרוֹת שֶׁל עַרְבִית, וּבְעַרְבִית מִפְּנֵי
21 טְהוֹרוֹת שֶׁל שַׁחֲרִית. וְכָל אוֹכֵלֶת תְּרוּמָה בּוֹדֶקֶת בְּשַׁעָה
22 שְׂאוּכֵלֶת בְּתְרוּמָה, וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֶקֶת בְּשַׁעָה שְׂעוֹבֶרֶת לִשְׁמֹשׁ
23 מִטָּה מִפְּנֵי הַטְּהוֹרוֹת. אָבָל אִם לֹא הָיְתָה עוֹסֶקֶת בְּטְהוֹרוֹת
24 - אֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעֲלָהּ; שֶׁכָּל הַנָּשִׁים שִׁישׁ לָהֶן וְסֹת
25 - בְּחֻזָּקַת טְהוֹרָה לְבַעֲלֶיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֵנֵן נִדָּה.
26 ח. חֻזָּקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְפָרֶקֶן בְּחֻזָּקַת טְהוֹרָה,
27 וְאֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן; אָבָל מִשֶּׁהִגִּיעוּ לְפָרֶקֶן צְרִיכוֹת
28 בְּדִיקָה, וְנָשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן.
29 ט. הַחֲרָשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה וּמִי שֶׁנִּטְרָפָה דַּעְתָּהּ בְּחָלִי, אִם יֵשׁ לָהֶן
30 פְּקָחוֹת מִתְקַנְנוֹת אוֹתָן - הָרִי אֵלֶּי אוֹכֵלוֹת בְּתְרוּמָה.
31 י. כָּל הַכֹּתְמִים הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל - בְּחֻזָּקַת טְמֵאָה,
32 וְהַבָּאִים מִבֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - בְּחֻזָּקַת טְהוֹרִין. וְהַנִּמְצָאִים
33 בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל - טְהוֹרִים, שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁלִיךְ
34 כֹּתְמֵיהֶן, אֲלָא מְצִינֵיהֶן אוֹתָם. לְפִיכָךְ, כָּל הַכֹּתְמִים
35 הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם - טְהוֹרִין, חוּץ מִן הַנִּמְצָאִים בְּחוּרִים
36 וּסְבִיבוֹת בֵּית הַטְּמֵאָה. וְכָלֵן טְמֵאָתָן בְּסֶפֶק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

37 יא. כָּל הַכֹּתְמִים הַטְּמֵאִין מַעֲבִירִין עָלֵיהֶן שְׁבָעָה סַמָּמִין,
38 וְאַחֲרֵי כֵן - בֵּין עֹבֵר הַכֹּתֶם בֵּין לֹא עֹבֵר - מְטַבִּילוֹ וְטָהוֹר.
39 שְׂאֵם לֹא עֹבֵר כָּלֵל - הָרִי הוּא צָבַע; וְאִם עֹבֵר אוֹ כָּהָה -
40 הָרִי זֶה כֹּתֶם, וּמֵאַחֲרֵי שֶׁעָבְרוּ עָלָיו הַסַּמָּמִין כָּבֵר בְּטָל, אַף
41 עַל פִּי שֶׁרָשׁוּמוֹ נִכָּר. וְאִפְּלוּ כֹתֶם שֶׁל דָּם נְדוּת וְדָאִי - בֵּין
42 שֶׁהָעֹבֵר עָלָיו שְׁבָעָה סַמָּמִים בְּטָל, וּמְטַבִּילוֹ וְעוֹשֶׂה טְהוֹרוֹת
43 עַל גִּבּוֹ.
44 יב. בְּגָד שֶׁאֵבֵר בּוֹ כֹּתֶם - מַעֲבִירִין עַל כָּל הַבְּגָד שְׁבָעָה
45 סַמָּמִים וּמְטַבִּילוֹ. אֲבָדָה בּוֹ שְׁכַבְתָּ זָרַע; אִם הָיָה חָדָשׁ -
46 בּוֹדֵקוֹ בְּמַחֲט; וְאִם הָיָה שָׁחוֹק - בּוֹדֵקוֹ בְּחִמָּה.
47 יג. בְּגָד שֶׁהָיָה עָלָיו כֹּתֶם וְהָטַבִּילוֹ וְעָשָׂה עַל גִּבּוֹ טְהוֹרוֹת,
48 וְאַחֲרֵי כֵן הָעֹבֵר עַל הַכֹּתֶם שְׁבָעָה סַמָּמִים וְלֹא עֹבֵר - הָרִי
49 זֶה צָבַע, וְהַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשָׂה טְהוֹרוֹת, וְאֵין צְרִיךְ לְהַטַּבִּילוֹ
50 פַּעַם אַחֲרָת. וְאִם עֹבֵר הַכֹּתֶם אוֹ כָּהָה עֵינוֹ - הָרִי זֶה כֹּתֶם,
51 וְהַטְּהוֹרוֹת טְמֵאוֹת, שֶׁהָרִי הַקָּפִיד עַל הַכֹּתֶם לְהַסִּירוֹ, וְצָרִיךְ
52 לְהַטַּבִּילוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה לְטָהֳרוֹ.
53 יד. כֹּתֶם שֶׁהָעֹבֵר עָלָיו שָׁשָׂה סַמָּמִים וְלֹא עֹבֵר, וְאַחֲרֵי כֵן
54 הָעֹבֵר עָלָיו צָפוֹן וְעֹבֵר - הָרִי הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ
55 טְמֵאוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהַצָּפוֹן מַעֲבִיר הַצָּבַע, הוֹאִיל וְלֹא
56 הָעֹבֵר עָלָיו שְׁבָעָה סַמָּמִין - הָרִי זֶה בְּחֻזָּקַת כֹּתֶם, וְשִׁמָּא
57 אֵלֶּי הָעֹבֵר הַשְּׂכִינִי הָיָה עוֹבֵר. הָעֹבֵר עָלָיו שְׁבָעָה
58 סַמָּמִים וְלֹא עֹבֵר, וְחֹזֵר וְהָעֹבֵר עָלָיו פַּעַם שְׁנִיָּה וְעֹבֵר -
59 כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ בֵּין תְּכַבִּסֶת רִאשׁוֹנָה לְשְׁנִיָּה
60 טְהוֹרוֹת, וְכָל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ אַחֵר תְּכַבִּסֶת שְׁנִיָּה
61 טְמֵאוֹת; הוֹאִיל וְגִלְגָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא מְקַפֵּיד עָלָיו וְרוֹצֵה
62 לְהוֹצִיא רָשׁוּמוֹ - הָרִי זֶה טְמֵא עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ וְיִטְבִּילוּ. כָּבֵר
63 בִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת אֶסְרוּרֵי בִּיאָה שְׁבָעָה סַמָּמִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל
64 הַכֹּתֶם מִהֵנָּה וְהִיאֵף מַעֲבִירִין אוֹתָן.
65 טו. הָאִשָּׁה שֶׁמָּתָה וְיִצְאָה מִמֶּנָּה דָּם - מְטַמְּא מִשּׁוּם כֹּתֶם,
66 שֶׁהִמְקוֹר מְקוּמוֹ טְמֵא. אַף עַל פִּי שֶׁיִּצְאָה הַדָּם אַחֵר שִׁמָּתָה
67 וְאֵין פֶּאֶן נִדָּה, הוֹאִיל וּמִמְקוֹם טְמֵא יָצָא - מְטַמְּא טְמֵאָתָה
68 כֹּתְמִים. וְאִם הָיָה בּוֹ רְבִיעִית - מְטַמְּא בְּאֵהָל וּמְטַמְּא מִשּׁוּם
69 כֹּתֶם.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ו אדר א' ה'תשע"א

77 זֶה שֶׁעֲדִין לֹא גִלְגָּה פָּנָיו, וְהוּא זָקוּק לְעִזְרָה כְּדִי
78 שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה מַצְבּוֹ וְלֹא יִהְיֶה נִצְרָף (ומצוקתו היא
79 גַּם נַפְשִׁית וְלֹא רַק כְּלָבִילִית). הַצּוּוִי בְּמַצּוֹה זֹאת הוּא
80 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֶנִי
81 עִמָּךְ" (שְׁמוֹת כב, כד). וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשֶׁת
82 מִשְׁפָּטִים שם): "כָּל-אִם וְאִם שֶׁבְתוֹרָה וְשׁוֹת, חוּץ
83 מִשְׁלָשָׁה, הָאֶחָד: אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי".

70 יוֹם רִאשׁוֹן ט' אדר א' ה'תשע"א
71 מִצְוֹת עֲשֵׂה קִצּוֹ. מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה רִלְד.
72 הַמַּצּוֹה הַקִּצּוֹ — הַצּוּוִי שֶׁנִּצְטַיְוִנוּ לְהִלּוֹת לְעַנִּי,
73 כְּדִי לְהַרְחִיב לוֹ וּלְהַקֵּל עַל עֲנִיָּנוֹ. וּמַצּוֹה זֹאת יוֹתֵר
74 חוֹבָה וְיוֹתֵר חֲמוּרָה מִמִּצְוֹת צִדָּקָה; כִּי מִי שֶׁנִּצְרָף
75 וְנִתְבַּזָּה וּמִגִּלְגָּה פָּנָיו לְבִקֵּשׁ מִבְּנֵי-אָדָם, אֵין
76 מִצְוָתוֹ וְצִוּוֹ בְּדָבָר זֶה (בַּפְּשִׁיטָה יָדוּ לְצַדִּיקָה) כְּמוֹ

39 ולא קגם עשה שָׁבָה — חֵיב מְלָקוֹת וּמִשְׁלָם דְּמִי
40 הַמִּשְׁכּוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּאַחֲרוֹן דְּמִכּוֹת (טז). וּכְבָר
41 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפָרָק ט' מִבְּבֵא מְצִיעָא
42 (קיג).

יום רביעי י"ב אדר א' ה'תשע"א

43 מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.
44 המצוה הקצ"ט — הצווי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְהַחֲזִיר
45 אֶת־הַמִּשְׁכּוֹן לְבַעֲלֹי הַיִּשְׂרָאֵלִי בַּעַת שֶׁהוּא צָרִיף
46 לוֹ. אִם הַמִּשְׁכּוֹן מִמֶּה־שֶׁנֶּצְטָקִים לוֹ בַּיּוֹם, כְּגוֹן:
47 כְּלִי עֲבוֹדָתוֹ וּמִלֻּאכְתּוֹ — יִחְזְרֶם לוֹ בַּיּוֹם
48 וַיִּמְשְׁכֵם בְּלִילָה: וְאִם הוּא מִמֶּה־שֶׁנֶּצְטָקִים לוֹ
49 בְּלִילָה — כְּגוֹן מִצְעוֹת וּכְסוֹתוֹת (שְׁמִיכוֹת, וְצִרְכֵי
50 לִילָה) שֶׁהוּא יֵשֵׁן בָּהֶן — יִחְזְרֶם בְּלִילָה
51 וַיִּמְשְׁכֵם בַּיּוֹם. וּלְשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים):
52 "עַד־בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁכְּבוּנוּ לוֹ" (שְׁמוֹת כב, כה) —
53 זוּ כְּסוֹת יוֹם שֶׁאַתָּה מִחְזִיר לוֹ כָּל־הַיּוֹם; וּכְסוֹת
54 לִילָה שֶׁאַתָּה מִחְזִיר לוֹ כָּל־הַלֵּילָה מִנֵּיָן? תִּלְמוּד
55 לוֹמַר: הָשֵׁב תִּשְׁיב לוֹ אֶת־הָעֲבוֹט (הַמִּשְׁכּוֹן) כְּבֹא
56 הַשֶּׁמֶשׁ (דְּבָרִים כד, יג) מִפָּאן אָמְרוּ: מִמִּשְׁכְּנֵי
57 כְּסוֹת יוֹם בְּלִילָה וּכְסוֹת לֵילָה בַּיּוֹם וּמִחְזִירֵי
58 כְּסוֹת יוֹם בַּיּוֹם וּכְסוֹת לֵילָה בְּלִילָה. וּכְבָר נִתְבָּאָר
59 בְּגִמְרָא מְכוֹת (טז) שֶׁאָמְרוּ: "לֹא־תִבָּא אֶל־בֵּיתוֹ
60 לַעֲבֹט עֲבוֹט" (שם, י) — הוּא לֹא שֶׁנֶּתַק לַעֲשֹׂה
61 (הַמְקִיִּים אֶת הַ"עֲשֵׂה", מִנְתַּק וּמִבְטֵל אֶת הַלֹּא),
62 וְשֶׁהָעֲשֵׂה הוּא אָמְרוּ: "הָשֵׁב תִּשְׁיב לוֹ אֶת־
63 הָעֲבוֹט". וּלְשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשֶׁת כִּי־תִצֵּא שֶׁם): "הָשֵׁב
64 תִּשְׁיב — מִלְּמַד שֶׁמִּחְזִיר לוֹ כְּלִי יוֹם בַּיּוֹם, וּכְלִי
65 לֵילָה בְּלִילָה: סְגוּס (שְׁמִיכַת צִמְרִי) בְּלִילָה,
66 וּמִחְרָשָׁה בַּיּוֹם". וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ
67 בְּפָרָק ט' מִ(בְּבֵא) מְצִיעָא (קִיג).

68 המצוה המְשְׁלִימָה מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים — הָאֲזִהְרָה
69 שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַנּוּעַ הַמִּשְׁכּוֹן מִבַּעֲלֹי בִּשְׁעָה שֶׁהוּא
70 צָרִיף לוֹ, אֲלֹא נִחְזִיר לוֹ כְּלִי־יוֹם בַּיּוֹם וּכְלִי־לֵילָה
71 בְּלִילָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה הַמִּשְׁנָה (בְּבֵא מְצִיעָא פֶּרָק ט
72 מִשְׁנָה יג): "מִחְזִיר אֶת־הַכֹּר בְּלִילָה וְאֶת־הַמִּחְרָשָׁה
73 בַּיּוֹם". וְהֵלָא שָׁבָא בְּעֵינֵי זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
74 "לֹא תִשְׁכַּב בְּעֲבוֹט" (שם, יב). וּלְשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשֶׁת
75 כִּי תִצֵּא שֶׁם): "לֹא תִשְׁכַּב וְעֲבוֹטוֹ עִמָּךְ". אֲלֹא
76 מִחְזִיר לוֹ מִה־שָּׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלַעֲדֵי (אֵין לוֹ

1 אָמְרוּ: אִם־כֶּסֶף תִּלְוֶה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּתַבּוּעַ
2 חוֹכָה, אוֹ אֵינוֹ אֲלֹא רְשׁוּת? תִּלְמוּד לוֹמַר: הָעֲבֹט
3 תַּעֲבִיטְנוּ דִּי מִחְסְרוֹ (דְּבָרִים טו, ח) — חוֹכָה וְלֹא
4 רְשׁוּת". וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּכִמָּה
5 מְקוֹמוֹת בְּכַתְּבוֹת (מח.) וּבִ(בְבֵא) בְּתָרָא (ח.).

6 הַמִּצְוָה הַר"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּתַבּוּעַ
7 הַמִּלּוֹה אֶת־הַלּוֹה אִם גִּדַּע שָׁאֵינוֹ יָכוֹל לְפָרוּעַ
8 חוֹבוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׁה"
9 (שְׁמוֹת כג, כד). וּבְגִמְרָא כְּבֹא מְצִיעָא (עה): אָמְרוּ:
10 "מִנֵּיָן לְנוֹשָׁה בִּחְבָרוֹ מִנָּה וְיִודַע בּוֹ שָׂאֵין לוֹ,
11 שֶׁאִסּוּר לַעֲבֹר לְפָנָיו (לִפְנֵי הַלוֹה) כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְכִּירוּ
12 חוֹבוֹתָיו)? תִּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׁה".
13 וּבְמִכְלָתָא (פֶּרֶשֶׁת שׁוֹפְטִים שם): "לֹא־תִהְיֶה לוֹ
14 כְּנִשָּׁה — שֶׁלֹּא תִרְאֶה לוֹ בְּכָל־זְמַן". וְדַע שֶׁלֹּא
15 זֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת הַתּוֹבֵעַ חוֹב הָרְבִית, וּלְפִיכָף
16 אָמְרוּ, שֶׁהַמִּלּוֹה בְּרִבִּית עוֹבֵר גַּם עַל אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה:
17 "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׁה", כְּמוֹ שֶׁאָבָאָר לְקַמָּן.

יום שני י' אדר א' ה'תשע"א

18 מצות עשה קמב.
19 המצוה הקמ"ב — הצווי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְנָגוֹשׁ אֶת־
20 הַנֶּכְרִי וְלִלְחוֹץ עָלָיו בְּתַבִּיעַת הַחוֹבוֹת, כְּדִרְף
21 שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְחַמּוֹל עַל יִשְׂרָאֵל וְהִזְהִירוּ מִלְּנָגוֹשׁ,
22 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶת־הַנֶּכְרִי תִגְשׁ" (דְּבָרִים טו,
23 ג). וּלְשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשֶׁת רֹאה): "אֶת־הַנֶּכְרִי תִגְשׁ
24 — זוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה".

יום שלישי י"א אדר א' ה'תשע"א

25 מצות לא תעשה רלט.
26 המצוה הַר"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמִשְׁכָּן
27 אֶת־הַחֵיב, כְּמוֹ יִדְּיוֹ, אֲלֹא בְּפִקְדַת הַדִּין וְעַל־יְדֵי
28 שְׁלוּחוֹ, וְלֹא שֶׁנֶּפְקֵס אֲנַחְנוּ לְבֵית הַחֵיב בְּעַל כְּרַחוּ
29 וְנִמְשָׁכְנוּ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִבָּא אֶל־
30 בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבוֹט" (דְּבָרִים כד, י). וּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה
31 (בְּבֵא מְצִיעָא פֶּרָק ט מִשְׁנָה יג): "הַמִּלּוֹה אֶת־חֲבָרוֹ
32 לֹא יִמְשָׁכְנוּ אֲלֹא בְּבֵית דִּין וְלֹא יִכְנֹס לְבֵיתוֹ לְטוֹל
33 אֶת־מִשְׁכּוֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּחוּץ תַּעֲמֹד" (שם, יא).
34 וְלֹא זֶה נִתַּק לַעֲשֹׂה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הָשֵׁב
35 תִּשְׁיב לוֹ אֶת־הָעֲבוֹט" (שם, יג), וְכָךְ נִתְבָּאָר בְּפָרָק
36 אַחֲרוֹן בְּגִמְרָא מְכוֹת (טז). וְדַע שֶׁאִם לֹא הִחְזִירוּ

1 תחליף לשימוש) מחמת עניו, כמו שבאר ואמר:
2 "כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו" (שמות
3 כב, כו), וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט'
4 מבבא מציצא (שם).

יום חמישי י"ג אדר א' ה'תשע"א

6 מצות לא תעשה רמא. רמב.

7 המצוה הרמ"א — האזהרה שהזהרנו מלמשכן
8 אלמנה בין עניה בין עשירה, והוא אמרו: "ולא
9 תחבל בגד אלמנה" (דברים כד, יז). ולשון המשנה
10 (בבא מציצא פרק ט משנה יג): "אלמנה בין שהיא
11 עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנני אותה,
12 שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". וכבר נתבארו
13 דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציצא (שם).

14 המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלמשכן
15 כלים שמשמשים בהם בני אדם בהכנת
16 מזונותיהם, כגון כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי
17 הבשול וכלי שחיטת בעלי החיים וזולתם ממה-
18 שכוללו שם דבר שעושים בו אכל נפש, והוא
19 אמרו יתעלה: "לא יחבל רחים ורכב (החלק
20 העליון — ה"רוכב" — של הרחים) כִּי־נֶפֶשׁ הוא
21 חבל" (שם, ו). ולשון המשנה (שם): "לא רחים
22 ורכב בלבד, אלא כל־דבר שעושין בו אכל נפש,
23 שנאמר: כִּי־נֶפֶשׁ הוא חבל". ונשאר שנבאר לך
24 כאן אמרם: "וחיב משום שני כלים, שנאמר:
25 "לא־יחבל רחים ורכב", שאפשר לחשוב על־פי
26 זה שהן שתי מצות, וכל־שכן באמרם (בבא מציצא
27 קטז): "וחיב על הרחים בפני עצמן ועל הרכב
28 בפני עצמו". וענין דבר זה, שכל־הממשכן כלי
29 שעושין בו אכל נפש — הרי זה עובר על מצות
30 לא־תעשה, כמו שנתבאר; ואם משכן כלים רבים
31 שכל־אחד מהם עושין בו אכל נפש — חיב על
32 כל־כלי וכלי, כגון שמשכן כלי טחינה וכלי אפייה
33 וכלי לישה. וזה ממה־שאין צריך לבארו, לפי
34 שהוא דומה למי שחבל בגד אלמנה ואובן ובגד
35 אלמנה שמעון ובגד אלמנה לוי שהוא עובר על
36 כל־בגד ובגד. אבל ענין הדבר במי שחבל שני
37 כלים, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש ואין אחד
38 מהם מספיק לעשיית אכל נפש בלעדי האחר, האם
39 נאמר כיון שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד

40 הרי הם ככלי אחד ויהיה חיב משום כלי אחד;
41 או כיון שהם שני כלים — חיב על כל־אחד
42 ואחד לבדו. לפיכך בארו לנו שהוא חיב עליהם
43 משום שני כלים, אף־על־פי שבשניהם יחד
44 נעשית המלאכה כמו רחים ורכב, שאין טוחנים
45 באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורכב
46 יהיה כמי שחבל ערכת הלישה וספין השחיטה
47 שהם שני כלים שכל־אחד מהם מיוחד למלאכתו,
48 וזהו ענין אמרם: וחיב משום שני כלים, לא שהן
49 שתי מצות. וזה לשון ספרי (פרשת כי תצא) בענין
50 זה שבארתי לך, אמרו: "מה רחים ורכב מיוחדין
51 שני כלים ומשמשין מלאכה אחת וחיבין על זה
52 בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל־שני כלים
53 שמשמשין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו
54 ועל זה בפני עצמו". ענין הדבר ובאורו: אף־על־
55 פי שמשמשין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו
56 ועל זה בפני עצמו. ואם עבר ומשכן — מוציאם
57 מידו ויושב לבצעלו, ואם אבד או נשרף קדם
58 שיחזירונו — לוקה. וכך הדין בבגד אלמנה וכבר
59 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציצא.

יום שישי י"ד אדר א' ה'תשע"א

60 מצות לא תעשה רלה.

61 המצוה הרל"ה — האזהרה שהזהרנו מלהלות
62 ברבית, והוא אמרו יתעלה: "את־כסף־לא־תתן
63 לו כנשך (בצורה כזו הנושכת גם ממון שלא היה
64 בכלל החוב) וכמרבית (שהפירות מתרבים
65 ומתווספת כמות שלא היתה בכלל החוב) לא־תתן
66 אִכְלָךְ" (ויקרא כה, יז). ושני לאוין אלו באו בענין
67 אחד (ונאמרו) לחזוק (ליתר תוקף), שהמלוה
68 ברבית יהיה עובר בשני לאוין. לא שהם שני
69 ענינים (אף שבפשטות הכתובים מדובר בשני ענינים:
70 'נשך' — ריבית ממון ו'תרבית' — ריבית האוכל —),
71 לפי שהנשך הוא הרבית והרבית הוא הנשך.
72 ובגמרא בבא מציצא (ס:): אמרו: (אף שהמקובל
73 להשתמש לגבי ממון במילת 'נשך' ובאוכל 'תרבית'
74 בכל זאת) אי אתה מוצא נשך בלא תרבית ולא
75 תרבית בלא נשך (כי במציאות הדברים שייכים בשני
76 סוגי הריבית), ולמה חלקו הפתוב? לעבור עליו
77 בשני לאוין. ושם אמרו "דאורייתא נשך ותרבית

שבת קודש ט"ו אדר א' ה'תשע"א

מצות לא תעשה רלו.

1 חָדָא מִלְתָּא נִנְהוּ (דבר אחד הם). וְעוֹד אָמְרוּ שָׁם:
2 הַשְׁתָּא דְכְתִיב, אֶת-כֶּסֶף לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ
3 וּבְמִרְבִּית — קָרִי בֵּה (המילים "נשך ומרבית"
4 נקראים מלעיל ומלרע): אֶת-כֶּסֶף לֹא-תִתֵּן לוֹ
5 בְּנִשְׁךְ וּבְמִרְבִּית, וּבְנִשְׁךְ וּבְמִרְבִּית לֹא-תִתֵּן
6 אֲכֻלָּךְ, וְיִהְיֶה כָּל-הַמְלֻוֶּה בְּרִבִּית כֶּסֶף אוֹ פְּרוֹת
7 עוֹבֵר עַל שְׁנֵי לְאוּיָן, נוֹסֵף עַל שְׁאָר לְאוּיָן שְׂבָאוּ
8 גַם כֵּן בַּמְלֻוֶּה, לְחִזּוּק, לְפִי שְׂכָר נִכְפַּל לֹא זֶה
9 בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמַר: "אֶל-תִּקַּח מֵאֲתוֹ נִשְׁךְ
10 וְתִרְבִּית" (שם, לו) וְנִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא בְּבֹא מְצִיעָא
11 (סא.), שְׁגַם לֹא זֶה לַמְלֻוֶּה הוּא, אֶלָּא שְׂכָל-אֵלוֹ
12 לְאוּיָיִ תִּירִי, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּכָלל הַתְּשִׁיעִי, לְפִי
13 שְׂכָלָם בְּעִנְיָן אֶחָד נִכְפָּלוּ, וְהוּא שְׁהִזְהַר הַמְלֻוֶּה
14 מִלְּהֻלוֹת בְּרִבִּית. וּכְבָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצְוֶה זוֹ
15 בְּפֶרֶק ה' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

16 שבת קודש ט"ו אדר א' ה'תשע"א
17 מצות לא תעשה רלו.
18 המצוה הרלו — האזהרה שהזהר גם הלל
19 מללות ברבית. לפי שאלו לא בא לאו ללל
20 מללות ברבית היה אפשר לסבר שיהא המלל
21 עובר מפני שהוא חומס ואין הלל עובר, כי הוא
22 רק הסכים להיות נחמס, והיה זה דומה לאונאה
23 שעובר המאנה, לא המתאנה. לפיכך בא הלאו גם
24 ללל שלא ילל ברבית, והוא אמרו יתעלה:
25 "לא-תשיך לאחיד נשך כסף נשך אכל" (דברים
26 כג, כ), וכא הפרוש: לא תנשך לאחיד. ובפרוש
27 אמרו בגמרא בבא מציעא (עה): "לל עובר
28 משום לא-תשיך ומשום ולפני עור לא תתן
29 מכשל" (ויקרא יט, יד), כמו שנבאר בשנזכיר אותה
30 מצוה (לא תעשה רצט).

המשך מעמוד כט

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תשא

ישראל לא יכלו להסתכל בפני משה, ומזה החטא של עגל הנמשך שברון הלוחות, ונמשך אחר כך בכל דור ודור, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין קב, א. וראה רש"י חוקת יט, כב; ירושלמי תענית פ"ד ה"ה), אין לך פקידה שאין בה מעונש העגל, ונמשך עד שבא חורבן הבית. ואז בעונותינו הרבים, אין השם שלם, דהיינו, אותיות ו"ה. ובעת שבירת הלוחות נתבטל הנס של ס' וס', והם נעשית פרוצה. זהו סוד 'מסוה' שה' מפסיק לבין קירון אור פנים, שהם מ"ס, 'היתה למ"ס', ס' וס' שבלוחות, ו"ה מהשם, זהו מסוה".

וזהו 'איכה' ישבה בדד העיר' (איכה א, א), ראשי תיבות 'איבה', הכתוב בנחש (בראשית ג, טו) 'ואיבה אשית', כדאיתא בזהר איכה (זהר חדש, דף צ"א ע"ב), שגבר הנחש עד שהחורבן הבית, ומסיים 'למס', וכבר כתוב למעלה (אות רמט) באריכות הרמז של זה. 'והנחש' (שם שם, א), ניתוסף ו"ה – 'והנחש', שהנחש גרם אין השם שלם, ו"ה חסר, זהו מסוה". ולעתידי יתוקן זה ויחזור קירון אור.

של"ה

אחד ואחד, והוא בחי' יחידה שבנפש, וכן מובא גם מהמבואר באגה"ק¹⁷ ע"פ¹⁸ פדה בשלום נפשי, שישנו גאולה הפרטית שבכל אחד ואחד. והכח על גאולה הפרטית וביאת המשיח הפרטי שבכל אחד הוא ממושה רבינו, שהוא הנותן כח לגלות את משיח הפרטי, ועד שעי"ז באים לגאולה הכללית ע"י משיח הכללי, בחי' יחידה הכללית¹⁹. ולכן, כשם שמושה רבינו הגיע גם למעלת התשובה, כמו כן פועל הוא מעלת התשובה אצל כל בני".

ספר המאמרים ה'תשכ"ב, ממאמר ד"ה כי תשא (הנחה בלתי מוגה)

לד, לג – ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה

ט. אמרו רבותינו ז"ל (שבת קד, א), ס' וס' שבלוחות בנס היו עומדים, אבל בחורבן הבית אמר (איכה א, א) 'היתה למ"ס'.

וזהו סוד 'מסוה' משה' (שמות לד, לג), כי כשחטאו

19) ספר ארבע מאות שקל להאריז"ל (ע' רמא – בהוצאת ירושלים תשמ"ה). רמ"ז לוהר ח"ב מ, ב, ח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה ח"א ע"י רסו. תרח"ץ ע' ר. ובכ"מ.

17) סוס"ד.

18) תהלים נה, יט.

שמואל-א כה כח-לו

כח שֶׁאֵין נָא לַפֶּשַׁע אֲמַתְךָ כִּי עָשָׂה־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְאֹדְנִי בֵּית נַאֲמָן כִּי־מַלְחָמוֹת יְהוָה אֲדֹנִי נִלְחָם וְרָעָה לְאַתְמָצָא בְךָ מִיָּמֶיךָ: כט וַיָּקָם אָדָם לְרֹדְפֶךָ וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשְׁךָ וְהִיתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה | בְּצִרּוֹר הַחַיִּים אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נֶפֶשׁ אִיְכָיֶךָ יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כָּף הַקֶּלֶעַ: לו וְהִוָּה כִּי־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְאֹדְנִי כָּל אֲשֶׁר־דָּבָר אֶת־הַטּוֹבָה עָלֶיךָ וְצוֹךְ לִנְגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל: לא וְלֹא תִהְיֶה זֹאת | לְךָ לְפִוְקָה וּלְמַכְשׁוֹל לִבִּי לְאֹדְנִי וּלְשִׁפְדֵּךְ־דָם חֲנָם וְלַהוֹשִׁיעַ אֲדֹנִי לוֹ וְהֵיטֵב יְהוָה לְאֹדְנִי וְזָכַרְתָּ אֶת־אֲמַתְךָ: לב וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַבְיָגַל בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלַחְךָ הַיּוֹם הַזֶּה לְקָרְאֹתִי: לד וּבְרוּךְ טַעַמְךָ וּבְרוּכָה אַתָּה אֲשֶׁר כָּלַתְנִי הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא בְדָמַיִם וְהוֹשַׁע יְדֵי לִי: לה וְאוֹלָם חִי־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִנְעָנִי מִהָרַע אֲתָךְ כִּי | לֹולִי מִהָרַת וּתְבֹאֹתִי (וּתְבֹאֹת קרי) לְקָרְאֹתִי כִּי אִם־נֹתֵר לִנְבָּל עַד־אֹר הַבֶּקֶר מִשְׁתֵּיִן בְּקִיר: לה וַיָּקָח דָּוִד מִיָּדָה אֶת אֲשֶׁר־הִכְיָאָה לוֹ וְלָהּ אָמַר עָלִי לְשָׁלוֹם לְבִיתְךָ רֵאִי שְׁמַעְתִּי בְּקוֹלְךָ וְאִשָּׁא פָּנֶיךָ: לו וּתְבֹא אֲבִיגַיִל | אֶל־נָבָל וְהִנֵּה־לוֹ מִשְׁתָּה בְּבֵיתוֹ כִּמְשִׁתָּה הַמְּלֶכֶךְ וְלִבִּי נָבָל טוֹב עָלָיו וְהוּא שָׂכַר עַד־מָאֹד וְלֹא־הִגִּידָה לוֹ דָּבָר קָטָן וְגָדוֹל עַד־אֹר הַבֶּקֶר:

רש"י

זאת, לא יהיה לך פתחון פה לרדות אדם לדורות הבאים על שפיכות דמים: ולהושיע אדני לו. שתנקום אתה את נקמתך: (לג) כליתני. מנעת אותי, כמו (תהלים מ יב): לא תכלא רחמִיךָ; לא יכלה ממך (בראשית כג ט): והושיע ידי לי. מוסב על מבוא בדמים, מ"ם של מבוא מחוברת על והושיע, כמו מבוא בדמים ומהושיע ידי לי:

מצודת ציון

(כח) שא. ענין מחילה: נאמן. מתקיים, כמו (ישעיהו כב כג): יתד במקום נאמן: (כט) צרורה. ענין קשירה, כמו (בראשית מב לה): צרור כספו: יקלענה. ענינו השלכה בהכלי העשוי כעין מקל ובראשו כעין כף, ובו יניחו האבן הנזרק, ולזה קרוי כף הקלע: (לא) לפוקה. אף הוא ענין מכשול, כמו (נחום ב יא): ופיק ברכים: (לג) טעמך. דבורך ועצתך, כמו (איוב יב ט): וטעם זקנים יקח: כליתני. מנעת אותי: (לד) ואולם. אבל באמת: לולי. אם לא: (לה) ואשא פניך. ענין הדור פנים, למלאות השאלה: (לו) טוב עליו. רוצה לומר שמח:

מצודת דוד

(כח) שא נא וכו'. הקדימה לשאול מחילה, אם תכשל בלשונה לדבר מה מול כבודו: כי עשה יעשה. זה ראשית אמריה תאמר, הן ידעתי שה' יעשה לאדוני בית נאמן ומתקיים, ועד עולם לא תוסר המלוכה מביתו, לא כשאול שיוסר המלוכה מזרעו: כי מלחמות ה'. כל מלחמתך המה מלחמות ה', לעשות נקמה בפלשתים, אבל לא תמצא בך רעה מימך ללחום ולהרוג אנשים מישראל כאשר עשה שאול שהרג כהני נוב, ולזה סרה משאול, ולא תוסר ממך: (כט) ויקם אדם. רוצה לומר: עם שקם שאול לרדוף וכו' ויכול היית להרגו במערה, עם כל זה לא שלחת בו יד, ורעה

לא נמצא בך מימך: והיתה נפש אדוני. ובעבור זה תהיה נפש אדוני צרורה בצרור החיים הנצחיים הרוחניים, אחר הפרדה מן הגוף: את ה'. להיות חוזרת למקום אשר ממנה חוצבה: יקלענה. תהיה משוטטת נעה ונדה, כהאבן הקלוע בכף הקלע, ואמרה זאת להחניפו, ולבל ישפוך דמי ישראל כמו שאול: (ל) את הטובה וכו'. וחוזרת ומפרשת וצוך לנגיד וכו': (לא) ולא תהיה זאת לך לפוקה. רוצה לומר: כשתמלוך, לא יזיק לך כלל דברי חרפת נבל להיות מבוזה בעבור זה בעיני העם, ואפילו למכשול לב אדוני לא יהיה, כי לא תחוש אז לדברי נבל כזה, וכאשר לא תמיתוהו, תוסר מן הקלון, כי לא יאמר אז עליך שדרכך לשפוך דם חנם ולהושיע לעצמך בכח זרועך, וכאלו אמרה הן עתה עוד היותך נרדף בהרים מפני שאול, חושש אתה לחרפת נבל, אבל לא תחוש במה שיאמרו שאתה שופך דם חנם ומושיע לעצמך בכח זרועך, היות עכשיו אין מעלתך גדולה כל כך לחוש לדברים כאלה, אבל לאחר שתמלוך, נהפוך הוא. (והנה באמת בהבנת הדברים האלה, אליה וקוץ (כח), בהקטין עתה מעלתו, ולזה שאלה בראשית אמריה: שא נא לפשע אמתך): והיטב ה' לאדוני. רוצה לומר: הן ידעתי כאשר ייטיב ה' לאדוני וימלוך כאות נפשו, זכור תזכור את אמתך, להחזיק לי טובה על העצה היעוצה, למנוע מבוא בדמים: (לג) מבוא בדמים. מבוא בעון שפיכת דם, ובתשועת ידי לעצמי: (לד) חי ה'. הריני נשבע חי ה' וכו' שמנע אותי מהרע לך, רצה לומר: לביתך ולכל אשר לך: כי אם נותר וכו'. אז יחול עלי עונש שבועה:

תהלים יד א-ז

יָד אֶל־מִנְצָה לְדֹר אָמַר נָבֵל בָּלְבוּ אֵין אֱלֹהִים הַשְׁחִיתוּ הַתְּעִיבוּ עֲלֵיָהָ אֵין עֲשֵׂה־טוֹב: ב יְהוָה מִשְׁמִים הַשְׁקִיף עַל־בְּנֵי־אָדָם לְרֹאוֹת הַיֵּשׁ מִשְׁכָּל דִּישׁ אֶת־אֱלֹהִים: ג הַכֹּל סָר יַחְדּוֹ נֶאֱלָחוּ אֵין עֲשֵׂה־טוֹב אֵין גַּם־אֶחָד: ד הֲלֹא יִדְעוּ כָּל־פְּעָלֵי אֲנוֹן אֲכָלִי עֲמִי אֲכָלוּ לֶחֶם יְהוָה לֹא קָרָאוּ: ה שָׁם | פָּחַדוּ פָּחַד בִּי־אֱלֹהִים בְּדֹר צָדִיק: ו עֲצַת־עֲנִי תִבְיֹשׁוּ כִי יְהוָה מַחְסֵהוּ: ז מִי־יִתֵּן מִצִּיּוֹן יִשְׁעַת יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹב יְהוָה שְׁבוֹת עֲמֹו יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל:

רש"י

לא קראו. לא חשבוהו ולא זכרו נפלאותיו ונוראותיו במשתייהם ונשתמשו בכליו, ורבותינו פירשו כל שלא היה גזול את ישראל לא היה טועם טעם ערב במאכלו, אוכלי עמי נדמה להם כאוכלי לחם שטעמו טעם מאכל ערב: (ה) שם פחדו פחד. שנשתלם גמולו לבלשצר וכו': כי אלהים בדור צדיק. בדורו של יכניה שהיו צדיקי: (ו) עצת עני תבישו. אתם אומרי שעתם של ישראל כושה על שהם בוטחי בה' כי ה' מחסהו: (ז) מי יתן. אז יקרב היום שיתן מציון ישועת ישראל ואז יגל יעקב ישמח ישראל:

מצודת ציון

(א) נבל. אדם פחות ושפל: עליה. פעולה: (ב) השקיף. ענין הבטה: (ג) נאלחו. נבאשו כמו נתעב ונאלח (איז ט"ו): גם. הוא כענין אפילו: (ז) בשוב. ענין ההשקט כמו בשובה ונחת (ישעיה ל'): שבות. מלשון שבי:

למחות בדבר: דורש. להיות דורש וחוקר את אלהים ר"ל לדעת שיש אלהים שופטים: (ג) הכל סר. כולם סרו מדרך הטובה: יחדיו. כולם יחד קלקלו מעשיהם: (ד) הלא. ר"ל איך יאמרו אין אלהים הלא יש לדעת לפעלי האון שמה שאוכלים את עמי כמו שאוכל את הלחם הוא בעבור אשר עמי לא קראו לה': (ה) שם. שהרי שם בירושלים עצמה בעת בוא עליה סנחריב הלא פחדו שם פחד כי נפלו פגרים מתים וארז"ל שנבוכדנאצר עצמו היה עמהם והיה מאותם שנשתיירו: כי אלהים. הפחד ההוא היה על כי ה' היה בהדור ההוא שהיה דור צדיק אבל בימי נבוכדנאצר היו רשעים ולמה לא עזרם ה' אבל אין דבר נופל במקרה: (ו) עצת עני. אתם מביישים עצת עם עני שאומר בעצתו אשר ה' מחסהו כי תכחשו לומר אין אלהים: (ז) מי יתן. הלואי שתבוא מהרה תשועת ישראל מהשוכן בציון: בשוב. בעת אשר ישקטי ה' את בני השבים ר"ל שיהיה ניכר לכל אשר ה' השקטים: יגל. אז ישמחו כי הצליחו בעצתם לחסות בה' ובעל כרחך יודו להם:

יהל אור

מיראת שמים אלא כי בעשיית מאיר הבינה הנק' תשובה ובפרט ביוהכ"פ יום הסליחה שהוא בחי' מי יתן טהור מטמא אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך אנכי מי שאנכי ע"פ וטהר לבנו כו'. וזשארז"ל באברהם ע"פ וה' ברך את אברהם בכל שהשליטו ביצרו והיינו שהטעימן מעין עוה"ב שאז מי יתן והי' לבבם זה כו' ועמ"ש לקמן רס"י ט"ו ועמ"ש ע"פ מארז"ל אשריכם ישראל מי מטהר אתכם כו' מקוה ישראל ה'. דיש לפרש שבחי' מי מטהר אתכם כי מי דא עתיקא המתגלה בבניה ונק' מקוה ישראל ד' יודין דע"ב הנמשכים בבניה זהו מ' סאה וזהו ד' יודין שבס"ת אני לדודי ודודי לי שהם ארבעים יום שהי' משה בהר מר"ח אלול עד יוהכ"פ ולכן מי דוקא מטהר אתכם כי בחי' מי דא עתיקא יתן והי' לבבם זה להם ליראה אותי כו' ועפ"ז אנו מבקשים וטהר לבנו כו' ע"י מקוה ישראל ה'. וע' באגה"ק סד"ה והי' מעשה הצדקה שלום בענין ועבודת הצדקה השקט ובטח:

(א) אמר נבל בלבו וגו'. שני מזמורים אמר דוד בספר זה בענין א' הראשון על נבוכדנצר והשני (לקמן ג) על טיטוס הרשע זה נתנבא על נבוכדנצר שעתיד ליכנס להיכל ולהחריבו ואין א' מכל חיילותיו מוחה בידו: אין אלהים. ואעלה על במתי עב (ישע' יד): השחיתו התעייבו עליה. מעללים: (ג) הכל סר וגו'. אין איש בחיילותיו מוחה בידו: נאלחו. נהפכו לקלוקל: (ד) הלא ידעו. הלא סופם ידעו מה שעלתה בהם: אוכלי עמי. זרעו של נבוכדנצר. אכלו לחם. עשו משתה (דניאל ה) בלשצר מלכא עבד לחם רב: ה'

מצודת דוד

(א) אמר נבל. נבזוראדן המחריב את בית המקדש אמר בלבו אין אלהים הכל לפי המקרה: השחיתו. הוא ועמו ואמר הכל בלשון עבר כי במראה הנבואה רואה כאלו כבר עשוי: התעייבו עליה. עשו מעשים תעובים ואין בהם מי שיעשה טוב: (ב) השקיף. לראות במעשה העם ההוא: היש משכיל.

למחות בדבר: דורש. להיות דורש וחוקר את אלהים ר"ל לדעת שיש אלהים שופטים: (ג) הכל סר. כולם סרו מדרך הטובה: יחדיו. כולם יחד קלקלו מעשיהם: (ד) הלא. ר"ל איך יאמרו אין אלהים הלא יש לדעת לפעלי האון שמה שאוכלים את עמי כמו שאוכל את הלחם הוא בעבור אשר עמי לא קראו לה': (ה) שם. שהרי שם בירושלים עצמה בעת בוא עליה סנחריב הלא פחדו שם פחד כי נפלו פגרים מתים וארז"ל שנבוכדנאצר עצמו היה עמהם והיה מאותם שנשתיירו: כי אלהים. הפחד ההוא היה על כי ה' היה בהדור ההוא שהיה דור צדיק אבל בימי נבוכדנאצר היו רשעים ולמה לא עזרם ה' אבל אין דבר נופל במקרה: (ו) עצת עני. אתם מביישים עצת עם עני שאומר בעצתו אשר ה' מחסהו כי תכחשו לומר אין אלהים: (ז) מי יתן. הלואי שתבוא מהרה תשועת ישראל מהשוכן בציון: בשוב. בעת אשר ישקטי ה' את בני השבים ר"ל שיהיה ניכר לכל אשר ה' השקטים: יגל. אז ישמחו כי הצליחו בעצתם לחסות בה' ובעל כרחך יודו להם:

ז מו יתן מציון. עמה"מ ש"א ד"א ע"ד פ' שזהו ע"י גילוי בחי' ע"י. במדרש תלים כל הברכות כו' כולם מציון כו' את מוצא שני פעמים כתיב בספר תלים מי יתן מציון אחד בספר ראשון ואחד בספר שני. ס"י נ"ג ז'. ולמה א"ר לוי הרב אמר אחד מי יתן והי' לבבם כו' והתלמיד אמר ומי יתן כל עם ה' נביאים כו' לעוה"ב שניהם מתקיימים. עמ"ש מזה בלק"ת בביאור על בשעה שהקדימו ישראל נעשה. ויש לפרש ע"פ מ"ש הבחי' פ' ואתחנן ע"פ מי יתן דבחי' מי זהו הנק' מעל שמים והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. שאינו תולה כ"א בבחי' מעל שמים זהו העוה"ב בינה שער החמשים כו'.

ולכן דוקא לע"ל יהי' גילוי בחי' מי. כי עכשיו כנור של שבעת נימין היינו ז"ת ולימוהמ"ש יהי' של שמונה נימין שהוא המשכה מהבינה וכמ"ש בס' י"ב ע"פ למנצח על השמינית ס"ג. ומזה יובן מה שאנו אומרים ברה"ו ויוהכ"פ וטהר לבנו לעבדך באמת דלכאורה הלא הכל ביי"ש חוץ

יהל אור

דק"ע ע"א ומספר את רובע ישראל זהו ישועתו של המשפיע. ע' בזהר בלק דר"ד בפ' רובע ישראל דקא' על היסוד. וזהו"ע בשוב ה' ציון הנד' בזהר בשלח דנ"ה. והיינו ע"י הארת הכתר כמ"ש בענין אל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל כו' ואפ"ל שכנגד המקבל נאמר יגל יעקב וכנגד המשפיע נאמר ישמח ישראל:

(ג) **בחי' פ'** ויחי ויגוע יעקב ענין יגל יעקב כו'. בשלח פ"ו ב' ע"פ ויהי לי לישועה אבל גאולה העתידה שאין אחריה גלות נק' ישועות שנאמר מי יתן מציון ישועות ישראל. בפ' בהעלותך ע"פ ומי יתן כל עם ה' נביאים יתכן לומר כי רמז משה בכאן ימוה"מ כו' ומצאתי רמז לזה בספר תלים בפסוק מי יתן מציון כו' בפ' ואתחנן ע"פ מי יתן והי' לבבם זה כו' ע"ש דהיינו בחי' עלה במחשבה שהוא כתר כו'. ש"ך פ' בהעלותך ע"פ ומי יתן כו':

(ד) **רבות ר"פ** קדושים קצ"ב. שכל הברכות כו' מציון כו' מי יתן מציון כו'. מד"ר באיכה דע"ב ד' ע"פ ויבער ביעקב. כשהפורעניות כו' וכשהטובה באה אין מרגיש בה אלא יעקב דכתיב יגל יעקב ישמח ישראל:

(ה) **ילקוט פ'** ואתחנן דרס"ה ד' רמז תתל"א ע"פ מי יתן והי' לבבם זה. כדברי המדרש תלים הנ"ל סעי' א'. בילקוט בישעי' קפיטל מ"ח ע"פ שמע אלי יעקב עבדי וישראל מקוראי יגל יעקב וישמח ישראל. יגל אברהם יצחק ויעקב לא נאמר אלא יגל יעקב כו' ע"ש. ומשם יובן המד"ר דאיכה הנ"ל סעי' ד'. ויש להעיר מפסוק וזכרתי את בריתי יעקוב. וע' מכו"ז בילקוט במקומו תלים קפיטל י"ד רמז תרס"ג. וע' עוד בילקוט באיכה רמז תתרי"ד. ועמ"ש מענין מי יתן מציון בלק"ת בדרושי חגה"ש סד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע בענין מי גלה לבני רז זה. ומש"ש פ' שלח בביאור ועתה יגדל נא כח בפ' אד' מי יעמוד. ומ"ש בד"ה אלה פקודי המשכן פ"ה מענין מי ברא אלה. ובד"ה והי' מספר בנ"י. בהביאור פ"ה בענין פלג אלקים כו' מי ברא אלה. ועמ"ש סד"ה זאת חקת התורה ויקחו אליך פרה. בהביאור בסופו בענין פירוש הפסוק מי יתן טהור מטמא לא אחד יחידו של עולם. וע' בפרדס ערך מי. ובמא"א אות מ"ם סעי' ס"ח מי נקרא בינה עילאה והי"נ הביא מ"ש מזה בזח"א ר"פ בראשית ובפ' פקודי דרל"א ב' ובת"ז תקון מ"ט דפ"ח ע"ב וע' זח"ג בלק דקפ"ה ע"ב:

עמ"ש עוד מענין מעלת ציון שארז"ל במד"ר ר"פ קדושים ברכה מציון ישועה מציון תורה מציון וכו' וכנ"ל. בביאור מאמר הזהר ר"פ נח בענין נח אצטרף לתיבה לאתחברא עמה. שעי"ז דוקא נמשך קיום אלה תולדות נח כו'. כי כמו התהוות ולד בצלם אלקים מהטפה שנק' טפה סרוחה במשנה פ"ד דאבות זהו ברחם האם דוקא. שבה ניתן הכח הזה עיין בד"ה הבאים ישרש ובהביאור כמו כח הצומח שניתן בארץ להצמיח אילן מלא פירות מהגרעין. וזהו לפי שנעוץ תחלתן בסופן דוקא. באג"ה ד"ה איהו וחיוהי.

וכמ"כ זהו"ע מי יתן מציון. כי ציון יש לפרשו יסוד דנוק' כמ"ש בזח"ג סוף האדר"ז דרצ"ו ע"ב ובבחי' זו דוקא ניתן הכח מבחי' מי להצמיח ישועה וברכה ותורה וטל כו':

(ב) **עו"ש** במדרש תלים משל לבן מלך שארס בת מלך כו' המכוון כי יחוד העליון זהו ישועה להמשפיע ולהמקבל כנודע מענין הצדיק אבד כו' ובענין בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו דוקא וכמ"ש בזהר ויקרא ד"ה ע"א ע"פ גדול ה' כו' בעיר אלקינו. אימתי אקרי קוב"ה גדול בזמנא דכנסי' משתכחת עמי' הה"ד בעיר אלקינו כו' דמלכא בלא מטרונתא לאו הוא גדול כו'. היינו ע"ד אין נותנין פרנסה לאדם אלא בשביל אשתו כו'. ע' בפרק הבע"י דס"ב סע"ב. ובמשה כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל כו' ועמ"ש מזה לקמן סי' מ"ח ע"פ גדול הוי' ומהולל מאד בעיר אלקינו ושם סעי' ד'. משא"כ בגלות נאמר וישח אדם וישפל איש וארז"ל פב"ת דסוטה דמ"ח סע"א שגורמין שפלות לשונאו של הקב"ה ואין איש אלא הקב"ה כו' ע"ש. ושפלות זו היינו שאין נראה גילוי אלקות בעולם. גם בחי' עת אשר שלט האדם כו'. משא"כ הגדולה זהו כשיש גילוי אלקות כמשארז"ל פב"ת דברכות דנ"ה סע"א תנא משם ר"ע לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף. ולכן אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו עיר היינו עולם הדבור. וכשמאיר הדיבור עליון דאצילות זהו גילוי אלקות. משא"כ כשנמשך ע"י אתון זעירין דהיינו ע"י מט"ט שרו של עולם שנק' נער וקטנות כו'. גם ע"ד שארז"ל שאין השם שלם כו' היינו שאין י"ה מאיר בבחי' ו"ה. וזהו"ע לאו הוא גדול כו'. ולכן הגאולה נק' ישועתו של הקב"ה ועמ"ש מזה בפ' נצבים וכ"ש שזהו ישועתו של כנסי'. ע"כ כנגד זה נאמר ב"פ מי יתן כו'. ועמ"ש ע"פ ברזל בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו. במד"ר ויצא ר"פ ס"ט. אין ת"ח מתחדד כו'. וע"ד ומתלמידי יותר מכולם. א"כ ע"י היחוד המשפיע ומקבל נוסף אור בהמשפיע. כי היחוד ע"ד כי אל דעות השפעת ד"ע בר"ת עי"ז נוסף אור גם בדעת עליון כו' מאור א"ס ב"ה ע' בסש"ב ס"פ מ"ו ועמ"ש ע"פ מי מנה עפר יעקב כו'. והנה המשפיע והמקבל נק' זכור ושמור. וא"כ בחי' מי הנותן ישועתם זהו"ע זכור ושמור בדבור א' נאמרו. וז"ש במדרש שם מי מעכב כו' ר"ל כי יחוד זה דוונ' הרי צ"ל נמשך מע"ק. וכדרך שנתבאר ע"פ ואני תפילתי לך ה' עת רצון שזה נמשך כשיש עת רצון והיינו רצון העליון שהוא כתר. וזהו ואתה נותן להם את אכלם בעתו וכמ"ש מזה בלק"ת פ' מטות סד"ה עיני כל אליך ישברו וזהו כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה בישעי' סי' ס"ג ד' וארז"ל בסנהדרין דצ"ט ע"א ללבי גליתי לאברי לא גליתי כי ליבא היינו בינה ששם התגלות עתיק וזהו ללבי גליתי כו' משא"כ לאברי היינו ז"א רמ"ח אברים דמלכא לא גליתי כו' וכן לפומא שהוא מל' פה כו'. ובילקוט איתא פ"י גם את העולם נתן בלבם העלם מה שלאברי לא גליתי. ואיך הוא בלבם י"ל ע"ד ויחד לבבנו המבואר בלק"ת פ' בלק בד"ה מי מנה פ"ב. דהיינו אם עושי' תשובה נגאלין כו' זכו אחישנה כו'. וענין כי יום נקם שימחה זרעו של עמלק כי צ"ל תחלה ובערת הרע מקרבך וכמ"ש בלק"ת סד"ה וידעת היום דרוש הראשון ובהביאור ע"פ כי על כל כבוד חופה. אז יוכל להאיר גילוי סוכ"ע בבחי' פנימי'. וזהו מי יתן מציון כו' וכענין מ"ש ע"פ מי יתן כחא לי. ואפ"ל זהו"ע מי מנה עפר יעקב היינו כנסי'. זהו ישועתו של המקבל. וע' מענין עפר בזהר וישלח

רש"י

עין יעקב

תחלתו וסופו. וב"ש שיש לו עוד בינתים: קודם השמש. עם יעמול בתורה שקדמה לשמש יש יתרון: לצוות. [צוותא] שלא"ץ: מהולל. משובח: משחוק שמשחק עם הרשעים. שנותן להם שעה משחקת כדי להאכילן חלקם ולטורדן מן העוה"ב: שמחה של מצוה. כגון הכנסת כלה: שחוק שחוק ממש שאין דעת שחוק מיושבת ואפילו אינה של לצון מ"מ אין בו ישוב:

דף ל עמ' ב אמר רב יהודה בריה דרבי שמואל בר (שילא) [שילת], משמיה דרב: בקשו חכמים לגנו³⁹⁴ ספר קהלת³⁹⁵, מפני ש³⁹⁶ דבריו³⁹⁷ סותרין זה את זה, ומפני מה לא גנזוהו³⁹⁸? מפני שתחלתו דברי תורה, וסופו דברי תורה. תחלתו³⁹⁹ דברי תורה, דכתיב⁴⁰⁰: (קהלת א) "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש", ו⁴⁰¹ אמרי דבי⁴⁰² רבי ינאי: תחת השמש הוא דאין לו⁴⁰³, קדם⁴⁰⁴ השמש⁴⁰⁵ יש לו. סופו דברי תורה, דכתיב⁴⁰⁶: (שם יב) "סוף דבר⁴⁰⁷ הכל נשמע⁴⁰⁸, את האלהים ירא, ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם"⁴⁰⁹. מאי⁴¹⁰, "כי זה כל האדם"? אמר רבי אלעזר: כל העולם כלו לא נברא, אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא אמר: שקול⁴¹¹ זה⁴¹², כנגד כל העולם כלו. שמעון בן עזאי אומר, ואמרי לה שמעון בן זומא אומר: לא נברא כל העולם כלו, אלא לצות⁴¹³ ל⁴¹⁴ זה. ו⁴¹⁵ מאי⁴¹⁶: דבריו⁴¹⁷ סותרין זה את זה? כתיב⁴¹⁸: (קהלת ז) "טוב פעם משחוק"⁴¹⁹, ו⁴²⁰ כתיב: (שם ב) "לשחוק אמרתי מהולל"⁴²¹. כתיב: (שם ח) "ושבחתני אני את השמחה", וכתיב: (שם ב) "ולשמחה מה זה עשה"? לא קשיא⁴²², "טוב פעם משחוק"⁴²³ טוב פעם שפועם הקדוש ברוך הוא על⁴²⁴ הצדיקים⁴²⁵ בעולם הזה⁴²⁶, משחוק שמשחק הקדוש ברוך הוא על הרשעים בעולם הזה⁴²⁷. "לשחוק אמרתי מהולל"⁴²⁸ זה שחוק שמשחק⁴²⁹ הקדוש ברוך הוא עם הצדיקים בעולם הבא. "ושבחתני אני את השמחה" זו שמחה של מצוה.

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

שמשמעו, אף הפעם הגרוע, הוא עדיף משמחה, כי השחוק והשמחה עוד יותר גרועים. או במלים אחרות, אין גרוע משמחה! (420) במקום אחר. (421) משבח. ואמרו שדבריו הם. (422) אינם קשים כן בארו את הסתירה: מה שנאמר: (423) כלומר: (424) העברות של. (425) שעשו בטעות, כפתיב: "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז. כ), והם משלמים. (426) על טעיותיהם. (427) ומאפשר להם הצלחה בכל אשר יפנו. בבית המדרש המשיכו לבאר את דברי קהלת ואמרו כי הפסוק הבא: (428) הפננה. (429) ולשמחה ששמח.

(394) את. (395) לא פי הם חשבו ששלמה המלך טעה, חלילה, אלא. (396) במבט שטחי נראים. (397) כאלו שהם. (398) את ספר קהלת? של ספר קהלת הם. (400) מייד בהתחלה: (401) אמרו. (402) בבית מדרשו של. (403) יתרון אבל. (404) לפני. (405) ומעליה. (406) בסוף הספר: (407) [כשאתם יגיע ליום הדין]. (408) [אי-אפשר יהיה להסתיר מאומה, לכן]: (409) מבררת הגמרא: (410) מה הפננה בהוספה: (411) אדם. (412) שיש בו יראת שמים. (413) מסייע יש גורסים: "לצית לזה" (תו"ת קהלת יב. יד), כלומר: דבריו יהיו נשמעים. (414) אדם. (415) שאלו החכמים. (416) מה והיכן. (417) של ספר קהלת. (418) בפסוק אחד: (419) שמחה,

מתרצת הגמרא: **מִדְּרַבָּנָא הוּא** – מה שאמר רב הונא, שאם שייר בבגד
כדי מעפורת, נשאר הבגד טמא, אין זה אלא מגזירת חכמים, שחששו
שלא נטוה את הבגד גם כאשר שייר בו כדי מעפורת, יבואו הבעלים
שלא לקרוע רובו. אבל מדין תורה, אם קרע את רוב הבגד הרי הוא
טהור. ובבגד זה, שמוצה מן התורה לכבסו במקום קדוש, בעוד שם
'בגד' עליו, לא העמידו חכמים את דבריהם, והתירו לו להכניסו
לעזרה אחרי שקרע רובו, אף על פי ששייר בו כדי מעפורת.

שנינו במשנה: **כָּלִי חָרָם שֶׁצִּיצָא בּוֹ** חוץ לקלעים ונטמא, נוקבו ונכנסו
ושוברו במקום קדוש. מקשה הגמרא על דין המשנה: איך אנו
אומרים, שניקב מתחילה את הכלי ואחר כך ישברנו, והרי 'כָּלִי חָרָם
רָחֵמָנָא' – התורה ציותה לשבור את מה ששמו 'כלי', כמו שנאמר
(ויקרא ו כא) 'וְכָלִי חָרָם אֲשֶׁר תִּבְשֹׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר'. וכלי חרס זה שנוקב, **לֹא
כָּלִי הוּא** – איננו 'כלי', ושוב אין מצוה לשוברו.

מתרצת הגמרא: כוונת המשנה היא, **שֶׁנִּיָּקֵב** – שניקבנו רק בשיעור
של 'שורש קָמָן', שבשיעור נקב זה הוא נטוה מטומאתו, ואפשר
להכניסו לעזרה. אבל מכל מקום, לענין מצות שבירה עדיין שם 'כלי'
עליו, וראוי לקיים בו מצות שבירה.

שנינו בסיפא של המשנה: **כָּלִי נִחֲשֶׁת [בּוֹ]** שיצא חוץ לקלעים
ונטמא, **פּוֹחֲתוֹ [וּבּוֹ]**, ונכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש. מקשה
הגמרא על דין המשנה: איך אנו אומרים, שניקב את הכלי נקב גדול,
ואחר כך ימרקנו וישטפנו, והרי התורה ציותה למרק ולשטוף את מה
ששמו 'כלי', כמו שנאמר (ויקרא ו כא), 'וְאֵם בְּכָלִי נִחֲשֶׁת בְּשֻׁלָּה וּמָרַק
וְשֻׁטָּף בְּמֵיִם'. וְהָאֵל לֹא כָּלִי הוּא – וכלי זה שנוקב בנקב גדול, איננו
כלי, אלא שבר כלי, ושוב אין מצוה למרקו ולשוטפו.

מתרצת הגמרא: **דִּרְצִיף מְרִצִּיף (הוּא)** – אחרי שפחת את הכלי, מכה
בפטיש על דפנות הכלי סבביבות הנקב, לרדדם, עד שיתפשטו
ויסתמו את הנקב, וישוב הכלי לשלמותו, ושוב יהיה ראוי למצות
מריקה ושטיפה.

הגמרא מביאה דין הקשור למשנה: **אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ, מַעִיל הַקּוֹדֵשׁ**
של כהן גדול, שניתו עליו דם חטאת, ויצא חוץ לעזרה, ואחר כך
אירע **שְׁנִיטָמָא**, אין קורעים אותו כמו שאר בגדים שנטמאו, אלא
בעודו שלם **מְכַנִּסוּ** – מכניס לעזרה את המקום אשר בו נבלע הדם
בבגד, **בְּפָחוֹת מְשֻׁלָּשׁ עַל שְׁלֹשׁ, וּמְכַבְּסוּ** – כלומר, אם נבלע הדם

בבגד, במקום ששיעורו יותר משלש על שלש אצבעות, מכניס פחות
משלש על שלש ממנו, ומכבסו, ומוציא את המקום שכובס, וחוזר
ומכניס פחות משלש על שלש מהחלק שעדיין לא כובס, ומכבסו
ומוציאו, וחוזר ומכניס ומכבס פחות משלש על שלש, עד שיכבס את
כל הדם. והטעם שאינו קורעו, **מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמָר** (שמות כח לב), בענין
מעיל הכהן גדול, **לֹא יִקְרַע** – שאסור לקרעו.

רב אדא בר אבהו מקשה על מה שהצריך ריש לקיש, להכניס
לעזרה מעיל שנטמא, בפחות משלש על שלש: **מִזְתִּיב** – הקשה **רַב
אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה** על דברי ריש לקיש, וכי שיעור הטומאה במעיל,
שהוא בגד עבה, שכל חוט חוט ממנו עשוי משנים עשר חוטים, הוא
שלש על שלש אצבעות, והרי שנינו (כלים פכ"ח מ"ח), **הַעֲבִיב** – הבגדים
שהם עבים ביותר, **וְהָרְבִּים** – בגדים שאינם ארוגים, **אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם
שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ** – אינם מקבלים טומאה בשיעור של שלש על שלש
אצבעות, מפני שאינם ראויים בשיעור זה לשום תשמיש, ואם כן, גם
אם יכניס שיעור של שלש על שלש, לא הכניס שיעור טומאה, ולמה
אמר ריש לקיש שיכניסנו בפחות משלש על שלש.

מתרצת הגמרא: **אֵבֶב אֲבִיבֵן חֲשִׁיבִי** – אמת שחתכת בגד עבה
בשיעור שלש על שלש אצבעות, כשהיא בפני עצמה, אין לה
חשיבות, ואינה מקבלת טומאה. אבל כאן, שמכניס חלק מבגד שלם,
מחמת החיבור לבגד הגדול, יש לו חשיבות ומקבל טומאה כשיש בה
שלש על שלש, ולכן אמר ריש לקיש שיכניס בכל פעם פחות משלש
על שלש.

הגמרא עוברת להקשות על עצם דין המשנה, שמקום הכיבוס הוא
בתוך העזרה: **וְהָאֵל בְּעֵי שִׁבְעַת סַמָּמִין** – והרי לצורך כיבוס דם
חטאת, יש להעביר על הבגד ולשפשפו, בשבעת הסממנים שמו
חכמים (מדה סא–סב) בענין בדיקת דם נדה, **דְּאֵמֵר** – שכן אמר **רַב נַחֲמָן
אִמֵּר רַבָּה בְּרַ אֲבִיבָה, דָּם חֲטָאֵת וּמְרִאֲוֹת נִנְעִים** – כיבוס בגד שניתו
עליו דם חטאת, וכן כיבוסם של מראות נגיע' בגדים, **צְרִיכִין לְהִיּוֹת**
על ידי העברת **שִׁבְעַת הַסַּמָּמִין** שבהם בודקים בגד מדם נדה, ואחד
מהסממנים, הוא מי רגלים, **וְתַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא בענין פטום
הקטורת, 'זהלא מי רגלים יפין לה', **אֲמַלָּא שְׁאִין מְכַנִּסִין מִי רַגְלִים**
לְמַקְדָּשׁ מפני הכבוד, הרי שאסור להכניס מי רגלים לעזרה, ואין
יכובס בעזרה בגד שניתו עליו דם חטאת כהלכתו, בשבעה סממנים.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א'

הגמרא מבארת בדרך אחרת באיזה היסח הדעת מדובר. בידינו
טומאה וטהרה יש הבדל בין 'טמא' ו'פסול'. 'טמא' הוא דרגת טומאה
שבה הטמא מטמא אחרים, ו'פסול' הוא טמא שפסול בעצמו אך אינו
מטמא אחרים. דין קדשים חמור מדין תרומה, בכך שהפסול בתרומה,
טמא הוא לגבי קדשים. מתרצת הגמרא: **אִמֵּר רַבִּי יְרֵמְיָה**, במשנה
בחגיגה מדובר בִּאֹפֶן שֶׁהָאוֹנֵן אוֹמֵר, 'נִשְׁמַרְתִּי מִדְּבַר הַמִּטְמָאִי וְלֹא
נִשְׁמַרְתִּי מִדְּבַר הַפּוֹסְלִי', דהיינו שאומר שאף באנייתו לא הסיח
דעתו מלהישמר מטומאה דאורייתא המצריכה הערב שמש, אבל
לא נזהר לשמור את עצמו מדבר הפוסלו מדרבנן מאכילת קדשים.
וכיון שנשמר מלהטמא, הוא מותר באכילת תרומה וכן באכילת
קדשים, אלא שלקדשים הוא צריך טבילה, שמה נפסל מאכילתם.

הגמרא מבררת את ענין השמירה לחצאין. מקשה הגמרא: וּמִי אֲנִיָּא
נְסִירְתָא לְפָלְגָא – וכי יש שמירה לחצאין, ונוכל לסמוך על שמירתו
באותם דברים שאומר שנשמר מהם.

הגמרא מביאה ראיה מברייתא. משיבה הגמרא: **אֵין** – כן, מצינו דבר
כזה, וְתַנְיָא – וכן שנינו בברייתא, עוֹדְהוּ – מי שהיה עדיין הֶסֶל של
התאנים על ראשו

לחשוש שנטמא בטומאת מת, ו'שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי בְּעֵי' – צריך שיזו
עליו ביום השלישי וביום השביעי כדין טמא מת, **דְּאֵמֵר ו'–** שהרי אמר
רַבִּי יוֹסְמָאִי בְּרַבִּי תַנּוּן אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, אדם טהור שהיה לו הִיפּוֹס
הַדַּעַת צְרִיף הוֹאָה בְּשְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי שְׁמָא נְטָמָא בְּמַת. וקשה, איך
אמרה המשנה שדי לו בטבילה כדי לאכול בקדשים.

מתרצת הגמרא: **לֹא קָשִׁיָא, הָא דְאִפְסָת דַּעְתָּיה מִטְמָא מַת** – בדברי
רבי יוסטאי מדובר שהסיח דעתו מלהישמר אפילו מטומאת מת
החמורה, ולכן יש לחשוש בו לטומאה זו וצריך הואה שלישי ושביעי,
וְהָא דְאִפְסָת דַּעְתָּיה מִטְמָא שְׂרִין – במשנה בחגיגה מדובר שהסיח
דעתו רק מלהישמר מטומאת שרץ, ולכן אינו צריך הזאה.

מקשה הגמרא: הלא מי שהוא **טָמֵא שְׂרִין, טָמֵא מַעֲלִיָּא הוּא** – טמא
גמור הוא מדאורייתא, וְהַעֲרַב שְׁמֵשׁ בְּעֵי – וצריך הערב שמש כדי
להשלים את טהרתו, ואין אמרה המשנה שדי לו בטבילה, ולא
הצריכה גם הערב שמש.

ומוסיפה הגמרא ומקשה: וְעוֹד, אם טעם הטבילה הוא משום
שחוששים שנטמא בשרץ, אֲפִלּוּ תְרוּמָה נְמִי – יהיה צריך טבילה
גם כדי לאכול תרומה, שהרי טמא שרץ אסור באכילתו, ומדוע
נאמר במשנה שם 'צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה'.

זבחים. פרק אחד עשר – דם חטאת דף עמוד א – מתוך מהדרות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

מדרבנן: גזירה דילמא לא אתיא למיקרע רובה אבל מדאורייתא טהורה ומותר להכניסה משום מצות כיבוש: ראה בעיני שחסר מן הספרים דבגי כלי חרס לא שייך לשנוי דמרצץ לא מרצץ והאי שינויא גבי כלי נחשת הוא והכי פריך פוחתו כלי אמר רחמנא והאי לאו כלי הוא בשעת מריקה ושטיפה: ומשני **דרצץ ליה מרצץ**. אחר שפוחתו מכין עליו בקורסו וחורו וס.

וּמִדְרֹגְתָּן הָיָה: כָּלִי הָרָם שִׁנְעָא כּו': 'כָּלִי' אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא כָּלִי הָיָה. שְׁנֵיבָב בְּשׁוֹרֶשׁ קָמֶן: כָּלִי נִחַשְׁתָּ [כו'] פּוֹחַתָּ [וכו']: וְהָיָה, לֹא כָּלִי הָיָה. דְּרִצִּיץ מִרְצִיץ (הָיָה). אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מְעִיל שְׁנִיתָמָא, מְכַנִּים בְּפָחוֹת מִשְׁלֵשׁ עַל שְׁלֹשׁ, וּמְכַבְּסִי מִשּׁוּם שְׁנָאמֹר 'לֹא יִמְרַע'. מוֹתִיב רַב אָדָא בַּר אֲהֵרָה, הָעֵבֶן הַיְּהוּדִים, אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ. אֲנִיב אֲבִיחֶן, חֲשִׁיבִי. וְהָיָה בְּעֵי שִׁבְעַת סֻמְמָנִין, דְּאָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבִיחֶי, דִּם חֲסֵאת וּפְרָאוֹת נִנְעִים, צְרִיכִין שִׁבְעַת סֻמְמָנִין. וְתִנְיָא, אֵלֹא שְׁאֵין מְכַנִּים מִי רַגְלִים לַמִּקְדָּשׁ. וְכִי

עב הוא בדק'יל בסדר יומא (דף עא:) חוץ כפל שנים עשר ואפי' שלש על שלש
 כ'ניס: **אנב אבוהון**, כשהוא מחובר בבגד חשוב ע' ל' ג' ידידה: **והא כע'**, דם חטאת
 שבעה סממנים השננין במס' נדה (דף סא:) לענין כתמים רוק תפל ומי רגלים ותר
 ובורית ואהל וקמנויא ואשלג והיכי מעיילין מי רגלים לעזרה ואמתני' קפרי':
ומראות ננעים, שהזקיק הכתוב נגעי בגדים לכיבוס דכתבי וכבסו את אשר בו הנגע;
ותניא, בפיתוס הקטרת (כריתות ו.) שאין מכניסין מי רגלים למקדש:
 הכי

מיעוט שלא נקרע כדי מעפירת דאם שײר הױ טמא מדרבנן כדמסקינן הבא חדו חײמה מ׳ש וכמו כן קשה בסמוך גבי כלי חרס שניטמא וכו׳ נוקבר כו׳ ודפריך׳ כלי אמר רחמנא האי לא ונראה לפרש כיון שמעיל לו ייחוד לאותו בגד ששייר בו כדי מעפירת שלא הבידיל הקריעה טמאה מכאן ולדבא חשיב הוא כלי ובגד לענין דם חטאת כיון דאין מחוסר מעשה אלא ומשני׳ שרקינן ליה מרציץ אין לפרש כמו רצפינהו מרציץ דפ״ק דשבת (טז טז) פ׳ שיתקן לאור שצריך אלט ע״כ הוא חשיב בגד חרש וכלי חרש ובדילאי איני ראוי וריקץ ליה היינו וקצת תימה מה שײר ארתוי שיעור דרשור קטן לענין חרש וכלי חרש ארתוי שיעור הוא לענין ה קטן לא ואם הוא מיוחד למשקן שיעורו כבתסן ומשקן ובקונטרס פירש דרשור קטן איכא ל (שם דף צה) דכדי׳ שורש קטן וכדי מציאי רימון ופ׳ שם בקונטרס דפליגי לענין הכשר וזרעי משקה ומיהו גם לאותו פ׳ קשה דמתני׳ היא במס׳ עוקצין (פ״ב מ״י) ולדבשורי וזרעים בשור פליגי יש לפרש בדיוק הדאי כלי חרס עשוי לאוכלין ולמשקין שהיי ממשכלו בו חטאת וזה העשוי לאוכלין ולא דמי להא דגרסי׳ במס׳ כלים (פ״ג מ״א) העשוי לכך ולכך מטילין אותו מניחין בו משקין אלא שמניחין בו אוכלין בפני עצמן ומשקין בפני עצמן אבל הבא בקריעה משקה משום דאכתי ראוי לבלשל בה שיכול להניח בשר כנגד הנקב וזה המרק שהוא מיעור שש מרות בכלי חרס משום דנדה וז של שורש קטן קחשיב (זה) לענין הכשר וזרעי ומיהו דשיעור וזיתים ודבנין מדרבנן הוה נחתא כדקאמר

מעיל שנטמא מכניסן בפרחות משלש על שלש ומכנסט. כסוף בירד (שבת דף גז, גזי) כלל הוא דתנן (כלים פרק כו מ"ב) שלש על שלש לטמא מת היינו דוקא בעניים דעבין והרכין והשתא למה לי לאקשרי מהדיחא והא בגדי כהונה בגדי עשירים הם דאין עניוין על שלש מגיין ת"ל והבגד הותם לא מפלגי בין עניים לעשירים לא בקרא ולא בשמעתא וא דבעי שלשה על שלשה לעשירים היינו שטמא ומדרס ביהוד תליא מילתא ואין דרך עני דבטומאת מדרס הוא דמפלגי בין עניים לעשירים דבמט' כלים (פרק כו מ"ב) תנן דבגד מש איירי דאי בעניים הא תנן בפ' (בבא מציעא) בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה על שלשה **מכניסו** פחות משלש. אפילו למאן דאמר בריש כל הפסולין (לעיל דף ל"ב) ביאה במקצת סממניו. פ' בקטרת דאמתניתין פריך וקשה לדעיל הוה ליה לאקשרי ונראה לדריש לשון שטמא ולכבש ע"י צפן אבל מעיל דכדן גדול אינו יכול לכבש ע"י צפן משום דאמרין צפן מכתוב

ומראת נגעים צריכין ו' סממנין ונמין מהם

1 כְּלִי וְשֵׁם כְּלִי עֲלֶיהָ וּבִשְׁקָרָהּ כִּיּוֹן דְּאוּלֵּם שֵׁם
 2 מְשַׁקֵּה (חֲזִיק דָּף עַב) מִיֵּיִר הַחִיתִּיבִּת בְּגֵד דְּעֻלְמָא
 3 עִי'פ'ס שְׁטוּהוּ כּוּן מְהֻרֵּס וּבִפ' הָעוֹר הָרוּרֵס (שֵׁם)
 4 מִגֵּד מִדְּרֵס כְּשִׁדְּהָ ב' ב' מִגֵּד מִגֵּד הַחֲמֻרָה
 5 מִנְּמֻעַ ב' וְאוֹתִי הַחֲזִיקָהּ לִבְטֹל מְהֻרֵּס וְהוּא לֹא
 6 חֲזוּ לִיה וּפְשָׁא לִיה טוֹמָאֵת מִגֵּד חֲדוּיָא לִשְׁלֵשׁ
 7 אֲצַבְעֵת אַבְל בַּחֲזֵרוֹ הָרוּרֵס (שֵׁם) מִיֵּיִר דְּלִכָּא
 8 אִלָּא חֲדָא טוֹמָאֵת אִי מִנְּעַ זֶה בְּלֹא חֲכֻבְדָּהּ אִי
 9 מִגֵּד שְׂרָץ תְּבֻלָּה וְחֹד שְׁמָה הוּא וְכוּלָּהּ טוֹמָאֵת
 10 לְשִׁמְשֵׁל עַל לִשְׁשֵׁי אִתָּא וְקִרְעֵיהָ מְהֻרֵּס לְבִטּוּלָה
 11 שְׁמָה מִנְּעַה וְהוּא לֹא פֶּלַע מִיֵּיִר אִי זֶה שֵׁם
 12 חֲבֵרָא חֲלָקֵל בֵּין טוֹמָאֵת אַחַת לִשְׁתֵּי טוֹמָאֵת
 13 דִּכְיִין שְׁנִשְׂאָר בְּטִילֵית שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ שְׁחֹד
 14 שִׁיעוּר טוֹמָאֵת מִגֵּד הָיִק אִתָּא חֲטוּרָה וּבְחִילָת
 15 הַסּוּגִיָּא פִי שֵׁם בְּקוֹנְטֵרֵס טִילֵית שְׁחֻחֲתִיל בָּהּ
 16 לְקִרְעֵיהָ לְבִטְלָהּ מְחֻרָת טִילֵית מִנְּאֻרָה שְׁאֵין אִי
 17 לְמַלְבָּאֵיהָ אֲשֻׁנָּה אִי שְׁמָה עֲלֶיהָ מִסִּתְרָה

18 וראיין לקבל טומאה טהור מטומאת ראשונה
19 וכן מקבלין טומאה כדאמר באלו טריפות (שם דף
20 ודחתם מיירי כשיחיד השברים אח"כ אבל בלא
21 ידיעה דבגד וטלית מיירי תרייתו בשקועה קרעים
22 קאמר טהורה לגמרי אע"ג שעדיין כל הקריעות
23 קרע וקרע שקרע עד רובה של טלית (בפחות
24 חד ואחד עד סופן ובגן שלא שיר בטלית באתו

25 וְשִׁידֵי בָה כְּדִי מַעֲפֶרֶת וְלִגְבִי חֲטָאת מִקֶּרֶב בְּגֵד
26 וְשָׂתָא אִ"כ לֹא כָלִי הוּא שְׁהִירִי מִיִּשְׁרָה מִטְּמוֹמָתָא
27 שָׂאֵם הִיֵּה מִיִּחְדָּה לְחִיתִּים אוֹ לְרִימֹן הִיֵּה מִקְבֵּל
28 שֶׁתּוֹ פִּתְחָה כָּלִי אִמֵּר רַחֲמָנָא הִיא לֹא כָלִי הוּא
29 כִּי עֲלִי דֹא"כ בְּגֵד נָמִי לִישְׁרָה הִבִּי שְׁחֹר וְחִטְרָא
30 גִּישָׁה תּוֹכִי בָּו וְגִבּוֹ וְנִי מִיִּשְׁרָה בִּכְךָ מִטְּמוֹמָתָא
31 וְכָלִי מִיִּחְדָּה לְאוֹכְלֵי־בָסֶסֶם שִׁיעֲרוֹ בְּחִיתִּים אִבֵּל בַּשּׁוּשַׁר
32 רִי כִן מִיִּחְדָּה פְּלוּגְמָא דִּאֲמֹרָאֵי הוּא בְּסוֹף הַמַּצְמִיעַ
33 (ג) דְּרֵשׁוּ לְאוֹכְלֵי־בָסֶסֶם שִׁיעֲרוֹ בְּחִיתִּים וְנִשְׁקֵן כִּבְתָּם
34 לְיִזְבֵּשׁ פִּתְחָ בְּסַחֵם כְּלִים אֲבָל לֵעֲנֹן טוֹמָאֵה לֹא
35 וְלֹא תִרְתֵּב כָּלִי הַשּׁוּשַׁר וְנִשְׁקֵן לֹא תִרְתֵּב כָּלִי
36 אֵין מִנְיָח בִּי אֲוֹכֵלִי וְכַשְׁמַנְיָח בִּי אֲוֹכֵלִי אֵין
37 מִשְׁקֵן עַל יְדֵי תַעֲרֹבֶת וְהָא דֹאֵן שִׁיעֲרָה כִּבְתָּם
38 וְהָא דֹאֵן קָאֵמֵר בְּסוֹף הַמַּצְמִיעַ (שֶׁתּוֹ דָּף צוֹה)
39 יִפְלֹס וְהִקְדִּירָה שִׁיעֲרוֹ בְּחִיתִּים וְאִי הִיא אֲמִינָא
40 טוֹרָה:

41 בשלש על שלש ביד עשיר דלא מקבל טומאה
 42 לר"ת מוך דמעיל דפרץ עלה רב אדא מההיא
 43 ועד תניא ב' במה מדליקין (שבת דף כה) שלש
 44 פין עניים לעשירים אלא לענין מדרס איירי ההם
 45 ואפילו יחד בטלה דעתו ועד הביא ר"ת ראיא
 46 ולש על שלש לטמא מת ובעל כרחן בעשירים
 47 בן שלש על שלש דומה שהוא טעוט סופר
 48 לא חשיב כאילו נבנס כולו: **והא** בעי שבעה
 49 גני איבא לאוקומה בבגדי הדיוט שיכול להעביר
 50 מילתא דרבה בר אבהו גופא דקאמר דם טאת
 51

עירה

אגרות קודש

[יו"ד אד"ר, תשי"ז]

... ת"ח על כתבו עכ"פ ראשי פרקים מהתעסקותו בצ"צ ובנקודה הפנימית הפצת המעיינות חוצה. ובדאי לא יסתפק בהנעה עד עתה, והרי ציווי התורה היא מעלין בקדש, וציווי התורה ה"ז נתינת כח (נוסף על הכחות הבאים בתולדה והנפש האלקית), אלא שעל האדם לנצלם ככל הדרוש. ושכר התעסקותו בזה אין די באר. ועיקר השכר הוא - כמאמר המשנה - שכר מצוה מצוה, זאת אומרת תוספת הצלחה ופעולות חדשות...

עירה לתוכו רותח מניח ת"ל אשר תבושל בו ישר. מכאן מדרקדק ר"ת דעירי ככלי ראשון מרחשיב כמבושל תראה דאדרכה קשה מכאן קרי ליה בסמוך בלוע בלא בישול מיהו י"ל דחשיב ליה בלוע בלא בישול לפי שאינו מתבשל מחמת הכלי דבכלי אחר נתבשל וריבוי שמואל היה מדרקדק דעירי ככלי שני מהא דתנן בפרק כירה (שבת דף מב) האילפס והקדירה שהעבירן

מרותחין לא יתן לתוכו תבלין דמשמע דהא לערות מיהו על התבלין שרי ועוד היה מדרקדק מהא דק"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא כותיה בפ' כיצר צולין (פסחים דף עז) והיה מותר מתוך כך לערות רותחין מבלי ראשון על התרגולת כרי למולגה ור"ת אומר דאדרכה דוק מסיפא אבל נותן לתוך הקדירה הא לערות מאילפס על התבלין אסור ועוד לדבריו קשה ההיא משנה למ"ד עילאה גבר אלא אידי דתנא רישא המיחם שפיניה לא יתן לתוכו מים אבל נותן לתוך הכוס תנא סיפא נמי האילפס והקדירה לא יתן לתוכן (מים) ותבלין אבל נותן לתוך הקדירה ויבדלושמי משמע דעירי ככלי ראשון דאמרין עלה בגמ' מהו ליתן תבלין מלמטה ולערוך עליהן מלמעלה רבי יונה אומר עירי ככלי ראשון חיללה ר"י יונה מן הדא וכל כלי חרס אשר תבושל בו ישר אין לי אלא שבישול בו עירה לתוכו רותח מניח ת"ל ואשר תבושל בו ישר מימ' (וכה אמר הבין) א"ר יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מבשל פירוש כלי חרס בולע טפי משאר כלים איתוב רבי יוסי בר' בון ודחתו אף בכלי נחשת כן אית לך למימר כלי נחשת בולע פ' וכי בלע יותר משאר כלים בתמיה השתא מדמי החם כמו שבולע על ידי עירי כמו כן מבשל ע"י עירי ש"מ מחניא כותיה דרבי יונה אלמא הילכתא כותיה ואע"ג דק"ל כותיה דשמואל דאמר תתאה גבר מודה שמואל דמבשל כרי קליפה דהא ברייתא דמסיע ליה קתני חם לתוך צונן מדיח ופרקי הש"ס אדמוקרי ליה בלע פירוש קודם שיצטנן חם שלמעלה נבלע ונמנו מקצת בתחתון ונשני אימא חם לתוך צונן קולף ועוד מיייתי ר"ת ראיא מהא דאקמרי בפרק כל שעה (פסחים דף לז) המעיס בשר פוטרין ובר' מוחיבין החליטה ב"ש מוחיבין ובית הלל פוטרין איזו היא המעיסה ואיזו היא החליטה המעיסה קמח על גבי מוגלשין פירוש מוגלשין מים רותחין ופרקי מ"ש המעיסה ומאי שנא החליטה ומשני תברא

מי ששנה זו לא שנה זו אלמא מאן דפטר מחלה בקמח על גבי מוגלשין משום דלאו לחם הוא כיון שנילוש ברותחין פטר נמי במוגלשין ששפכן על גבי קמח אע"פ שנשפכו לכלי שני אלמא עירי ככלי ראשון מיהו קשה היכי פטר הא אינו מבשל אלא כרי קליפה לשמואל דאמר תתאה גבר דק"ל כותיה י"ל דמיידי בגן דליכא אלא כרי חזיב חלה מצומצם או מעט יותר דבתר קליפה אין נשאר כשיעור חלה ועוד מביא ר"ת ראיא מהא דאמר בשילוחי ע"ז (דף עז) נעוה ארתוהו אלמא עירי ככלי ראשון דאין יכול להכשירו אלא בעירי ועוד יש לדקדק דמיידי בעירי מרתניא החם רבי יוסי אומר הרצח לטהרן מיד מגעלין ברותחין או חולטן במי זיתים והחליטה אינו אלא עירי כדמפרש בפסחים (דף לז) מוגלשין ע"ג קמח מיהו אין ראיא משם לשאר דברים דבכמה דברים מיקל בין נסך שאין מיקל בשאר איסורין דחולטן במי זיתים משמע אפילו צונן כמו חלטי לה בחלא דכל הבשר (חולין דף קיא) גבי כבדא וכן עירי שלשה ימים מעת לעת וניגוב והנחה מגת לגת שכל אלו העניינים לא מהני בשאר איסורים וטעמא משום דבין נסך אין איסור רותח כלל אלא שהחמירו בו להרתיו ואף ר"ת התייך לשפוך רותחין לתוך החבית שהיה בה יין נסך ולהפכם מצד זה לצד זה בתוך החבית אע"פ שכבר היו בכלי שני מיד כששפכו בחבית ולא נפלו על כל צידי החבית אלא מבלי שני שהופכן מצד זה לצד זה ואפילו עירי מבלי ראשון ליכא ומימ' עירי הוא ככלי ראשון לענין שאר איסורין כמה שהוכחו ומה שכתב בסדר של פסח המתחיל אייר דר מתוהיה הכנת קערות ומיליהם בבלי שני שימושיהם כשופכין משיר בהן כך שופכין רותחין עליהן אמר ר"ת דליתיה דכל כלים שבעולם מחניא שפיכת רותחין

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' ב'

יתירתא – שכלים הטעונים מריקה ושטיפה, טעונים שטיפה בצונן לאחר ההגעלה בחמין, אבל תרומה אינה טעונה שטיפה בצונן לאחר ההגעלה בחמין.

משנה

משנתינו מבררת מתי זמן מריקה ושטיפה. ומזה הוא מריקה ומזהו

הכי גרס' וכי תימא דמיבילע להו בהדי שבעה סממנין ומעבר להו לכולהו כחז: שלא כסדרן. כסדר שהן שנוין במשנה זה אחר זה כסדר העברתן: צריך לכסכם. צריך לשפסף הכתם שלשה פעמים בכל אחד והכי אמרין בנדה: **מתני'** ר"ש **אומר** קדשים קלים כו'. ובגמ' מפרש טעמא ואם תאמר הרי הבלוע נעשה נותר ופולטו

בהיתר לאחר זמן מודי רבי שמעון דבעי הגעלה ברותחין ומתורת מריקה ושטיפה הוא דממעט ליה כדמרתצין בגמ' גבי תרומה לא נצרכה לכראמר מר במים ולא בין במים ולא במזוג הא אפי' בין ואפי' במזוג: **גמ'** ד"ג בתורת הכהנים עירה לתוכו רותח מניח ת"ל **אשר** בו ישר. מוסמין ישר אצל בו ולא כתב אם בכלי חרס תבושל ישר למדרש אם נבלע בו מ"מ ישר: **תלמוד**. לשפד של חטאת לצלותו באויר תנור דנתבשל בו אבל לא נבלע בו כלום: מהו. מי הוי צריך תנור שביירה או לא: **ואחד** שעירה לתוכו. אלמא אחדא קפיד דהא עירה לתוכו בלוע איכא בישול ליכא: בלוע בלא בישול **לא מביעא** לן. דכיון דהוי נותר והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ובעי שביירה: של מתכת היה. קס"ד מפני שצולין בו שפודי חטאת שלא טען שביירה: בישול ובלוע. שמן המנחה: שחו ביה שחייה. מן שיגון הוא שעושין מלחם וששין התנור באלהי ואופין את הלחם אחר שטחורו ובמס' שבת (דף קטז) נמי אמרין תלמא סאי שחי: לעולם. ואפילו הסיקוהו ואפו בו דקסבר אינו יוצא מידי דופיו: מפני הרגל עבירה. שלא יאכל הפת עם הבשר: **אמאי** אמר רב כו'. דהא אית להו תקנתא בהדיק: מוקים להחיא. דקתני עד שיוסק התנור בשל מתכת: **כוכיא**. רעפים החולטין במין שפיתת קדירה ופעמים שטחין אותו שמן ואופין בו לחם הקרי

טחיא:

אלא

אסורה, מפני הרגל עבירה. **כיצא** בו, אין טשין את התנור באלהי. ואם טש, כל הפת בולה **אסורה**, עד שישק את התנור. **תיובתא** דרבה בר אהילי, **תיובתא**. אמר ליה רבינא לרב אשי, וכי מאחר דאיתותב רבה בר אהילי, אמאי אמר רב, קדירות בפסח, ישקרו. אמר ליה, רב מוקי לה להחיא, בשל מתכת. ואי פעית אימא, בתנור של חרס, זה הסיקו מנפנים, וזה הסיקו מבחוץ. ונעביד הסקה מנפנים. חיים עליהו, דמתבירי. הילכך, האי כוכיא, הסיקו מבחוץ הוא, ואסיר. אלא

מי ששנה זו לא שנה זו אלמא מאן דפטר מחלה בקמח על גבי מוגלשין פטר נמי במוגלשין ששפכן על גבי קמח אע"פ שנשפכו לכלי שני אלמא עירי ככלי ראשון מיהו קשה היכי פטר הא אינו מבשל אלא כרי קליפה לשמואל דאמר תתאה גבר דק"ל כותיה י"ל דמיידי בגן דליכא אלא כרי חזיב חלה מצומצם או מעט יותר דבתר קליפה אין נשאר כשיעור חלה ועוד מביא ר"ת ראיא מהא דאמר בשילוחי ע"ז (דף עז) נעוה ארתוהו אלמא עירי ככלי ראשון דאין יכול להכשירו אלא בעירי ועוד יש לדקדק דמיידי בעירי מרתניא החם רבי יוסי אומר הרצח לטהרן מיד מגעלין ברותחין או חולטן במי זיתים והחליטה אינו אלא עירי כדמפרש בפסחים (דף לז) מוגלשין ע"ג קמח מיהו אין ראיא משם לשאר דברים דבכמה דברים מיקל בין נסך שאין מיקל בשאר איסורין דחולטן במי זיתים משמע אפילו צונן כמו חלטי לה בחלא דכל הבשר (חולין דף קיא) גבי כבדא וכן עירי שלשה ימים מעת לעת וניגוב והנחה מגת לגת שכל אלו העניינים לא מהני בשאר איסורים וטעמא משום דבין נסך אין איסור רותח כלל אלא שהחמירו בו להרתיו ואף ר"ת התייך לשפוך רותחין לתוך החבית שהיה בה יין נסך ולהפכם מצד זה לצד זה בתוך החבית אע"פ שכבר היו בכלי שני מיד כששפכו בחבית ולא נפלו על כל צידי החבית אלא מבלי שני שהופכן מצד זה לצד זה ואפילו עירי מבלי ראשון ליכא ומימ' עירי הוא ככלי ראשון לענין שאר איסורין כמה שהוכחו ומה שכתב בסדר של פסח המתחיל אייר דר מתוהיה הכנת קערות ומיליהם בבלי שני שימושיהם כשופכין משיר בהן כך שופכין רותחין עליהן אמר ר"ת דליתיה דכל כלים שבעולם מחניא שפיכת רותחין

שטיפה: רבי מרפון אומר אם בישל בכלי מתחילת הרגל, יבשל בו כל הרגל, ובסוף הרגל ימרק וישטוף את הכלי. ויחבמים אומרים מותר לבשל בו עד סוף זמן אכילה, ולאחר זמן זה מורקו ושטפו. מבארת המשנה: מריקה ושטיפה. מריקה במריקת הפוס, ושטיפה בשטיפת הפוס – ככוס של ברכת המזון שטעון הדיחה מבפנים ושטיפה מבחוץ. ומריקה ושטיפה שניהם בצונן.

זבחים דף צה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכה

הגמרא סברה שהסיבה שלא עשאוהו מחרס, משום שיהיה טעון
שבירה לאחר שיצלו בו שיפודי חטאות. ואי סלקא דעתך שבישול
בלא בלוע לא קפיד – שהתורה לא הקפידה לשבור כלי חרס
כשהמאכל התבשל בו ולא נבלע בכלי, יקשה, ויפסיד שכל חרס –
מדוע לא עשו בבית המקדש תנורים מחרס, שהרי לא יצטרכו
לשוברם, כי כשצולים בהם שיפודי חטאות לא נבלע טעמם בדופני
התנור, והתורה הצריכה שבירה רק אם נבלע טעם הקרבן בכלי.
ומזה שלא עשו תנורים מחרס מוכח שאף אם התבשל בכלי ולא
נבלע בו, הצריכה התורה שבירה. דוחה הגמרא: באמת מצד צליית
שיפודי חטאות היה אפשר לעשות תנורי חרס, אבל כיון דאיכא
שירי מנחות דאפייתן בתנור – כיון שמה שנשאר מהמנחות לאחר
שקמצו מהם, היה נאפה בתנור ונאכל לכהנים, ואיכא בישול ובילוע
– וכשאופה אותם השמן שבמנחה מתבשל ונבלע בתנור, לכך עבדינן
של מתכת – עשו את התנור דווקא ממתכת, משום שתנור מחרס
שבלע טעון שבירה.

הגמרא מביאה מעשה לברר אם אפשר להכשיר תנור על ידי שיסיקו
אותו: הווא תנורא – מעשה היה בתנור, דאמחו ביה מיתניא –
שמרחו שומן (בשרין) בתוך התנור, ואפו בו לחם, והשומן נתן טעם
בלחם שאפו בו, אמרה רבה בר אהילי למיכלה לריפתא – אסר
לאכול את הפת שנאפתה שם, לעולם – אף אם קודם שאפו בו פת,
הסיקו את התנור. ולא רק במאכלי חלב אסר את הפת, אלא אפיילו
במילחא – עם מלח, והטעם משום גזירה דילמא אתי למיכלה
בכורתא – שמא יבוא לאכול פת זו, ביחד עם מאכל שיש בו חלב.
הגמרא מקשה על רבה בר אהילי, ודוחה את דבריו: מיתניא, אין
לשין את העיסה בחלב, ואם לש, כל הפת פולה אסורה, והטעם,
מפני הרגל עבירה – שלא יבוא לאכול את הפת עם בשר. כיוצא בו,
אין משין – מרחים – את התנור באלה – בשומן העשוי מזונב הכבש,
ואם מש את התנור ואפה בה פת, כל הפת פולה אסורה, כדי שלא
יבוא לאכול את הפת בחלב. אולם האיסור לאכול מהנאפה בתנור
הוא רק עד שסיק את התנור, אבל לאחר שהסיק את התנור מותר,
משום שכשם שהשומן נבלע על ידי חום התנור כך הוא יוצא בהיסק.
זה לא בשית רבה בר אהילי שאסר. אומרת הגמרא: תיובתא
דרבה בר אהילי תיובתא, ונדחו דבריו.

הגמרא מקשה לפי המסקנא שאפשר להכשיר תנור בהיסק, על
שיטת רב בקדירות בפסח: אמר ליה רבינא לרב אשי, וכי מאחר
דאיתותב – נדחו דברי רבה בר אהילי, ואפשר להכשיר תנורים על
ידי היסק, קשה, אמאי אמר רב – מדוע אמר רב שקדירות שבישל
בהם חמץ כל השנה, בפסח, ישברו, כיון שאין תקנה לחמץ הבלוע
בהם, והרי יכול ללכנס ולהסיקם ולבטל האיסור הנמצא בתוכם,
ויוכשרו בכך. משיבה הגמרא: אמר ליה רב אשי לרבינא, רב מוזין
לה להאי פשל מתכת – רב יעמיד את מה שמבואר שתנור שטחוהו
בשומן לאחר הסיקו מותר לאפות בו, בתנור של מתכת שמועיל בו
הגעלה, אבל בקדירות העשויות מחרס לא מועיל הגעלה, כיון
שהתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא ממנו לעולם. ואי בעית
אימא, דברי הברייתא שמועיל היסק לתנור מדובר גם בתנור של
חרס, אלא שזה הסיקו מפפנים – תנור מסיקים אותו על ידי שמניחים
את הגחלים בתוך התנור. וזה הסיקו מפפוחין – אבל קדירות מסיקים
אותם על ידי שהאש מחממת אותם מבחוץ, וזה אינו היסק שראוי
להכשיר. שואלת הגמרא: ונעביר הסקה מפפנים – ומדוע שלא
נחמם את הקדירות מתוכם, ויעיל הסיקם כמו בתנורים ולא יצטרכו
לשוברם. משיבה הגמרא: תיין עליהו דמתברי – האדם יחוס עליהם
שישברו על ידי שיניח את הגחלים בתוך הקדירות, ויבוא להכשירם
על ידי היסק מבחוץ.

הגמרא מבארת דין נוסף לפי חילוק זה: הילכך, מכיון שאמרנו שכל
שהסיקו מבחוץ מועיל להכשירו, האי בוכינא – כלי העשוי מרעפים,
שאופים ומטגנים בו כיכרות לחם, הסיקו מפפוחין הוא, ואסיר, שלא
מועיל לו היסק להכשירו.

הגמרא רוצה ליישב: וכי תימא – ואם תרצה לתרץ, דמבלע להו
בהרי שבעה סממנים, ומעבר להו לכולהו פחד – שיבליעם בתוך
שאר שבעת הסממנים, ויעבירים כולם כאחד על הבגד וכך יוכל
להכניסם לעזרה. ודוחה: והתנן (נדה סב) לענין כתמי דם נדה, העבירין
לשבעת הסממנים על הבגד, שלא כסדרן שבו נשנו במשנה, או
שהעביר את שבעתן כאחד, לא עשה ולא כלום – אין זה נחשב
לכיבוס, ואם כן אי אפשר להעמיד שעירבב את מי הרגלים ביחד עם
שאר שבעת הסממנים, והעבירים כולם כאחד, ונשארה השאלה
במקומה, איך אפשר להכניס מי רגלים למקדש.

הגמרא שוב רוצה ליישב: וכי תימא דמיבלע להו בהרי חד
מסממנין – שיבליע את מי הרגלים כאחד משבעת הסממנים, וכך
יכניסו לעזרה, ונאמר שרק על העברת שבעת הסממנים כאחד על
הבגד, הקפידה המשנה, שאינו נחשב כיבוס. ודוחה: והא צריך
לכסכם שלש פעמים בכל אחד ואחד תנן – והרי שנינו (שם), שצריך
לשפשף את הבגד בכל אחד משבעת הסממנים, שלשה פעמים, ועל
כרחי שצריך להעביר כל סממן וסממן בפני עצמו, ונשארה השאלה
במקומה, איך אפשר להכניס מי רגלים בעין למקדש.

מתרצת הגמרא: אלא, דמבלע להו למי רגלים ברוך תפל, וכך יוכל
להכניסו. והבלעה זו, מדיני הכיבוס היא ואינה מפסדת, דאמר ריש
לקיש, רוק תפל, צריך שיהא מעורב עם כל אחד ואחד מהסממנים.

משנה

המשנה מבררת באיזה אופן כלי מתחייב במריקה ושטיפה, ומחמת
איזה קרבנות טעון הכלי מריקה ושטיפה: אחד – בין כלי שבישל בו
בשר קרבן, ואחד שעירה –[שפר] לתוכו תבשיל רותח, שהתבשל
בכלי אחר, טעונים מריקה ושטיפה. והטעם משום שגם בעירוי נבלע
הטעם בכלי. ואחד – ובין אם בישל קרבנות קדשי קדשים כגון חטאת
ואשם, ואחד – ובין אם בישל קדשים קלים כגון תודה ושלמים,
טעונין מריקה ושטיפה, רבי שמעון אוסר, קדשים קלים, אין
טעונין מריקה ושטיפה.

גמרא

הגמרא מבארת מניין שאף בעירוי טעון הכלי מריקה ושטיפה: תנו
רבנן, נאמר (ויקרא ו כא) 'וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר, אין לי
שכלי חרס צריך שבירה אלא שבישל בו יצרה לתוכו רותח
מנין שצריך לשבור, תלמוד לומר (ו)אשר (תבושל) בו ישבר' –
הכתוב סמך תיבת 'בו' ל'ישבר', ללמדנו שאף אם לא בישל בכלי
אלא רק בלע צריך לשבור את הכלי.

רמי בר חמא מסתפק בתנור של חרס שבישל בו קרבן, ולא נבלע
בדפנות ממנו, אם צריך לשבור: בעי רמי בר חמא, תלאו פאור
תנור – צלה שפוד של חטאת באור תנור, ולא נבלע כלום בדופני
התנור, מהו, האם צריך לשבור את הכלי או לא. וצדדי הספק הם,
אבישול ובילוע הוא דקפיד רחמנא – האם התורה הקפידה בכלי
חרס לשבורו רק אם בישל בו קרבן ונבלע בכלי טעם הקרבן, אבל אם
לא נבלע אינו צריך שבירה, או דילמא גם אבישול בלא בילוע
הקפידה התורה לשבור.

רבא מביא ראיה לפשוט את הספק, והגמרא דוחה את הראיה: אמר
רבא, תא שמע, שנינו במשנה, אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו
תבשיל רותח שהתבשל בכלי אחר, צריך מריקה ושטיפה. הרי שגם
כלי שעירה לתוכו צריך מריקה ושטיפה, והוא הדין לבישל בו ולא
נבלע טעמו בכלי. דוחה הגמרא: בבלוע בלא בישול לא קמיבעיא
לן – לא הסתפקנו, משום שמה שנבלע בכלי נעשה נותר ואינו יוצא
מהכלי אלא בשבירה, כי קמיבעיא לן – ומה שהסתפקנו בו הוא רק
בבישול בלא בילוע – כשבישל בכלי ולא נבלע בו, מאי – מה דינו,
האם צריך לשבור את התנור או לא.

הגמרא מביאה ראיה נוספת לפשוט את הספק: תא שמע, דאמר רב
נחמן אמר רבה בר אבבה, תנור של בית המקדש של מתכת היה,

הגמרא מבררת אם אפשר להכשיר כלי חרס בליבון. שואלת הגמרא: **אֵלָא קְדִירוֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ, אִמָּא (אמר רחמנא) יִשְׁבְּרוּ** – מדוע קדירות כלי חרס שבבית המקדש לאחר שבישלו בהם קרבנות, ישברו, והלא אפשר להכשירם על ידי שנהדרניהו לִכְבֻּשׁוֹנוֹת – נשיבם לכבשונות שיוצרים בהם את הקדירות, ויכשרו בכך. מתרצת הגמרא: **אִמָּר רַבִּי יוֹרָא, הִטַּעַם שֶׁלֹּא הִחֲזִירוּ אֶת הַקְדִירוֹת לִכְבֻּשׁוֹנוֹת**, הוא, לִפְי שְׂאִין עוֹשִׂין בְּכֻשׁוֹנוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, משום שהיה עשן יוצא מהם, ומשחיר את החומה. אבי דוחה את תירוצו של רבי יורא, והגמרא מקשה על דבריו. שואלת הגמרא: **אִמָּר אַבְי, וְהֵלָא כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת גַּם עַל דִּין** שבירת כלי חרס שמקומו בעזרה, וְכִי עוֹשִׂין אֲשֶׁפְתוֹת לִשְׁבִיר כְּלִי חֶרֶס בְּעֶזְרָה, והלא בזיון יש בזה, ועל כרחך שמכיון שכך דינם, אין לחשוש על כך שנעשה אשפותו בעזרה משברי הכלים, וכך יש לומר שיעשו כבשונות בירושלים שילבנו תנורי חרס בהם, ומדוע דין כלי חרס בשבירה. דוחה הגמרא, **אִישְׁתְּמִיטִיהּ** – נשכח מאבי, הָא

דְּתַנִּי שְׁמַעְיָה בְּקִלְבֹּ – את מה שרב שמעיה שנה במקום הנקרא 'קלנבו', שֶׁשְׁבִיר כְּלִי חֶרֶס הֵיוּ נִבְלָעִין בְּמִקְוֵיָן וְלֹא גִרְמוּ שִׁיהִיו אשפותו בעזרה, אבל כבשונות לא יכלו לעשות, כיון שלא היו עושים כבשונות בירושלים, ולכך לא ליבנו את הכלי חרס בכבשן. הגמרא ממשיכה להקשות, אם אפשר ללבן גם כלי חרס, מדוע לא עשו תנורי חרס. שואלת הגמרא: **אֵלָא הָא דְאִמָּר רַב נְחֻמִּין, אִמָּר רַבָּה בַר אֲבִיהֵ, תַנּוּר שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מִתְכַּת הָיָה, נֶעְבֵּיר דְּחֶרֶס** – נעשהו מחרס, דְּהִסִּיקוּן מִכְפָּנִים הוּא – שהיסק התנור הלא הוא מבפנים, ויתלבן בכך. משיבה הגמרא: דְּכִיּוֹן דְאִיכָא – כיון שהיה בבית המקדש, גם שְׁתֵּי חֲלָחִים שהיו מקריבים בשבועות, וְלָחִים הָפְנִים שהיו מקריבים בכל שבת ושבת, דְאִפְיִיתָן בְּתַנּוּר וְקִדּוּשָׁתָן בְּתַנּוּר, הָיָה לֵיהּ כְּלִי שֶׁרֶת – מכיון שדברים אלו נאפים בתנור ומתקדשים בתנור, צריך התנור להיות כלי שרת, וְכִלִּי שֶׁרֶת דְּחֶרֶס לֹא עֲבָדִין – לא היו עושים בבית המקדש כלי שרת מחרס.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב'

כך שיום המיתה, שהאנינות בו היא מן התורה, תופס את לילו לכל הפחות מדרבנן. וְתו – ועוד יקשה על כך ממה ששנינו בברייתא הזו, **רַבִּי אוֹמֵר, כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא נִקְבְּרָה הוּא אוֹנֵן ואסור בקדשים, ומדייקת הגמרא: הָא – אבל אם כבר נקברה, אִישְׁתִּירִי לִיה – הותר בקדשים באמצע היום, מקשה הגמרא: וְיָמִי אִיכָא דְלִית לִיה – וכי יש מי שאינו לומד מן הפסוק (עמסו פ"ח) 'וְשִׁמְתִּיהָ כְּאֵבֶל יָחִיד וְאֶחָרִיתָהּ כְּיוֹם מָוֶה' שדין האנינות מדאורייתא נהוג יום שלם, כל אותו יום שמת בו. רב ששת מתרץ: **אִמָּר רַב שְׁשֶׁת, אִיּוֹם קְבוּרָה קָאִי** – בברייתא זו מדובר שהמת לא נקבר באותו יום שמת, והמחלוקת היא באנינות יום הקבורה, שהיא מדרבנן, לדעת תנא קמא היא מסתיימת בסוף היום, ולדעת רבי כבר בשעת הקבורה. רב יוסף מקשה על תירוצו זה, ומפרש שמחלוקת תנא קמא ורבי היא האם יום הקבורה תופס את לילו או לא. מְתִיקָה – הקשה רַב יוֹסֵף על רב ששת, **אֵלָא לִפִּי פִירוּשׁ בְּבֵרִיתָא, הָא דְקָתְנִי** – מה ששנינו במשנה (פסחים זא), **'הַשּׁוֹמֵעַ עַל מוֹתוֹ הִרִי הוּא כְּמִלְקֵט עֶצְמוֹת, שֶׁבִשְׁנֵיהֶם הָיָה הוּא שׁוֹמֵעַ וְאוֹכֵל בְּקִדְשֵׁי לְעֶרְבִי, מִכָּלל – משמע מזה, דְּבִיּוֹם קְבוּרָה אֵפִילוּ לְעֶרְבִי נִמִּי לֹא אֵכִיל** – האונן אסור באכילת קדשים אפילו בערב שאחריו. וקשה, הָא מָנִי – כדעת מי שנויה משנה זו, הרי אין זו לא דעת תנא קמא ולא דעת רבי, כי לדעתם אכילת קדשים מותרת בלילה שאחר יום קבורה. **אֵלָא תְרִין – יש לתקן את לשון הברייתא כך, עַד מוֹתִי קְרוּבִיו שֶׁל הַמֵּת מִתְאוֹנְנִין עָלָיו, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנִּקְבְּרָה בו, וְגַם בְּלִילוֹ. רַבִּי אוֹמֵר, הָאֲנִינוֹת נִמְשַׁכְתּוּ כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא נִקְבְּרָה, [אֲבָל בְּיוֹם שֶׁנִּקְבְּרָה מִסְתַּיֶּמֶת הָאֲנִינוֹת]** ומתאוונן עליו רק כל אותו יום, בְּלֹא לִילוֹ. רבי ירמיה דוחה את תירוצו של רב יוסף, ומתיר שמחלוקת היא אכן האם יום קבורה תופס לילו, אלא שרבי הוא הסובר שתופס לילו, ותנא קמא חולק עליו. **אִמָּרוּהּ קָמִיה – אמרו את תירוצו של רב יוסף לפני דְּרַבִּי יְרֵמְיָה, תַּנְמָה רַבִּי יְרֵמְיָה וְאִמָּר, נִקְבְּרָה רַבָּה – אדם גדול בְּרַב יוֹסֵף לִימָא הָכִי – יאמר דבר כזה, לִימָא דְרַבִּי לְקוּלָא – האם ניתן לומר שמה שרבי נחלק על תנא קמא הוא להקל יותר ממנו, וְהַתְנִיָא – והרי שנינו בברייתא, עַד מוֹתִי מִתְאוֹנְנִין עָלָיו, כָּל זֶמֶן שֶׁאֵינוֹ נִקְבְּרָה, וְאֵפִילוּ מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרָה יָמִים, דְּבִרִּי רַבִּי, דְּהֵינּוּ שֶׁהָאֲנִינוֹת נִמְשַׁכְתּוּ מִדְּרַבְנָן עַד קְבוּרַת הַמֵּת, ואפילו כמה ימים, כל עוד לא קברוהו, ולאחר שנקבר מתאוונן עליו כל אותו יום, ולילו. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, אמנם מתאוונן עליו עד שיקבר ואפילו כמה ימים,****

אולם אין מתאוונן עליו ביום הקבורה אֵלָא אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלִבְדָּה, ולא בלילה שאחריו. הרי מלשון חכמים שאמרו 'אין מתאוונן אלא אותו היום' משמע שהם המקילים, ורבי בא להחמיר יותר מהם, לומר שהאנינות נמשכת גם בלילה. ולכן גם בברייתא הקודמת אין לפרש שרבי בא להקל, אֵלָא תְרִין הָכִי – כך יש לתקן את לשון הברייתא, עַד מוֹתִי הוּא מִתְאוֹנְנִין עָלָיו, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם – יום הקבורה שאינו יום המיתה, בְּלֹא לִילוֹ. רַבִּי אוֹמֵר, מתאוונן עליו כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא נִקְבְּרָה, וְאִם – (וכאשר) נִקְבְּרָה יום הקבורה תוֹפֵס גַּם אֶת לִילוֹ. נמצא שתנא קמא ורבי חולקים האם יום קבורה תופס את לילו, שתנא קמא סובר שאינו תופס, ורבי סובר שתופס. וְזוּ הִיא מַחְלוקַת הַתַּנָּאִים בְּעֵינֵי אֲנִינוֹת לִיל יוֹם קְבוּרָה שֶׁזִּכְרִי רַב חֲסִדָא, שֶׁעַל פִּיהּ בִּיאָר אֶת בְּרִיתָא 'יוֹם שִׁמּוּעָה כְּיוֹם קְבוּרָה'. רבא מסיק מדברי רבי שאנינות לילה דאורייתא, ומקשה עליה: **אִמָּרוּהּ קָמִיה – אמרו בני הישיבה את פירושו של רבי ירמיה לפני דְּרַבָּא, אמר להם רבא, מִקְדָּמָא – ממה שאמר רַבִּי, שִׁיּוֹם הַקְבוּרָה, שאנינותו מדרבנן, תוֹפֵס אֶת לִילוֹ עִמּוֹ מִדְּרַבְנָן, מִכָּלל – משמע דְּיוֹם מִיתָה שאנינותו דאורייתא, תוֹפֵס לִילוֹ מִדְּאִוּרִיתָא, כי לולא הִיָּה יוֹם הַמִּיתָה תוֹפֵס אֶת לִילוֹ מִדְּאִוּרִיתָא, לא היו חכמים מתקנים שיום הקבורה יתפוס את לילו עמו. ועל זה הקשה רבא: וְכִי קָבַר רַבִּי שְׁאֲנִינוֹת הָלִילָה שאחר יום המיתה הִיא דְאִוּרִיתָא, וְהַתְנִיָא – והלא שנינו בברייתא, נאמר בתורה שאחרן השיב למשה [על שאלתו מדוע לא אכלו הוא ובניו את שעיר החטאת של ראש חודש באנינות, כפי שצויה להם משה], **'הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ גֹוֹ, וְאֶכְלֵתִי חֲטָאת הַיּוֹם, הֵיטֵב בְּעֵינֵי ה'** (ויקרא יט), כלומר, ואם הייתי אוכל גם את החטאת הזו, האם טוב היה הדבר. ומהמילים **'הֵן הַיּוֹם'** משמע שקרבנות אלו – [וְהֵן], ששמעת מפי הגבורה שעלינו לאכלם באנינות, חלוקים בינם משאר קרבנות, שרק בהם אֵנִי 'הַיּוֹם' אֲסוּר באכילה משום אנינות, ובלילה מותר משום הוראת שעה, וְאוֹלַם לְדוּרוֹת – בקרבנות הקבועים לדורות, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה האונן אֲסוּר באכילתם, דְּבִרִּי רַבִּי יְהוֹנָדָה. רַבִּי אוֹמֵר, אֲנִינוֹת לִילָה אֵינָה מִדְּבִיר תוֹרָה אֵלָא מִדְּבִיר סוֹפְרִים. הרי מפורש שרבי סובר שאנינות לילה אינה מן התורה. הגמרא מתרצת, ומסיקה שרבי סובר אנינות לילה דרבנן: **לְעוֹלָם – באמת רבי סובר שגם אנינות ליל יום המיתה דְּרַבְנָן הִיא,****

זבחים. פרק אחד עשר – דם חטאת דף צו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קבז
רש"י תוספות

אלא קדירות של מקדש אמאי ישברו. הואיל ואית להו תקנתא בליבון הא אוקימנא דטעמא משום בלוע היא ולא אבישול קפיד קרא דנימא גזירת הכתוב היא ונהי דבמשכן כתיב ישבר לפי שלא היו (לו) קבועין לדיות להם כבשונות לצרף כלי חרס אבל במקדש נהדרניהו לכבשונות שדווצר צורפן בהם ויתלבנו: אין עושים כבשונות בירושלים. משום קוטרא כדאמרין בבבא

קמא (דף פב): אשפתות משברי כלי חרס: בקלנבו. שם מקום שנקרא על שם עבדה זרה כדכתיב (ישעיה מז) קרס נבו: וקדושתו בתנור. שאין נעשין בכלי שרת לפי שאין שונעין שמן כדאמרין בפרק שתי הלחם (מנחות צה:) לישתן ועריכתן בחוץ ואפיתן בפנים דתנור מקדש להו. ואפי' ואפי'

ולחם הפנים, דאפיתן בתנור וקדושתן בתנור, הוה ליה כלי שרת, וכלי שרת דחרס, לא עבדינן.

אלא קדירות של מקדש, אמאי (אמר רחמנא) ישברו, נהדרניהו לכבשונות. אמר רבי יוצא, לפי שאין עושים כבשונות בירושלים. אמר אביי, וכי עושים אשפתות בעזרה. אשתמיטתיה, הא דתני שמעיה בקלנבו, שברי כלי חרס, נבלעין במקומן. אלא, הא דאמר רב נחמן, אמר רבה בר אבוי, תנור של מקדש, של מתכת הוה, נעבד דחרס, דהסיקו מנפנים הוא. דכיון דאיכא שתי הלחם וכלי שרת דחרס, לא עבדינן. ואפילו

רותחין דעירוי כבלי ראשון וקשה לרבינו שמואל נהי דמוהי עירוי רותחין מכלי ראשון לתוך קערות ושאר כלים שדרך לערות בהן היאך יועיל לאותן קערות וכלים שהוכנסו כולן לתוך כלי ראשון ומלאוין איסורין מכל צד בכל עובי הכלי לענין שיוכל לחזור ולהכניסן בתוך אילפס וקדירה מרותחין של היתר כיון דקיימא לן כשמואל דאמר תתאה גבר ואינו מבשל אלא כדי קליפה ואם היינו מפרשים דעירוי כבלי ראשון לגמרי ומבשל יותר מכדי קליפה ומאי דאמר שמואל דאינו מבשל אלא בכדי קליפה זה דוקא בשני דברים יבשים שנוגעין זה בזה ואפילו בדבר לח כגון נטף מרובטו על הסולת שאותו רטוב אינו כמו עירוי שהרי נפסקה אבל עירוי שאין כח הכלי ראשון נפסק מבשל לגמרי לפי זה יתיישב מה שאמרו ר"ת דשופכין רותחין עליהן הוא הכשר גמור אפילו לקערות שנותן בתוך הסיר והאילפס ולא תקשי נמי מה שפירשתי לעיל דמוגלשין על גבי קמח היכי פטור מחלה והלא אינו מבשל אלא כדי קליפה דאיכא למימר דמבשל לגמרי כדפירשתי מיהו ר"ת לא היה סובר כן מדאיצטרך ליה למימר דעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה משום קושיא דתתאה גבר וא"ת הא דתנן בפ' חזית (שבת דף קמז) כל שאב בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין (ובשבת) חוץ ממליח הישן וקוליס האיספנן ואי עירוי כבלי ראשון אמאי מדיחין וי"ל התם בכלי שני מיירי ואפי' הכי מדיחין אין שורין לא משום דמיוחזי במבשל ולא דמי לתבלין דשרי בפרק בירה (שם מב:) ליתן לתוך הקערה או לתוך התמחוי דעשיין למתק את הקדירה ולא מיוחזי במבשל אי נמי לרבותא נקט מדיחין דאפי' הדרה אסור במליח ישן וקוליס האיספנן: ואם טש כל הפת כולה אסורה. וא"ת מאי שנא מהא דאמרין בפ' כל הבשר (חולין קיא) דגים שעלו בקערה מותר לאוכלם בכותח דנתן טעם בר נותן טעם מותר ובשם רש"י פירש ה"ר יהודה חתנו דדוקא עלו שרו הא נתבשלו אסור ובא מעשה לפניו בביצים שנתבשלו בקדירה: ששבשו בה חלב ואסר לעשות מולייתא על גבי בשר ואין להביא ראייה לדבריו מקדירה שבישלו בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנותן טעם (לקמן ע"ב) דהתם לאו נותן טעם בר נותן טעם הוא שהטעם שני באיסור אבל כאן הטעם שני בהיתר וקדם שיבא לידו איסור נתבשל הטעם בדיגים לפי שהוא שני אבל יש לדקדק מצנן שחתכו בסכין של בשר דאסור לאוכלו בכותח (חולין דף קיא) דאגב חורפיה בלע טפי וחשיב כחד טעמא ולא גרע נתבשל מצנן מיהו לפי לשון אחר שפירש שם בקונטרס היינו טעמא שיש חזיקין בין קערה לסכין דסתם קערה מקנחין אותה משומן הקרוש עליה משום מיאוס אבל סכין טעמא שהשומן קרוש עליו ואינו ניכר כשהחורף הוא כצנן טעם האם מן הממש ולפי זה אין ראייה מצנן שחתכו בסכין והך דתנור שטשו באליה נמי מפרש ר"ת דאי אפשר לו לתנור להתקנח יפה תרדק בו השמנונית והיי בעין עד שיוסק ומיהו יש לדקדק דאפי' נתבשלו שרי מהא דאמר לקמן (דף צז.) דכל יום יום נעשה גיעול לחבירו ומותר לבשל האידנא שלמים בקדירה שבישלו בה שלמים אמתול ולא אמרין דקממעט באכילת שלמים דהאידנא דטעם שני הוא ותבטל קדם שיבוא לידו איסור ואפי' למי' דשאני התם שהוא טעם שלישי שיש מים בקדירה שמבשלים בה שלמים מטעם זה נמי יהי מותרין הביצים שנתבשלו בקדירה החילכת לעשות מהם מולייתא בבשר שבתוך המים נתבשלו ועוד דגבי שפוד ואסכלא מיייתי בסוף ע"ז (דף ע"ג.) והיא דכל יום יום נעשה גיעול לחבירו ומיהו על כרחין אין זו ראייה דלענין חטאת אין שייך לומר כן דבסוף ע"ז (שם) קשרי לבשל חטאת והדר שלמים והרי ממעט באכילתו דמיתסרי לזרים לנשים ולעבדים ואין נאכלין אלא ליום ולילה גם מנפסלי ביצא כחטאת ואין שייך כאן להתיר מכח נותן טעם בר נותן טעם כי אם היכא שיש שני נותני טעם של היתר אבל האחד של איסור לא דהיי כמו קדירה שבישלו בה בשר לא יבשל בה חלב תרומה לא יבשל בה חולין ועל כרחין יש לומר שם משום דמין במינו דאורייתא ברובא בטל ובכלי המקדש ברגל אוקמה דאורייתא ואע"ג דאסרי לקמן (דף צז.) רקק שנגע בריקו וחתיכה בחתיכה גבי כלים אקילו רבנן טפי ותימה אי נתבשלו נמי מותר אמאי אמרו רבנן מזמן אכילה של ראשון טעון מריקה ושטיפה לגבי שלמים דאתמול ושלמים דהאידנא דשניהם היתר דאין סברא לומר גזירת הכתוב היא דברר שמותר גמור בחולין אפי' מדרבנן. ברר'.

אלא קדירות של מקדש אמאי ישברו. תימה מאי קשיא ליה הא טעמא דשבידה לאו משום בליעה היא אלא גזירת הכתוב אי סבירא ליה דתלאו באורי תנור טעון שבידה אע"ג דליכא אלא בישול בלא בלוע ור"ת היה אמור דכשהוסקו נעשו ככלים חדשים תדע דאמרין בכולהו היש"ס (פסחים ל: ע"ז לג:) התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ואמאי הרי יוצא מידי דופיו ע"י החזרת כבשן אלא ודאי כשהוסקו נעשו ככלים חדשים וחשיבי כלים אחרים דפנים חדשות באו לכאן ואע"ג ודלגבין טומאה כלי חרס טעון שבידה ואמרין (כלים פ"ה מ"ז) תנור חולקין לשלשה כדכתיב תנור וכירים יותץ ולא אמרין אמאי יותץ והלא כשמסיקו לאפות בו זו היא טהרתו דחשיב ככלי אחר וכן תנור שהסיקו בקליפי ערלה דאמרין (פסחים דף כה) חדש יותץ אמאי לא דמי כלי חרס לתנור דכיון דתנור תשמישו ע"י היסק לא חשיב פנים חדשות ושמן אף בתנור אם היה מסיקו בפנים ובוחץ כעין תחילת עשייתו כשהוציר עשהו ונתנו כבשן אפשר שזה היה מועיל מיהו קשה מהא דאמר' בסוטה פרק היה מביא (דף טו) גבי פילי של חרס חדשה (וגבי כלי חרס של מצורע) אמר רבא לא שנו אלא שלא נתאכמו אבל נתאכמו פסולין מ"ט דומיא דמים מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה בעי רבא נתאכמו והחזירן לכבשן ונתלבנו מהו מי אמרין כיון דאידחו אידחו או דלמא כיון דהדור הדור ולא פשיט מינה מידי ומאי תיבעי ליה הא אמרין פנים חדשות באו לכאן ובכלי חרס (וחדש) דמי ושפיר הוי האי כלי דומיא דמים שלא נשתנו ועוד קשה הא אפי' בחולין קי"ל פסחים (דף ל:) התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם מנא לן דמחטאת ליכא למילף דהתם גזירת הכתוב כדפירש אם תמצא לומר דבישול בלא בלוע טעון שבידה ונראה לפרש דמאחר שהתיר הכתוב כלי נחשת במריקה ושטיפה ובכלי חרס לא התיר ש"מ דטעם משום בליעה הוא דזה יוצא מידי דופיו וזה אינו יוצא מידי דופיו ובישול בלא בלוע טעון שבידה בזה סברא לומר לפי שהחמיר בו הכתוב לחושבו ככלוע ודוקא בהגעה לאינו יוצא מידי דופיו אבל בהחזרת כבשונות יוצא וא"ת למה הצריך הכתוב שבידה דלא שייך למימר על הכתוב דלמא חייס ולא שאין עושין כבשונות בירושלים ויש לומר חידוש הוא שהתירו הכתוב בשבידה דהוה אמינא דלא מצינא שבידה כיון דעדיין טעם חטאת בחרס דצריך שיחא הטעם בטל מן העולם כמו בכלי נחשת שעשו בו מריקה ושטיפה אבל הא פשיטא דכ"ש החזרת כבשונות דמצינא טפי ולא כספרים דגרסי הכא קדירות של מקדש אמאי אמר רחמנא ישברו ליהדרו לכבשונות דמשמע דפריך אקרא מדקאמר אמאי אמר רחמנא:

הכי גרסינן כיון דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפיתן בתנור וקדושתן בתנור. תימה דשבק מנחת מאפה דכתיב בה תנור בהדיא (ויקרא ב) וכי תימא משום דר"ש לא בעי הקדש בתנור כדדריש בסוף כל המנחות באות מצה (מנחות סג.) מדכתיב תנור תנור ב' פעמים אלא שיחא הקדישן לשם תנור אי"כ שתי הלחם ולחם הפנים נמי ר"ש לא מפליג כדמרכיז התם ורייק לה מדתן בפרק שתי הלחם (שם צה:) ר"ש אומר לעולם הוי רגיל לומר שתי הלחם ולחם הפנים כשרות בעזרה וכשרות אבי פאני ויש לומר דלא נקט מנחת מאפה משום דהיא גופא לא ידעין לרבנן דר"ש אלא משתי הלחם ולחם הפנימית שדן גמרא כדאמר בריש שתי הלחם (שם צו.) דרבי יהודה ור"ש בגמרא פליגי:

בישל

בישל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי או אינו טעון. תימה מאי קמבעיא ליה ומאי ס"ד דרב יצחק אי כשימקצת כלי על האש שנמשל בו וחסו ושאר הכלי צונן קמבעיא ליה אם כן מאי קאמר בישראל מפעפע הא לא מפעפע בבוליה כלי ואי בשכל הכלי חס פשיטא דמפעפע בבוליה ובעי מריקה ושטיפה ואי קמבעיא ליה אי מפעפע בבוליה כלי או לא אם כן בשאר איסורים נמי תיבעי ליה:

חומר במריקה ושטיפה כ'. תימה אמאי לא

קאמר שהמריקה ושטיפה היא לאחר זריקה מה שאין כן בהזאה ו"ל דלא חשיב חומרא אלא מה שלפני זריקה קודם כפרה שתלוי בעבודת הדם:

מדאיצטרך אותה למעוטי תרומה כ'.

דמקדש קדשים הזה

ממעטיןא קדשים קלים וכל שכן תרומה הלכך

דרשין אותה למעוטי תרומה דוקא דאי דאין

מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: **לא** צריכא

מדאמר מר מריקה ושטיפה בצונן. אחר הגעלה

הא אפי' בחמין פירוש תרומה סגי בהגעלה ולא

בעיא מריקה ושטיפה בצונן ופריך הניחא למאן

דאמר מריקה ושטיפה בצונן פירוש אחר הגעלה

אלא למ"ד מריקה בחמין ושטיפה בצונן דמריקה

היינו הגעלה מאי איכא למימר ומשני שטיפה

יתירתא דצריך לעשות בקדשים שטיפה יתירתא

אחר הגעלה משא"כ בתרומה ויש ללמוד מכאן

דכלים האסורין כשנגעילן אין צריך לשוטף

בצונן אחרין כן אף על פי שנהגין עתה לעשות

כן

השפד

ובחטאות הפגמיות, וישנה לפני זריקה. מה שאין כן במריקה ושטיפה. חומר במריקה ושטיפה,

שהמריקה ושטיפה נזהרת בין בקדשי קדשים, בין בקדשים קלים. בישראל במקצת הכלי, מעון

מריקה ושטיפה כל הכלי. מה שאין כן בהזאה. אמר ליה, אי תניא, תניא. וטעמא מאי. אמר

קרא 'ואם בכלי נחשת בושלה', ואפילו במקצת כלי: אחד קדשי קדשים וכו': תנו רבנן,

'חטאת', אין לי אלא חטאת. כל הקדשים, מנזן. תלמוד לומר 'קדש קדשים היא'. יכול, שאני

מרבך את התרומה. תלמוד לומר, 'אותה' פרט לתרומה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר,

קדשי קדשים, מעוניין מריקה ושטיפה. קדשים קלים, אינן מעוניין מריקה ושטיפה, דבתיב 'קדש

קדשים'. קדשי קדשים, אין. קדשים קלים, לא. מאי טעמא דרבי יהודה, מדאיצטרך 'אותה'

למעוטי תרומה, מפלל דקדשים קלים מעוניין מריקה ושטיפה. ורבי שמעון אמר לך, 'אותה',

בדאמרין. ותרומה, לא בעיא שטיפה ומריקה. והתניא, קדרה שבישל בה בשר, לא יבשל בה

חלב. ואם בישל, בנותן טעם. תרומה, לא יבשל בה חולין. ואם בישל, בנותן טעם. אמר אפי',

לא צריכא אלא לדאמר מר, בישראל במקצת כלי, מעון מריקה ושטיפה כל הכלי. הא תרומה,

לא צריך אלא מקום בישול. רבא אמר, לא צריכא אלא לדאמר מר, 'פמים', ולא ביין. 'פמים',

ולא במוזג. הא, אפילו ביין ואפילו במוזג. רבה בר עולא אמר, לא צריכא אלא לדאמר מר,

מריקה ושטיפה, בצונן. הא, אפילו בחמין. הניחא למאן דאמר, מריקה ושטיפה בצונן. אלא

למאן דאמר, מריקה בחמין ושטיפה בצונן, מאי איכא למימר. שטיפה יתירתא. משנה רבי

טרפון אומר, בישראל מתחילת הרגל, יבשל בו כל הרגל. וחכמים אומרים, עד זמן אכילה. 'מריקה

ושטיפה', 'מריקה' במריקת הכוס, ו'שטיפה' בשטיפת הכוס. מריקה [בחמין], ושטיפה בצונן.

השפד

ושטיפה בצונן. בר מהגעלת חמין הא תרומה דאימעיט מתורת מריקה ושטיפה סגי לה בהגעלת חמין לחודייה: אלא למ"ד מריקה בחמין. והיא הגעלה שלחן מהשתא

ממאי אימעיט תרומה: ומשני שטיפה יתירתא. בצונן איכא בקדשים בטר מריקה דהוא הגעלת חמין ותרומה לא בעי שטיפה צונן: מתני' יבשל בו כל הרגל. בלא מריקה

ושטיפה ולבסוף הרגל ימרוק וישטוף וטעמא מפרש בגמרא: זמן אכילה כו'. מפרש בגמרא מאי קאמר: מריקה כמריקת הכוס. מבפנים כבוס של ברכה כדאמרין בברכות

(דף נא). שטעון הדחה בפנים ושטיפה מבחוץ:

ואפי' לרבי יוסי כו'. במסכת סוכה בפרק החליל (דף נג:) אבל דחרס לא. כדאמרין
התם מאי מיעט מיעט חרס: פגע ביה. רמי בר חמא ברב יצחק: אמר ליה. רמי לרב
יצחק: אלקפסין נקמן ריח אתי לה ליד משום דאולת לך קמיה דרב ששת הוית
לך כי רב ששת. משל הוא על גסי הרוח משתדלין לעמוד במקום גדולים [ואמרן]

הדוכוס אחוני בידי וריח המלוכה נקלט לתוך

די אלקפסא דוכוס במסכת שבתות (דף נא):

א"ל לאו. לא לגאזה נחבותי: משכחא

מתניא. דלא אמרה הכי פרכא לה למילתיה

דמר דשמעתא דאמורא במקום מתניא

ליתא: פשיטא ממתניא. שמשניות סדרות

בפיו כדאמרין בעירובין (דף סז.) רב חסדא

מרחשן שיפוחיה ממתינ' דרב ששת וכו' נמי

משכחא כו': דאיפשיט לך כי מתניא.

מסברא איפשוט לך וכו' תדוק במתניא

תשכח כוותי: מ"ד דהוה אחזא. דם חטאת

שנית על הבגד דתנן במתניא אין טעון

כיבוס אלא מקום הדם: והא לא תניא הכי.

הא לא אשכחן מתניא דקאי כוונך ואת

אמרת דתפשוט כי מתני': [א"ל] מסתברא כי

בגד. דמתניא היא: מפעפע. מתפשט בכל

הכלי: חומר בהזאה מבריקה כו'. ברם

חטאת שנית על הבגד: מריקה ושטיפה אינה

בפגמיות ואינה לפני זריקה. שאין הכתוב

מדבר אלא בנאכלות דסמך ליה (ויקרא ו)

כל זכר ככהנים יתל אותה: הכי גרס' בתיב'

כל הקדשים מנזן יתל קדש קדשים היא

וסמך ליה כל זכר ככהנים יאכל אותה: קדש

קדשים היא. ולקמן מפרש דקדש קדשים לאו

דוקא מדאיצטרך אותה למעוטי תרומה דאי

קדש קדשים דוקא אותה למעוטי מאי אתא

לאו לקדשים קלים איצטרך וכ"ש לתרומה:

אותה. יאכל אותה בטר מריקה ושטיפה

כתיב: אותה כדאמרן. אותה כשרה ולא

פסולה דאפקיה ר' שמעון לעיל (דף צג.)

חטאת שהיתה לה שעת הכושר ונפסלה: ואם

בישל בג"ז. נאסרין החולץ לזרים אלמא בעי

הגעלה לפלוט איסור הנבלע בכלי שלא

יאסר: אמר אביי. מודין דהגעלה בעי ולא

נצרכא האי דאימעיט מתורת מריקה

ושטיפה: אלא מקום בישול. הא דאמרין

בקדשים צריך מריקה כל הכלי גזירת הכתוב

היא בדת מריקה ושטיפה: אלא לכדאמר מר.

בתורת כהנים ומוצק ושוטף במים במים ולא

ביין כו': במוזג. מים ויין כאחד שני חלקי מים

ואחד יין. הא. תרומה אפי' ביין ומוזג דלא

קפדינן אלא אהגעלת איסור הנבלע בו: הכי

גרסין לא נצרכא אלא לכדאמר מר מריקה

ושטיפה בצונן הא אפילו בחמין הניחא למאן

דאמר מריקה ושטיפה בצונן אלא למאן

דאמר מריקה בחמין ושטיפה בצונן מאי

איכא למימר שטיפה יתירתא: לא נצרכא

אלא לכדאמר מר. לקמן (דף צז.) מריקה

השפד

האסכלא

ובחים דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכט

59 שנינו במשנתינו, אָחַד קְדָשִׁי קְדָשִׁים וְכו' ואחד קדשים קלים טעונין
60 מריקה ושטיפה, רבי שמעון אומר, קדשים קלים אין טעונין מריקה
61 ושטיפה. הגמרא מבארת את טעמיהם: תַּנּוּ רַבֵּנָן נאמר (ויקרא ו יח),
62 'זאת תורת הקטאות', אִין לִי אֱלָא שְׁבַר חַטָּאת שְׁבַרשׁל בְּכַלִּי, טעון
63 מריקה ושטיפה, כָּל הַקְדָּשִׁים מִנֵּן, תַּלְמוּד לֹמַר 'קְדָשׁ קְדָשִׁים הִיא'
64 לרבות קדשים קלים. וְכוּל' שְׁאֵין מְרַבֵּה אֶף אֵת הַתְרוּמָה – שאם
65 בישראל בכלי טעון מריקה ושטיפה, תַּלְמוּד לֹמַר, 'כָּל זָכָר
66 בְּכֹהֲנִים יֵאָכֵל אוֹתָהּ' (ויקרא ו כב), פָּרָט לְתְרוּמָה, שאינה טעונה מריקה
67 ושטיפה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִי, קְדָשִׁי קְדָשִׁים מְעוֹנִין
68 מְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה, אֶךְ אִם בִּישַׁל בְּכַלִּי קְדָשִׁים קְלִים, אִינֵן מְעוֹנִין
69 מְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה. וטעמו, משום דְּכֵתִיב (שם, ו כב) 'קְדָשׁ קְדָשִׁים הִוא',
70 ולומדים, שאם בישראל קְדָשִׁי קְדָשִׁים אִין – הכלי טעון מריקה ושטיפה,
71 קְדָשִׁים קְלִים, לֹא.
72 הגמרא מבררת מדוע רבי יהודה אינו סובר כרבי שמעון. שואלת
73 הגמרא: מַאי מַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, שלא מיעט מ'קדש קדשים'
74 שקדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה. משיבה הגמרא:
75 מְדַאֲצִיטְרִיךְ 'אוֹתָהּ' לְמַעוֹטֵי תְרוּמָה – מזה שהתורה כתבה תיבת
76 'אוֹתָהּ' למעט תרומה ממריקה ושטיפה, מְכַלֵּל – משמע דְּקְדָשִׁים
77 קְלִים מְעוֹנִין מְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה, כי אם קדשים קלים לא היו טעונים
78 מריקה ושטיפה כל שכן תרומה שאינה טעונה מריקה ושטיפה, ולמה
79 צריך 'אוֹתָהּ' למעט תרומה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִי, לְעוֹלָם וְלָמָּה
80 שהתורה כתבה 'קדשי קדשים' בא למעט קדשים קלים, וכל שכן
81 תרומה שאינה טעונה מריקה ושטיפה, ו'אוֹתָהּ', לא בא למעט
82 תרומה, אלא לְפַדְמָרְיָן – כמו שרבי שמעון דרש מפסוק זה לעיל
83 (גכ), שאם ניתן מדם חטאת שהיתה כשרה ונפסלה, אין הבגד טעון
84 כיבוס, ודרש כן מ'אוֹתָהּ', כשרה ולא פסולה.
85 הגמרא מבררת האם אכן תרומה אינה טעונה מריקה ושטיפה.
86 שואלת הגמרא: וְתְרוּמָה לֹא בְּעֵינָא – אינה טעונה שְׁטִיפָה וּמְרִיקָה,
87 וְהִתְנִיָּא, קְדָרָה שְׁבִישַׁל בָּהּ בִּשְׂרָא לֹא יִבְשַׁל בָּהּ חֶלֶב, וְאִם בִּישַׁל בָּהּ
88 חֶלֶב, בְּנוֹתָן מַעַם – יש לבדוק אם יש בחלב טעם בשר, ואסור. וכן
89 אם בישראל בקדרה פירות תְרוּמָה, לֹא יִבְשַׁל בָּהּ חֶלֶב, וְאִם בִּישַׁל
90 בְּנוֹתָן מַעַם – יטעמו הכהן, ואם יש בו טעם מפירות התרומה, אסור
91 לזרים. הרי שאף בבישול תרומה טעון הגעלה, להוציא את הבליעות
92 האסורות שלא יאסרו את החולין לזרים.
93 מתרצת הגמרא: אֱמַר אֲבִי אֶף תְרוּמָה טעונה הגעלה, וְלֹא צְרִיכָא
94 – לא הוצרכה הברייתא למעט תרומה ממריקה ושטיפה, אֱלָא
95 לְדֹאֲמַר מַר, בִּישַׁל בְּמִקְצַת כֹּלִי מְעוֹן מְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה כָּל הַכֹּלִי,
96 ודין זה הוא רק בקדשים הטעונים מריקה ושטיפה, הָא תְרוּמָה לֹא
97 צְרִיךְ – אבל תרומה שצריך רק להגעיל את האיסור, לא צריך
98 להגעיל את כל הכלי, אֱלָא את מְקוֹם הַבִּישוּל בלבד.
99 רבא מבאר חילוק אחר בין דין הגעלה למריקה ושטיפה: רַבָּא אוֹמְרִי,
100 לֹא צְרִיכָא אֱלָא לְדֹאֲמַר מַר – לענין הדין ששנינו. נאמר בפסוק
101 (ויקרא ו כב) 'וְזִמְרָק וְשֻׁטָּף בְּמִים', ודרשו שמריקה אינה כשירה אלא
102 'בְּמִים' וְלֹא בִינֵן, ורק 'בְּמִים' וְלֹא בְּמוֹזֵן – ולא בין שנמוג עם מים.
103 וזה רק בקדשים, שנאמר בו דין מריקה ושטיפה, הָא – אך בכלי
104 שבלע מפירות תרומה, שצריך הגעלה רק כדי להכשירו מהבליעות
105 שבו, יכול להגעילו אֲפִילוּ בִּין וְאֲפִילוּ בְּמוֹזֵן.
106 רבה בר עולא מבאר חילוק אחר בין דין הגעלה למריקה ושטיפה:
107 רַבָּה בַר עוֹלָא אוֹמְרִי, לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכה הברייתא למעט
108 תרומה ממריקה ושטיפה, אֱלָא לְדֹאֲמַר מַר – לענין הדין ששנינו
109 להלן (צ), דיני מריקה ושטיפה. מְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה נְעִשִׂים בְּצוֹנָן, וזה
110 רק בכלי שטעון מריקה ושטיפה, אבל הָא – תרומה, די לֹא אֲפִילוּ
111 בְּחִמִּין להגעלה, ואינה צריכה עוד מריקה ושטיפה בצונו. שואלת
112 הגמרא: הִנֵּי הָא לְמַאן דְּאֱמַר מְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה בְּצוֹנָן, שדין זה לא
113 נאמר אלא בכלים הטעונים מריקה ושטיפה, אֱלָא לְמַאן דְּאֱמַר
114 שְׁמְרִיקָה לבדה בְּחִמִּין וְשֻׁטְפָּה בְּצוֹנָן, מַאי אוֹיָא לְמִימַר – ממה
115 נתמעטה תרומה שאינה טעונה מריקה ושטיפה, כיון שאף תרומה
116 טעונה הגעלה בחמין. מתרצת הגמרא: שתְרוּמָה נתמעטה מְשֻׁטְפָּה

1 וְאֲפִילוּ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, המכשיר כלי שרת גם אם אינם
2 עשויים ממתכת, לֹא קָאֲמַר אֱלָא דַּעֲיָן, אֲכָל כְּלֵי שֶׁרֶת דְּחָרָם לֹא
3 הכשיר, ולכן לא עשו תנורים מחרס.
4 הגמרא מביאה מעשה: לבאר האם בישול במקצת כלי, מחייב מריקה
5 ושטיפה בכל הכלי: רַב יִצְחָק בַּר יְהוּדָה הָוָה רִגְלִי – היה רגיל
6 ללמוד קמיה דְרַמִּי בַר חַמָּא, שְׂכִיבָה – עזבו, וְאִילוּ לְרַב שֵׁשֶׁת –
7 והלך ללמוד לפני רב ששת, וְיֹמָא הָד פִּנְעָה בֵּיה – פגש רמי בר חמא
8 את רב יצחק, אֲמַר לֵיה, המשל אומר, אֲלֶקְסַטְרָא נִקְטָן, רִיחָא אֲתִי
9 לָה לִיד – הדוכוס אחז אותי בידי וריח המלוכה נקלט לתוך ידי, ומשל
10 הוא על גסי הרוח שמשתדלים לעמוד במקום גדולים. ופירש דבריו,
11 מִשּׁוֹם דְּאִילוּתָּ לָךְ לְקַמְיָה דְרַב שֵׁשֶׁת הָוִית לָךְ כִּי רַב שֵׁשֶׁת – וכי
12 אתה סבור שממנום שהלכת לרב ששת, תהיה גדול כמיהו. אֲמַר
13 לֵיה, לֹא – לא התכוונתי להתגאות, אלא מִשּׁוֹם חֵבִי – מטעם אחר
14 הלכתי ללמוד מרב ששת. מַר, כִּי בְּעֵינָא מִילְתָּא פְּשִׁיט לִי מִסְכְּרָא
15 – כשהייתי שואל שאלה, היית פושט שאלתי מסכרא, וְכִי מִשְׁכְּבָהָא
16 מִתְנִיתָא פְּרָכָא לָה – וכשהייתי מוצא ברייתא לפרוך את דברך היו
17 דברך נדחים, וְרַב שֵׁשֶׁת, כִּי בְּעֵינָא מִילְתָּא מִינִיה, פְּשִׁיט לִי
18 מִתְנִיתָא – הרי הוא פושט שאלתי ממרייתא, דְּכִי נִמִּי מִשְׁכְּבָהָא
19 מִתְנִיתָא וּפְרָכָא – שאף אם אמצא ברייתא לפרוך את דבריו, אין
20 דבריו נדחים, מִשּׁוֹם דְּמִתְנִיתָא וּמִתְנִיתָא הִיא – אין כאן אלא סתירה
21 בין הברייתות, ודבריו כדברי ברייתא אחת. אֲמַר לֵיה רמי בר חמא
22 לרב יצחק, בְּעֵי מִינָא מִילְתָּא – שאל אותי שאלה, דְּאִיפְשִׁיט לָךְ
23 כִּי מִתְנִיתָא – שאפשוט לך אותה מסכרא, וכשתדייק בברייתא
24 תמצא כדברי. בְּעָא מִינִיה, בִּישַׁל בְּמִקְצַת הַכֹּלִי ולא בכולו, וכגון
25 שמקצת הכלי עומד מחוץ לאש, האם כל הכלי מְעוֹן מְרִיקָה
26 וְשֻׁטְפָּה, או אִין מְעוֹן מריקה ושטיפה אלא מקצת הכלי שבו בושל.
27 אֲמַר לֵיה רמי בר חמא. אִינֵן מְעוֹן מריקה ושטיפה, והביא לו ראיה,
28 מִיְדֵי דְהָוָה אֶהְיָא – הרי זה כיון בגד שניתן עליו דם חטאת, שצריך
29 לכבס רק את המקום שניתן עליו, ולא את כל הבגד. שאל רב יצחק,
30 וְהָא לֹא תִנָּא חֵבִי – והרי לא מצינו ברייתא כדברך, ואתה אמרת
31 שכשנדקדק בברייתא נמצא בדברך. אֲמַר לֵיה רמי בר חמא,
32 מִסְתְּבָרָא בְּכַנְדֵּר – מסתבר לפשוט שאלתך מבגד שניתן עליו דם
33 חטאת שזה מנסה לעיל (גכ), ויש לומר מַה בְּגֵד אִינֵן מְעוֹן בִּיבּוֹס
34 אֱלָא בְּמִקְצֵם הָדֵם, אֶף כֹּלִי אִינֵן מְעוֹן מְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה אֱלָא בְּמִקְצֵם
35 בִּישוּל.
36 רב יצחק דוחה את ראיית רמי בר חמא: אֲמַר לֵיה רב יצחק, מִי דְמִי
37 – וכי דומה דין דם לכלי שלא בישל בכולו, והלא דם לֹא מְפַעֵץ
38 וּבִישוּל מְפַעֵץ – דם אינו מתפשט בכל הבגד, ולכן אין כולו טעון
39 כיבוס, אך כלי שבישל במקצתו מתפשט הבישול בכל הכלי, וכולו
40 יהא טעון מריקה ושטיפה. וְעוֹד תִּנָּא, חוֹמֶר בְּהוֹאָה מְרִיקָה
41 וְשֻׁטְפָּה, וְחוֹמֶר בְּמִרְיקָה וְשֻׁטְפָּה מְבִהוֹאָה. חוֹמֶר בְּהוֹאָה, שְׁהוֹאָה
42 יִשְׁנָה בְּחַטָּאוֹת הַחִיצוֹנוֹת וּבְחַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת – דין כיבוס בגד
43 שניתן עליו דם הוא בין אם ניתן עליו מדם חטאות שדמם נזרק על
44 מזבח החיצון, ובין אם ניתן מדם חטאות שדמם נזרק בפנים, וְשִׁנָּה
45 לְפָנֵי וְרִיקָה – ואם ניתן דם קודם שנזרק דמו טעון כיבוס. מַה שְׁאֵין
46 בִּין בְּמִרְיקָה וְשֻׁטְפָּה, שאם בישל חטאת הפנימית שבשרה נשרף
47 ולא נאכל, או שבישל מהבשר קודם שנזרק הדם שעדיין אינו ראוי
48 לאכילה, אינו טעון מריקה ושטיפה. חוֹמֶר בְּמִרְיקָה וְשֻׁטְפָּה,
49 שְׁהַמְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה נִוְהַגְתָּ בֵּין בְּקְדָשִׁי קְדָשִׁים וּבֵין בְּקְדָשִׁים קְלִים,
50 ואם בִּישַׁל בְּמִקְצַת הַכֹּלִי מְעוֹן מְרִיקָה וְשֻׁטְפָּה כָּל הַכֹּלִי, מַה שְׁאֵין
51 בִּין בְּהוֹאָה, שאינה נוהגת בקדשים קלים, וכן אין טעון כיבוס אלא
52 מקום שניתן הדם ולא כל הבגד. ומבואר שבבישל במקצת הכלי,
53 טעון כל הכלי מריקה ושטיפה, וקשה על רמי בר חמא. אֲמַר לֵיה –
54 רמי בר חמא, אִי תִנָּא בְּבִרְיָא שְׁלֹא כְּדִבְרִי, תִּנָּא, ונלך אחריה
55 וחזור אני בי.
56 שואלת הגמרא: וְטַעְמָא מַאי. משיבה הגמרא: אֲמַר קְרָא (ויקרא ו כא)
57 'וְאִם בְּכֹלִי נִחְשֶׁת בּוֹשְׁלָה', ודרשו, וְאֲפִילוּ אִם בִּישַׁל בְּמִקְצַת כֹּלִי
58 טעון מריקה ושטיפה כל הכלי.

השפוד – ברזל שתוחבים בו בשר בשעת הצליה, והאסבלא – רשת
מברזל שצולים עליה בשר, כשבא להכשירים מאיסור נותר, מנעילין
בחמין, משום שלמחרת נעשה המאכל הבלוע בהם, נותר, וכשיבא
לצללות בהם בשר קודש למחרת, יפלטו את הטעם בו.

גמרא

במשנה נחלקו רבי טרפון וחכמים בזמן מריקה ושטיפה ברגל, הגמרא
מבארת את טעמו של רבי טרפון. שואלת הגמרא: מאי טעמא דרבי
טרפון, הסובר שאם בישל בכלי בתחילת הרגל משתמש בו כל
הרגל. משיבה הגמרא: דאמר קרא – נאמר בפסוק (דברים טו) ופניית
כפקר והלכת לאחריך – שלאחר אכילת קרבן הפסח, ישאר עד
הבוקר בירושלים, וילך לביתו. ואי אפשר לומר שכוונת הכתוב שילך
לביתו בבוקר שלאחר אכילת הפסח, שהרי אותו בוקר הוא יום טוב,
ואינו רשאי לחזור לביתו שמחוץ לתחום, אלא על כרחך שהקצות
עשאין לבולין – לכל ימי הרגל כפקר אחד – התורה החשיבה את כל
ימי הרגל כיום אחד. וכשם שלגבי לינה נחשבים ימי הרגל ליום אחד,
כך לענין מריקה ושטיפה נחשבים כאחד, ולכך יכול להשתמש בכלי
שבישל בו בתחילת הרגל בכל ימי הרגל, ואחר כך יעשה מריקה
ושטיפה.

הגמרא מקשה על ביאור זה בדעת רבי טרפון. מקשה הגמרא:
מתקין לה רב אחדבוי בר אמי, וכי נלמד מדיני לינה אף שאין דין
פיגול ברגל, ואין דין נותר ברגל, ומשום שכל הרגל נחשב כיום
אחד, ולא יחשב שעבר על הקרבן שני ימים ולילה אחד. וכי תימא
הכי נמי – ואם תרצה לומר, שאכן אין דין נותר ופיגול ברגל. והתניא
– אי אפשר לומר כן, שהלא שנינו, רבי נתן אומר, לא אמר רבי
טרפון שימי הרגל נחשבים כיום אחד, אלא בזו – בדין מריקה
ושטיפה בלבד, הרי שלגבי פיגול ונותר, גם רבי טרפון מודה שאינו
נחשב כיום אחד, ותחזור קושיית הגמרא מדוע לענין נותר ופיגול לא
אמר רבי טרפון שיחשבו כל ימי הרגל כיום אחד, כשם שנחשבים
לענין מריקה ושטיפה.

הגמרא מבארת את סברת רבי טרפון באופן אחר. משיבה הגמרא:
אלא טעמו של רבי טרפון הוא כדרך נחמן אמר רבה בר אבהו.
דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו, כל יום מימי הרגל, נעשה
ניעול לחבירו – מתוך שהשולמים מצויים ברגל, אין בילוע שלהם
נעשה נותר, כיון שכל יום שמבשלים בכלי, נעשה אותו בישול
הגעלה לבישול של היום הקודם, ולפני שהבליעות נעשים 'נותר',
כבר נפלטו, ולעולם לא ימצא בדפנות הכלי בליעות של נותר.

שנינו במשנה שלרבי טרפון אם בישל בכלי בתחילת הרגל, יבשל בו
כל הרגל. והכמים אומרים עד זמן אכילה כו', הגמרא מבארת את
דברי חכמים: שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה כוונת חכמים לומר.
משיבה הגמרא: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו, ממתין לה
(עד) אחר זמן אכילה, והדר עביר לה – ואחר זמן אכילה עושה לה
מריקה ושטיפה.

מבארת הגמרא: מנהגי מילי – מזהיב למדנו דברים אלו. משיבה
הגמרא: אמר רבי יוחנן משום אבא יוסי בן אבא, בתיב – נאמר
(ויקרא ו) או' מורק ושופף במים, ובתיב – ונאמר (שם ו) כל זכר
בבהנים יאכל אתה, הא כיצד – למה סמכן הכתוב, לומר שממתין
לה עד זמן אכילה, והדר עביר לה – ואחר זמן אכילה עושה מריקה
ושטיפה.

שנינו במשנתנו: מריקה במריקת הכוס שטיפה בשטיפת הכוס.
הגמרא מביאה מחלוקת בדין זה: תנו רבנן, מריקה ושטיפה בצונן,
דברי רבי. וחכמים אומרים, מריקה בחמין ושטיפה בצונן. שואלת
הגמרא: מאי טעמא דרבנן. משיבה הגמרא: מיד דהוה אנועולי
עובדי כוכבים – כשם שמצאנו בכלי שבישל בו גוי, מגעילו בחמים,
כך לאחר שבישלו דשנים בכלי, מגעיל בחמים. ורבי אמר לה,
הנעלה לא קאמינא – לענין הגעלה לא אמרתי שאין צריך חמים, כי
קאמינא – ומזה שאמרתי בצונן, הכוונה למריקה ושטיפה דביתר

הנעלה – למריקה ושטיפה שלאחר ההגעלה בחמים, שנעשים בצונן.
מבארת הגמרא: ורבנן, מדוע אינם סוברים כך. משיבה הגמרא: אם
כן, ששניהם בצונן, לכתוב קרא – היה לתורה לכתוב או' מורק
מורק' או' שופף שופף, מאי מורק ושופף' (ויקרא ו) אלא שפמע
מינה מריקה בחמין ושטיפה בצונן. מבארת הגמרא: ורבי מה טעמו,
מדוע כתבה התורה ומורק ושופף. משיבה הגמרא: אי בתיב מורק
מורק, הוה אמינא תרי זמני מורק – שצריך שני פעמים מריקה
מבפנים, או תרי זמני שופף – ואם היה כתוב שופף שופף, היינו
מפרשים שצריך שני פעמים שטיפה מבחוץ, לכך בתיב מורק
ושופף, לומר לה, שמריקה במריקת הכוס מבפנים, ושטיפה
בשטיפת הכוס מבחוץ.

משנה

משנתינו דנה בבישל שני מיני בשר החלוקים בדינם, מה דין הבשר:
בישל בו בשר קדשים וחולין, או קדשי קדשים וקדשים קלים, אם
יש בהן גנותן טעם – אם הבשר החמור יש בו כדי ליתן טעם בבשר
הקל שהתבשל עמו, הרי הקלים נאכלין בחמורין (שבהן) – דין
הבשר הקל להאכל כדיון הבשר החמור, לפנים מן הקלעים, ואינו
נאכל אלא ליום ולילה, ולזכרי כהונה, ואין טעוניה מריקה ושטיפה
– והכלי שבישל בו אינו טעון מריקה ושטיפה כקדשי קדשים, אלא
כקדשים קלים, ואין פוסלים במגע – ואם הקדשי קדשים פסולים,
אין הקלים נפסלים מהם כדי לפסול אחרים שנגעו בהם.
המשנה מבארת דין בשר או רקיק שנגע בבשר או רקיק, כמה נאסר
בו: רקיק פסול שנגע ברקיק כשר, ובלע הכשר מהפסול, והתיקה
פסולה שנגעה בתיקה כשרה, לא כל הרקיקין (ין) ולא כל
(החתיכות) [החתיקה] אסורין, אינו אסור אלא במקום שבלע.

גמרא

הגמרא מבארת את הסתירה במשנה. מקשה הגמרא: מאי קאמר,
כיון ששנינו שיש בבשר החמור ליתן טעם בבשר הקל, ולכן הקלים
נאכלים בחמורים, מדוע אינם טעונים מריקה ושטיפה בחמורים ואין
פוסלים במגע. מתרצת הגמרא: יש ללמוד את המשנה כאילו היא
חסירה, וכך יש לשנות בה, אם יש בהן גנותן טעם – כדי ליתן טעם
בבשר הקל, הרי הקלין נאכלין בחמורין, לפנים מן הקלעים ורק
ליום ולילה ולזכרי כהונה, וטעוניה מריקה ושטיפה בסוף זמן אכילת
הבשר החמור, ופוסלין במגע – אם היו החמורים פסולים והקלים
כשרים, נעשו הקלים בחמורים לפסול את הבשר שיגע בהם. ואם אין
בהן גנותן טעם, אין הקלין נאכלין בחמורים ואין טעוניה מריקה
ושטיפה ואין פוסלין במגע.

הגמרא מבררת באופן שלא היה בחמורים לתת טעם בקלים, האם
הכלי טעון מריקה ושטיפה לאחר זמן אכילת קדשים קלים. שואלת
הגמרא: באופן שלא היה בבשר קדשי קדשים ליתן טעם בבשר
קדשים קלים, נהי דקדשי קדשים לא בעו – אף שאין הכלי טעון
מריקה ושטיפה כדין קדשי קדשים, מכיון שהיו מועטים ובטלו ברוב,
קדשים קלים ניבעי – מדוע אין הכלי טעון מריקה ושטיפה כקדשים
קלים. משיבה הגמרא: אמר אביי, מאי אין טעוניה דקאמר – מה
שאתה התנא שאין טעונים מריקה ושטיפה, כוונתו לאחר זמן אכילת
קדשי קדשים, דהיינו לאחר יום ולילה, אכל לאחר זמן אכילת
קדשים קלים דהיינו לאחר שני ימים ולילה אחד טעוניה. ורבי אמר,
הא מני רבי שמעון היא – משנתינו ששנינו שאם אין טעם קדשי
קדשים אינו טעון מריקה ושטיפה, היא כשיטת רבי שמעון לעיל (צה),
דאמר, שקדשים קלים אין טעוניה מריקה ושטיפה.

הגמרא מביאה ראיה לתירוצו של רבי. שואלת הגמרא: בשלמא
לרביא היינו דקתני – לכך התנא שנה דין זה בשני אופנים, ואמר
'בישל בו קדשים וחולין, או קדשי קדשים וקדשים קלים', כי בא
ללמדנו שהלכה כרבי שמעון שקדשים קלים אינם טעונים מריקה
ושטיפה. אלא לאביי יקשה, תרתי למה לי – מדוע הוצרך התנא

האסכלא. גרדילי' גרולין עליו צלי ובגמ' דמסכת ע"ז פריך הא ליבן בעי: גמ' ופנית בבקר. על כרחך בקר של חול קאמר וקרי ליה בקר ראשון: אין פיגול ברגל. אם שחט ע"מ לאכול למחר אינו פיגול: ואין נותר ברגל. אם הותיר בשר חטאת למחר אינו נותר דחר יומא הוא לר"ט: אלא זו בלבד. לענין מריקה ושטיפה לחודה ולא לענין פיגול ונותר ואי טעמיה מהאי קרא הוא

אפילו לענין פיגול ונותר נמי: נעשה ניעול לחבירו. מתוך שהשלמים מצויין ברגל אין בלוע שלה נעשה נותר שהרי זמן שלמים לב' ימים וכי מבשל ביה שלמים האידנא הדר מבשל ביה שלמים למחר ובוכל משלמים שנשחטו ביום המחרת ופולט מה שבלע אתמול ובוכל מן האחרונים נמצא שאינו בא לידי נותר ואם בא לבשל חטאת דחיי לבשל אחריו שלמים בו ביום ופולט את החטאת ובוכל את השלמים: הא כיצד. כלומר למה סמך הכתוב לומר שממתין ועד זמן אכילה בו: מיד יהיה אניעול גוים. דחמין בעינן דכתיב (במדבר לא) כל דבר אשר יבא באש: א"כ. דתרווייהו דהא הוא ומריקה לא היינו הגעלה לכתוב קרא לשון שוד בשניהם: ה"ל ומאי מורק ושטוף ש"מ מריקה בחמין שטיפה בצונן: ורבי. אמר לך מריקה במריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס לכך שינה בלשון שוד מבחין דהו מבפנים: מתני' הרי הקלים נאכלין בחמורין. לפנים מן הקלעים ליום ולילה: ואין מעוניין מריקה ושטיפה. לטוף מן אכילת חמורים אלא לטוף זמן אכילת קלים ובגמ' פריך מאי קאמר הרי יש בהן בנותן טעם ואמר הרי הקלין נאכלין בחמורין: ואין פוסלין במגע. אם נפסלו הקלין ונגע בהן בשר ובלע מזה אין נפסלין ובגמ' מפרש לה: ריק. פסול שהגיע ברקיק כשר ובלע ממנו: גמ' ומעוניין מריקה ושטיפה. כדן החמורין: ופוסלין במגע. אם היו החמורין פסולים והקלים כשרין נעשו הקלים בחמורין לפסול את הנוגעין בהן בדכתיב (ויקרא ו) כל אשר יגע בבשרה יקדש ואומר לקמן להיות כמורו ר"א פסולה תפסל: (ואם לא הקלין בו) ואין מעוניין מריקה. חמורין פריך לטעון מיהא כדן קלין לטוף זמן אכילתו: ואין פוסלין במגע. אם היה החמור שנבשל עם הקלין פסול הואיל ומועט ואין בו בנותן טעם בקלין לא נעשו הקלים כמורו לפסול את הנוגעין בהן שהרי אף הם לא נפסלו ואידי דתנא רישא פוסלין נקט סיפא אין פוסלין: נדי דקדשי קדשים לא בעו. כלומר נדי דלא בעו מריקה לטוף זמן אכילת חמורין דהא מועטין ובטלי ניבעי מיהא משום קלים לטוף זמן אכילתו: היינו דתנא או קדשי קדשים וקדשים קלים. לאשמעינן דסתם לן רבבי שמעין דאמר קדשים קלים אין טעונן מריקה ושטיפה: אלא לאביי. דאמר מאי אין טעונן דקאמר כדן חמורין תרתי למה לי למיתנייה כיון דתנא קדשים חולין ואשמעינן דבטל במיעוט מה לי הני מה לי הני: עד

השפור והאסכלא מגעילין בחמין. אית דלא גרסי בחמין משום דבעי רבה למימר בסוף ע"ז (דף ע"ו). מאי הגעלה דקתני מריקה ושטיפה א"ל אביי מי דמי מריקה ושטיפה בצונן הגעלה בחמין ואי גרסינן במשנה גופה בחמין היכי טעי רבה ונראה דשפיר גרסינן ליה וקסבר רבה מריקה בחמין והא דנקט רבה שטיפה אגב מריקה נקט ושטיפה לאו דוקא דהכי קאמר מאי הגעלה בחמין דקאמר היינו מריקה דאיירי בה לעיל דאיכא למידי בגמ' דמריקה בחמין:

ופנית בבקר. פי' בקונטרס על כרחין בקר של חול קאמר וקרי ליה בקר ראשון וקשה דלמא ב"ט וכונן שאלוה בתוך התחום ואפי' תימא לומר דבעי ראיית פנים ביום ראשון שמביא קרבנו מ"מ י"ל למחרתו שהוא חז"מ כל ד' מנא ליה ונראה פלוג דמשמע ליה בלולו בקר אחד משום דכולו ד' תשלומין דראשון דחגיגה יש לה תשלומים כל ד' ומכאן קשה ללשון אחר שפירש בקונטרס בפסחים בפרק מי שזוהה טמא (דף צה) גבי פסח ראשון טעון לינה פסח שני אין טעון לינה דראשון טעון יום אחד והבא מוכח דבעי לינה ד' וכן בסוכה בפרק לולב וערבה (דף מז.) דקתני כשם ששבעת ימי החג טעונן קרבן שיר וברכה ולינה כך שמיני טעון קרבן שיר וברכה ולינה מאי לאו זמן לא ברכת המזון ותפלה ה"ל מסתברא דאי ס"ד זמן זמן כל ד' מי איכא משמע דקרבן ולינה נחיא ליה דהוה כל ד' ושמן י"ל דה"ל דהוה מצי למיפריך מלינה וליתעמיך דלשנייה דהתם אתי שפיר דמשני דזמן כל ד' משכחת לה אי לא בריך ביומא קמא בריך באידך יומי וכן נמי מצי למימר מלינה דיעולת ראייה יש לה תשלומין כל ד' ויום הבאת קרבנו טעון לינה ולא יותר (הג"ה) דהך דשמעתין נמי מעיקרא ס"ד דהוה כל ד' מטעמא דפרישית אבל לא קאי הכי ובספרי מוכח דלא הוה אלא שם אחד דקתני אין לי אלא אלו מנן לרבות המנחות והעופות כו' ת"ל ופנית בבקר כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא כאלו משמע דלא יהוי לינה אלא יום אחד דומיא דשלמים של כל השנה וקשיא לי אי לינה ברגל אינו רק יום א' אמאי פסח שני אין טעון לינה מי גרע מבאי עוף או מנחה חולין דטעון לינה יום אחד אבל אי רגל טעון לינה ד' אתי שפיר דקמ"ל דפסח שני אין טעון לינה רק יום אחד. ברר:

ממתין להם כל זמן אכילה וזהו עבד מריקה ושטיפה. אין לפרש דמריקה ושטיפה קודם שיעשה נותר כדי שלא יבואו קדשים לבית הפסול דהא דמשמע הכא דלאחר זמן אכילה עבד מריקה ושטיפה ומיהו יש ספרים דגרסי ממתין להו עד זמן אכילה ועד יש קצת לדוק דמקאמר לעיל דרבי טרפן כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו ואם קודם שעשה נותר עבד מריקה ושטיפה ה"ל לעיבד דכי בשול ביה שלמים אתמול כשבא היום והזקיק למריקה ושטיפה אי בשול ביה שלמים דהאינא קודם מריקה ושטיפה ליתסרו אלא ודאי לא חייב הכתוב עד אחר שנעשה נותר: נתיני

וקדשים קלים, אימא לא. ואי תנא קדשי קדשים וקדשים קלים, הוה אמנא, קדשים הוא דאלימי, לבטולי קדשים. אכל חולין, אימא לא. צריכא: ריק (שהגיע) [שנגע] ברקיק בו: תנו רבנן, 'כל אשר יגע', יכול, אפילו שלא בלע, תלמוד לומר 'בבשרה', עד

תנא קדשים וחולין, הוה אמנא, חולין הוא דמבטלי קדשים, דלאו מינייהו. אכל קדשי קדשים

זבחים דף צז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלג

41 **אֵלֶּיָּהוּ**, נאמר בפסוק (ויקרא י ז), **וְאֵת הַתּוֹרָה, לְעוֹלָה וְלַמִּנְחָה**
 42 **וְלַחֲטָאת וְלָאֵשֶׁם וְלַמִּילואִים וְלִזְבֵּחַ הַשְּׁלָמִים**. הוקשו כל הקרבנות
 43 זה לזה כדי ללמד זה על זה. ולהלן (צח) יבואר, שההקש לחטאת
 44 מלמד, שכל הקרבנות מקדשים את הנוגע בהם.
 45 הגמרא מבארת מה למדים מכל קרבן שהוקש בפסוק. מבארת
 46 הגמרא: ממה שנאמר **['לְעוֹלָה']** למדים, שדין כל הקרבנות, הוא **כִּי**
 47 **עוֹלָה** – כדין קרבן עולה. **מֵה עוֹלָה מְעוֹנָה כָּלִי, אֵף כָּל מְעוֹנָה כָּלִי**.
 48 מבררת הגמרא: **מֵאֵי כָּלִי** – איזה חובת כלי למדים מעולה. **אֵילִימָא**
 49 **מִזְרֵק** – אם נאמר שלמדים שצריך מזרק לקבלת הדם, שכשם שעולה
 50 טעונה מזרק לקבלת דמה, כך שאר קרבנות טעונים מזרק. יקשה,
 51 והלא **בְּשָׁלְמִי צִיבּוּר נָמִי בְּתִיב כְּהוֹ** – אף בשלמי ציבור נאמר (שם),
 52 **וְיִזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים וגו', וַיִּקַּח מִשֶּׁה חֲצִי הָדָם וַיָּשֶׂם בְּאֶזְנוֹתוֹ,**
 53 **וּפְסוּק זֶה נֹאמַר בֵּין עַל הָעוֹלוֹת וּבֵין עַל הַשְּׁלָמִים שֶׁהִקְרִיבוּ שָׁם, הֲרִי**
 54 **שֶׁאֵף דָּם הַשְּׁלָמִים טְעוֹנִים מִזְרֵק, וְכִיּוֹן שֶׁבִּפְסוּק זֶה הֻקְשׁוּ הַקְּרָבָנוֹת**
 55 **גַּם לְשָׁלְמִים, מִדּוּעַ צָרִיךְ לִלְמֹד דִּין זֶה מֵעוֹלָה. אֵלֶּא חוֹבַת כָּלִי**
 56 **שֶׁלְמִידִים מֵעוֹלָה הוּא לִגְבִי שְׁחִיטָה, שְׁצִירָךְ לִשְׁחוּט אֶת הַקְּרָבָן**
 57 **ב'סְפִין' דוּקָא וְלֹא בִּאֵבָן אוּ בִּקְנָה, מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ כָּלִי שֶׁרַת. שׁוֹאֵלֶת**
 58 **הַגְּמָרָא: וְעוֹלָה גּוֹפָה מִנֶּלֶן** – מנין שקרבן עולה טעון סכין לשחיטתו.
 59 משיבה הגמרא: **דְּכִתְיִב 'וַיִּשְׁלַח אֲבָרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמִּאֲכָלֶת'**
 60 **(בראשית כב ט), וְ'מִאֲכָלֶת' הֵינּוּ סִכִּין, וְהֵתֵם עוֹלָה הוּא** – ושם בפרשת
 61 העקידה היה קרבן עולה, **דְּכִתְיִב 'וַיַּעֲלֵהוּ עוֹלָה תַּחַת בְּגוֹ'** (שם כב
 62 ט). ולמדים שכשם שעולה טעונה סכין אף שאר קרבנות טעונים סכין.
 63 הגמרא מבארת מה מלמדינו ההקיש למנחה: נאמר בפסוק **מִנְחָה**,
 64 ולמדים ממנה, **מֵה מִנְחָה אֵינָה נֹאכְלֶת אֵלֶּא לִזְכָּרִי כְּהוֹנָה וְלֹא**
 65 **לְנִקְבוֹת, אֵף כָּל אֵינָם נֹאכְלִין אֵלֶּא לִזְכָּרִי כְּהוֹנָה**. מבררת הגמרא:
 66 **מֵאֵי הִיא** – איזה קרבנות למדים מ'מנחה' שיהיו נאכלים לזכרי
 67 כהונה, **אֵי חֲטָאת וְאֵשֶׁם** – אם נאמר שבאה ללמד שקרבן חטאת
 68 ואשם יאכלו לזכרי כהונה, אי אפשר לומר כן, משום ש**בְּהִדְיָא בְּתִיב**
 69 **כְּהוֹ** – במפורש כתוב בהם שנאכלים לזכרי כהונה, שבאשם נאמר
 70 **וְכָל זָכָר בְּכֹהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ**, ובחטאת נאמר (שם י כב) **כָּל זָכָר**
 71 **בְּכֹהֲנִים יֹאכְל אוֹתָהּ. וְאֵי** – ואם נאמר שלמדים ממנחה ש**שְׁלָמִי**
 72 **צִיבּוּר** יאכלו לזכרי כהונה, יקשה שגם לשלמי ציבור לא צריך
 73 הלימוד ממנחה, **כִּי מִרִּיבּוּיָא דְּקָרָא אֲתִי** – הלכה זו למדנו מריבוי
 74 הכתוב, שנאמר (במדבר יח ט) **בְּקִדְשׁ הַקִּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ, כָּל זָכָר יֹאכְל**
 75 **אוֹתוֹ**, והריבוי שנאמר 'יאכל אותו' **לִימַד עַל שְׁלָמִי צִיבּוּר שְׁאִינֵן**
 76 **נֹאכְלִין אֵלֶּא לִזְכָּרִי כְּהוֹנָה**. ואם כן קשה אלו קרבנות למדים
 77 ממנחה, שאינם נאכלים אלא לזכרי כהונה. מתרצת הגמרא: לעולם
 78 נלמד ממנחה ששלמי ציבור אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ומה
 79 ששאלנו שנלמד כן מהריבוי שנאמר 'יאכל אותו', **תִּנְאִי הִיא** – אכן
 80 נחלקו תנאים מהיכן למדים דין זה בשלמי ציבור,

1 **עַד שֶׁיִּפְלַע בְּבִשְׂרָה**, וכגון שנבלע שומן חטאת בשלמים, אבל אם לא
 2 נבלע, אינו נעשה כמזהו. יָכוֹל הֵייתִי לומר, שאף אם נָגַע בְּמִקְצַת
 3 חֲתִיכָה, וְהָא כּוֹלּוֹ פְּסוּל, תִּלְמֹד לִזְמַר 'כָּל אֲשֶׁר יִנָּע' (ויקרא ו כ),
 4 הַנוֹגֵעַ פְּסוּל. הָא כִּי צִדַּד – מה יעשה, הוֹתֵךְ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁפָּלַע, ושאר
 5 הבשר נאכל כדינו. נאמר בפסוק (שם), **בְּבִשְׂרָה**, ודורשים שרק אם
 6 נגע בבשר החטאת נעשה כמותה, וְלֹא בנגע בְּיָדֶיךָ, וְלֹא בנגע
 7 בְּעֶצְמוֹת, וְלֹא בְּקַרְנֵים וְלֹא בְּפִלָּפִים – צפורני פרסות הבהמה. נאמר
 8 בפסוק (שם), **וְקִדְשׁ**, והיינו שדין הבשר שנגע לְהִיּוֹת בְּמוֹת – כדין
 9 הבשר שנגע בה, הָא כִּי צִדַּד, אֵם פְּסוּלָה הִיא – אם החטאת שנגע בה
 10 פסולה, כגון פִּיגוּל או נותר, תִּפְסֵל הַחֲתִיכָה שֶׁבִּלְעָה מִמֶּנָּה, [וְאִם]
 11 **בְּשֶׂרָה הִיא** החטאת, דין החתיכה הכולעת שתאכל בְּחִמּוֹר שְׂבָה –
 12 מאחר ויש בחתיכה הנוגעת שני טעמים של קרבנות, נותנים לה את
 13 הדין החמור שבשניהם, ואם בשר שלמים נגע ובלע מן החטאת,
 14 יאכל לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה, וליום ולילה.
 15 הגמרא מקשה על הדין שאם פסולה היא תפסל. מקשה הגמרא:
 16 **אִמָּאִי** – מדוע בשר שלמים נפסל כשנגע בחטאת, וְנִיתִי עֲשֶׂה וְלִידְחִי
 17 **אֶת לֹא תַעֲשֶׂה** – מדוע העשה שנאמר (שמות כט לג) **וְאָכְלוּ אֹתָם**, אינו
 18 דוחה לא תעשה של אכילת קדשים פסולים שנאמר (שמות כט לד) **לֹא**
 19 **יֹאכְל כִּי קֹדֶשׁ הוּא**.
 20 רבא מתרץ את קושיית הגמרא: **אִמָּר רַבָּא, אֵין עֲשֶׂה דוֹחָה אֶת לֹא**
 21 **תַעֲשֶׂה שְׁבִמְקִדְשׁ** – לא הנאמר בדיני הקרבנות, אין עשה דוחה
 22 אותו. רבא מביא ראייה לתירוצו. **שְׁנֵאמַר** (שמות יב מח), **וְעֶצֶם** **לֹא**
 23 **תִּשְׁבְּרוּ בוֹ, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסֵיָא אוֹמַר**, שאיסור שבירת עצם
 24 בקרבן פסח נאמר, **אֶחָד וּבֵין עַל עֶצֶם שֵׁשׁ בּוֹ מוֹחַ** – עצם שבתוכו
 25 בשר, וְאֶחָד עֶצֶם שְׁאִין בּוֹ מוֹחַ, ויש לשאול, **אִמָּאִי** – מדוע אסור
 26 לשבור עצמות קרבן פסח, נִיתִי עֲשֶׂה וְלִידְחִי **אֶת לֹא תַעֲשֶׂה** – יבא
 27 העשה שנאמר (שמות יב ח) **וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה, וַיִּדְחָה אֶת**
 28 **הָלֹא שֶׁל שְׁבִירַת עֲצָמוֹת. אֵלֶּא מוֹכַח, שְׁאִין עֲשֶׂה דוֹחָה לֹא תַעֲשֶׂה**
 29 **שְׁבִמְקִדְשׁ**.
 30 רב אשי מתרץ באופן אחר את שאלת הגמרא: **רַב אֲשִׁי אִמָּר**, הטעם
 31 שאין עשה דוחה לא תעשה, הוא משום שנאמר (ויקרא ו כ), **כָּל אֲשֶׁר**
 32 **יִגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ, וְ'קִדְשׁ' מִצּוֹת עֲשֶׂה הוּא**, שבשר שנגע בבשר
 33 חטאת פסולה, נעשה כמותה ונפסל, וְאֵין עֲשֶׂה שֶׁל אֲכִילַת קִדְשִׁים,
 34 דוֹחָה **אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה**, שנאמר על בשר שנגע בבשר קודש
 35 שנפסל.
 36 הגמרא לעיל דרשה שהנוגע בבשר חטאת נהיה כמזהו. הגמרא
 37 מבררת מנין שאף הנוגע בשאר קרבנות נהיה כמותם. שואלת
 38 הגמרא: **אֲשִׁבְחֵן חֲטָאת דְּמִתְקַדֵּשׁ בְּכָלֵּעַ** – מצאנו שקרבן חטאת
 39 מקדש את הנוגע בו, **שְׁאֵר קִדְשִׁים מִנֶּלֶן** – מנין שאף הנוגע בבשר
 40 שאר קדשים, נהיה קודש. משיבה הגמרא: **אִמָּר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי**

אגרות קודש

בי"ה, ז"ך אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ג אי"א נ"ר עוסק בצ"צ מו"ה מיכאל שי

שלום וברכה!

... בשאלתו ע"ד כתיבת תפלין דר"ת - בקסת הסופר סכ"ו ובס' ישמח משה על אגדות הש"ס כי
 דשי לזוהר שמי שאינו מניח תפלין דר"ת לא יכתבם. באות חיים סלי"ד סקיי"א מחמיר אף בדיעבד (!).
 ויל"ע בלי' אדה"ז רסל"ט "מפני שאינו חושש עליהם כלל" - וא"כ הנמנע מפני דמיחוי כיוהרא אינו בזה,
 עכ"פ בדיעבד. וכ"כ בס' מאסף לכל המחנות סל"ט סקכ"ו משו"ת פני מבין.

איבא דַּנְפָקָא לִיה מְהֵבָא וְאיבא דַּנְפָקָא לִיה מְהֵבָא – יש תנא
שלומד שלמי ציבור אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, מהדיקש
למנחה, ויש תנא שלומד זאת מהריבוי בפסוק.

הגמרא מבארת מה נלמד מהדיקש לחטאת: נאמר בפסוק 'חַטָּאת',
ונלמד ממנו שמה חַטָּאת (מתקדשת) [מְקַדְּשֶׁת] בְּבִלְעֵי – כשם
שחטאת מקדשת את הנוגע בה, אף כל (מתקדשת) [מְקַדְּשֶׁת]
בְּבִלְעֵי – כך כל הקרבנות מקדשים את הבשר שבלע מהם שיהא דינו
כמותם.

הגמרא מבארת מה נלמד מהדיקש לאשם: עוד נאמר בפסוק 'אֲשָׁם',
ולמידים ממנו, שמה אֲשָׁם אין שְׁפִיר ו-העור של הולד וְשִׁלְיָא
[הכיס שהעובר מונח בתוכו] קְדוֹשׁ בּוֹ – כשם שאשם כיון שאינו בא
אלא זכר, לא שייך לומר שהשפיר והשליא שבמעיו קדושים, והחלב
ושתי הכליות של הולד קריבין, אף כל אין שְׁפִיר וְשִׁלְיָא קְדוֹשׁ בּוֹ
– אף קרבנות חטאת ושלמים שבאים נקבות, אין חלב ושתי הכליות
שבמעיהן קריבין. מבארת הגמרא: קֶסֶבֶר – ומבואר שהתנא סובר,
שׁוֹלְדוֹת קְדָשִׁים בְּחֻוּיָתָן הֵן קְדוֹשִׁים – שולדות הנולדים
מהקרבנות אינם קדושים במעי אמם אלא בלידתם. יְעוֹד יש ללמוד
שהתנא סובר, שדִּנְיָן אֲפֻשֵׁר מִשְׁאֵי אֲפֻשֵׁר – שלמידים בהיקש דינים
השייכים אצל הלמד אף שאינם שייכים אצל המלמד, שהרי כאן
למדנו מאשם שלא שייך בו שפיר ושליא כי זכר הוא, לקרבנות
הבאים נקבות שאפשר שיהיו להם ולדות, שאין קדושה בשפיר
ושליא שלהן.

הגמרא מבארת מה נלמד מהדיקש למילואים: עוד נאמר בפסוק
'מִלּוּאִים' – הקרבנות שהקריבו בשבעת ימי המילואים. ולמידים שמה
מִלּוּאִים מוֹתְרִיָּהּ בְּשִׁרְיָהּ – כשם שבקרבנות המילואים, כל מה
שנותר מבשר הזבח נשרף באש, שנאמר (שמות כט לד) 'וְשִׂרְפֶתָּ אֶת
הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא'. וְאִין בְּעָלֵי חַיִּים בְּמוֹתְרִיָּהּ –
ואין בעלי חיים בכלל דין שריפת מותר, כי לא היו בעלי חיים במותר
המילואים, שקרבנות ציבור היו ולא הפרישו בהמות לאחריות, וגם
לא אבד אחד מהם והופרש אחר תחתיו ונמצא הראשון. אף כל
מוֹתְרִיָּהּ בְּשִׁרְיָהּ – הנותר מבשרם, דינו בשריפה, וְאִין בְּעָלֵי חַיִּים
בְּמוֹתְרִיָּהּ – ואם נותרו בעלי חיים, כגון יחיד שהפריש שני קרבנות
לאחריות, שאם יאבד האחד יתכפר בשני, או אם הפריש קרבן ואבד,
והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון, והקריב אחד מהם והשני נותר,
אין דינם בשריפה.

הגמרא מבארת מה נלמד מהדיקש לשלמים: עוד נאמר 'שְׁלָמִים',
ונלמד בהיקש כך, מה שְׁלָמִים מְפַגְלִין – כשם שקרבן שלמים אם
חשב באחד מעבודתיו על מנת לאכול את הבשר לאחר זמנו, נעשה
הקרבן פיגול ונפסל, וּמְתַפְגְּלִין – ואף הנסכים הבאים עמו מפוגלין,
אף כל מְפַגְלִין וּמְתַפְגְּלִין – אף כל הקרבנות אם חשב בעבודתם על
מנת לאכולם לאחר זמנם מתפגלים ונפסלים, ופוסלים את הנסכים
הבאים עמדם.

הגמרא מביאה לימוד אחר הנלמד מהדיקש למנחה: בְּמִתְנִיתָא תֵּנָא
מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי עֲקִיבָא, נאמר בפסוק 'מִנְחָה', ונלמד כך, מה מִנְחָה
(מתקדשת) [מְקַדְּשֶׁת] בְּבִלְעֵי, אף כל (מתקדשת) [מְקַדְּשֶׁת]
בְּבִלְעֵי – כשם שהמנחה מקדשת את כל הנוגע בה להיות כמותה,
כמו שנאמר (ויקרא יא) 'כֹּל אֲשֶׁר יִגַע בָּהֶם יִקְדֹּשׁ', כך גם כל קרבן
שבלע ממנו בשר אחר, מקדש את הבשר להיות כמותו.
הגמרא מבארת מדוע התורה צריכה לכתוב את הדין ש'כל הנוגע
יקדש', גם בקרבן חטאת וגם בקרבן מנחה: וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתָּב מִנְחָה
– והתורה היתה צריכה לכתוב את הדין שכל הנוגע בהם יקדש, גם
בקרבן מנחה (ויקרא יא), וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתָּב חַטָּאת – ואף בקרבן

חטאת צריך לכתוב את הדין שכל הנוגע בהם יקדש (שם ו ב), דְּאִי
אֲשָׁמְעִין מִנְחָה – שאם התורה היתה משמיעה לנו דין זה רק לגבי
קרבן מנחה, היינו אומרים שרק בקרבן מנחה נאמר דין זה, ומשום
דְּאִיצְטְרִיךְ דְּרַבִּיכָא מִיפְלָגָא – מכיון שהמנחה רכה, נבלעת היטב בבשר
שנגע בה, אֲכָל בשר שנגע בחַטָּאת, אִימָא לא – הייתי אומר שאין
טעם החטאת נבלע בבשר, ולא יהיה הבשר כדן החטאת. וְאִי
אֲשָׁמְעִין חַטָּאת – ואם התורה היתה משמיעה לנו דין זה רק לגבי
קרבן חטאת, הייתי אומר שרק בחטאת נאמר דין זה מִשּׁוּם דְּקִרְרִי –
מתוך שהבשר עבה מחלחל השומן בעומקו, אֲכָל מִנְחָה אִימָא לא
צְרִיכָא.

הגמרא מביאה לימוד נוסף הנלמד מהדיקש לחטאת: נאמר בפסוק
'חַטָּאת', ולמידים ממנו שמה חַטָּאת אִינָה בָּאָה אֵלָא מִן הַחֻלְיָן ולא
ממעות מעשר שני, וכמו שהגמרא תבאר להלן, וְכִיּוֹם – ואינה קריבה
אלא ביום ולא בלילה, וְכִידּוֹ הִימְנִית – ואינו עובד אלא ביד ימין ולא
בשמאל, אף כל אִינָה בָּאָה אֵלָא מִן הַחֻלְיָן ולא משל מעשר, וְאִינוּ
קרב אלא כִיּוֹם, וְאִינוּ עובד אלא כִידּוֹ הִימְנִית. מבררת הגמרא:
וְחַטָּאת מְנִלָּן – ובקרבן חטאת מנין שאינו קרב אלא משלו. משיבה
הגמרא: אֲמַר רַב הִסְדָּא, אֲמַר קְרָא – נאמר בפסוק בפרשת קרבנות
יום הכיפורים (ויקרא טו ו) 'וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פֶּרֶ הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ',
ונדרש שאינו מקריב אלא מְשֻׁלוֹ, וְלֹא מְשֻׁלִּי מֵעוֹת צִיבּוֹר, וְלֹא מְשֻׁלִּי
מֵעוֹת מְעַשֵּׂי שֶׁנִּי.

הגמרא תמחה על מה שמבואר בברייתא שמה שמקריבים רק ביום,
ושהעבודה נעשית ביד ימין, נלמד מהדיקש של כל הקרבנות
לחטאת. שואלת הגמרא: וכי דין הקרבה 'כִיּוֹם', למדנו מהדיקש של
כל הקרבנות לחטאת, והלא מהפסוק הנאמר בסוף פרשת הקרבנות
(ויקרא י לח) 'כִיּוֹם צִוּוֹתוֹ נִפְקָא – נלמד. משיבה הגמרא: כִּדִּי נִסְכָּה –
אכן התנא נקט דין זה ללא צורך, ובאמת אינו נלמד מחטאת אלא
מ'ביום צותו'.

ממשיכה הגמרא לשאול, וכי דין כִידּוֹ הִימְנִית, למדנו מהדיקש של כל
הקרבנות לחטאת, והלא מְדַרְבָּה בַר בַר תִּנְה נִפְקָא, דְּאֲמַר רַבָּה בַר
בַר תִּנְה אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, כֹּל מְקוֹם שְׁנַיָאמַר 'אֲצַבֵּעַ', כגון 'וְלֶקַח
הַזֶּהֶן מִדְּמָה בְּאֲצַבְעוֹ' (ויקרא ד לו), ו'כִּהְיוֹנָה', כגון 'הזֶהֶן' או 'הכהנים',
אִינוּ אֵלָא בִיד יְמִין, והגמרא סברה שאם בתורה נכתב או 'אצבע' או
'כֶּהֱן', דין העבודה להעשות ביד ימין. ומכיון שבכל הקרבנות נאמר
'כֶּהֱן', נלמד מזה שהעבודה נעשית ביד ימין, ומדוע צריך ללמוד
מהדיקש לחטאת. משיבה הגמרא: אף דין זה, כִּדִּי נִסְכָּה – אכן התנא
נקט דין זה ללא צורך, ובאמת אינו נלמד מחטאת. וְאִיצְטְרִיךְ אִימָא –
ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, שהתנא ששנה את הברייתא, כִּבֵּר
לָהּ כְּרַבִּי שְׁמַעְיִן דְּאֲמַר (לעיל ב ד) שכשכתוב בתורה 'אֲצַבֵּעַ', לא בְּעִיָּא
'כִּהְיוֹנָה' – כל מקום שכתבה התורה 'אצבע', גם אם לא נכתב עמו
'כֶּהֱן' טעון ימין. אבל מקום שנכתב בו רק 'כִּהְיוֹנָה', בְּעִיָּא 'אֲצַבֵּעַ' –
ואם לא נכתב בו אלא כהונה ללא אצבע, כגון טעון ימין. ובכל
הקרבנות נאמר 'כִּהְיוֹנָה' ללא 'אצבע', ולכן הוצרכנו ללמוד שטעונים
ימין מהדיקש לחטאת שבה נכתב גם אצבע וגם כהונה, וְלֶקַח הַזֶּהֶן
מִדָּם חַטָּאת בְּאֲצַבְעוֹ' (ויקרא ד ב ד).

הגמרא מביאה לימוד נוסף הנלמד מהדיקש לאשם: נאמר בפסוק
'אֲשָׁם', ונלמד מזה, שמה אֲשָׁם עֲצָמוֹתָיו מוֹתְרִין, אף כל עֲצָמוֹתָיו
מוֹתְרִין – כשם שעצמות קרבן האשם לאור שהקריבוהו, מותר
לעשות מהם כלים, אף עולה אף שכולו קרב על המזבח, עצמותיו
מותרים.

רבא מסתפק בענין דם חטאת שניתן על הבגד, וניתן גם דם שאינו
טעון כיבוס: אֲמַר רַבָּא, פְּשִׁימָא לִי – דין פשוט וברור הוא לי,

זבחים. פרק אחד עשר – דם חטאת דף צח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלה רש"י תוספות

1 מה שלמים מפגלן ומתפגלן הא נמי תילף משלמים דהתם נמי שלמים בסיני הוו:
2 **אלא סכין**, לשחיטה לאפוקי צור וקנה דכלי שרת בעינן: **מאי היא**, הי מיניהו יליף
3 לאכול לזכרי כהונה ממנחה: בקדש הקדשים תאכלנו. בויקח קרח כתיב וקדש יהיה
4 לך דכתיב בספיה דקרא יתירא הוא למילף שלמי ציבור וכבשי עצרת דכתיב בהו
5 קדש יהיו לה: לכהן: **מה חטאת מקדש**
6 בבלוץ בו, ואף על גב דבמנחה נמי כתיב
7 (ויקרא ו) כל אשר יגע בה יקדש דמקדשת
8 בבלוץ אצטרך לאקשינהו לחטאת דממנחה
9 לא מצי ילפי דאיכא למימר לא איתקשי
10 למנחה אלא לענין זכרי כהונה אבל לענין
11 בלוץ דמנחה דוקא דרכיבא למיבלע אבל
12 שאר קדשים לא: **מה אשם אין שפיר ושיליא**
13 קדוש. דהא זכר הוא ואין לך לומר בחלב
14 ושתי כליות שלו שאף של שליא שבמעיו
15 משמע אף הבאים נקבות כגון חטאת ושלמים
16 אין שפיר ושיליא קדוש בהן ואין חלב ושתי
17 הכליות של שליל שבמעיהן קריבין ומעולה
18 לא ה"ל למילף דכליל היא ואף כל שאן
19 שפיר ושיליא קדוש בו לא מצי למימר דלאו
20 לעולה מדמית להו שהרי אף שאר הבשר
21 אינו קרב ואכילת זכרי כהונה לא יליף
22 מחטאת ואשם כדילף ממנחה דתקשה לך
23 אמאי אקשינהו למנחה לילפו זבחי שלמי
24 ציבור מאשם וחטאת משום דכתיב בתרייהו
25 וכל אכילת זכרים הוא קדשי קדשים הוא
26 הלכך מהתם לא מצי ילפי אי לא מהיקשא
27 דמנחה: וולדות בהמות קדשים בהויתן הן
28 קדושים. כשנולדים הן קדושים ולא במעי
29 אמן וגמרי מאשם: ודינן **אפשר משאי אפשר**
30 נקבות מזכרים ולגמרי לא מצי למעוטינהו
31 מקדשים להקריבם דכתיב רק קדשין אשר
32 יהיו לך ואמר מר בכורות (דף יד) רק קדשין
33 אלו התמורות אשר יהיו לך אלו הולדות
34 ומאשם גמרינן דבמעי אמן מיהא לא קדשי
35 אלא בהויתן דכתיב אשר יהיו: **מה מלואים**
36 מותרין בשריפה. ולא היו בעלי חיים
37 במותריהן דמלואים שהרי קרבן צבור היו
38 ולא הופרשו שנים לאחריות וגם לא אבדו
39 אחד מהם והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון:
40 **ואין בעלי חיים במותריהן**, שאם היו בעלי חיים במותריהן כגון יחיד שהפריש שני
41 קרבנות לאחריות וחובתו שאם יאבד האחד יתכפר בשני או אם הפריש קרבן ואבד
42 והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון והקריב את האחד מזה ואת השני נותר אין נותר
43 זה בשריפה כדן נותר של מלואים: **מפגלים**, את הנסכים שאם חישב בזבח אף
44 הנסכים מפגלן ומש"ה יליף משלמים דעיקר פיגול כתיב בה: דקריי. טרישטטטריש
45 בלע"ז מתוך שהבשר עב נכנס בתוכו השומן בעומק: **חטאת**, באה ביום דכתיב (ביום)
46 בפר יוד"כ (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם: ובידו הימנית דכתיב אצבע וכהונה
47 ואמר מר לעיל (דף כד) כ"מ שנאמר אצבע וכהונה אינו אלא ימין: **מדרבה בר בר**
48 **חנה נפקא בו**, וקס"ד או אצבע או כהונה ואין לך בכל אלו שלא נאמר כזן
49 בהקרבתו: בר"ש. בפ"ב (שם) כהונה בעי אצבע ובחטאת תרתייהו כתיב ולקח חזקן
50 מדם החטאת באצבע: **מה אשם עצמותיו מותרין**, לעשות מהן כלים אני שמעתי
51 שהיו נאכל לכהנים ונותר בעצמות לא שייך אלא בדבר הנאכל: **אף כל**, ואפי' עולה
52 ומיבעי לי הא נמי מחטאת היה מצי יליף ונראה בעיני דמלו יהיה יתירא נפקא ליה
53 באשם דכתיב ביה (שם ז) לכהן לו יהיה:

דם

דהכא ול"ל ג"ש כיון דלא איצטריכא היקשא דהכא אלא לאגמורי בעולה ויש לומר כיון דשאר קרבנות צריכי כל חד למלתיה כדמפרש הכא לא ינלף מיניהו דבר אחר שאינו צ"ל בכל
הקדשים רק בעולה וכי האי גונא פירשנו לעיל (דף צח) גבי מנחה דילפינן מיניה זכרי כהונה ולא ילפינן מחטאתו אשם ולפי' זה האי תנא לית ליה דרשא דשפיר
ושליא

1 **איכא** דנפקא ליה מהכא בר', עוד יש תנא שלישי בפרק איזהו מקומן (לעיל דף גה)
2 דאמר אלא היקשא למאי אתא מה חטאת לזכרי כהונה אף זבחי שלמי ציבור
3 לזכרי כהונה הוא דלא מייתי לה הכא משום דסוגיא דשמעתא היא ולא משכח לה ברייתא
4 בהדיא:

5 **מה** חטאת מקדשת בבלוץ בר'. הא דאמרין
6 בפרק גיד הנשה (חולין דף צח) לא
7 נצרכה ואלאו לטעם בעיקר דבקדשים אסור
8 וחכא שרי ונפרין וליגמר מינה גלי רחמנא גבי
9 חטאת כל אשר יגע בבשרה יקדש משמע
10 דפשיטא ליה דשאר קדשים ולפינן מחטאת היינו
11 מהיקשא דהכא:

12 **אף** כל אין שפיר ושיליא קדוש בו. פירש
13 בקנטרס ואין חלב ושתי כליות של שליל
14 שבמעיה קריבין וקשה דהוה ליה לתנא לפרושי
15 חלב וכליות של שפיר ושיליא כמו שיליהו בהמה
16 המקשה (חולין דף עה). הג"ה ועד דמשמע
17 מתוך פירושו דדוקא חלב ושתי כליות הוא דאין
18 קדושין ליקרב אבל הולדות גופן קדושין הן וא"א
19 לומר כן דתניא תמורה: (דף יא) השוחט את
20 החטאת ומצא בה כן ד' נאכל לכל אדם ובכל
21 מקום ולעולם ומוקי לה למאן דאית ליה בהויתן
22 הן קדושין בריש כיצד מערימין (שם דף כה) דזן
23 עצמן וחולין במעי אמן נראה לפרש דלענין חולין
24 גמורין קא יליף דשפיר ושיליא הנמצא בבטן
25 חטאת לאחר שחיטה אינן קדושין כלל ומהכא
26 אית ליה ולדות קדשים בהויתן הן קדושין והא
27 דתניא ברייתא בהמה המקשה (חולין דף עה). מה
28 חלב ושתי כליות האמורין באשם מוצא מכלל
29 שליל אף כל מוצא מכלל שליל ההוא תנא סבר
30 במעי אמן קדושין ולכן איצטרך קרא למעוטי
31 חלב ושתי כליות מהקרבא ולפי מה שפירשתי לא
32 אתי שפיר את דלא יליף מעולה כמו לפי
33 הקנטרס: **מה** שלמים מפגלן בר'. לעיל בסוף
34 פרק ב' (דף כח) איכא תנא דדריש לה מדכתיב
35 ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמי מה שלמים
36 מפגלים ומתפגלן בר' וכן בפרק ב"ש (לעיל דף
37 מד). דדריש לה נמי מההוא קרא מה שלמים
38 מיוחדין שיש להם מותרין בין לאדם בין למזבח
39 מפגלן ומתפגלן פ"י בקנטרס מפגלן את הנסכים אם חישב בזבח ובחנם דזק דהוה מצי
40 למימר שהדם מפגל את הבשר והבשר עצמו מתפגל: **מה** חטאת אינה באה אלא מן
41 החולין בר'. תרתי דריש מחטאת דכבר דרש נמי מה חטאת מקדשת בבלוץ: **כרי** נסבה ואי
42 בעית אימא סבר לה כר"ש בר'. הכא מסיק להני תרי שינויי אבל בסוף התורה (מנחות דף
43 פג) משני כדי נסבה לחודיה ובפ"ק דחולין (דף כב) משני כהונה בעיא אצבע בר' ותו לא
44 נראה דלמאן דאמר לעיל (דף ג) דבר הלמד בג"ש אינו חור ומלמד בהיקש צ"ל הכא
45 (ובפ"ק דחולין) כדי נסבה דאצבע דחטאת גופיה ילפינן בג"ש דמצורע דהיינו ימין לעיל בפ'
46 ב' (דף כד) ובפ"ק דמנחות (דף י) ואם כן לא מצינו למילף בהיקש שאר קרבנות מחטאת:
47 **מה** אשם עצמותיו מותרין בר'. פ"י בקנטרס לעשות מהם כלים אני שמעתי באשם פשוט
48 לו שעצמותיו מותרין שהרי נאכל לכהנים ונותר בעצמות לא שייך אלא בדבר הנאכל אף
49 כל ואפילו עולה ומיבעי לי הא נמי מחטאת היה מצי יליף ונראה בעיני דמלו יהיה יתירא
50 נפקא ליה באשם דכתיב ביה לכהן אשר יכפר בו לו יהיה כך פ"י בקנטרס והשתא לפירוש
51 רבותיו דמסבירא ידע דעצמות מותרין בכל קדשים הנאכלין ולא אצטרך היקשא אלא
52 להתייב עצמות עולה קשה משלמים או משאר קדשים הנאכלין גילף ולמה איכתוב
53 ועוד דבפרק החזבן מקדש (לעיל דף פו) דריש מג"ש נאמר באשם לו יהיה ונאמר בעולה
54 לו יהיה וקאמר דמפני מה אשם עצמותיו מותרין אף עולה בר' והשתא תיפוק ליה מהיקשא
55 דהכא ול"ל ג"ש כיון דלא איצטריכא היקשא דהכא אלא לאגמורי בעולה ויש לומר כיון דשאר קרבנות צריכי כל חד למלתיה כדמפרש הכא לא ינלף מיניהו דבר אחר שאינו צ"ל בכל
56 הקדשים רק בעולה וכי האי גונא פירשנו לעיל (דף צח) גבי מנחה דילפינן מיניה זכרי כהונה ולא ילפינן מחטאתו אשם ולפי' זה האי תנא לית ליה דרשא דשפיר
ושליא

ושליא לדלעיל ומאן דרדיש עצמות מותרין מלו יזיה פרק המזבח מקדש (לעיל דף פו.) אית
ליה היקישא דאשם לגבי שפיר ושליא ולפרש"י דאמר דבכל הקדשים מן הדין אסורין
העצמות דלא התיר הכתוב אלא בשר הראוי לאכילה וגילה לנו באשם לו יזיה דמשמע
שריותא נילף כמו כן היתר בכל הקדשים ע"פ זה הגהה. קשה דבההוא קרא כתיבי חטאת
ואשם בפרשה צו את אהרן כחטאת באשם תורה

אחת להם הכהן אשר יכפר בו לו יזיה ולמה נקט
אשם ו"ל דעיקר פרשה באשם ועוד דלו יזיה
נכתב לו יחיד שמא לא קאי רק על האשם דסליק
מניה ולא תקשי (הכי גרסין) הא דדרשין לעיל
בפרק המזבח מקדש (שם) נאמר לו יזיה בעולה
עוד העולה אשר הקריב לכהן לו יזיה ונאמר לו
יזיה באשם מה אשם עצמותיו מותרין אף עולה
עצמותיה מותרין וקאמר התם מופני והשתא
למה לי בעולה לו יזיה תיפוק לי מהיקישא
דאשם דשמעתין ו"ל דלא גמירין מהיקישא
אלא קרבנות הנאכלין ונ"מ קשה אי
ממשמעתא דלו יזיה דאשם דרשין עצמותיו
מותרין וילפינן מניה שאר קרבנות שלמים
חטאת ותודה הלא בעולה נמי כתיב לו יזיה
ול"ל גזירה שיה פרק המזבח מקדש (שם)
למגמר מאשם ו"ל דלו יזיה דעולה קאי על
העור ולא להחיר עצמות דהכי כתיב קרא עוד
העולה לו יזיה: הגהה. לו יזיה לא דריש אלא
מיתורא ושם פירש בקנטרס דפשיט ליה באשם
יותר מעולה משום דאף בשרו מותר ואי משום
נותר דבשריפה לא שייך נותר אלא במידי דבר
אכילה כדכתיב והנותר מבשר הזבח וא"כ לא
צריכא למגמר אלא עולה דכליל חזו כמו
שפירש בשמעתין בשם רבותיה: הגהה. ובפרק
כיצד צולין (פסחים דף פג.) מוכח בהדיא כדבריו
דאין נותר בעצמות ובמנחות בסוף התורה (דף
פג.) פירש בקנטרס דהא דפשיטא ליה באשם
יותר משאר קרבנות הנאכלין משום דכתיב באשם הוא לאחר הקטרת אימורין דמשמע הוא אשם ואין עצמותיו אשם וצריך לדקדק ל"ל חרי קראי לעצמות היקישא דהכא דאית מהוא
וגזירה שיה דלו יזיה בפרק המזבח מקדש (לעיל דף פו.) ותו קשה לי דהוא דאשם דרשין פ"ק (לעיל דף ה:) לאשם שניתן לרעייה מיהו חרי הוא כתיבי באשם בפרשת ויקרא. ברו"ך.

וגזירה שיה דלו יזיה בפרק המזבח מקדש (לעיל דף פו.) ותו קשה לי דהוא דאשם דרשין פ"ק (לעיל דף ה:) לאשם שניתן לרעייה מיהו חרי הוא כתיבי באשם בפרשת ויקרא. ברו"ך.

הדרן עלך דם חטאת

מבול יום ומחוסר כיפורים אינם חולקין בקדשים לאכול לערב. משמע הבא דמחוסרי כיפורים שהביאו כפרתו בעו עדיין טבילה והערב שמש וכן משמע פרק בכל מערבין (עירובין דף
לב.) דמייתי הא מתניתא האשה שיש עליה לידה או זביה מביאה מעות ונותנת בשופר וטובלת ואוכלת בקדשים לערב ובריש תמיד נשחט (פסחים דף נט.) נמי אמרין אף מחוסר
כפרה בשאר ימות השנה שטובל ואוכל לערב ותימנה דתנא פרק חומר בקדש (חגיגה דף קא.) ובשמעתין מייתי לה האונן והמחוסר כיפורים צריכין טבילה לקדש ובשמעתין נמי בגמ' משמע
דטבילה דוקא בעי דמייתי הויה דמחוסר כפרה דחגיגה ופריך בתר הכי טמא שרץ טמא מעליא הוא והערב שמש בעי משמע דעד השתא לא איירי כלל בהערב שמש ועוד אמרין בפסחים
בפ' האשה (דף צ:) שוחטין חורקין על טבול יום ועל מחוסר כיפורים ואין שוחטין חורקין על טמא שרץ ופריך מאי שנא טבול יום דחזי לאורתא טמא שרץ נמי חזי לאורתא ומשני מחוסר
טבילה וחיישין דלמא פשע אבל במחוסר כיפורים לא חיישין כשנסר קינו לב"ד וכדבר שמועה דאין ב"ד של כהנים מתעצלין והשתא מחוסר כיפורים הא בעי טבילה ניוחש דלמא פשע
אלא דאי בטמא שרץ דבעי הערב שמש איכא למיחש דלמא פשע ולא טבל עד לאורתא אבל הא דלא בעי הערב שמש למאי ניוחש ליה אפילו בלילה יכול לטבול ויחלש ועוד אמרין
בפרק שני דביצה (דף יח.) כלי שנשטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו ביום טוב בולד הטומאה מטבילין אותו ב"ט ואי בטבילה דרבנן בעי הערב שמש אם כן לא יוכל להשתמש בו ביום
עד הלילה ולצורך חול הוא מטביל ליה ועוד תנן במס' פרה (פ"א מ"ה) כל הטען ביאת מים מדבריו סופרים מטמא את הקדש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר לאחר ביאתו הותר
בבבול ובהדיא אמרין מירושלמי במס' תרומות פ' שני נפל דלי לתוך הבור נפלו כליו לתוך הבור מערים עליהן ומטבילין תרין אמוראין חד אמר באב הטומאה וחד אמר בולד הטומאה מתיב
מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב בטומאה אף בחול הוא צריך הערב שמש ומשני בירצה להשתמש בהן חולין בסהרה משמע בהדיא דלמ"ד בולד הטומאה ניוחש דלא בעי הערב שמש ובירושלמי
פ' שני דביצה איכא איפכא מתיב מ"ד באב הטומאה למ"ד בולד הטומאה ואותה גירסא משובשת והדיא דמס' תרומות עיקר ונראה לפרש דהא דקתני הכא במתניתין לערב לאו משום
מחוסר כיפורים אלא משום טבול יום ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לב.) דנקט לערב לאו משום הערב שמש דאי ידעה שהוקרב קינה ודאי טובלת ואוכלת לאלתר אלא התם הוא מטעם
חזקה שאין ב"ד של כהנים מתעצלין עד שיכלו כל מעות כששופר ומטעם זה לא תוכל לאכול כל היום וכי תימא משעה שמתחילין להקריב את התמיד של בין הערבים תהא טובלת ואוכלת
הא אפשר להקריב את דוקנים לאחר תמיד כיון שאין למזבח אלא דמה כדאמר בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט.) ובהמה נמי אמרין התם מעלה ומזילה והדיא דתמיד נשחט (שם) מחוסר
כיפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב אידי דנקט התם גבי פסח שטובל ואוכל פסחו לערב דפסח אינו נאכל אלא בלילה נקט נמי בהדיא לערב הוא דאמרין
בפסחים

דם חטאת למטה ודם עולה למעלה. נפל דם חטאת תחילה על הבגד וחזר וניתן דם
עולה על אותו כתם: מעון כיבוס. דהא דם חטאת נוגע בבגד ובלוע בו: והא נוגע.
שרם עולה נבלע בבגד וכשנפל דם חטאת עליו נוגע הוא בבגד אבל אינו נבלע דהא
שבע ליה בבלוע דם עולה: חוצין. לענין טבילה בבגד שנטמא: ואם טבח הוא. שאינו
מקפיד בדם שעל בגדו: אינו חוצין. דחציצה
בקפיא תליא: רבב. כל דבר הנתוך כגון
שומן וחלב ושעה: ותיפוק ליה משום רבב.
שאינו רגיל בו ומקפיד עליו והוי חציצה:
אתרתי קפיד. וואף על גב דרגיל בתריוהו
גנאי הוא לו שיראו שניהם על בגדו: או
דלמא לא קפיד. הואיל ובשניהם רגיל:

הדרן עלך דם חטאת

מבול יום ומחוסר כיפורים. הואיל ואין ראויין
לאכילה: אין חולקין לאכול לערב.
לכשיטהרו ובגמרא מפרש טעמא: אונן אינו
מקריב. כדאמר בפרק שני (לעיל דף טז.)
בעלי מומין חולקין. טעמא מפרש בגמרא:
כל שאינו ראוי לעבודה כו'. בגמרא פריך
והרי בעל מום: וטהור בשעת הקטר חלבים.
שהוא כל הלילה כגון שטבל וטהר בהערב
שמש: גמ' מחטא. זורק את הדם: ובללא
הוא. ריש לקיש גופיה יליף ואויל למלתיה
ופריך לקרא עד דממלא מיתוקמא בחלוקה:
משמרה

וכל שאין לו בפשר, אין לו בעורות. אפילו
טמא בשעת זריקת דמים, וטהור בשעת הקטר חלבים, אינו חולק בפשר, שנאמר 'המקריב את
דם השלמים [ואת החלב מבגיו אהרן], לו [יהיה] [תהיה שוק הימין למנה']:
נמרא

הדרן עלך דם חטאת

זבחים דף צח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלז

1 **דָּם חֲטָאת לְמִטָּה וְדָם עֹלָה לְמִעֻלָּה** – נפל דם חטאת תחילה על
2 הבגד וחזר וניתן דם עולה על אותו הכתם, אף שרק דם חטאת מחייב
3 כיבוס, ולא דם עולה. **מָעוֹן** הבגד **בְּיָבוֹם**, שהרי דם חטאת נוגע
4 בבגד, ובלוע בו.

5 רבא מסתפק באופן אחר: **כָּעֵי רָבָא**, דם עֹלָה לְמִטָּה וְדָם חֲטָאת
6 לְמִעֻלָּה – אם נפל דם עולה תחילה על הבגד וחזר וניתן עליו דם
7 חטאת על אותו כתם, **מָהוּ** – האם טעון הבגד כיבוס או לא. וצדדי
8 הספק הם, האם נאמר שהטעם שהתורה הצריכה לכבס בגד שניתן
9 עליו דם חטאת הוא **מִשּׁוּם שֶׁהָדָם נוֹגֵעַ הוּא** בבגד, וְהָא נִוְגֵעַ –
10 ובאופן זה דם החטאת שניתן על דם העולה, נוגע בבגד, וחייב
11 בכיבוס. **אִי דְלָמָא** – או שנאמר שהטעם שבגד שניתן עליו דם חטאת
12 טעון כיבוס הוא **מִשּׁוּם שֶׁהָדָם בָּלוּעַ הוּא** בבגד, וְבַגְד זֶה הָא הָא לֹא
13 בָּלָע – הלא לא בלע מדם החטאת, שהרי בלוע הוא כבר מדם
14 העולה, ואינו חייב בכיבוס. לאחר שרבא הסתפק בספק זה, **הָרַד**
15 **פְּשָׁטָה** – חזר ופשט **דְּאִין מָעוֹנִין בְּיָבוֹם**. וטעמו, משום שחובת כיבוס
16 לבגד שניתן עליו דם חטאת הוא משום שהדם בלוע בבגד, ובגד זה
17 כיון שכבר בלוע בו מדם העולה, לא נבלע בו מדם החטאת.

18 הגמרא מבררת דין בגד שנשטמא וטעון טבילה, ונמצא עליו לכלוך אם
19 חוצץ או לא: הדין הוא, שכל דבר הטעון טבילה, אם יש חציצה על
20 רובו ומקפיד על החציצה להסירה, חוצץ מדאורייתא. ואם אינו
21 מקפיד עליה להסירה חוצץ מדרבנן, ואם יש חציצה על מיעוטו, אם
22 מקפיד על החציצה להסירה, חוצץ, ואם אינו מקפיד עליה, אינו
23 חוצץ.

24 **אָמַר רָבָא, פְּשִׁטָּא לִי, דָּם עַל בָּגְדוֹ** – בגד שנשטמא וטעון טבילה,
25 ונמצא עליו דם, הרי זה **חֻצִּין**, וצריך לנקותו קודם שבא להטבילו.
26 **וְאִם מְטָח הוּא**, שמתעסק בדמים ואינו מקפיד בדם שעל בגדו, **אִינוֹ**
27 **חֻצִּין**, משום שאין קפידה בחציצה אלא אם מקפיד עליה להסירה,
28 וטבח אינו מקפיד על הדם שעל בגדו.

29 הגמרא מבררת אופן נוסף של חציצה: נמצא **רָבָב** [שומן] **עַל בָּגְדוֹ**
30 שנשטמא, **חֻצִּין**, **וְאִם מוֹכֵר רָבָב הוּא**, ואינו מקפיד על כתמי שומן
31 שעל בגדו, **אִינוֹ חֻצִּין**.

32 רבא מסתפק באופן שיש על הבגד שני מיני חציצה: **כָּעֵי רָבָא**, נמצא
33 **דָּם** וגם **רָבָב עַל בָּגְדוֹ**, מהו, האם שניהם יחד חוצצים, או לא.
34 מבררת הגמרא: באיזה אדם מדובר כאן, **אִם מְטָח הוּא**, שאינו
35 מקפיד על דם שעל בגדו, מכל מקום, **תִּיפּוּק לִי מִשּׁוּם רָבָב** – יש
36 כאן חציצה משום השומן שעל בגדו, כיון שאינו רגיל בו ומקפיד
37 עליו. **וְאִי מוֹכֵר רָבָב הוּא** שאינו מקפיד על רבב שעל בגדו, מכל
38 מקום, **תִּיפּוּק לִי מִשּׁוּם דָּם** – יש כאן חציצה משום הדם שעל בגדו,
39 כיון שאינו רגיל בו ומקפיד עליו. משיבה הגמרא: **לֹא צָרִיכָא** – לא
40 הסתפק רבא, אלא באדם **דְּעָבִיד הָא וְהָא** – שעושה את שני

41 הדברים, שהוא גם טבח שאינו מקפיד על דם שעל בגדו, והוא גם
42 מוכר רבב שאינו מקפיד על שומן שעל בגדו, וצדדי הספק הם, האם
43 נאמר שאף אדם זה, **אֲחֵרָא לֹא קָפִיד, אֲחֵרָתִי קָפִיד** – רק על דבר
44 אחד הנמצא על בגדו אינו מקפיד, אך על שני דברים שעל בגדו
45 מקפיד, ויהיו חציצה. **אִי דְלָמָא, שְׂאֵתְרִיתִי נָמִי לֹא קָפִיד** – שאף
46 כשעל בגדו יש שני דברים, אינו מקפיד, כיון שרגיל בשניהם, ולא
47 יחצצו. מסיקה הגמרא: **תִּיקוּן**.

הדרן עלך דם חטאת

פרק שנים עשר – מבויל יום

משנה

52 פרק זה עוסק בחלקם של הכהנים בבשר הקדשים ובעורות של קדשי
53 הקדשים, וכן בדיני פרים ושעירים הנשרפים. הנידון במשנתנו הוא
54 איזה כהן זכאי לטוול חלק בבשר הקדשים ואיזה אינו זכאי. כהן
55 **מְבוּיִל יוֹם** – שטבל ונטהר היום מטומאה דאורייתא שהיתה בו ועדיין
56 לא העריב שמשו, וְכֵהֵן הוּא **מְחוּסֵר בְּיָפוּרִים** – שהיה זב או
57 מצורע ונטהר אך עדיין לא הביא קרבנותיו, מכיון שאסורים באכילת
58 קדשים, גם **אִיֵּן חוֹלְקִין** – אינם מקבלים חלק **בְּקָדָשִׁים כְּדִי לְאָכֹל**
59 אותו **לְעֵרֵב**, כלומר כאשר יטהרו ויהיו ראויים לאכילה.
60 כהן **אִיֵּן** – מי שמת לו אחד הקרובים שחייב להתאבל עליהם, **נוֹגֵעַ**
61 – מותר לנגוע בקדשים, ואינו מטמא בנגיעתו, וְאוֹלָם **אִינוֹ מְקָרִיב** –
62 אינו משמש במקדש, וכן אסור באכילת קדשים ולפיכך גם **אִינוֹ**
63 **חוֹלֵק** – אינו מקבל חלק בקדשים כדי לְאָכֹל ממנו **לְעֵרֵב**, אף באופן
64 שבערב תהיה אכילת קדשים מותרת לו.
65 כהנים **בְּעָלֵי מוֹמִין**, **בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִין עוֹבְרִין** – שעשויים להתרפא,
66 **בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִין קְבוּעִין** – שאינם עשויים להתרפא, **חוֹלְקִין וְאוֹכְלִין**,
67 **אָכַל לֹא מְקָרִיבִין**.
68 **כָּל כֹּהֵן שֶׁאִינוֹ רָאוּי לְעֵבֻדָּה** בשעת הקרבת הקרבן **אִינוֹ חוֹלֵק**
69 **בְּבִשָּׂר**, מלבד בעלי מומים, שחולקים אף על פי שאינם ראויים
70 לעבודה, וְכָל שֶׁאִינוֹ לֹא חֵלֵק **בְּבִשָּׂר** **אִין** לוֹ חֵלֵק **בְּעוֹרוֹת** של
71 הקרבנות. **אִפִּילוּ כֹהֵן שֶׁהִיָּה מְטָא בְּשַׁעַת זְרִיקַת הַדָּמִים** של הקרבן,
72 וְהִיָּה מְטָא **בְּשַׁעַת הַקָּמַר הַחֲלָבִים** שלו, כגון שטבל אחרי שזרק
73 הדם, ונטהר בהגיע הערב, וחלבי הקרבן הוקטרו בלילה, **אִינוֹ חוֹלֵק**
74 **בְּבִשָּׂר**, כיון שלא היה טהור בשעת זריקת הדם, ודין זה נלמד ממה
75 **שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא י א) 'הַמְקָרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים [וְאֵת הַחֲלָב מִבְּנֵי**
76 **אֶהְרֹן] לֹא [וְהִיָּה] שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה'**, הרי הזכירה בפסוק גם
77 זריקת הדם, ומי שלא היה טהור אז, איננו בכלל 'הַמְקָרִיב'.

המשך ביאור למ' זבחים ליום חמישי עמ' ב'

12 והרי כבר נאמר בברייתא שאין להקריב שלמים באנינות, ומדוע
13 הוצרכה לשנותם בנפרד.
14 מתרצת הגמרא: **תָּנָא** – שנה התנא **שְׁלָמִים הִקְפִּין מִחֲמַת פֶּסַח**,
15 **וְתָנָא** – ושנה גם **שְׁלָמִים הִקְפִּין מִחֲמַת עֶצְמוֹן**, משום **דְּאִי לֹא תָנָא**
16 – שאם לא היה שונה גם **שְׁלָמִים הִקְפִּין מִחֲמַת פֶּסַח**, סָלָא דְעֵתָךְ
17 **אֲמִינָא** [–היה עולה בדעתך לומר] שהואיל **וּמִחֲמַת פֶּסַח אָתוּ** –
18 הואיל ושלמי פסח באים מחמת קרבן פסח, **כְּגוּפִיהּ דְּפֶסַח דְּמוֹ** –
19 דינם הוא כקרבן הפסח גופו, והתירו חכמים להקריבם באנינות, **קָא**
20 **מְשַׁמְעֵן לָן** – לכן השמיענו התנא שדינם הוא כשאר הקרבנות, שאינם
21 קרבים באנינות.
22 רב מרי מתרץ בדרך אחרת: **רַב מְרִי אָמַר**,

1 **כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן**, אומרת הגמרא: **קָתְנִי מִיָּהָא** – הרי מכל מקום שנינו
2 שאונן אינו מביא קרבן **פֶּסַח**, והרי זו סתירה למשנה שהביא רבי
3 שמעון (בברייתא לעיל), שאמרה שאונן אוכל את פסחו, ומוכח שמביא
4 קרבן פסח.
5 הגמרא מביאה חמישה תירוצים ליישב סתירה זו. מתרצת הגמרא:
6 **אָמַר רַב חֲסִידָא**, את קרבן **פֶּסַח**, **כְּדִי נִסְבִּיהָ** – הברייתא הזכירה
7 לחינם, אך באמת אונן רשאי להביאו או לשלחו על ידי אחר.
8 תירוצ נוסף: **רַב שִׁשְׁתִּי אָמַר, מֵאִי 'פֶּסַח' הַמוּזְכָּר בְּבִרְייתָא, שְׁלָמִי**
9 **פֶּסַח** – קרבן חגיגת ארבעה עשר, שאותו אין אונן מקריב, אבל הוא
10 מקריב קרבן פסח.
11 מקשה הגמרא: **אִי הָכִי שׁוֹפֵס' הַכוּנָה לְשִׁלְמֵי פֶסַח**, הֲיִינוּ **שְׁלָמִים**,

גמרא

הגמרא מבררת את מקור דיני המשנה, איזה כהן חולק בקדשים ואיזה לא. שואלת הגמרא: **מָנָה הָיָה מִיָּלִי** – מדיחין למדנו שמי שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר. משיבה הגמרא: **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר קָרָא בענין אכילת בשר החטאת, 'הִכְהִין הַמַּחְטָא אוֹתָהּ יִאכְלֶנָה' (ויקרא ו ט), ומכאן שבהן הַמַּחְטָא – הוזרק את הדם אוֹכֵל, וְשֵׁאִינוּ מַחְטָא אִינוּ אוֹכֵל. ממשיך ריש לקיש לבאר, ומקשה: וּבִלְלָא הוּא – וכי כלל הוא זה שרק הכהן שזרק את דם הקרבן אוכל מבשרו, וְהָיָה מְשֻׁמֶּרָה בּוֹלָה – כל שאר משמר הכהנים של זמן ההקרבה, לְאִין מַחְטָאִין וְאוֹכְלִין – שאף שרק אחד מהם זרק את דם הקרבן, כולם חולקים ואוכלים מבשרו, מוכח שלא רק הוזרק אוכל. משיב ריש לקיש: **רָאוי לְחִיטּוֹי קְאָמְרִין** – הכוונה ב'כהן המחטא' שאמרנו היא שראוי לחיטוי, והכלל הוא שכהן הראוי לעבודה במקדש אוכל, ושאינו ראוי לעבודה אינו אוכל. חוזר ריש לקיש ומקשה: וְהָיָה כֹהֵן, קָמָן, דְּאִינוּ רָאוי לְחִיטּוֹי, וְאוֹכֵל קדשים, מוכח שהאכילה אינה תלויה בכשרות להקריב. מתרץ ריש לקיש: **אֵלָּא** ודאי צריך לומר, **מֵאִי** – מה כוונת הכתוב **"יִאכְלֶנָה, יִחְלֶקְנָה"**, שאין הכוונה לאכילה עצמה, אלא לחלוקה כדי לאכול, והכלל שהכתוב בא ללמד הוא שרק כהן הָרָאוי לְחִיטּוֹי חוֹלֵק בקדשים, וְשֵׁאִינוּ רָאוי לְחִיטּוֹי אִינוּ חוֹלֵק, ולכן קטן אינו חולק, ודרשה זו היא המקור לדין האמור במשנה שטבול יום אונן ומחוסר כפורים אינם חולקים בקדשים, כיון שפסוליהם הם להקריב.**

הגמרא מקשה על הכלל שאמר ריש לקיש, מדין בעלי מום המזכר במשנתנו: וְהָיָה כֹהֵן פֶּעַל מוֹם, דְּאִינוּ רָאוי לְחִיטּוֹי, וְחוֹלֵק, והלא אמרת שרק כהן הראוי לחיטוי חולק.

מתרצת הגמרא: **פֶּעַל מוֹם** הוא יוצא מן הכלל, והאיל וְרַחֲמָנָא רַבִּייהּ – התורה ריבתה אותו, שנאמר בקרבן חטאת (שם כב) **"כֹּל זָכָר בְּכֹהֲנִים יֵאָכֵל אֹתָהּ לְרִבּוֹת פֶּעַל מוֹם"**, שגם הוא חולק בקדשים כשאר הכהנים.

מקשה הגמרא על הדרשה הזו: וְאִימָא – ושמא נאמר שיש לדרוש **"מִכֹּל זָכָר"** לרבות כהן מִכֹּל יוֹם שיחלוק בקדשים, ולא לרבות בעל מום. מתרצת הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא** – מסתבר, שאת פֶּעַל מוֹם הָיָה לִיָּה לרבות – היה עליו לרבות, לפי שהוא שייך יותר לקדשים, שֶׁכֵּן אוֹכֵל בקדשים, ואילו טבול יום אסור באכילתם. מקשה הגמרא: **אֲדִרְבָּה, אַתְּ מִכֹּל יוֹם הָיָה לִיָּה לרַבּוּנִי, כִּיּוֹן דְּלֹאֲדֹרְתָא מִיָּהוּא חָזִי** – שלכשיגיע הערב יהיה טהור וראוי אף לעבודה, ואילו בעל מום אינו ראוי לעבודה כל עוד מומו בו. מתרצת הגמרא: **הַשְּׁתָּא מִיָּהוּא הָא לֹא חָזִי** – מכל מקום עתה הוא אינו ראוי לעבודה, ובעל מום עדיף עליו.

הגמרא מביאה את דברי רב יוסף בביאור דרשת 'הכהן המחטא אותה יאכלנה', על פיהם הוא מתרץ תירוץ נוסף מדוע אין לרבות טבול יום: **רַב יוֹסֵף אָמַר, מִכְּדִי** – הרי פירשנו, **מֵאִי** – מה היא כוונת הכתוב **"יִאכְלֶנָה, יִחְלֶקְנָה"**, ויש לשאול, לְכַתּוּב רַחֲמָנָא – שיהיה כתוב במפורש **"יִחְלֶקְנָה"**, **מֵאִי** – מה באה התורה ללמד באמרה לשון **"יִאכְלֶנָה"**, שְׁמַע מִיָּה – יש ללמוד ממה שהתורה כינתה את החלוקה בלשון אכילה, שהכלל שהכתוב מלמדנו הוא שרק כהן שהיה רָאוי לְאִכְלָה בזמן ההקרבה חוֹלֵק, וְשֵׁאִינוּ רָאוי לְאִכְלָה, אִינוּ חוֹלֵק, ועל כן מִכֹּל זָכָר בְּכֹהֲנִים אי אפשר לרבות את טבול יום שיחלוק בקדשים, מאחר שאינו ראוי לאכילתם, אלא רק את בעל מום, שראוי לאכילה.

ריש לקיש מסתפק מה דין בעל מום שנאסר באכילת קדשים: **בְּעִי – הסתפק רִישׁ לְקִישׁ, פֶּעַל מוֹם וְהוּא מִמָּא, ולכן אסור באכילת קדשים, מֵהוּ שִׁיחְלֶקְנוּ לוֹ – מה דינו, האם חולק בקדשים כדי לאכול בערב לאחר שיטהר, או לא. האם אנו אומרים, כִּיּוֹן דְּלֹא חָזִי – שהוא לא היה ראוי לעבודה גם לפני שנשטף, מחמת היותו בעל מום, וְאֵף עַל פִּי כִּי רַחֲמָנָא רַבִּייהּ – התורה ריבתה אותו לחלוק בקדשים, לפיכך יש לנו לומר, **לֹא שְׁנָא** – אין דינו שונה מבעל מום אחר, כי מֵה לִי כשהוא בעל מום מִמָּא וְהָא לִי כשהוא פֶּעַל מוֹם בלבד, ולכן**

בעל מום טמא יחלוק, **אוּ דְלָמָא** – או שמא יש לומר כדרשת רב יוסף, שרק הָרָאוי לְאִכְלָה חוֹלֵק וְשֵׁאִינוּ רָאוי לְאִכְלָה אִינוּ חוֹלֵק, ולפיכך לא יחלוק.

רבה פושט את הספק מברייתא: **אָמַר רַבְה, תָּא שְׁמַע מברייתא, ששנינו, כֹהֵן גָּדוֹל, שלא ככהן הדיוט, מְקַרְבִּים כשהוא אוֹנֵן, וְאוֹלָם אִינוּ אוֹכֵל בקדשים, וְאֵף אִינוּ חוֹלֵק בהם כדי לְאִכְּוֹל את חלקו לְעֶרֶב, שאז תסתלק אנינותו ויהיה מותר בקדשים. הרי, אף שכהן גדול ראוי לעבודה באנינותו, הוא אינו חולק, שְׁמַע מִיָּה – יש להוכיח מכאן שרָאוי לְאִכְלָה בְּעִינָן – כדי שהכהן יחלוק צריך שיהיה ראוי לאכילה, ואין די בכך שהוא ראוי לעבודה, ומכאן שבעל מום טמא אינו חולק. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּה – אכן יש להוכיח מהברייתא כדברי רב יוסף.**

רב אושעיא הסתפק בספק דומה לספיקו של ריש לקיש: **בְּעִי – הסתפק רַב אוֹשְׁעִיָא, כהן מִמָּא, בְּקַרְבָּנוֹת צִיבּוֹר, אשר דינם הוא שדוחים את הטומאה, מֵהוּ שִׁיחְלֶקְנוּ לוֹ – מה דינו, האם כאשר הוקרבו בטהרה גם כהן טמא חולק בהם כדי לאכול לערב, או לא. והספק הוא, מִי אֲמִרִין 'הַמַּחְטָא' אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָאִי נָמִי 'מַחְטָא' הוּא – האם אנו אומרים שכיון שהתורה אמרה שכהן המחטא חולק, הרי גם כהן טמא ראוי לחיטוי בקרבנות ציבור, ויחלוק בהם, או דְלָמָא – או שמא יש לומר כדרשת רב יוסף, שרק הָרָאוי לְאִכְלָה חוֹלֵק, וְשֵׁאִינוּ רָאוי לְאִכְלָה אִינוּ חוֹלֵק, שמתחמת טומאתו אינו ראוי לאכילה אף בקרבנות ציבור, אינו חולק אף בהם.**

הגמרא פושטת גם ספק זה מאותה ברייתא: **אָמַר רַבִּינָא, תָּא שְׁמַע מברייתא, ששנינו, כֹהֵן גָּדוֹל מְקַרְבִּים אף כשהוא אוֹנֵן, וְאוֹלָם אִינוּ אוֹכֵל בקדשים אז, וְאֵף אִינוּ חוֹלֵק בהם כדי לְאִכְּוֹל את חלקו לְעֶרֶב, שאז יהיה מותר באכילתם. הרי, אף שכהן גדול ראוי לעבודה באנינותו, מכל מקום אינו חולק, שְׁמַע מִיָּה – יש להוכיח מכאן כרב יוסף, שרָאוי לְאִכְלָה בְּעִינָן – כדי שהכהן יחלוק צריך שיהיה ראוי לאכילה ואין די בכך שהוא ראוי לעבודה, ומכאן שטמא אינו חולק בקרבנות ציבור. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּה – אכן יש להוכיח כן.**

שנינו במשנה: **אוֹנֵן נֹגֵעַ וְאִינוּ מְקַרְבִּים כו'.** הגמרא מבררת את דין האונן, ומקשה ממשנה שבה הוא נידון כטמא מדרבנן. שנינו במשנה: **שְׁמַע מִיָּה נֹגֵעַ בקדשים, ואינו מטמא בנגיעתו, מקשה הגמרא: וְרַמִּינְהִי – וקשה, ממה ששנינו במשנה (חגיגה כא), אוֹנֵן וְמַחְסוֹר בִּיְפוּרִים צִרְיִין מְכִילָה לְקוֹדֶשׁ, כלומר, אף לאחר שעבר זמן האנינות ולאחר שמחוסר הכפורים הביא את קרבנותיו אסורים הם מדרבנן בקדשים כל עוד לא טבלו. והטעם, שמאחר שהיו אסורים מדאורייתא באכילת קדשים, יש לחשוש שמא הסיחו דעתם מלהישמר מטומאה ונטמאו בלי ידיעתם, לפיכך הצריכום חכמים טבילה. ואם האונן טמא מדרבנן, איך אמרה משנתנו שנוגע בקדשים.**

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אִמִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן – במשנתנו מדובר בְּשִׁטְבָּל בעודו אונן, ומשקיים את תקנת חכמים לטבול הרי הוא טהור ואין נגיעתו מטמאת, וְכָאֵן – במשנה בחגיגה, מדובר בְּשִׁטְבָּל מְכִיל, וכל זמן שלא טבל הרי הוא טמא מדרבנן.**

מקשה הגמרא: **וְכִי מְכִיל מֵאִי חָזִי** – מה בכך שטבל, **הָא הִדְרָא עָלֶיהָ אֲנִינּוֹת** – הרי טומאת האנינות תחזור עליו אחרי טבילתו, דְּאָמַר (–שהרי אמר) **רַבְה בַּר רַב הוּנָא, אוֹנֵן שִׁטְבָּל בעודו אונן אֲנִינּוֹתוֹ חוֹזֶרֶת עָלָיו, שכיון שאחר הטבילה הוא עדיין אונן, גם תקנת חכמים לחייב טבילה לאונן עדיין מחייבת אותו לטבול, ולא תועיל לו טבילה אלא אחר שהסתיימה אנינותו.**

הגמרא חוזרת בה ומתרצת בדרך אחרת: אלא **לֹא קִשְׁיָא, הָא דְאָסַח דְעִתִּיָּה** – הדין האמור במשנה בחגיגה, שאונן צריך טבילה וכלי טבילה הוא ידיו כטמא, הוא רק באופן שהסיח דעתו מלשמוע את גופו מטומאה מפני שהיה אסור בקדשים באותו יום, וְהָא דְלֹא אָסַח דְעִתִּיָּה – במשנתנו מדובר שאף על פי שנאסר בקדשים לא הסיח דעתו, ולכן מותר לו ללבוש בקדשים ואין נגיעתו מטמאת.

הגמרא מבררת באיזה הדיסח הדעת מדובר במשנה בחגיגה. מקשה הגמרא: אם היה לו הִיָּסַח דְעִתִּיָּה משמירת גופו מטומאה, הרי יש

משמרה כולה. לא זרקו את הדם אלא אחד זרק ע"י כולן וכולן חולקין ואוכלין: קטן.
פסול לעבודה הנפקא לן מאיש מזרעך לדורותם בהכל שוחטין (חולין דף כד): בסיפא
ובקדשים אוכל דאמרין במנחות (דף עג.) איש כאחיו איש חולק ואין קטן חולק
ומדמעט ליה מחלוקה מכלל דאביל ועוד כל זכר כתיב: יחלקנה. ומחבא נפקא לן

מתני' דקתני טבול יום אינו חולק: כל זכר
בבהנים יאכל לרבות בעל מום. ולקמן
מוקמינן לה בפרקין (ד' קב.) דלחלוקה רבייה
דאי לאכילה לא אצטרך דהא בהדיא כתיב
ביה (ויקרא כא) ומן הקדשים יאכל: שכן
אוכל. בדכתיב ומן הקדשים יאכל: דלאורייתא
חוי. לעבודה כגון הקטר חלבים: רב יוסף
אמר. לרבות טבול יום לחלוקה לא מצית
אמרתא דאוקימנא מאי יאכלנה יחלקנה כו':
ראוי לאכילה. בעל מום: כיון דלא חוי.
לעבודה לחיטוי ואפילו מקמי טומאה
ורחמנא רבייה לחלוקה הלכך מה לי כשהוא
בעל מום לחודיה מה לי כשהוא טמא ובעל
מום דהא לא קרינא ביה המחטא מעיקרא
ופליג השתא נמי ניפלו: מקריב אוגן. דכתיב
ביה (שם כא) לאביו ולאמו לא יטמא ומן
המקדש לא יצא אינו צריך לצאת מן המקדש
ביום מיתת אביו ואמו שעבודתו אינה
מחוללת הא אחר הדיוט שלא יצא חלל:
ואינו חולק לאכול ערב. לכשיפטר
מאנינותו אלמא אע"ג דקרינן המחטא אותה
לא פליג דעיקר חלוקה באכילה תלי
מדאפקה רחמנא בלשון אכילה הלכך מאן
דמייתי ראייה מבעל מום קודם טומאה דפליג
אע"ג דאין ראוי לחיטוי ומהדיא טעמא בעית
לרביי אף לאחר טומאה לאו ראייה היא
דבראי לאכילה תלוי ולא בראוי לחיטוי
ובעל מום כלא טומאה ראי לאכילה הוא:
מהו שיחלקו לו. מקרבן ציבור לאכול לערב
ובקרבן ציבור שהקריבוהו טהורים קא
מביעא ליה אי פליג מיניה להאי טמא והאיל
וראוי לחיטוי דקרבן צבור דוחה טומאה: או
דלמא ראוי לאכילה בעינן. אבל בהקריבוהו
טמאין לא מביע לן שיהי אינו נאכל דקיל
בביד צולין (פסחים דף עו) קרבנות ציבור
באין בטומאה אבל אין נאכלין: מתני'
דקתני אוגן נוגע בשבט לאנינותו כו' ביום.
הזך טבילה לא בעיא הערב שמש דמעלה
דרבנן בעלמא היא: אוגן שבטל. בו ביום
דאנינות בציור מחד יומא ליתיה בדכתיב
ואחריה ביום מר ממ"ק (דף כא.) ה"ג אלא
לא קשיא הא דאסח דעתיה כו' והיא
דחומר בקדש דמצריך ליה טבילה: בדאסח
דעתיה. משמירת גופו מפני שהוא אסור
בקדשים לכו ביום: מטמא מת. טומאת מת:
מטמא שרץ. מטמאת שרץ: ועוד לתרומה
נמי. לביע טבילה אלמא תנן הותם צריכין
טבילה לקדש אבל לא לתרומה: ה"ג באומר
נשמרתי מדבר המטמאין ולא מדבר הפוסלי
ומדבר המטמאין טומאה דאורייתא דבעיא
הערב שמש: הפוסלי. לאכילת קדשים מדרבנן דלא בעי הערב שמש וכן לגבי
תרומה באומר [ולא] נשמרתי מדבר הפוסלי בתרומה ושינויא דחיקא הוא ולא
מיתוקם במסקנא הכי:

מגריפה

באומר לא נשמרתי מדבר הפוסלי לקדש אבל נשמרתי מדבר הפוסלי מתרומה דאון אסור לאכול קדש ולכן לא שמר עצמו מדבר הפוסלי לקדש ולא נתן לבו שיהא מותר לערב
אבל לתרומה מותר אפילו וכו' ביום כדאמרין זרות אמרתי לך ולא אנינות ולכן שמר עצמו מדבר הפוסלי לתרומה וא"מ מאי נידו אותה טומאה דקאמר דטמא בה לקדש אבל לא
לתרומה דקתני מתני' דהיגה (דף כ) צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה ומפשי ה"ז חיים כגון דאכל כבד שליש של תרומה שגופו שני לקדש אבל לא לתרומה כדאמר בפרק שני
דחולין (דף לג) ובסמוך ליכא לפרושי הכי גבי (כלי) ולבין על הסל ולא על המגריפה טמאה לפסול קדש ואינה פוסלת פירות תרומה שבטל דכבר אינו פוסל כלי
ואי

בפסחים ב' אלו דברים (דף ע.) סכין שנמצא ביד שוחט בה מיד ב"ג שונה ומטביל פי
בנמצא חוץ לירושלים דלא גזרו על ספק כלים הנמצאים בירושלים כדאמר בפ"ק דפסחים
(דף יט) ובי"ד שוחט בה מיד דמסתמא הטבילה מאתמול כדי שיהא לו הערב שמש ולא
חיששין שמא נטמא בטומאה דרבנן דלא בעי הערב שמש ולא חש להטביל על י"ד ועדיין

לא הטביל היינו משום דכיון דהחזק להטביל
ב"ג משום טומאה דאורייתא לא חיששין שיהא
נטמא אחר כך בשום טומאה ועוד כשגזרו על
ספק כלים הנמצאים משום חשש טומאה
דאורייתא גזרו ולא משום טומאה דרבנן ומיהו
יש טומאה דרבנן דבעיא הערב שמש כדאשכחן
בפסחים בסוף האשה (דף צב.) כל הפרש מן
הערלה כפורש מן הקבר דבעי הזאה שליש
ושביעי וכ"ש הערב שמש והדיא דרבי ישמעאל
בן קמחית בפרק הריצא לו (יומא דף מז.) שנתזה
צינורא דהגמון על בגדו (צנורא דערבי) ונכנסו
אחיו ושימשו תחתיו אע"ג דטומאת גוי דרבנן
בעיא הערב שמש וכי הדיא דחומר בקדש
(תהיגה דף כג.) דשפופרת שחתכה לחטאת ר'
הזושה אומר יטמא ויטביל ופריך דחתכה מאן אי
דחתכה חבר ליל טבילה ואי דחתכה עם הארץ
בהא נימא רבי יהושע יטמא ויטביל משמע
בהדיא דטומאת עם הארץ בעיא הערב שמש
והדיא דכון השורף את הפרה שהיו אחיו
הבנים סומכין ידיון עליו כדי לטמאותו לעשות
להכעיס לצדוקים שהיו אומרים במעורבי שמש
והיה נעשית ובגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת
ומשמע דבעי הערב שמש: אינו חולק בבשר
שנאמר המקריב את דם השלמים ואת החלב.
ר"ת ל"ג ליה משום דבבג' (לקמן דף קב) בדינא
דרא' בריש דריש ליה מקרא אחרינא מדכתיב
וזרק את דם השלמים והאי קרא דמקריב אתא
לכח שאינו מודה בעבודה דדרשין שחולקין בפ'
חזרע (דף קלב) כדפריש בקנטרס בגמ' לח"ק
דאבא שאול ומיהו י"ל דכולה מילתא דרשין
מקרא דמקריב דמאות החלב דרשין כון
שאינו מודה בעבודה דמקריב דרשין שיהא
טהור בשעת זריקה ושמן תוך תרי קראי צריכי
חד לזריקה וחד לקבלה דהמקריב משמע קבלה
דדרשין פס' (לעיל יג.) ודקריבו וז קבלת הדם
ומיהו מדקאמר התם בחולין ובהקומץ רבה
(מנחות דף יח) לרבות הקבלות וההזאות משמע
דאבתי לא ידעין קבלה:

והרי קטן דאין ראוי לחיטוי ואוכל. וא"מ אמאי
לא משני קטן רחמנא רבייה כדמשני בתר
הכי גבי בעל מום לכתר דמסיק מאי יאכלנה
יחלקנה ו"ל כיון דקטן ובעל מום אוכל מאי אתא
קרא לאשמועינן אי נדרוש שאינו מחטא אינו
אוכל אי למעוטי טבול יום ומוחוסי כיפריים דא
נפקא לן בפ' הערל (יבמות דף עד) מקרא
אחרינא דהביא כפרתו אוכל בקדשים חילכך
נדרוש אינו חולק א"מ אי הוה משני רבייה קרא
תקשי ליה אבתי מבעל מום (דכדפריש בסמוך:
ה"ג) ראוי לחיטוי חולק. ותמימה הרי כה"ג און
וטמא בקרבנות ציבור דראיין לחיטוי ואינם

חולקין כדבסמוך י"ל דעיקר קרא אצטרך לדיק שאינו ראוי לחטוי אינו חולק. ה"ג דא
דאסח דעתיה כו'. היסח הדעת פוסל בקדשים והא דנקט און משום דרגיל לאסחוי דעתיה
לפי שאינו יכול לאכול: מדבר. המטמאין. טומאה דאורייתא דבעיא הערב שמש ולא
מדבר הפוסלי לאכילת קדשים מדרבנן דלא בעיא הערב שמש וה"ג רש"י ונראה דה"ג
באומר לא נשמרתי מדבר הפוסלי לקדש אבל נשמרתי מדבר הפוסלי מתרומה דאון אסור לאכול קדש ולכן לא שמר עצמו מדבר הפוסלי לקדש ולא נתן לבו שיהא מותר לערב
אבל לתרומה מותר אפילו וכו' ביום כדאמרין זרות אמרתי לך ולא אנינות ולכן שמר עצמו מדבר הפוסלי לתרומה וא"מ מאי נידו אותה טומאה דקאמר דטמא בה לקדש אבל לא
לתרומה דקתני מתני' דהיגה (דף כ) צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה ומפשי ה"ז חיים כגון דאכל כבד שליש של תרומה שגופו שני לקדש אבל לא לתרומה כדאמר בפרק שני
דחולין (דף לג) ובסמוך ליכא לפרושי הכי גבי (כלי) ולבין על הסל ולא על המגריפה טמאה לפסול קדש ואינה פוסלת פירות תרומה שבטל דכבר אינו פוסל כלי
ואי

ואי משקין דמטמו כלי גזירה משום משקה זב חובה א"כ אפילו לתרומה נמי ואי משקין
שנגעו לטבול יום דאינו תחלה אלא לקדש בדתנן (פרה מ"ח מ"ו) כל הפסול התרומה מטמא
משקין להיות תחילה חוץ מטבול יום א"כ אפילו קדש נמי לא מטמא רק לפסול כדאיתא
במעילה ריש פ' טהאת העוף (דף ח) וא"כ לא יטמאו המגרפה לפסול קדש דטמאה משמע

לעשות פסול אחרי כן מדלא קאמר מגרפה
פסולה דבי אמרין פ"ק דפסחים (דף ב) גבי
הבשר טמא למאי אי למנות ראשון ושני בחיבת
הקדש תפשוט דבעי ר"ל צריך של מנחות כו'
לכך נראה לפרש דמשכחת לה במעט לעת
שנבדל דאמרין פ"ק נדרה (דף ו) לקדש אבל
לא לתרומה א"צ בבגדי תרומה דמדרס לקדש
והא דאמר ולא שמרתיה מדבר הפוסלה אע"פ
שנמטמאה לקדש כל דבר שאינו (עושה שליש
ועושה) אחרי כן לקדש קרי פוסלה כמו שליש
של חולין: **ה"ג** ח"צ באכילה עבוד רבנן מעלה.
פירש בקונטרס הוא דתנן אונן צריך טבילה
אאכילה תנן אבל נוגע א"צ לטבול והשתא לא
קאי שניינאי דרבי יוחנן ונראה דאפשר לקיימו
לדעולם מתני' בשטבל והוהא דחגיגה בולא
טבל אבל הא דאמר אונן שטבל דאנינותו חזרת
עליו היינו באכילה ופ"ה עיקר:

אונן טבול ואוכל פסול לערב אבל לא
בקדשים. משנה היא בפסחים בפרק
האשה (דף צא) ולי' מחוסר כיפורים דאונן דוקא
הוא דלא אוכל בקדשים לערב משום אנינות
לילה אבל מחוסר כיפורים כיון שרובאי בפרט
וטבל למה לא יאכל:

אמר רב חסדא פסח כדי נסביה. במסקנא משני
כאן קודם ששחטו חורקו עליו כאן לאחר
ששחטו חורקו עליו והדיהא לא יביא פסחו בשמות
קודם ששחטו חורקו עליו והדיהא דטבול ואוכל
לערב בשמות לאחר ששחטו חורקו עליו אבל הך
אמוראי לא בעי לשנוי הכי משום דקסברי
אכילה לא מעכבא וכיון דלא מעכבא אמאי
דחיא אכילתה אנינות לילה דרבנן טפי משאר
קדשים אבל הכי אמת קודם ששחטו אף על גב
דאכילה לא מעכבא אי לא שרית לאוכל לא
מיית' ויש לתמוה דמשמע דשרי ר"ש לשחוט
ולזרק אחר שמת לו מת משום דאנינות לילה
דרבנן והלא אנינות יום דאורייתא ודל אכילה
מהכא מ"מ הקרבה ביום אסור בחטאת עולה
ואשם דאסור להביא בשוהא אונן מדכתיב קרבנו
כל ששמו קרבן ובי תימא משום דאיתי עשה
דפסח דחיי עשה דאנינות דכשהוא שלם מביא
א"כ היכי דייק מינה אנינות לילה מדרבנן אפילו
היא דאורייתא דחיא ומתוך פ' הקונטרס משמע
דסבר השתא דכולה אסמכתא בעלמא ונראה
לפרש כיון דעיקר פסח לא בא אלא לאכילה
כדתנן (פסחים דף ע) פסח הבא בטומאה נאכל
בטומאה שעיקר לא בא אלא לאכילה הלכך לא
חיישינן ביה לאנינות בזמן הקרבה אלא בזמן
אכילה ואף על גב דאכילה לא מעכבא:
דרי

ותנא שלמים הבאין מחמת עצמן, דאי לא תנא שלמים הבאין מחמת פסח, סלקא דעתך
אמינא, הואיל ומחמת פסח אתו, כגופיה דפסח דמו. קא משמע לן. רב מרי אמר,

ומגרפה בתוכו, ואמר, לבי על הפסל, ואין לבי על
המגרפה, הפסל טהור, והמגרפה טמאה. ותטמא
מגרפה, לפסל. אין בלי מטמא כלל. ותטמא מה שבתוכו.
אמר רבא, באומר "שמרתיה מדבר המטמאה, ולא
שמרתיה מדבר הפוסלה". איגלגל מילתא, ומטאי לקמיה
דרבי אבא בר ממל. אמר להו, לא שמיע להו, הא דאמר
רבי יוחנן אמר רבי, האוכל שליש של תרומה, אסור
לאכול ומותר ליענע. אלמא, באכילה עבוד רבנן מעלה.
בגניעה, לא עבוד רבנן מעלה: ואינו חולק לאכול כו':
מיפלג הוא דלא פליג, וכי מזמני ליה, אכיל. ורמינא,
אונן (ומחוסר כיפורים), טבול ואוכל את פסחו לערב,
אבל לא בקדשים. אמר רב ירמיה מדיפתא, לא קשיא.
כאן בפסח, כאן בשאר ימות השנה. בפסח, אידי דאכיל
פסח, אכיל נמי קדשים. בשאר ימות השנה, דלא חוי,
לא חוי. ומאי אכיל לא בקדשים, אבל לא בקדשים של
כל השנה. רב אפי אמר, לא קשיא. כאן שמת לו מת
בארבעה עשר, וקברו בארבעה עשר. כאן שמת לו מת
בשלושה עשר, וקברו בארבעה עשר. יום קבורה, לא
תפס לילו, מדרבנן. מאן תנא, אנינות לילה מדרבנן. רבי
שמעון היא, דתניא, אנינות לילה מדברי תורה, דברי
רבי יהודה. רבי שמעון אומר, אונן אינו מדברי תורה,
אלא מדברי סופרים. תדע, שהרי אמרו, אונן טבול
ואוכל את פסחו לערב, אבל לא בקדשים. וסבר רבי
שמעון, אנינות לילה מדרבנן, והתניא, רבי שמעון אומר,
אונן אינו משלח קרבנותיו. מאי לאו, אפילו בפסח. לא,
לבר מפסח. והתניא, רבי שמעון אומר, "שלמים, בשוהא
שלם, מביא. ואינו מביא בשוהא אונן. מגין לרבות את
התורה. מרבה אני את התורה, שכן נאכלת בשמחה,
בשלמים. מגין לרבות את העולה. מרבה אני את
העולה, שכן באה בגדר ובגדלה, בשלמים. מגין לרבות
[בכור ומעשר ופסח. מרבה אני] בכור ומעשר ופסח,
שכן אינן באין על חטא. מגין לרבות חטאת ואשם,
תלמוד לומר 'ובח'. מגין לרבות העופות, והמנחות, ודניין,
והעצים, והלבונה. תלמוד לומר "שלמים קרבנו", כל
קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא, ואינו מביא
כשהוא אונן. קתני מיהא, פסח. אמר רב חסדא, פסח,
בדי נסביה. רב ששת אמר, מאי 'פסח', שלמי פסח. אי
הכי, היינו שלמים. תנא שלמים הבאין מחמת פסח,
ותנא שלמים הבאין מחמת עצמן, דאי לא תנא שלמים הבאין מחמת פסח, סלקא דעתך
אמינא, הואיל ומחמת פסח אתו, כגופיה דפסח דמו. קא משמע לן. רב מרי אמר,

מגרפה. כלי ברזל הוא וראשו רחב ומבדילים בו גרוגרות הנדבקות זו בזו: לבי על
הפסל. לשומרו מדבר המטמא אב הטומאה שמטמא כלי וכן מטומאות דרבנן
המטמאות אותה לטמא חולין ותרומה מדרבנן ולא מדבר הפוסלה לחולין ולתרומה
ומיהו טמאה היא להשתמש בה קדשים: איגלגל מילתא. הא דרמינא לעיל מתני'
דאונן דאיבעי לך לשנוי עלה הך שנינו
דדוק: של תרומה. עצמה וכו' שליש של
חולין שנעשו על טהרת תרומה: מותר ליענע.
בתרומה דאינו נעשה גופא אלא שליש כמו
המאכל שאכל ואסור לאכול תרומה אבל
מותר ליענע אלמא מעלות עבוד רבנן באכילה
דליתנהו בגניעה וגבי אונן נמי הא דתנן אונן
צריך טבילה באכילה תנן אבל נוגע אין צריך
לטבול: כי מוזני ליה. אם זימנו חבירו כון
לאכול עמו לערב בחלקו בקדשים אוכל:
ורמינא אונן טבול ואוכל פסחו. משנה היא
בפסחים (דף צא) ולא גרסינן בה מחוסר
כיפורים דאינו צריך להמתק לערב אלא
מביא בפרטו וטבול ואוכל בקדשים: טבול.
כדתנן אונן צריך טבילה לקדש ואוכל פסחו
לערב. אבל לא בקדשים מפרש לה בפסחים
(דף צב). קסבר אנינות לילה דרבנן ואנינות
דאורייתא חד יומא הוא כדכתיב ואחריתא
כיום מר (עמוס ח) וגבי פסח לא העמידו
דבריהם במקום כרת גבי קדשים העמידו
דבריהם במקום עשה דאכילת קדשים
כדאמרין: כאן בפסח. מתני' דקתני אני
חולק ואי מזמנו ליה לאכילת קדשים אוכל
בלילי פסחים קאי דמגו דשרו רבנן אכילת
פסחים שרו ליה נמי שאר קדשים: והא דקתני
אבל לא בקדשים אשאר ימות השנה קאי.
והאי אבל לא בקדשים לאו אילי פסחים
קמהדר ואע"ג דעליה קאי אלא אלא
בקדשים של כל השנה וה"ק טבול ואוכל
פסחו בערב וה"ה לכל הקדשים באותו לילה
אבל לא בקדשים של שאר ימות השנה: רב
אפי אמר. אידי ואידי בלילי פסחים ולא
קשיא הדיא דפסחים שמת ב"ד וקברו ב"ד
הלכך בפסח אוכל אבל לא בקדשים דאנינות
לילה דיום מיתה דרבנן: ומתני' כשמת ב"ד
וקברו ב"ד. דיום קבורה גופיה דרבנן ולילו
לא תפס אפילו מדרבנן: מאן תנא. דתנא
לדך דפסחים דאית ליה אנינות ליל יום מיתה
דרבנן: מדברי תורה. לקמן יליף לה רבי
יהודה בשמעתין מאנינות דאחרון ובניו: תדע
שהרי אונן כו'. ואי דאורייתא פסח נמי לא
ליכול: נאכלת בשמחה. יוצא בה ידי חובת
שמחה דכתיב בה שמחה וזבחת שלמים
ואכלת שם ושמחת (דברים כו) ותודה שלמים
איקרא: שאינן באין על חטא. הלכך
כשלמים דמי: ת"ל זבח. אם זבח שלמים
קרבנו: והעצים. המתקבצים עצים מביא קרבן
עמון: קתני מיהא פסח. דבשלמא כולוה
איכא למימר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא
אלא פסח קשיא אולעיל דתנא טבול ואוכל
פסחו: שלמי פסח. חגיגת י"ד כשהחבורה
מרבזה:

זבחים דף צט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמא

דלא תוי – שהוא אינו ראוי לאכילת קדשים מחמת איסור חכמים, לא תוי – אינו רשאי לאכול. מבארת הגמרא: וזאת – ומה הפירוש לפי זה בדברי המשנה שם 'אכל לא בקדשים' היינו, שאמנם הוא אוכל בליל פסח את פסחו וכן קדשים אחרים, אכל הוא לא אוכל בשאר ימות השנה בקדשים של כל השנה.
 רב אסי חולק על החילוק בין אכילת קדשים בליל פסח לאכילתם כל השנה, ומתיר תירוצו אחר: רב אפי אמר, לא קשיא, כי גם במשנתנו וגם במשנה בפסחים מדובר בליל פסח, אלא שפאן – במשנה בפסחים מדובר שמת לו מת בשלישה עשר, ובקדש בארבעה עשר בניסן – ערב פסח, ובקדש בארבעה עשר, וכיון שהיה זה יום המיתה הוא היה אונן מדאורייתא, ובליל פסח הוא אונן מדרבנן, והתירו לו בו רק את אכילת הפסח משום הכרת שבו, ולא שאר קדשים, ואילו פאן – במשנתנו, מדובר כגון שמת לו מת בשלישה עשר, ובקדש בארבעה עשר, נמצא שערב פסח היה רק יום הקבורה, שהאנינות בו היא מדרבנן, ויום קבורה לא תפס – אינו תופס את לילו שתימשך האנינות גם בו אפילו מדרבנן, ולכן בלילה הוא אינו אונן, ומותר בכל הקדשים, ואמרה המשנה שאונן ביום הקבורה אינו מקריב ואינו חולק, אולם בערב הוא מותר באכילת קדשים.
 הגמרא מבררת בשיטת מי נאמרה המשנה בפסחים: מאן תנא – מי הוא התנא ששנה משנה זו, הסובר שאנינות הלילה היא מדרבנן. משיבה הגמרא: רבי שמעון היא, דתנא בברייתא. אנינות לילה מדברי תורה היא, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, אונן – אנינות לילה אינו מדברי תורה, אלא מדברי סופרים, ומוסיף רבי שמעון: תרע ראייה לדבר, שהרי אמרו חכמים במשנה בפסחים (שם), אונן מוכל ואוכל את פסחו לערב, אכל לא בקדשים, ואם אנינות לילה היתה מן התורה, היה אסור לו לאכול גם את קרבן הפסח.
 הגמרא מקשה מדברי רבי שמעון בברייתא אחרת, בענין איסורו של אונן להביא קרבן: וקבר – וכי סובר רבי שמעון שאנינות לילה מדרבנן, והתנא – והלא שנינו בברייתא, רבי שמעון אומר, אונן אינו משלח קרבנותיו, כלומר אינו מקריב קרבן באנינותו אפילו על ידי אחרים. מאי לאו – האם אין כוונתו להורות לאונן להביא קרבנות, אפילו בקרבן פסח, שגם אותו אסור חכמים לאונן להביא או לשלח על ידי אחר. ובודאי טעמו של רבי שמעון שאינו משלחו הוא משום שסובר שאסור לו לאכול בלילה מדאורייתא משום אנינותו, שהרי אם אנינות לילה היתה מדרבנן אך מן התורה היה מותר בקדשים בלילה, ודאי לא היו חכמים מעמידים את דבריהם לאסור לאונן לשלח קרבנות גם בהקרבת הפסח שהמבטלה חייב כרת.
 הגמרא מתרצת שאין להוכיח מברייתא זו מה דעת רבי שמעון, דוחה הגמרא: לא, דברי רבי שמעון אלה נאמרו על כל הקרבנות לבר – לבד מקרבן פסח, אבל את הפסח מקריבים עברו ואוכל ממנו בלילה, ובאמת רבי שמעון סובר שאנינות לילה דרבנן.
 הגמרא מקשה מברייתא שבה רבי שמעון אומר במפורש שאונן אינו מביא קרבן פסח: והתנא – והלא שנינו בברייתא, רבי שמעון אומר, מדוע נקרא קרבן 'שלמים' כן, ללמוד שפשוטו שלם מביא אותו, ואינו מביא אותו שפשוטו אונן. שואלת הברייתא: מנין לרבות אף את קרבן התודה לדין זה, משיבה הברייתא: מרבה אני את התודה שכן נאכלת בשמחה בשלמים. שואלת הברייתא: מנין לרבות את העולה, משיבה הברייתא: מרבה אני את העולה שכן דומה היא לשלמים שבאה בגדר ובנדבה בשלמים. שואלת הברייתא: מנין לרבות [בכור בהמה טהורה, ומעשר בהמה, קרבן פסח, משיבה הברייתא: מרבה אני] בכור ומעשר ופסח שכן כמו קרבן שלמים גם הם אינם באין על חטא, על כן יש לרבות שגם בה דנים בשלמים. מנין לרבות חטאת ואשם, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב (ויקרא א' יא) 'ואם זבח שלמים קרבנו', לרבות חטאת ואשם. מנין לרבות את קרבנות העופות, ואת המנחות, והיו לנשכים, וקרבן העצים, והלבונית, תלמוד לומר 'שלמים קרבנו' ומתיבת 'קרבנו' דורשים שכל קרבנות שהוא מביא, שפשוטו שלם מביא, ואינו מביא

והיתה המגריפה בתוכו, ואמר, לבי היה על הסל לשמרו מטומאה, ואולם אין לבי על המגריפה לשמרה מטומאה, הסל פתוח, והמגריפה מטמאה, שואלת הגמרא: איך יתכן שהמגריפה טמאה והסל טהור, ותטמא המגריפה לסל. משיבה הגמרא: אין בלי מטמא בלי אחר, אפילו מדרבנן. מקשה הגמרא: ותטמא המגריפה את מה שבתוכו – את התאנים שבסל, שמזה שנאמר שהמגריפה טמאה ולא נאמר סתם שהסל טהור ומה שבתוכו טמא, משמע שרק היא טמאה, אבל התאנים טהורות. מתרצת הגמרא: אמר רבא, מדובר פאופן שהמחזיק בסל אומר, שמרתיה למגריפה מדבר המטמאה, כלומר שלא יגע בה דבר שיטמאנה בדרגת טומאה שבה היא תוכל לטמא חולין או תרומה, ולא שמרתיה מדבר הפוסלה, דהיינו מדבר שיפסול רק אותה עצמה מלהשתמש בה לחולין ותרומה, אך לא יטמא אותה בכדי לטמא אחרים. לפיכך לענין תרומה היא פסולה, ואינה מטמאה את התאנים שבסל, אולם לענין קדשים היא טמאה אף לטמא אחרים. הרי ששמירה לחצאין מועילה, כגון אדם זה ששמר רק על הסל ועל מה שבתוכו, ולא על המגריפה. הגמרא חוזרת לקושיית הסתירה בין משנתנו למשנה בחגיגה, שתורצה בדוחק, ומסיקה כיצד יש לתרצה: אינלגל מילתא ומטא לקמיה – התגלגל דבר הקושיא הזו ובא לפני דרבי אבא בר ממל, אמר להו – לאלו שהביאורו לפניו, לא שמיע להו הא – החכמים שדנו בשאלה זו ונדחקו בתירוצה, לא שמעו הלכה זו דאמר רבי יוחנן אמר רבי, האוכל 'שלישי' לטומאה של תרומה, נעשה בעצמו 'שלישי' לטומאה, ואסור לו לאכול תרומה, ואולם מותר ליגע בה, ואינו מטמאה, כי אין זו אלא מעלה שעשו חכמים בתרומה, להחשיב את האוכל 'שלישי' כ'שלישי' בעצמו ולאסור עליו תרומה, ולא תיקנה אלא לענין לאסור באכילתה, ולא לענין נגיעה בה. אלמא – מוכח מזה, שבאכילה עבד רבן מעלה, בנגיעה לא עבד רבן מעלה, כלומר, יש מעלות שחכמים תיקנו אותן רק באכילה ולא בנגיעה, וכמו כן יש לפרש באונן, שהתקנה שתיקנו להצריכו טבילה מחשש שהסיח דעתו מטומאה, היא רק לענין אכילתו בקדשים, ולא לענין נגיעתו בהם. ונמצא שאין סתירה בין המשניות, כיון שמה שאמרה המשנה בחגיגה שאונן צריך לטבול הוא רק כדי להתיר לו אכילת קדשים, ואילו משנתנו מדברת לענין נגיעה בהם, שמותרת לו גם בלי טבילה.
 שנינו במשנה: אונן נוגע ואינו מקריב, ואינו חולק לאכול לערב כו'. הגמרא מבררת את דין האונן בהבאת קרבנות ובאכילתם. מן התורה האנינות אינה אלא יום אחד, ביום המיתה, אולם מדרבנן היא נמשכת עוד, כפי שיתבאר בסוגיותנו. הגמרא מקשה על משנתנו ממשנה אחרת. מדייקת הגמרא: ממשנתנו שאמרה שאונן אינו חולק לאכול לערב משמע שרק מיפלג הוא דלא פליג – אין הוא מעוכב ביום אנינותו אלא מלחלו בקדשים בשביל לאכול בערב, וכי מומני ליה אכיל – ואולם אם חבדו הכהן הזמין אותו לאכול בערב מחלק, האכילה ומותרת לו, ורמינהי ממשנה (פסחים א' כז) מי שהיה אונן (ומחוסר כיושרים) בערב פסח, מוכל ואוכל את פסחו לערב – בליל פסח, אכל לא אוכל בקדשים אחרים מלבד קרבן פסח. והטעם, משום שהתנא ששנה משנה זו סובר שרק אנינות יום המיתה היא מן התורה, אך האנינות בלילה שאחריה היא מדרבנן, והואיל והמבטל את מצות הקרבנות הפסח חייב כרת, לא העמידו בו חכמים את דבריהם, והתירו לאונן לאכול ממנו בערב, אולם בשאר הקדשים העמידו דבריהם ואסרו על אונן את אכילתם, על אף שאכילה זו היא מצות 'עשה'. הרי מפורש במשנה זו שאכילת קדשים אסורה לאונן גם בערב.
 מתרצת הגמרא תירוצו ראשון: אמר רב רמיא מדיפתא, לא קשיא, פאן – במשנתנו מדובר באכילת קדשים בליל פסח, שמותרת, ובאן – במשנה בפסחים מדובר באכילת קדשים בשאר ימות השנה. והחילוק הוא, שביליל פסח, אידידא אכיל פסח אכיל נמי קדשים – מתוך שהתירו חכמים לאונן את אכילת הפסח משום הכרת שיש בו, התירו לו גם את שאר הקדשים, אולם בשאר ימות השנה כיון

1 לא קשיא, כיון שקאן – בברייתא מדובר שמת לו מת בארבעה
2 עשר בניסן, וקברו בארבעה עשר, ונמצא שערב פסח היה יום
3 המיתה, וליל פסח הוא הלילה שאחרי, ואילו כאן – במשנה
4 בפסחים, מדובר שמת לו מת בשלשה עשר, וקברו למחרת,
5 בארבעה עשר, ונמצא שערב פסח לא היה יום המיתה אלא יום
6 הקבורה, וליל פסח הוא הלילה שאחר יום הקבורה. וטעם החילוק
7 הוא, שבאופן שמת לו מת בארבעה עשר וקברו בארבעה עשר אין
8 הוא אוכל קרבן פסח בלילה, משום שיום המיתה שהאנינות בו היא
9 מדאורייתא תופס את לילו מדיאורייתא, וכיון שלא היה רשאי
10 לאכול ממנו, אינו מביא קרבן פסח, ואילו כשמת לו מת בשלשה
11 עשר וקברו בארבעה עשר ערב פסח הוא יום הקבורה, ויום הקבורה
12 שהאנינות בו היא מדרבנן אינו תופס את לילו אלא מדרבנן, לפיכך
13 אף שחכמים אסרו ביום הקבורה הבאת קרבנות, וכן את אכילתם
14 בלילה, כדין אנינות, מי שאירע לו יום קבורה בערב פסח התירו לו
15 להקריב קרבן פסח ולאכלו בלילה.

16 רב אשי דוחה את דברי רב מרי. מקשה הגמרא: אמר ליה רב אשי
17 לרב מרי, ואלא לפי דברך שאתה מעמיד את המשנה בפסחים ביום
18 קבורה, הא דקתני – מה ששינוי בברייתא (לעיל צט) שרבי יהודה אמר
19 שאנינות לילה דאורייתא, ואמר לו רבי שמעון, תדע שאנינות לילה
20 דרבנן, שהרי אמרו במשנה (פסחים א:) אונן מוכל ואוכל את פסחו
21 לערב אבל לא בקדשים, נימא ליה – היה לרבי יהודה להשיב לו,
22 קאמינא לך אנא – אני אמרתי לך על יום המיתה שהוא
23 מדיאורייתא, שתופס גם את לילו מדאורייתא, ואמר ליה את –
24 ואתה משיב לי מהמשנה בפסחים שמדובר בה בליל יום הקבורה,
25 שהיום עצמו הוא מדרבנן, ובוזה הרי מודה אני. מסיקה הגמרא:
26 קשיא – אכן קשה הדבר.

27 הגמרא מביאה שני תירוצים נוספים, בהם היא מסיקה שרבי שמעון
28 סובר אנינות לילה דרבנן, ומפרשת שאיסור הבאת קרבן באנינות
29 הוא מן התורה. אביי מתרץ, ומבאר שגם במשנה וגם בברייתא
30 מדובר ביום מיתה: אביי אמר, לא קשיא, כיון שקאן – בברייתא
31 שאמרה שקרבן פסח אינו קרב באנינות, מדובר באונן שמת לו מת
32 בערב פסח קודם חצות היום, וכאן – במשנה בפסחים שאמרה
33 שאונן אוכל את פסחו, ומשמע שהפסח קרב באנינות, מדובר שמת
34 לאחר חצות. וטעם החילוק הוא, שכשהמיתה היתה קודם חצות,
35 דלא אחיו לפסח – שאז קרובו של המת עדיין לא היה ראוי
36 להקרבת קרבן פסח, הרי חיילא עליה – חלה עליו בשעת המיתה
37 אנינות, ומאחר שנעשה אונן נאסר בהבאת קרבנות, ונדהה
38 מלהתחייב בהקרבת הפסח. אולם באופן שהמיתה היתה אחר חצות,
39 דאחיו לפסח – שאז כבר היה ראוי להביא את הפסח, וחובת הבאתו
40 חלה עליו קודם שנעשה אונן, לא חיילא עליה – לא חלה עליו
41 האנינות לדחות חובה זו מעליו, אלא האנינות נדחית מפני חובת
42 קרבן פסח, ועליו להביא באנינות וטובל ואוכל ממנו בערב.

43 הגמרא מוכיחה שיש חילוק בין שחלה האנינות לפני חצות ובין שחלה
44 אחרי חצות. התורה אסרה על הכהנים להטמא בטומאת מת, אולם
45 הוציאה מכלל זה היטמאות לשבעת קרובי הכהן שמתו. שונה הוא
46 דין הנזיר, שנאסר עליו להטמא אפילו לשבעת הקרובים. שואלת
47 הגמרא: ומנא תימרא דשני ליה – ומנן אתה אומר שמן התורה יש
48 להבדיל בין מת קודם חצות ובין מת לאחר חצות, משיבה הגמרא:
49 דתניא בברייתא, מה שאמרה התורה (ויקרא כא ב-ג) באיסור הכהן
50 להטמא למת, ו'לאחתו הבתולה וגו' לה יטמא' הוא מצוה שצויתה
51 אותו להטמא לקרוביו שמתו, ולא רשות שנתנה לו. ואם לא רצה
52 להטמא להם, מטמאין אותו על פרחו, ומעשה בייסוף הכהן
53 שמתה אשתו בערב הפסח, ולא רצה ליטמא לה, כדי שלא יתבטל
54 על ידי כך מקרבן פסח, וממנו אחיו הבתנים וטימאווהו פעל פרחו.
55 אומרת הגמרא: ורמינא – ואקשה על ברייתא זו ממה ששינוי
56 בברייתא אחרת, הוזהר הנזיר, ו'לאחתו' לא יטמא' (במדבר ו ז),
57 ושואלת הברייתא: מה תלמוד לומר – מה מלמדנו הכתוב בזה, הרי
58 מאחר שכבר נאסר באותו פסוק להטמא לאביו ולאמו, ודאי שכן

הדין גם באחותו. משיבה הברייתא: הרי שחלף – היה הנזיר הולך
לשחוט את פסחו וכן אם היה הולך למול את בנו כדי שיוכל
להקריב את קרבן הפסח, ושמע בהליכתו שמת לו מת מקרוביו,
יכול – שמא תאמר שיקיים את מצות התורה ויטמא למת, ויתבטל
ממצות קרבן פסח, אבל אמרת – ודאי יש לך לומר שלא יטמא,
משום האיסורים שבדבר, אלא יקריב את פסחו. יכול – שמא תאמר
שכשם שלא יטמא לאחתו ולשאר קרוביו באופן זה, כך אין
מטמא – כך אסור לו להטמא למת מצוה, תלמוד לומר – מלמדנו
הכתוב בייטור תיבת ו'לאחתו', שרק לאחתו ולשאר הקרובים
הוא דאינו מטמא – אסור לו להטמא, אבל מטמא הוא למת
מצוה, אפילו באופן זה. הרי מפורש שמצות קרבן פסח קודמת
למצות ההיטמאות לקרובים. וקשה, הלא הברייתא הראשונה אמרה
שאדם מצווה להטמא לקרוביו אף כאשר על ידי כך ימנע מהקרבת
הפסח. אלא לאו שמע מינה – ודאי מוכרחים לתרץ, כאן קודם
חצות כאן לאחר חצות, כלומר שבברייתא השניה מדובר במי
שקרבו מת רק לאחר חצות, שכיון שכבר חלה עליו חובת הבאת
הפסח, היא דוחה את מצות ההיטמאות לקרובים, אולם במעשה יוסף
הכהן מדובר שאשתו מתה לפני חצות, ובכך הקדימה אנינותו לחול
עליו והפקיעה אותו ממצות קרבן פסח, וכיון שלא היה מחוייב בה,
היה מוטל עליו להטמא לאשתו. הרי מוכח מכאן שבאופן שהאנינות
הקדימה וחלה לפני שחלה חובת הפסח, היא מפקיעה אותה, כפי
שחידש אביי.

81 הגמרא מקשה על הראיה: ממי – מנין לך שהטעם שהברייתא
82 הראשונה חייבה להטמא בערב פסח הוא משום שהאנינות קדמה
83 לחובת הפסח, דילמא לעולם אימא לך – אולי באמת אפשר לך,
84 אידי ואידי – בשתי הברייתות מדובר שמת אחר חצות, והא –
85 הברייתא השניה היא כשית רבי ישמעאל, והא – והברייתא
86 הראשונה היא שיטת רבי עקיבא. דתניא – שכן שינוי בברייתא, מה
87 שאמרה התורה (ויקרא שם) לה יטמא' היא רשות שנתנה התורה
88 לכהן להטמא לקרוביו, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר,
89 חוקה היא, שצויתה אותו להטמא חצות היום, ובאמת לדברי הכל אף
90 כשהאנינות הקדימה וחלה עליו לפני חצות היא אינה מונעת את
91 חובת הבאת הפסח מלחול עליו, וכל זמן שלא נטמא הוא מחוייב בה,
92 אלא שרבי עקיבא סובר שלמצות ההיטמאות לקרובים יש דין
93 קדימה, ולכן בכל אופן מוטל על האונן להטמא לקרובו, ורבי
94 ישמעאל סובר שההיטמאות אינה אלא רשות, ובכל אופן אסור
95 לאונן להטמא, מכיון שעל ידי כך הוא יתבטל מעשיית הפסח שהיא
96 חובה, אולם לדעת הכל כל שלא נטמא האונן הרי הוא מביא קרבן
97 פסח, כי האנינות אינה מעכבת.

98 הגמרא מתרצת ומוכיחה שגם הברייתא השניה היא דברי רבי
99 עקיבא: לא סלקא דעתך – אין לנו כלל להעלות בדעתנו שהברייתא
100 השניה היא דברי רבי ישמעאל, כיון דרישא דהיא רבי עקיבא,
101 קתני לה – דבר הרישא רבי ישמעאל, אותה ברייתא שנה רבי עקיבא עצמו,
102 דתניא – שכן שינוי בתחילת הברייתא השניה, רבי עקיבא אומר,
103 אמרה התורה לנזיר, על נפש מת לא יבא, לאביו ולאמו לאחיו
104 ולאחתו וגו' (במדבר שם), נפש' האמורה בפסוק זה אלו הקרובים,
105 ו'מת' אלו הרווקים, שאסור לנזיר להטמא בין לאלה ובין לאלה. ו
106 ומאחר שכבר נאמר שאסור להטמא לקרובים, לא היה צורך לשוב
107 ולמנות את אלו שהוזכרו בפסוק, וודאי לא נאמרו אלא בשביל
108 לדרוש מהם, ללמד שרק לאביו' ושאר הקרובים אמרה התורה
109 שניזון אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה אם נדמן לו,
110 וחובה עליו להטמא ולהתעסק בקבורתו. לאמו' למה נאמר, שהרי
111 איסור ההיטמאות לה כבר ידוע מהיבת נפש', והיזהר הנזיר להטמא
112 למת מצוה כבר נלמד מ'לאביו', אלא ללמד שאם היה אדם זה בן
113 והוא נזיר, שיש בו שתי קדושות שמחמתן אסור לו להטמא למתים,
114 ושמא משום כך לא יטמא אפילו למת מצוה, על כן בא ייתור הכתוב
115 ללמדנו שרק לאמו' הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת
116 מצוה. לאחיו' למה נאמר, ללמד שאפילו אם היה זה בן נדול

לא קשיא. דר"ש אדר"ש הא דקתני הכא און לא מייתי פסח כשמת וקברו ב"ד דיום מיתה דאורייתא ותפיס לילו מדאורייתא כדיליף ליה רבי יהודה לקמן והא דקתני לעיל אוכל פסחו בשמת ב"ג וקברו ב"ד דיום קבורה גופיה דרבנן ולא תפיס לילו אלא מדרבנן ורומאי דתרתני מתני' קמייאת משני לה רב מרי אידי ואידי יום קבורה וכאן בפסח וכאן בשאר ימות השנה כדשנן

לה מעיקרא ומאי אבל לא בקדשים אבל לא בקדשים של כל השנה כולה: הכי גרס לא תפיס לילו עמו אלא מדרבנן: אמרנא לך אנינות יום מיתה דאורייתא. דהא מאנינות דהאון מייתי לה לקמן ודחת יום מיתה הוא: ואת מהדרת יום קבורה. דהא גופיה מדרבנן דחתם מדינתא: אבי אמר. אידי ואידי ביום מיתה ולעולם אנינות לילה לר"ש דרבנן ודקתני בברייתא פסח אינו בא באנינות כשמת קודם חצות דרמנא דחיה מהאי קרא דדרשנן כשהוא שלם הוא מביא ולא כשהוא און דקתני בפסחים טובל ואוכל פסחו אלמא מייתי ליה און כשמת אחר חצות דקדמה חובת שחיטת פסח לאנינות ותי לא דחיא ליה אנינות מלשלח קרבנו ומידו על כרחך ש"מ אנינות לילה דרבנן דאי מדאורייתא היא האי לא הוה אכיל נוד דקדמה חובת שחיטת לאנינות אבל חובת אכילה לא קדמה ליה ואכילת פסחים לא מעבא לאביי אלא משום דאנינות לילה דרבנן וחס לא העמידו דבריהם במקום כרת דדילמא ממנע ולא שחיט א"נ כיון דעל כרחך שחיטה לאו אורח ארעא דנימרו ישחטנו ע"מ ליפסל הילכך אוכל פסחו אבל לא שאר קדשים אפי' ליל פסח דהעמידו דבריהם במקום עשה ומתני' דדייקין אי מזמנו ליה אכיל ביום קבורה כדאמר רב אסי לעיל ודמת ב"ג וקברו ב"ד אפילו מדרבנן לא תפיס לילה: דשני לן. מדאורייתא: ורמינהו ב' מסקנא דמילתיה הוא דבעי לאתויי מגו רומאי ושינוי: לאחותו מה ת"ל. בנייר קאי וכיון דכתיב לאביו ולאמו כ"ש לאחותו: אמרת לא יטמא. רשק דברייתא בנייר קא מיירי כדתיב לה לשון בשמעתין וד' ספא הרי שהיה נזיר והוא כ"ג והולך לשחוט את פסחו או למול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא אי משום נזיר אי משום כ"ג אי משום פסח וכ"ש הכא דאיתנהו לכולהו: ולמול את בנו. דמילת זכריו מעבכתו מלאכול פסח: לאחותו אין מטמא. ודילכך לא מיתוקמא חך בתרייתא אלא בשמת לאחר חצות דאתא חובת פסח ודחיא למצות טומאה וקמייאת במת קודם חצות דאפקעיה אנינות מפסח: וטמא. דטעמא דקמייאת משום דקדמה אנינות הוא דתוקמא לר"ש דאמר לעיל אין מביא פסח און במת קודם חצות וכר"ע: דילמא. טעם דר"ע לאו משום קודם חצות הוא והיכא דלא איטמי במת ואפילו קודם חצות בעי למעבר פסח והכא משום דאיטמי הוא ואפילו מת לאחר חצות נמי קאמר ר' עקיבא יטמא משום דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין הילכך מטמאין ליה וממילא אול ליה כרת דה"ל טמא ופסח יש לו תשלומין בשני ודקתני לא יטמא רבי ישמעאל היא דאמר רשות הילכך לא תדחיה מצות פסח בשביל רשות דטומאה לעולם בין לרבי ישמעאל בין לר"ע און שלא נטמא מביא פסחו ואפילו מת קודם חצות דטעם דהכא לאו משום אנינות הוא: דר"ש. דההיא דנזיר ר"ע קתני לה דאמר מצוה הילכך לא מיתרצי אלא משום טעמא דקודם חצות ואחר חצות היכא דמת קודם חצות קדמה לה חובת טומאה לפסח וטמא והוא הדין לאנינות דהא קדמה ודחיא דמת לאחר חצות קדמה חובת פסח ומפקע לחובת טומאה והוא הדין לאנינות: נפש. בנייר כתיב כל ימי הזיזר לה' עד נפש מת לא יבא וסמך ליה לאביו ולאמו וגו' וכוליה קרא יתירא הוא דהא כתיב ליה קרובים ורחוקים: נפש אלו הקרובים. לאו ממשמעותא היא דתיקשה לך אם כן למה נאמרו רחוקים דאי לא כתיב תרתני קראי הוה מוקמינן ליה ברחוקים אבל השתא דאיכתיבא תרי קראי נפש קרובים משמע שון כנפשו: לאביו. מה ת"ל אם ללמד שלא יטמא לו הרי פירש קרובים ורחוקים אלא בא לפרט את מי אסר את הקרובים אבל לא מת מצוה: לאמו. מה תלמוד לומר אם לאסור הרי למדנו אם להחיר מת מצוה הרי למדנו אלא לא הוצרך לנזיר לבדו אלא ללמדך שאם היתה בו עוד קדושה אחרת כגון שהיה כהן ונזיר התרתני לך בו מת מצוה ממיעוט דלאמו דרשין לאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא למ"מ וכן כולם: הרי שהלך לשחוט את פסחו. זה שהיה כ"ג ונזיר וניתוסף בו עוד דבר אחר המעכבו מליטמא שהיה צריך לשחוט את פסחו אף זה לאחותו פטרת לך בו אבל מיטמא הוא למת מצוה דאם אינו ענין לנזיר לבדו ונזיר ענין למי שיש בו כל אלה:

הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו'. תימה היכי דייק מהבא דשחיטת פסח דוחה טומאת מתו שאני הכא שהוה כ"ג ונזיר וכי תימא אי לאו דבאפי נפשיה דחיא מתו לא היה צריך קרא למת מצוה דדחיא שלשון דכין דכ"ג ונזיר נדחים משום מת מצוה בשביל שהולך עדיין לשחוט את פסחו לא מימנע א"א לומר כן דהא לכוון הדיוט נזיר איצטרך קרא אף על גב דכוון הדיוט לחוריה ומיטמא למתו ויש פירושים שמונה בהם משום חך קשיא דלא מיירי הכא בנייר אלא בהולך לשחוט פסחו לחוריה ולא יתכן כלל דהיינו ברייתא דמיתא בסמוך דמייירי בבחן ונזיר נראה דרייק משום דקתני הכא אמרת לא יטמא ובכולהו לא קתני הכי משמע לא יטמא משום שחיטת פסחו ולא גרסין ת"ל לא יטמא ועוד נראה לדקדק אי שחיטת הפסח לחוריה לא דחיא טומאת קרובים ה"ל למתניה ברישא דהולך לשחוט כו' הרי שהיה כ"ג ונזיר הולך לשחוט כו' כמו כהן הדיוט דתני ברישא דמעיקרא תני הקל יותר כי היכי דתני כהן הדיוט קודם לנזיר ואח"כ כ"ג ונזיר: הא רבי ישמעאל הא ר"ע. פי בקונטרס ואפילו מת לאחר חצות נמי קאמר ר"ע יטמא משום דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין הילכך מטמאין ליה וממילא אול ליה כרת דה"ל טמא דפסח יש לו תשלומין בשני ולא דמי לעשה דהשלמה דאתי עשה דפסח דחוי ליה כדאמר בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם) אע"פ שיש לו תשלומין בשני:

נפש אלו הקרובים מת אלו הרחוקים. בנייר בפ' כ"ג (דף מוח) גרס איפכא ועיקר ועושה שם ודחיא דרשא מלאכיו ולאמה אכילת

בנו, ושמע שמת לו מת, יכול יטמא, אמרת, לא יטמא. יכול, כשם שלא יטמא לאחותו, כך אין מטמא למת מצוה, תלמוד לומר 'ולאחותו', לאחותו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה. לאו, שמע מינה, פאן קודם חצות, פאן לאחר חצות. מוא, דילמא לעולם אימא לך, אידי ואידי אחר חצות. והא, רבי ישמעאל. והא, רבי עקיבא. דתניא, 'לה יטמא, רשות, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. לא סלקא דעתך, דר"ש דההיא, רבי עקיבא קתני לה. דתניא, רבי עקיבא אומר, 'נפש' אלו הקרובים. 'מת' אלו הרחוקים. 'לאביו' אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה. 'לאמו', היה כהן והוא נזיר, 'לאמו' הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה. 'לאחיו', שאם היה כהן גדול והוא נזיר, לאחיו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה. 'ולאחותו', מה תלמוד לומר, הרי שהלך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ושמע שמת לו מת, יכול יטמא, אמרת, לא יטמא. יכול, כשם שאין מטמא לאחותו, כך אינו מטמא למת מצוה, תלמוד לומר 'ולאחותו', לאחותו לא יטמא, אבל יטמא הוא למת מצוה.

רבא

רבא

אכילת פסחים מעכבא. פולגתא היא בפרק כיצד צולץ (פסחים דף עח) דרבי נתן ורבנן ומשמע מתוך פירוש הקונטרס דסבר לה כמ"ד מעכבא לגבי הא ודאפילו למ"ד לא מעכבא דבעינן גברא ראיא לאכילה כדמוכח התם אם כן אכילה היא מצוה וסברא הוא שדוחה אניתה דרבנן א"נ כיון דכתיב איש לפי אכלו למצוה דמצוה בידיה מבאחרני סברא הוא דדחיא אניתה דרבנן ומעכבא דקאמר

לא דוקא:

סמוך לשקיעת החמה. במנחה נקט סמוך נקט נמי הכא סמוך דהוה מצי למימר כאן קודם שקיעה כאן לאחר שקיעה: **ואחריתה** כיום מר. סמוך הוא בחרי עשר [עומס ח']. ושמתי לאכל יחיד ואחריתה כיום מר ולא כמו שפירש בקונטרס: וחכמים

שמועה ביום קבורה, למצות שבעה ושלשים, ולאכילת פסחים, כיום ליקוט עצמות. אחד זה ואחד זה, טובל ואוכל בקדשים לערב. הא גופא, קשיא. אמרת, יום שמועה ביום קבורה, למצות שבעה ושלשים, ולאכילת פסחים ביום ליקוט עצמות. מכלל, דיום קבורה, אפילו לערב, נמי לא אכיל. והדר תני, אחד זה ואחד זה, טובל ואוכל בקדשים לערב. אמר רב חסדא, תנאי היא. רבה בר רב הונא אמר, לא קשיא. כאן, ששמע שמועה על מתו סמוך לשקיעת החמה, וכן שליקטו לו עצמות סמוך לשקיעת החמה, וכן שמת לו מת וקברו סמוך לשקיעת החמה. ובאן, לאחר שקיעת החמה. לאחר שקיעת החמה, מאי דהוה הוה. אלא, שמע מינה, אכילת פסחים מעכבא. רב אשי אמר, מאי אחד זה ואחד זה, הכי קאמר, אחד יום שמועה, ואחד יום ליקוט [עצמות], טובל ואוכל בקדשים לערב. והא דרב אשי, בדותא היא. מכדי עלה קאי, וזה וזה מיבעי ליה. אלא, שמע מינה, בדותא היא. ומאי תנאי, דתנאי, עד מתי מתאונן עליו, כל היום. רבי אומר, כל זמן שלא נקבר. במאי עסקינן. אילימא, ביום מיתה, מי איכא, דלית ליה דיום מיתה דתפס לילו מדרבנן. ותו, רבי אומר, כל זמן שלא נקבר, הא קברו, אישתי ליה. ומי איכא, דלית ליה ואחריתה ביום מר. אמר רב ששת, איום קבורה קאי. מתקף רב יוסף, אלא הא דתנאי 'השומע על מתו כמלקט עצמות, טובל ואוכל בקדשים לערב'. מכלל דיום קבורה, אפילו לערב, נמי לא אכיל. הא מני. אלא תריין, עד מתי מתאונן עליו, כל אותו היום ולילו. רבי אומר, כל זמן שלא נקבר, [אבל נקבר] בלא לילו. אמרוה קמיה דרבי ירמיה, אמר, גברא רבה רב יוסף, לימא הכי. לימא, דרבי לקולא. והתנאי, עד מתי מתאונן עליו, כל זמן שאינו נקבר, אפילו מכאן ועד עשרה ימים. דברי רבי. וחכמים אומרים, אין מתאונן עליו אלא אותו היום בלבד. אלא תריין הכי, עד מתי הוא מתאונן עליו, כל אותו היום, בלא לילו. רבי אומר, כל זמן שלא נקבר. ואם נקבר, תופס לילו. אמרוה קמיה דרבא, מדקאמר רבי, יום קבורה תופס לילו מדרבנן, מכלל דיום מיתה תופס לילו מדאורייתא. וסבר רבי, אניתה לילה דאורייתא. והתנאי, 'הן היום', אני היום אסור, ולילה מותר. ולדורות, בין ביום ובין בלילה, אסור, דברי רבי יהודה. רבי אומר, אניתה לילה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים. לעולם, דרבנן היא. וחכמים

היא. דפליגי בליל יום קבורה ומיתה דאיכא למ"ד תפיס לילו מדרבנן וסבר אכילת פסחים לא מעכבא אפילו פסח לא אכיל ולקמן מיתני לה: רבה בר רב הונא אמר כאן ששמע שמועה או שלקטו לו עצמות או שקבר מתו ב"ד סמוך לשקיעת החמה וכאן לאחר שקיעת החמה. סיפא קאמינן בבבליה אובל קדשים וכו' פסחו כשבא עליו אחד מאלו לפני שקיעת החמה דה"ל לערב ליל יום קבורה וליל יום שמועה (וליל פסחים) ביום ליקוט עצמות וסבר יום קבורה לא תפיס לילו אפילו מדרבנן וכו' ש שמועה וליקוט עצמות והא דתני רישא ולאכילת פסחים ביום ליקוט עצמות דאילו יום קבורה לא אכל כשאירע לו אחד מאלו לאחר שקיעת החמה דה"ל לילה זה יום קבורה עצמו ולא ליל יום קבורה א"ע דאף הוא מדרבנן החמירו ביום קבורה עצמו יותר מיום שמועה וליקוט לאוסרו בפסח אבל ביום ליקוט לא אסורו בפסח אלא בשאר קדשים הצריכיהו להתנות עד ערב וה"ק לאכילת פסחים הוי יום שמועה ביום ליקוט ואוכל פסחו ואפי' שמע או ליקט אחר שקיעה דה"ל יום שמועה עצמו ויום ליקוט עצמות ואפילו הכי שרי מה שאין כן ביום קבורה עצמו דאילו מת לו מת ב"ג וקברו אותו עממם לאחר שקיעה ד"ד אסור לאכול בפסח ואע"ג דחלה עליו שמחת הרגל ואינו נוהג באכילת רגל זה שמועה דמדרבנן היא וכתביה ושמתו בחנך אבל אניתה לאסר בקדשים חלה עליו ואחד זה ואחד זה היכא דבאר עליו במעמד יום אובל בקדשים לערב דלילו לא תפיס מיהו בימי אסור בשאר קדשים אפי' יום שמועה וליקוט עצמות בר מפסח כדפירש טעמא ואולי: מאי דהוה חות. ומה לי פסח ומה לי שאר קדשים הא אמרת קדשים אסור ביום ליקוט לבו ביום כדקתני לערב ובפסח אמאי שרית ליה: **אכילת פסחים מעכבא**. לא העמידו דבריהם במקום כרת ומיהו ביום קבורה העמידו דבריהם משום דרובא קברי ביום מיתה ואתי למישרי יום מיתה עצמו ויש מקומות שהעמידו דבריהם במקום כרת כדאמרין בפסחים בהאשה (דף צב). **ומאי תנאי**. דפליגי ביום קבורה למיתפס לילו מדרבנן דקאמר רב חסדא לעיל תנאי היא: עד מתי מתאונן, ליאסר בקדשים: כל היום. קס"ד בלא לילו: כל זמן שלא נקבר. קא מ"ד לקולא פליג ואמר דכל היום לא מיתסר דמשקברו הותר מדי: **אי נימא ביום מיתה**. שקברו ביום שמת: **מי איכא דלית ליה כו'**. הא בין לר"ש בין לרבי דפליגי עליה דר' יהודה באניתה לילה דיום מיתה מודו מדרבנן סופרים מיהא אסור: **אחריתה ביום מר**. אחריתה של זונה כיום מר שמתאבד ומימר על מתו לפי שסוף למות עליה ויתאבדו עליה אלאמא מיתות יום שלם הוא: **איום קבורה**. שמת אתמול וקברו היום ואכתי לא אסיקנא מילתיה לתנאי דרב חסדא עד סיפא דתירצה ר' ירמיה: **הא מני**. כל רביין בין קבורה מותר: **כל אותו היום**. של קבורה ולילו: **רבי אומר כל זמן שלא נקבר**. אבל קברו אישתי ליה בלילה ומיהו ביום ליכא למימר דשרי ליה רבי דאפילו יום דליקוט עצמות אסור כל היום כדאמרת טובל ואוכל לערב: **והתנאי כו'**. אלאמא רבי לחומרא אמרה וכיון דליכא לפרושי פולגתא דרבנן לאכול בעודו מוטל לפניו וע"כ בליל יום קבורה פליגי דקאמר רבי אפי' קברו לטוף י' ימים מתאונן עליו ליל יום קבורה וכו' אינו מתאונן עליו ביום קבורה אלא יום עצמו אבל לא לילו דהיינו תנאי דרב חסדא: **מדקא"ר יום קבורה**. דאיהו גופיה דרבנן תפיס לילו מדרבנן מכלל דיום מיתה דאורייתא: **תפס לילו דאורייתא**. דקא סלקא דעתך לא עשו חכמים חיזוק לדבריהם שעיקר מדבריהם יותר משעשתה תורה לדבריה: **הן היום**. הן ששמע דאלו הקרבנות חלוקן משאר קרבנות שעליהן שמעת לאוכלן באניתה לילה מפני שכולנו אוננין ואין כח לאוכלן אבל לדורות שיש כהנים לאוכלן בין ביום ובין בלילה אסור: **לעולם דרבנן היא**. אפילו אניתה לילה דיום מיתה ואפילו הכי יום קבורה דאיהו גופיה מדרבנן לילו נמי לרבי אסור מדרבנן: וחכמים

רבא אמר כו'. אמילתיה דר"ש קאי לשנוי דר"ש אדר"ש: **אידי ואידי לאחר חצות**. ואפילו מת לאחר חצות קודם ששחטו עליו ליה לר"ש לא יביא את פסחו דרחמנא דחיה כדריש ואולי שלמים קרבנו כל קרבנותיו לא יביא אלא כשהוא שלם ודקתני אונן טובל ואוכל פסחו לערב כשמת לאחר ששחטו חזקו עליה: **מאי דהוה חות**. הרי נפטר ואמאי דחייא אכילתו אניתה לילה דרבנן טפי משאר קדשים בשלמא לאביי דמוקי לה בקודם ששחטו חזקו עליו ובלאחר חצות חובת פסח חלה עליו להביא ואי לא שרית ליה לאוכלו לא מיתני הילכך לא העמידו דבריהם אלא לרבא אמאי לא העמידו הא כבר שחט חזקו: **ה"ג א"ל רבינא אכילת פסחים מעכבא מדרבה בר רב הונא**. ולקמן מיתני לה: **מאי רבא לרב אדא ציית מאי דאמר לך רבך**. רבינא שמע לו שיפה השיבך על שאליתך ובמסכת שבתות כי האי סוגיא דרבה ורבינא ורב אדא בפ' דיעות הטומאה (דף יח). יום שמועה, ששמע שמת לו מת ובשמועה קבורה שתוך ל' עסקינן: ביום קבורה למצות שבעה ושלשים. מיום שמועה מתחיל למנות ו' לרחיצה ונעילת הסנדל ו' לגיהוץ: **ולאכילת פסחים**. הוי יום שמועה ביום ליקוט עצמות דקיימא לן בפסחים בפרק האשה (דף צב). השומע על מתו והמלקט עצמות טובל ואוכל בקדשים לערב והיונן בה מלקט עצמות הווא שליש ו' בעי ומשנינן אימא שליטקט ולו אחרים עצמות דאמרין במ"ק (דף ת). המלקט עצמות אביו ואמו הרי זה מתאבל עליהם כל היום ואשמועינן בפסחים דלערב מותר בקדשים והכא אשמועינן יום שמועה לענין אכילת פסחים לא כיום קבורה הוא דאילו יום קבורה לא אכיל פסחו לערב ואפילו מת באתמול ב"ג אלא ביום ליקוט עצמות הוי ומותר בכל הקדשים והא דנקט פסחים משום דיום קבורה נקט ליה למימר דביום קבורה אפילו פסח נמי לא: **אחד זה ואחד זה**. בר כרחך איום קבורה ויום ליקוט קאי וקשיא רישא לסיפא כדלקמן דאי איום שמועה ויום ליקוט לא שייך למיתני אחד זה ואחד זה דכיון דמניניהו סליק זה זה מיבעי ליה: **טובל ואוכל**. בקדשים לערב וכו' שפסחו: **ביום ליקוט עצמות**. משמע ולא ביום קבורה דאילו יום קבורה לא אכיל פסחו לערב: **תנאי**

היא. דפליגי בליל יום קבורה ומיתה דאיכא למ"ד תפיס לילו מדרבנן וסבר אכילת פסחים לא מעכבא אפילו פסח לא אכיל ולקמן מיתני לה: רבה בר רב הונא אמר כאן ששמע שמועה או שלקטו לו עצמות או שקבר מתו ב"ד סמוך לשקיעת החמה וכאן לאחר שקיעת החמה. סיפא קאמינן בבבליה אובל קדשים וכו' פסחו כשבא עליו אחד מאלו לפני שקיעת החמה דה"ל לערב ליל יום קבורה וליל יום שמועה (וליל פסחים) ביום ליקוט עצמות וסבר יום קבורה לא תפיס לילו אפילו מדרבנן וכו' ש שמועה וליקוט עצמות והא דתני רישא ולאכילת פסחים ביום ליקוט עצמות דאילו יום קבורה לא אכל כשאירע לו אחד מאלו לאחר שקיעת החמה דה"ל לילה זה יום קבורה עצמו ולא ליל יום קבורה א"ע דאף הוא מדרבנן החמירו ביום קבורה עצמו יותר מיום שמועה וליקוט לאוסרו בפסח אבל ביום ליקוט לא אסורו בפסח אלא בשאר קדשים הצריכיהו להתנות עד ערב וה"ק לאכילת פסחים הוי יום שמועה ביום ליקוט ואוכל פסחו ואפי' שמע או ליקט אחר שקיעה דה"ל יום שמועה עצמו ויום ליקוט עצמות ואפילו הכי שרי מה שאין כן ביום קבורה עצמו דאילו מת לו מת ב"ג וקברו אותו עממם לאחר שקיעה ד"ד אסור לאכול בפסח ואע"ג דחלה עליו שמחת הרגל ואינו נוהג באכילת רגל זה שמועה דמדרבנן היא וכתביה ושמתו בחנך אבל אניתה לאסר בקדשים חלה עליו ואחד זה ואחד זה היכא דבאר עליו במעמד יום אובל בקדשים לערב דלילו לא תפיס מיהו בימי אסור בשאר קדשים אפי' יום שמועה וליקוט עצמות בר מפסח כדפירש טעמא ואולי: **מאי דהוה חות**. ומה לי פסח ומה לי שאר קדשים הא אמרת קדשים אסור ביום ליקוט לבו ביום כדקתני לערב ובפסח אמאי שרית ליה: **אכילת פסחים מעכבא**. לא העמידו דבריהם במקום כרת ומיהו ביום קבורה העמידו דבריהם משום דרובא קברי ביום מיתה ואתי למישרי יום מיתה עצמו ויש מקומות שהעמידו דבריהם במקום כרת כדאמרין בפסחים בהאשה (דף צב). **ומאי תנאי**. דפליגי ביום קבורה למיתפס לילו מדרבנן דקאמר רב חסדא לעיל תנאי היא: עד מתי מתאונן, ליאסר בקדשים: כל היום. קס"ד בלא לילו: כל זמן שלא נקבר. קא מ"ד לקולא פליג ואמר דכל היום לא מיתסר דמשקברו הותר מדי: **אי נימא ביום מיתה**. שקברו ביום שמת: **מי איכא דלית ליה כו'**. הא בין לר"ש בין לרבי דפליגי עליה דר' יהודה באניתה לילה דיום מיתה מודו מדרבנן סופרים מיהא אסור: **אחריתה ביום מר**. אחריתה של זונה כיום מר שמתאבד ומימר על מתו לפי שסוף למות עליה ויתאבדו עליה אלאמא מיתות יום שלם הוא: **איום קבורה**. שמת אתמול וקברו היום ואכתי לא אסיקנא מילתיה לתנאי דרב חסדא עד סיפא דתירצה ר' ירמיה: **הא מני**. כל רביין בין קבורה מותר: **כל אותו היום**. של קבורה ולילו: **רבי אומר כל זמן שלא נקבר**. אבל קברו אישתי ליה בלילה ומיהו ביום ליכא למימר דשרי ליה רבי דאפילו יום דליקוט עצמות אסור כל היום כדאמרת טובל ואוכל לערב: **והתנאי כו'**. אלאמא רבי לחומרא אמרה וכיון דליכא לפרושי פולגתא דרבנן לאכול בעודו מוטל לפניו וע"כ בליל יום קבורה פליגי דקאמר רבי אפי' קברו לטוף י' ימים מתאונן עליו ליל יום קבורה וכו' אינו מתאונן עליו ביום קבורה אלא יום עצמו אבל לא לילו דהיינו תנאי דרב חסדא: **מדקא"ר יום קבורה**. דאיהו גופיה דרבנן תפיס לילו מדרבנן מכלל דיום מיתה דאורייתא: **תפס לילו דאורייתא**. דקא סלקא דעתך לא עשו חכמים חיזוק לדבריהם שעיקר מדבריהם יותר משעשתה תורה לדבריה: **הן היום**. הן ששמע דאלו הקרבנות חלוקן משאר קרבנות שעליהן שמעת לאוכלן באניתה לילה מפני שכולנו אוננין ואין כח לאוכלן אבל לדורות שיש כהנים לאוכלן בין ביום ובין בלילה אסור: **לעולם דרבנן היא**. אפילו אניתה לילה דיום מיתה ואפילו הכי יום קבורה דאיהו גופיה מדרבנן לילו נמי לרבי אסור מדרבנן: וחכמים

זבחים דף ק עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמה

על קושיא זו נאמרו שלשה תירוצים. מתרצת הגמרא: **אמר רב**
חסדא, תנאי היא – שני תנאים שנו את דברי הברייתא, אחד את
הרישא ואחד את הסיפא, ונחלקו בדין יום קבורה [שאינו יום מיתה],
שאנינותו היא מדרבנן, התנא ששנה את הרישא סובר שתופס את
לילו עמו ונוהגת אנינות גם בלילה שאחריה, והתנא ששנה את
הסיפא סובר שאינו תופס, והלילה מותר באכילת קדשים.
רבה בר רב הונא מתרץ תירוץ אחר לבאר את דין יום הקבורה: **רבה**
בר רב הונא אמר, לא קשיא, כי כאן – בסיפא של הברייתא,
שאמרה שבין ביום ליקוט בין ביום שמועה ובין ביום קבורה מותר
לאכול בקדשים בערב, מדובר **ששמועה על מתו סמוך**
לשקיעת החמה, קודם שתשקע, **וכן** מדובר **שליקוטו לו עצמות**
סמוך לשקיעת החמה, וכן שמת לו מת בשלושה עשר בניסן,
וקברו בארבעה עשר סמוך לשקיעת החמה, ונמצא שיום הליקוט
ויום השמועה הסתיימו כששקעה החמה, וכן יום הקבורה הסתיים
כששקעה החמה, ומכיון שדינו הוא שאינו תופס את לילו עמו אפילו
מדרבנן, אין אנינות נוהגת בלילה כלל. **וכאן** – ברישא, שמדויק
ממנה שאכילת הפסח מותרת בליל יום ליקוט ובליל יום שמועה
ואסורה בליל יום קבורה, מדובר שהקבורה והליקוט נעשו **לאחר**
שקיעת החמה, שהוא כבר ליל פסח, ומאחר שזמן הקבורה היה
בלילה, הלילה הזה נידון כיום הקבורה עצמו, ואמנם האנינות
הנוהגת ביום הקבורה אינה אלא מדרבנן, אך חכמים העמידו את
דבריהם ואסרו בו אכילת קדשים, ובכללם קרבן פסח. אולם באופן
שליקוט את העצמות אחרי השקיעה, אמנם אכילת קדשים אסורה
ביום ליקוט מדרבנן, אולם חכמים התירו בו את אכילת הפסח.
הגמרא מקשה על דברי רבה בר רב הונא: אם מדובר בליקוט
שנעשה **לאחר שקיעת החמה, מאי דהוה הוה** – מה שהיה היה, את
מצות הקרבת הפסח הוא כבר קיים, ובזמן אכילתו בערב הרי אכילת
קדשים אסורה עליו, ומדוע התירו לו את אכילת הפסח, שלא נאמר
בה עונש כרת.
הגמרא מתרצת ומסיקה מכאן שאכילת פסחים מעכבת: **אלא שמע**
מינה – מוכח מכאן שאכילת **פסחים מעכבת** – מעכבת, וכיון שבלי
האכילה יתחייב כרת כמי שכלל לא הביא קרבן פסח, לא העמידו בו
חכמים את דבריהם כמו שהעמידו בשאר הקדשים, והתירו את
אכילת הפסח למי שלילה זה הוא אצלו יום הליקוט עצמו.
רב אשי מתרץ תירוץ נוסף: **רב אשי אמר, מאי** – מה הכוונה **אחד**
זה ואחד זה, לא 'בין ביום קבורה ובין ביום ליקוט' כפי שפירשנו,
אלא **הכי קאמר** – כך היא כוונת הברייתא, **אחד יום שמועה ואחד**
יום ליקוט – בין ביום שמועה ובין ביום ליקוט **טובל ואוכל בקדשים**
לערב. אבל בלילה שאחרי יום קבורה אכן אסור לאכול אפילו קרבן
פסח, כפי ששמענו מן הרישא.
הגמרא דוחה תירוץ זה: **והא** – ותירוץ זה **דרב אשי, בדותא היא** –
אינו נכון, **מכדי עלה קאי** – דרי דברי הסיפא האלה סמוכים לאמור
ברישא שיום שמועה שזה ליום ליקוט, ומתייחסים אליהם, ואם גם
הסיפא עוסקת ביום שמועה ויום ליקוט, **זה וזה מיבעי ליה** – היה
לו לנקוט בלשונו, ולא 'אחד זה ואחד זה'. **אלא שמע מינה** – יש
להוכיח מכך, שאכן **בדותא היא**.
הגמרא חוזרת לתירוץ של רב חסדא, ומבררת היכן מצינו מחלוקת
תנאים האם נוהגת אנינות מדרבנן בליל יום קבורה. שואלת הגמרא:
ומאי תנאי – מי הם התנאים שחולקים בדבר זה. משיבה הגמרא:
דתנאי בברייתא, אדם שמת לו מת, עד מתי מתאונן עליו להאסר
בקדשים, כל היום, ולא יותר. רבי אומר, **כל זמן שלא נקבר הרי**
זה אונן, ובקבורת המת מסתיימת האנינות.
הגמרא מבררת את כוונת דברי הברייתא. שואלת הגמרא: **במאי**
עסקינן – במה מדובר כאן, **אילימא** – אם נאמר שמדובר **ביום**
מיתה, כלומר, שהמת נקבר ביום שמת בו, ובזה אמרו שאין האנינות
נמשכת אלא עד סוף היום או עד הקבורה. דוחה הגמרא: **מי איכא**
דלית ליה דיום מיתה דתפסי לילו מדרבנן – וכי יש מי שחולק על

רבא מתרץ בדרך אחרת את הסתירה בדברי רבי שמעון: **רבא אמר,**
אידי ואידי – גם באיסור הבאת הפסח באנינות שדרש רבי שמעון,
וגם בדין אונן אוכל את פסחו לערב שהביא מהמשנה בפסחים,
מדובר באופן שהקרבן מת **אחר חצות, ולא קשיא, כי כאן** –
בברייתא שאמרה שאונן אינו מביא את הפסח מדובר שמינת קרובו
היתה **קודם ששחטו וירקו עליו** את דם פסחו, ומעת שנעשה אונן
נדחה מן התורה מלהביא את הפסח, כפי שנדרש מ'שלמים', ואילו
כאן – במשנה בפסחים מדובר שמת רק **לאחר ששחטו וירקו עליו,**
ואמנם אנינות מפקיעה את חובת הקרבת הפסח אף באופן שנעשה
אונן לאחר חצות, אך כיון שההקרבה כבר נעשתה בכשרות קודם
המיתה, טובל ואוכל את פסחו בערב.
רב אדא בר מתנה מקשה על רבא מדוע אוכל את פסחו באנינות:
אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא, אם מדובר שמת אחר ששחטו
וירקו את דמו, מה דהוה הוה – מה שהיה היה, את מצות הקרבת
הפסח הוא כבר קיים, והרי בזמן אכילתו בערב הוא אונן מדרבנן
לדעת רבי שמעון ואכילת קדשים אסורה עליו, ומדוע דוחה מצות
אכילת הפסח את דין האנינות, בעוד אכילת שאר הקדשים אינה
דוחה אותו.
רבינא משיב לרב אדא ומבאר את שיטת רבא: **אמר ליה רבינא,**
אכילת פסחים מעכבת – אכילת הפסח מעכבת את כפרת הקרבן,
כלומר שאדם שהקריב את הפסח לא נרצה קרבנו ולא יצא ידי
חובתו אם לא קיים את מצות האכילה ממנו, ומקור הדבר הוא
מדרבה בר רב הונא, כמבואר להלן. לפיכך, כיון שמי שלא אכל את
הפסח לא יצא ידי חובת ההקרבה ויש עליו עונש כרת, לא העמידו
חכמים את דבריהם באנינות לילה במקום שיש כרת, והתירו את
אכילת הפסח.
אמר ליה רבא לרב אדא, ציית מאי דקאמר לך רבך – שמע למה
שאמר רבך רבינא, שיפה השיב על שאלתך.
הגמרא מבררת מה הם דברי רבה בר רב הונא שמהם הסיק רבינא
שאכילת פסחים מעכבת. הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדיני
האבלות הנוהגים ביום קבורה, ביום שמועה, וביום ליקוט עצמות,
ופירושים שונים שנאמרו בה. יום שמועה הוא היום שבו הגיעה
לאוניו של אדם השמועה שקרובו מת. ענין ליקוט עצמות הוא
שדרכם היתה לקבור את המתים תחילה במקום לח ועמוק כדי
שיתעכל הבשר מהר, ולאחר שנתעכל היו מלקטים את העצמות
וקוברים אותם במקום נכבד בארון, ואותו יום נקרא יום ליקוט.
שואלת הגמרא: **מאי** – מה הם דבריו **דרבה בר רב הונא, שמהם**
מוכח שאכילת הפסח מעכבת. משיבה הגמרא: **דתנאי בברייתא, יום**
שמועה – היום שבו הגיעה לאוניו של אדם השמועה שמת לו מת,
דינו **כיום קבורה לענין מצות שבעה ימים ואת שלשים הימים שבהם ינהג את**
דינו האבלות לשונים, ולענין **אכילת פסחים** דינו של יום שמועה
אינו כיום קבורה, אלא **כיום ליקוט עצמות** – היום שבו לוקטו
עצמות קרובו, כלומר שמותר באכילת הפסח בלילה שאחרי יום
השמועה, כפי שמותר בה בלילה שאחרי יום ליקוט. אבל יום קבורה
אינו כן, ובלילה שאחרי אכילת הפסח אסורה, וכל שכן שאר
קרבנות. **אחד זה ואחד זה** – בין ביום קבורה ובין ביום ליקוט **טובל**
ואוכל בקדשים לערב.
הגמרא מקשה סתירה בדברי הברייתא בדין יום הקבורה: **הא גופא**
קשיא – ברייתא זו מצד עצמה קשה היא, שהרי **אמרת** – נאמר
בתחילתה שיום **שמועה** הוא **כיום קבורה למצות שבעה ימים ושלשים,**
ואילו **לאכילת פסחים** יום שמועה הוא **כיום ליקוט עצמות** ולא
כיום קבורה, **מכלל** – משמע מזה דברים **קבורה אפילו לערב נמי**
לא אכיל – האונן אסור באכילת הפסח אפילו בערב, **והדר תני** –
ואחרי כן חזר התנא ואמר **שאחד זה ואחד זה** – גם ביום ליקוט וגם
ביום קבורה **טובל ואוכל בקדשים לערב,** וקל וחומר שמותר לאכול
אז מקרבן פסח.

1 וחכמים שתיקנו את אנינות יום הקבורה עשו חיזוק לדרבניהם יותר
2 משל תורה, ותיקנו אנינות גם בלילה שאחריו. נמצא שגם יום
3 המיתה וגם יום הקבורה אינם תופסים את לילם אלא מדרבנן.
4 הגמרא מוסיפה לבאר את הפסוקים אודות יום השמיני למילואים:
5 תנו רבנן, נאמר לגבי המנחה שקרבה ביום השמיני למילואים (ויקרא
6 י א), וְאִכְלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְגו' בִּי בֵּן צִוִּיתִי, ונאמר לגבי
7 חטאת ראש חודש ששרפו אהרן ובניו (שם יח) אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ
8 בְּקֹדֶשׁ בְּאֶשֶׁר צִוִּיתִי, שאמר להם משה שהיו מצווים לאכולה, ונאמר
9 לגבי חזה התנופה ושוק התרומה של שלמי הציבור, שמשאמר
10 לאהרן ובניו שיאכלום (שם טו) בְּאֶשֶׁר צִוִּיתִי ה'. ומבארת הבריייתא: בִּי
11 בֵּן צִוִּיתִי היינו שציוונו ה' שאף באנינות יאכלוה, בְּאֶשֶׁר צִוִּיתִי
12 היינו שבשעת מעשה, כשמתו נדב ואביהוא, אָמַר לָהֶן, שיאכלו
13 באנינות כאשר שמע מפי ה', וכשראה ששרפו את שעיר ראש חודש
14 אמר להם 'מדוע לא אכלתם אותו כאשר ציויתי אתכם בשעת
15 מעשה, וְאֶשֶׁר צִוִּיתִי ה' פירושו שאמר להם משה, לֹא מֵאִלּוּי אֲנִי
16 אוֹמֵר לָכֵן לֹאכֹל אֶת הַחֹזֶה וְהַשּׁוֹק בְּאִנְיֹת, אלא מפי הקדוש ברוך
17 הוא.

18 מקשה הגמרא: וְרַמְיָנָהּ – קשה על כך מבריייתא אחרת האומרת על
19 חטאת ראש חודש, מִפְּנֵי אֲנִינֹת נִשְׂרָפָה, לִכְךָ נִאֲמַר שֶׁאִמַּר אַהֲרֹן
20 לַמֶּשֶׁה (שם יט) וְתִקְרָאנָה אֹתִי בְּאֶלֶה, שמתו שני בני והריני אונן,
21 ולכן לא אכלתי את השעיר ושרפנוהו. ומצינו שהודה לו משה,
22 שֶׁנֶּאֱמַר (שם כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו, ומוכח שלא נצטווה משה
23 מפי הקדוש ברוך הוא שיאכלוה באנינות.

24 מתרצת הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא קָשִׁיָא, הָא – הבריייתא הראשונה
25 היא דעת רבי יהודה, וְהָא – והבריייתא השניה היא דעת רבי נחמיה,
26 דְּתַנִּינָא, מִפְּנֵי אֲנִינֹת שִׁרְפוּתָהּ, וְלִכְךָ נִאֲמַר בְּאֶלֶה, דְּבָרֵי רַבִּי
27 נַחֲמִיָּה. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים, מִפְּנֵי טוֹמְאָה שֶׁנִּגְעָה בָּהּ
28 וְנֹאסְרָה בִּאֲכִילָהּ, נִשְׂרָפָה, שֶׁאִם אֹתָהּ אוֹמֵר שֶׁמִּפְּנֵי אֲנִינֹת
29 נִשְׂרָפָה, אִזִּי הָיוּ לִשְׂלֹשָׁתָן, שֶׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשֶׁעִיר נַחֲשׁוֹן וְחֹטָא
30 שְׁמִינִי, שִׁשְׂרָפָה, דְּכָר אַחֵר [ועוד], שְׁהָיוּ רֹאשֵׁי לְאוֹכְלֵי לְעֵרֵב,
31 שְׁהָיוּ אִז כָּבֵר אֵינֶם אוֹנִים. דְּכָר אַחֵר, וְהָלֹא פִּינְחָם הָיָה עִמָּהֶן,
32 שְׁהָיָה כְּהֵן וְלֹא אֵינֶם אוֹחִידִים וְלִכְךָ לֹא הָיָה אוֹנֵן, וְהִיא יְכוּלָּה לֹאכֹל אִם
33 לֹא הָיָה הַשֶּׁעִיר נִטְמָא. הבריייתא הראשונה סוברת כדעת רבי יהודה
34 שהיה ציווי לאכול אף באנינות, ורק משום שאירע בו טומאה
35 שרפוהו, והבריייתא השניה סוברת כדעת רבי נחמיה שהיה אסור
36 להם לאכול באנינות ולכן שרפוהו.

37 רָבָא אָמַר, אִידִי וְאִידִי [שתי הבריייתות] הֵן כְּדַעַת רַבִּי נַחֲמִיָּה
38 שֶׁמִּפְּנֵי אֲנִינֹת שִׁרְפוּתָהּ, וְלֹא קָשִׁיָא, כָּאֵן בְּקֹדֶשׁ שֶׁעָה כָּאֵן בְּקֹדֶשׁ
39 דְּוֹרוֹת – מה שאמרה הבריייתא הראשונה שהותר להם לאכול
40 באנינות, זהו דווקא במנחה שהוקרבה אז למצות יום השמיני
41 למילואים, שהיא קדשי שעה ואינה נוהגת לדורות, ומה שאמרה
42 הבריייתא השניה שמפני אנינות נשרף השעיר, זהו דווקא בשעיר
43 ראש חודש, שהוא קרבן שנוהג לדורות. ומשה שמע הוראת שעה
44 שאותו היום מותר להם לאכול את המנחה באנינות, וסבר שהוא
45 הדין לקדשי דורות שיותר להם לאכול באנינות אותו היום, ולכן
46 קצף על אהרן ובניו ששרפו את השעיר. ואמר לו אהרן, שמה מה
47 שהותר לנו בהוראת שעה לאכול קדשים באנינות, הוא רק בקדשי
48 שעה דוגמת המנחה שהוקרבה אז שאינה נוהגת לדורות, אך קדשי
49 דורות אסור לנו. והודה משה לדבריו.

50 הגמרא מבארת את הפסוקים לשתי השיטות. שואלת הגמרא: רַבִּי
51 נַחֲמִיָּה הֵיכִי מְתַרְיִין לְהֵנִי קָרְאִי – היאך הוא מפרש את הפסוקים
52 שֶׁנֶּאֱמַר לִגְבִי שִׁרְפַת הַשֶּׁעִיר, לשיטתו שנשרף מפני אנינות, וְרַבִּנָּן –
53 רבי יהודה ורבי שמעון, הֵיכִי מְתַרְיִין לְהוֹ לְהֵנִי קָרְאִי – היאך הם
54 מפרשים את הפסוקים, לשיטתם שנשרף מפני הטומאה. משיבה

55 הגמרא: רַבִּי נַחֲמִיָּה מְתַרְיִין לְהוֹ הֵכִי, שאלת משה 'מדוע לא
56 אֲכֹלְתֶּם אֶת הַחֹטָא בְּמָקוֹם הַקָּדֹשׁ' (ויקרא י יז) פירושה כן, אָמַר לוֹ
57 מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, שְׁמָא נִכְנָם דְּמָה שֶׁל הַחֹטָא לְפָנֵי וְלַפְּנִים – להיכל,
58 שאז אסור לאכולה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, 'הֵן לֹא הוֹבָא אֶת דְּמָה אֶל
59 הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה' (שם יח), לֹא הוֹבָא דְּמָה אֶל הַהֵיכָל. אמר לו משה, שְׁמָא
60 חוּץ לַמְּחִיצָתָה – חוץ לקלעים יצאת (בשר) הַחֹטָא וְנִפְסְלָה בִּיצָא
61 ואסור לאכולה, ולכן נשרפה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, בְּקֹדֶשׁ הִיְתָה וְלֹא
62 יצאה. אמר לו משה, וְדִלְמָא בְּאֲנִינֹת אֲקָרִיבְתוּהּ וְפִסְלֹתוּהּ – שמה
63 הקרבתם אותה באנינות ופסלתם אותה, שְׁהָרִי כְּהֵן הָדוּט אוֹנֵן פִּסּוּל
64 לעבודה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, מִשָּׁה, וְכִי הֵם – בְּנֵי הַקִּרְיָבוֹ, שֶׁהֵם כַּהֲנִים
65 הַדְּיוּטוֹת וְאֶסוּרִים לַעֲבֹד אוֹנִים, הָרִי אֲנִי הַקִּרְבָּתִי, שְׁהָרִי אִמְרַת לִי
66 שעלי מוטלת כל העבודה היום, ואני כהן גדול ומותר לי לעבוד אונן.
67 וְאָמַר לוֹ מֹשֶׁה, הֵן לֹא הוֹבָא אֶת דְּמָה פְּנִימָה, וְבְקֹדֶשׁ הִיְתָה וְלֹא
68 יצאה מחוץ לקלעים, אִם כֵּן (שם יח) 'אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ וְגו' בְּאֶשֶׁר
69 צִוִּיתִי' – הִיא לָכֵן לֹאכֹל אֹתָהּ אִף שֶׁאִתָּם אוֹנִים, כֹּאשֶׁר צִוִּיתִי
70 לִגְבִי הַמִּנְחָה שֶׁבְּאֲנִינֹת יֹאכְלוּהָ, וְלֹא הִיא לָכֵן לִשְׂרֹפָה. אָמַר לוֹ
71 אַהֲרֹן, (שם יט) וְתִקְרָאנָה אוֹתִי בְּאֶלֶה וְאֲכֹלְתִי חֹטָא הַיּוֹם, הֵיטֵב
72 בְּעֵינֵי ה' – הִרִי אוֹנִים אֲנַחְנוּ, וְמָה שֶׁנִּצְטוּוּתָהּ שִׁיאֲכֹל בְּאִנְיֹת, שְׁמָא
73 לֹא שְׁמַעְתָּ אֶלָּא בְּמִנְחָה שֶׁהִיא קֹדֶשׁ שְׁעָה, ואין ללמוד לחטאת
74 ראש חודש שהיא קדשי דורות, דָּאִי [שם] רוצים אנו לדון מה
75 הדין בְּקֹדֶשׁ דְּוֹרוֹת, יֵשׁ לָנוּ לְדוֹן לֵאסוּר עַל יְדֵי כֵל וְהוֹמַר מִמַּעַשֵׁר
76 שֶׁנִּי חֶקֶל מִקְדָּשִׁים, וְמָה לִּגְבִי מִמַּעַשֵׁר שֶׁנִּי חֶקֶל מִמַּעַשֵׁר הַתּוֹרָה (דברים כו
77 יד) 'לֹא אֲכֹלְתִי בְּאוֹנִי מִמֶּנּוּ', שֶׁאִסוּר לֹאֲנוֹן, בְּקֹדֶשׁ דְּוֹרוֹת הַחֲמוּרִים
78 מִמֶּנּוּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאִסוּרִים לֹאֲנוֹן, וְעַל פִּי זֶה שֶׁרַפְּנוּ אֶת הַשֶּׁעִיר. מִיָּד
79 נֶאֱמַר (ויקרא י כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו, שֶׁהוֹדָה מֹשֶׁה לְדַבְּרֵי
80 אַהֲרֹן וְלֹא בּוֹשׁ מִשָּׁה לוֹמַר 'לֹא שְׁמַעְתִּי' – לֹא כִיחַשׁ מֹשֶׁה מִפְּנֵי
81 הַבוֹשָׁה לוֹמַר שֶׁלֹּא שָׁמַע שִׁישׁ חִלּוּק בֵּין קֹדֶשׁ שְׁעָה לְקֹדֶשׁ דְּוֹרוֹת,
82 אֶלָּא אָמַר 'שְׁמַעְתִּי כַּדְבָרִיךְ, שִׁישׁ לְדֹרוֹשׁ קֵל וְחוֹמֵר מִמַּעַשֵׁר,
83 וְשִׁבְחָתִי'.

84 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הַסּוֹבְרִים שֶׁהוֹתֵרָה לָהֶם
85 אֲנִינֹת אֲלֵא שֶׁמִּפְּנֵי טוֹמְאָה נִשְׂרָפָה, הֵיכִי מְתַרְיִין לְהוֹ לַפְּסוּקִים.
86 משיבה הגמרא: הֵכִי מְתַרְיִין לְהוֹ, שֶׁשָּׂאֵל מֹשֶׁה (ויקרא י יז) 'מדוע לא
87 אֲכֹלְתֶּם אֶת הַחֹטָא בְּמָקוֹם הַקָּדֹשׁ', היינו שְׁמָא נִכְנָם דְּמָה
88 לְפָנֵי וְלַפְּנִים, ולכן שרפתם אותה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, (שם יח) 'הֵן לֹא
89 הוֹבָא אֶת דְּמָה (אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה)' אֶל הַהֵיכָל. שאל משה, שְׁמָא
90 חוּץ לַמְּחִיצָתָה יִצָּא, ולכן נשרפה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, הֵן בְּקֹדֶשׁ
91 הִיְתָה וְלֹא יִצָּא. שאל משה, וְדִלְמָא בְּאֲנִינֹת אֲקָרִיבְתוּהּ
92 וְפִסְלֹתוּהּ – שמה הקרבתם אותה באנינות, ולכן נפסלה ודינה היה
93 להשרף. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, מִשָּׁה, הָאֵם הֵן הַקִּרְיָבוֹת, דָּהֵם כַּהֲנִים
94 הַדְּיוּטוֹת וְפִסְלָה בְּהוֹ אֲנִינֹת, הָרִי אֲנִי הַקִּרְבָּתִי, ואני כהן גדול
95 ומותר להקריב אונן. שאל משה, וְדִלְמָא אֲנִי בְּשַׁעְתוֹ כָּהֵן
96 וְאִיִּטְמָא – שמה אגב צערכם על מות נדב ואביהוא, פִּשְׁעָתָם
97 בחטאת נטמאה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, מִשָּׁה, הָאֵם כָּךְ אֲנִי בְּעֵינִי, שְׁאֲנִי
98 מְבֹהָה קֹדֶשׁ שְׁמִים לְהַסִּיחַ אֶת דַּעְתִּי מֵהֶם וְלֹא לְשִׁמּוֹר, (שם יט)
99 וְתִקְרָאנָה אוֹתִי בְּאֶלֶה, וְאִפִּילוּ אֶלֶה וְכֹאֲלָה, כְּלוֹמַר אִפִּילוּ לוֹ
100 אִירַעָה לִי עוֹד אֲבִילוֹת כֹּאבִילוֹת זֶה, אִין אֲנִי מְבֹהָה קֹדֶשׁ שְׁמִים.
101 אָמַר לוֹ מֹשֶׁה, וְאִי שְׁהֵן לֹא הוֹבָא אֶת דְּמָה לְפָנֵי וְלַפְּנִים, וְבְקֹדֶשׁ
102 הִיְתָה וְלֹא יִצָּא, אִם כֵּן (שם יח) 'אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ בְּאֶשֶׁר
103 צִוִּיתִי' לִגְבִי הַמִּנְחָה שֶׁבְּאֲנִינֹת יֹאכְלוּהָ, וְכֵן הִיא לָכֵן לֹאכֹל אֶת
104 הַחֹטָא. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, שְׁמָא לֹא שְׁמַעְתָּ לְהַקֵּל לֹאכֹל בְּאֲנִינֹת
105 אֶלָּא בְּלִילָה, דָּאִי [שם] אנו רוצים לדון מה הדין בַּיּוֹם, אִם כֵּן יֵשׁ
106 לָנוּ לְדוֹן לֵאסוּר כֵּל וְחוֹמֵר מִמַּעַשֵׁר שֶׁנִּי חֶקֶל מִקְדָּשִׁים, וְמָה מִמַּעַשֵׁר
107 שֶׁנִּי חֶקֶל מִמַּעַשֵׁר הַתּוֹרָה (דברים כו יד) 'לֹא אֲכֹלְתִי בְּאוֹנִי מִמֶּנּוּ', קֹדֶשׁ
108 הַחֲמוּר לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאִסוּר לֹאֲנוֹן בַּיּוֹם. מִיָּד (ויקרא י כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה

1 וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר. ממה שעשתה תורה לדבריה: כי בן צוית.
2 במנחות שמיני כתיב קחו את הזמנחה וגו': באנינות. דגרב ואביהוא: כאשר צוית.
3 בחטאת דראש חדש שנשרפה כתיב וכן לא הובא את דמה וגו': בשעת מעשה.
4 כשאירע להם אנינותם אמר להם שלא ימנעו מאכילת קדרים היום ששמעו מפי
5 הגבורה שחלוק אנינות היום בקדרים משאר

6 ימים וכשראה שנשרפה אמר להם אכול
7 תאכלו אותה היה להם לאוכלה כאשר צוית
8 אתכם בשעת מעשה: כאשר צוה ה' באכילת
9 חזה ושוק של צבור שקרבו בו ביום נאמר:
10 ולא מאליי אני אומר. לאוכלם באנינות:
11 מפני אנינות נשרפה. לכך נאמר ותקראנה
12 אותי כאלה ומצינו שהורה לו משה כדכתיב
13 ויטב בעיניו ואם מפי הגבורה שמע היתר
14 אנינות לבו ביום למה הורה: מפני אנינות
15 נשרפה. שלא הותרה להם אנינות לבו ביום
16 ולית ליה לרבי נחמיה דף דרשא דבאנינות
17 יאכלוה אלא הכי קאמר לו כי בן צוית שאף
18 מנחת צבור זו שלא מצינו מנחה קריבה
19 לצבור כיוצא בה נאכלת ועל האנינות לא
20 הוזכר למשה לדרוש ק"ו ממעשר וכשהזכירו
21 אהרן הורה לו: מפני טומאה נשרפה. שנגעה
22 בה טומאה בחטאת של שעיר ראש חדש
23 שקרבה (להם) בו ביום שהוקם המזבח בראש
24 חדש ניסן והוא היה שמיני למלואים ושלשה
25 שעירים קרבו בו ביום שעיר נחשו ושעיר
26 ראש חדש ושעיר שבא לשלש כדכתיב
27 (ויקרא ט) קחו שעיר עזים לחטאת ושל ראש
28 חדש נשרפה כדאמרין לקמן: היה להם
29 לשלשתן. דשלשה שעירים קרבו להם
30 בדלקמן: היה להם לאוכלם לערב. לר' יהודה
31 אע"ג דאמר אנינות לילה דאורייתא מודה
32 הוא דלאותו היום הותרה לחן אנינות לילה
33 וכל שכן לר"ש דאף לדורות אינו אלא מדבר
34 סופרים ולקמן מפרש טעם דרבי נחמיה: והלא
35 פינחס היה עומק. שלא היה אונן ולקמן פריך
36 שפיר קאמרי ליה: אידי ואידי רבי נחמיה.
37 ואית ליה לרבי נחמיה דהותרה אנינות
38 במנחה דכתיב כי בן צוית ואפי' הכי בשעיר
39 של ראש חדש הורה לרבי אהרן ולא קשיא
40 מנחה קדשי שעה היא והוראת שעה היתה
41 בה שתאכל לאונן אבל שעיר של ראש
42 חדש קדשי דורות וכן ומשה כשקצף טעה
43 כסבור כיון ששמעתי היתר אנינות במנחה
44 הוא הדין לחטאת ואמר לו אהרן שמא דוקא
45 קדשי שעה שמעתי והורה לו: רבי נחמיה.
46 דאמר מפני אנינות נשרפה היכי מתרץ להני
47 קראי דאותה פרשה מאי אמר משה ומאי
48 אהרריה לענן אנינות ומה היה הקצפון ומה
49 היא הודאה: ורבנן. רבי יהודה ורבי שמעון
50 היכי מתרצי להו לענן טומאה: שמה נכנס
51 דמו לפנים. מתשובתו טומא למד שכן אמר
52 להם מתחילה מדקאמר וכן לא הובא וגו'
53 פנימה: אמר לו. אהרן למשה: משה הן
54 הקריבו. בתמיה וכי בניי שום הדיוטים שמשו
55 היום והלא עלי הטלת כל העבודה כדכתיב
56 (שם) קרב אל המזבח ועשה וגו' ואני כהן
57 גדול אני ומקריב און: כאשר צוית. במנחה:
58 קדשי שעה. כגון מנחה שחובת שעה היתה ואינה נהגת לדורות: מרריכו. צעריכם: שאני מבוה קדשי שמים. להסיח דעתי מהם אפי' אלה וכלהו אבילות אירעוני אין אני

1 וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. אין פירושו יותר משל תורה דעלמא
2 אלא כלומר חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר ממה שעשתה תורה לדבריה:
3 מפני אנינות נשרפה. לכך נאמר כאלה פי' בקנטרס שהורה לו משה בדכתיב
4 ויטב בעיניו ואם מפי הגבורה שמע היתר אנינות לבו ביום למה הורה ומשני

5 שמואל דהדיא כרבי נחמיה דאמר מפני אנינות
6 נשרפה ולית ליה לרבי נחמיה דרשא דבאנינות
7 יאכלוה אלא הכי אמר לחן משה כי בן צוית
8 שאף מנחת צבור זו שלא מצינו מנחה קרבה
9 לצבור כיוצא בה נאכלת ועל האנינות לא הוזכר
10 לו למשה לדרוש קל וחומר ממעשר וכשהזכירו
11 אהרן הורה לו כך פירש בקנטרס ולא מיסתבר
12 ליה לשמואל לשניי כדברא אידי ואידי רבי
13 נחמיה כאן בקדשי שעה כאן בקדשי דורות
14 ששמע משה היתר אנינות במנחה שהיא קדשי
15 שעה והיה סבור כמו כן בחטאת דראש חדש
16 שהיא קדשי דורות דאין סברא שיהא משה טועה
17 בין קדשי שעה לקדשי דורות וקשה לשמואל
18 מאי הוה משני רבי נחמיה מקדשיא דר' יהודה
19 אם אתה אומר מפני אנינות נשרפה היה
20 לשלשתן שישפיר ועוד משמע לקמן דיש חילוק
21 לרבי נחמיה בין קדשי שעה לקדשי דורות
22 דקאמר אלא לר' נחמיה מאי היום חובת היום
23 היינו דורות ונראה לפרש דסלקא דעתך כאשר
24 צוית דכתיב בשעיר דראש חדש לא בעי למימר
25 כאשר צוית במנחה תעשו את החטאת אלא
26 כאשר אני מצוה עכשיו ויאכלו באנינות והיה
27 סבור משה דכמו שהותר קדשי דורות אנינות
28 לילה הוא הדין ביום ובין יום ללילה היה טועה
29 לכך פריך ורמנדיז מפני אנינות נשרפה ואם
30 היתה אנינות לילה מותרת אמאי נשרפה היה
31 להם לאכול בלילה ומשני הא רבי נחמיה הא ר'
32 יהודה: (הג"ה) והוא דלעיל דהותר אנינות לילה
33 בכל הקדרים לר' יהודה והא דנשרפה שעיר
34 החדש מפני טומאה אבל רבי נחמיה סבר אף
35 לילה נאסר בקדשי דורות בשעיר החדש ולא
36 הותרה אנינות אלא בקדשי שעה אבל משה
37 אמר כאשר צוית חטאת החדש לאכול באנינות
38 דהיה סבור שהיה לו בכל הקדרים (הג"ה) והא
39 דלא משני כולה רבי נחמיה היא כאן בקדשי
40 שעה כאן בקדשי דורות היינו משום דכאשר
41 צוית בחטאת כתיב דהוי בקדשי דורות ורובא
42 סבירא ליה כאשר צוית אנינות קאי ולא
43 אחטאת וה"ק כאשר צוית במנחה מפי הגבורה
44 כך אני מצוה מעצמי בחטאת והשתא נישא
45 דלשמואל לא קשיא ליה היה לשלשתן שישפיר
46 דיש חילוק לרבי נחמיה בין קדשי שעה לקדשי
47 דורות:

48 **ומה** מעשר הקל בו. תימה מה למעשר שכן
49 טען כסף צורה דכ"ה פריך בפרק אלו
50 הן הלוקין (מכות דף יז):
51 **דאי** ביום כל חומר ממעשר. תימה בלילה נמי
52 ניתקל קל וחומר דהא רבי יהודה אית ליה
53 אנינות לילה דאורייתא לדורות:
בשלמא

לא כל שפון. מיד וישמע משה
ויטב

מבוה כי ויחזיקו דכתיב כאלה ולא כתיב אלה:

בשלמא

לרבי נחמיה היינו דכתיב הן היום הקריבו. כלומר קרבן זה לחובת היום קרב וקדש דורות הוא ואכלתי חטאת היום בתמיה לא שמעת אלא בשל שעה אלא לרבנן דאמרי שמא לא שמעת אלא בלילה קאמר ליה מאי היא דקאמר ליה הן היום הקריבו הכי קאמר ליה אמרת לי דילמא באנינות אקריבתיה וכי הן בני הדיוטות היום הקריבו שום קרבן אני הקרבתי אותם זו היא

גירסת הקונט' ופירושו והטאת לפי זה למיד' מפני אנינות נשרפה היה הן היום בניחותא ולמיד' מפני טומאה הוי בתמיה וקשה לדעיל בריש פ"ב (דף טז.) משמע איפכא ונראה דגרסין נמי בוך פירכא בתרייתא בשלמא לרבנן היינו דכתיב הן היום כמו בקמייתא ובתרייתא פריך לר' נחמיה מדכתיב היום כדמפרש בקונט' בקמייתא ונמש' הכי קאמר וכי הן הקריבו אני הקרבתי כל הקרבנות שקרבו היום: ההוא בברכה הוא דכתיב. שברכו הקב"ה שיהיה כהן ומיד יהיה יכול להיות כהן אלא שתחילה צריך להלביש ולמשהו ולתנוכו בחביתין כדן הדיוטות המתחנכים בחביתין כדאמרין בסוף התכלת (מנחות דף נא.) אבל שמא לא נתרצו לו כל ישראל באותה שעה מפני שהרג נשיא שבת עד ששם שלום בין השבטים בימי יהושע ואז נתרצו לו והלבישו ונמשחוהו וזכרנו בחביתין: ואידך נמי הכתיב וישמע פנחס הכהן ההוא ליהושע וזרעו אחריו. פי' מימי משה נתכחן וכששם שלום נתיחס ליקרא כהן וליחס זרעו במעלות כהונה להיותם כהנים גדולים שכן מציעו בדברי הימים (א' ה') שלא היו כהנים גדולים אלא מפנחס ובספרי מפי' ליה מאת בריתי שלום שעמדו ממנו שמונים כהנים בבית ראשון ושלש מאות בבית שני וכולם נמנו בספרי: אחרן

אחריו ברית כהונת עולם. רב אשי אמר, עד ששם שלום בין השבטים, שנאמר וישמע פנחס הכהן ונשיאי העדה וראשי אלפי ישראל וגו'. ואידך נמי, והכתיב והיה לו ולזרעו אחריו. כי כתיב ההוא, בכרחה הוא דכתיב. ואידך נמי, הא כתיב וישמע פנחס הכהן. ההוא, ליהם זרעו אחריו. אמר רב, משה רבינו כהן גדול וחולק בקדשי שמים היה, שנאמר מאיל המלואים למשה היה למנה. מיתבי, והלא פנחס היה עמון. ואם איתא, לימא והלא משה רבינו היה עמון. דילמא, שאני משה, דמריד בשכינה. דאמר מר, משה בהשקמה עלה, ובהשקמה ירד. מיתבי, להם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל, אם נאמרו קדשי קדשים, למנה נאמרו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשים קלים, למנה נאמרו קדשי קדשים. אילו לא נאמרו קדשים קלים, הייתי אומר, קדשי קדשים הוא דאובל, שהרי הותרו לזר ולחן, קדשים קלים לא יאכל. ואילו לא נאמרו קדשי קדשים, הייתי אומר, בקדשים קלים יהא אובל, שהן קלים. בקדשי קדשים, לא יהא אובל. לכך נאמרו קדשי קדשים, ולכך נאמר קדשים קלים. קתני מיהא, שהרי הותרו לזר ולחן, לאו משה. אמר רב ששת, לא. בבמה לזר, וכדברי האומר, יש מנחה בבמה. מיתבי, מרים, מי הסגירה. אם תאמר, משה הסגירה. משה, זר הוא.

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן אין כהונה כתובה אלא באלעזר וכאן כתובה פנחס: ההוא. קרא התם בברכה כתיב בשורו לא תפסוק כהונה מורעו אבל עדיין לא נתכחן. ליהם זרעו אחריו. ומימי משה נתכחן וכשם שלום נתיחס ליקרא כהן וליחס זרעו במעלות כהונה לדיוטות כהנים גדולים שלא היו כהנים גדולים אלא מפנחס: למשה היה למנה. לשון חלוקה בכהנים: מריד בשכינה. ולא היה עסוק באכילת קדשים שהדבור טורדו להיות תמיד בדר מבקר ועד ערב: בשכשמה עלה. להר בימי מנחן ונראה כשהיה עולה ויורד לקדש את העם ולהשיב את דברי העם אל ה' בפרק רבי עקיבא במסכת שבת (דף פו.) אלמא טרוד היה: להם אלהיו וגו'. בבעל מום כתיב להחזירו בקדשים: שהרי הותרו לזר ולחן. קא ס"ד הותר לזר במשה קאמר שאכל חזה ושוק של איל המלואים וקדשי קדשים היה דכתיב ביה בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אותו ולא נאכל אלא ליום ולילה דכתיב ואם יותר וגו'. בקדשים קלים. בחזה ושוק של שלמי יחיד לא יחולק עם אחיו שלא מציעו זר ופסול חולק בהן: לאו משה. דהא לאו ר' אוכל בקדשים אלא במלואים: לא בבמה קאמר. דהותרו לזר וכדברי האומר בפרק אחרון (דף קיג.) יש מנחה בבמה קטנה ומנחה קדשי קדשים היא ואוכלין שיריה ורים שהיו עובדים בבמה קטנה שהיו עובד שם כדאמר בפרק בתרא אבל קדשים קלים לא יאכל בחזה ושוק של כהנים שהרי לא הותרו לזר ולא אשכחן זר חולק במורם משלמי יחיד דאילו במקדש נאכלו לכהנים ובבמה קטנה לא היה חזה ושוק כדתיב בפרק בתרא חזה ושוק בבמה גדולה ואין חזה ושוק בבמה קטנה והאי דכתיב למינקט כדברי האומר יש מנחה בבמה דאי אין מנחה בבמה אין לך עוד קדשי קדשים נאכלין בבמה דאילו חטאת ואשם בבמה לא קרבי דתנן מגילה (דף טז.) כל שאין נידר ונידבר אין קרב בבמה

אין לך נדר ונדבה בקדשי קדשים אלא עולה ומנחה:

טומאה באונם. שרצו להשהותה עד הלילה ולאוכלן כולן יחד ונטמאת באונם: בשלמא לרבנן. דאמרי אחד קדש שעה ואחד קדש דורות לילה הותר לזר ולא יום עד הלילה היו רוצין להשהותה היינו דכתיב ואכלתי חטאת היום אני אנון ואוכל היום חטאת שמא לא שמעת אלא בלילה: אלא לרבי נחמיה. דאמר מה שהותר להם

הותר אפי' ביום כגון קדשי שעה ומה שנאסר נאסר אף בלילה: מאי ואכלתי חטאת היום. בלילה נמי קדשי דורות הוא אסירי דהאמר מפני אנינות נשרפה ולא המתניו עד הערב ואכלוהו אלמא קסבר אנינות לילה דאורייתא והכי אמר לקמן: מאי היום חובת היום. כלומר קדשי דורות שהן חובת היום של ר"ח אתה אומר לי לאכול אנון והיינו חטאת היום חטאת הקבוע ליום: בשלמא לרבי נחמיה היינו דכתיב הן היום הקריבו. כלומר קרבן זה לחובת היום קרב וקדש דורות הוא ואני אוכלן אנון בתמיה שמא לא שמעת אלא בשל שעה: אלא לרבנן. דאמרי שמא לא שמעת אלא בלילה קאמר ליה מאי היא דקאמר ליה הן היום הקריבו: הכי קאמר ליה. אמרת דילמא באנינות אקריבתיה וכי הן בני הדיוטות היום הקריבו שום קרבן אני הקרבתי את הכל: שעיר נחשון. שאותו היום היה ראשון להקרבת נשיאים דהניא בסדר עולם בכ"ג באדר התחילו המלואים וכל שבעת הימים היה משה במקדש המשכן ומקריב את קרבנותיו בכל קרבן ובקרי ופריך ובשמיני העמידו ולא פירקו והוא ראש חדש ניסן ואותו היום נטל עשר עשרות וכו': חטאת שמיני. שבא חובה לשעה דכתיב קחו שעיר עזים לחטאת: שתי דרישות. דרישה לנשרפות דרישה למנוחתו למנה מנוחתו להמתין לערב ולא נאכלו ביום: ואני וידע איזו היא. תנא דמתניתא הוא דקמחדר למילתיה: הוי אומר זה שעיר ר"ח. שמכפר על טומאת מקדש וקדשי דאמר בשבועות (דף ב.) שפיר קא"ל. לעיל קאי דאמרן לר' נחמיה היה לזר לשלשון ששרפו: קסבר לילה דאורייתא. ומחבא נילי דמותקראנה אותי באלה לילך מפני אנינות נשרפה ומדלא אכלוהו לערב נפקא ליה אנינות לילה דאורייתא ור' יהודה לדורות אית ליה אנינות לילה דאורייתא אבל לאותו היום הותרה דרישה היום אני היום אסור ולילה מותר כו'. ברית כהונת עולם. תחת אשר כהן אלמא מכאן ואילך הוא: ששם שלום בין השבטים. בימי יהושע בשבט בני גד ובני ראובן שבנו את המזבח בעבר הירדן ובקשו שאר שבטים לעלות עליהם לצבא ושלחו את פנחס לדבר עמדם: וישמע פנחס הכהן. בכל מקום אתה מוצא

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן אין כהונה כתובה אלא באלעזר וכאן כתובה פנחס: ההוא. קרא התם בברכה כתיב בשורו לא תפסוק כהונה מורעו אבל עדיין לא נתכחן. ליהם זרעו אחריו. ומימי משה נתכחן וכשם שלום נתיחס ליקרא כהן וליחס זרעו במעלות כהונה לדיוטות כהנים גדולים שלא היו כהנים גדולים אלא מפנחס: למשה היה למנה. לשון חלוקה בכהנים: מריד בשכינה. ולא היה עסוק באכילת קדשים שהדבור טורדו להיות תמיד בדר מבקר ועד ערב: בשכשמה עלה. להר בימי מנחן ונראה כשהיה עולה ויורד לקדש את העם ולהשיב את דברי העם אל ה' בפרק רבי עקיבא במסכת שבת (דף פו.) אלמא טרוד היה: להם אלהיו וגו'. בבעל מום כתיב להחזירו בקדשים: שהרי הותרו לזר ולחן. קא ס"ד הותר לזר במשה קאמר שאכל חזה ושוק של איל המלואים וקדשי קדשים היה דכתיב ביה בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אותו ולא נאכל אלא ליום ולילה דכתיב ואם יותר וגו'. בקדשים קלים. בחזה ושוק של שלמי יחיד לא יחולק עם אחיו שלא מציעו זר ופסול חולק בהן: לאו משה. דהא לאו ר' אוכל בקדשים אלא במלואים: לא בבמה קאמר. דהותרו לזר וכדברי האומר בפרק אחרון (דף קיג.) יש מנחה בבמה קטנה ומנחה קדשי קדשים היא ואוכלין שיריה ורים שהיו עובדים בבמה קטנה שהיו עובד שם כדאמר בפרק בתרא אבל קדשים קלים לא יאכל בחזה ושוק של כהנים שהרי לא הותרו לזר ולא אשכחן זר חולק במורם משלמי יחיד דאילו במקדש נאכלו לכהנים ובבמה קטנה לא היה חזה ושוק כדתיב בפרק בתרא חזה ושוק בבמה גדולה ואין חזה ושוק בבמה קטנה והאי דכתיב למינקט כדברי האומר יש מנחה בבמה דאי אין מנחה בבמה אין לך עוד קדשי קדשים נאכלין בבמה דאילו חטאת ואשם בבמה לא קרבי דתנן מגילה (דף טז.) כל שאין נידר ונידבר אין קרב בבמה

דרישה שניה. שואלת הברייתא: וְאִינִי יוֹדֵעַ אִיזוֹהוּ הַשְּׁעִיר שֶׁנֶּשְׂרָף.
משיבה הברייתא: בְּשֵׁהוּא אוֹמֵר (ויקרא י ד) וְאִזְוֹתָהּ נִתְּן לָכֶם לְשֹׂאת
אֶת עֹזֶן הָעֵדָה, מוכח שמדובר על שעיר שבא לכפרה, ואיזהו שעיר
שבא לכפרה, הוּא אוֹמֵר שׁוֹה שְׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, שהרי מבואר
בשבעות (ב) ששעירי ראש חודש מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו.
מקשה הגמרא: שְׁפִיר קָאמְרִי לֵיהּ – יפה הקשו רבי יהודה ורבי
שמעון לרבי נחמיה, שהרי מבואר בפסוקים שרק שעיר ראש חודש
נשרף, אך לשיטת רבי נחמיה, שמפני אנינות נשרף, היה להם לשרוף
את שלשת השעירים. מתרצת הגמרא: רַבִּי נְחֵמְיָה לְמַעֲמֵיהּ – סובר
כשיטתו (לעיל ע"א), דְּאָמַר, קִדְּשִׁי שְׁעָה לֹא פָסְלָה בְּהוּ אֲנִינוּתָהּ,
ובהוראת שעה הותר להם לאכול קדשי שעה (שעיר נחשון ושעיר
מילואים) באנינות, ולכן לא הוצרכו לשורפם.
אָמַר מֶר – הובא לעיל (ע"א) בברייתא, שהקשו רבי יהודה ורבי שמעון
לרבי נחמיה, שלשיטתו שמפני אנינות שרפוהו, הָיָה לוֹ להשהות את
השעיר עד הערב וּלְאֶכְלָה לְעֶרֶב, שאז כבר אינם אוננים. מקשה
הגמרא: שְׁפִיר קָאמְרִי לֵיהּ – יפה הקשו לו, ומה יתיר על כך.
מתרצת הגמרא: קָסָבֵר – סובר רבי נחמיה שֶׁאֲנִינוּת לֵילָה
דְּאֲוֹרֵינֵינוּ, ולכן לא היו יכולים להשהותו עד הלילה. ולא יכלו
להשהותו עד למחרת, שכן חטאת נאכלת רק ליום ולילה.
עוד שנינו בברייתא לעיל (ע"א), שהקשו רבי יהודה ורבי שמעון לרבי
נחמיה. דָּבָר אַחֵר – קושיא נוספת, וְהָלֹא פִינְחָס הָיָה עֹמֵק, והוא
לא היה אנון על נדב ואביהוא, והיה יכול לאכול את השעיר, ומדוע
שרפוהו. מקשה הגמרא: שְׁפִיר קָאמְרִי לֵיהּ – יפה הקשו לו, ומה
יתיר רבי נחמיה. מתרצת הגמרא: רבי נחמיה סָבַר לֵה כִּרְבִּי אֶלְעָזָר,
דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, לֹא נִתְכַּחַן פִּינְחָס עַד שֶׁהָיָה
לְזֹמַר – לא זכה פינחס לכהונה עד שהרג את זמרי, בערבות מואב
בשנת הארבעים לצאתם ממצרים (ומן רב אורח מעשה שריפת
השעיר שהיה בשנה השניה). דְּכִתְבִּי אַחֲרֵי מַעֲשֵׂה זֹמְרִי (במדבר כה ג)
וְהִיתָה לוֹ – (לפינחס) וּלְזִרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהוֹנָת עוֹלָם, תחת אֲשֶׁר
קָבַץ, והיינו שאז זכה פינחס לכהונה בשכר שקנא את קנאת ה'
בזמרי. ואם כן בימי המילואים עדיין לא היה כהן ולא היה יכול
לאכול את השעיר. רַב אֲשִׁי אָמַר, לא נתכנה פינחס עַד שֶׁשָּׂם שְׁלֹם
בֵּין הַשְּׂבָטִים בימי יהושע, שֶׁנֶּאֱמַר כִּשְׁמַעוּ פִּינְחָס וְהַנְּשִׂאִים אֵת
תְּשׁוּבַת בְּנֵי רְאוּבֵן, גִּד וּמְנַשֶּׁה, (יהושע כב ל) וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן
וְנִשְׂאֵי הָעֵדָה וְרָאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', וכאן הוא נקרא 'פינחס
הכהן' בעוד שבכל מקום הוא נקרא 'פינחס בן אלעזר הכהן',
שהכהונה מתייחסת על אלעזר, והיינו שכאן נתכנה פינחס עצמו.
ומכל מקום לא היה כהן בימי המילואים, ולא היה יכול לאכול את
השעיר. מקשה הגמרא: וְאִידֵךְ נָמִי – גם לדעת רב אשי וְהַכְּתִיב –
הרי כתוב במעשה זמרי וְהִיתָה לוֹ וּלְזִרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהוֹנָת
עוֹלָם, שמשמע שכבר אז נתכנה, והיאך יפרש רב אשי פסוק זה.
מתרצת הגמרא: כִּי כְּתִיב הִוא – מה שכתוב בפסוק הווא, וְהִיתָה
לוֹ וְגו', בְּכִרְכָּה הווא דְּכְתִיב, שמבשר הכתוב את פינחס שסופו
להתברך להיות כהן, וכן זרעו יהיה כהן. מקשה הגמרא: וְאִידֵךְ נָמִי
– לדעת רבי חנינא ורבי יהודה ורבי שמעון, הֵא כְּתִיב כִּשְׁמַעוּ
פינחס שלום בין השבטים וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן, שמשמע שאז
נתכנה. מתרצת הגמרא: אמנם נתכנה פינחס במעשה זמרי, והפסוק
הווא וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן כוונתו לֵיחַס וְזִרְעוֹ של פינחס אַחֲרָיו –
שעבשיו נתייחס פינחס להיקרא כהן ונתייחס זרעו במעלות הכהונה
להיותם כהנים גדולים, שלא היו כהנים גדולים בזמן מקדש ראשון
אלא מזרע פינחס.
הגמרא מביאה מימרא של רב, כדי להקשות עליו מהברייתא לעיל
אָמַר רַבִּי, מִשֶּׁה רַבִּינוּ בְּהוּ נָדוּל וְחוֹלֵק בְּקִדְּשֵׁי שְׂמִים הִיהָ,
שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּנוּת יְמֵי הַמִּילּוּאִים (ויקרא ח כט) וְיִקַּח מִשֶּׁה אֶת הַחֹהֶה
וְיִנְיִפְהוּ תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' מֵאֵיל הַמִּילּוּאִים לְמִשֶּׁה הִיהָ לְמִנְהָ, שקיבל
משה את חזה התנופה של איל המילואים, והרי חזה התנופה דינו
להנתן לכהנים. ומכאן שמה היה כהן. מקשה הגמרא: מִיִּתְיָבִי –
הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא לעיל (ע"א), שהקשו רבי יהודה

וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו, דהיינו שלא בוש מִשֶּׁה – לא כיחש משה מפני הבושה
לִזְמֹר לֹא שְׁמַעְתָּ לַחֲלֹק בֵּין אֲנִינוּת יוֹם לֵאנִינוּת לֵילָה, אֲלֵא הוֹדָה
ואמר 'שְׁמַעְתָּ וְשִׁבַּחְתָּ'. מקשה הגמרא: אם אכן היו מותרים לאכול
בלילה, אזי אֵיכָּעִי לָהּ לְשִׁהוּיָהּ וּלְמִיכָלָא בְּאוֹרֵתָהּ – היה להם
להשהות את החטאת ולאכלה בלילה, ומדוע שרפוה. מתרצת
הגמרא: אכן הם רצו להשהות את החטאת ולאכלה בלילה עם שאר
הקרבנות, אלא שבינתיים מוֹמָאָה בְּאִינָם בְּאִתָּהּ – באה עליה, וכיון
שנטמאה ואינה ראויה לאכילה שרפוה.
הגמרא מבטרת היאך מבארים התנאים את הפסוקים שנאמרו בענין
השעיר. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר לשיטת רַבִּנָּן – רבי
יהודה ורבי שמעון, הסוברים שנאסר להם לאכול באנינות ביום,
והותר להם הלילה אף בקדשי דורות, אם כן הֵיכֵן דְּכִתְבִּי (ויקרא י ט)
וְאֶכְלֹתִי חֹטֵאת הַיּוֹם, הֵיטֵב בְּעֵינֵי ה', שאמר אהרן למשה, אם אכן
אוכל חטאת היום, לפני הלילה, האם ייטב זה בעיני ה', הרי יש לומר
שמה שהתיר לך שנאכל באנינות זהו רק בלילה ולא ביום. אֲלֵא
לְרַבִּי נְחֵמְיָה, הסובר שקדשי שעה הותרו להם אז אף ביום, וקדשי
דורות נאסרו להם אף בלילה, ואין חילוק כלל בין אותו היום לאותו
הלילה, אם כן מֵאִי – מהו פירוש 'הַיּוֹם', הרי אין זה דווקא ביום, שכן
גם בלילה השעיר אסור. מתרצת הגמרא: כוונת אהרן היא לקרבנות
הבאים לחֹבֶת הַיּוֹם, כלומר שעיר ראש חודש, וכך אמר אהרן
למשה, וכי אתה אומר לי לאכול את הקרבנות של חובת היום, הרי
אני אנון וקדשי דורות אסורים לאנון.
מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר לשיטת רַבִּי נְחֵמְיָה, שהותרו
להם רק קדשי שעה באנינות ולא קדשי דורות, אם כן הֵיכֵן דְּכִתְבִּי
(שם) הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיב, שמילת 'הַיּוֹם' מיותרת, והיה לו לכתוב 'הַן
הַקָּרִיב', אלא כוונתו 'הַן קָרִיב' שהוא חובת היום הקריב, דהיינו
קדשי דורות, ואם כן אסור לי לאכול באנינות. אֲלֵא לְרַבִּנָּן, מֵאִי 'הַן
הַיּוֹם', ומדוע אמר אהרן 'הַיּוֹם', שהרי לדעת רבנן אין לפרש ש'הַיּוֹם'
הוא 'חובת היום' שכן לדעתם אין חילוק בין קדשי דורות לקדשי
שעה. מתרצת הגמרא: הֵכִי קָאמְרֵר – כך אמר לו אהרן למשה, על
מה ששאלת שמה בני הקריבו את הקרבנות באנינות, וכי הֵן – בני
הַקָּרִיב הַיּוֹם שוים כוונתו, שהם אוננים היום, הרי אֲנִי הַקָּרִיבִי, ואף
שאני אנון היום הרי מותר לי להקריב, שאני כהן גדול.
לעיל (ע"א) הובאה ברייתא שבה הקשו רבי יהודה ורבי שמעון שלש
קושיות על שיטת רבי נחמיה. הגמרא מבארת כיצד מתרץ רבי נחמיה
קושיות אלו לשיטתו. ותחילה מביאה הגמרא ברייתא המבארת
ששלשה שעירי חטאת הוקרבו באותו היום, ורק אחד מהם נשרף:
אָמַר מֶר – הובא לעיל (ע"א) בברייתא, שהקשו רבי יהודה ורבי שמעון
לרבי נחמיה, שלשיטתו שמפני אנינות נשרף השעיר, אם כן הֵיכֵן
לְשִׁלְשֵׁתָן – לשלשת השעירים שִׁשְׂרָפּוּ, ולא רק שעיר אחד. שואלת
הגמרא: מֵאִי שִׁלְשֵׁתָן – באיזה שלשה שעירים מדובר. משיבה
הגמרא: דְּתַנֵּינָא בְּבֵרֵיתָא, דדרש הברייתא, 'שְׁעִיר' וְזִשְׁעִיר נִחְשֹׁן,
הַחֹטֵאת דְּרִשׁ מִשֶּׁה. דדרש הברייתא, 'שְׁעִיר' וְזִשְׁעִיר נִחְשֹׁן,
שהביא נחשון בן עמינדב באותו היום, כמו שכתוב בפסוק (במדבר י טו),
'חֹטֵאת' וְזִשְׁעִיר נִחְשֹׁן – החטאת שהובאה בגין היום השמיני
למילואים ככתוב בפסוק (ויקרא ט א), ומהמלה דְּרִשׁ' מתרבה שדרש
משה גם על הַשְּׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, שהרי היום השמיני למילואים
היה ראש חודש ניסן. ואם כן, על שלשה שעירים אלו דיברו רבי
יהודה ורבי שמעון. ממשיכה הברייתא: יָבֹוֹל הִיִּת לִפְרֹשׁ שִׁלְשֵׁתָן
נִשְׂרָפּוּ, שהרי נאמר (שם י טו) וְאֵת שְׁעִיר הַחֹטֵאת דְּרִשׁ דְּרִשׁ מִשֶּׁה,
וְהִנֵּה שָׂרָף, ובמילים 'שעיר החטאת דרש' מנה הכתוב את שלשת
השעירים, לְתַלְמוּד לִזְמֹר – מלמדנו הכתוב 'וְהִנֵּה שָׂרָף' בלשון יחיד,
שמשמע שרק אחד נשרף וְלֹא שִׁלְשֵׁתָן נִשְׂרָפּוּ. ולהלן יתבאר איזה
הוא שנשרף. ובזה מבארת הברייתא את הכפילות דְּרִשׁ דְּרִשׁ,
שמשמע ששתי דרישות דרש משה, שלכאורה קשה, שְׁתֵּי הַדְּרִישׁוֹת
הללו לָמָּה לי. אך כיון שרק שעיר אחד נשרף, לכן תמה משה וְאָמַר
לָהּ לֵאחֹרֶן וּבִנְיָ, מִפְּנֵי מֵה חֹטֵאת וְזִשְׂרָפָה (וזה דרישה אחת) וְאֵלּוּ
החטאות האחרות מוֹנְחֹת לַהֲמַתֵּן לְעֶרֶב ולא נאכלו ביום (וזה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **בג** היו בשקים דברים המשתברים אם יפלו כגון כלי זכוכית האסורים לטלטלם¹⁶ כגון שהם פוסות של מקוץ
2 דם שאין ראויים בשבת לכולם לפי שהם מאוסים ואי אפשר להשתמש בתוכם ומוקצה מחמת מאוס כזה
3 אינו מותר בטלטול בשבת אלא אם כן ראוי לכסות בו כלים וכיצא בזה כמו שיתבאר בס' ש"ח⁸⁷ אבל אלו
4 אינן ראויים לכך שמקפיד עליהם להשתמש בהם בענין זה שלא יפלו וישתברו כיצד יעשה לטלם מעל החמור
5 מביא פרים וכסותות ומניח תחתיהם ומתיר החבלים והשקים נופלים על הפרים וכסותות:

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך, סעיף כג

הלכתא רבתא

סח] האסורים לטלטלם - היינו דווקא בכלים המוקצים מחמת איסור - שהם מיועדים למלאכת איסור של הקזת דם (או לסחורה וכד'), אלא שמכל מקום אין להתירם על סמך זה שיש להם תורת כלי - כיון שאינם ראויים לכולם (אף שראויים למלאכתם לאחר השבת).

צינונים והוספות

87 בדוגמת סנדל שנקרעה רצועתו הפנימית - המותר בטלטול (סי' שח סמ"ג) ע"פ קובץ "גדיל תורה" נ.י. חוברת מה ע' קיא.
88 סעיף ב: כל דבר שיש תורת כלי עליו מותר לטלטלו בשבת. . ואפילו כלי שמלאכתו לאיסור שהוא מוקצה מחמת מיאוס דהיינו שאדם מסיח ומקצה דעתו ממנו מחמת מיאוס מלהשתמש בו במלאכה אחרת של היתר כגון נר ישן של חרס שלא הדליקו בו באותה שבת אין לו דין מוקצה בשביל כך

16 המשקה נחשב עיקר אלא א"כ השמן מועט שהוא בטל בתוכו
17 ברוב כמ"ש למעלה וכאן שהמושק"ט והשכר אינן נבלים זה
18 בזה אלא המושק"ט עומד בעינו בתוך השכר (ו) אין לילך אחר
19 רוב שכר אלא א"כ היה מתבשל בו כמ"ש למעלה וא"כ היה
20 צריך לברך על המושק"ט בפני עצמו ועל השכר בפני עצמו מכל
21 מקום ספק ברכות להקל:

22 **כד** כל פרי שהוא מסופק בו אם הוא פרי העץ או פרי האדמה
23 שאינו יודע לבררו על פי הסימן שיתבאר בסימן ר"ג או
24 פרי העץ שמסתפק בו אם הוא עיקר הפרי אם לאו יברך בורא
25 פרי האדמה ואם אינו יודע מה הוא מברך שהכל נהיה בדברו
26 ומכל מקום אם הוא דבר שיכול לפוטרו בתוך הסעודה הוא טוב
27 יותר שאז אין ספק כלל וכל זה בספק שנסתפק לו אחר שלמד
28 אבל מי שלא למד לא יאכל בברכת שהכל כי אינה פוטרת הכל
29 אלא בדיעבד ולא לכתחלה כשאפשר וזה אפשר לו לילך אצל
30 חכם שילמדנו הלכות ברכות:

חלק א סימן רב, דיני פירות האילן סעיפים כב"כ

שולחן ערוך - הלכות ברכת הפירות

1 **כב** אבל פלפלין יבשים וזנגביל יבש וכן הצפורן (שקורין
2 נעגלי"ך) וכל כיוצא באלו שאין נאכלים ביובש אלא ע"י
3 תערובת אין מברכין עליהם כלום כשאוכלם בפני עצמם אין
4 זו אכילה של הנאה לברך עליה ברכת הנהנין אבל עץ של קנמון
5 (שקורין צמריני"ד) רגילין לאוכלו ביובש ומברכין עליו בורא
6 פרי האדמה כי הוא גדל על הארץ כמו קנים:

7 **כג** וכן אגוז שקורין מושק"ט נו"ס רגילין ג"כ לאכלו ביובש
8 ומברכין עליו בורא פרי העץ ומי שיש לו שלשול ונותן
9 המושק"ט לתוך השכר כדי שיעצור אם אינו צמא ואינו שותה
10 אלא לרפואה המושק"ט עיקר והשכר טפל ומברך בורא פרי
11 העץ ואם הוא צמא או תאב לשתות השכר גם בלא רפואה אע"פ
12 שנותן לתוכו המושק"ט לרפואה השכר עיקר ומברך שהכל
13 ופותר את המושק"ט (הואיל ובליעת המושק"ט הוא ע"י שכר
14 ובלעדיו לא היה בולעו) ואף ש"א שאפילו שמן שאינו ראוי
15 לאכילה כלל בלא תערובת ואעפ"כ אם עירבו באיזה משקה אין

15 יאגידע"ס השחורים אבל האדומים גדילים בעשב וברכתם בורא
16 פרי האדמה:
17 ג אותן תותים אדומים הנמצאים בתמוז (וגם) יש (מין)
18 הנמצאים בחורף ואין בהם אלא שרף לבד כנוס בתוך
19 החרצנים ומוצצים אותן וזורקין אותן מברכין עליהם שהכל כעל
20 שאר מי פירות ואף אם בולען עם הקליפה והגרעין מכל מקום
21 עינינו רואות שהקליפה והגרעין אין ראויים לאכילה א"כ אין
22 לברך אלא על המשקה שבתוכה:
23 ד זגביל בעודו רטוב שהוא ראוי לאכילה מברכים עליו בורא
24 פרי האדמה ולא בורא פרי העץ לפי שאינו עיקר הפרי כי
25 הוא שרש תחת הקרקע וכן על שרש שקורין לאקרי"ץ אם
26 בולעו:

חלק א סימן רג דין ברכת פירות הארץ סעיפים א"ד

1 א על פירות הארץ מברכין בורא פרי האדמה וסימן לידע איזה
2 פרי העץ ואיזה פרי האדמה כל שאילו ינטל הפרי ונשאר
3 הענף קיים לשנה הבאה ומוציא הפרי הרי זה פרי העץ אבל כל
4 שכלו עציו לגמרי בחורף וחוזרים וצומחים משרשיו אין פירותיו
5 חשובים פרי העץ ומברכין עליהם בורא פרי האדמה לפיכך
6 מברכין על תותים הגדילים בסנה בורא פרי האדמה:
7 ב במה דברים אמורים בתותים שהם טובים לאכילה ופרי גמור
8 הן אלא שאין הענף מתקיים משנה לחברתה אבל מיני פירות
9 גרועים הגדילים באילני סרק כגון תפוחים קטנים ואגסים קטנים
10 הגדילים ביער וכן ענבי ההדס אע"פ שהם ראויים לאכילה אינם
11 חשובים פרי ואין מברכין עליהם אלא שהכל נהיה בדברו בין
12 חיים בין מבושלים אבל אגוזים קטנים הגדילים ביער פירות
13 חשובים הם ומברכין עליהם בורא פרי העץ וכן פרי שקורין
14 ברומבער"ץ ופרי אדום שקורין ערפור"ט וכן אותם שקורין

תורה אור

25 ואע"פ שהאדם "רואה חיותו וקיומו" - הרי אינו
26 "רואה" אלא את החיים ואת הקיום שלו בפועל (היינו
27 את זה שלמעשה הוא חי וקיים), אבל אינו "רואה" את
28 הכח האלקי שממנו באים החיות והקיום (אף
29 שבאמונתו ואף בשכלו הוא "יודע" ומכיר שהחיות
30 והקיום הם מהכח האלקי);
31 ולפיכך האדם אינו יכול להגיע לבחינת "ראי'
32 חושית" באלקות באמת אלא אם כן הקב"ה מסיר את
33 ההעלם וההסתור הזה (במדה מסויימת עכ"פ), וסיוע
34 זה מלמעלה, הוא הנותן לאדם יכולת "להסתכל" בעין
35 שכלו ולראות בראי' חושית את החיות האלקית שבו.
36 ועל דרך "בששל רגלים דכתיב יראה כל זכורך את
37 פני הוי' ממש. מה שיכול כל אחד ואחד לראות את
38 פני הוי'. וכמו שיהי' לעתיד לבא בתמידות שאמר
39 "כולם ידעו אותי" בהכרת המהות. וגם עכשיו שאין
40 אנו יכולים לעלות ולראות כו' מאיר מאור פני הוי'
41 בנשמות ישראל בכל מועד", ורק הארה כזו מאפשרת
42 ראי' אמיתית באלקות.

43 כמ"ש ו' עליהם יראה ויצא כברק חצו, זה הוא
44 המשכה והארה שמאיר ובא לישראל, להיות
45 "עליהם יראה", לראות באור ה' חיי החיים ית'
46 בראי' חושית, ולדבקה בו.
47 לפי הפירוש הפנימי, הכתוב "וה' עליהם יראה"
48 מדבר בהמשכת והארת אור אלקי מלמעלה, "שמאיר

1 מעלת אמירת "קדוש" על ידי בני ישראל על אמירתו
2 על ידי המלאכים העליונים
3 והנה בחינת ראי' חושיית זו המביאה לידי אהבה
4 זו, נמשך לישראל מלמעלה.
5 נתבאר לעיל בארוכה שרק על ידי "בחינת ראי'
6 חושיית" באלקות ניתן להגיע לאהבת ה' באופן כזה
7 שהאדם ירגיש דביקות אמיתית ותמידית בהקב"ה.
8 אמנם, כדי שראי' חושית זו באלקות תהי'
9 בשלימות - עד כדי כך שתביא לידי אהבה ודביקות
10 תמידית באלקות - צריך האדם לסיוע מלמעלה.
11 שכן, כשם שבראי' גשמית אי אפשר "לראות" דבר
12 אלא אם כן הדבר הוא בגילוי (ולא כשהוא מכוסה
13 ונעלם) - כך גם לגבי "ראי' חושית" באלקות, שכדי
14 שתהי' אפשרות לענין הראי' באלקות באמת, צריך אור
15 ה' להיות בבחינת גילוי, ואז שייך שהאדם יבוא (על
16 ידי יגיעה בהתבוננות עמוקה ומתאימה) לידי "ראי'
17 חושית".

18 ליתר ביאור:

19 אע"פ שישראל הם מאמינים בני מאמינים שכל
20 נברא חי וקיים רק על ידי החיות האלקית המלוכשת
21 בו - מכל מקום, אצל נברא גשמי לא נרגש שהחיות
22 שבו (המחי' והמקיימת אותו) היא חיות אלקית, כי
23 גשמיות וחומריות העולם מכסה ומעלימה על האור
24 האלקי שבתוכו;

1 ובא לבני ישראל" (בבחינת "גילוי") - כדי שעל ידי
2 זה יוכלו לראות את "אור ה' חיי החיים" ("וה' עליהם
3 יראה") "בראי' חושית", ויבואו "לדבקה בו" ית'
4 בדביקות אמיתית ותמידית.

5 וזהו גם פירוש המשך הכתוב "ויצא כברק חצו",
6 שהארה זו "מבריקה" ו"בוקעת כחץ" את חשך העולם
7 (המכסה ומסתיר על החיות האלקית) - "כמו על דרך
8 משל האדם היושב בחשך הלילה באפילה, הנה
9 כשמבריק הברק הנה נעשה אור גדול לפי שעה
10 להאדם, ונפתחו עיניו לראות את האור כי טוב, ויוצא
11 מאפילה לאור גדול, כך על דרך משל כשהאדם מקושר
12 בעניני עולם הזה הרי זה בבחינת "יושבי חושך
13 וצלמות", אבל כשמאיר עליו אור ה', לידע ולראות
14 בבחינת ראי' חושית ממש ביטול היש הנברא לגבי
15 הבורא ית', אשר אין עוד מלבדו, והכל כאין ואפס
16 ממש, הרי זה כמי שיוצא מאפילה וחשכות הזמן לאור
17 גדול, ויראה את האור כי טוב ה', ואזי מכיר ורואה
18 שכל עסקיו והתקשרותו בעניני עולם הזה הם תהו
19 ובהו, ואין חפץ בהם כלל, וזהו ענין "ויצא כברק
20 וכו'", שמבריק להאיר את החשך".

21 ועל דבר זה תקנו לפני קריאת שמע כל סדר
22 התפלה וברכות השחר ברוך אתה ב', שאנו
23 מבקשים שיאיר לנו אור הוי' בהתגלות, כדי שיקבל
24 עליו בקריאת שמע מצות ואהבת באמת.
25 מבואר לעיל ש"כל סדר התפלה קודם קריאת
26 שמע" תיקנו חז"ל להיות הכנה לקריאת שמע, "כדי
27 שיקבל עליו בקריאת שמע ואהבת באמת".

28 והנה, סדר התפלה כולל את המזמורים של פסוקי
29 דזמרה, וכן כמה וכמה ברכות (החל מברכות השחר),
30 וכל הסדר הזה כולו הוא הכנה לקיום מצות "ואהבת";
31 כי המזמורים שאומרים בפסוקי דזמרה נתקנו כדי
32 שהאדם יתבונן בתוכנם, ועל ידי זה יבא לידי הכרה
33 בענין "ואתה מחי' את כולם" וביטול הנבראים אל
34 הקב"ה (על ידי הכרה שלהם בשרשם וחיותם), אשר
35 לכן מהללים ואומרים שירה אל ה' - ומתוך הכרה זו
36 יבא האדם לידי אהבת ה' באמת.

37 ומלבד זה תיקנו גם אמירת הברכות - שנוסח כל
38 ברכה מתחיל "ברוך אתה ה' אלקינו כו'" - כי "אנו
39 מבקשים בזה שיאיר לנו אור הוי' בהתגלות" כדי
40 שנוכל לקבל על עצמנו "מצות ואהבת באמת".

41 והענין בזה:

42 כידוע, "ברכה" היא לשון "המשכה" כמו
43 "המבריק את הגפן", "פירוש שכופף ראש הזמורה
44 לארץ ומשם צומח גפן אחר, והיינו בחינת השפעה
45 והברכה". ו"ברוך אתה וכו'" היא בקשת בני ישראל,
46 שיומשך ויתגלה ("ברוך") אורו של הקב"ה ("אתה
47 הוי'") אלינו. וכאשר אור ה' אכן "יאיר לנו" בהתגלות
48 - יוכל האדם להגיע (על ידי התבוננות והסתכלות בזה
49 בעין שכלו) לידי בחינת "ראי' חושית" באלקות, ושוב
50 יוכל לבטל את הגוף הגשמי אל הקב"ה, ולקיים מצות
51 "ואהבת" שבקריאת שמע באמת.

52 וזהו התוכן הפנימי של כל הברכות שאומרים
53 בסדר התפלה.

וזהו הוי' אלהינו.

54 וזהו שממשיכים ואומרים (אחרי אמירת "ברוך
55 אתה") "הוי' אלקינו" (אלקים שלנו) דייקא (אף
56 שהקב"ה הוא אלקי כל העולם); כי כוונת כל ברכה
57 היא, "שיאיר לנו אור הוי' בהתגלות" כנ"ל - ועל ענין
58 זה אנו אומרים "הוי' אלקינו", "פירוש, שהוא אלקים
59 שלנו, שנמשך ומאיר בנשמת ישראל בבחינת גילוי, עד
60 שהם בטלים אליו, וכענין שאומרים "אלקי אברהם",
61 שהוא לפי שהי' מרכבה בבחינת ביטול".

62 [להבנת המשך הענין הבא לקמן, יש להקדים מה
63 שהובא לעיל בתחילת המאמר, שמעלת התפלה (לגבי
64 תורה) היא בהיותה "מלמטה למעלה", היינו שזו עבודת
65 האדם להגבי' את עצמו להתקרב אל ה' ולדבקה בו.

66 וזהו שממשיך כאן, שאע"פ שענין הראי' באלקות
67 נמשך לישראל מלמעלה" על ידי "המשכה והארה שמאיר
68 ובא לישראל" (כנ"ל), מכל מקום, גילוי זה גופא הבא
69 מלמעלה קשור ותלוי מאד בעבודתם של ישראל
70 ו"עלייתם" ("מלמטה למעלה") להתקרב לאלקות, וכפי
71 שיסיק (בפרק הבא), שזהו עומק פירוש לשון הברכה "הוי'
72 אלקינו", שלשון זה מדגיש שההארה היא "שלנו ממש",
73 מאחר שהמשכה זו באה על ידי עבודתם של ישראל.

74 ולהבנת הענין מקדים ביאור מעלת אמירת "קדוש"
75 של בני ישראל על אמירת "קדוש" של המלאכים:]

76 כי הנה אמרו רז"ל גדולים ישראל יותר ממלאכים,
77 שממתינים לומר קדוש עד שישראל אומרים למטה.
78 ולכאורה אינו מובן שיהיה יתרון זה לאדם [על
79 המלאכים] בהיותו בעולם הזה, מלוכש בגוף גשמי,
80 ואין לך אדם שאין נופלים לו מחשבות זרות, עב"פ
81

1 מחשבה שהיא זרה אצלו לפי ערכו, הגדול לפי
2 גדלו והקטן לפי קטנו.
3 אמרו רז"ל שלענין אמירת "קדוש" - "גדולים
4 ישראל יותר ממלאכים", ורק לאחר שישאל אומרים
5 קדוש למטה יכולים המלאכים לומר קדוש למעלה.
6 ולכאורה יש לתמוה על זה:
7 הרי אין לך אדם שאין לו מחשבות זרות, שכן, גם
8 אדם שהוא במדריגה גבוהה כזו שאין נופלות לו
9 מחשבות רעות, הרי עכ"פ נופלות לו "מחשבות זרות"
10 ו"עכ"פ מחשבה שהיא זרה אצלו לפי ערך".
11 פירוש:
12 הלשון "מחשבה זרה" (ולא "מחשבה רעה") כולל
13 גם מחשבה שאיננה רעה מצד עצמה, אלא שאינה
14 מתאימה לאדם זה לפי ערך גודל מדריגתו - ולכן "היא
15 זרה אצלו". ונמצא שבגדר "מחשבה זרה" יש חילוקי
16 מדריגות, לדוגמא: מחשבה בענינים גשמיים
17 (המותרים) המתאימה לאיש פשוט, הרי לגבי אדם
18 שהוא עובד ה' במדריגות גבוהות נחשבת היא
19 כ"מחשבה זרה".
20 וכיון ש"אין לך אדם שאין נופלים לו מחשבות
21 זרות" לפי מדריגתו, איך יהיה לו לאדם יתרון על
22 המלאכים, והרי אצל המלאכים לא שייכת שום
23 מחשבה זרה כלל [וכמו שממשיך]:
24 והמלאכים "כולם עומדים ברום עולם", [כלומר,
25 הם] מופשטים מחומר הגוף הגשמי, "וכלם עושים
26 באימה וביראה רצון קונם" מו' ימי בראשית, בלי
27 שום בטול והפסק אפילו רגע אחד:
28 המלאכים הם בדרגה נעלית ביותר, בהיותם
29 מופשטים מגשמיות, ולא יתכן אצלם הפסק מעשיית
30 רצון קונם אפילו לרגע אחד (וכמו כן מובן בפשטות
31 שלא שייך אצלם אפילו מחשבה אחת שהיא "זרה"),
32 ואם כן, תמוה מאד: "איך יוכלו לומר שיהי' לאדם
33 הגשמי יתרון מעלה רבה בהיותו בעולם הזה החומרי
34 יותר מן המלאכים, עד שאין המלאכים יכולים לומר
35 קדוש כי אם כשישראל אומרים למטה תחלה כנ"ל"?
36 [ועל זה יבאר רבינו, שבאמת ענין "אמירת קדוש"
37 שייך רק אצל בני ישראל, המלוכשים בגוף גשמי המעלים
38 ומסתיר על אלקות ואעפ"כ מבטלים עצמם אל "קדושתו"
39 של הקב"ה, וכפי שממשיך]:
40 אך הנה המלאכים אין אומרים קדוש מצד עצמם,

41 רק מצד החיות המתפשט ונמשך בהם, רק שהם
42 אינם תופסים מקום לפני חיות אלהות השורה
43 בתוכם.
44 לכל נברא יש גוף ונפש (המלוכש בגופו
45 להחיותו), אשר נפש הנברא היא הכח הפועל את
46 כל פעולותיו.
47 אך יש הבדל עיקרי בין מלאכים לשאר הנבראים
48 - שהחיות האלקית המתפשטת במלאכים היא בגילוי
49 ממש אצלם, ולפיכך הם בטלים בתכלית לאלקות, בלי
50 שום מקום להרגש של מציאות יש ודבר נפרד בפני
51 עצמו, ו"אינם תופסים מקום לפני חיות אלקות השורה
52 בתוכם".
53 כלומר:
54 הביטול של כל נברא ונברא לגבי החיות
55 המתפשטת בו הוא בדרך ממילא, כפי שרואים במוחש
56 שהגוף בטל בתכלית מאליו ומחילא לנפש המחי'
57 אותו; אך מאחר שהאלקות שבנפשו וחיותו היא
58 בהעלם והסתר (מחמת הגוף הגשמי המעלים ומסתיר
59 על אלקות), לכן אין הנברא מתבטל לאלקות והוא
60 מרגיש את עצמו כמציאות ויש' בפני עצמו, ועל כן
61 כשאדם עושה פעולה היא מתייחסת אליו, שהוא עשה
62 דבר פלוני;
63 משא"כ המלאכים העליונים שהחיות האלקית
64 המתפשטת בהם היא בגילוי גמור אצלם - הרי הם
65 בטלים לאלקות בתכלית הביטול; וכיון שכן, אי אפשר
66 לייחס את כל עבודתם בקדוש ("פותחים את פיהם
67 בקדושה ובטהרה כו' ונותנים באהבה רשות כו'
68 להקדיש ליוצרם כו'") אליהם, אלא לחיות האלקית
69 המתפשטת בהם - שהרי אין להם שום מציאות
70 לעצמם (כנ"ל).
71 והמשכות והתפשטות החיות שבהם הוא הוא
72 האומר והעושה בהם כרצונו באין מונע.
73 וכן הוא לגבי כל מעשי ודיבורי המלאכים, שאין
74 המעשים והדיבורים מתייחסים אליהם אלא אל החיות
75 האלקית המתפשטת בהם, שהיא השולטת בהם
76 ומנהיגתם כרצונה באין מונע [כשם שאברי הגוף
77 הגשמי אינם עושים כלום מעצמם, וכל פעולותיהם
78 אינן אלא פעולות הנפש הפועלת בהם ומנהיגתם
79 כרצונה בלי מונע].
80 [ביטול זה של המלאכים אינו רק בהיותם בעולמות
81 עליונים, אלא גם ה"מלאכים שנשלחים למטה בעולם הזה

1 הם בתכלית הביטול כמו שהם למעלה, בלי שינוי כלל"
 2 (ס' אדמו"ר האמצעי) - ומביא רבינו ראיות על זה:]
 3 ולכן כתיב בהגר ותקרא שם ה' הדובר אליה, והוא
 4 המלאך שדיבר עמה.
 5 דברי המלאך עם הגר נקראים בכתוב "שם ה'
 6 (ממש) הדובר אלי" - "כי אין המלאך תופס מקום
 7 כלל וכלל".
 8 וכן במלאכים שבאו אצל אברהם כתיב ויאמר שוב
 9 אשוב אליך, ובשליחותו של מקום אמר לו כן,
 10 כאלו אמר הקב"ה בכבודו ובעצמו.
 11 וכמו כן, כאשר המלאך אמר לאברהם "שוב
 12 אשוב" - "לא בשרו המלאך ש[הוא] ישוב אליו, אלא
 13 בשליחותו של מקום אמר לו".
 14 כלומר: "שוב אשוב" הכוונה על הקב"ה, ונמצא
 15 שדברי המלאך "זהו דבר ה' שמדבר בו, בעצמו
 16 ובכבודו, ולא דברי המלאך מעצמו כלל".
 17 והיינו לפי שאין תופסים מקום נגד חיות אלהות
 18 המדבר בהם.
 19 הטעם לכך שהדיבורים של המלאכים נחשבים
 20 כאילו הם דברי הקב"ה בכבודו ובעצמו, הוא לפי
 21 שאין למלאכים שום מציאות לעצמם, אלא הם בטלים
 22 בתכלית ("אין תופסים מקום") לגבי החיות האלקית,
 23 שהיא המדברת והפועלת בהם (כנ"ל).
 24 ואינם רק מעבר, שעל ידיהם יומשך הדבור
 25 והפעולה למטה.
 26 המשכה אלקית זו, שנמשכת למטה על ידי
 27 הדיבורים והפעולות של המלאכים, נקראת בשם
 28 (המשכה והשפעה) דרך "מעבר" בלבד - פירוש
 29 שהשפע האלקי רק עובר דרך המלאכים, מבלי שתהי'
 30 להם שום אפשרות לשנות את השפע במאומה.
 31 ומה שהמלאכים נקראים "שלוחי השפע" (כפירוש
 32 תיבת "מלאך", היינו שליח), אין זה כמו "שליח נפרד,
 33 כאדם המשלח שלוחו, שבידו לעשות היפוכו, אלא
 34 כאברים שבאדם, וכגרזן ביד החוצב (וכסוס לגבי
 35 הרוכב), שבלתי אפשר שישנה [האבר או הגרזן] רצון
 36 האדם". כלומר, זה שהשפע העליון עובר על ידי
 37 המלאכים הוא רק כמו כחות הנפש ש"עוברים" דרך
 38 האברים ופועלים על ידם, וכמו גרזן ביד החוצב בו.
 39 והמשכה והשפעה זו היא דרך השתלשלות.

40 ההמשכות וההשפעות העליונות העוברות דרך
 41 המלאכים (באופן של "מעבר") - נמשכות ב"דרך
 42 השתלשלות".
 43 כי כדי שהשפע האלקי יגיע לכל העולמות ולכל
 44 הנבראים עליו לעבור ולרדת מעולם לעולם וממדרגה
 45 למדרגה, וירידות אלו נקראות המשכה "דרך
 46 השתלשלות".
 47 פירוש:
 48 ההשפעה האלקית העוברת דרך המלאכים יורדת
 49 ו"משתלשלת" מדרגא לדרגא במדרגות השונות
 50 שבמלאכים, זו למטה מזו; כי המלאכים שבכל עולם
 51 ועולם הם "שלוחי השפע", ומן המלאכים שבעולם
 52 עליון עובר השפע ונמשך למלאכים שבעולם שלמטה
 53 ממנו, וכן הלאה, וכך יורד השפע האלקי ו"משתלשל"
 54 מדרגא לדרגא על ידי המלאכים שבכל עולם ועולם.
 55 כמ"ש וקרא זה אל זה ואמר קדוש, ותרנומו
 56 ומקבלין דין מן דין.
 57 על ענין "השתלשלות" השפע דרך המלאכים
 58 שבכל עולם ועולם נאמר: "וקרא זה אל זה ואמר
 59 קדוש"; דלפי פשוטו אינו מובן, "למה צריך מיכאל
 60 לקרוא את גבריאל בשעה שיאמר קדוש, וכן גבריאל
 61 למיכאל. אלא הענין, כי פירוש "קריאה" זו הוא ענין
 62 קבלה, שמקבלין זה מזה, על ידי ההמשכה וההשפעה
 63 מזה לזה".
 64 כלומר:
 65 ה"קריאה" של המלאכים ענינה המשכה והשפעה,
 66 ואם כן פירוש "וקרא זה אל זה" הוא שהמלאך העליון
 67 ממשיך ומשפיע שפע אלקי אל המלאך שלמטה הימנו,
 68 וזהו שפירש בתרגום יונתן "ומקבלין דין מן דין", כי
 69 כל מלאך ומלאך מקבל את ההמשכה וההשפעה
 70 מהמלאך שלמעלה ממנו.
 71 אלא שבלשון מקרא נאמר על המשפיעים, שקורא
 72 וממשיך שפע זה לזה, ובלשון תרגום נאמר על
 73 המקבל, בחינת נוקבא.
 74 וטעם ההבדל בין לשון המקרא ללשון התרגום,
 75 שבמקרא נאמר "וקרא זה אל זה" ואילו בתרגום איתא
 76 "ומקבלין דין מן דין" - הוא מצד ההבדל המהותי בין
 77 ה"מקרא" וה"תרגום":
 78 מבואר בתורת הסוד "כי המקרא דכורא [זכר],
 79 והתרגום נוקבא".

מציאות "יש" שיתכן לומר שהקב"ה "קדוש ומובדל" ממנה.

[אלא שלאחר שישאל אומרים קדוש גם המלאכים יכולים לומר קדוש, כפי שיבאר בסוף הפרק].

ובאמת אומרים איה מקום כבודו כו' כמ"ש במ"א. ולכן, באמת, השבח שהמלאכים (מצד עצמם) אומרים על הקב"ה, אינו אמירת "קדוש", שפירושו "קדוש ומובדל", אלא - "אי מקום כבודו" ("משרתיו שואלים זה לזה אי מקום כבודו").

[ומי הוא זה שיכול לשבח את הקב"ה בתואר "קדוש"? - רק בני ישראל בהיותם למטה, כאשר האור והחיות האלקי נרגש בגופם הגשמי.

וכמו שממשיך:]

עד שנמשך החיות [של האור האלקי] למטה לישראל המלוכשים בגוף הגשמי, שהוא דבר נפרד ו"יש" בפני עצמו, ומכסה ומסתיר קדושת החיות.

רק כאשר הגוף הגשמי, שמצד עצמו הוא דבר נפרד ויש, מתבטל לגבי האור והחיות האלקי שבו - אזי ניתן לשבח את הקב"ה בתואר "קדוש" [וכפי שממשיך:]

ואז, על ידי אתערותא דלתתא בביטול גוף הגשמי לגבי הרוחניות ומקור החיות שבו.

אמירת קדוש איננה אמירת שבח בלבד, שמשבחים את הקב"ה שהוא ית' "קדוש" אלא אמירה זו היא תוצאה מאור אלקי נעלה ומיוחד הנמשך ונרגש אצל האומר קדוש שאז משבח ואומר שאור אלקי זה הוא "קדוש".

ולכן, אמירת קדוש על ידי ישראל היא כאשר הם מרגישים את החיות האלקית שבהם וענין זה שייך רק כאשר הגוף הגשמי מתבטל "לגבי הרוחניות ומקור החיות שבו".

ודבר זה, שהגוף הגשמי - שמצד עצמו "הוא דבר נפרד ויש בפני עצמו, ומכסה ומסתיר קדושת החיות" - יוכל להתבטל "לגבי הרוחניות ומקור החיות שבו", הוא רק על ידי "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה).

כלומר:

רק על ידי עבודת ויגיעת האדם בעת התפלה (בהתבוננות עמוקה ו"הסתכלות" חזקה בעין השכל

כידוע, "זכר ונקבה" מורים על בחינות משפיע ומקבל. וזהו ההבדל בין מקרא לתרגום: מקרא הוא לשון התורה כפי שניתנה מלמעלה מפי ה' - בחינת "משפיע"; ואילו התרגום הוא התורה כפי שתורגמה "בלשוננו, לשון לע"ז", היינו הורדת התורה למקבלים.

והיות שכל מלאך ומלאך הוא הן משפיע והן מקבל - שהרי הוא מקבל את השפע האלקי מן המלאך שלמעלה ממנו, וממשיך ומשפיע אותו אל המלאך שלמטה הימנו - לכן, בלשון המקרא (בחינת זכר, משפיע) נאמר "וקרא זה אל זה", "שקורא וממשיך שפע זה לזה", ובלשון תרגום איתא "ומקבלין", שה"תרגום נאמר על המקבל, בחינת נוקבא".

[לאחר שנתבאר ענין הביטול בתכלית של המלאכים לגבי החיות האלקית שבתוכם - יבאר הטעם שאין המלאכים יכולים לומר "קדוש" עד שישאל יאמרו "קדוש":]

והנה מצד החיות לא שייך לומר על הקב"ה שהוא קדוש ומובדל, דמשמע שיש עוד דבר נפרד ו"יש" זולתו, אלא שהוא קדוש ומובדל ממנו.

ע"פ מה שנתבאר לעיל, שכל הדיבורים של המלאכים אינם דיבורים שלהם עצמם, אלא של דבר ה' הדובר בהם, ניתן להבין אשר באמת כל ענין אמירת "קדוש" לא שייך במלאכים מצד עצמם.

כי הנה "קדושה" היא לשון הבדלה, וכשאנו משבחים את הקב"ה באמירת "קדוש", הכוונה בזה, שהוא ית' "קדוש ומובדל" לגמרי מגדר הנבראים; ומזה מובן, שאמירת "קדוש" שייכת רק כשיש מציאות נפרדת שהיא "יש" ו"מחוק" לדבר הקדוש, ואנו אומרים שהקב"ה "קדוש ומובדל ממנו" (כי כל ענין ה"הבדלה" שייך רק כשיש שני דברים נבדלים ונפרדים זה מזה).

ולכן, בעצם, לא שייך ענין אמירת "קדוש" על ידי המלאכים, מאחר שאמירה זו (כמו כל הדיבורים של המלאכים) אינה אמירה שלהם, אלא היא מצד "החיות המתפשט ונמשך בהם", "והרי החיות היא בחינת אלקות", ובבחינת "החיות האלקית מצד עצמו אין דבר זולתו כלל, כי אין עוד מלבדו, ואיך יפול בו (- בהקב"ה) לשון קדוש ומובדל משלמטה ממנו".

כלומר: מצד ה"חיות האלקית" לא קיימת שום

המלאכים.

1 בענין זה שהשי"ת "הוא חייך" ביכולתו לבוא לידי
2 "ראי חושית" באלקות, שהיא פועלת הכנעה וביטול
3 גם בגוף וביצר הרע (כנ"ל בפירוש "בטל רצונך בפני
4 רצונו").

5 נולא כביטול המלאכים העליונים לגבי החיות
6 האלקית המתפשטת בהם, שהוא בדרך ממילא, כי
7 מלכתחילה אינם מציאות יש לעצמם].

8 בהגלות אור ה' למטה כמה שאומרים ברוך אתה
9 וכו'.

10 יחד עם עבודת ויגיעת האדם ("אתערותא
11 דלתתא") בתפלתו כביטול והכנעת הגוף והנפש
12 הבהמית, צ"ל גם אמירת הברכות "ברוך אתה הוי'
13 וכו'", שהיא התפלה והבקשה להקב"ה ש"יאיר לנו
14 אור הוי' בהתגלות" - שעל ידי זה זוכים ישראל
15 ל"המשכה והארה" מלמעלה, "בהגלות אור ה'
16 למטה", עד שיוכלו "לראות באור ה' חיי החיים ית'
17 בראי חושית, ולדבקה בו" - ואז גם הגוף הגשמי
18 מתבטל לגבי "הרוחניות ומקור החיות".

19 ומצד הגוף שיך לומר עליו ית' שהוא קדוש
20 ומובדל.

21 וכאשר החיות האלקית נמשכת למטה בבני
22 ישראל, והם מבטלים את גופם אל הקב"ה ("מקור
23 החיות"), "שייך לומר עליו ית' שהוא קדוש ומובדל",
24 כי מאחר שאור ה' מאיר ומתגלה בגוף הגשמי שהוא
25 "יש" ומציאות נפרדת מאלקות, אזי נרגש אצלו ענין
26 קדושתו של הקב"ה, היינו "שהוא קדוש ומובדל"
27 מגדר הנבראים.

28 כי גם לאחר שהאדם מבטל את גופו הגשמי לגבי
29 החיות האלקית שבו, ומגיע ל"ראי חושית" באלקות,
30 סוף-סוף אין הגוף בטל לגמרי לאלקות, כאופן הביטול
31 של המלאכים לחיות האלקית שבתוכם (שהביטול
32 שלהם לאלקות הוא מאליו וממילא, כביטול אברי
33 הגוף אל הנפש) - אלא הוא נשאר "מציאות יש" בפני
34 עצמו (רק שנכנע לרצונו ית'), ולפיכך מצד הגוף שיך
35 לשבח את הקב"ה באמירת "קדוש", היינו, שהוא ית'
36 קדוש ומובדל מנבראים (שהם מציאות "יש").

37 [ומכל מקום, לאחר שיאמרו ישראל קדוש, גם
38 המלאכים יכולים לומר קדוש, וכפי שממשך:]

39 ולכן גם המלאכים אומרים קדוש וגו', שהארה
40 והמשכה זו שישראל ממשיכים למטה עוברת דרך

41 המלאכים.
42 ומעתה יובן מאמר רז"ל שאין המלאכים אומרים
43 קדוש למעלה עד שישראל אומרים קדוש למטה,
44 שהתוכן הפנימי בזה הוא:

45 כנזכר לעיל, אמירת "קדוש" על ידי ישראל היא
46 תוצאה מ"הארת וגילוי" אור ה' למטה וכאשר איש
47 ישראל למטה מרגיש הארה עליונה זו הרי הוא אומר
48 "קדוש", כיון שנרגשת אצלו קדושת האלקות
49 והבדלתה מן הנבראים; ומכיון שכל ההארות
50 וההמשכות העליונות עוברות "דרך השתלשלות" על
51 ידי המלאכים, נמצא ש"הארה והמשכה זו שישראל
52 ממשיכים למטה (שהיא הגורמת לאמירת קדוש)
53 עוברת דרך המלאכים".

54 וזהו מה ש"גם המלאכים אומרים קדוש":
55 "אמירת" המלאכים ענינה השפעה והמשכה [וכנ"ל
56 בפירוש "וקרא זה אל זה ואמר קדוש"], ונמצא
57 שהמלאכים "אומרים" - היינו משפיעים - הארה
58 עליונה זו לבני ישראל (הגורמת לאמירת קדוש של
59 ישראל).

60 - אלא שענין ה"קדושה" ("הבדלה") שבהארה
61 עליונה זו שהמלאכים משפיעים למטה אינה נרגשת
62 אלא בהגיע אור זה לנשמות ישראל, בהיותן למטה
63 מלובשים בגוף גשמי.

64 ונ' פעמים קדוש כנגד ג' צמצומים שיש דרך כלל,
65 עד שיומשך ויתפשט למטה הארה זו, להיות נקרא
66 בשם "ה' צבאות", שבכל אלו הצמצומים הוא
67 קדוש ומובדל.

68 הטעם לכך שהמלאכים אומרים קדוש ג' פעמים
69 דוקא, כי "אמירת קדוש ע"י המלאכים ענינה המשכת
70 וירידת האור האלקי למטה (כנ"ל), והיות שבירידה
71 והמשכה זו יש "שלשה מיני צמצומים עצומים
72 כלליים, לשלשה מיני עולמות כלליים. בריאה יצירה
73 עשי", לכן אומרים שלש פעמים "קדוש", היינו,
74 שבכל שלשת הדרגות של שלשה צמצומים אלה
75 הקב"ה "קדוש" ומובדל מהנבראים שבאותו העולם.

76 וזהו גם מה שהמלאכים ממשיכים ואומרים
77 ("קדוש קדוש קדוש) ה' צבאות", כי כאשר הארה זו
78 נמשכת ויורדת למטה לתוך העולמות והנבראים
79 נקראת "ה' צבאות".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (כו) וזהו ענין המצות שהן כמו ענין הקטרת שהרי המצות
2 הן בבחי' עשיה גשמית בבחי' דומם בעלמא כו'
3 שהוא מה שמקבל עול מ"ש לעשות רצון המלך בלבד בלי
4 טעם וכונה רק לעשות נח"ר למלך שא' ונעשה רצונו כו'
5 וכנ"ל דטעמי מצות כו' הנה מזה יעלה ויגיע למעלה כמו
6 בחי' הריח שמשיב את הנפש כמאמר ז"ל נח"ר לפני
7 שאמרתי כו' נח"ר זה היינו כמו ריח הקטרת שמשיב
8 בירידה והשבה מלמעלה מהעלם העצמות לידי גלוי ביותר
9 כנ"ל כך ע"י המצות נק' ריח שמשיב לעצמות אא"ס ב"ה
10 שיהי' נמשך בתוס' אור מבחי' העלם עצמותו לגלוי ביותר
11 בשם הוי' שזהו עיקר ענין המצות להוסיף אור חדש בשם
12 הוי' וכמ"ש במ"א בענין מצוה שהוא בחילוף א"ת ב"ש
13 בשם הוי' והמ' והצ' עתה בלבוש מסתיר ולע"ל יתגלה כו'
14 וממילא נמשך תוס' אור בכללות ההשתלשלות דאבי"ע
15 שהן ד' אותיות דשם הויה בכלל יו"ד באצ"י ה"א כבריאה
16 כו' וד"ל וזהו צדקה תרומם גוי צדקה שישראל עושין היינו
17 כללות המצות שעושין בבחי' עשי' גשמי' שנק' צדקה כנ"ל
18 תרומם אותם למעלה מעלה מבחי' החכמה מטעם הנ"ל
19 דנעוץ תחלתן בסופן כמ"ש סוף דבר כו' והוא ענין הריח

20 שנו' במצות מעשיות בפ"מ כידוע בפ"י וירח את ריח בגדיו
21 שהן לבושים דמצות וכן וריח שלמותיך כו' כמו הריח
22 שמשיב את הנפש שהוא להיות מקור לאור החכמה כו'
23 וז"ש בצדקה תכונני כו' וכן ויהי נועם ה' כו' ומעשה ידינו
24 כוננהו כו' דסוף מעשה עבמ"ת כידוע וזהו דיפה שעה אחת
25 בתשוב' ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב דהתשובה
26 שנהפך הרע לטוב הוא ג"כ כמו הסמנים דקטרת כנ"ל
27 וד"ל ובכל זה יובן סדר המערכה שדם התמיד קודם לב'
28 נרות היינו כמו אהבה דבכל לבבך שהוא העלאת דם
29 שבחלל השמאלי קודם לנרות שע"ז יומשך אור החכמה
30 במדות שבלב שזהו אהבה דבכל נפשך שנקרא הדלקת
31 הנרות בנשמות משום דרוח אייתי רוח כו' כנ"ל ונרות קודם
32 לקטרת היינו אהבה דבכל נפשך נפש השכלית שע"ז יגיע
33 לאהבה דבכל מאדך במעשה הצדקה שהן כללות מעשה
34 המצות בפ"מ דוקא שזה כמו ריח הקטרת שהמצות בלא
35 טעם הם כמו הריח דקטרת שמשיב את הנפש שהוא
36 למעלה מעלה גם מן אור החכמ' כו' וזהו ג' מדריגות
37 בעליות זו למעלה מזו דם התמיד ונרות וקטרת שהן ג'
38 מדריגות דבכל לבבך ובכל נפשך וכל מאדך כנ"ל וד"ל:

שער החזונו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 לתת מחצית השקל בכל שנה (ק"ה) שנאמר זה יתנו כל
2 העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקדש
3 עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה', (שמות ל'
4 י"ג): ואפי' דל שבדלים חייב בו ואם אין לו שואל
5 מאחרים או מוכר כסותו שעליו ונותנו שנאמר והדל לא
6 ימעיט (שמות ל' ט"ו) והי' מניחים הכל בלשכה א'
7 שבמקדש ומשם היו מוציאים לקנות תמידין ומוספין וכל
8 קרבן הקרב על הצבור ונסכיהם וכו' ובא' באדר משמיעים
9 על השקלים ולכן עכשיו בעונותינו שאין לנו מקדש נהגו
10 כל ישראל לזכור הדבר לקרות פ' כי תשא בשבת שלפני
11 ר"ח אדר לעולם עכ"ד החינוך שם, ולהבין זה מפני מה
12 הי' כולם שוים בנתינת קרבנות הצבור וענין מחצית השקל
13 דוקא, והנה בטעמי מצות להרח"ו פ' זו כ' בשם התיקונים
14 שמצות מחצית השקל גורם תוס' אורות לא"א והוא כי
15 שערות הראש דא"א נק' שקל ע"ש שהם בחי' יודין וד'

16 יודיין דע"ב הם כלולים מי' בגימ' ש"ק ויו"ד במילואה
17 עם י' פשוטה גימט' ל' והנה יש חד אורחא באמצעית
18 הראש פנוי משערות וז"ס מחצית השקל וע"י נתינת
19 מחצית השקל הי' מעוררים אותו וגם המשכות השערות
20 לכסות ראש דא"א שלא ינקו החיצונים וז"ס ונתנו איש
21 כפר נפשו (שמות ל' י"ב) כי א"א הוא נפש האצילות
22 יעו"ש: ולהבין זה הנה מחצית יש בו שני פירושים הא'
23 מלשון חצי כפשוטו ור"ל חצי השקל ובחצי הרי אין בו
24 רק חצי אחד ולא חצי השני, ופירוש הב' במחצית מל'
25 מחיצה כלומר שמחלק את השקל לחצאי' והרי א"כ יש בו
26 משני החצאי' דשקל מאחר שהוא המחלקם. והנה שרש
27 מחצית השקל וענינו למעלה סובל באמת ב' הפירושים
28 וכמובן מדברי הרח"ו וכ"ה ברע"מ פ' זו מאן מחצית
29 השקל איהו כגון חצי ההין ודא וי"ו ממוצע בין שני
30 ההיין, אבנא למשקל בה דא י' עשרים גרה השקל דא יו"ד

1 שר"ל ע"ד הפשוט חצי ההין אינו סובל רק חצי אחד לבד
2 אבל אחר שמפרשו ע"ד הסוד כמו ו' הממוצע בין שני
3 ההי"ן א"כ הרי הוא כלול משני ההין וכן מחצית השקל
4 משני החצאים כנ"ל. והנה מתחלה יש לבאר הענין ע"ד
5 הא' שבמחצית השקל שר"ל חצי השקל כפשוטו, ויש
6 להקדים מ"ש בע"ח דת"ת דז"א נעשה כתר לנוק' ומהחסד
7 (מה' חסדים שבחג"ת נו"ה) המלוכש בת"ת מתחלק לשני
8 חצאי' חצי הא' לז"א ונמשך בג' קוין שלו שהן תורה
9 ועבודה וגמ"ח והוא מחצית השקל הנשאר בז"א, ומחצית
10 החסדים נמשך לכתר דנוק' והוא כרי לעשות בה התעוררות
11 להעלאת מ"ן, וזהו המשך הפסוק עפ"י הסוד כי תשא את
12 ראש בני' כלומר משה שהוא יסוד אבא מקור ה"ח הנ"ל
13 כשירצה להגביה כתר דנוק' הנק' ראש בני' לעלות למעלה
14 מעלה באצ"י אזי יתנו כל בני' מחצית השקל שהוא מחצית
15 הנ"ל מהחסד שבת"ת שזה הוא בחי' המשכה מלמעלה
16 לגרום בחי' העלאת זו. וביאור הדבר יובן ע"ד מ"ש בטח
17 בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה (תלים ל"ז ג'), פי'
18 רעה כמו הרועה המנהיג צאנו בשדות הוא זנס ומפרנס
19 תמיד כמו"כ נק' משה רעי' מהימנא שהוא הזן ומפרנס בכל
20 דור לכנס"י הנק' אמונה כי הנה ישראל מאמינים בני
21 מאמינים פי' שנקבע בנפשם האלקית ענין התחדשות
22 הבריאה מאין ליש וכאילו רואים בעין השכל ממש האין
23 השופע ומהוה שמים וארץ וכל הברואים ואיך שהם
24 בטילים במציאות לגבי מקורם הוא חיות אלהות כמ"ש כי
25 עמך מקור חיים וגו' (תלים ל"ו י') הם משיגים כ"ז בתכלית
26 מצד חכמה שבנפשם האלהית ומה שנק' אמונה הוא ע"ש
27 ההטבעה שהוטבע זה בנפשם מצד שרשם האבות הן
28 המרכבה והם נק' אומנים לכנס"י כמו האומן את היונק
29 שמרגילו מעט מעט מקטנותו עד שנעשה כמו טבע בנפשו
30 לכל אשר יחפוץ ללמדו כמ"כ עד"מ אחדות ה' באבות
31 הנק' אומנים הם אשר המשיכו בכללות נש"י המסתעפים
32 מהם מעט מעט כאומן את היונק עד שהוטבע אחדות ה'
33 בכנ"י בבחי' טבעיות כאילו רואה בעין השכל ממש לכך
34 המקבלים שפע זו נק' אמונה וזהו ורעה אמונה פי' מעלת
35 משה יתירה על האבות בזה דהיינו שהוא הזן ומפרנס את
36 אמונה זו וביאור הדבר הוא להיות כי האמונה היא בבחי'
37 ממכ"ע וסוכ"ע לבד דהיינו איך שהוא ית' מהוה מאין ליש
38 במדת מלכותו (כמ"ש במצוה כ"ה פ"א ב' שעל ממכ"ע
39 נאמר מבשרי אחזה (איוב י"ט כ"ו) והאמונה היא בבחי'
40 סוכ"ע שהוא למעלה מהחכמה ואינו מתלבש בעלמין
41 כנשמה בגוף וכמבואר ענינו מצוה תי"ז פ"א ובאמת גם
42 הסובב הוא הארה בעלמא ממהותו ועצמותו ית' כמבואר
43 מענין הצמצום ומק"פ שהי' בבחי' אורו וזיוו ית' לבד
44 ואותו האור שלמעלה מהצמצום נק' סובב ואינו בערך
45 עצמותו הנק' מאור וכמ"ש קצת מצוה כ"ה רפ"ו) כידוע

46 בענין יתברך שמך בפי כל חי פי' מה שבפי כל הברואים
47 השגת אלהות אינו אלא שמך מדת מלכותו כח הפועל
48 בנפעל (שע"ז נאמר אחזה אלוה) ובחי' סוכ"ע הוא למעלה
49 מהשגתם לגמרי ואומרים קדוש הוי' וגם זאת בכלל
50 האמונה תחשב שמשיגים ומאמינים איך שהוא קדוש
51 ומובדל, אך למעלה מסובב וממלא הוא למעלה מענין
52 האמונה כי בעצמות א"ס ב"ה אין שום תפיסא למקבלים
53 לומר אפי' שהוא קדוש ומובדל מפני שהקדוש ומובדל
54 היינו לשלול ענין ההתלבשות כנשמה בגוף שהוא ממלא
55 והשלילה הזאת יתכן בבחי' האור המתפשט ממנו ב"ה
56 שהוא הסובב שהוא קדוש ומובדל ואינו מתלבש בעלמי'
57 ומחי' אותם בדרך נפלאה מדרך שהנשמה מחי' את הגוף
58 כמ"ש במ"א אבל בעצמותו ומהותו גם קדוש לא יתכן
59 לומר אלא כמ"ש אתה ה' לבדך (ישעי' ל"ז כ'), והנה
60 מבחי' העצמות שהוא ענין לבדך נמשך משם מזון ושפע
61 לרעות האמונה דהיינו שיהי' מושג בבחי' סובב וממלא
62 ששם האמונה וההשגה והמשכה זו הוא ע"י משה שנק'
63 ע"ש זה רעיא מהימנא והיינו ע"י תורה ועבודה וגמ"ח
64 שהם ג' דברים שהעולם עומד עליהם, וז"ש כי תשא את
65 ראש בני' פי' ראש בני' החכמה שבכנ"י והאמונה
66 שהוטבע בנפשם מן האבות הנק' אומנים כנ"ל והתנשאות
67 והגבהת ראש ומוחי' דכנ"י הוא ע"י משה שזן ומפרנס את
68 האמונה בהמשכה מעצמות א"ס ב"ה כנ"ל, והוא ענין
69 הנז"ל בפ"י מחצית השקל שהוא המשכת חסדים לנוק'
70 ומקור החסדים הוא יסוד אבא והיינו ענין משה שהוא
71 רועה ומפרנס האמונה שהיא הנק' כי שרש החסדים אלו
72 מאד נעלה ממ"ה החדש שממצחא דא"ק כמבואר במצות
73 מילה יעו"ש והוא למעלה מסובב וממלא דאבי"ע ומשם
74 נמשך מזון להנוק' הנק' כנ"י להיות לה כח להעלות מ"ן
75 והוא כענין ימינו תחבקני שהדבר מחבק לנוק' ומחממה
76 ואינה השפעה פנימית כ"א בחי' מקיף ועי"ז מתפעלת
77 להזריע אח"כ המ"ן ואז מזריע הזכר מ"ד שפע פנימי
78 להוליד ולד וכמ"כ יובן למעלה שיש ב' מיני מ"ד הא' ענין
79 אתעדל"ע לעורר את האהבה במקבלים ממל' דאצ"י שיהי'
80 למל' וחיילין דילה נשמות ומלאכים כח ועוז להיות
81 תשוקתם באהבה נפלאה להתפשט מכלי הגבלה ולהיות
82 עולים ונדבקים במקורא דכולא כמ"ש בזהר ע"פ למען
83 יזמך כבוד כו' (תלים ל' י"ג) וזהו כענין הנ"ל בפ"י רעה
84 אמונה למטה לפרנס האמונה בה' בהמשכת אא"ס לגדלה
85 ולחזקה וכמ"כ למעלה מפרנסים לכנ"י ע"ד הנ"ל, והב'
86 הוא מ"ד אחר המ"ן ביחוד קוב"ה ושכינת' להוליד נשמות
87 ומלאכים אחר העלאת מ"ן וכידוע למשכילים ואין כאן
88 מקומו, והנה הטעם שהמשכת חצי חסד לנוק' והמזון אל
89 האמונה הנ"ל נק' בשם מחצית השקל, יובן בביאור ענין
90 ורעה אמונה כי הנה נת' שההמשכה שמשה ממשיך לכנ"י

1 הוא ע"י תורה ועבודה וגמ"ח והן ג' קוין, גמ"ח חס דלית
2 להחיות רוח שפלים ענינו למעלה המשכת שפע למל' הנק'
3 דלית, ועבודה הן הקרבנות שהן העלא' מ"ן אשה ריח
4 ניחוח והוא בחי' גבורות והתלהבות התשוקה ממטה
5 למעלה, ותורה היא הממוצע שכלולה מחו"ג כמ"ש מימינו
6 אש דת למו (דברים ל"ג ב') אש שחורה ע"ג אש לבנה,
7 והנה ענין הקרבנות והעלאת מ"ן הי' ע"י שהי' אש
8 שלמעלה יורד לקבל הקרבן וכמ"ש בזהר בענין דמות ארי'
9 שהי' יורד לקבל הקרבן וכן הוא בעבודת ה' נאמר כארי'
10 ישאג (הושע י"א י') והוא המשכת אהבה רבה מפני ארי'
11 אל הימין לעורר את האהבה בכנ"י וביאור הדבר היינו
12 מ"ש מצרף לכסף כו' (משלי י"ז ג') פי' עד"מ הכסף
13 המעורב בסיגים בתכלית התערובות כשנותנים אותו בכור
14 המצרף בשלהבת מתברר ומתפרדים כל החלקים שבו עד
15 שחלק הטוב יוצא נקי בפ"ע וכל חלקי הסיגים מתפרדים
16 ויוצאים מובדלים בפ"ע וכל שיתנו אותו בשלהבת הרבה
17 פעמים יותר יובדל חלקי הסיגים הדקים כידוע וא"כ נמצא
18 שמה שהי' הסיגים בערבובי' תחלה והיו נעלמים הנה ע"י
19 השלהבת נתגלו ואז יתפרדו וכל שנשתאה הכסף בשלהבת
20 יותר, יותר יתגלה כל חלקי הסיגים עד שגם הדק שבדקין
21 יצא להפרד בפ"ע ולא להיות מעורב בטוב, וכמ"כ בעבודת
22 ה' זו תפלה כי הנה הנפש הבהמית עם הניצוץ אלקי שהן
23 מעורבים בתכלית מטו"ר וע"י שלהבת העולה מאיליה
24 בתפלת ש"ע מחמת שאגת ארי' דלעילא הנ"ל מתבררים כל
25 חלקי הרע ונתגלו קלונם ואזי מתפרדים מן הטוב וזהו
26 הטעם שאנו אומרים סלח לנו בש"ע דוקא להיות כי כל מה
27 שהתבונן ביותר העמקות בק"ש וסדר השבחים בפסודי'
28 בהתלהבות רשפי אש של מטה צעק לבם כו' יותר נתעורר
29 למעלה אש של מעלה אהבה רבה כו' ואז גם שמים לא
30 זכו בעיניו מאחר דלגבי עצמות המאציל כלא חשיב
31 המשפיע עם המקבל סובב וממלא וגם למטה נתגלה כל דק
32 שבדקי' שבתערובות טו"ר ואז נעשה חוטא גדול גם בדקות
33 הרע ואומר סלח לנו כי חטאנו מפני שחוט השערה נדמה
34 כהר לגבי אמיתית בעל האמת, כמשל מי שעומד לפני מלך
35 שגם תנועה קלה בפריקת עול האימה כמרד יחשב וגם כל
36 יגיעותיו לא יזכו בעיני המלך לפי שלגבי התנשאות המלך
37 אין לך דבר שיספיק כו' וזהו שאמרו גבי דוקין שבעין
38 דלדידן הוי מומא ולדידהו לא הוי מומא (גיטין נ"ו א') פי'
39 דוקין שבעין הוא ההסתרה שבחכמה והשגה אלקית מצד
40 חומר מחשך הגוף והסתרה זו שלא נתפס בלב סובב
41 וממלא הוא תכלית דקות של הרע משבירת רפ"ח ניצוצי'
42 שבשעת חטא אדה"ר שנתגשמו כל הברואים וכמ"ש בזהר
43 דאחשיך אנפין כו' ולכן לדידהו שנלקחים מבחי' אחוריים
44 דאלקי' אחרים אין זה מום כי הפרידן מאחדותו בתחלה

45 אך לדידן ישראל עלה במחשבה הוי מום גמור כי ישראל
46 מאמינים כנ"ל וזהו שנאמר בהם עיניים להם ולא יראו
47 (תלים קט"ו ה') מפני הדוקין שבעין החכמה כו' וכמו
48 בבלעם שהי' סומא בעין א' אבל בישראל נאמר וכל בני
49 ישראל רואים כו' (דה"ב ז' ג') וכל הנ"ל שמתברר הדק
50 שבדקות אינו אלא דוקא אחרי שירד לעמקות ההתבוננות
51 וגם בהתלהבות התפלה כדוגמת הקרבן הנ"ל משא"כ
52 מתחלה הי' מעורב טו"ר בתכלית דהיינו כידוע בענין כל
53 דרכי איש זך בעיניו כו' (משלי ט"ז ב') שנדמה לו ההר
54 כחוט השערה והוא כשר וישר בעיניו ואינו מרגיש הרע
55 כלל אבל כשמתלהב ביותר יותר ירגיש אפי' הקל שבקלות
56 כהר גבוה כנ"ל נמצא העולה מזה שסיבת בירור הרע
57 ופרידתו ונקיון הטוב שבנפש הבהמית לשוב לה' באה ע"י
58 קדימת המשכת שלהבת האהבה רבה מלמעלה שהמשכה
59 זו גורמת ההעלאה כו' והוא בין בעבודה שבלב זו תפלה
60 בין בעבודות שבמקדש שהוא ענין הקרבן כנ"ל, וזהו ענין
61 מחצית השקל תרומה לה', כי הנה שקל הקדש הוא כללות
62 המשכת אור הא"ס הנק' קדש העליון שלמעלה מבחי' סובב
63 שנק' קדוש בוי"ו כי עם היותו מובדל מ"מ הוא
64 בבחי' המשכה להיות סובב לממלא כו' אבל עצמותו ית'
65 נק' קדש והמשכתו בג' קוין תורה ועבודה וגמ"ח נק' שקל
66 הקדש שהמשכת קדש העליון נשקל במדה בג' קוין ע"י
67 המצות שבהם ועל ידם אנו מתקדשים כמ"ש אשר קדשנו
68 במצותיו וצונו כו' והנה חצי השקל הוא בחי' המשכה
69 שבקו הימין וע"י גמ"ח ממעלה למטה וחצי השקל הוא
70 לעורר בבחי' א"ח ממטה למעלה (וקו הג' כוללם) וע"י
71 נאמר מחצית השקל תרומה לה' ארמותא להוי' והוא עליית
72 כנ"י עלה במחשבה בתשוקה נפלאה ממטה למעלה בתפלת
73 ש"ע ע"י אור חסד עליון דקדש עליון שירד לעורר את
74 האהבה בבחי' א"ח וזהו כי תשא את ראש בני' לפקודיהם
75 פי' מל' ויפקד מקום דוד (שמ"א כ' כ"ה) שהוא ל' חסרון
76 והענין הוא בהיות כי הרי מבואר למעלה שע"י העלי' הוא
77 בירור הרע כמ"ש בש"ע דוקא סלח לנו וזהו שכאשר תשא
78 ותגביה מוחי' דכנ"י אזי יהי' לתועלת פקודיהם שיפקד
79 ויחסר הרע הנדבק בנשמותיהם בערבוביא, ועלי' זו שמשא
80 מעלה לכנ"י ומפרנס האמונה בהמשכת חצי החסד לנוק'
81 הוא ע"י שיעשו מצוה המעוררת המשכה זו והוא נתינת
82 מחצית השקל ושקל הוא מכסף בחי' חסדים וקדש כי הוא
83 המשכת אור א"ס והי' זה גורם המשכת חסד הנ"ל ולכן הי'
84 מוציאים מן השקלים לקרבנות הצבור שהוא ענין העלאת
85 מ"ן הבא ונולד מחמת המשכה זו וזהו ונתנו כפר נפשו כמו
86 בעי' לכפורי ידי' בההוא גברא (גיטין נ"ו א') הסרת הלכלוך
87 ומיאוס שהוא הרע הנדבק בנפשותם כי המ"ד גורם העלאת
88 מ"ן כנ"ל:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

25 **ואמנם** באמת הפרש גדול יש בענין הקריאת שם (אך אין
26 זה בבחירת האדם כמו המוחין, שאין זה תלוי
27 בבחירתו רק מה שנותני' מלמעלה, וכמארז"ל טפה זו מה
28 תהא עלי' חכים כו', ובאמת כפי מה שית' אי"ה השם עוד
29 יותר גבוה מבחי' המוחין, וע' בד"ה טוב שם תרל"א ששם
30 גבוה יותר מבחי' אור הגם כי אור שם ומל' הכל בחי'
31 אחת), שהרי כתי' ויקרא האדם שמות לכל הבהמה כו' ואם
32 נא' שהשם הוא רק הסכם לבד מה הי' חכמתו של אדה"ר
33 שידע לקרות שמות לכל מין ומי יכחישו ומי יאמר לו
34 כנגד, והרי ארז"ל במד"ר בשעה שא' הקב"ה למלאכי
35 השרת נעשה אדם, אמרו לו אדם זה מה טיבו, א"ל חכמתו
36 גדולה משלכם, העביר לפנייהם בהמות וחיות ושאל מהם
37 מה שמן ולא ידעו וכשהעבירן לפני אדה"ר קרא שמות
38 לכל א' וא', שמזה מוכרח לאמר שיש בזה חכמה עמוקה
39 במה שידע עד"מ שהשור קורין אותו שור דוקא ולא שם
40 אחר, והיינו מפני שאותיות שור המה המחיים את מין
41 השור, ואותיות חמור הם המחיים את מין החמור, ואותיות
42 נשר הם המחיים את מין הנשר ועד"ז כולן, וכמ"ש בשל"ה
43 שאדה"ר השיג בחכמתו מעלת ומדרגת המרכבה העליונה
44 בחכמתו שקרא שמות לכולם. ונמצא הגם כי נדמה לכאור'
45 שהשם בכלל המין וכן בפרט אצל כל אחד הוא בחי'
46 היותר אחרונה, מ"מ באמת לא כן הוא שהוא חכ' נפלאה
47 להכיר מפני כי חלוקי' בשרשן כו', ולפ"ז יובן שיש שני
48 בחי' בהשם.

ד"ה ולקחתם אגודת אזור

1 **והנה** בכלל ענין השם הוא רק הארה בעלמא שאינו נוגע
2 לעצמותו כלל וכמ"ש מזה בכ"ד, והוא רק בכדי
3 שיפנה לקוראו בשמו, וגם לפי מש"נ במ"א בד"ה ביום
4 השמע"צ בענין מקדשי שמך, שע"י שזולתו קוראו בשמו
5 נפנה עצמות האדם, מ"מ הרי מה שהוא פונה אינו בחי'
6 הארת עצמותו כמ"ש לגבי עצמו, הן בענין הפני' שפונה,
7 והן במה שממלא מבוקשו אח"כ, וכידוע שהשפעת
8 המשפיע שמשפיע לזולתו אינו בערך מכמו שהוא
9 בעצמותו, ובמ"א נת' שהוא חלק עשירי, ובאמת החלק
10 עשירי הוא אינו רק חלק במספר, שהוא עשירי למספר,
11 אמנם אינו בערך שוה להט' חלקי' שנשארו בהמשפיע,
12 וכערך הדבור שהוא חלק עשירי מז' מדות וג' שכליים.
13 ונמצא כי הן הקריאת שם והן מה שפונה לקוראו ע"י
14 קריאה זו אינו רק הארה מועטת, ואינו דומה גם לבחי'
15 השם כמ"ש כלול בעצמותו דלכאור' ה"ה גם כן רק
16 חיצוניות ההארה לבד דמאי איכפת לי' אם קורין אותו
17 ראובן או שמעון, הגם כי בעצם יש הפרש בין ראובן
18 לשמעון שראובן הוא ע"ש כי ראה, ושמעון ע"ש כי שמע
19 והרי ראי' ושמיעה רחוקי' זמ"ז, והם ב' פרשיות דק"ש
20 כמ"ש בת"א בד"ה יהודא אתה, ומ"מ נדמה לזולתו שאינו
21 הפרש כלל, וגם הוא עצמו אינו מרגיש כ"כ כמו ענין
22 הרגשת המוחין שמי שיש לו מוחין יותר גדולי' ה"ה
23 מרגיש אותם בבחי' יתרון על זולתו שאינו בבחי' מוחין
24 גדולי' כאלו.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

1 במהו"ע ית' ממש כו'. ואח"כ צמצם א"ע ונסתלק האור
2 הראשון ונכלל בעצמות א"ס ולא נשאר רק רושם מהאור
3 הראשון בחי' נקודה אחת כנקודה דיור' כו'. דנקודה זו
4 כוללת כל מה שאפשר להיות בא בסדר השתלשלות שזהו
5 מה שנשאר הנקודה לאחר הצמצום להיות דהאור הראשון
6 א"א לעולמות לקבל אור זה כלל ולזאת צמצם והעלים את
7 האור בעצמו ונשאר רק נקודה שהוא אפס קצהו מה
8 שאפשר לבוא לידי גילוי כו' והרי זה כמשל משפיע ומקבל
9 הנ"ל דלהיות שעצם אור המשפיע א"א להמקבל לקבל
10 לזאת בהכרח שיעלים המשפיע בתוכו כל עומק חכמתו

1 **וכיאר** הענין יובן בהקדם תחלה ענין ההעלם והגילוי
2 בשרש הראשון וכמשארז"ל מתחלת ברייתו
3 של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא שיש כאן ג"כ בחי'
4 חשך ואור העלם וגילוי וההתאחדות להיות מהחשך והעלם
5 אור וגילוי ומהגילוי העלם כו'. דהנה ידוע מה שכתוב בע"ח
6 דקודם הצמצום הראשון הנק' מקום פנוי הי' אוא"ס ממלא
7 כל החלל כו' ולא הי' רק גילוי אוא"ס כמו שהוא לבדו
8 שעז"א עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד וכמו
9 שאור' אתה קדוש ושמך קדוש וכן אתה אחד ושמך אחד כו'
10 שזה בחי' מל' דא"ס שנק' שמו הגדול שמי' רבא כו' שכלול

14 צמצום והעלם ונשאר ממנו רק כנקודה שהיא ג"כ בבחי' העלם עדיין כו'. ואור הקו הוא מה שבא בגילוי מהעלם הנקודה כו'. וא"כ הרי יש כאן ב' הפכים והוא מה שמהאור והגילוי הראשון דאוא"ס נעשה בחי' העלם בהצמצום הראשון ומה שנשאר נקודה הוא ג"כ בבחי' העלם והעדר ההתפשטות לגמרי כו'. ואח"כ מהעלם הנקודה נעשה אור דהקו"ח כו'. וזהו גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור דגולל אור הראשון דאוא"ס שלפני הצמצום מפני החשך והעלם הצמצום ונתעלם בבחי' נקודה אחת כו'. ואח"כ גולל את החשך והצמצום מפני האור שהוא בחי' אור הקו שמאיר אחר הצמצום כו'.

25 קיצור. גילוי והעלם בשרשם והתאחדותם: אור שלפני הצמצום, צמצום ורושם כנקודה. אור הקו.

1 ונשאר רק נקודה א' מה שאפשר לבוא לידי גילוי להמקבל כו'. ובדוגמא כזאת הוא למעלה שנתעלם האור עצמי ונשאר רק נקודת הרושם שהוא לפ"ע העולמות כו'. אמנם נקודה זו היא ג"כ בהעלם עדיין ונמשך ממנו הקו וחוט שהוא בחי' גילוי אור וראשית התלבשותו הוא בא"ק שזהו תחלת ההתהוות שנתהווה ע"י הקו והוא בחי' השטח ונק' טה"ע שאחר הצמצום שעז"א גליף גליפו בטהירו עילאה שיש שם כללות ההשתל' מרכ"ד עד סוכ"ד עד המדרי' היותר תחתונה הכל אשר לכל כלול בבחי' א"ק כו' כמ"ש במ"א. ונמצא יש כאן ב' בחי' אור הא' בחי' האור הראשון שלפני הצמצום שהי' אוא"ס ממלא כל החלל כו'. והבי' בחי' אור הקו שאחר הצמצום כו'. רק שהאור הראשון הוא בחי' הגילוי הראשון שמאיר מא"ס ונעשה אח"כ בבחי'

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

23 בפגנים, אָמר הקדוש ברוך הוא לְכַנֶּסֶת יִשְׂרָאֵל אֶת הַפְּזוּרָה
24 בַּגּוֹלָה וְרוּעָה בַּפְּגָנִים שֶׁל אֲחֵרִים, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ דְּכָתִיב "כִּי
25 כְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם פִּרְשָׁתִי אֶתְכֶם" כו', וּבְכָל זֶה יוֹשְׁבֵת
26 בְּכַתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְכַתִּי מְדַרְשׁוֹת לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, וּבִפְרָט קְבִיעוֹת
27 עֲתִים לַתּוֹרָה בְּרַבִּים, הִנֵּה הַחֲבָרִים שֶׁהֵם מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת
28 שֶׁנִּקְרָאִים חֲבָרִים, לִפִּי שְׂאִין בִּינֵיהֶם לֹא קִנְיָה וְלֹא שְׁנֵאָה
29 וְלֹא תַחְרוֹת מְקַשְׁבִּים לְקוֹלָךְ כו'. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים
30 יִשְׂרָאֵל "צִבְאוֹת הַיּוֹי", וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיְהִי בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
31 יֵצְאוּ כָּל צִבְאוֹת הַיּוֹי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", הִנֵּה "צִבְאוֹת הַיּוֹי"
32 הַכּוֹנֵנָה הוּא עַל יִשְׂרָאֵל, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיְהִי בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
33 הוֹצִיא הַיּוֹי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צִבְאוֹתָם",
34 דְּצִרְיָה לְהַכִּין מִהוּ זֶה דִּישְׂרָאֵל נִקְרָאִים "צִבְאוֹת הַיּוֹי", דָּשֵׁם
35 צִבְאוֹת לֹא נִזְכָּר בַּתּוֹרָה, וְכֵן קוֹרָא אֶת יִשְׂרָאֵל "צִבְאוֹת
36 הַיּוֹי". וְכֵן בִּיצִיאַת מִצְרַיִם מִזְכִּיר לַצִּבְאוֹתָם דּוֹקָא, וְכִמּוֹ
37 שֶׁכְּתוּב "כִּי בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת צִבְאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ
38 מִצְרַיִם". אֲלָא דְּצִבְאָ יֵשׁ בּוֹ ג' פְּרוּשִׁים: א' לְשׁוֹן חֵיל, ב' זְמַן
39 מִן מִגְדָּל, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב "הֲלֹא צִבָּא לְאַנּוּשׁ עַלִּי אֲרִיז" וְגו',
40 וְהַג' מְלִשׁוֹן צִבְיוֹן, וְכִדְרִישׁת רַ"ל (ראש השנה יא, א) עַל
41 פְּסוּק "וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם כּו' צִבְאָם – לַצִּבְיוֹנִם נִבְרְאוּ",
42 וְהַפְּרוּשׁ – דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אִם שֶׁהֵם חֲלוּקִים בְּמִדְרַגָּתָם,
43 בְּעַלִּי הַשָּׁגָה, שֶׁהֵם מֵאֲרִי תּוֹרָה וּמֵאֲרִי רִזִּין וְסוּדוֹת עֵלְאִין
44 מֵאֲרִי חֲקִמְתָּא^ל, וַיִּשְׁנֵם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים, וְהֵם רַק מֵאֲרִי

1 (י) וְזֶהוּ "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכּוֹ לֹא נֶאֱמַר
2 אֲלָא בְּתוֹכְכֶם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד, דְּבָכָל אֶחָד
3 וְאֶחָד כְּאֲשֶׁר מְהַפֵּךְ מִחֲשׁוֹכָא לְנִהוּרָא הִרִי אֶסְתֵּלֵק יִקְרָא
4 דְּקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוֹלָהוּ עַל מִינֵי^ט, שְׁנַעֲשֶׂה יִתְרוֹן הָאֹר, דְּהָאֹר
5 מֵאֲרִי בְּגִלּוּי. וְזֶהוּ "עֲצִי שְׁטִים", שֶׁהוּא מִה שֶׁנִּתְבָּרַר
6 מִהֲשֻׁטוֹת דְּלַעֲמַת זֶה, וְזֶהוּ גַם כֵּן שֶׁנִּקְרָאִים "קִרְשִׁים",
7 שֶׁהוּא מִה שֶׁמִּתְבָּרַר מִשְׁק"ר וְקִשְׁר, וּמִבְּרוּר זֶה נַעֲשֶׂה
8 קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן. וּבְעִבּוּדָה הוּא מִה שֶׁעַל יְדֵי הַעֲסָק בַּתּוֹרָה
9 וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת מִהֲפִכִים הַהֲרָגֶשׁ דְּעוֹלָם (דַּעַם וּעוֹלֵט גַּעֲפִיחַל)
10 עַל הַרְגֶשׁ אֱלֹקִי, וְהִינוּ דְּהֲרָגֶשׁ הָעוֹלָם הוּא לְמַטָּה מִן הַדַּעַת
11 כְּפִ"ל, הִנֵּה עַל יְדֵי הַהֲתַעֲסָקוֹת בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִהֲפִכִים
12 לְנִהוּרָא^ל, אִזּוּ מַעַן זָאל דְּעִרְהָעֵרֶן דַּעַם^ל נַעַם עֲבֵרוֹת
13 שֶׁבְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת וְלַמּוֹד הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ "כְּאִתִּי לִגְנִי – לִגְנוּנִי,
14 לְמִקּוֹם שֶׁהִיָּה עֲקָרוֹ בְּתַחֲלָה", דְּתַחֲלַת הַכּוֹנֵנָה בְּכִרְיִיאַת
15 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת הוּא מִה שֶׁנִּתְאַוָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
16 לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים, עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם
17 בְּכַחֲיוֹת אֶתְכַפֵּיָא וְאֶתְהַפְּכָא^ב, הִנֵּה הָאָדָם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן,
18 "הַיּוֹשְׁבֵת בַּפְּגָנִים", דְּגִנִּים הֵם ב' בְּכַחֲיוֹת גֵּן עֵדֶן כְּפִ"ל, גֵּן
19 עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, כָּל אֶחָד לִפִּי מִדְּרַגַּת עֲבוּדָתוֹ
20 הֵם חֲבָרִים (דְּלַפְעָמִים נִשְׁמָה מְנַשְׁמָה נֶאֱצֶלֶת כו') הַמְקַשְׁבִּים
21 לְקוֹל הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְזֶהוּ "הַשְׁמִיעֲנִי", שֶׁהֵם
22 הַגּוֹרְמִים עֲלֵיו בְּמַעֲלַת עֲלִיַּת הַנִּשְׁמוֹת כו'. וְזֶהוּ "הַיּוֹשְׁבֵת

כט. כשמהפך מוחשך לאור, הרי מתעלה (מתרומם) כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל העולמות. ל. לאור. לא. שיפנימו (יקלטו) את. לב. התכופות והתהפכות (שני אופני בירור של הנפש הבהמית). לג. בעלי תורה ובעלי סודות עליונים, בעלי חכמה.

1 עובדין טבין לך, שמקמים את התורה ומצוות בתמימות, גם
2 עוסקים איש איש בעבודתו לפי ערכו בתמכין דאורייתא לה
3 בגופם ובקמונם וכו', הנה זהו צביונם, שזהו תכלית היפי
4 מה שפלוס מרובי גונים, דגון אחד הרי אין בו לפי, ודוקא
5 רבוי גונים, הרי ממשיכים גלוי בחינת הוי' על ידי עבודתם.
6 וצבא שהוא הגבלה ומועד, הוא על דרך "מים יצרו ולו
7 אחד" כו' ²¹, דצבא לאנוש עלי ארץ, דלכל אדם הרי יש לו
8 זמן קבוע דימים יצרו, וכאשר משלים ימיו בעבודת
9 הבורים באתפפיא ואתהפכא, אז הוא בכלל צבאות הוי'.
10 וזהו "ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות הוי' מארץ
11 מצרים", דצבאות הוי' הם ישראל, שעל ידי עבודת
12 הבורים באתפפיא ואתהפכא הנה הם מבררים ומזככים

13 את העולם, דעושים מקשר קרש והינו דמהקשר דעולם,
14 דמה שהעולם מראה את עצמו למציאות הרי זה שקר,
15 וכידוע דעקר הוא החיות המחיה אותו, הנה פאשר לומדים
16 תורה ומקמים את המצוות נהפך לקרש, שהוא מעצי
17 שטים עומדים ומחברים אור אין סוף כו', ולכן נקראים
18 בשם "צבאות הוי'", שהם מגלים וממשיכים גלוי ה', וצבא
19 הוא זמן מגבל, דכל עבודתם אשר בהימים יצרו שנותן לכל
20 אחד ואחד, יהיה לו אחד שניאיר ויתגלה על ידי עבודתו
21 בחינת ה' אחד.
22 קצור. ימשיך דקשר ושקר דעולם נהפך לקרש המושפך,
23 ועל ידי זה באתי לגנוני, וחברים מקשיבים כו'. על
24 שם זה נקראים ישראל "צבאות", לשון חיל, זמן, צביון.

י"ג שבט, ה'תש"ו

(21) ראה לקוטי תורה סוף פרשת שלח. [מאמרים] דיבור המתחיל טוב לי ודיבור המתחיל בידך אפקיד (בספר המאמרים - אידיש).

לד. בעלי מעשים טובים. לה. בתומכי התורה.

לקוטי דיבורים

1 אב-הסבא, ה"צמח צדק", סיפר שסבו, רבנו הזקן,
2 סיפר בשביעי של פסח תקס"א הסיפור הבא.
3 את הסיפור החל רבנו הזקן בסגנון הבא:
4 בזמנו של ה"סבא" ¹, אירע אירוע מסויים:
5 כידוע, לפני שהתגלה הסבא הבעל שם טוב, היה נודד
6 מעיר לעיר וממושב למושב, מיהודי אחד לשני, כדי
7 לעורר ולעודד בני ישראל בחומר וברוח, להתעניין
8 במצבם ולעורר רחמים עליהם ולהתפלל עבורם. אז לא
9 ידעו עדיין מי הוא.
10 באחד המקומות בו גרים יהודים, נשאר ילד יתום
11 מאביו בגיל שלש-ארבע, ובגיל חמש נתייתם גם מאמו,
12 ודודו לקחו לביתו לגדלו ומסרו בידי מלמד ללמוד.
13 לנער היה ראש סתום וקשה, כמה שלמדו אתו - לא
14 הצליח לקלוט.
15 המלמד הורה לחברי הנער לא לצחוק ממנו ושלא
16 לצערו. באותם הזמנים היו הילדים תמימים (שכן, ילד
17 הרי סופג לתוכו את הטבע של ההורים ושל האנשים
18 המבוגרים, ובזמנים שעברו, כשההורים היו תמימים -
19 היו גם הילדים כך) ושמעו בקול רבם ולא ציערו את
20 הנער.
21 חשק ללמוד אמנם היה לו, אבל ראשו היה קשה ולא
22 קלט. כשחבריו החלו כבר ללמוד גמרא, הנה בקושי רב

23 לימדוהו אותיות האלף-בית והנקודות. בעמל רב לימדוהו
24 ברכות הנהנין על מה שהוא אוכל ושותה אבל לא יותר
25 מכך.
26 עבר זמן מה וקרוביו החליטו שלא להמשיך את
27 לימודיו אצל המלמד, בראותם שאין בכך משום תועלת,
28 ומסרוהו לתלמוד תורה של הקהילה.
29 עברו מספר שנים וגם בתלמוד תורה, בלמדו שם עד
30 גיל שתיים-עשרה, לא מצא כל תועלת, והקהילה מסרה
31 אותו בידי פחח ללמדו מלאכת הפחחות.
32 הפחח היה יהודי ירא שמים, לימד את הנער היטב
33 את המלאכה ויחד עם כך השגיח על הנהגתו. הנער
34 אמנם ידע לזמר ברכות הנהנין אבל לא ידע בדיוק למה
35 שייכת כל ברכה, והפחח לימד אותו כל ברכה למה היא
36 שייכת.
37 ברם, חשקו של הנער ללימוד היה רב וברצותו ללמוד
38 גם בשעת העבודה - כפי שהיה נהוג אז, שפועלים היו
39 אומרים תהלים או חזורים משניות בשעת העבודה -
40 היה יושב ואומר ברכות, בחשבו שבכך הוא יוצא ידי
41 חובת לימוד תורה, עד שהסבירו לו שכשאומרים ברכה
42 מבלי לאכול נקרא הדבר ברכה לבטלה, ואז התחיל לשון
43 בשעת העבודה אותיות האלף-בית, או קמץ אלף וכו'.
44 את העבודה תפס בקלות ובהצלחה רבה. בינתיים

(1) הכוונה על הבעל שם טוב, כך היה רבנו הזקן קורא לרבו המגיד ממזריטש - "אבא", ואת הבעל שם טוב, שהוא הרבי של רבו, קרא ה"סבא".

- 1 הגיע לגיל בר מצוה.
- 2 למרות שההסכם היה שהנער ילמד אצל הפחח
- 3 תקופה של כמה שנים, אך בראותו שהנער תפס היטב
- 4 את המלאכה הסכים שהנער יצא לעבוד לעצמו.
- 5 הנער פתח חנות של פחחות, עבד היטב ובהצלחה
- 6 מרובה. חילק הרבה צדקה, והצטער מאד על אשר נשאר
- 7 עם הארץ.
- 8 הנער הגיע לפרק "האיש מקדש", והתחתן עם בתו
- 9 של כפרי. חותנו עבד בעבודות זיפות ביער מסויים וגר
- 10 בכפר ליד היער. חתנו התיישב גם הוא באותו כפר, עבד
- 11 במלאכת הפחחות, הצליח בעבודתו, התעשר מאד והיה
- 12 לו רוב טוב.
- 13 אך, תמיד היה בוכה ומצטער על אשר אין הוא יודע
- 14 ללמוד.
- 15 * * *
- 16 בכפר מושבו חיו מספר משפחות יהודיות, שהקצו
- 17 מקום מיוחד לתפלה משותפת. כן היו שם שוחט, מלמד,
- 18 וביניהם גם בן תורה.
- 19 האברך הפחח נכנס אל בן התורה ושפך בפניו את
- 20 לבו הכאוב והמר, את צערו העמוק על שאין הוא יודע
- 21 ללמוד. בן התורה יעץ לו להחזיק בלומדי תורה בהצנע,
- 22 ורחמנא ליבא בעי, ישנם הרבה יהודים פשוטים
- 23 המחזיקים בלומדי תורה, והם חשובים כמו לומדי תורה.
- 24 ומאז החל הפחח להחזיק יותר בלומדי תורה.
- 25 באותו כפר היה נהוג, כשהיה בא אורח למקום, דבר

אחרון של פסח, תרח"ץ

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קכ"ז – שליחו של הבעל-שם

- 1 ר' ברוך בטלן, שהיה מנכבדי פוזנא ומחסידיו של רבי יואל, הבעל-שם מזמושטש, ביקש להוכיח
- 2 כי השידוך של בנימין בנו אינו שידוך רגיל. למרות שר' אהרן המלמד, שבתו יחידתו שודכה לבנו,
- 3 נראה לעין-כל כמלמד פשוט, עתידה היתה מסיבת ה"תנאים" להיות מפוארת ומרשימה.
- 4 אך עוד בטרם הוחגו ה"תנאים" הגיע לפוזנא יהודי שבא כשליחו המיוחד של הבעל-שם
- 5 מזמושטש, כדי לתכנן את חגיגת ה"תנאים" ולהשתתף בה כנציגו של הבעל-שם.
- 6 מובן שעובדה זו היתה סיבה נוספת לכך שר' ברוך בטלן ישתדל לקיים את ה"תנאים" בצורה
- 7 מרוממת ביותר. הוא הכין סעודה גדולה שאליה הוזמנו כל נכבדי פוזנא. מובן שר' משה, ראש הקהילה,
- 8 היה גם הוא בין המוזמנים.
- 9 ר' אהרן המלמד, אבי הכלה, סירב בענוותנותו לשבת בשולחן הכבוד, אך אולץ לכך על-ידי
- 10 הקרובים, וניכר היה כי הדבר גורם לו עגמת נפש. גם שליחו של הבעל-שם הושב בראש, ור' ברוך
- 11 השתעשע עמו.

1 החתן, בנימין, השמיע פלפול, וכל המסובים, בהם טובי למדני פוזנא, התפעלו מאד מחריפותו
2 ובקיאותו. כולם התפלפלו והתווכחו בנושא הדרשה, וכל אחד גילה כוחו בתורה, ביניהם - ר' ברוך
3 בטלן, ר' אהרן המלמד ור' משה ראש הקהילה.

4 היחיד שלא השמיע הגה היה שליחו של הבעל-שם. על פי מראהו לא היה נראה כתלמיד-חכם,
5 ומן העובדה שישב ושתק בשעה שהתנהל הויכוח הלמדני ניתן היה להסיק כי לא הצליח לקלוט את
6 תוכן הדברים שהושמעו.

7 ר' משה, שהיה חלוק בדעותיו עם מחותנו ר' ברוך ביחס לתורת הקבלה, ולא נמנה בין מעריציו
8 המיוחדים של הבעל-שם, פקח עין, יותר מכל מישהו אחר, על שליחו של הבעל-שם. הוא ישב ותהה
9 מדוע מחותנו, ר' ברוך, דבוק ולהוט כל-כך בבעל-שם, מציית להוראותיו בענין שידוכי צאצאיו,
10 ומקדיש תשומת לב כה גדולה לשליחו של הבעל-שם, אשר, לפי כל הסימנים, הוא יהודי פשוט ביותר.
11 הוא היה בטוח כי השידוך של ר' ברוך עם ר' אהרן המלמד נעשה לפי הוראת הבעל-שם. אם כך
12 - הרהר לעצמו - ודאי גם השידוך אתו, עם ר' משה, נעשה לפי הוראת הבעל-שם, וכאן מתעוררת
13 תמיהה! הרי אני מוכר וידוע כמתנגד לבעל-שם, ומדוע, אם כן, רצה הבעל-שם שבתו של ר' ברוך
14 תינשא לבני?

15 אלא שלא נותר לו פנאי להפליג בהרהוריו ולמצוא פתרון לשאלותיו, ליד השולחן התרחשו דברים
16 שהסבו את תשומת לבו: הגיע זמן ברכת המזון, ור' ברוך הגיש את הכוס למחותנו, ר' אהרן המלמד,
17 וכיבדו בברכת הזימון. קם ר' אהרן ואמר: רבותי, הרי לאמתו של דבר אינני אלא אזוב הקיר. לא היתה
18 לי העזה אפילו להרהר בהשתדכות עם ארז הלבנון, בנו העילוי של ר' ברוך, הנגיד המיוחס מגזע
19 קדושים. ודאי גם על דעתו של ר' ברוך לא עלה להשתדך עם עני ואביון החשוב כאין וכאפס כמו
20 אהרן המלמד. אלא מה? רבנו הקדוש ומורה דרכנו, רבי יואל הבעל-שם מזמושטש, הורה לר' ברוך
21 ולאהרן להשתדך ביניהם. דברי רבנו הקדוש הם בשבילנו קודש קדשים, ושנינו עושים כפי אשר מצוה
22 עלינו. זכינו וכאן בינינו נמצא שלוחו של רבנו הקדוש, ושלוחו של אדם כמותו. ברשותו של המחותר
23 ר' ברוך מתכבד הנני, איפוא, למסור את הכוס לשליח הבעל-שם ולכבדו בברכת המזון.

24 שני המחותרים הגישו את הכוס לשליחו של הבעל-שם, ועיני הכל הופנו לעבר היהודי האורח,
25 ששמו היה - ר' יהודה זוסא.

26 אותות מבוכה ניכרו בפני ר' יהודה זוסא. "אינני רגיל לברך לפני צבור גדול" - אמר - "ואני רגיל
27 להתפלל בסידור". הוא ביקש שיגישו לו סידור תפילה.

28 דבר זה כשלעצמו דיו היה כדי שהלמדנים הגדולים, נכבדי המסיבה, יחליפו ביניהם מבטי פליאה.
29 אך פליאתם גברה עוד יותר כאשר ר' יהודה זוסא החל לקרוא מתוך הסידור. המלים יצאו מפיו בצורה
30 שהעידה על היותו בור ועם-הארץ שאינו יודע אף את פירוש המלות. גם קולו היה מגושם וגס.

31 המסובים הגאונים, ובמיוחד ר' משה, הרכינו ראשיהם מבושה. ר' משה חש צורך לנחם ולעודד
32 את מחותנו ר' ברוך במצבו המביך, ומיד לאחר ברכת המזון מיהר ללחוש באזנו, בנימה ידידותית,
33 ולהביע את השתתפותו בצער על כך שרכו גרם לו בזיון כזה בשלחו לשמחתו יהודי עם-הארץ וכול
34 עץ. יחד עם זה שאל: "וכי לא יכל רבך למצוא שליח שלא ישבית את השמחה?"

35 ברם, ניכר היה בר' ברוך כי לא נזקק כלל לניחומו ועידודו של מחותנו רם המעלה.

36 "אל ידאג מחותני היקר!" - אמר לר' משה - "אם רבנו שלח לכאן יהודי זה, ודאי הוא המתאים

1 ביותר לשליחות זו. לא עולה כלל על דעתי אפילו לרגע קט כי השליח גרם לי בזיון כלשהו, ובוודאי
2 שלא גרם להשבתת שמחת לבנו".

3 ר' ברוך המשיך: "אילו היה רבנו, הבעל-שם הקדוש, מורה לי לקחת לבני את בתו של מאן-דהוא,
4 יהיה מי שיהיה, לא הייתי מהסס אף לרגע והייתי מקיים את הוראתו. גם אני, גם רעייתי וגם בני הננו
5 בדעה זו. עתה שהבעל שם בחר לבני את בתו המוצלחת של ר' אהרן - הננו ממש מאושרים. הכלה
6 היא מוכשרת וטובה מאד, ור' אהרן הוא יהודי שמסר נפשו עבור הרבצת תורה. אני רואה זכות גדולה
7 בכך שבני יהיה חתנו של ר' אהרן".

8 ר' משה הקשיב לדברים בהשתוממות. בפיו לא היו מילים להגיב על משמע אזניו.

9 אלא שבעוד שר' ברוך בטלן קיבל ברצון את מינוי השליח לשמחה - הרי לא היה ר' משה היחיד
10 שהביע פליאה על כך, אפילו בין אנשי הבעל-שם בפוזנא היו כאלה שסברו שר' יהודה זוסא אינו
11 האדם המתאים לייצג את הבעל-שם במעמד כה נכבד. כל אורח דיבורו ותנועותיו, מראהו והילוכו,
12 היו מגושמים וגסים כשל הדיוט ועם-הארץ. לולא המכתב של הבעל-שם שהביא אתו לא היה איש
13 מאמין שהוא אכן שליח הבעל-שם.

14 ר' משה לא יכל להסיח דעתו מן הענין, למרות תשובתו המרגיעה של ר' ברוך. הוא תהה כינו
15 לבין עצמו אם אין ר' ברוך מוכה סנוורים, או שמא הוליקוהו שולל. מאידך, לא יכל להרבות בדיבור
16 על כך. סוף-סוף הבזיון הוא גם שלו, במידה מסויימת, שהרי הוא מחותנו של ר' ברוך.

17 בינתיים החלו ההכנות לחגיגת הנישואין. מובן שגם החתונה, כמו מסיבת ה"תנאים", היתה צריכה
18 להיות על חשבון ר' ברוך. ר' אהרן היה עני מכדי לערוך את החתונה על חשבון.

19 ואם חגיגת ה"תנאים" היתה מפוארת - ודאי שהחתונה היתה צריכה להיות כך. ואכן, היתה זו
20 חתונה שכל פוזנא דיברה בה זמן רב לאחר מכן. גדולי תורה ואישים נכבדים כה רבים לא זומנו מעולם
21 בפוזנא לחתונה כלשהי.

22 שוב היה גם ר' משה בין נכבדי המסובים. למרות שזכר היטב את הבזיונות שספג בחגיגת התנאים
23 מן השליח המוזר של הבעל-שם - לא אמר דבר והופיע לחתונה. אך בלבו פנימה הירחר מי יהיה
24 הפעם שליחו של הבעל-שם לחתונה, אותו עם-הארץ, ר' יהודה זוסא, או מי שהוא יותר בן-תורה
25 ממנו.

26 להשתממותו של ר' משה, ולהשתוממות רבים מן המוזמנים, הגיע לחתונה, כשליחו של הבעל-שם,
27 לא אחר מאשר אותו ר' יהודה זוסא!

28 האם, לפחות, יהיה ר' ברוך הפעם זהיר יותר ויימנע מלכבד אותו בברכת המזון, כדי שלא יפגין
29 שוב את בורותו לעיני הכל?!

30 למרבית הפלא הופיע הפעם ר' יהודה זוסא לא במלבושים פחותים כבפעם הקודמת, כי אם במה
31 שנקרא "איצטלא דרבנן". הוא היה לבוש מעיל משי רבני ושטריימל על ראשו כאחד הרבנים.

32 אילו היה לבוש, לפחות, בבגדי ההדיוט שלו - לא היה מושך אליו תשומת לב כה רבה!

אגרות קודש

ב"ה ב' ו' אדר פ"ב

מו"ה אברהם ברוך שי

1 שלום וברכה,

2 מכתבך מח' שבט הגיע כבר, ולא עניתי עליו עד עתה
3 בכוונה מכוונת אשר בטח אקבל מענה על מכתבי הפרטי
4 והכללי מכ"ד טבת העבר, ואבליגה על צערי מראשית מכתבך,
5 ואבינך את אשר לא תבין במכתבי מיי"ב טבת.

6 הואיל נא לקרוא המכתב פעם ושתיים והתבונן על כל
7 האמור בו, כי מפורש שמענו אשר ההתנגדות מאיזה צד
8 שתהי' הוא הלא טוב שלי, כלומר שמהלא טוב שלי צומח מזה
9 בהזולת התנגדות, אשר ע"כ העצה לזה לבער הלא טוב שבי,
10 וממילא לא יהי' קיום לההתנגדות.

11 ומה אתה עונה לי על זה, דבר שלא מענינא כלל, כי הנני
12 מתרעם על אנשי' שהם לא חסידי' ועוד שונאי' וכו', והשאר
13 אינם יכולי' להחזיק ביוקר כזה, דברי' שאינם נוגעי' לענין זה
14 כלל. בדבר ההחזקה גם אם יהיו אלף אלפים פעמים (יתן ד')
15 ככה, אין בכח אנשי' להחזיק, כי המחיי' לאלקים היא, והוא
16 נותן לחם לכל בשר, וזה בלחם מן הארץ, וכי"ש בלחם מן
17 השמים (שהוא ביושבי אהל כמבואר בדא"ח) דשרשו גבוה
18 יותר, והכללי אינם מוכרחי' כלל.

19 ובדבר שאינם חסידי' וכו' האם זה סותר למה שאמרו לנו
20 אשר ההתנגדות של הזולת מקורו הרע שבנו, אתמהא. בכל
21 עת צריכי' לחשוב מחשבות מה נעשה עמדי קודם שהנני חושב
22 מה נעשה עם הזולת, ואז כאשר אתקן את חסרונותי יעזרני
23 השי"ת כי אזכה להיות כלי אל הטוב להועיל להזולת. וכאשר
24 אני הנני עומד בכל מהותי מה שאני, ואין שום הזזה באיזה
25 מדה לא טובה לתקנה (ובדיוק יותר ימצאו גם מדות רעות

ותקיפות אשר לא מחכי מוצאן ומקורן) ורק מה שחושבים
ומדברים בענינים גבוהי', ודאי הדבר כאשר כל היום והלילה
נמצאי' בחנות של בושם קולטי' ריח טוב, אבל מ"מ כאשר כל
זה יהי' בכלי בלתי מרוחצה כדבעי אז הריח הטוב אינו נודף
(נשמע) כ"כ, ובפרט כאשר הכלי עוד טומאתה בה, הרי זה
מביא שברון לב, דדבר טוב הוא בכלי כו'. כן אנחנו באם שאין
אנו עושי' בעצמינו לטהר מחשבותינו ולפאר מדותינו הכלי
היא לא טהורה, ומה תועלת הריח טוב. עלינו לעבוד בעצמינו
בעבודה גדולה, עם כי גם דבר קטן לגדול יחשב, ואז יש לנו
תקוה כי ירחמינו השי"ת.

ועל להבא אעירך לקרוא מכתבי בנושאם הפנימי בדיוק
יותר, ולא הי' ואין כאן שום ת[רע]ומת על שום איש בעולם,
רק תחינה ובקשה לפעול ולעשות בהתחזקות היותר אפשרי
כפי אשר הורוהיך בנחת ובמישרים, והשי"ת יהי' בעזרך
בגו"ר.

הסד ה' מאות רי"כ כתבתי ע"ח וצויתי לשלוח קבלה. ועל
העתיד אבקשך שלא לעכב כספים כאלו רק בעת שיכתבו
מפורש לעשות כן.

ובדבר שהבטחתיך בעזר אין אני יכול לעשות חשבונות
כאלו במה שהי' אז ובמה שהוא עתה, כי הקופה שלי אינה
נגבית באופן כזה, אשר מי שהבטיח לי אז מאה רי"כ יתן לי
עתה עשר פעמי' ככה או יותר. ואקוה להשי"ת כי לא תצטרך
לעזרתי בזה ובעזרתו ית' תהי' לך פרנסה טובה בריות, וישמח
השי"ת לבבכם בשמחה וימלא משאלות לבבך לטובה ולברכה,
ויהי' נועם ד' על כל המשתתפים אתך עמך לעזרם בגו"ר
להשלים כוונת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נ"ע
זי"ע, ויתן להם האלקים ברכה בכל מעשי ידיהם בגו"ר.

והי' ברכה כאו"י והדו"ש בן מו"ר.

[אג"ק מוהר"י צ' כרך יד]

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' א'

יְבֹל – שמא תאמר שְׂשֵׁם שְׂאִין מְטַמֵּא לְאַחֲזָתוֹ ולשאר קרוביו אף
באופן זה, כִּי אֵינוֹ מְטַמֵּא – כך אסור לו להטמא לְמַת מְצֻחָה,
תְּלִמּוֹד לְזִמְרָה – מלמדנו הכתוב בייתור תיבת 'ולאחזתו', שרק
לְאַחֲזָתוֹ הוֹדִיר שֵׁם אֵף באופן זה, אֲכָל יִטְמָא הוּא לְמַת
מְצֻחָה אֵף שהוא נזיר ובהן גדול, ואף שלשם כך יהיה עליו להבטל
מקרבן פסח.

והוא נזיר, בכל זאת רק לְאַחֲזָתוֹ הוּא דְאֵינוֹ מְטַמֵּא, אֲכָל מְטַמֵּא הוּא
לְמַת מְצֻחָה. 'ולאחזתו' מֵה תְּלִמּוֹד לְזִמְרָה – מה בא ללמדנו, אלא
הָרִי שֶׁהֵלֵךְ – שהיה הכהן הגדול הנזיר הזה בדרכו לְשִׁחּוֹת אֶת פֶּסְחוֹ
וְלִמּוֹל אֶת בְּנֵי, וְשָׁמַע שְׁמַת לֹא מֵת, שבאופן זה יש לו מניעה נוספת
מלהטמא מלבד כהונתו ונזירותו, יְבֹל – שמא תאמר שִׁיטְמָא למתו
לקיים את מצות התורה, אבל אֲמַרְתָּ – ודאי יש לך לומר שלא
יִטְמָא, הן משום נזירותו, הן משום כהונתו, והן משום חובת הפסח.

פרשת תשא

ל^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^יכִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כָּפָר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: ^יזֶה | יִתְּנוּ כָל־הַעֲבָר עַל־הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: ^(לז) ^יכָּל הַעֲבָר עַל־הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד־לָהּ יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: ^יהַעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לִתֵּן אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: ^יוְלִקְחֶתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכַּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לִזְכָּרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: ^(יח) ^יוַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^יוְעָשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אוֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם: ^יוְרָחֲצוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: ^יכַּבָּאִם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָּוּ אוֹ בְּגָשְׁתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לַהֲקַטִּיר אִשָּׁה לַיהוָה: ^יכֹּא וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָּוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם: ^יכֹּא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^יוְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מֵרֹדְדוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּקְנָמִן בְּשֵׁם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וּקְנֵה־בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם: ^יכֹּד וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית הַיֵּין: ^יכֶּה וְעָשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רִקַּח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רִקַּח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יְהִי: ^יכֶּה וּמִשְׁחַת בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת: ^יכֶּה וְאֶת־הַשְּׁלָחַן וְאֶת־כִּלְכָּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כִּלְכָּלָהּ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: ^יכֶּה וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלְכָּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּלְכָּלָיו וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: ^יכֶּה וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַפָּסִיִּם לַקֹּדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: ^יכֶּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^יכֶּה וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בִּינֵי וּבִינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם: ^יכֶּה וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־הַשְּׁבֹתָ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֵיהַ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל־הַעֲשֶׂה בָהּ מְלֹאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיה: ^יכֶּה שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ שְׁבֹתוֹן קֹדֶשׁ

וַיִּסַּד וּבְמַתְכֵנָתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כִמְהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם: ^יכֶּה אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כִּמְהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֹר וְנִכְרַת מַעֲמִיו: ^יכֶּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף | וּשְׁחַלֵּל וְחַלְבֵנָה סָמִים וּלְבֵנָה זָפָה כֹּד כֶּכֶד יְהִי: ^יכֶּה וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רִקַּח מַעֲשֶׂה רִקַּח מְלַח מְהוֹר קֹדֶשׁ: ^יכֶּה וּשְׁחַקֵּת מִמֶּנָּה חֹדֶק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים תְּהִי לָכֶם: ^יכֶּה וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֵנָתָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תְּהִי לָךְ לַיהוָה: ^יכֶּה אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כִמְהוּ לְהַרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מַעֲמִיו: ^יכֶּה לֹא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^יכֶּה רֹאה קִרְאֵתִי בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חִוִּיר לְמַטֵּה יְהוּדָה: ^יכֶּה וַאֲמַלֵּא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: ^יכֶּה לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבַת לַעֲשׂוֹת בִּזְהָב וּבְכֶסֶף וּבְנִחֹשֶׁת: ^יכֶּה וּבְחֶרֶשֶׁת אֶבֶן לְמִלֹּאת וּבְחֶרֶשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה: ^יכֶּה וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אוֹתוֹ אֶת אֹהֶל־יָאֵב בֶּן־אַחִיסָמֶךְ לְמַטֵּה־זֶן וּבָלָב כָּל־חֻכְמֵי־לֵב נָתַתִּי חֻכְמָה וְעָשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ: ^יכֶּה אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶן לַעֲדוּת וְאֶת־הַכִּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כִּלֵּי הָאֹהֶל: ^יכֶּה וְאֶת־הַשְּׁלָחַן וְאֶת־כִּלְכָּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמְּהִירָה וְאֶת־כִּלְכָּלֶיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: ^יכֶּה וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלְכָּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּלְכָּלָיו: ^יכֶּה וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: ^יכֶּה וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַפָּסִיִּם לַקֹּדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: ^יכֶּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^יכֶּה וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בִּינֵי וּבִינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם: ^יכֶּה וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־הַשְּׁבֹתָ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֵיהַ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל־הַעֲשֶׂה בָהּ מְלֹאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיה: ^יכֶּה שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ שְׁבֹתוֹן קֹדֶשׁ

ע"ב במנחת
שבת ובחור

לִיהוָה כִּלְהַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת
 יוֹמָת: ^{טו} וַשְּׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת
 אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: ^{יז} בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה
 יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקודות שידחות לא עמ' 132)

זה יתנו . . . ממצית השקל (ל, יג)

נתינה זו מתקירה בנותן את התחושה שאינו אלא 'ממצית',
 ואין לו שלמות בלי הממצית השנייה – הקב"ה. וכידוע,
 שהקב"ה וכן נסת ישראל הם שני 'מצאים', שקל אחד מהם הוא
 'פלג גופא' כביכול (פי הנשמה היא "חלק אלקה ממעל").
 וכתורת הרב המגיד על הפסוק "עשה לך שתי תצורות":
 תצורות – תצאי צורות. שתי תצורות – הקב"ה וכן נסת ישראל.
 שביחד הם צורה שלמה.

שני ^{יח} ויתן אל־משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני
 שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע
 אלהים: **לב** ^א וירא העם כי בשש משה לדרת
 מן־ההר ויקהל העם על־אהרן ויאמרו אליו קום |
 עשה־לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כִּי־זֶה | משה
 האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו
 מה־היה לו: ^ב ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי
 הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותיכם והביאו
 אלי: ^ג ויתפרקו כל־העם את־נזמי הזהב אשר
 באזניהם וביאו אל־אהרן: ^ד ויקח מידם ויצר אתו
 בחרט ויעששו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך
 ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: ^ה וירא אהרן
 ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהוה
 מחר: ^ו וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים
 וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: **פ** ^ז וידבר
 יהוה אל־משה לך־רד כי שחת עמך אשר העלית
 מארץ מצרים: ^ח סרו מהר מן־ההר אשר צויתם
 עשו להם עגל מסכה וישתחוו־לו ויזבחו־לו
 ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ
 מצרים: ^ט ויאמר יהוה אל־משה ראיתי את־העם
 הזה והנה עם־קשה־עָרֵף הוא: ^י ועתה הניחה לי

ויחר־אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול:
^{יא} ויחל משה את־פני יהוה אלהיו ויאמר למה
 יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ
 מצרים בכח גדול וביד חזקה: ^{יב} למה יאמרו
 מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים
 ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם
 על־הרעה לעמך: ^{יג} וזכר לאברהם ליצחק ולישראל
 עבדיך אשר נשבעת להם כך ותדבר אלהם
 ארבה את־זרעכם בכוכבי השמים וכל־הארץ
 הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם:
^{יד} וינחם יהוה על־הרעה אשר דבר לעשות
 לעמו: **פ** ^{טו} ויפן וירד משה מן־ההר ושני לחת
 העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה
 הם כתבים: ^{טז} והלחת מעשה אלהים המה
 והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על־הלחת:
^{יז} וישמע יהושע את־קול העם ברעה ויאמר אל־
 משה קול מלחמה במחנה: ^{יח} ויאמר אין קול ענות
 גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי
 שמע: ^{יט} ויהי כאשר קרב אל־המחנה וירא את־
 העגל ומחלת ויחר־אף משה וישלך מידו את־
 הלחת וישבר אתם תחת ההר: ^כ ויקח את־העגל
 אשר עשו וישרף באש ויטחן עד אשר־דק ויזר
 על־פני המים וישק את־פני ישראל: ^{כא} ויאמר
 משה אל־אהרן מה־עשה לך העם הזה כִּי־הבאת
 עליו חטאה גדלה: ^{כב} ויאמר אהרן אל־יחר אף
 אדני אתה ידעת את־העם כי ברע הוא: ^{כג} ויאמרו
 לי עשה־לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כִּי־זֶה |
 משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו
 מה־היה לו: ^{כד} ואמר להם למי זהב התפרקו
 ויתנו־לי ואשליכוהו באש ויצא העגל הזה: ^{כה} וירא
 משה את־העם כי פרע הוא כִּי־פרעה אהרן
 לשמצה בקמיהם: ^{כו} ויעמד משה בשער המחנה
 ויאמר מי ליהוה אלי ויאספו אליו כל־בני לוי:
^{כז} ויאמר להם כה־אמר יהוה אלהי ישראל שימו

מֹשֶׁה עֲדָבָא הָאֱהָלָה: ^אוְהָיָה כָּבֹא מֹשֶׁה
הָאֱהָלָה יִרְדַּע עֲמֹד הָעֵנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֱהָל וְדַבֵּר
עִם־מֹשֶׁה: ^בוְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עֲמֹד הָעֵנָן עֹמֵד
פֶּתַח הָאֱהָל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּ אִישׁ אֶת־פָּתַח
אֱהָלוֹ: ^גוְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים
כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה
וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן זָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ
הָאֱהָל: ^דפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תשא תנש"א)

שְׁנֵי לַחֲוֹת הָעֲדוּת (לא, יח)

לַחֲת כְּתִיב, שֶׁהֵיוּ שְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת (רש"י)

כלומר: הלוות השני, שבו מופיעות מצות לא תעשה, אינו
נחות בערכו מהלוות הראשון, המכיל מצות עשה (וגם "לא יהיה
לך" ו"לא תשא" הם הסתעפות של מצות עשה, "אנכי"). שכן,
גם קיום מצות לא תעשה, העדר העשייה ושלילה, הוא ענין
חיובי: חבור האדם עם הקב"ה ('מצוה' מלשון צומא וחבור).

שלישי ^{יב} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתָּה אָמַר אֵלַי
הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת
אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם
וְגַם־מִצָּאֵת חֵן בְּעֵינַי: ^{יג}וְעַתָּה אִם־נָא מִצָּאֵתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאַדְרֹעַךְ לְמַעַן
אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי עָמָךְ הִנְי הַזֶּה:
^{יד}וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: ^{טו}וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אִם־אֵין פָּנֶיךָ הַלֹּכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: ^{טז}וּבְמָה
יִדְעֶה אֲפֹא כִּי־מִצָּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעָמָךְ הַזֶּה
בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנַפְלִינוּ אֲנִי וְעָמָךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר
עַל־פָּנֵי הָאֲדָמָה: ^{יז}פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 347)

אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (לג, טו)

מבאר בחסידות, שבמשכן לא היה האש של מעלה בדמות
אריה, היינו "פני אריה אל הימין", כי משה לא רצה במלאך,
אלא "ותצא אש מלפני ה'". וזה מתאים לפרוש רש"י כאן:
"על ידי מלאך אל תעלנו מזה". אבל בזהר (ח"ג לב, ב) נאמר
"ותצא אש, דא אוריאל" . . . ואתחזי כאריה". ויש לומר, שזהו
לפי פרוש תרגום יונתן: אל תעלנו מזה בפנים של זעם.

רביעי ^{יח} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מִצָּאֵת חֵן בְּעֵינֶי וְאַדְרֹעַךְ

אִישׁ־חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ עָבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר
בְּמַחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ
וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ: ^{כא}וַיַּעֲשׂוּ כַּכֵּן לְוֵי כְּדַבֵּר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל
מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ: ^{כב}וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה מֵלֹאזִי יִדְבְּכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי אִישׁ בָּכְנוּ
וּבָאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: ^{כג}וַיְהִי מִמַּחֲרַת
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטֵאתֶם חֲטֵאתֶם גְּדֹלָה
וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד
חֲטֵאתֵכֶם: ^{כד}וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי
חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטֵאתָ גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי
זָהָב: ^{כה}וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם וְאִם־אֵין מַחְנִי
נָא מִסְּפָרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: ^{כו}וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
מִי אֲשֶׁר חֲטֵא־לִי אֲמַחֲנֶה מִסְּפָרִי: ^{כז}וְעַתָּה לָךְ
נָחָה אֶת־הָעָם אֵל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלֹּאזִי
יֵלֶךְ לִפְנֶיךָ וּבַיּוֹם פָּקְדִי וּפְקֹדֵתִי עֲלֵהֶם חֲטֵאתֶם:
^{כח}וַיִּנָּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַעֲוֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה אֲהֲרֹן: ^{כט}לֵךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעַלְתָּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֹרַעַךְ אֶתְנַנֶּה: ^לוַשְׁלַחְתִּי לִפְנֶיךָ
מִלֹּאךְ וּגְרִשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרָזִי
הַחֲוִי וְהַיְבוֹסִי: ^{לא}אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא
אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ כִּי עִם־קִשָּׁה־עֵרָף אֶתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ
בְּדֶרֶךְ: ^{לב}וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע הַזֶּה
וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו עָלָיו: ^{לג}וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשָּׁה־
עֵרָף רָגַע אַחֵד אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ וּכְלִיתִיךָ וְעַתָּה
הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלִיךָ וְאַדְרֹעָה מֶה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:
^{לד}וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵידֵם מִהָר חוֹרֵב:
^{לה}וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֱהָל וְנִטְהֵלָו | מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
הִרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֱהָל מוֹעֵד וְהָיָה
כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֱהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה: ^{לו}וְהָיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה אֶל־הָאֱהָל יִקְוֹמוּ
כָּל־הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ וְהִבִּטּוּ אַחֲרֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 39)

פסל לך (לד, א)

הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה (רש"י)

עשירותו של משה היתה תוצאה של תורתו (שהרי עקר המחצב היה לשם עשית לוחות הברית), והינו שנתנה לו הרחבה גשמית כדי שיוכל ללמוד בהרחבה. ומספר על רבנו תם, שבזמנים ידועים הניח לפניו בעת הלמוד 'תל של זהובים' כדי לפעל הרחבת הדעת.

ששי, ויאמר הנה אנכי ברת ברית נגד כל-עמך לעשה נפלאות אשר לא-נבראו בכל-הארץ ובכל-הגוים וראה כל-העם אשר-אתה בקרבך את-מעשה יהוה פי-נורא הוא אשר אני עשה עמך: ^אשמר-לך את אשר אנכי מצוך היום הנני גרש מפניך את-האמרי והכנעני והחתי והפרזי והחוי והיבסי: ^בהשמר לך פן-תכרת ברית ליושב הארץ אשר אתה בא עליה פן-יהיה למוקש בקרבך: ^גכי את-מזבחתם תתצון ואת-מצבתם תשברון ואת-אשריו תכרתון: ^דכי לא תשתחוה לאל אחר כי יהוה קנא שמו אל קנא הוא: ^הפן-תכרת ברית ליושב הארץ וזנו | אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחן: ^וולקחת מבנותיו לבניך וזנו בנותיו אחרי אלהיהן והזנו את-בניך אחרי אלהיהן: ^זאלתי מסכה לא תעשה-לך: ^חאת-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים: ^טכל-פטר רחם לך וכל-מקנה תזכר פטר שור ושה: ^יופטר חמור תפדה בשוה ואם-לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא-יראו פני ריכם: ^{יא}ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת: ^{יב}וחג שבעת תעשה לך בפורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה: ^{יג}שלוש פעמים בשנה יראה כל-זכורך את-פני האדון | יהוה אלהי ישראל: ^{יד}כי-אוריש גוים מפניך והרחבתי את-גבולך ולא-יחמד איש את-ארצך בעלתך לראות את-פני יהוה אלהיך שלש פעמים בשנה: ^{טו}לא-

בשם: ^{טז}וּיֹאמֶר הָרְאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ: ^{יז}וּיֹאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי כְּלוּמִי עַל-פְּנֵיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנְתִּי אֶת-אֲשֶׁר אֲחִין וְרַחֲמֹתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם: ^{יח}וּיֹאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי: ^{יט}וּיֹאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֹתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר: ^כוְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד-עַבְרִי: ^{כא}וְהִסְרָתִי אֶת-כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת-אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא

יראו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 299)

וּרְאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ (לג, כג)

לכאורה היה צריך לומר רק "וּרְאִיתָ אֶת אַחֲרֵי", וסוף הפסוק מימרה. ויש לומר, שבקשתו של משה נתמלאה במקצת על כל פנים: הוא אכן זכה לראות גם "פני", אבל רק בדרך 'השגת השלילה' - "לא יראו". זה הרמז בכתוב: "וּרְאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפָנַי (תזכה לראות הן את אחורי והן את פני) לא יראו (אבל ראיית פני תהיה רק באופן של השגת השלילה).

חמישי לד ^אוּיֹאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לְךָ שְׁגִיר לָחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁנִים וְכִתְבֹתִי עַל-הַלָּחַת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלָּחַת הַרְאשֵׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַרְתָּ: ^בוְהָיָה נֶכּוֹן לְבָקֶר וְעֹלִית בְּבָקֶר אֶל-הָר סיני וְנִצַּבְתָּ לִּי שֵׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר: ^גוְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֱלֹהִים כְּבָל-הָהָר גַּם-הַצֹּאן וְהַבָּקֶר אֲלֵי-רֵעֵו אֱלֵי-מֹול הָהָר הַהוּא: ^דוַיִּפְסֹל שְׁגִיר-לָחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁנִים וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בְּבָקֶר וַיַּעַל אֶל-הָר סיני כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לָחַת אֲבָנִים: ^הוַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְּיָצֵב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה: ^ווַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת: ^זנֹצֵר חֶסֶד לְאֵלִפִּים נִשְׂא עֵן וּפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶקֶד | עֵן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי בָנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים: ^חוַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקַּד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: ^טוּיֹאמֶר אִם-נָא מִצֵּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְדֵּנָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם-קָשֶׁה-עֶרְפָּה הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנָנוּ וְלַחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:

וַיֵּרָא אֱהֱרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהָיָה קֶרֶן
 עוֹר פָּנָיו וַיֵּיבְאוּ מִגִּשְׁתֹּת אֱלֹוִי: ^א וַיִּקְרָא אֱלֹהִים
 מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֱהֱרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר
 מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: ^ב וְאַחֲרֵיכֵן נִגְשׂוּ פֶלֶבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּצְוֹם אֵת פֶּלֶאֱשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינַי:
 מַפְטִיר ^ג וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו
 מַסּוּחַ: ^ד וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר
 אֶת־הַמַּסּוּחַ עַד־צֹאתוֹ וַיָּצֵא וְדָבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֵת אֲשֶׁר יָצָה: ^ה וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָיו מֹשֶׁה
 כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וְהָיִיב מֹשֶׁה אֶת־הַמַּסּוּחַ
 עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאָ לְדַבֵּר אִתּוֹ: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 433)

וְהָיָה קֶרֶן עוֹר פָּנָיו (לד, ל)

ידועה הקשיא, מדוע לא זכה משה לכך בלוחות הראשונות.
 ויש לומר, דהנה בלוחות הראשונות נתנו עשרת הדברות בלבד,
 ואלו בלוחות האחרונות נתנו גם הלכות, מדרש ואגדות,
 "תעלומות חכמה כפלים לתושיה" (שמות רבה ריש פמ"ו). לכן
 נתוסף גם במשה, מקבל הלוחות, קרון עור פניו, על דרך "חכמת
 אדם תאיר פניו".

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

תִּשְׁחַט עַל־חַמִּץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לְבָקֶר זֶבַח חֹג
 הַפֶּסַח: ^ו וְרֹאשִׁית בִּכּוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גֹּדִי בַחֲלֵב אֱמֹו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

שִׁלֵּשׁ פָּעָמִים בַּשָּׁנָה (לד, כג)

כל דבר מתחלק לשלשה: ראש, תוף, סוף. ובכללות, זהו ענין
 תורה – יסוד הכלל והתחלת הכל; עולם – בריאת העולם
 והעבודה בו; גאולה – גמר ושלמות הכל. לפי זה יש לרמוז: פסח
 – גלוי מלמעלה, "התבואה מתבכרת בכשולה". שבועות –
 עבודת האדם, "בכורי קציר חטים". סכות – שלמות העבודה,
 "חג האסיף", אסיפת כל ישראל ואסיפת כל נצוצות הקדשה
 בעת הגאולה.

שביעי ^ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי ^ח הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּתֹבִי
 אֶתֶּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: ^ט כֹּה וַיְהִי־שֵׁם עִם־יְהוָה
 אֲרֻפִּים יוֹם וָאֲרֻפִּים לִיְלֹה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמִים
 לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְחָת אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִית
 עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: ^י כֹּה וַיְהִי בְרִדַּת מֹשֶׁה מִתֵּר סִינַי
 וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הַהֶר
 וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְחִים היא למחזיקים בה, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּינֵגַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שָׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמָאלָהּ
 עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
 שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
 היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
 הַנֵּאמָרִים בְּאוֹתָ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרות לשמו"ת ולקריאה בציבור במלכים-א יח

יח כַּוִּישְׁלַח אֶחָאֵב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הַר הַפְּרָמֹל: כֹּא וַיִּגֹּשׁ אֱלֹהֵהוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם־הַפֶּעַל לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: כב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵהוּ אֶל־הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא לַיהוָה לְבִדִּי וּנְבִיאֵי הַפֶּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שָׁנִים פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׁמְעוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁמְעוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפֶּר הָאֶחָד וְנִתְּתִי עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אֵשִׁים: כד וַקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר: כה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵהוּ לְנְבִיאֵי הַפֶּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשְׁנָה כִּי אַתֶּם הָרַבִּים וַקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁמְעוּ: כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל מִהַפְּקָר וְעַד־הַצְהָרִים לֵאמֹר הַפֶּעַל עָנָנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַצְהָרִים וַיִּהְיֶה בָּהֶם אֱלֹהֵהוּ וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי־שִׁיחַ וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־דָרָךְ לוֹ אוֹלֵי יֶשֶׁן הוּא וַיִּקְצֹ: כח וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ בְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרֻבוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שַׁפְּדָדָם עָלֵיהֶם: כט וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצְהָרִים וַיִּתְּנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה וְאִין קָשָׁב: ל וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵהוּ לְכָל־הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגֹּשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה הַהוּא: לא וַיִּקַּח אֱלֹהֵהוּ שְׁתֵּים עָשָׂרָה אַבְנִים בְּמִסְפָּר שְׁבָטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שִׁמְךָ: לב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבִית סַאתִים זָרַע סָבִיב לְמִזְבֵּחַ: לג וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפֶּר וַיִּשָּׂם עַל־הָעֵצִים: לד וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעַה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ עַל־הָעֲלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנוּ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ: לה וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתַּעֲלָה מִלֹּא־מַיִם: לו וַיְהִי | בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגֹּשׁ אֱלֹהֵהוּ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִדְעַ כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ וּבְדַכְרְךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לו עָנְנִי יְהוָה עָנְנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסֶּכֶת אֶת־לְבָבְךָ אַחֲרָנִית: לה וַתִּפֹּל אֲשֶׁר־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֲלָה וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתַּעֲלָה לַחֲכָה: למ וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אִמְתָּ וְצָדִק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לָפָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' ב'

ורבי שמעון לרבי נחמיה שלדבריו לא היה צורך לשרוף את השעיר
מפני האנינות, שכן וְהָיָה פִּינְחָס הָיָה עִמָּהּ, שהיה כהן ולא היה
אונן, ויכול היה לאכול. וְאִם אֵיתָא – ואם כדבריו של רב, שגם משה
היה כהן, אזי לִימָא – היה להם לרבי יהודה ורבי שמעון לומר וְהָיָה
מֹשֶׁה רִבִּינוּ הָיָה עִמָּהּ, שלא היה אונן ויכול היה לאכול, ומדוע תלו
הדבר בפניחס. מתרצת הגמרא: דִּילְמָא שְׂאֵנִי מֹשֶׁה – שמא שונה
דינו של משה, ולא היה יכול לאכול את השעיר אף שהיה כהן, משום
דְּהִיָּה טָרִיד בְּשִׁכְיִנָּה, דְּהִיָּה אִמֵּר מֶר – שנינו בברייתא, לגבי הימים
שקדמו למתן תורה, מֹשֶׁה בְּהַשְׁכָּמָה וּמוֹקֵדָם בְּבוֹקֵר] עָלָה לַהֲרִי הַיּוֹם
וּבְהַשְׁכָּמָה יָרַד מִזְהָר, ואם כן היה דיבור ה' שטרודו תמיד להיות בהר,
מבוקר ועד ערב, ולא היה משה פנוי לאכילת קדשים.
הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רב: מִיִּתְיָב – הקשו בני הישיבה,
שנינו בברייתא, נאמר לגבי כהנים בעלי מומים (ויקרא כא כב) לְחֵם
אֱלֹהֵינוּ מִקְדָּשֵׁי תַּקְדָּשִׁים וּמִן תַּקְדָּשִׁים יֵאָכֵל, שהם חולקים בקדשי
קדשים וקדשים קלים אף שאסור להם לעבוד, ודורשת הברייתא, אִם
נֶאֱמָרוּ קְדָשִׁים קְדָשִׁים וּמִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים] לָמָּה נֶאֱמָרוּ קְדָשִׁים קְלִים
[ומן הקדשים], וְאִם נֶאֱמָרוּ קְדָשִׁים קְלִים לָמָּה נֶאֱמָרוּ קְדָשִׁים
קְדָשִׁים. משיבה הברייתא, אֵילּוּ נֶאֱמָרוּ רַק קְדָשִׁים וְלֹא נֶאֱמָרוּ
קְדָשִׁים קְלִים, הִיִּיתִי אוֹמֵר שֶׁרַק קְדָשִׁים קְדָשִׁים הוּא דְּאִיכָל – חולק
כהן בעל מום, שְׁהָרִי הוֹתֵירוּ לוֹר וְלָחֶן – מצינו זר שחולק בקדשי
קדשים, דהיינו משה רבינו באיל המילואים, וכיון שמצינו היתר לענן
זרות, לכן יש לומר שהותרו גם 'להן', שהם בעלי מומין, אף שאינם
ראויים לעבודה מחמת מומם, אך חוזה ושוק של קְדָשִׁים קְלִים לא
יֵאָכֵל – לא יחלוק כהן בעל מום, שהרי לא מצינו שחולק בהם זר,

ולא מצינו היתר לאיסורם, והיה לנו לומר שגם בעל מום לא יחלוק
בהם, ולכן הוצרך הכתוב לפרוט שאף קדשים קלים מתחלקים לבעל
מום. וְאֵילּוּ נֶאֱמָרוּ רַק קְדָשִׁים קְלִים וְלֹא נֶאֱמָרוּ קְדָשִׁים קְדָשִׁים, הִיִּיתִי
אוֹמֵר שֶׁרַק בְּקְדָשִׁים קְלִים יֵהָא אוֹכֵל – חולק בעל מום, לפי שֶׁחֵן
קְלִים, אך בְּקְדָשִׁים קְדָשִׁים שהם חמורים לֹא יֵהָא אוֹכֵל – חולק. וְלָכֵן
נֶאֱמָרוּ קְדָשִׁים קְדָשִׁים, וְלָכֵן נֶאֱמָר קְדָשִׁים קְלִים. מדייקת הגמרא:
קְתַנִּי מִיָּהָא – מכל מקום שנינו בברייתא שְׁהָרִי הוֹתֵירוּ [קדשי
קדשים] לוֹר וְלָחֶן, והיכן מצינו שהותרו קדשי קדשים לזר, לֹא
[האם לא] מדובר בְּמֹשֶׁה בְּיָמֵי הַמִּילּוּאִים, ואם כן מבואר שמשה
דינו כזר ולא ככהן, שהרי קראה לו הברייתא 'זר', וקשה על דברי רב.
מתרצת הגמרא: אִמֵּר רַב שְׁשֵׁת, לֹא, 'זר' האמור בברייתא אינו
משה, אלא הכוונה בְּכָמָה לוֹר – מדובר בזר העובד בבמה קטנה,
וּבְכַדְרֵי הָאוֹמֵר (להלן ק"ג) יֵשׁ מִנְחָה בְּכָמָה, והרי מנחה היא קדשי
קדשים, והותרו שיירי המנחה לזרים העובדים בבמה, ואם כן מצינו
קדשי קדשים שהותרו לזר. וזו כוונת הברייתא, שבקדשי קדשים
מצינו שהותרו לזר, ולכן היה אפשר לומר שרק בהם חולקים בעלי
מומים, אך לא מצינו בקדשים קלים (וכגון חוזה ושוק של שלמים)
שהותרו לזר, ואם כן לא היה לנו להתיר לבעלי מומים לחלוק בהם,
ולכן נצרך הכתוב להתירים בפירוש.
הגמרא מוסיפה להקשות עוד על דברי רב: מִיִּתְיָב – הקשו בני
הישיבה, שנינו בברייתא, מְקָרִים כְּשֶׁנִּצְטַרְעָה, מִי הוּא הַכֹּהֵן
שֶׁהִסְגִּירָהּ, אִם תֵּאֱמַר שֶׁמֹּשֶׁה הִסְגִּירָהּ, זֶה אֵי אִפְשָׁר, שהרי מֹשֶׁה זָר
הוּא,

לוח זמנים לשבוע פרשת כִּיתֶשָׁא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:21	6:16	8:34	8:31	9:06	9:03	10:02	10:00	17:29	17:34	17:53	17:58	17:13	18:07
חיפה (ח)	6:22	6:16	8:34	8:31	9:06	9:03	10:02	10:00	17:26	17:32	17:51	17:56	17:01	18:06
ירושלים (ח)	6:18	6:13	8:33	8:30	9:04	9:01	10:00	9:58	17:28	17:33	17:53	17:58	16:53	18:05
תל אביב (ח)	6:23	6:17	8:35	8:32	9:07	9:04	10:03	10:01	17:27	17:32	17:52	17:57	17:12	18:07
אוסטריה וינה (ח)	7:01	6:51	9:02	8:56	9:33	9:28	10:25	10:22	17:16	17:26	17:47	17:56	17:06	18:09
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:43	6:50	9:35	9:38	10:07	10:10	11:16	11:18	20:25	20:17	20:51	20:44	19:59	20:55
אוקראינה אודסה (ח)	7:02	6:52	9:02	8:57	9:35	9:30	10:27	10:24	17:21	17:30	17:51	17:59	17:11	18:03
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:48	6:38	8:47	8:42	9:19	9:14	10:11	10:07	17:00	17:10	17:31	17:40	16:50	17:44
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:19	7:08	9:15	9:09	9:47	9:42	10:38	10:34	17:21	17:31	17:53	18:03	17:12	18:07
אוקראינה קייב (ח)	7:11	7:00	9:07	9:02	9:39	9:34	10:30	10:27	17:14	17:25	17:46	17:56	17:05	18:00
אוקראינה דונייצק (ח)	6:36	6:26	8:36	8:30	9:08	9:02	9:59	9:56	16:51	17:00	17:21	17:30	16:41	17:34
איטליה מילאנו (ח)	7:26	7:16	9:27	9:23	10:00	9:55	10:52	10:49	17:50	17:58	18:19	18:27	17:39	18:40
אקוואדור קיטו (ח)	6:17	6:17	8:50	8:50	9:20	9:20	10:23	10:23	18:39	18:39	19:01	19:00	18:21	19:04
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:23	6:29	9:11	9:13	9:43	9:46	10:51	10:53	19:51	19:45	20:17	20:10	19:28	20:22
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:01	7:08	9:57	10:00	10:28	10:31	11:38	11:40	20:57	20:49	21:25	21:16	20:32	21:20
ארה"ב בולטימור (ח)	6:59	6:51	9:05	9:01	9:38	9:34	10:32	10:29	17:43	17:50	18:10	18:16	17:31	18:20
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:49	6:41	8:56	8:52	9:28	9:24	10:22	10:19	17:32	17:39	17:59	18:06	17:20	18:17
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:50	6:42	8:56	8:52	9:28	9:24	10:22	10:20	17:31	17:38	17:58	18:05	17:19	18:17
ארה"ב דטרויט (ח)	7:28	7:20	9:33	9:29	10:05	10:01	10:59	10:56	18:06	18:13	18:33	18:41	17:54	18:52
ארה"ב היוסטן (ח)	7:00	6:55	9:13	9:11	9:46	9:43	10:42	10:40	18:12	18:16	18:36	18:40	17:57	18:49
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:36	6:30	8:48	8:44	9:20	9:16	10:16	10:13	17:39	17:44	18:04	18:09	17:25	18:18
ארה"ב מיאמי (ח)	6:55	6:51	9:11	9:08	9:43	9:41	10:40	10:39	18:15	18:19	18:38	18:42	18:00	18:51
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:47	6:39	8:52	8:48	9:25	9:21	10:19	10:16	17:25	17:32	17:52	17:59	17:13	18:12
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:44	6:36	8:51	8:47	9:23	9:18	10:17	10:14	17:25	17:33	17:53	18:00	17:14	18:10
בוליביה לה פאס (ח)	6:18	6:20	9:01	9:02	9:30	9:31	10:36	10:36	19:16	19:13	19:38	19:35	18:55	19:39
בלגיה אנטוורפן (ח)	7:58	7:46	9:53	9:47	10:25	10:19	11:16	11:12	17:56	18:07	18:28	18:39	17:47	18:55
בלגיה בריסל (ח)	7:56	7:45	9:52	9:47	10:24	10:19	11:15	11:11	17:58	18:09	18:30	18:40	17:49	18:55
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:20	7:07	9:11	9:05	9:43	9:36	10:32	10:28	17:01	17:14	17:36	17:48	16:54	17:52
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:48	6:52	9:31	9:33	10:02	10:04	11:08	11:09	19:53	19:48	20:16	20:11	19:31	20:18
ברזיל ריו דה ז'נירו (ק)	6:35	6:39	9:18	9:19	9:49	9:50	10:55	10:56	19:38	19:34	20:02	19:57	19:17	20:04
בריטניה לונדון (ח)	7:15	7:03	9:11	9:05	9:43	9:37	10:34	10:29	17:15	17:26	17:47	17:58	17:06	18:13
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:29	7:16	9:22	9:16	9:54	9:48	10:44	10:40	17:18	17:30	17:52	18:03	17:10	18:20
גרמניה ברלין (ח)	7:24	7:12	9:19	9:12	9:51	9:45	10:41	10:37	17:18	17:29	17:51	18:02	17:09	18:06
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:36	7:25	9:34	9:29	10:06	10:00	10:57	10:53	17:43	17:54	18:15	18:25	17:34	18:29
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:44	5:48	8:31	8:32	9:01	9:03	10:08	10:09	19:00	18:55	19:23	19:18	18:38	19:22
הודו בומביי (ח)	7:06	7:03	9:25	9:23	9:58	9:56	10:56	10:55	18:40	18:42	19:02	19:05	18:24	19:09
הודו פונה (ח)	7:00	6:57	9:20	9:19	9:52	9:51	10:51	10:50	18:38	18:40	19:00	19:02	18:22	19:06
הונגריה בודפשט (ח)	6:50	6:40	8:50	8:45	9:22	9:17	10:14	10:11	17:06	17:15	17:36	17:45	16:56	17:49
טורקיה איסטנבול (ח)	6:59	6:51	9:04	9:00	9:37	9:33	10:31	10:28	17:38	17:45	18:05	18:12	17:26	18:16
יוון אתונה (ח)	7:15	7:08	9:23	9:19	9:55	9:52	10:50	10:47	18:04	18:10	18:30	18:36	17:51	18:40

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ח)	7:01	7:11	9:10	9:05	9:43	9:38	10:35	10:32	17:27	17:36	17:57	18:06	17:17	18:10
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:55	6:59	9:23	9:21	9:53	9:51	10:52	10:51	18:43	18:46	19:05	19:08	18:27	19:12
ניו זילנד צ. צ. (ח)	5:52	5:44	8:39	8:43	9:11	9:15	10:22	10:25	19:43	19:34	20:12	20:02	19:16	20:06
נפאל קטמנדו (ח)	6:32	6:37	8:55	8:52	9:26	9:23	10:23	10:21	17:59	18:03	18:23	18:27	17:44	18:31
סינגפור סינגפור (ח)	7:14	7:14	9:42	9:41	10:14	10:14	11:16	11:16	19:23	19:23	19:45	19:44	19:05	19:48
פולין ורשא (ח)	6:40	6:52	8:48	8:42	9:19	9:13	10:10	10:05	16:49	17:00	17:22	17:33	16:40	17:37
פרו לימה (ח)	6:07	6:05	8:39	8:39	9:12	9:12	10:15	10:15	18:39	18:37	19:01	18:59	18:20	19:03
צרפת ליאון (ח)	7:33	7:43	9:45	9:40	10:17	10:12	11:10	11:06	18:07	18:16	18:37	18:45	17:57	18:57
צרפת פריז (ח)	7:49	7:59	9:58	9:53	10:30	10:25	11:22	11:18	18:11	18:21	18:42	18:51	18:01	19:05
קולומביה בוגוטה (ח)	6:03	6:04	8:35	8:34	9:05	9:04	10:07	10:06	18:18	18:18	18:39	18:39	18:00	18:43
קנדה טורונטו (ח)	7:07	7:15	9:20	9:15	9:52	9:47	10:45	10:42	17:48	17:56	18:17	18:24	17:37	18:36
קנדה מונטריאול (ח)	6:47	6:56	8:58	8:53	9:30	9:25	10:23	10:20	17:21	17:30	17:50	17:59	17:11	18:11
קפריסין לרנקה (ח)	6:26	6:33	8:41	8:38	9:14	9:11	10:09	10:07	17:27	17:32	17:52	17:58	17:13	18:02
רוסיה מוסקבה (ח)	7:41	7:54	9:46	9:39	10:17	10:10	11:06	11:01	17:34	17:47	18:10	18:22	17:26	18:38
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:18	7:28	9:27	9:22	10:00	9:55	10:52	10:48	17:43	17:53	18:13	18:22	17:33	18:26
שווייץ ציריך (ח)	7:20	7:30	9:32	9:27	10:03	9:58	10:56	10:52	17:50	18:00	18:20	18:29	17:40	18:41
תאילנד בנגקוק (ח)	6:37	6:40	9:01	9:00	9:34	9:32	10:33	10:32	18:25	18:26	18:47	18:48	18:08	18:52

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שישי 5:38, י"ד אדר א'

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחסות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרח (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il